

ชาตคฤงคทา ๕ ฉกุก-ทสกนิปาตวณณา - หน้าที่ 1
*เล่มที่ 32 หน้า 1

ฉกุกนิปาตชาตคฤงคทา
อวาริชวควณณา

อวาริชชาตค

มาสุ กุชฌ ภูมิปตตี อิท สตุตา เซตวเน วิหรนุโต
เอกั ติตถนาวิกั อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร พาโล อโหสิ อณณาโณ เนว โส พุทธาทีนั
รตนานั น อณเณสณจ ปุคคถานั कुณั ชานาติ จณโฑ
พรุโส สาหสิโก ฯ อเถโก ชานปโท ภิกขุ พุทธูปจฺจानั
กริสสามิติ อากจฺจนุโต สายั อจิรวตตีตถถั ปตฺวา ตั เอวมาห
อุปาสก ปรีติริ คมิสสามิ นาวั เม เทหิติ ฯ ฆนุเต อิทานิ
อกาโล เอกสุมี จาเน อิช วสสุตติ ฯ อุปาสก อิช กุหิ
วลิสสามิ มั คณหิตฺวา กจฺจนาหิติ ฯ โส กุชฌิตฺวา เอหิ
เรช สมณ วหามิติ วตฺวา เถริ นาวั อาโรเปตฺวา อุชุกั
อคนฺตฺวาเหญฺจนา นาวั เนตฺวา อุลโลลลั กตฺวา ตสฺส ปตฺตจิวริ
เตเมตฺวา กิลเมตฺวา ตีริ ปตฺวา อนฺธการเวลายั อุกุโยเชสิ ฯ
อถ โส วิหารั คนฺตฺวา ตั ทิวสั พุทธูปจฺจานสฺส โอกาสั
อลภิตฺวา ปุณทิวเส สตุถารั อุปสงกมิตฺวา วนุทิตฺวา เอกมนฺตั
นีสิตฺวา สตุถารา กตฺปฏิสนุถาโร กทา อากโตสตีติ วุตเต
หियโย ฆนุเตติ อถ กสมมา อชช พุทธูปจฺจานั อากโตสตีติ วุตเต

*เล่มที 32 อวาริวคควณณนา หน้า 2

ตมตถึ อารโเจสิ ๑ ตั สุตวา สตุถา น โข ภิกขุ อิทาเนว
ปฺพเพเปส จณฺโฑ ผรุโสว[๑] อิทานิ ปน เตน ตฺวํ กิลมิโต
ปฺพเพปิ ปณฺฑิเต กิลเมสิตี วตุวา เตน ยาจิโต
อตีตึ อารี ๑

อตีเต พาราณสิยํ พุรหุมทตเต รชฺชํ การเนเต โโพธิสตุโต
พุราหุมณฺกุลเ นินฺพพตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต ตกุกสิลาโย สพฺพสิปฺปานิ
อुकฺกณฺหิตฺวา อิติปฺพชฺชํ ปฺพพชิตฺวา ทิมมทฺธานํ หิมวเนเต
ผลาผลน ยาเปตฺวา โลณมฺพิลเสวเนตฺถาย พาราณสิยํ คนฺตฺวา
ราชฺยฺยานเ วสิตฺวา ปฺนทิวเส นกริ ภิกฺขาย ปาวิสี ๑ อถ นํ
ราชงฺกณเ ปตฺตํ ราชา ทิสฺวา ตสฺส อิริยาปเถ ปสิทิตฺวา อนฺเตปฺริ
อานตฺวา โภเชตฺวา ปฏฺิณฺณํ กเหตุวา ราชฺยฺยานเ วสาเปสิ
เอกทิวเส สกึ อฺปฏฺจानํ อคมาสิ ๑ ตเมนนํ โโพธิสตุโต รณฺญา
นาม มหาราช จตฺตารี อคตฺคมนานิ วชฺเชตฺวา อปฺปมตฺเตน
ขนฺติเมตฺตานุกฺทสมฺปนฺเนน หุตฺวา ชมฺเมน รชฺชํ การเตตฺตฺพนฺติ
วตุวา เทวสิกํ โอวทฺนฺโต

[๘๑๑] มาสุ กุชฺฌ ภูมิปติ   มาสุ กุชฺฌ รเถสภ
          กุทฺธึ อปฺปฏฺิกุชฺฌนฺโต   ราชา รณฺุสฺส ปฺุชิตฺโต ๑
          คาเม วา ยทิ วารณฺเ   นินฺเน วา ยทิ วา ถเล
          สพฺพตฺถมฺนุสาสามิ(๒)   มาสุ กุชฺฌ รเถสภาคิ

เทว คาลา วทตี ๑

๑. ม. เอตฺถนฺตเร สาหสิโกติ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. สพฺพตฺถ อฺนุสาสามิ ๑

*เล่มที 32 อวาริชชาติกั หน้า 3

ตคถ รฎจสส ปุชิตโต เอวรูป ราชา รฎจสส ปุชิตโต
โหตีติ อตุโธ ๑ สพพตถมณุสาสามิติ เอเตสุ คามาทีสุ ยตถ
กตถจจิ วสนุโต อหิ มหาราช อิมายเอว अनुसिञ्जिया ตมนุสาสามิ
เอเตสุ คามาทีสุ ยตถกตถจจิ เอกสมิปี เอกสตุเตปี अनुสาสามि ๑
มาสุ กุชฌ รเถสภาคิ เอวเมวาทิ ตั अनुสาสามि रत्नना नाम
कुचमिंतु न वणुण्णति ๑ กิการณา ๑ ราชาโน नाम वाजावुठा
เตตัง กุทธานัง วจนมตเตเนว พหุ ชีวิตกขยั ปาปฺณนุตีติ ๑

เอวปี โพรสิสตุโต รณฺโโล อากตาคตทิวเส อิมา กถา
อภาสิ ๑ ราชา [๑] ปสนนุจิติโต มหาสคตสส สตสทสสุฎจานกั
เอกั คามวาริ อทาสิ ๑ โพรสิสตุโต ปฎิกุจิปิ ๑ อิติ โส ตตุเถว
ทวาทส สัวจฺนเร วสิตุวา อติจิริ นินุฎุโจสุมิ ชนปทจาริกั
ตาว จริตุวา อากมิสฺสามิติ รณฺโโล อกเถตุวาว อูยฺยานปาลัง
อามนุเตตุวา ตาต อุกกณฺจิตฺรุโปสุมิ ชนปทัง จริตุวา
อากมิสฺสามิ ตุวั รณฺโโล กเถยฺยาสีติ วตุวา ปกุกนุโต คงฺกาย
นาวาติคฺถัง ปาปฺณิ ๑ ตคถ อวาริชปีตา नाम नाविโก
อโหสิ โส พาโล เนว कुณ्वनฺตानัง कुณ्व ชานาติ น
อตุตโนว อูพายั(๒) ชานาติ ๑ โส คงฺกาคตริตุคามัง ชนัง ปจฺม
ตริตุวา ปจฺจนา เวตนัง ยาจติ เวตนัง อเทนุเตหิ สทฺธิ กลหัง
กโรนุโต อุกโกสปปหาเรเยว พหุ ลภติ ๑ อปฺปปลาภัง เอวรูป

๑. ม. เอตุถนุตเร अनुसिञ्जियाติ ทิสฺสตี ๑

๒. ม. อายาพายั ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณา หน้า 4

อนฺธพาลํ ตํ สนฺธาย สตุถา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา ตตฺถิยํ คากฺมาห

[๘๑๒] อวาริยปีตา นาม อหุ กงฺคาย นาวิก

ปฺพุเพ ชนฺ คารยิตฺวา(๑) ปจฺจฺยา ยาจติ เวตนํ

เตนสฺส ฆณฺฑนํ โหติ น จ โภเกหิ วทฺธตฺตีติ ฯ

ตตฺถ อวาริยปีตาคิ อวาริยา นาม ตสฺส ชีตา ตสฺสา วเสน

อวาริยปีตา นาม ชาโต ฯ เตนสฺส ฆณฺฑนนฺตฺติ เตน การณฺน

เตน วา ปจฺจฺยา ยาจิยมาเนน สทฺธิํ ตสฺส ฆณฺฑนํ โหติ ฯ

โพธิสตุโต ตํ นาวิกํ อฺปสงฺกมิตฺวา อวฺโส ปรตฺธิรํ มํ

เนหิตฺติ อห ๑ ตํ สตุทฺวา โส อห สมณ กิ เม เวตนํ

ทสฺสตีติ ฯ อวฺโส อหํ โภกฺวทฺธํ อตฺถวทฺธํ ฆมฺมวทฺธํ

นาม กเถสฺสามิตฺติ ฯ ตํ สตุทฺวา นาวิก ฐวํ เอส มยฺหํ กิณฺจ

ทสฺสตีติ ตํ ปรตฺธิรํ เนตฺวา เทหิ เม นาวาย เวตนนฺตฺติ

อห ๑ โส ตสฺส สาธุ อวฺโสติ ปจฺมํ โภกฺวทฺธํ กเถนฺโต

[๘๑๓] อติณฺณณฺเวว ยาจสฺสุ อปาริ ตาต นาวิก

อณฺโณ หิ ติณฺณสฺส มโน อณฺโณ โหติ ติเรสิโนติ(๒)

คากฺมาห ๑

ตตฺถ อปารนฺตฺติ ตาต นาวิก ปรตฺธิรํ อติณฺณเมว ชนฺ

โอริมตีเร จิตฺตณฺเวว เวตนํ ยาจสฺสุ ตโต ลทฺชณฺจ กเหตุวา

คฺคตฺถจฺจฺจฺจเน จเปตฺวา ปจฺจฺยาปี มนฺุสฺเส ปรตฺธิรํ นิยฺยาสิ เอว

๑. ม. ตาเรตฺวาน ๑ ๒. ม. ปาเรสิโน ๑

*เล่มที 32 อวาริชชาติกั หน้า 5

เต โภคฺวฑฺฒิ ภวิสฺสตีติ ๑ อญฺโฆ หิ ตินฺณสฺส มโนติ ตาต
นาวิก ปรีตี คตฺสฺส หิ อญฺโฆ มโน ภวติ อทตฺวา
คณฺตุกาโม โหติ โย ปรีเรสี นาม ตีรี เอสตี(๑) ปรีตี
คณฺตุกาโม โหติ โส อติเรกตรมฺปิ ทตฺวา คณฺตุกาโม โหติ
อิตี ตีเรสีโน จ อญฺโฆ มโน โหติ ตสฺมา ตฺวํ อติณฺณเมว
ยาเจยฺยาสีติ อัยฺ ตาว เต โภคานํ วุฑฺฒิ นามาติ ๑

ตํ สุตฺวา นาวิกิ จินฺเตสิ อัยฺ ตาว เม โอวาโท
ภวิสฺสตี อิทานิ ปเนส อญฺญํ กิณฺจि มยฺหํ ทสฺสตีติ ๑ อถ
นํ โภชิสฺสโต อัยฺ ตาว เต อาวุโส โภคฺวฑฺฒิ อิทานิ
อตุถธมฺมวุฑฺฒิ สฺสฺมาหีติ วตฺวา ตํ โอวทฺนโต

[๘๑๔] คาเม วายทิ วารญฺเย(๒) นินฺเน วายทิ วา(๑) ถเถ
สพฺพตฺถอนุสาสามิ(๔) มาสุ กุชฺฌิถ นาวิกาคิ

คาถมาห ๑ อิตี ตสฺส อิมาย คาถาย อตุถธมฺมวุฑฺฒิ กเถตฺวา
อัยฺ เต อตุถวุฑฺฒิ จ ธมฺมวุฑฺฒิ จาคิ อาห ๑ โส ปน ทฺนฺจปฺริโส(๕)
ตํ โอวาทํ น กิณฺจิ มณฺญมาโน อิทํ สมณฺ คยา มยฺหํ ทินฺนํ
นาวาย เวตฺนนฺติ อาห ๑ อามาวุโสติ ๑ มยฺหํ อิมินา กมฺมํ
นตฺถิ อญฺญํ เม เทหีติ ๑ อาวุโส อิมํ จเปตฺวา มยฺหํ อญฺญํ
นตฺถีติ ๑ อถ ตฺวํ กสฺมา มม นาวิ อารุพฺโหสีติ ตาปสฺสํ กงฺกาคีเร

- # ๑. ม. โย ปเนส ปาเรสี นาม ปรีตี เอสตี ๑
- # ๒. ส. ยทิวารญฺเย ๑ ๑. ส. ยทิวา ๑
- # ๔. ม. สพฺพตฺถ อนุสาสามิ ๑ ๕. ม. ทนฺจปฺริโส ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณนา หน้า 6

ปาเตตฺวา อูเร นิสิตฺติว มุขเมวสุส โปเถสิ ฯ

สตฺถา อิติ โส ภิกฺขเว ตาปโส โอวาทิ ทตฺวา รมฺโณ
สนฺตฺติเก คามวริ ลภติ ตเมว โอวาทิ อนุชฺพาลสุส นาวิกสุส
กเถตฺวา มุขโปถนํ ปาปฺปณฺธิ ตสฺมา โอวาทิ เทนฺเตน ยุตฺตชนฺสุเสว
ทาทพฺโพ น ยุตฺตชนฺสุสาติ วตฺวา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา ตทนนฺตริ
คากมาห

[๘๑๕] ยายเว อนุสาสนิยา ราชากามวริ อทา
ตายเว อนุสาสนิยา นาวิกโก ปหริ มุขนฺติ ฯ

ตสฺส ตํ ปหฺรณตฺสุเสว ภริยา ภตฺตํ คเหตุว อากตาตาปสฺ(๑)
ทิสฺวา สามิ อัย ตาปโส ราชกฺลุปโก มา ปหริติ อาท ฯ
โส กุชฺฉิตฺวา ตฺวเมว อิมํ กฺฤตฺตาปสฺ ปหริตุํ น เทสิติ อุกฺกฺจาย
ตํ ปหริตฺวา ปาเตสิ ฯ อถ ภตฺตปาณฺธิ ปติตฺวา ภิชฺชิ ฯ ภริยาย
จ ครุกพฺภาย กพฺโถ ภูมฺิยํ ปติ ฯ อถ นํ มนฺุสฺสา สมฺปริวารेतฺวา
ปฺริสฆาตกโจโรติ คเหตุว พนฺุชิตฺวา รมฺโณ ทสฺเสสุํ ฯ ราช
วินิจฺฉินฺติว ตสฺส ราชานํ กอารสิ ฯ

สตฺถา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา ตมตฺถํ ปกาเสนฺุโต โอสานคากมาห

[๘๑๖] ภตฺตํ ภินฺนํ หตา ภริยา กพฺโถ จ ปติโต ฆมา
มิโกว ชาตฺรฺเปเน น เตนตฺถํ อวทฺถิตฺนฺติ(๒) ฯ

ตตฺถ ภตฺตํ ภินฺนนฺติ ภตฺตปาณฺธิ ภินฺนา ฯ หตาติ ปหตา ฯ

๑. ม. ปาปปฺริสฺ ฯ ๒. ม. อพนฺุชิตฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 อวาริชชาติกั หน้ 7

ณมาติ ภูมึย ๑ มิโคว ชาตรูเปนาติ ยถา มิโค สุวณณั วา หึรณณั
วา มุตตามณึอาทึนึ วา มททิตฺวา คจณนโตปี อตฺถริตฺวา
นึปชฺชนโตปี เตน ชาตรูเปน อตฺตโน อตฺถั วทฺถิตฺตุ นึพพตฺเตตฺตุ
น สกโกติ เอวมว โส อนุชพาโล ปณฺทึเตหึ ทินนั โอวาทึ
สุตฺวาปี อตฺตโน อตฺถั วทฺถิตฺตุ นึพพตฺเตตฺตุ น สกโกตึตึ วุตฺตึ
โหติ ๑

สตฺถา อิมั ชมมเทสนั อหริตฺวา สจฺจานึ ปกาเสตฺวา
ชาติกั สโมชานนตี ๑ สจฺจปรีโยसानเ โส ภิกฺขุ โสตาปตฺตึผล
ปตฺติฏฺฐหึ ๑ ตทา นาวโก อิทานึ นาวโกว ราชา อานนฺโท
ตาปโส ปน อหเมวาทึ ๑

อวาริชชาติกั ปจมึ ๑

เสตเกตฺตฺชาติกั

มา ตาต กุชฺฉึ น หึ สารุ โโกโรติ อิทึ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต กุหกั ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ๑ ปจฺจูปฺปนฺนวตฺถุ กุทฺทาล-
ชาติเก อวึภวิสุตตี ๑

อตีเต พารานนึยึ พุรหุมทตฺเต รชฺชั การเนเต โปชิสตฺโต
พารานนึยึ ทิสปาโมกุโข อจฺริโย หุตฺวา ปณฺจสตฺมานเว มนฺเต
วาเจสิ ๑ เตสั เชฏฺฐโก เสตเกตฺตฺ นาม อุทฺทึจฺจพฺราหฺมณฺกุเล
นึพพตฺตฺมานโว ๑ ตสฺส ชาติ นึสฺสาย มหฺนฺโต มาโน อโหสิ ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณนา หน้า 8

โส เอกทิวสํ อญฺเณหิ มาณเวหิ สทฺธิ นครา นิกฺขมฺนุโต
 นครํ ปวิสนฺตํ เอกํ จณฺฑาลํ ทิสฺวา โกสิ ตฺวนฺตํ ปุจฺฉิตฺวา
 จณฺฑาโลหฺมสฺมีติ วุตฺเต ตสฺส สรีริ ปหริตฺวา อากตฺวาตสฺส อุตฺตโน
 สรีเร ผุสฺนภเยน นสฺส จณฺฑาล กापกณฺณนิ อโชวาทํ ยาหิตี
 วตฺวา เวเคน ตสฺส อุปริวาทํ อคฺมาสี ฯ จณฺฑาโลปี สีมฺตรํ
 คนฺตฺวา ตสฺส อุปริวาเต อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ โส นสฺส วสฺล
 กापกณฺณนิตี สฏฺฐจฺจฺรํ อุกฺโกสิ ปริภาสิ ฯ ตํ สุตฺวา จณฺฑาโล
 ตฺวํ โกสิตี ปุจฺฉิ ฯ พฺราหฺมณฺมาณโวหฺมสฺมีติ ฯ พฺราหฺมโณ
 โหตุ มยา ปน ปุจฺฉปฺลหํ กเถตุ สกฺขิสฺสตีติ ฯ อาม
 สกฺขิสฺสามิตี ฯ สเจปิ น สกฺโกสิ ปาทฺนฺตเรณ ตํ กเมมิตี ฯ โส
 อุตฺตानํ ตกฺเกตฺวา อากเมหิตี อาห ฯ จณฺฑาลปฺตฺโต ตสฺส
 กถํ ปริสํ คาทาเปตฺวา มาณว ทิสฺวา นาม กตฺราตี ปฺลหํ
 ปุจฺฉิ ฯ ทิสฺวา นาม ปฺรตฺถิมาทโย จตฺสฺโส ทิสฺวาตี ฯ จณฺฑาโล
 อหนฺตํ เอตํ ทิสํ น ปุจฺฉามิ ตฺวํ เอตฺตกมฺปิ อชานนฺโต มม
 สรีเร ปหตฺวาทํ ชิกฺขจฺฉตีติ ตํ ขนฺชฏฺฐิกเก คเหตฺวา โอนเมตฺวา
 อุตฺตโน ปาทฺนฺตเรณ กเมสิ ฯ มาณวา ตํ ปวตฺตี อจฺริยสฺส
 อจฺจิกฺขิสฺสุ ฯ ตํ สุตฺวา อจฺริโย สจฺจํ กิร ตาต เสตฺเกตุ
 จณฺฑาเลนฺสิ ปาทฺนฺตเรณ คมิโตติ ฯ อามจฺริย โส มํ จณฺฑาล-
 ทาสีปฺตฺโต ทิสฺสามตฺตมฺปิ น ชานาสีติ วตฺวา อุตฺตโน ปาทฺนฺตเรณ
 กเมสิ อิทานํ ทิสฺวา กตฺตพฺพมสฺส ชานิสฺสามิตี กุทฺโธ จณฺฑาล-

*เล่มที่ 32 เสตเกตุชาตกัม หน้า 9

ปุตต์ อุกโกสิ ปริภาสิ ฯ อถ นํ อจริโย ตาต เสตเกตุ มา
ตสฺส กุชฌ ปณฺหิตโต จณฺทาลปุตฺโต น โส ตํ เอตํ ทิสํ ปุจฺจติ
อณฺณํ ทิสํ ปุจฺจติ ตยา ปน ทิฏฺฐสฺสูตวิญฺญาตโต อทิฏฺฐา-
สฺสูตวิญฺญาตเมว พหุตรนฺติ โอวทฺนฺโต เทว คาลา อภาสิ

[๘๑๗] มา ตาต กุชฌิ น หิ สาธุ โโกโร

พหุมาปี เต อทิฏฺฐํ อสฺสูตณฺจ

มาตาปีตา ทิสฺวา(๑) ตาต เสตเกตุ

อจริยมาหุ ทิสตํ ปสฺสุจฺจา

[๘๑๘] อคาริโน อนนฺทปानวตฺถทา(๒)

อวฺหายิกา ตมฺปิ ทิสํ วทฺนฺติ

เอสา ทิสฺวา ปรมฺมา เสตเกตุ

ยํ ปตฺวา ทุกฺขิ จ สฺสูชินฺ(๓) ภวฺนฺตฺติติ ฯ

ตตฺถ น หิ สาธุ โโกโรติ โโกโร นาม อฺปฺปชฺชมาโน
สฺสูภาสิตทฺพฺภาสิตํ อตฺถานตฺถํ หิตาหิตํ ชานิตฺตํ น เทตฺติ น หิ
สาธุโก(๔) ฯ พหุมาปี เต อทิฏฺฐนฺติ ตยา จกฺขุณา อทิฏฺฐํ โสเตน
จ อสฺสูตเมว พหุตรํ ทิสํ ตา ทิสฺวา มา ตาปีตโร ปุตฺตानํ
ปฺริมตรํ อฺปฺปนฺนตฺตา ปฺรตฺถิมทิสฺวา นาม ชาตาคิ วทฺติ ฯ
อจริยมาหุ ทิสตํ ปสฺสุจฺจาติ อจริยา ปน ทกฺขิณฺณยฺยตฺตา ทิสตํ

๑. ม. ทิสฺวา ฯ ย. ทิสฺวาตา ฯ ๒. ม. อนนฺทปานวตฺถทา ฯ

๓. ส. ยํ ปตฺวา ทุกฺขิ สฺสูชินฺ ฯ ๔. ม. น สาธุ น ลทฺธโก ฯ

ส. น หิ สาธุ โโกโร ฯ

*เล่มที 32 อวารึยวคฺวณฺณา หน้า 10

ปสฺฐจฺา ทึกฺขึณทึสาตี พุทฺธาทโย อรึยา อาหุ กเถนฺตี ทีเปนฺตี
วา วทนฺตี ๑

อคารึโนตี คหฺฐจฺาว ๑ อนฺนปานวตฺถทาทึ อนฺนทา ปานทา
วตฺถทา จ ๑ อวฺหายึกาตี เอถ เทยฺยธมฺมํ ปฏึคฺคณฺหถาตี
ปฏโกสนกา ๑ ตมฺปี ทึลํ วทนฺตีตี ตมฺปี พุทฺธาทโย อรึยา
เอตํ ทึลํ วทนฺตี ๑ อึมินา จตฺปจฺยทายกา คหฺฐจฺา ปจฺยเย
อวฺหายึตฺวา ธมฺมึกสมณฺพราหฺมณฺเหทึ อุปลนฺตพฺพตฺตา เอตา
ทึสา นามาตี ทีเปตี ๑ อปโร นโย เย เอเต อคารึโน
อนฺนปานวตฺถทา เตลํ ฉกามสคฺคสมฺปตฺตีทายึกฺกุเจน อุปรุปรึ
อวฺหายนโต อวฺหายึกา ธมฺมึกสมณฺพราหฺมณา ๑ ตมฺปี ทึลํ
วทนฺตีตี ตํปี พุทฺธาทโย อรึยา อุปรึมทึลํ นาม วทนฺตีตี
ทีเปตี ๑ วุตฺตมฺปี เจตํ

มาตาปิตา ทึสา ปุพฺพา   อารึยา ทกฺขึณา ทึสา
ปุตฺตทารา ทึสา ปจฺฉา   มิตฺตามจฺจา จ อุตฺตรา
ทาสกมฺมกรา เหฐฺจา   อุทฺธึ สมณฺพราหฺมณา
เอตา ทึสา นมฺสฺเสยฺย   อปฺปมตฺโต กฺุเล คึหึตี ๑

เอสา ทึสาตี อึทํ ปน นึพฺพานํ สนฺธาย วุตฺตํ ๑ ชาติอาทึนา
หึ นานปฺปกาเรณ ทุกฺเขน ทุกฺขิตา สตฺตา ตํ ปตฺวา นึทฺทุกฺขา
สุขึโน ภวานฺตี ๑ เอสาเอว จ สตฺเตหึ อคตฺปุพฺพา ทึสา นาม ๑
เตเนว จ นึพฺพานํ ปรมาตี อาห ๑ วุตฺตมฺปี เจตํ

*เล่มที่ 32 เสตเกตุชาตกั หน้ 11

สมตติตติกั อนวเสสกั

เตลปตติ ตถา ปรีหเรย

เอวิ สจติตมณูรูกเขย

ปตถยาโน ทิสั อคตปูปพุนติ ๑

เอวิ มหาสตุโต มาณวสส ทิสา กเถสิ ๑ โส ปน

จณฐาเลนมहि ปาทนุตเรน คมิโตติ ตสุมิ จาเน อวสิตวา ตกุกสิถั
คนตุวา ทิสาปาโมกษสส อจาริยสส สนุติเก สพพิสิปปานิ
อुकुकณ्हิตวา อจาริเยน อนุลญาโต ตกุกสิลโต นิกุขमितวา สพพิ-
สมยสิปปี สิถุนุโต วิจริ ๑ โส เอกั ปจจนุตคามั คนตุวา ตั
นिसุสાય วสนุโต ปณจสเท ตาปเส ทิสวา เตสิ สนุติเก ปพพิชิตวา
ยनुเต ชานนุติ สิปปี วา มนุต วา จรณั วา ตั อुकुकณ्हิตวา
กณสตุถา หุตวา เตहि ปรีวาริโต พารานสิ คนตุวา ปุนทิวเส ภิกุขั
จรनुโต ราชนुकณ्हั อคมาสิ ๑ ราชา ตาปสานั อิริยาปเถ ปสิทิตวา
อนุโตนิเวสเน โภเชตวา เต อตตโน อุกุยานเน วสาเปสิ ๑ โส
เอกทิวสิ ตาปเส ปรีวิสิตวา อชช สายณเห อุกุยานั คนตุวา
อุกุเย วนุทิสุสามิติ อหา ๑ เสตเกตุ อุกุยานั คนตุวา ตาปเส
สนุnipาเตตวา สมม มาริส อชช ราชา อากมิสสุตติ อหา ๑
ราชาโน นาม สกิ อาราเชตวา ยาวตายุกั สุกั ชีวิตุ สกกา อชช
เอกจเจ วคुकุสิวตติ จรถ เอกจเจ กณจกเสยัย กปุเปถ เอกจเจ
ปณจาทปปี ตปุเปถ เอกจเจ อุกุกุฎีกปุปธานั อนุกุณเชถ เอกจเจ

*เล่มที่ 32 อวารยวควณณนา หน้ 12

อุทโกโรหณกมมํ กโรธ เอกจเจ มนเต สขฅายถาติ วจาเรตวา
สยํ ปณณสาลทวาทเร อปสสยป้จเก นิสีทิตวา ปณจวณณรงค-
สมุขชวลวาสนํ เอกํ โปตถกํ วิจิตรวณณธารเก จเปตวา
สุสิกขิตเทหิ จตุหิ ปณจหิ มาณเวหิ ปุจจติเต ปุจจติเต ปณเห
กเถสิ ๑ ตสมิ ฅณ ราชา อาคนตวา เต มิจฅาตป้ กโรนเต
ทิสวา ตฎุโจ สเทเกตุํ อุปสงกमितวา วนทิตวา เอกมนตํ นิสินโน
ปุโรหิตเณ สทฐี สลลปนโต ตติยิ กถมาห

[๘๑๕] ฅราชินา ฅฎิลา ปงกทนตวา

ทุมุกขรูปา(๑) เยเม ฅปนติ มนเต

กจจิ นุ เต มานุสิเก ปโยเค

อิทํ วิฑู ปริมุตตวา อปายาติ ๑

ตตถ ฅราชินาติ สขุเรหิ อฅนจมเมหิ สมนนาคตา ๑

ปงกทนตวาติ ทนตกฏจสส อฅาทเนน มลคคหิตทนตวา ๑ ทุมุกขรูปาติ

อนนชิตอมณชิตลูนวีสนปารูปนา มาลาคนุชวิเลปนวชชิตา ๑

กิลิฎฐรูปาติ วุคตํ โหติ ๑ เยเม ฅปนตีติ เย อิเม มนเต

สขฅายนติ ๑ มานุสิเก ปโยเคติ มนุสเสหิ กตตพพโยเค จิตา ๑

อิทํ วิฑู ปริมุตตวา อปายาติ อิมสมิ ปโยเค จตวา อิมํ โลกํ

วิทิตวา ปากฎุํ กตวา กจจิ นุ เอเต อิสโย จตุหิ อปาเยหิ

มุตตวาติ ปุจจติ ๑

๑. ม. ทุมุกขรูปา ๑ ย. ทุมุกขรูปา ๑

*เล่มที่ 32 เสตเกตชชตกั หน้ 13

ตํ สุตว ปุโรหิตอ จตุตถํ คชมช

[๘๔๐]ปปน กมมณ กรตว รช

พหุสสุโต เนว จเรย ฦมม

สทสเวทอป น ตํ ปฏจ

ทกช ปมณเจ จรณ อปตวตอ ๑

ตตถ กรตวตอ กตว ๑ จรณนต สท สลน อฏจ
สมปตตอ ๑ อท วุตตํ โทตอ มชราช อท พหุสสุโตมทอ
สทสเวทอป ตอวอ สจจรตมม น จเรย ปปเนว กรย
สอ ตณ ปปน กมมณ กตว ตํ พหุสจจ ปฏจ
สลสมปตตอสงชตจ จรณ อปตว ทกช น มณเจ อปยทกชโต
น มณเจตวตอ ๑

ตํ สุตว รช ตปเสส ปสทอ หอ ๑ ตโต เสตเกต
จนเตล อมสส รลลว ตปเสส ปสทอ อทปทอ ตํ ปเนส
ปุโรหิตอ วลลช ปทรตว วย ปจจนทอ มยอ เอเตน สทอ
กเถตุ วฏฏตอ ๑ สอ เตน สทอ กเถนโต ปณจม คชมช

[๘๔๑]สทสเวทอป น ตํ ปฏจ

ทกช ปมณเจ จรณ อปตว

มณณมอ เวทอ อผลทอ กวณตอ

สสยม จรณณเวว สจจนตอ ๑

๑. กรตว ๑ ๒. ม. น ๑ ๓. ส. ม. สสยม ๑

๔. ม. จรณเมว ๑

*เล่มที่ 32 อวารึวคฤกถา หน้ 14

ตสตุโธ สหสเวโทปี ตั พาสจจึ ปรุจจ จรณั อปตว
อตต่านึ ทุกขา น ปมญเจ เอวั สนเต อหึ มณณามึ ตโย
เวทา อผลา โหนตึ สสึลกั อฏฐสมาปตตี ปรุจจ จรณณเว
สจจึ โหตึตึ ๑

ตั สตุวา ปรุโรหึโต ฦกฐมึ คากมาห

[๘๔๒] น เหว เวทา อผลา ฆวนตึ

สตุยมึ จรณณเว(๑) สจจึ

กิตตึตึจ(๒) ปปโปตึ อจจจ เวเท

สนตึ ปุเนตึ(๓) จรณณ ทนุโตตึ ๑

ตสตุโธ ตโย เวทา อผลา น ฆวนตึ สตุยมึ จรณณเว
สจจึ เสยยึ อุตตมึ ปวรี น เหว โหตึ ๑ กึการณา ๑ กิตตึตึจ
ปปโปตึ อจจจ เวเท ตโย เวเท อจจจ ทึฏฐฐมเม กิตตึตึตึ
ยสมตตึ ลากมตตึ ลกตึ อโตปรี อณณึ นตึถึ ตสุม
น เต อผลา ๑ สนตึ ปุเนตึ จรณณ ทนุโตตึ สึเล
ปตึฏฐาย สมาปตึตึโย นึพพตเตตว สมาปตึตึปทฎฐานึ วัปสสนึ
วทฒนุโต อจจจตึ สนตึ นึพพานนามกั เอกั ปาปฎฐาตึ ๑

อตึ ปรุโรหึโต เสตเกตุโน วาทึ ฆนึทึตว เต สพเพ
คึหึ การेतว ผลกาฐานึ คากาเปตว มหนตการเก(๔) กตว
รณณโย อูปรุฎฐาก การสึ ๑ อัย กึร มหนตการกานึ วัโส ๑

๑. ม. จรณณเว ๑ ๒. ม. กิตตึตึ หึ ๑

๓. ส. สนตึ ปุเนตึ ๑ ๔. ม. มหนตการเก ๑

*เล่มที่ 32 ตรีมุขชาติกั หน้ที่ 15

สตถา อิมั ฃมมเทสนั อหริตฺวา ชาติกั สโมธานลึ
ตทา เสตเกตุ กุหโก กิภู อโหสิ จณฺทาลปฺโต สารีปฺโต
อโหสิ [๑] ปุโรหิต ปน อหเมวติ ฃ
เสตเกตุชาติกั ทุติยั ฃ

ตรีมุขชาติกั

ปงฺโกว กามาติ อิทั สตถา ฃตวเน วิหรนฺโต มหาณิกุขมนั
อารพุก กเถสิ ฃ ปจฺจุปฺปนฺนวดถุ เหฏฺฐา กถิตเมว ฃ
อตีเต ปน ราชกหนฺกเร มคธราชา นาม รัชั กอารลึ ฃ
ตทา โพธิสตฺโต ตสฺส อกฺคมเหลีย กุจณิมุหิ นึพฺพตฺติ ฃ พุรหฺมตฺต-
กฺมาโรติสฺส นามั อกัสุ ฃ ตสฺส ชาติทิวเสเยว ปุโรหิตสฺสาปึ ปฺโต
วิชายิ(๒) ฃ ตสฺส มุขั อติวึย โสภติ เตนสฺส ตรีมุขติ นามั
อกัสุ ฃ เต อูโภปึ ราชกุลเยว สัวทุฒา ฃ เต อณฺณมณฺณั
ปึยสหายกา หุตฺวา โสพสวสฺสกาเล ตกุกสิถั คนฺตฺวา สพฺพสิปฺปานึ
อुकฺคณฺหิตฺวา สพฺพสมยสิปฺปญฺจ ลึกฺขิสฺสาม เทสจาริตญฺจ
ชานิสฺสามาติ คามนึคมาทิสฺ จรฺนฺตา พาราณสี ปฺตฺวา เทวกุล
วสิตฺวา ปฺนทิวเส พาราณสี กิภูขาย ปวิสิสุ ฃ ตตฺถ เอกสมึ
กุล พุราหฺมณเ โภเชตฺวา หวนกั ทสฺสามาติ ปายาสั ปจิตฺวา
อาสนานึ ปญฺญตฺตานึ โหนฺติ(๓) ฃ มนฺุสฺสา เต อูโภปึ กิภูขาย จรฺนฺเต
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ราชา อานนฺโทติ ทิสฺสนฺติ ฃ
๒. ม. ชาติ ฃ ๓. ม. วาจนกั ฃ

*เล่มที 32 อวารึวควณณา หน้า 16

ทึสุวา พุราหุมนา อาคตาคึ เกหึ ปเวสึตวา มหาสตุตสสุ อาสเน
สุททวตุถึ ปณณเปตวา ทริมุขสสุ [๑] รตุตคกมุพลึ ปณณเปสึ ๑
ทริมุโข ตึ นึมิตุตึ ทึสุวา อชช มยหึ สหาโย พาราณสี
ราชา กวิสสตี อหึ เสนาปตีตี ปณณาสึ ๑ เต ตตุถ ภูณชิตวา
หวนกั(๒) คเหตุวา มงคัล วตวา นึกขมม ตึ ราชชยยานึ อคัมสุ ๑
ตตุถ มหาสตุโต มงคลลึลาปฏญเญ นึปชชึ ๑ ทริมุโข ปนสสุ
ปาเท ปริมชชนุโต นึสึทึ ๑

ตทา พาราณสีรณโณ มตสสุ สตุตโอม ทิวโส โหตี ๑
ปุโรหิต รณโณ สรึรึกึจึ กตุวา อปุตตเก รชเช สตุตเม ทิวเส
สุสสรธึ วิสชเชสึ ๑ สุสสรธึกึจึ มหาชนกชาทเก อาวีกวิสสตี ๑
สุสสรโธ นครา นึกขมิตวา จตุรงกึนึยา เสนาย ปริวโต อนกสเทหึ
ตุรึเยหึ วชชมานเอหึ อชชยานทวารึ ปาปณึ ๑ อถ ทริมุโข ตุรึยสททึ
สุตุวา สหายสสุ เม สุสสรโธ อากจณตี อชเชเวส ราชา หตุวา
มยหึ เสนาปตีญจัน ทสสตี โก เม ชรราวาเสนตุโธ นึกขมิตวา
ปพพชึสสามึตี โปธิสตุตึ อนามนุเตตุวาว เอกมณตึ คนตุวา
ปฏึจณนเน อญจาสึ ๑ ปุโรหิต อชชยานทวารเ รธึ จเปตวา อชชยานึ
ปวิญโจ โปธิสตุตึ มงคลลึลาปฏญเญ นึปนณึ ทึสุวา ปาเทสุ
ลกขณานึ โอลเกตุวา [๓] ปุณณวา สตุโต ทวิสสสุสปรึวารานึ
จตุณนมุปี มหาทีปานึ รชช การेतุ สมตุโธ ชีตี ปนสสุ กึทึสาคึ
๑. ม. เอตุถนุตเร อาสเนตี ทึสสตี ๑
๒. ม. วาจนกั ๑ ๓. ม. เอตุถนุตเร อชชนุตี ทึสสตี ๑

*เล่มที่ 32 ตรีมุขชาติกั หน้้า 17

สพพตฺรียานึ ปคคณหาเปลึ ๑ โปธิสตุโต ปพุชฅิตฺวา มุขโต สากุกั
อปเนตฺวา มหาชนั โอลเกตฺวา ปุณ สากุกเณ มุขั ปฏึจฺญาเทตฺวา
โถกั นึปชฺชิตฺวา ปสฺสทฺททรโถ อุกฺุจาย สึลาปฏฺุญฺเฒ ปดฺลงฺเกณ
นึสึทึ ๑ ปุโรหึโต ชณฺเณเกณ ปตึฏฺุจาย เทว ตุมหากั รชฺชั
ปาปุณนาคึตึ อาห ๑ อปฺตุตฺกั ภาเณ รชฺชนตึ ๑ อาม เทวาคึ ๑
เตนหึ สากุกตึ สมนึปฏึจฺจึ ๑ เต ตสฺส อุกฺุยานเณเยว อกึเสกั อกัสุ ๑
โส ยสมหนตฺตาย ตรีมุขั น สรึ ๑ รถั อกึรฺยฺห มหาชนปรีวฺโต
นคฺรึ ปวึสึตฺวา ปทกุกุจึณฺณ กตฺวา ราชทฺวารเ จึโตว อมจฺจานัน
จานนตฺรานึ วึจารเตฺวา ปาสาทั อกึรฺหึ ๑

ตสฺมึ ขณ ตรีมุขั สุขณฺณั ทานึ อุกฺุยานนตึ อากนตฺวา
มงฺคลสึลาขั นึสึทึ ๑ อตสฺส ปุโรโต ปณฺทฺุปลาตึ ปตึ ๑ โส ตสฺมึเยว
ปณฺทฺุปลาเส ขยวขั ปฏฺุจเปตฺวา ตึลกุกุขณฺณั สมนึสึตฺวา ปจวี
อุนฺนาเทนโต ปจฺเจกโปธิ นึพพตฺเตสึ ๑ ตสฺส ตัขณฺเณเยว กึหึลึจึกั
อนตฺรราชึ ๑ อึทฺุทึมยปตฺตจึวรั อากาสโต โอลตฺรึตฺวา สรึเร
ปฏึมุญฺจึ ๑ ตาวเทว อุกฺุจปรีกฺุขารธโร อึรึยาปถสมปฺนโน
วสฺสสตึกตฺเถโร วึย หุตฺวา อึทฺุทึยา อากาสเ อุปฺปตึตฺวา หึมวณตฺป-
ปเทเส นนฺทมูลกปพุการั อคมาสึ ๑ โปธิสตุโตปึ ฅมฺเมณ รชฺชั
การสึ ๑ ยสมหนตฺตาย ปน ยเสน ปมตฺโต หุตฺวา จตฺตาคึฟึส
วสฺसानึ ตรีมุขั น สรึ ๑ จตฺตาคึฟึสาคึกุกเม ลั้วจฺจเร ปน(๑) อตึเต
#๑. ม. จตฺตาคึลึเส ปน ลั้วจฺจเร ๑

*เล่มที่ 32 อวารึวคควณณา หน้ 18

ตํ สรึตวา มยหํ สหาโย ทริมุโข นาม อตถึ กหํ นุ โข สไตติ
ตํ ทฏฐกาโม อโหสิ ฯ สไต ตโตณ ปฏฐาย อนนเตปุเรปี ปริสมชฌเอปี
กหํ นุ โข มยหํ สหาโย ทริมุโข โย เม ตสฺส วสนนุจัน
กเถสิ มหนตฺมสฺส ยสํ ทสฺสามิติ วทติ ฯ เอวํ ตสฺส ปุณปุณํ
ตํ สรณตสฺเสว อณณนิ ทส ถ้วจฺจรานิ อติกฺกนฺตานิ ฯ

ทริมุขปจเจกพุทฺโธปี ปณณาสวตฺสจฺจเยน อวชฺเชนโต มํ
โย สหาโย สรตีติ ฉตฺวา อิทานิ สไต มหลลโก ปุตฺตธึตทาหึ
วุทฺถปฺปโต คนฺตวาทมมํ กเถตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ นนฺติ อิทฐิยา
อากาเสน อากนฺตวาท อูยฺยานเน อโตริตฺวา สฺวณณปฏฺฐิมา วึย
สิลาปฏฺฐเน นิสึทึ ฯ อูยฺยานปาโล ตํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา
ภนฺเต กุโธ อากโตสิตี ปุจฺฉิ ฯ นนฺทมูลกปพฺพการโตติ ฯ เก นาม
ตุมฺเหติ ฯ ทริมุโข ปจเจกพุทฺโธ นามาทํ อวฺโสติ ฯ ภนฺเต
อมุหากํ ราชานํ ชานาสีตี ฯ อาม ชานาม กิหึกาเล โน
สหาโยติ ฯ ภนฺเต ราชาทุมฺเห ทฏฐกาโม กเถสฺสามิ ตสฺส
อากตภาวนติ ฯ คจฺฉ กเถหึติ ฯ สไต สาธฺฐติ วตฺวา ตฺริตฺตฺริโตว
คนฺตวาทสฺส สิลาปฏฺฐเน นิสึนฺนภาวํ รณฺโณ กเถสิ ฯ ราชาท
อากโต กิร มม สหาโย ปสฺสิสฺสามิ นนฺติ รถํ อารุยฺห มหนฺเตน
ปรีวารเณ อูยฺยานํ คนฺตวาท ปจเจกพุทฺธึ วนฺทิตฺวา ปฏฺฐินฺนถารํ
กตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึ ฯ อถ นํ ปจเจกพุทฺโธ กึ พฺรหฺมทตฺต
ชฺมเมณ รชฺชํ การเสตี อคตฺกมฺนํ น คจฺฉสิ ชนฺตถาย โลกํ น

*เล่มที่ 32 ตรีมุขชาติกั หน้ 19

ปีเพสิ ทานาทีนึ ปุณณานึ กโรสีตี อาทีนึ วจนานึ วทนุโต
ปฏิสนุถารึ กตุวา พุรหุมทตตุต มหุลลโกสี เอตริหึ กามะ ปหาย
ปพพชิตุ เต สมโยตี วตุวา ตตุส ฐมมึ เทเสนุโต ปจมิ คาคมาห

[๘๔๓] ปงโกว(๑) กามา ปลิโปว(๒) กามา

ภยญจ เมตติ ติมุตติ ปวตุตติ

รโช จ ฐโม จ มยา ปกาตีตา

หิตุวา ตูว ปพพช พุรหุมทตตาคี ๑

ตตุต ปงโกตี อุทเก ชาตานึ ตินเสवालกนพุกุมทจจนาทีนึ
อธิปเปตานึ ๑ ยถา หึ อุทกั ตรนตติ ตานึ ลกคาเปนตี [๗] ตถา
ลัสารสาคัรึ ตรนตตุส โยคาวจรสตุส ปญจกามคณา สพเพ วา ปน
วตุตุกามกิลเสกามา ลกคาปนวเสน ปงโก นาม อิมสมึ หึ ปงเก
อาสตุตา วิสตุตา เทวาปี มนุสสาปี ตริจจนาปี กิลมนตี โรทนตี
ปริเทวนตี ๑ ปลิโปว กามาตี ปลิโป วุจจติ มหากททโม ยมุหึ
ยมุหึ ลกคา สุกกรมิกาทโยปี สีหาปี วารณาปี อตุตทานั อุทฐริตุวา
คนตุตึ น สกโกนตี วตุตุกามกิลเสกามาปี ตัสรักขตาย ปน
ปलिปาตี วตุตา ปญจวณโตปี หึ สตุตา เตสุ กามะสุ สกึ
ลกคกาลโต ปญจาย เต กามะ ปทาเลตุวา สีงัม อุญจาย อกิลจัน
อปลิโพธิ รมณึยึ ปพพชช อุปนตุตึ น สกโกนตี ๑ ภยญจ
เมตนตี ภยญจ เอตติ มกาโร พุยญชนปทสนุธิวเสน วตุโต ๑

๑. ส. ม. ปงโก จ ๑ ๒. ส. ม. ปลิโป จ ๑

๓. ม. เอตุถนตุเร สชชาเปนตีตี ทิสตุตี ๑

*เล่มที่ 32 อวาริวควณฺณนา หน้ 20

ติมฺลนฺติ ตีหิ มฺลเหหิ ปติฏฺจํ วิย อจลํ พลวภยสฺเสตํ นามํ ฯ
 ปวฺตตฺนฺติ มหาราช เอตฺ กามา นาม ทิฏฺฐชฺมมิกสมฺปรายิกสฺส
 อตฺตานุวาทภยาทิกสฺส เจว ทวตฺตีสกมฺมกรณอฏฺฐนฺวติโรคาทึ-
 วสปฺวตฺตสฺส จ ภยสฺส ปจฺจยญฺเจน พลวภยนฺติ พุทฺธ-
 ปจฺเจกพุทฺธพุทฺธสาวเกหิ เจว สพฺพพฺพญฺญโพธิสฺสตฺเตหิ จ ปวฺตตํ
 กถิตํ ทึปิตนฺติ อตฺโถ ฯ อถวา ภยญจ เมตนฺติ ภยญจ มยา
 เอตํ ติมฺลํ ปวฺตตฺนฺติ เหวลฺเจตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพเยว ฯ
 รโช จ ฐโม่ จาติ รชฺฐมสฺทิสตฺตฺตา รโชติ จ ฐโม่ติ จ
 มยา ปกาสิตา ฯ ยถา หิ สฺนหาคสฺส สฺวิลิตฺตาลงฺกตสฺส ปฺริสสฺส
 สริเร สฺขุมรชฺชํ ปติตํ ตํ สริริํ ทพฺพพฺพณฺณํ โสภารหิตํ กิลิฏฺจํ กโรติ
 เหวมฺว อิทฺธิพฺพลน อากาเสนาคนฺตฺวา จนฺโท วิย สฺริโย วิย จ
 โลเก ปณฺญาตฺวาปี สกึ กามรชฺชสฺส อนฺโต ปติตกาลโต ปฏฺจาย
 คฺคณวณฺณคฺคณโสภาคฺคณสฺสทฺธินํ อฺปหตฺตฺตา ทพฺพพฺพณฺณา โสภารหิตา
 กิลิฏฺฐาเยว โหนฺติ ยถา จ ฐมฺเนน ปหฏฺฐกาลโต ปฏฺจาย สฺสปฺริสฺสทฺฐาปี
 ภิตฺตฺติกาลวณฺณนา โหนฺติ เหวมฺว อติปฺริสฺสทฺฐวณฺณาปี กามฐมฺเนน
 ปหฏฺฐกาลโต ปฏฺจาย คฺคณวินาสปฺปตฺติยา มหาชนมฺชฺเชน กาลกา
 หุตฺวา ปณฺญาณนฺติ อิติ รชฺฐมสฺสริภุชฺตาย เอตฺ กามา รโช จ
 ฐโม่ จาติ มยา ตฺยฺหํ ปกาสิตา ตฺสฺมา อิมฺ กามํ หิตฺวา ตฺวํ
 ปพฺพช พฺรหฺมทตฺตาติ ราชานมฺปิ ปพฺพชฺชาย อฺสฺสาหิ ชเนติ ฯ

*เล่มที่ 32 ตรีมุขชาติกั หน้ 21

ตํ สุตฺวา ราชา กิเลสเหหิ อตฺตโน ปถิปุทฺธภาวํ(๑) กถณฺโต
ทฺติยํ คาทมาห

[๘๔๔] เกหิโต(๒) จ รัตฺโต อธิมุจฺฉิโต จ

กามสฺวาทํ(๓) พฺราหฺมณ กิสรูปี

ตํ นฺสฺสเห ซิวิกตฺโต ปหาตุ

กาหามิ ปุณฺณานิ อนปฺปกาณิตี ฯ

ตตฺถ เกหิโตติ อภิซฺฅากายกนฺเถน พนฺโธ ฯ รัตฺโตติ
ปกตฺติชหาปเนน ราชเณ รัตฺโต ฯ อธิมุจฺฉิโตติ อตฺตวिय มุจฺฉิโต ฯ
กามสฺวาทนฺติ ทฺวิเชสฺส กามสฺส อหํ ฯ พฺราหฺมณาติ ตรีมุขปจฺเจกพุทฺธ
อาลปติ ฯ กิสรูปนฺติ พลวรูปํ ฯ ตํ นฺสฺสเหติ ตํ ทฺวิชมฺปิ กามํ
น อฺสฺสหามิ น สกฺโกมิ ฯ ซิวิกตฺโต ปหาตฺนฺติ อิมาย ซิวิกาย
อตฺตโต อหํ ตํ กามํ ปหาตุ น สกฺโกมิตี วทตี ฯ กาหามิ
ปุณฺณานิตี ทานสิลอุโปสถกมฺมสงฺฆาตานิ ปน ปุณฺณานิ อนปฺปกาณิ
พฺหุณี กริสฺสามิตี ฯ

เอวํ กิเลสกาโม นามสฺส สงฺกิลิฏฺฐกาลโต(๔) ปญฺจาย อปเนตฺตุ
น สกฺโกติ (๕) เยน สงฺกิลิฏฺฐจิตฺโต มหาปฺริโส ปจฺเจกพุทฺธเณ ปน
ปพฺพชฺชาย คุณฺณ กถิตฺเตปี ปพฺพชฺชิตฺตุ น สกฺโกมิตี อห ฯ โยยํ

- # ๑. ม. พุทฺธภาวํ ฯ ๒. ส. คถิตโต ฯ ม. คหิตโต ฯ
- # ๓. ม. กามสฺวาทํ ฯ ๔. ม. สกฺ อลฺลสินกาลโต ฯ
- # ๕. สกฺกา ฯ

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺวณณา หน้า 22

ทีปงฺกรปาทมูล อตฺตนิ สมฺภเวน ฌาณน พุทฺธการกฺธมเม

วิจฺฉินฺโต ตตฺถิ เนกฺขมฺมปารมี ทิสฺวา

อิมํ ตฺวํ ตตฺถิ ตาว	ทพฺหํ กตฺวา สมมาทฺธิย
เนกฺขมฺมปารมี(๑) คจฺฉ	ยทฺธิ โภทฺธิ ปตฺตุมฺภิจฺฉติ
ยถา อญฺญมเร ปุริสฺส(๒)	จิริ วุตฺโต ทฺวํขตฺติโต
น ตตฺถ รากํ อภิชเนติ	มุตฺติเมว คเวสตี
ตเถว ตฺวํ สพฺพภเว	ปสฺส อญฺญมริ วฺย
เนกฺขมฺมาภิมุโข หุตฺวา	สมฺโพทฺธิ ปาปฺณิสฺสตีติ

เอวํ เนกฺขมฺเม คุณฺโณ ปรีทิตฺเตสฺสิ โส ปจฺเจกพุทฺธเชน ปพฺพชฺชชาย
 วณฺณํ วตฺวา กิเลสฺส ฉนฺนํเตตฺวา สมฺโณ โหหิตฺติ วุจฺจมาโนปิ
 นาทํ กิเลสฺส ฉนฺนํเตตฺวา สมฺโณ ภวิตฺตุํ สกฺโกมิตฺติ วทตี ฯ อิมสฺมี
 กิร โลกํ อญฺจ อุมฺมตฺตกา นาม เตนาหุ โปราณา อญฺจ
 ปุคฺคลา อุมฺมตฺตกสญฺฉํ ปฏฺฐิถนฺนติ กามุมฺมตฺตโก จิตฺตวสฺงคโต(๓)
 โลภวสฺงคโต โกรธุมฺมตฺตโก วิหีสาวสฺงคโต(๔) ทิฏฺฐุมฺมตฺตโก
 วิปลฺลทาสวสฺงคโต โมหุมฺมตฺตโก อฌาณวสฺงคโต ชกฺขุมฺมตฺตโก
 ชกฺขวสฺงคโต ปิตฺตุมฺมตฺตโก ปิตฺตวสฺงคโต สุรุมฺมตฺตโก ปานวสฺงคโต
 พุยฺสนุมฺมตฺตโก โสภวสฺงคโตติ อิมสฺสุ อญฺจสฺสุ อุมฺมตฺตเกสฺสุ มหาสฺตฺโต
 อิมสฺมี ชาตเก กามุมฺมตฺตโก หุตฺวา โลกวสฺงคโต ปพฺพชฺชชาย

๑. ม. เนกฺขมฺมปารมิตํ ฯ ๒. ม. อนฺนํมเร ปุริสฺส ฯ
 # ๓. ม. อโย ปาโง นตฺถิ ฯ ๔. ม. โทสวสฺงคโต ฯ

*เล่มที่ 32 ทริมุขชาติกั หน้ 23

คณั น ฃานาติ ๑

เอวิ ฃนตฤการกั ปนึมึ คณัปรีชัศกั โลกฃาติ กสุมมา
สตุตา ปรีมฤจึคั น สกัโกนุตีติ ฃนมตคฤเค สัสาเร ฃเนกานึ กปฺป-
โกฏิสตสทสทานึ เอกโต วฑุฒิตภาเวน เอวิ สนุเตปี ปณุชิตา
อปฺปสสุทา ทามาติ ฃาทิกานั ปจฺจเวกฺขณานั วเสน ปชหนุติ ๑

เตเนว ทริมุขปจฺเจกพุฑุโ ฃมหาสตุเตน ปพุพชิตุ น
สกุโกมึติ วุฑุเตปี ชุรณึกฺเขปี อกตฺวา อุตฺตริปี โอิวทนุโต เทว
กาธา ฃาห

[๑๔๕] โย อตฤกามสฺส หิตานุกมฺปิโน

โอิวชฺชมาโน น กโรติ สาสนั

อิทเมว เสยฺโย อิติ มณฺญมาโน

ปฺนปฺปฺนั คพฺภมฺเปติ มนุโท ๑

[๑๔๖] โส โฃมรฺรูปึ นึรยั อูเปติ

สุภาสุกั มุฑุตกรึสปฺปรี

สตุตา สกาเย น ชหนุติ กิฑุธา

เย โหนุติ ทาเมสุ อวิตราคาติ ๑

ตตฤ อตฤกามสฺสชาติ วุฑุฒิกามสฺส ๑ หิตานุกมฺปิโนติ
หิตเนน มุฑุจิตฺเตน ฃนุกมฺปสฺส ๑ โอิวชฺชมาโนติ โอิวทึยมาโน ๑
อิทเมว เสยฺโยติ ยั อตฺตนา คหิตั อเสยฺยั ฃนุฑุตมมฺปิ สมานั
ตั อิทเมว เสยฺโย อิติ มณฺญมาโน ๑ มนุโทติ โส ฃณานปฺคฺคโล

*เล่มที่ 32 อวารยวควณนา หน้ 24

มาตุกญย วาส นาคกมต ปนปุ่น คพภ อเปตยเวต
 อตุโ๑ โส โฆรรูปนต มหาราช โส มนุโ๑ ต มาตุกญย
 อเปนุโ๑ โฆรรูป ทารุณชาติก นรย อเปต นาม ๑ มาตุกญย
 ห นรสาทญเณ อธ นรโยต วุตโ๑ จตุกญยิกนรโยต
 วุจต ๑ จตุกญยิกนรโย นาม กตโรต วุตเต มาตุกญยเมว
 วตตุ วุญต ๑ อวีจิมหานรเย นพพตตตตตส ห อปราปร
 อชานปรชาน โหตยเว ตสมา ต จตุกญยิกนรโยต วตตุ
 น ลพกต มาตุกญย ปน นว วา ทส วา มาเส จตุหปี
 ปสเสห อโ๑โ๑ จ ชาวตุ นาม น สกกา อตสมพาธ
 โอกาส จตุโ๑เณ จตสงกญยเตเนว หุตวา อจตพพ ตสมา
 เอส จตุกญยิกนรโยต วุจต ๑ สกาสนนต สกาน อสุภ ๑
 สกาน ห สสารภรูกาน โยคาวจรกุลปุตาน มาตุกญย
 เอกนตอสภสมมโ๑ ๑ เตน วุตตุ

อชณ ชณสงขาค อสุจ สจสมมต
 นานากุณปปรปร ชณรูป อปสสโ๑ ๑

ฐรตุ ม อตุร ปุตกา
 ทुकนฐย(๑) อสุจ พยารฐมม
 ยตปมตตา อฐมจตตา ปชา
 หาเปนต มคค สคตปตตยต ๑

สตตตต อาสตตต วีสตตต อาลคคา ลคคิตตต อตุโ๑(๒) ๑

๑. ม. เขกญย ๑ ๒. ม. ลคคา ลคคิตต ๑

*เล่มที่ 32 ตรีมุขชาติกั หน้ 25

สกาเย น ชหนตึตึ ตั มาตุกุกุฉึ น ปรึจจนตึ ๑ กิฑฐาติ
เลฐิตาเยว ๑ เย โหนตึตึ เย กามเส อวีตราคา โหนตึ เต
เอตั คพุกวาสั น ชหนตึตึ ๑

เอวั ตรีมุขปจเจกพุกุโฐ คพุกเ โอ กุกนตึมุลกณจ ปรึหาร-
มุลกณจ กุกั ทสเสตว อิทานึ คพุกวูกุจันมุลกั ทสเสตु
ทึยทฒคากมาห

[๘๔๗] มีพุกهن ลิตตาด รุกิเรน มกุกิตา
เสมเหน ลิตตาด อุปนึกุกมนตึ
ยั ยั หึ กายน ผุสนตึ ตาวเท
สพุกั อสาดั กุกขเมว เกวลั ๑

[๘๔๘] ทิสวาว ทามึ น หึ อณตโต สวั
ปุกเพนึวาสั พุกั สรามึตึ ๑

ตตุล มีพุกهن ลิตตาดึ มหาราช อึเม สตุตาด มาตุกุกุฉึโต
นึกุกมนตาด น จตุชาติคณเชหึ วิลิมปีตว สुरुภิมาลั ปึลนุฐิตว
นึกุกมนตึ ปุราณคูกณน ปน มกุกิตา ปลึพุกุฐา หุตุว
นึกุกมนตึ ๑ รุกิเรน มกุกิตาดึ รตุตลโหิตจนทนานุปลิตตาดามึว
หุตุว น นึกุกมนตึ รตุตลโหิตมกุกิตา ปน หุตุว นึกุกมนตึ ๑
เสมเหน ลิตตาดึ น จาปี เสตจนทนवलิตตาด นึกุกมนตึ
พหลปึจฉึลเสมเหน ลิตตาด ปน หุตุว นึกุกมนตึ อิตถึนั หึ
คพุกวูกุจันกาเล เอตานิ อสุจึนึ นึกุกมนตึ ๑ ตาวเทตึ ตสุมึ
สมเย อึทั วุตุตั โหตึ มหาราช อึเม สตุตาด ตสุมึ มาตุกุกุฉึโต

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณนา หน้ 26

นึกขมนสมเย เอว้ มีพหุทาถึลิตฺตา นึกขมนนฺตา ย้ ย้ นึกขมน-
มคฺคปฺปเทสํ วา หตฺถํ วา [๑] ผุสนฺตึ ตํ สพฺพํ อสาคํ อมธฺรึ
เกวลํ อสฺสจึมิสฺสํ(๒) ทุกฺขเมว ผุสนฺตึ สฺขํ นาม เนลํ ตสฺมี สมเย
นตฺถึถึ ๑

ทิสฺวา วทามึ น หึ อณฺณโต สวณฺตึ มหาราช อหํ
อิมํ เอตฺตํ วทนฺโต น อณฺณโต สวํ อณฺณสฺส สมณฺสฺส วา
พฺรหฺมณฺสฺส วา ตํ สฺตฺวา น วทามึ อตฺตโน ปน ปจฺเจก-
พฺพุทฺธวณฺเนน ทิสฺวา ปฏึวิษฺมิตฺวา ปจฺจกฺขํ กตฺวา วทามึถึ
อตุโธ ๑ ปุพฺเพนิวาสํ พหุณฺตึ อิทํ อตฺตโน อานุกาวิ ทสฺเสนฺโต
อาห ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ มหาราช อหํปี ปุพฺเพ นึวฺกฺขณฺช-
ปฏึปาทึสงฺขาตํ ปุพฺเพนิวาสํ พหุํ สรามึ สตสฺสทฺสทฺสปฺปาทึกานึ
เทว อสงฺเขยฺยานึ สรามึถึ ๑

อิทานึ สตุถา อภิสมฺพฺพุทฺโธ หุตฺวา เอว้ โส ปจฺเจกพฺพุทฺโธ
ราชานํ สฺภาสึตคฺคาถาย สงฺคณฺหึถึ วตฺวา โอสานเ อฺปทฺต-
คฺคาถมาห

จิตฺราหึ คาคาหึ สฺภาสึตาหึ

ทริมฺโข นึชฺฌาปยึ สฺเมธฺนฺตึ ๑

ตตฺถ จิตฺราหึถึ อเนกตฺถสนฺนึสฺสึตาหึ ๑ สฺภาสึตาหึถึ
สฺกถึตาหึ ๑ ทริมฺโข นึชฺฌาปยึ สฺเมธฺนฺตึ ภึกฺขเว โส ทริมฺโข
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปาทํ วาถึ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. อสมฺมิสฺสํ ๑

*เลมที่ 32 ทริมุขชาติกั หนา 27

ปจเจกพุทโธ ตั สุมะธึ สุนทรปณณั การณาการณชานนสมตถั
ราชานั นิชฦมาเปสิ สณณาเปสิ อตตโน วจัน ฦณหาเปสิตี
อตุโถ ๑

เอวั ปจเจกพุทโธ กามะสุ โทสิ ทสเสตวา อตตโน วจัน
คาหาเปตวา มหาราช อิทานิ ปพุพช วา มา วา มยา ปน
ตยหึ กามะสุ อาทินโว ปพุพชชาย จ อานิสัโส กถิโต ตวั
อปฺปมตฺโต โหหิติ วตวา สวณณราชหึโส วีย อากาเส อุปฺปติตวา
พลาหกกพุกั มททนฺโต นนุทมูลกปพการเมว กโต ๑ มหาสตุโต
ทสนขสโมชานสมุชชลั อลชลึ สิริสุมึ จเปตวา นมสฺสमानอ
ตสุมึ ทสฺสนวิสยั อติกกนฺเต(๑) เชฎฺฐปฺตตํ ปกโกสาเปตวา รชชั
ปฏิจจาทตฺตวา มหาชนสฺส โรทนฺตสฺส ปรีเทวณฺตสฺส กามะ
ปหาย หิมวณฺตํ ปวีสิตฺตวา ปณณสาถั มาเปตวา อิติปพุพชชั
ปพุพชิตฺตวา นจิริสฺเสว อภิลุณฺวา จ สมาเป็นตฺติโย จ นินุพตเตตฺตวา
อายุหปรีโยसानะ พุรหุมโลกฺุปโค อโหสิ ๑

สตุถา อิมั ฦมมเทสนั อาทริตฺตวา สจจานิ ปกาเสตฺตวา
ชาติกั สโมชานะสิ ๑ สจจปรีโยसानะ พนุ โสตาปนฺนาทโย
อเหตุสิ ๑ ตทา ราชา อหเมว อโหสิตี ๑

ทริมุขชาติกั ตติยั ๑

๑. ม. อติเต ๑

*เล่มที่ 32 เนรฐาตกั หน้้า 28

เนรฐาตกั

กาโกลา กากสงฆา จาติ อิทั สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
อณฺตริ ภิกขุ อารพุก กเถสิ ๗

โส กิร สตุถุ สนฺติเก กมฺมฐานัน คเหตุวา เอกั ปจฺจนตคามั
อคมาสิ ๗ มนุสฺสา ตสฺส อิริยาปเถ ปสิทิตฺวา ตั โภเซตฺวา
ปฏฺิณฺณ คเหตุวา อรณฺเณ ปณฺณสาถั กตฺวา ตตฺถ วสาเปสิ
อติวีย จสฺส สกฺกาโร กรีสิ ๗ อถณฺเณ สสฺสตฺวาทา อากมึสิ ๗
เต เตสิ วจัน สุตฺวา เณรสฺส วาที วิสฺสชฺเซตฺวา สสฺสตฺวาเท
คเหตุวา เตสิเยว สกฺกาโร กรีสิ ๗ ตโต อฺจฺเจทฺวาทา อากมึสิ ๗
เต สสฺสตฺวาเท วิสฺสชฺเซตฺวา อฺจฺเจทฺวาเท คณฺหึสิ ๗ อถณฺเณ
อเจลกฺวาทา อากมึสิ ๗ เต อฺจฺเจทฺวาเท วิสฺสชฺเซตฺวา อเจลกฺวาที
คณฺหึสิ ๗ โส เตสิ คุณฺาคุณฺ์ อชานนฺตานิ มนุสฺसानัน สนฺติเก
ทูกฺเขน วสิทฺวา วุตฺถวสฺโส ปวาเรตฺวา สตุถุ สนฺติกั กนฺตฺวา
กตฺปฏฺิสนฺธาโร กหัง วสฺสั วุตฺถโถสิตี วุตฺเต ปจฺจนตัง นิสฺสาย
ภนฺเตติ วตฺวา สฺขัง วุตฺถโถสิตี ปุญฺโจ ภนฺเต คุณฺาคุณฺ์
อชานนฺตานิ สนฺติเก ทูกฺขัง วุตฺถโถสมึติ ๗ สตุถา ภิกฺขุ ปฺราณกปณฺฑิตา
ติรจฺจานโยนินิ นีพฺพตฺตาปี คุณฺาคุณฺ์ อชานนฺเตหิ สทฺธิ
เอกทิวสฺปี น วสิสิ ตฺวํ อตฺตโน คุณฺาคุณฺ์ อชานนฺฐาเน กสฺมา
วสิตี วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตัง อารี ๗

อตีเต พาราณสิยั พุรหุมทตฺเต รชฺชั การเนเต โปธิสตุโต

*เล่มที่ 32 เนรฐาตัก หน้ 29

สุวณณห้สโยนึย นึพพตติ กนึฏฐภาดาปึสส อตถึ เต จิตตญญ-
ปพพเต วสนุตตา หึมวณตปพเทเส สยฐาตสาลี ขาทนุตติ ๑ เต
เอกทิวสั ตตถ จริตวา จิตตญญั อากจณนุตตา อนุตรามกुक เอกั
เนรฐึ นาม กณจณปพพตั ทิสวา ตสส มตถเก นึสึทึสึ ๑ ตั
ปน ปพพตั นึสึสาย วสนุตตา สกุกนา สสา(๑) จตูปาธา จ
โคจรญมึย นานาวณณนา โหนุตติ ปพพตั ปวิฏฐกาลโต ปญญาย
ตสึโสภาสณ สุวณณวณณนา โหนุตติ ๑ ตั ทิสวา โปธิสตตสส
กนึฏฐโจ ตั การณั อชานิตวา กึ นุ โข เอตั การณนุตติ
ภาดรา สทฐึ สลลปนโตเทว คาดาอภาสึ

[๔๔๕] กาโกลา กากสงฆมา จ มยญจ ปตตั วรา

สพเพว สทิสสา โหม อิมั อากมม ปพพตั ๑

[๔๕๐] อึช สึหา จ พุกุฆมา จ สกุกนา(๒) จ มึคาธมา

สพเพว สทิสสา โหนุตติ อยั โก นาม ปพพโตตติ ๑

ตตถ กากโกลาตึ วณกาคา ๑ กากสงฆมาตึ ปกตึกากสงฆมา
วา ๑ ปตตั วราตึ ปกขึนั เสฎฐา ๑ สทิสสา โหมมาตึ สทิสวณณนา
โหม ๑

ตสส วจัน สุตวา โปธิสตโต ตตึยั คากมาห

[๔๕๑] อิมั เนรฐนุตติ(๓) ขานนุตติ มนุสสา ปพพตตตมึ

อึช วณณณ สมนุณา วสนุตติ สพพปาณึโนตติ ๑

๑. ม. สกุกสงฆมา ๑ ๒. สึ. ม. สึงกาลา ๑ ๓. ม. เนรฐตึ ๑

*เล่มที่ 32 อวารึวคควณนา หน้ 30

ตตถ อึธ วณณนาตึ อึมสุมี เนรปพพเต โอภาเสน

วณณสมปนนา หุตวา ๑

ตํ สุตวา กนึฏโจ เสศกาธา อภาสึ

[๘๕๒] อมานนา ยตถ สึยา สนุตานํ วา วึมาน วา(๑)

หึนสมานนา(๒) วาปี น ตตถ วสตี(๓) วเส ๑

[๘๕๓] ยตถ อลโธ ทกโฆ จ สูโร กึรฺ จ ปุชึยา(๔)

น ตตถ สนุโต วสนตึ อวึเสศกเร นเก(๕) ๑

[๘๕๔] นายึ เนรฺ วึชตึ หึนมุกกฏจมชฎึเม

อวึเสศกาโร(๖) เนรฺ หนตฺ เนรฺ ชหามเสตึ ๑

ตตถ ปจรมกาธาย อตโธ ยตถ สนุตานํ ปณตึทานํ

สึลสมปนนานํ มานนสฺส อภาเวน อมานนา จ อวมานนา(๗)

จ อวมานวเสน วึมานนา วา หึนนานํ วา ทุสฺสึลานํ วา สมานนา

วา สึยา ตตถ น วเส น วเสยฺย ๑ ปุชึยาตึ เอเต เอตถ

เอกสทึสาย ปุชาย ปุชนึยา โหนตึ สมกํ สกุการึ ลภนตึ ๑

หึนมุกกฏจมชฎึเมตึ ชาตึคอคตถกุลปฺปเทสสึลาจารณาทึหึ หึเน

จ มชฎึเม จ อุกกฏเจ จ อยึ น วึชตึ ๑ หนตฺทาทึ อฺปสคคตถ

นึปาโต ๑ ชหามเสตึ ปรีจจชาม ๑

เอวณจ ปน วตฺวา อฺโภปี เต หึสา อฺปฺปตึตฺวา

๑. ส. ม. วึมานนา ๑ ๒. ส. หึนสมมานนา ๑

๓. ม. วสตี ๑ ๔. ส. ปุชึยา ๑ ๕. ม. นเร ๑ ๖. ส. ม. อวึเสศกาโร ๑

๗. ม. อวณณนา ๑

*เล่มที่ 32 อาสงกชาตกั หน้่า 31

จิตตฤกฏเมว คดา ๑

สตุธา อิมั ฅมมทสณั อหริตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมฅานสึ ๑ สจฺจปรีโยสานเ โส ภิกฺขุ โสตาปตฺตึฝเล
ปตฺติฏฺหึ ๑ ตทา กนึฏฺหึโส อานนุโท อโหสิ ฅฏฺฐกหึโส ปน
อหเมวาทึ ๑

เนรฺชาตกั จตฺตถึ ๑

อาสงกชาตกั

อาสาวตึ นาม ลตาทึ อิทั สตุธา ฅตฺวเน วิหรนุโตะ
ปฺราณทฺตึยิกปโลภนั อารพฺภ กเถสึ ๑ วตฺถุ อินุทฺริยชาตเก
อาวีภวิสสตี ๑

อิฅ ปน สตุธา ตั ภิกฺขุ สจฺจั กิร ตฺวึ อุกฺกณฺจึโตตี
วตฺวา สจฺจั ฆนุเตตี วุตฺเต เกน อุกฺกณฺจาปีโตสึตี ปฺราณ-
ทฺตึยิกาย ฆนุเตตี วุตฺเต ภิกฺขุ เอสา อิตฺถึ ตฺยหึ อนตฺถการิกา
ปฺพเพปี ตฺวึ เอตฺถึ นิสฺสาย จตฺรจฺจึนึ สณั ฅหิตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส
มหนตฺถึ ทฺกขั อนุภวณุโตะ ตึณึ สัวจฺจฺรานิ วสึตี วตฺวา อตฺถึตฺถึ อาห

อตฺถึเต พารานสึยั พฺรหฺมทตฺเต รชฺชั การเณเต โปฅิสตฺโต
กาสิกาเม พฺรหฺมณฺกุลเ นึพฺพตฺตึตฺวา วยปฺตฺโต ตกฺกสึลาຍ
อุกฺกหิตสึปโป อึสึปพฺพชฺชั ปพฺพชิตฺวา วณฺมุลผลาหาโร อภึญฺญา
จ สมาเป็นตฺตึโย จ นึพฺพตฺเตตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส วสึ ๑ ตสฺมึ

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺวณณา หน้า 32

กาลเอ เอโก ปุณฺณสมฺปนฺโน สตฺโต ตาวตีสภวนโต จวิตฺวา ตสฺมี
จानเ ปทุมสเร เอกสฺมี ปทุมคพฺเภ ทาริกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ
เสสฺปทุมเสสุ ปุราณภาวํ ปตฺวา ปตฺนเตสฺสปี ตํ มหากฺจฺฉิกํ หุตฺวา
ติฏฺฐเตว ฯ ตาปโธ นหายิตฺถํ ปทุมสฺริ อากฺโข(๑) ตํ ทิสฺวา อณฺเณสุ
ปทุมปฺปฺเสสุ ปตฺนเตสฺสปี อิทํ มหากฺจฺฉิกํ หุตฺวา ติฏฺฐติ กิ นุ
โฆ การณฺนติ จินฺเตตฺวา อุทกสาณฺฑกํ นิวาเสตฺวา โอตฺรนฺโต
คนฺตฺวา ตํ ปทุมํ วิวริตฺวา ตํ ทาริกํ ทิสฺวา ชีตฺสณฺณํ
อุปฺปาเทตฺวา ปณฺณสาถิ อานตฺวา ปฏฺิขคฺคิ ฯ สว อปรภาเค
โสฬสวสฺสิกา หุตฺวา อภิรฺูปา อโหสิ อุตฺตมรฺูปรฺุชา อติกฺกนฺตา
มานุสกวณฺณํ อปฺปตฺตา เทวณฺณํ ฯ ตทา สกฺโก โปชิสฺตตฺสส
อุปฺภูจฺฉานํ อากฺจฺฉติ ฯ โส ตํ ทิสฺวา กฺโข เสาติ ปุจฺฉิตฺวา
ลทฺุชนิยามํ สุตฺวา อิมิสฺสา กิ ลทฺุฆุ วณฺณตีติ ปุจฺฉิ ฯ
นิวาสนตฺถาย ผลิกปาสาทํ มาเปตฺวา ทิพฺพสยนทิพฺพวตฺถา-
ลงฺการโกชนวิธานํ(๒) มาริสฺวาติ ฯ ตํ สุตฺวา โส สาธุ ฆนฺเตติ
ตฺสสา นิวาสนตฺถาย(๓) ผลิกปาสาทํ มาเปตฺวา ทิพฺพสยนทิพฺพ-
วตฺถาลงฺการทิพฺพอนฺนปานานิ มาเปสิ ฯ

โส ปาสาโท ตฺสสา อภิรฺูหนกาเล(๔) โอตฺริตฺวา ภูมฺิยํ ปติฏฺฐติ

๑. ม. คโข ฯ ๒. ม. นิวาสนจฺฉานํ วตฺถาลงฺการโกชนวิธานํ ฯ

๓. ม. วสนจฺฉานสฺส อานนฺเน ฯ ๔. ส. อโรหนกาเล ฯ

*เล่มที่ 32 อาสงกชาตกั หน้ 33

ตสสา อาโรหณกาเล(๑) ลงฃิตวา อากาเส ตึฏฐติ ๗ สวา โปฐิตตตสส
วตตปฏึปตตี กุรุมานา ปาสาเท วสิ ๗ ตเมโก วนจรโก ทิสวา
อัย ฃนเต โว ก็ โหตีติ ปุจฺฉิตวา ชีตา เมติ สุตวา พาราณสี
คนุตวา เทว มยา หิมวตตปฺปะเทเส เอวรูปา นาม เอกสส ตาปสส
ชีตา ทึฏฐาติ รณโธ อาโรเจสิ ๗ ตั สุตวา โส
สวณตัสสคเเนว พชฃิตวา วนจรกั มคฺคทฺเทสกั(๒) กตวา จตฺรงฺคินึยา
เสนาย ตั ฃานั คนุตวา ขนฺธาวารึ นึวาสาเปตวา วนจรกั อาทาย
อมจฺจณปรีวูโต อสฺสมปทึ ปวีสิตวา มหาสตตึ วนฺทิตวา เอกมนตึ
นึสินฺโน ฃนเต อิตฺถึโย นาม พุรหุมาจฺริยสฺส มลั ตุมหากั ชีตริ
อหึ ปฏึชคฺคิตฺสามึติ อาห ๗ โปฐิตตโต ปน ก็ นุ โข เอตสฺมี
ปทุเมติ อาสงกั กตวา อุทกั โอตริตวา อาณิตภาเวน ตสสา
กุมารึกาย อาสงกาคุมารึติ นาม อกาสิ ๗ โส ตั ราชานั อิมั
คเหตุวา คจฺฉาติ อุชुकั อวตวา มหาราช อิมาย กุมารึกาย
นามั ฃานนุโต คณฺหิตวา คจฺฉาติ ๗ ตั(๓) สุตวา ราชา อาห(๓)
ตุมเหหึ กถึเต ฃานึสฺสามึ ฃนเตติ ๗ อหึ เต น กถึมิ ตวึ
อตฺตโน ปญฺญาพเลน นามั ฃานนุโตว คเหตุวา ฃาหึติ ๗ โส
สาฐฺติ สมปฏึจฺฉิตวา ตโต ปฏฺฐาย อมจฺเจหึ สทฺธิ กึนามา นุ
โข เอสาติ นามั อุปฺชารตึ ๗ โส ฃานึ ตานึ พุชฺชานานึ นามานึ
๑. สึ. อกรึพุหกาเล ๗ ๒. ม. มคฺคทฺเทสกั ๗
๓. ม. อึเม ปาจา นตฺถึ ๗

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺวณณา หน้า 34

ตานิ กิตฺเตตฺวา อสุกา นาม ภวิสฺสตี อสุกา นาม ภวิสฺสตีติ
โพธิสฺสฺเตน สหฺฐี กเถสิ ฯ ตํ สุตฺวา(๑) โพธิสฺสฺโต น เอวํนามาติ
ปฏิกฺขิปติ ฯ อถ รมฺโณ นามํ อุปฺชาเรณฺตฺสฺเสว สํวจฺจโร
อตีโต ฯ ตทา หตฺถิอฺสฺสมนฺุสฺเส สีหาทโย พาวา คณฺหนฺติ
ทิมฺชาตฺกปฺริปนฺโถ โหติ มกฺขิกปฺริปนฺโถ โหติ สีเตน กิลเมตฺวา พหุ
มนฺุสฺสา มรณฺติ ฯ อถ ราชา กุชฺฌิตฺวา กิ เม เอตยาติ
โพธิสฺสฺตฺสฺส กเถตฺวา ปายาสิ ฯ อาสงฺกา กุมาริกา เอตํ ทิวสํ
ผลิกฺวาตฺปานํ วิวริตฺวา อตฺตานํ ทสฺเสนฺติ อฏฺฐาสิ ฯ ราชา ตํ
ทิสฺวา มยํ ตว นามํ ชานิตฺุ น สกฺโกม ตวํ หิมวณฺเตเยว
วสิ(๒) มยํ คมิสฺสามาติ อาห ฯ กหํ มหาราช กจฺจนฺโต มาทิสํ
อิตฺถิ ลภิสฺสฺสตี มม วจฺนํ สฺุณาหิ ตาวตฺตีสฺเทวโลเก จิตฺตลตาวเน
อาสาวตี นาม ลตา อตฺถิ ตสฺส ผลสฺส อพฺภนฺตเร ทิพฺพปानํ
นิพฺพตฺติ ตํ เอกวาริ ปิวิตฺวา จตฺตาโร มาเส มตฺตา หุตฺวา
ทิพฺพสยเน สยณฺติ สฺา ปน วสฺสสฺสฺเสน ผลติ สฺุราโสณฺุชา
เทวปฺุตฺตา อีโต ผลํ ลภิสฺสามาติ ทิพฺพปाने ปิปาสํ อธิวาเสตฺวา
วสฺสสฺสฺสํ นิวทฺธํ คนฺตฺวา ตํ ลตํ อโรคา นฺุ โขติ โอโลเกณฺติ
ตวํ ปน เอกสํวจฺจเรเนว อุกฺกณฺจฺโต อาสาผลวตี นาม สฺุชา
มา อุกฺกณฺจฺตี วตฺวา ติสฺโส คธา อภาสิ

[๘๕๕] อาสาวตี นาม ลตา ชตา จิตฺตลตาวเน

ตสฺสา วสฺสสฺสฺเสน เอกํ นิพฺพตฺเต ผลํ

๑. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒. ม. วส ฯ

*เล่มที่ 32 อาสงกชาตกั หน้ 35

[๘๕๖] ตั้ เทวา ปยัรึปาสนนุติ ตาว พุรผลล สติ(๑) ๑

อาสีเสว(๒) ตวั ราช อาสาผลวตี สุขา

[๘๕๗] อาสีเสว(๓) โส ปกุกี อาสีเสว โส ทีไซ ๑

ตลเสวอาสา สมัชฃตถ(๔) ตาว พุรคตา สติ

อาสีเสว ตวั ราช อาสาผลวตี สุขาติ ๑

ตตถ อาสาวตีตี เอ้วนามกา สห ที ยสุมา ตลสา ผล
อาสา อุปปชชติ ตลมา เอตั นามั ลกั ๑ จิตตลตาวเนติ เอ้วนามเก
อุยยาน ตลสมั กัร อุยยาน รุกขลตาทััน ปกา ตตถ ปวิฏจ-
ปวิฏจัน เทวานั สรีรวณณั จัตุรั กโรติ เตนสส จิตตลตาวเนติ
นามั ชาต ๑ ปยัรึปาสนนุติ ปุนปุนัน อุเปนติ ๑ อาสีเสวาติ
อาสีสาหิเยว ปตถเอหิเยว มา อาสจเจทกมมัม กโรหิติ ๑

ราชา ตลสา ถาย พชฃิตวา ปุน อมจเจ สนนึปาตตวา
ทสนามกั การตวา นามั กเวสนุโต อปรมปิ ลัวจจรร วลี ๑ ตลสา
ทสนามเกปี(๕) นามั นาโหสิ อสุกั(๖) นามาติ วุคเต โพธิสตโต
ปฎักุขิปเตว ๑ ปุน ราชา ก็ เม อิมายาติ ตูรจกั อารุยห
ปายาสี ๑ สหปี ปุน วาตปาเน จตวา อตต่านั ทลเสสิ ๑ ตั้
ทิสวา ราชา ตัฎจ ตวั มยั คมัสสามาติ อาห ๑ กสุม่า ยาสิ
มหารราชาติ ๑ ตว นามั ชานิตุ้ น สกโกมิตี ๑ มหาราช
กสุม่า นามั น ชานิสติ อาสา นาม อสมัชฃนกา นตถิ มม
๑. ม. พุรผลล สติ ๑ ๒. ม. อาสีเสว ๑ ๓. ม. อาสีเสว ๑
๔. ม. ตลส จาสา สมัชฃติ ๑ ๕. ม. ทสนามกมปิ ๑
๖. ม. อสุกา ๑

*เล่มที่ 32 อวารึวควณณนา หน้ 36

วจนั สุนาหึ เอโก กึร พโก ปพพตมทฐนึ จึโต อตตนา ปตถึตั
ลภึ ตวั กสุมาน น ลภึสสสิ อธิวาเสหึ มหาราชาติ ๑ เอโก
กึร พโก เอกสมึ ปทุมสเร โคจรั คเหตุวา อุปตติตวา
ปพพตมตถเก นึลึยึ ๑ โส ตัทิวสั ตตถเวว วสิตวา ปุนทิวเส จินุเตสิ
อหึ อิมสมึ ปพพตมตถเก สขั นึสินุโน สเจ อึโต อนุจจาเวตวา
เอตถเวว นึสินุโน โคจรั คเหตุวา ปานึยึ ปึวิตวา อิมั ทิวสั
วเสยั ฆทฐกรั วต อสสาติ ๑ อถ ตัทิวสเมว สกโก เทวราชา
อสุรนิมมถนั กตวา ตาวตีสถาเวเน เทวิสสุริยึ ลทุโธ จินุเตสิ มม
ตาว มโนรโถ มตถถั ปตโต อตถึ นุ โข อญโธ โกจึ
อปริปฺณณมโนรโถติ โส อุปธาเรนโต ตั พกั ทิสวา อิมสส
มโนรถั มตถถั ปาเปสสามิติ พกสส นึสินุณญจानโต อวิทฐเร
เอกา นที อตถึ ตั นที โอมปฺณณั กตวา ปพพตมตถเกน
เปเสสิ ๑ พโก ตสเสว นึสินุโน มจฺเฒ ขาทิตวา ปานึยึ ปิตวา
ตั ทิวสั ตตถเวว วสิ อถ อุทกัปี ภสสิตวา คตั เอวั มหาราช
พโกปี ตาว อตถโน อาสา ผลั ลภึ ตวั กสุมาน น ลภึสสสิติ
วตวา อาสีสเถวาติอาทิมาน ๑

ตตถ อาสีสเถวาติ อาสีสิเยว ปตเถสิเยว ๑ ปกขึติ ปกขเหหึ
ยุตตตตวา ปกขึ ๑ ทวิภขตตุ้ ชาติตาย ทิโธ ๑ ตาว ทฐคตา สติติ
ปพพตมตถกโต มจฺณานญจ อุทกสส จ ทฐภาวั ปสสิ เอวั ทฐคตา
สมานา สกุกสส อานุภาเวเน พกสส อาสา ปฐติเยวาติ ๑

*เล่มที่ 32 อาสงกชาตกั หน้าที่ 37

อถ ราชา ตศุสา กถั สุตวา รุเป พชฃิตวา กถาย อลลโน
คณตุ อสกุโกนุโต อมจเจ สนนินาเตตวา สตนามั กอารลล ๑
สตนามวเสน นามั กเวสนตศุสาปิสส อณณั สัวจจรรอ อตีตติ ๑
โส ตินณณั สัวจจรรานัน อจเจเยน โปธิสศตติ ออุปสงกมิตวา
สตนามวเสน อสุกั นาม อสุกั(๑) นาม กวิสสตี กนุเตติ ปุจจนิ ๑
น ชานาลล มหาราชาตี ๑ โส คมิต्सสามทานิ มยณติ โปธิสศตติ
วณทิตวา ปายาลล ๑ อาสงกา กุมาริกา ปุณ ผลิกวตปานัน
นิต्सาย จิตาว ๑ ราชา ตั ทิสวา ตวั อจจ มยั คมิต्सสามาตี
อาห ๑ กสุมา มหาราชาตี ๑ ตวั มั วจเนเนว สนนตปเปลลล น จ
กามรติยาตว มจจรวจเนน พชฃิตวา วสนตศุส มม ตินนิ สัวจจรรานิ
อติกกนุทานิ อิทานิ คมิต्सสามิตติ วตวา อีมา คาถา อาห

[๔๕๔] สมุเปลลล โข มั วาจาย   น จ สมุเปลลล กมมุนา
          มาลา สโรเยยกสเสว(๒) วณณวณตา อคณทิกา ๑

[๔๕๕] อผลล มจจรรอ วาจัน   โย มิตเตสสุ ปกุพพิ
          อททอ อวิสสชั กอกั   สนนธิ เตนสส ชีรตี ๑

[๔๖๐] ยั หิ กยิรา ตั หิ วเท   ยัน กยิรา น ตั วเท
          อกโรนุตติ ภาสมานัน   ปรีชานนุติ ปณทิตา ๑

[๔๖๑] พลญจ วต เม ชินณณั   ปาถเยยญจ น วิชชตี
          สงเก มานุปโรชาย   หนท ทานิ วชามหนุติ ๑

๑. ม. อสุกา ๑ ๒. ส. เสเรยยกสเสว ๑ ๓. ส. มานุปโรชาย ๑

*เล่มที่ 32 อวารยวคทวณณนา หน้้า 38

ตตถ สมเปส้ติ สนตปเปส้ ป้เนส้ ๑ มลา โสเรยยกสเสวาท
 กรณทกกรณทกส(๑) เทสนาส้สเมเวต้ ๑ ย้กยจึ ปน สุวณณ-
 กรณทกชยกสุมนาท้ก อลณมป้ ปุป้ฝ้ วณณสมปนุ่ อคนุชก้
 สพพนุ่ สนุชเววมมาห ๑ วณณวนุตา อคนุชกาทิ ยถา
 โสเรยยกาท้ัน มาลา วณณวนุตตาย ทสสเนน ตปเปติ
 อคนุชิตาย คนุเชน น ตปเปติ เอว้ ตุ่ ม้ ทสสเนน ปยวจเนน
 จ สนตปเปส้ น กมมุนาติ ท้เปติ ๑ อททนุติ ภาทเท โย อิม้
 นาม โภค้ เต ทสสามี้ติ มฐรวจเนน วตุวา ต้ โภค้ อททนุโต
 อวิสซชเชนุโต เกวค้ มฐรวจเนนเมว กโรติ เตน สทฐี อสส
 มิตตสส สนุช ชีรติ มิตตสนนถเวน(๒) น ฃฎยติ ๑ ปาถะยยจจาติ
 ภาทเท มยห้ ตว มฐรวจเนน พชฃิตุวา ตี้ณิ สัวจจรานิ
 วสนตสเสว หตถิสสสรถปตติสงฆาต้ พลณจ ชีณิ มนุสสานัน
 ภาตเวตนสงฆาต้ ปาถะยยจ นตถิ ๑ สงเก มานุปโรธายาติ สุวาท
 อีเชว อตตโน ชีวิตวินาสั อาสงกามิ หนุท อิทานาห้ ฃจณามิติ ๑

อาสงกา กุมาริกา รณโย วจัน สุตุวา มหาราช ตุ่
 มยห้ นามิ ชานาสี ตยา วุตตเมว มม นามิ อิม้ เม ปิตุ
 กถะตุวา ม้ ฃณหิตุวา ยาห้ติ รณณา สทฐี สลลปนุติ อาห
 [๘๖๒] เอตเทว หิ เม นามิ ย้ นามสมี้ รถสภ
 อากเมหิ มหาราช ปิตริ อามนุตยามหนุติ ๑

๑. ม. สุวณณกรณทกส ๑ ๒. ม. มิตตสนนถโว ๑

*เล่มที 32 อาสงกชาตกั หน้า 39

ตสตุโถ ยั มั อาห(๑) เอตัง อาสงกาเตวว มม นามนุติ ฯ

ตัง สุตวา ราชา โพรตตตสส สนตักัง คนตุวา วนุทิตวา
ภนุเต ตุมุหากัง ชีตา อาสงกา นามาติ อาห ฯ ตัง สุตวา
มหาสตุโต นามัณตกาลโต ปฏุจาย ตัง กเหตุวา กจณ
มหाराชาติ อาห ฯ ตัง สุตวา โส มหาสตุตัง วนุทิตวา
ผลิกวิมานทวารัง อาคนตุวา อชช ภาทุเท ปิตราปี ตวั มยหัง
ทินุณา เอหิ ทานิ กมิสสุสามาติ ฯ ตัง สุตวา สวา อากเมหิ
มหाराช ปิตรัง อามนตุยามหนติ วตุวา ปาสาทา โอตริตุวา
มหาสตุตัง วนุทิตวา โรทิตวา ขมาเปตุวา รัญโธ สนตักัง
อากตา ฯ ราชา ตัง กเหตุวา พาราณสี คนตุวา ปุตตชิตาหิ
วทุณโธ ปยัสวาสิ วสิ ฯ โพรตตโต อปรินันชุนาโน พุรหุมโลเก
อุปฺปชชติ ฯ

สตุธา อิมั ฐมมเทสนัน อหริตุวา สจจანი ปกาเสตุวา
ชาตกั สโมธานนสิ ฯ สจจปรีโยसानน อุกกณจิตทิกุขุ โสตาปตุติผล
ปติฏฐหิ ฯ ตทา อาสงกา กุมาริกา ปุราณทุตติยิกา อโหสิ ราชา
อุกกณจิตทิกุขุ อโหสิ ตาปโส ปน อหเมวาติ ฯ

อาสงกชาตกั ปณจิมั ฯ

๑. ม. ยันามา อหัง อสมิ ตัง ฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตุถิ ฯ

๓. ม. อิม ปาจา นตุถิ ฯ

มคโลปชาตค

น เม รุจตี อิท สตุธา เซตวเน วิหรนุโต เอก

ทพพจกุกุ อารพุก กเถสึ ๑

อธ สตุธา ตํ กุกุ ปกโกสาเปตวา สจจํ กิร ตุํ

กุกุ ทพพจตี ปุจจิตวา อาม ฆนุเตติ วุตเต น โข

กุกุ อิทานเว ปุพเพปี ทพพจเยว ทพพจภาวํ ปน นิสสาย

ปณทิตานํ วจัน อกรนุโต เวรมภาวตมุเข พยสนํ คโตสตีติ

วตวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหุมทตเต รชชํ การนเต โปชิสตุโต

กิชฦมโยนียํ นีพพตติตวา อปรณฦกิชฦม(๑) นาม อโหสึ ๑ โส

กิชฦมคณปริวโต กิชฦมคณูปพเพเต วสึ ๑ ปุตุโต ปนสส มคโลโป

นาม ถามสมุปนุโน อโหสึ ๑ โส อณเฐสํ กิชฦมานํ สิม

อติกกमितวา อติอจจํ ออุปคตี(๒) ๑ กิชฦมา ปุตุโต เต อติพุริ

ออุปคตีตี(๓) กิชฦมรณโย อากุกชีสุ ๑ ตํ สตุธา โส ตํ

ปกโกสาเปตวา ตุํ กิร ตาต อติอจจํ กจณสึ อติอจจํ

กจณนุโต ชีวิตกขยํ ปาปณิสสตีติ วตวา ติสุโส คาธา อภาสึ

[๘๖๓] น เม รุจตี มคโลป(๔) ยสส เต ตาทิสาคตี

อตุจจํ ตาต กจณสึ อณุมิ ตาต เสวสึ ๑

๑. ม. อปนนุทกิชฦม ๑ ๒. ม. ออุปตี ๑ ๓. ม. ออุปตตีตี ๑

๔. ม. รุจตี มคาลوپ ๑ ๕. ม. ปตตี ๑ ๖. ส. เสวตี ๑

*เล่มที่ 32 มิคโลปชาตก หน้า 41

[๘๖๔] จตุกณณัณว เกทาร์ ยถา เต ปจวี ลียา

ตโต ตาต นิวตตสสุ มาสุ เอตุโต ปรี คมิ ฯ

[๘๖๕] สนฺติ อญฺเฬปี สกฺณา ปตฺตยานา วิหฺงคฺมา

อุกฺขิตฺตา(๑) วาตเวเคน นญฺจา เต สสฺสตีสมฺมาติ ฯ

ตตฺถ มิคโลปติ ปฺตฺตํ นามเณลปติ ฯ อตฺตจฺจํ ตาต

กจฺณสีตี ตาต ตฺวํ อญฺเฬสํ กิขฺฆานํ ลีมํ อติกกมิตฺวา

อติอุจฺจํ กจฺณสิ ฯ จตุกณณัณว เกทาร์นฺติ อิมินาสฺส ลีมํ

อาจิกฺขติ ฯ อิํ วุคฺคํ โหติ ตาต ยथा เต อญฺ มหาปจวี

จตุกณณัณว เกทาร์ วิย ลียา เอวํ ชุทฺทกา วิย หุตฺวา

ปญฺญาเยถ อถ ตฺวํ เอตฺตกา จานา นิวตฺเตยฺยาสิ เอตุโต

ปรี มา คมิตฺติ ฯ สนฺติ อญฺเฬปีติ น เกวลํ ตฺวเมว อญฺเฬปี

กิขฺฆา เอวํ กรีสุติ ทีเปติ ฯ อุกฺขิตฺตาติ เตปี อมฺหากํ

ลีมํ อติกกมิตฺวา กตา วาตเวเคน อากขฺตฺติตา นสฺสีสุ ฯ

สสฺสตีสมฺมาติ สสฺสตีหิ ปจวีปพฺพตาทีหิ สมํ อตฺตานํ มญฺญมานา

อตฺตโน วสฺสสฺสพฺริมาณํ आयฺ อปุเรตฺวาปี อนฺตรา วินญฺจาติ

อตุโถ ฯ

มิกโลโป จ อนฺโนวาทกตฺตา ปิตฺ วจฺนํ อกตฺวา ลงฺฆนฺโต

ลงฺฆนฺโต ปิตฺรา อกฺขาตํ ลีมํ ทิสฺวา ตํ อติกกมฺม กาลวาเต

เขปีตฺวา(๒) เตปี ฉินฺทิตฺวา อุปฺปติโต เวรมฺภวาทมฺขํ ปกฺขนฺนํติ ฯ

๑. ม. อุกฺขิตฺตา ฯ ๒. ม. ปตฺวา ฯ

*เล่มที่ 32 อวารีวควณณน หน้ 42

อถ น้ เวรมกวตท ปหรีสุ ๑ โส เตหิ ปหณมคโตว ขณทททท
หตุว อกทเวว อนนทรทท ๑ เตน วุตต

[๘๖๖] อกทว อปณนส(๑) ปิตุ วุททส(๒) สทสน

กทวเต อตทกมม เวรมกน วส คโต(๓) ๑

[๘๖๗] ตสส ปุตตท จ ทททจ เย จณเเว อนนชวีวโน

สพเพ พยสนมทปท(๔) อนนทททท เท ๑

[๘๖๘] เอวมปี อท วุททน นโย วทกย นทพชมต

อตส่ม จโร(๕) ทตโต คทชโณ วตตสทสน

สพเพ พยสน ปปโปนต อกทว พุททสทสนนต(๖)๑

อมท สทโส อทสมพุททททท ๑

ตตถ อนนชวีวโนต ต นิสสย อนนชวทท ๑ อนนทททท
ทเทต ตสมปี มทลเป คทชเเว อนนทททท อทโรนเต สพเพ
เต เตน สทท อตทกมตว ส่ม คททว วทนส ปทปณีส ๑
เอวมปีต ทททเว ยถา โส คทชโณ เอว โย อนนชวปี คททท
ว ปพทททท ว ททททททททท พุททททท วจน น คททท
โสปี อย ส่ม อตทกมตว จรททท ทตโต ทปปีโต(๗) คทชโณ
พยสน ปทปณตต ๑

สททท อม ฃมมททสน อททททท สจจททท ปกทสททว

๑. ม. อปนทททท ๑ ๒. ม. วุทททท ๑ ๓. ส. ม. อทท ๑

๔. ส. ม. พยสนมทปท ๑ ๕. ม. อตส่มจโร ๑

๖. ม. วุทททททท ๑ ๗. ม. คทททท ๑

*เล่มที่ 32 สิริกาลกณณชาตก หน้ 43

ชาตก สโมธานส ตทา มคโลโป ทุพพกภิกขุ อโหสิ อปรณโณ(๑)
ปน อหเมวาทิ ๗

มคโลปชาตก ฅกม ๗

สิริกาลกณณชาตก

กา นู กาเลน วณณนาติ อิท สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
อนาถปณทิก อารพุก กเถสิ ๗

โส หิ โสตาปตติผล ปติฏจิตกาลโต ปฏจาย อชณทานิ
ปณจ สीलานิ รกขติ ๗ ภริยาปิสฺส ปุตตชิตโรปี ทาสาปี ภติ
คเหตุวา กมม กโรนุตา กมมกราปี สพเพ รกขิสฺสเยว ๗
อเถกทิวส ภิกขุ ฅมมสภาย กถ สมนุจจาเปสฺสู อาวุโส อนาถ-
ปณทิกโก สฺจิจ เจว สฺจิจปริวารโ จ หุตฺวา จรตีติ ๗ สตุถา อากนุตฺวา
กาย นุตฺถ ภิกขเว เอตฺรหิ กถาย สนนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิกขเว อิทาเนว ปุพฺเพปี โปราณก-
ปณทิตาปี สฺจิจ เจว สฺจิจปริวารจ อหฺสนฺนฺติ วุตฺวา เตหิ ยาจิตो
อตีตฺ อหาร

อตีเต พารานสฺยิ พุรหุมทตฺเต รชฺช การเนเต โปชิสตุโต
เสฏฺฐี หุตฺวา ทานํ อทาสี สิลฺล รกฺขิ อฺโปสถกมมฺ กริ
ภริยาปิสฺส ปณจ สीलานิ รกขติ ปุตตชิตโรปี ทาสกมมกร-
๑. ม. อปนฺนุโท ๗

*เล่มที่ 32 อวารึวควณณา หน้ 44

โปริสาปี รกขนุติ ๑ โส สุจิปริวารเสฏฐึเตวว ปณณายิตถ ๑
อถกทิวสั โส จินุเตสิ สเจ มยา สุจิปริวารสิโธ โกจิ
อากมิสฺสติ ตสฺส มม นิสึทนปลฺลงกั วา นึปชชนสยณั วา ทาตุ
น ยุตตุ อนุจณัฐุ อปริฏตุตุ ทาตุ วฏฐิติติ ๑ อถ อตุตโน
อุปฏฐานเนยว เอกปสฺเสน อปริฏตุตุ ปลฺลงกญจ สยณญจ
ปณณายเปสิ ๑ ตสฺมี สมย จาตุมมหาราชิกเทวโลเก วิรูปกข-
มหาราชสฺส ชีตา กาลกณฺณึ จ นาม ฦตรฏฐมหาราชสฺส ชีตา
สิริ จ นามาติ อึมา เทว พหุ กนุฑมาลั อาทาย อโนตตุเต
กึพิสฺสามาติ อโนตตุตติตุถึ อากจณัฐุ ๑ ตสฺมี ปน อโนตตุตทเท
พหุณึ ติตถานึ เตสุ พุทฺธานั ติตถเถ พุทฺชว นหายนุติ
ปจเจกพุทฺชานั ติตถเถ ปจเจกพุทฺชว นหายนุติ ภกฺขุณั ติตถเถ
ภิกฺขว นหายนุติ ตาปสานั ติตถเถ ตาปสว นหายนุติ
จาตุมมหาราชิกาทีสุ ฦสุ สกฺเสสุ เทวปฺตุตานั ติตถเถ เทวปฺตุตาว
นหายนุติ เทวชิตานั ติตถเถ เทวชิตาว นหายนุติ ๑

ตตุริมา เทว คนุตวา อหั ปจมั นหายิสฺสามึ อหั
ปจมนุติ ติตถตุถาย กถหั กรึสุ ๑ กาลกณฺณึ อหั โลกั
ปาเลมิ วิจาเรมิ ตสฺมา ปจมั นหายิตุ ยุตตุมึหิติ วทติ ๑ สิริ
อหั มหาราชสฺส(๒) อึสฺสรึยทายกาย สมมาปฏึปทาย จิตา ตสฺมา
ปจมั นหายิตุ ยุตตุมึหิติ วทติ ๑ ตา อมฺहेสุ กั ปจมั นหายิตุ
๑. ม. วสณฏฐานเนยว ๑ ๒. ม. มหาชนสฺส ๑

*เลมที่ 32 สิริกาลกณณิชาตกั หนา 45

ยุตฺตรูปี วา อยุตฺตรูปี วา จตฺตาโร มหาราชา ชานิสฺสนตฺติ
 เตสํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา อมฺเหสุ กา ปจฺมํ อโนตฺตตฺเท นหายิตฺตุ
 ยุตฺตรูปาติ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ ฃตรภูจวิรูปฺกฺษา น สกฺกา อมฺเหหิ
 วินิจฺฉิตฺตฺนฺติ วิรูปฺหกเวสฺสวณฺณํ ภารมกํสุ ฯ เต อมฺเหปปี
 วินิจฺฉิตฺตุ น สกฺขิสฺสาม สกฺกสฺส ปาทมฺลเมว เปสฺสิสามาติ ตา
 สกฺกสฺส สนฺตีกํ เปเสสฺสุ ฯ สกฺโก ตาสํ วจฺนํ สฺตฺวา จินฺเตสฺสิ
 อิมา เทวปปี มม ปฺริสาณญฺเวย ฃิตโร น สกฺกา มยา อิมํ
 อภฺภูํ วินิจฺฉิตฺตฺนฺติ ฯ อถ สกฺโก อาห พาราณสฺสิขํ สฺวจิปรีวาโร
 นาม เสภฺจิสฺสิ อตฺถิ ตสฺส ฃเร อนฺจฺฉิภูจาสณฺญเวย อนฺจฺฉิภูจสยณฺญจ
 ปญฺจตฺตํ ยา ตตฺถ นิสฺสิทิตฺตุ วา สยิตฺตุ วา ลภฺติ सा ปจฺมํ
 นหายิตฺตุ ยุตฺตรูปาติ ฯ ตํ สฺตฺวา กาลกณณิ ตํขณฺญเวย นิลวตฺถํ
 นีวาเสตฺวา นีลวิเลปนํ วิลิมฺปิตฺวา นีลมณฺนิปิลนฺธนํ ปิลนฺธิตฺวา
 ยนฺตปาสาโณ วีย เทวโลกโต โอตฺริตฺวา มหฺมิมยามสมนฺนฺตรเมว
 เสภฺจิสฺสิโน ปาสาทสฺส อฺปฺภฺจฺจานทฺวาเร สยณฺสฺส อวิทุเร จาเน
 นีลรํสี วิสฺสขฺเชตฺวา อากาเส อภฺจฺจาสฺสิ ฯ เสภฺจิสฺสิ โอลเเกตฺวา นํ
 อทฺทส สห ทสฺสเนนเวสฺส อปฺปียา อโหสิ อมฺนาปา ฯ โส
 ตาย สทฺธิ สลฺลปฺนฺโต ปจฺมํ คาถมาห

[๘๖๕] กา นฺุ กาลเณ วณฺเณน   น จาสฺสิ(๑) ปียทสฺสนา
           กา วา ตฺวํ กสฺส วา ฃิตา   กถํ ชานมฺมํ ตํ มยฺนฺติ ฯ

๑. ส. ม. จาปี ฯ

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺวณณนา หน้ 46

ตตฺถ กาลณนาติ นึเลน ๗ วณณนาติ สรึรวณณน
วตฺถาภรณวณณน จ ๗ น จาสึ ปึยทสฺสนาติ ฐาตุโส ภึกฺขเว
สตุตฺตา สัสนนุตึติ(๑) วุตฺตึ ๗ อยฺยจ เทวธึตฺตา อนาจาธา ทุสฺสึลา
ตสฺมา สธา สท ทสฺสเนนเวสฺส อปฺปึยา ฐาตา เตเนวมาห
กา วา ตฺวนนุติ กา จ ตฺวึ อยฺเมว วา ปาโฐ ๗

ตึ สตุตฺวา กาลกณณึ ทุตึยึ คาทมาห

[๘๓๐] มหาราชสฺสหึ ฐึตฺตา วัฐุภกฺขสฺส จณฺฑึยา
อหึ กาลึ(๒)อลกฺขึกา กาลกณณึติ(๓) มึ วัฐุ
โอกาสึ ยาจึโต เทหึ วมสมุ ตว สนฺตึเกตึ ๗

ตตฺถ จณฺฑึยาติ โภธนา โภธนาภาเวน หึ มยฺหึ จณฺฑึติ
นามึ กรึสฺ ๗ อลกฺขึกาติ นึปฺปณฺณา ๗ มึ วัฐุติ เอวึ มึ
จาทุมุมหาราชึกเทวโลเก ฐานนุติ ๗ วมสมุติ มยึ อชฺชเอกรตฺตึ
ตว สนฺตึเก วมเสยฺยาม เอกสฺมึ เม อนุจณฺฎึฐาสนสยเน โอกาสึ
เทหึติ ๗

ตึ สตุตฺวา ตโต โปธึสตุโต ตตึยึ คาทมาห

[๘๓๑] กึ สึเล กึ สมาจาเร(๔) ปุริเส นึวิสเส(๕) ตฺวึ
ปฺฐุฐา เม กาลึ(๖) อกฺขาหึ กณฺ(๗) ฐานนมุ ตึ มยฺนุติ ๗

ตตฺถ นึวิสเสติ ตว จิตฺเต(๘) นึวิสสิ ปตึฎฺฐหสิ ๗

- # ๑. ม. สัสนนุตึติ ๗ ๒. ส. ม. กาทึ ๗ ๓. ส. ม. กาทฺภรณึติ ๗
- # ๔. ส. กึสึเล กึสมาจาเร ๗ ๕. ส. นึวิเส ๗ ๖. ส. ม. กาทึ ๗
- # ๗. สึ. ย. ยถา ๗ ๘. ม. จิตฺเตน ๗

*เลมที่ 32 สิริกาลกณณิชาตกั หนา 47

ตโต ตา อตฺตโน ฃณั กณณตี จตฺตถั คาทมาห

[๘๗๒] มกขี ปลาสี สารมกั อิตฺตูกิ มจฺจรี สโถ

โธ มยหั ปุริโส กนฺโต ลทฺธั ยสฺส วินสฺสตีติ ๗

ตสฺสตุโถ โย ปุริโส อตฺตโน กตฺตณั น ชานาติ

คณมกขีโก โหติ อตฺตโน กิตฺตมิลฺลจิ การณ กถิตี กิ
อหิ เอตํ น ชานามิติ ยุกคคาหิ คณฺหติ อณฺเณหิ กิลฺลจิ
กตํ ทิสฺวา สารมกฺวเสน การณฺตฺตรํ กโรติ ปเร ลากั ลกฺนเต
น ตสฺสตี มยหั อิตฺตริยํ ปเรสํ มา โหตุ มยฺหเมว โหตุติ
สกสมปตฺตี กเหตุวา(๑) ปรสฺส ตินฺนคฺเคน เตลพินฺนทุมปิ น เทติ
เกราฎฺยลกฺขณณ สมนฺนาคโต หุตฺวา อตฺตโน สนฺตํ ปรสฺส
อทตฺวา เตหิ เตหิ อฺปาเยหิ ปรสฺนตฺกเมว ขาทติ ยสฺส ลทฺธั
ธนั วา ฃณณั วา นสฺสตี น ติฏฺฐติ สฺวราฐฺตโต วา อกฺขฐฺตโต
วา อิตฺถิฐฺตโต วา หุตฺวา ลทฺธั ลทฺธั วินาสฺเตยฺเวว อัยฺ เอเตหิ
คฺุณฺเนหิ สมนฺนาคโต ปุริโส มยหั กนฺโต ปิโย มนาโป เอวรูป
อหิ จิตฺเต(๒) ปติฏฺฐหามิติ ๗

อถ ตา สยเมว ปณฺจมจฺจฺจมสฺตตมาปี คาทา อภาสี

[๘๗๓] โกรโน อฺปนาหิ จ ปิสฺสโน จ วิเกทโก

กณฺจกฺวาโจ(๓) พรุโส โส เม กนฺตตโร ตโต ๗

๑. สี่. นิกฺุเหตุวา ๗ ม. โคเปตฺวา ๗ ๒. ม. จิตฺเตน ๗

๓. ส. กรุฏกฺวาโจ ๗ ม. กรุฏกฺวาโจ ๗

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณา หน้า 48

[๘๙๔] อชฺช สุเวติ ปุริโส สทตฺถํ นาวพุชฺชติ
โหวชฺชมาโน กุปฺปติ เสยฺยโส(๑) อติมณฺณติ ฯ

[๘๙๕] ทวปฺปลุทฺโธ(๒) ปุริโส สพฺพमितฺเตหิ ฐิสฺติ
โส มยฺหํ ปุริโส กนฺโต ตสฺมี โหมิ อนามยาติ ฯ

ตา อิมินาว นยฺน วิตุถาเรตพฺพา ฯ สงฺเขปตุโถ ปเนตฺถ
โกธโนติ อปฺปมตฺตเคนาปี กุชฺฌนโก ฯ อุปนาหิติ ปรสฺส อปราธ
หทยฺเจ เปตฺวา สุจิเรนปี หิ ตสฺส อนตฺถการโก ฯ ปิสฺสโนติ
ปิสฺสวาโจ ฯ วิเกทโกติ อปฺปมตฺตเคนาปี มิตฺตภินฺนโก ฯ
กณฺจกฺวาโจติ สโทสวาโจ ฯ พรฺโสติ ถทฺฐวาโจ ฯ กนฺตตโรติ โส
ปุริโส มยฺหํ ปุริมาปี กนฺตตโร ปียตโร ฯ อชฺช สุเวติ อิํ
กมฺมํ อชฺช กาดพฺพิ อิํ เสว อิํ ตติยทิวสาทีสูติ เอว โย(๓)
สทตฺถํ อตฺตโน กิจฺจํ นาวพุชฺชติ น ชานาติ ฯ โหวชฺชมาโนติ
โหววาทิชฺชมาโน ฯ เสยฺยโส อติมณฺณตีติ ชาติโกตฺตกุลปฺปเทส-
สีลาจารกฺุณฺเหหิ อุตฺตริตฺธํ อุตฺตมปฺกุกฺลํ ตฺวํ มยฺหํ กิํ ปโหสีติ
อติกกมิตฺวา มณฺณติ ฯ ทวปฺปลุทฺโธติ ฐปาทีสุ กามกฺุณฺเส
นินฺนตฺรทเวณ ปฺลทฺโธ อภิกฺุโต วสํ คโตติ ฯ ฐิสฺตีติ ตยา
มยฺหํ กิํ กตฺนฺติ อาทิํ นิตฺวา สพฺเพเหว มิตฺเตหิ ฐิสฺติ
ปฺริหายติ ฯ หํ จถยาหิติ อหํ เอเตหิ กฺุณฺเหหิ สมฺนฺนาคโต
ปฺกุกฺโล นินฺนทฺกุโฆ นิสฺสโสโก โหตีติ ตํ ลภิตฺวา อณฺณตฺถ
๑. ม. เสยฺย โส ฯ ๒. ย. ทวปฺปลทฺโธ ฯ ๓. ม. โส ฯ

*เล่มที่ 32 สิริกาลกณณิชาตกั หน้า 49

อนาลยา หุตวา วสามิติ ฯ

อด นั ทรหนุโต มหาสตโต อฏฐม คากมาห

[๘๗๖] อเปหิ เอตโต ตวั กาลิ(๑)เนต อมเหตุ วิชชติ

อณณ ชนปท คจณ นิกเม ราชธานีโยติ ฯ

ตตถ อเปหิติ อปกจณ ฯ เนต อมเหตุติ เอต มกขาทิก

ตว ปยภาวกรณ อมเหตุ น วิชชติ นตติ ฯ นิกเม ราชธานีโยติ

อณณ นิกเมปี อณณา ราชธานีโยปี อณตถ คจณ ยตถ มย

ต น ปสสาม ตตถ คจณาติ ทีเปติ ฯ

ต สุตวา กาลกณณิ ตั อตีตา หุตวา อนนตริ คากมาห

[๘๗๗] อหมุปี เจต(๒) ชานามิ เนต ตุมเหตุ วิชชติ

สนติ โลก อลกขิกา สงฆรณติ พหุ ฐน

อห เทโว จ เม ภาตา อุโก น วิชمامเสติ ฯ

ตตถ เนต ตุมเหตุติ ย มม ปยภาวกรณ มกขาทิก

ยณ อห อตตนาปี สมนนาคตา ตั ตุมเหตุ นตติติ อหมุปี

เอต ชานาม ฯ สนติ โลก อลกขิกาคติ อณณ ปน พาลา โลก

นีสสีลา นิปปณณา สนติ ฯ สงฆรณตติ เต นีสสีลา นิปปณณาปี

สมานา เอเตหิ มกขิกาทิหิ พหุ ฐน สงฆรณติ ปณท กโรนติ ฯ

อุโก นนติ ตั ปน เอเตหิ สงฆริตวา จปีต ฐน อหจจ มยหเมว

ภาตา เทโว จ นาม เทวปุตโต เต อุโกปี เอกโต หุตวา

๑. ส. ม. กาลี ฯ ๒. ส. ม. โข ตั ฯ

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณนา หน้้า 50

วิธมามเส ๑ อมหากั ปน เทวโลเก พหุ ทิพฺพปริโกถา อตฺถิ
ทิพฺพานิ สยณานิ ตฺวํ ททฺยยาสิ วา น วา โก เม ตยา
ปนตฺโตติ วตฺวา ปกฺกามิ ๑

ตสฺสา ปกฺกนตฺกาลลล สิริเทวธิตา สุวณฺณวณฺณเณี คณฺฐ-
วิเลปนเณี(๑) สุวณฺณาลงฺกาเรนาคนตฺวา อฺปฺภูจฺจานทฺวารล ปิตฺริสึ
วิสฺสชฺเชตฺวา สเมหิ ปาเทหิ สมนํ ปจฺวิยิ ปตฺติจฺจาย สการวา
อฺภูจฺจาสิ ๑ ตํ ทิสฺวา มหาสตฺโต ปจฺมํ คาถมาห

[๘๗๘] กานู ทิพฺพเพน วณฺณเณน ปจฺพฺยา สฺปตฺติจฺจิตา

กา วา ตฺวํ กสฺส วา ธิตา กถิ ชาเนมฺมํ ตํ มยฺนฺติ ๑

ตตฺถ ทิพฺพเพนาติ วิสฺสิจฺเจน อุตฺตเมน ๑

ตํ สุตฺวา สิริ ทฺตฺยิ คาถมาห

[๘๗๙] มหาราชสฺสหํ ธิตา ฐตฺรจฺจสฺส สิริมโต(๒)

อหํ สิริ จ ลกฺขิ จ ญฺริปฺลฺยาติ มํ วิฑฺ

โอกาสิ ยาจิตฺ เทหิ วเสมฺมํ ตว สนฺติเกติ ๑

ตตฺถ สิริ จ ลกฺขิ จาติ สิริติ จ ลกฺขิติ จ อหเมวํนามา

น อลฺยา ๑ ญฺริปฺลฺยาติ มํ วิฑฺติ มํ จาตฺมมฺหาราชิกเทวโลเก

ปจฺวิสมาย วิปฺลย ปฺลฺยา ย สมนฺนาคตาติ ชานนฺติ ๑ วเสมฺม

ตว สนฺติเกติ อฺนฺจฺญิจฺจาสเน เจว อฺนฺจฺญิจฺจสยเน จ เอกฺรตฺตี

วเสยฺยาม โอกาสิ เม เทหิติ ๑

๑. ม. วตฺถวิเลปนเณี ๑ ๒. ส. ฐตฺรจฺจสิริมโต ๑

*เล่มที่ 32 สรกาลกณนชาตก หน้ 51

ตโต ปรี โพรตโต อาห

[๘๘๐]กีสึเต กีสมาจาเร ปรีเส นวิสเส(๑) ตูว

ปฏจา เม ลกขิ อกขาหิ ยถา ซาเนมู ตั มย ๑

[๘๘๑]โย วาปี(๒) สึเต อถวาปี อณฺเห

วาตาทเป ทัตสึรึสเป จ

อุทฺธ(๓) ปิปาสั อภิกฺขุย สพพิ

รตฺตินฺทิว โย สตตํ นียุตโต

กาลาคตฺตจ น หาเปติ อตฺถิ

โส เม มนาโป นวิส เวตฺตมฺหิ(๔) ๑

[๘๘๒]อกุโกธโน มิตฺตวา จาควา จ

สึลุปฺปนโน อสโธชฺฐโต(๕)

สงฺคาหโก สขิลो สณฺหวาโจ

มหตฺตปฺตโตปี นีวาทวฺตฺติ

ตฺตฺสหา(๖) โปเส วิปฺลลา ภวามิ

อุมฺมิ(๗) สมฺมทฺตฺส ขถาปี วณฺณํ ๑

[๘๘๓]โย จาปี มิตฺเต อถวา อมิตฺเต

เสฏฺฐเจ สรฺกฺเข อถวาปี หึเน

อตฺถิ จรณฺตํ อถวา อนตฺถิ

๑. ส. นวิส ๑ ๒. ส. ม. จาปี ๑ ๓. ส. ขุทฺทํ ๑

ม. ขุฑิ ๑ ๔. ม. จ ตมฺหิ ๑ ๕. ย. อสโธ ชฺฐโต ๑

๖. ส. ตฺตฺมึห ๑ ม. ตฺตฺมึหิ ๑ ๗. ม. อุมิ ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณฺณา หน้า 52

อาวี รโห สงฺคหเมว วตฺเต(๑)

วาจํ น วชฺชา ผรุสํ กทาจิ

มตฺตสฺส ชีวสฺส จ ตสฺส โหมิ ฯ

[๘๘๔]เอเตส โย อณฺณตฺรํ ลเกตุวา(๒)

กนฺตา สิริ(๓) มชฺชติ อปฺปมณฺโณ

ตํ ทิตฺตฺรूपํ วิสเม(๔) จรณฺตํ

กรีสชาตฺว(๕) วิวชฺชยามิ ฯ

[๘๘๕]อตฺตนา กุรุเต ลกฺขี อลฺกฺขี กุรุตฺตนา

น หิ ลกฺขี อลฺกฺขี วา อณฺโณ อณฺณสฺส การโกติ ฯ

เสฏฺฐิสฺส ปุจฺฉา โหติ สิริยา วิสชฺชนํ ฯ

ตตฺถ ทํสสิริสเป จาติ ทํสา วุจฺจติ ปิงฺกลมกฺขิกา

สพฺพา วา มกฺขิกชาติกา อิธ ทํสาติ อิธิปฺเปโต ฯ สิริสฺปาติ

ทิมชาติกา ฯ ทํสา จ สิริสฺปา ทํสสิริสฺปา ตสฺมี ทํสสิริสเป ฯ

อิทํ วุตฺต โหติ โย มหาเสฏฺฐิปุริโส สีเต วา อุนฺนเห

วา วาตาตเป วา ทํสสิริสเป วา สติ เอเตหิ สีตาทีหิ

ปีพฺยมาโนปี เอตานิ เจว สีตาทีนิ ขุทฺทํ ปีปาสณฺจาติ

สพฺพมเปตํ ปริสฺสยํ อภิภุชฺช อภิภวิตฺวา ติณฺม วิย อคฺเณตฺวา

รตฺตนิทิวํ กสิวณฺชชาทีสุ เจว ทานสีลาทีสุ จ สตตํ อตฺตโน

๑. ส. วตฺโต ฯ ๒. ส. ลกิตฺวา ฯ ๓. ส. กนฺตํ สิริ ฯ

๔. ส. วิสมํ ฯ ๕. ม. กรีสจานํ ฯ

*เล่มที่ 32 สึรึกาลกณณึชาตกั หน้่า 53

กมเมสุ นึยตุโตะ อตุต่านั โยเซตุวา วตุตตุตึ ๑

กาลาคตุยจาดึ กสึกาลาที่สุ กสึอาที่นึ ฅนปรัจจาดสึลรुकุณ-
ฅมมุสสุวนาที่สุ กาลेสุ จ ฅนปรัจจชชนาทึเกทึ ทึฏฐฅมมุ-
สมุปรายะ สุขาวหึ อตุถึ น หาเปตึ ยตุตตุยตุตตุกาละ กโรตึเยว โส
มยหึ มนาไป ตสุมึลจ ปรัเส อหึ นึจจึ วสามึตึ(๑) ๑ อุกโกฅโนตึ
อชึวาสนกขนุตึยา สมนุนาคโต ๑ มิตตุวาตึ กตุยามมิตตุเตน
สมนุนาคโต ๑ จาควาตึ ฅนปรัจจาดยตุโตะ ๑

ตงุกาหโกตึ มิตตุตตงुकหอามึตตงुकหฅมมุตงुकหานัน การโก ๑
สชึโลตึ มุกุวาโจ ๑ สณหวาโจตึ วึสฎฐวจโน(๒) ๑ มหตุตปตุโตปึ
นึวาตตุตตุตึตึ มหนตุ จานัน วึปลึ อึสสุรึยึ ปตุโตปึ ยเสน
อนุกุทตุโตะ นึจวตุตึ ปณทุต่านัน โอวาทกโร โหตึ ๑ ตสสุสาห
โปเสตึ ตสุมึ อหึ ปรัเส ๑ วึปลุลา กวามึตึ อชुकุทกา โหมิ
โส หึ มหตุยา สึรึยา ปทฎฐาโน ๑ อุมมิ สมุกุททสสุ ยถาปึ
วณณนุตึ ยถา นาม สมุกุททสสุ วณณัน ओโลเกนตุต่านัน อูปรุปรึ
อาคจณมานา อุมมิ วึปลุลา วึย ขายตึ เอวาทึ ตสุมึ ปुकुकเล
วึปลุลา โหมึตึ ทึเปตึ ๑

อาวึ รโหตึ สมมุขา จ ปรมมุขา จ ๑ ตงुकหเมว วตุเตตึ
เอตสุมึ มิตตุตาทึเกเท ปुकुकเล จตุพุพิชตงुकหเมว วตุเตตึ ปวตุเตตึ ๑
น วชชชาติ โย กทาจึ กึสุมึจึ กาละ ผรุสวจันัน น วเทยย
๑. ม. นึวึสามึตึ ๑ ๒. ม. มฐรวจโน ๑ ย. มตุตวจโน ๑

*เล่มที่ 32 อวาริวคควณณา หน้า 54

มฐรวจโนว โหติ ฯ มตฺสฺส ชีวสฺสชาติ ตสฺสหาํ ปุคฺคตสฺส
มตฺสฺสปี ชีวนตฺสฺสปี ภชิตา(๑) โหมิ ฯ อิธ โลเกปิ ปรโลเกปิ
ตาทิสเมว ภชามิติ ทสฺสเสติ ฯ เอเตส โยติ เอเตสํ สีตาทิกวนาทินํ
เหฏฺฐา วุตฺตคฺคณานํ โย ปุคฺคโล เอกํปี คฺคณํ ปมชฺชติ ปมฺสฺสติ
ปนฺปนฺนํ นานุยุจฺชติติ อตฺโถ ฯ สิริติ กนฺตา สิริ
กนฺตฺสริ ฯ กนฺตํ สิรินฺติ ตโยปิ ปาจา ฯ เตสํ วเสน อัย
อตฺตโยชฺณา โย ปุคฺคโล สิริ ลภิตฺวา กนฺตา เม สิริ ยถาจาเน(๒)
จิตาติ เอเตสํ อญฺญตรํ คฺคณํ ปมชฺชติ ปมฺสฺสติ(๓) ฯ โย วา
ปุคฺคโล กนฺตฺสริ วีย สิริ อิจฺฉนฺโต เอเตสํ คฺคณานํ อญฺญตรํ
ลภิตฺวา ปมชฺชติ(๔) ฯ โย วา ปุคฺคโล ลภิตฺวา กนฺตํ มนาปี สิริ
เอเตสํ คฺคณานํ อญฺญตรํ ปมชฺชติ ฯ อปฺปปญฺโวลติ นิปฺปญฺโวลิ ฯ
ตํ ทิตฺตรูปํ วิสเม จรฺนตฺนฺติ อหํ อาทิตฺตสภาวํ [๕] กาย
ทฺวจริตาทิกเกทํ วิสมํ จรฺนตํ สุจิชชาติโก มนฺสฺโส วา ปุคฺคโล
คฺคณูปํ วีย ทฺวโรโต วิวชฺชเยยฺย เอวํ(๖) วิสฺสชฺชเยยฺยามีติ(๗) ฯ อญฺโวล
อญฺญสฺส การโกติ เอวํ สนฺเต ลภฺชี วา อลภฺชี วา อญฺโวล
ปุริโส อญฺญสฺส การโก นาม นตฺถิ ฯ โย โกจิจ อตฺตโน
ลภฺชี วา อลภฺชี วา กโรตีติ ฯ

๑. ย. ปติกา ฯ ม. ภตฺติกา ฯ ๒. ม. อิตฺสฺสริยญฺ्ञาเน ฯ

ย. ปรียญฺ्ञาเน ฯ ๓. ม. ปมฺยฺหติ ฯ ๔. ม. สมฺปชฺชติ ฯ

๕. ม. เอตฺถนฺตเร คพฺพิตสภาวนฺติ ทิสฺสติ ฯ

๖. ม. ย. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๗. ม. วิวชฺชยามีติ ฯ

*เลมที่ 32 กุกกฐาตกั หนา 55

เอว วตวา มหาศโต สิริเทวียา วจัน สุตวา อภินนุติตวา
 อิหิ อนุจจวิก(๑) ปลุลงกญจ อาสนญจ ตยหิเยว อนุจจวิกนุติ
 ปลุลงเก จ อาสเน จ นิสีท เจว นิปชช จาติ อาห ๑ ส
 ตตถ วสีตวา ปจจูกกาลเน นิกขมิตวา จาตุम्मหาราชิกเทวโลก
 กนตวา อโนตตตทเห ปจम्म นหายิตู อลภิ (๒) ๑ ตปี สยัน
 สิริเทวตยา ปรีกตตภาเวน สิริสยัน นาม ชาต ๑ สิริสยนส
 อัย วิโส ๑ อิมินา การณน ยาวชชตนา สิริสยนนุติ วุจจติ ๑
 สตุถา อิมิ ฃम्मเทสนิ อหริตวา ชาตกั สโมธานะสิ ตทา
 สิริเทวิ อุปปลวณนา อโหสิ สจิปริวารเสฏฐิ ปน อหเมวาติ ๑
 สิริกาลกณณชาตกั สตุตม ๑

กุกกฐาตกั

สจิตตปตตจจนาทานาติ อิหิ สตุถา ฃตวเน วิหรนุโต เอกิ
 อุกกณจติภิกขุ อารพภ กเถสิ ๑

ต หิ ภิกขุ สตุถา กสุม่า อุกกณจติโตสีติ ปุจจิตวา เอกิ
 อลงกตปฏियตต อิตถิ ทิสวา กิเลสวเสน ภนุเตติ วุตเต ภิกขุ
 อิตถิโย นาม วญเจตวา อุปลาเปตวา อตุตโน วสิ คตกาเล
 วินาสิ ปาเปนุติ โลลวิลาริ วิย โหนุตีติ วตวา ตุณหิ อโหสิ
 เตน ยาจิโต อตีต อหริ

๑. ส. อนุจจ ๑ ม. ย. อนุจจติถุ ๑ ๒. ย. ปจम्म นหายิ ๑

*เล่มที่ 32 อวารึยวควณณนา หน้ 56

อตีเต พารานลึยึ พุรหมทตเต รชชึ การนเต โปธึสตุโต
อรณเณ กุกกุโยนึยึ นึพพตตีตวอ อนกสตกุกกุฏปรัวอ
อรณเณ วสตี ๑ ตสสาวิทุเร เอกา วึลารึกาปึ วสตี ๑ สอ
จเปตวอ โปธึสตุตึ สเสกุกกุณเณ อุปาเณน วณเจตวอ ขาที ๑
โปธึสตุโต ตสสา คหณึ น คจจตี ๑ สอ จึนเตลึ อยึ กุกกุโณ
อตีวึย สโธ อมุหากณจ สธกาวิ์ อุปายกุสธกาवณจ น ขานาตี
อึมึ มยา ฎรึยา เต ฎวึสสามึตี อุปลาเปตวอ อตตโน วลึ
อากตกาเล ขาทีคึ วฎฎตีตี ๑ สอ เตน นึลึนึนรुकขมูถึ กนตุวอ
วณณภาลึตปुพพกมย วาจา ย ตึ ยาจมานา ปจมึ คากมาห

[๘๘๖]สุจิตตปตตจณาทน (๑) ตมพจฐวิหงกม(๒)

โอโรห ทุมสาขาย มุธา ฎรึยา ฎวามึเตตี ๑

ตตถ สุกิตตปตตจณาทนาตี สุกิตเตหึ ปตเตหึ กตจณาทน ๑
มุธาตี วึนา มูเลน น กึณจึ คเหตุวอ อหึ ฎรึยา ฎวามึ ๑

ตึ สุตวอ โปธึสตุโต อึมาย มม สพุเพ ฅาตกา ขาทีคา
อึทานึ มึ อุปลอเกตวอ ขาทีคุกามา อุยโยเชสสามึ นนุตี
จึนเตตวอ ทุตึยึ คากมาห

[๘๘๗]จตุปปที(๓) ตวั กลยาณึ ทวึปทาหึ มโนรเม

มึคึ ปกขึ อสยุตตา(๔) อณณึ ปรีเยส สามึกนุตี ๑

๑. ม. สุกิตตปตตจณาทน ๑ ๒. ส. ม. ตมพจฐ วิหงกม ๑

๓. ส. ม. จตุปปที ๑ ๔. ม. อสยุตตา ๑

*เล่มที่ 32 ฤกฤกชาติก หน้า 57

ตตุต มิตติ วัลาริ สนุชทายาห ๑ อลัษตุตตาดิ ชายปติกา ภาวิตุ
อลัษตุตตา อสมพนุชานตติ เตลล อีทิสอ สมนพนุชอติ ทีเปติ ๑

ตํ สุตฺวา ตโต สวา อัย อติวिय สโต เยนเกนจิ
อุปายเนน วญเจตฺวา นํ ขาทิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา ตตฺถิ คากมาห
[๘๘๘]โกมาริกา เต หเสสามิ มลฺลชุกา ปิยภาณินิ
วินุท มํ อริเยน เวเทน กุลฺยาณิ พุรหฺมจารินินฺติ(๑) ๑

ตตุต โกมาริกาทิ อหํ เอตฺตํ กาลํ อลฺลํ ปุริสํ น
ชานามิ ตว โกมาริกา ภาริยา ภาวิสฺสามิตฺติ วทติ ๑ มลฺลชุกา
ปิยภาณินิตฺติ ตว มชฺชรกถา ปิยภาณินิเยว ภาวิสฺสามิ ๑ วินุท
มนฺติ ปฏฺฐิก มํ ๑ อริเยน เวเทนาติ สุนฺทเรน ปฏฺฐิตาเกน อหฺมปิ
หิ อิตโต ปุพฺเพ ปุริสสมฺสฺสํ น ชานามิ ตวํปิ อิตฺถิสฺมฺสฺสํ
น ชานาสิ อิตฺติ ปกตฺติยา พุรหฺมจารินิ มํ นิทฺโทเสน ลาเกน
ลภสิ มํ อิจฺฉสิ อถ เม วจัน น สทฺทหสิ ทฺวาทสโยชนาย
พาราณสิยา เภริญฺจาราเปตฺวา อัย มม ทาสีติ สวามํ
อตุตโน ทาสี กตฺวา คณฺหาติ วทติ ๑

ตํ สุตฺวา ตโต โพรสิสฺสตโต อิมํ ตชฺเชตฺวา ปลาเปตฺตุ
วฏฺฐิตฺติ จินฺเตตฺวา จตฺตํ คากมาห
[๘๘๘]กฺุณปาท(๒) โลหิตเป โจริ กฺุณฺกฺุโปถินิ
น ตวํ อริเยน เวเทน มม ภาตฺตารมิจฺฉสิติ ๑

๑. ส. ม. สวาย มํ ยทิจฺฉสิ ๑ ๒. ม. กฺุณปาทินิ ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวฤกวณณา หน้า 58

ตตุถ น ตุวั อริเยนาตี ตุวั อริเยน พุรหุมจริยวาเสน
ลาเถน น มั ฤตตุตารี อิจฐตี วฤเจตฺวา ปน ขาทิตุกามาตี
นสฺส ป้าเปตี ตั ปลาเปตี ฯ

สา ปน ปลายิตฺวา คนฺตุวา ปุณ โอลเกตุมุปี น วิสทิตี ฯ
อิม้า อภิสมุพุทฺธกาถา อภาตี

[๘๕๐]เอวมุปี จตุรา(๑) นารี   ทิสฺวาน ปวรี(๒) นรี
          เนนฺตี สณฺหาหิ วาจาหิ   วิลารี(๓) วีย กุกุกุฏฺ ๑

[๘๕๑]โย จ อูปฺปตฺตี ตั อตุถั   น จิปฺปมนุพุชฺฉตี
          อมิตฺตวสมนฺเวตี   ปจฺจมา จ มนฺตปฺปตี(๔) ๑

[๘๕๒]โย จ อูปฺปตฺตี ตั อตุถั   จิปฺปเมว นีโพรตี
          มุจฺเจเต สตุตฺตสมุพารา   กุกุกุโฏว วิลารียาตี ๑

อิม้า อภิสมุพุทฺธกาถา ฯ

ตตุถ จตุราตี จาตุริเยน สมณฺนาคตา ๑ นารีตี อิตฺถิโย ๑
เนนฺตีตี อตุถโน วสั อูปฺเนนฺตี ๑ วิลารี วียาตี ยถา สา
วิลารี ตั กุกุกุฏฺ เนตฺ วายมิ เอวั อญฺญา นารีโย เนนฺตียะ ๑
อูปฺปตฺตี ตั อตุถนฺตี อูปฺปนฺนํ กิณฺจิทฺเวอ อตุถั ๑ น พุชฺฉตีตี
ยถาสภาเวน น ชานาตี ปจฺจมา จ อนฺตปฺปตี ๑ กุกุกุโฏวาทิ
ยถา โส ฅาณสมุปฺนโน กุกุกุโฏ วิลาริตฺโต มตุตฺโต เอวั
สตุตฺตสมุพาริตฺโต มุจฺจตีตี อตุถโถ ๑

๑. ส. เอวมุปีจาตุรา ๑ ๒. ส. ม. สรณั ๑ ๓. วิพารี ๑

๔. ส. ม. อนฺตปฺปตี ๑

*เล่มที่ 32 อวารึยวควณณา หน้ 60

ปาเท นึกขิตเต ปจวี ฃาเรตุ น สกโกตึตึ ฃ อถ กสุม
มขั วึวริตวา ตึฏฐสึตึ ฃ อหึ อณณั อหารึ น ฃาทามึ
วาทเมว ฃาทามึตึ เอวณจ ปน วตวา เต สกณเ อามนุเตตวา
โอวาทั โว ทสสามึ ตั สณณาทึ เตสั โอวาทวเสน ปจมั
คถมาห

[๔๕๓]ฃมั จรถ ฉาทโย ฃมั จรถ ภทุทั โว
ฃมมจารึ สขั เสตึ อสมึ โลเก ปรมหึ จาตึ ฃ
ตตถ ฃมั จรธาตึ กายสจจึธาตึเกทั ฃมั กโรถ ฃ
ฉาทโยตึ เต อาลปตึ ฃ ฃมั จรถ ภทุทั โวตึ เอกวารึ
จริตวา มา โอสกถ ปนปุนั จรเถว ภทุทั โว ภวึสสตึ ฃ
สขั เสตึตึ เทสนาสึสเมตึ ฃ ฃมมจารึ ปรมั สขั ตึฏฐตึ นึสึทตึ
กจณตึ สยตึ สพุพึรึยาปเถสु สขัโต โหตึตึ ทึเปตึ ฃ

สณณา อัย กากอ กุหณเณน อณทกานึ ฃาทิตุ เอวั
วทตึตึ อฃานิตวา ตั ทสสึลั วณเณนตา ทุตึยั คถมาหึส
[๔๕๔]ภทุทโก วตายั ปกขึ ทึโฃ ปรมฃมึโก
เอกปาเทน ตึฏฐนุโต ฃมมเมวานุสาสตึตึ ฃ
ตตถ ฃมมเมวาตึ สภาวเมว ฃ อนุสาสตึตึ กเถสึ ฃ
สณณา ตสส ทสสึลสส สททหิตวา ตวั กึร สามึ อณณั
โจจรั น คณหสึ วาทเมว ภกขสึ เตนหึ อมุหากั อณทกานึ
จ ฉาปเก จ โอโลเกยาสึตึ วตวา โจจราย กจณนตึ ฃ โส

*เล่มที 32 ฐมมทฐชชาติกั หน้า 61

ปาโป เตลั คตกาเล อณทกานี จ ฉาปเก จ กุจณิปูริ
ขาทิตวา เตลั อากตกาเล อุปสนตุปสนโต หุตวา มุขั ววิทวา
เอเกน ปาเทน ติฐฐติ ๗ สกฐณา อากนตุวา ปุตตเก อุปสสนตุตา
โก นุ โข ขาทิตติ มหาสทเทน วิรวนติ อัย กากิ ฐมมิโกติ
ตสุมิ อาสงกมตตมปิ น กโรนติ ๗ อเถกทิวลั มหาสตุโต
จินเตลั อีธ ปุพเพ โกจิ ปริปนุโถ นตถิ อิมสส อากตกาลโต
ปฐจาย ชาโต อิมั ปริกคณหิตุ วฐฐฐิตติ ๗ โส สกฐณหิ
สทฐี โคจริ คจจณโต วิย หุตวา นิตตติตวา ปฐนินฐจान
อฐจาลี ๗ กากิปี คตา สกฐณาติ นีราสงโก หุตวา อฐจาย
กนตุวา อณทกานี จ ฉาปเก จ ขาทิตวา ปุณาคนตุวา มุขั
วิทวา เอกปาเทน อฐจาลี ๗

สกฐนราชา สกฐณสุ อากเตสุ สพเพ สนนปทาเปตวา
อหั โว อชช ปุตตกานั ปริปนุถั ปริกคณหนโต อิมั ปาปกาكَ
ขาทนตุต อททลั เอถ นั คณหามาติ สกฐนสงฆเ อามนเตตวา
สมปฐวาราเปตวา สเจ ปน ปลายติ คณเหยยยาถ นนติ วตวา
อวเสสกาธา อภาลั

[๘๕๕]นาสส ลีลั วิชานาถ อนนญญาช ปลัสถ

ภุตวา อณทญจ ฉาเป จ(๑) ฐมโม ฐมโมติ ภาสติ ๗

๑. ม. ย. โปตญจ ๗

*เล่มที่ 32 อวารึยวควณณา หน้ 62

[๔๕๖]อณณึ ฆณตึ วาจา ย   อณณึ กาเยน กุพพิตึ
 วาจา โน จ กาเยน   น ตึ ฦมมึ อธิกฺกึโต ๑

[๔๕๗](๑)วาจา สขิลโต โหตึ   มโนปวิทฺกฺโก สึยา
 ปฏึจฺจนฺโน กุปลสโย   กณฺหสโปว ฦมมทฺชโ
 กามนึคมาสุ สาธุ   สมมโต ทฺชฺชาโน อัย
 ปุริเสน พาลิเสน(๑) ๑

[๔๕๘]อิมึ ตฺถเตหึ ปกฺเขหึ   ปาทา หิมึ วิหเรถ
 ฉวึ หิมึ วินาสเถ   นายึ สํวาสนารโหตึ ๑

ตตฺถ นาสฺส สึถนฺตึ น อสฺส สึถึ ๑ อนณฺญาชาติ
 อชานิตฺวา ๑ กุตฺวาตี ชาติตฺวา ๑ วาจา โน จ กาเยนาตี อัย
 หึ วจนเนว ฦมมึ จรตึ กาเยน จ ปน น กโรตึ ๑ น ตึ
 ฦมมึ อธิกฺกึโตตี ตสฺมา(๒) ชานิตฺพโป ยถายึ ฦมมึ ฆณตึ น
 ตึ อธิกฺกึโต น ตสฺมี ฦมเม ปตึกฺกึโต ๑ วาจา สขิลโตตี
 วจนเน มุทฺ ๑ มโนปวิทฺกฺโกตี मनสา ปวิทฺกฺโก ทฺปฺปเวทึโต(๓) ๑
 ปฏึจฺจนฺโนตี ยสฺมี วิเล สยตี เตน ฉนฺโน ๑ กุปลสโยตี
 # ๑. สึ. ม.

วาจา สขิลโต มโนปวิทฺกฺโก
 ฉนฺโน กุปลสโย ว กณฺหสโป
 ฦมมทฺชโ กามนึคมาสุ สาธุ
 ทฺชฺชาโน ปุริเสน พาลิเสน ๑

๒. ม. ตสฺมี ๑ ๓. ม.ทฺปฺปเวโส วิสโม ๑

*เล่มที่ 32 ฅมมทุชชชาติกั หน้่า 63

วิลาสโย ๑ ฅมมทุชชโชติ สุกุริตฅมมทุชชั กตุวา วิจรณน
ฅมมทุชชโช ๑ ฅามนึคมาสู สาสฺฐติ ฅาเมสุ เจว นึคเมสุ จ
สาสฺฐ ๑ สมมโตติ ฅททโกติ สมฺภาวิโต ๑ ทุชชานินติ อัย เอวารูโป
ทุสฺสึโล ปฏึจจนนุกมมฺนุโต พาลิสณ อณณณ ปุริสณ น
สกุกา ฅานินฺตุ ๑ ปาทา หิมนฺติ อตุตโน อตุตโน ปาเทน จ
อิมิ ๑ วิหะธาติ ปหรรต ๑ ฉวนฺติ ฅามกั ๑ นายนฺติ อัย
อมุเหหิ สทฺธิ เอกสฺมิ ฅาเน สัวาลั น อรรหตีติ ๑

เอวณจ ปน วตุวา สกุณฅะกุกโก สยเมว ลงฺกมิตุวา ตสฺส
สิสิ ตุณฺเทน ปหริ ๑ อวเสสา สกุณา ตุณฺเทนขปาทปกุเขหิ
ปหริสฺสุ ๑ โส ตตุเถว ชีวิตกุกขัย ปาปฺณิ ๑

สตุธา อิมิ ฅมมเทสนั อหริตุวา ฅาตกั สโมฅานนสิ
ตทา กุกกกาโก อิทานิ กุกกิกุกุ อโหสิ สกุณราชา ปน
อหเมวาทิ ๑

ฅมมทุชชชาติกั นวมิ ๑

นนุทึยมิคราจจาทกั

สเจ พุราหุณณ ฦจณส์ตึ อึท สตุถา เจตวเน วึหรนุโต
เอกั มาตุโปสกั ฦกขุ อารพุก กเถสึ ฦ

ตึ หึ สตุถา สจจกึร ตวั ฦกขุ ฦหึ โปเสสึตึ ปุจจึตวาวา
สจจั กนุเตตึ วุตุเต กึนุเต โหนุตึตึ วุตุเต มาตาปึตโร เม
กนุเตตึ วุตุเต สาธุ สาธุ ฦกขุ โปราณกปณุฑิตานั วึสั
ปาเลสึ โปราณกปณุฑิตา หึ ตึรจณานโยนึยั นึพพุตึตวาวาปึ
มาตาปึตุนมุปี จึวึตึ อึทสูตึ วตุวา อตึตึ อารหึ

อตึเต โกสลรฎเจ สากเตเต โกสลราเช รชัฦ การเนนเต
โพธิสตุโต มึคโยนึยั นึพพุตึตวาวา วยปตุโต นนุทึยมิคเ นาม หตุวา
สึลาจารสมุปนุโน มาตาปึตโร โปเสสึ ฦ ตทา โกสลราชา
มึคจึตตุโกว อโหสึ ฦ โส ปน มนุสุสานั กสึกมุมาทึนึ กาคุ
อตุตวาวา มหาปึรวาโร เทวสึกั มึควัฦ ฦจณตึ ฦ มนุสุสา
สนุนึปตึตวาวา อยยา อยั ราชา อมุหากั กมุณจเฑทั กโรตึ
ฦรราวาโสปี นสุสตุตึ ยนุณุน มยั อณุชนวนอญยานั(๑) ปึรึกขึปึตวาวา
ทวารั โยเชตวาวา โปกขรณึ ฦนึตวาวา ตึณานึ โรเปตวาวา ทณุฑ-
มุคคราทึหตุถา อรณุณั ปวึสึตวาวา ฦมุเพ ปหรนุตา มึเค นึหรึตวาวา
ปึรวาเรตวาวา โครูปานึ วึย วชัฦ อญยานเน ปเวเสตวาวา ทวารั
ปึทหึตวาวา รณุโธ อารุเจตวาวา อตุตโน กมุมึ กเรยยามาตึ
มณุตึยึสุ ฦ เอตุเถโส อูปาโยตึ สพุเพ เอกจณนุทา หตุวา อญยานั
๑. ม. อชชุนวนั อญยานั ฦ

*เล่มที่ 32 นนุทึยมิคราษชาตักั หน้้า 65

สขเซตฺวา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา โยชนมตฺตํ จานํ ปริกฺขิปีสุ ฯ

ตสฺมี ขณฺเ เอโก นนุทึโย เอกสฺมี ขุทฺทเก คุมฺเพ มาตาปิตโร
คเหตุวา ภูมึยํ นึปนุโน โหติ ฯ มนุสฺสา นานาผลกาฐหตุธา
พาหุณา พาหุํ ปึเพตฺวา ตํ คุมฺพํ ปริกฺขิปีสุ ฯ อถกฺจเจ
มิเก โอลเกนฺดาตํ คุมฺพํ ปวิสีสุ ฯ นนุทึโย เต ทิสฺวา อชช
มยา ชีวิตํ ปริกฺจชิตฺวา มาตาปิตูนํ ชีวิตทานํ ทาทุํ วณฺณตึติ
จึนฺเตตฺวา อฏฺฐาย มาตาปิตโร วนฺทิตฺวา อมมฺตาต อึเม
มนุสฺสา อึมํ คุมฺพํ ปวิสิตฺวา อมฺเห ตโยปึ ปสฺสึสฺสนฺติ ตุมฺเห
เอเกน อูปาเยน ชึเวยฺยาถ ชีวิตํ โว เสยฺโย อหํ ตุมฺหากํ
ชีวิตทานํ ทตฺวา มนุสฺเสหึ คุมฺพปริญฺเต จตฺวา คุมฺเพ
ปฬฺกมฺตเตเยว นึกฺขมิสฺสามึ อถ เต อึมสฺมี ขุทฺทกคุมฺเพ
เอโกเยว มิโค ภวิสฺสตีติ มณฺณมานา คุมฺพํ น ปวิสฺนฺติ ตุมฺเห
อปฺปมฺตฺตา โหถาติ มาตาปิตโร ขมาเปตฺวาค คมนสชฺโซ อฏฺฐาสิ ฯ
โส มนุสฺเสหึ คุมฺพปริญฺเต จตฺวา อุนฺนาทิตฺวา คุมฺเพ
ปฬฺกมฺตเตเยว ตโต นึกฺขมิ ฯ เต เอโกเวตฺถ มิโค ภวิสฺสตีติ
กุมฺพํ น ปวิสีสุ ฯ อถ นนุทึโย คนฺตฺวา มึคานํ อนฺตเร
ปาวึสิ ฯ มนุสฺสา ปรีวาทฺตฺวา สพฺพมึเก อูยฺยานํ ปเวเสตฺวา
ทวารํ ถเกตฺวา รณฺโถ อาโรเจตฺวา สกสกฏฺจานานึ คมึสุ ฯ
ตโต ปฏฺฐาย ราชา สยเมว คนฺตฺวา เอกํ มึคํ วิชฺฌิตฺวา
ตํ คเหตุวา เอหึติ เอกํ เปเสตฺวา วา อาราเปสิ ฯ อถ มึคา

*เล่มที่ 32 อวารยวควณณา หน้ 66

วาร้ จปยีสุ ๑ ปตตวโร มโค เอกมนต์ ตยจติ ๑ ตั วิชฃิตวา
คณหนติ ๑ นนทโย โปกุชรณย ปานย ปวติ ตณานิ ขาทติ ๑
วโร ปนสส น ตาว ปาปณาติ ๑ อถ พหุนั ทิวสานั อจยเณ
ตสส มาตาปตโร ตั ทญจกามา หุตวา อมหากั ปุตุโต นนทีย-
มคราชา นาคพลโถ ถามสมปโน สเจ ชีวติ อวสัส วตี ลงฆตวา
อมุหากั ทสสนตถาย อากมิตสสติ สาสนมสส เปเสสสามาติ
จันเตตวา มคคสมเป จตวา เอกั พุราหุมนั ทิสวา อยย กห้
คจณลลิตี มานุสติกาย วาจา ย ปุจณิตวา สากตณติ วุคเต ปุตุตสส
สาสนั ปหิณนตา ปจมี กาดมาห้สุ

[๘๕๕]สเจ พุราหุมน คจณลลิตี(๑) สากตั อญชนวนั(๒)

วชชาลี นนทีย นาม ปุตุต อมุหาก โอรลั(๓)

มาตาปตา จ เต วุฑฒา เต ตั อจณนติ ปสสิตุนติ ๑

ตสสตุโถ สเจ ตวั พุราหุมน สากตั คจณลลิตี สากเต
อญชนวนั นาม อญยานั อตถิ ตตถ อมุหากั ปุตุโต นนทโย
นาม มโค อตถิ ตั วเทยยาสี มาตาปตโร เต วุฑฒา ยาว
น มรณติ ตาว ตั ปสสิตุ อจณนตลิตี ๑

โส สาฐติ สมปญจณิตวา สากตั คณตวา ปุนทิวเส
อญยานั ปวสิตวา นนทียมโค นาม กตโรติ ปุจณิ ๑ มโค
อากนตวา ตสส สมีเป จตวา อหนติ อห ๑ พุราหุมน

๑. ม. คจณลลิตี ๑ ๒. ส. อญชนัน วณั ๑

ม. สากเต อชชุนัน วณั ๑ ๓. ส. อสมากโอรลั ๑

*เล่มที่ 32 นนทิมิคราชชาติกั หน้า 67

ตมตถั อาริเจติ ๑ นนทियो ตั สุตวา กจเจຍယာမหิ พุราหุณ
วตี ลจจติววา น กจเจຍຍိ มยา ปน ulyloy สนตักั นิวาปปาน-
โกชนั ฤตตุตั ตั เม อินฤจฺจानะ จิตั อิมะสยจ มิคานัน มชฺเช จิริ
วฤจิสฺมิ ตสฺส เม ulyloy เจว เอเตสยจ โสตุติภาวึ ออกตวา
อตฺตโน พลั อทสฺเสตวา คมนัน นาม น ยุตตุตั อตฺตโน ปน วาเร
สมปฺตเต อหิ เอเตสึ โสตุติภาวึ กตวา สฺจิติ อากจฺนิสฺสามิติ
อิมมตถั ปกาเสนฺโต เทว กธา อภาสิ

[๕๐๐] ฤตฺตวา มยา นิวาปปานิ ราชินิ ปานโกชนั
ตั ราชปิณฺฑา อวฤตตุตั(๑) นานหิ พุราหุณมุสฺสเห ๑

[๕๐๑] โอทหิสฺสามหิ ปสฺสั ชุรปาณิสฺส(๒) ราชินิ
ตทาหิ สฺจิติ มุตฺโต อปี ปสฺเสมุ(๑) มาตฺรณฺติ ๑

ตตุถ นิวาปปานิติ เตสฺ เตสฺ จานะสฺ นินฺวานิ นิวาปปานิ ๑
ปานโกชนนฺติ ปานียลฺจ อวเสสฺติณฺจ ๑ ตั ราชปิณฺฑนฺติ
ตั ulyloy สนตักั สจฺกทฺติตวา สโมธานกฤเจน ปิณฺฑา ๑
อวฤตฺตุนฺติ ทฺพฤตตุตั ฤชฺชิตฺตุ ๑ ulyloy หิ กิจจัน อนิปฺผาเทนฺโต
ตั อวฤตตุตั ฤชฺชติ นาม สฺวาหิ เอว อวฤตตุตั น อฺสฺสามิติ
วทติ ๑ พุราหุณมุสฺสเหติ เอตฺถ พุราหุณฺนาติ อาลปฺนั มกาโร
ปน ปทสนฺธิวเสน วุตฺโต ๑

โอทหิสฺสามหิ ปสฺสั ชุรปาณิสฺส ราชินฺติ อหิ พุราหุณ

๑. ม. อวโกตตุตั ๑ ๒. ส. ม. ชุรปฺปานิสฺส ๑
ส. ชุรปฺปานิสฺส ๑ ๑. ส. ม. ปสฺเสยฺย ๑

*เล่มที่ 32 อวาริยวคฺควณณา หน้า 68

อตุตโน วาเร สมปตเต ขุรปปี สนนหิตฺวา อากตสฺส รัญโย
มิกฺขุโต นิกฺขมิตฺวา เอกมนฺตํ จตฺวา มํ วิชฺฌ มหาราชาติ
วตฺวา อตุตโน มหาผาสฺกปสฺสํ โอทหิตฺสํ [๑] ๑ สฺขิตฺ
มุตฺโตติ ตทา อหํ มรณฺภยา มุตฺโต สฺขิตฺ นินฺทฺทุกฺโข รัญญา
อนฺนุณฺวาโต อปี นาม มาตรํ ปสฺเสยฺยุนฺติ ๑

ตํ สฺขิตฺวา พุราหุมนฺโณ ปกุกามิ ๑ อปรภาเค ตสฺส
วารทิวเส ราชา มหนฺเตน ปรีวาเรณ อฺยฺยานํ อากจฺฉิ ๑
มหาสตุโต เอกมนฺเต อฏฺฐาสิ ๑ ราชา มิคํ วิชฺฌิตฺสํ
ขุรปปี สนนฺหิ ๑ มหาสตุโต ยถา อณฺเณ มรณฺภยตฺชฺชิตา
ปลาณฺติ เอวํ อปลาณิตฺวา นินฺทฺโย หุตฺวา เมตฺตํ ปุเรจาริกํ
กตฺวา มหาผาสฺกปสฺสํ โอทหิตฺวา นิจฺจโลว อฏฺฐาสิ ๑ ราชา
ตสฺส เมตฺตานุภาเวน สรํ วิสฺสชฺเชตฺถํ นาสกฺขิ ๑ มหาสตุโต
กํ มหาราช สรํ น มุจฺฉสิ มุณฺจาหิตี อห ๑ น สกฺโกมิ
มิกราชาติ ๑ เตนฺหิ คฺควณฺตํ คฺฉํ ชานถ มหาราชาติ ๑
ตทา ราชา โพธิสตุเต ปสฺสิตฺวา ธนฺนํ จฺจฺเจตฺวา อิทํ
อจิตฺตํ กถิงฺครกณฺทํปี ตาว ตว คฺฉํ ชานาติ สจิตฺตโก
มนฺนุสฺสฏฺโตปี อหํ น ชานามิ [๒] มยฺหํ ขม อภฺย เต
ทมฺมิตฺติ อห ๑ มหาราช มยฺหํ ตาว อภฺย เทสิ อຍ
อฺยฺยานเ มิกคฺโค กํ กริสฺสตีติ ๑ เอเตสํปี อภฺย ทมฺมิตฺติ ๑ เอวํ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร โอทฺถุสฺสํ สํมิตฺติ ทิสฺสตี ๑

๒. ม. เอตฺถนฺตเร มิกราชาติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 นนุทึยมึคราชชาตกั หน้ที่ 69

มหาศตุโต นึโครชชาตเก วุตตนเยเนว สพุเพสั อรณณมึคานั
อากาศศตศกณานั ชลจรมจณานั จ อภยั ทาเปตวา ราชานั
ปลญจสุ สึเสสุ ปตึฏฐาเปตวา มหาราช รัชญา นาม อคตึคมนั
ปหาย ทส ราชรมเม อโกเปเนเตน รมเมเน สเมน รัชชั
การตุ วฏฐตึตึ

ทานั สึลั ปรัจจาคั อาชชวั มททวั ตปึ
อกุโกธั อวึหึสณจ ฦนตึ จ อวึโรชนั
อึจเจเต กุสเล รมเม จึเต ปสสาหึ อตตนิ
ตโต เต ชาติเต ปึตึ โสมนสสณจณปปกนตึ

เอวั วุตเต ราชรมเม กาทาพนเชเนว ทสเสตวา กตึปาหึ รัชโย
สนตึเก วสึตวา นคเร สพุพสตตานั อภยทานั ปกาเสตุ
สุวรรณเกริณจาราเปตวา อปปมตโต โหหึ มหาราชตึ วตวา
มาตาปิตูนั ทสสนตถาย คโต ฦ อึมา อภิสมพุททชกาธา โหนตึ

[๕๐๒]มึคราช ปุเร อาสึ โกสสสส นึเกตเว(๑)
มนุทึโย นาม นามเนน อภึรุโป จตูปปโท ฦ
[๕๐๓]ตึ มั วธึตุมากจึทึ ทายสุมึ อณชนาวเน(๒)
ชนั อารชชั กตวาน อสุ สนชาย(๓) โกสโล ฦ
[๕๐๔]ตสสาหึ ออทหึ ปสสั ชุรปานึสส(๔) ราชึโน
ตทาหึ สุขึโต มตโต มาตรึ ทฏฐุมากโตตึ ฦ

๑. ม. นึเกตเน ฦ ๒. ม. อชชเน วเน ฦ ๓. ม. สนนยห ฦ
๔. ส. ม. ชุรปานึสส ฦ

*เล่มที่ 32 อวารึยวคฺวณณนา หน้่า 70

ตคฺฤท โกสลสฺส นึเกตเวตึ โกสลสฺส รณฺโวลึ นึเกเต
วสนนุจฺานเน ตสฺส สนฺตึเก อรณฺณสฺมึนฺตึ อตฺโถ ๑ ทายสฺมึนฺตึ
มึคานัน วสนตฺถาย ทึนฺนอุยฺยานเน ๑ อารชฺช กตฺวานาตึ ชึยาย
สทฺฐึ เอกตฺโถ หุตฺวา อารึเปตฺวาตึ อตฺโถ ๑ สนฺธายาตึ สนฺนหึตฺวา
โยเชตฺวา ๑ โอทหึนฺตึ โอทฺทเทสึ ๑ มาตฺรึ ทนฺนจฺูมากตฺโถตึ เทสนา-
สึสเมตฺ ๑ รณฺโวลึ ฅมฺมึ เทเสตฺวา สพฺพสตฺตานัน อภยตฺถาย
สฺวณฺณเกรึณฺจาราเปตฺวา มาตาปิตฺโร ทนฺนจฺูมากตฺโถสฺมึตึ อตฺโถ ๑
สคฺฤธา อึมึ ฅมฺมเทสนัน อารึตฺวา สจฺจฺานึ ปกาเสตฺวา
ชาตกึ สมิธานสึ สจฺจปรีโยसानเน มาตฺอุปสกกึกฺขุ สึตฺตาปตฺตึผล
ปตฺตึจฺุทฺทึ ตทา มาตาปิตฺโร มหาราชกฺูลานึ อเหตุํ พฺุราหฺมโณ
สาร์ึปฺตฺโถ อโหสึ ราชา อานนฺโท อโหสึ นนฺทึยมึคราชา ปน
อหเมวาทึ ๑

นนฺทึยมึคราชาตกึ ทสฺมึ ๑

อวารึยวคฺฤ โปจฺโม ๑

*เล่มที่ 32 หน้า 71

ขุรปฺตวคฺควณฺณนา

ขุรปฺต(๑)ชาตกั

สจฺจํ กิเรวมาหํสูติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ปฺราณ-
ทฺธิยิกปโลภนํ ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตํ หิ ภิกฺขุ สตุถา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺจโตะสิตี
ปฺจฺฉิตฺตวา อาม ฆนฺเตติ เกน อุกฺกณฺจาปิโตะสิตี ปฺราณ-
ทฺธิยิกายาติ วุตฺเต ภิกฺขุ อยนฺเต อิตฺถิ อนตฺถการิกา ปฺพเพปิ
ตฺวํ อิมํ นิสฺสาย อกฺกึ ปวิสิตฺวา มรณฺโต ปณฺหิตฺเต นิสฺสาย ชีวิทํ
ลภสิตี วตฺวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสิยํ เสนเก นาม ราเช รชฺชํ การณฺเต
โพธิสตุโต สกฺกตํ การเสสิ ฯ ตทา เสนกสฺส รณฺโโย เอเกน
นาคราชาชน สทฺธิ มิตฺตภาโว โหติ ฯ โส กิร นาคราชา
นาคภวนา นิกฺขมิตฺตวา ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
นํ คามทารกา ทิสฺวา สปฺโป อยนฺติ เลณฺฑทฺถทฺทาทีหิ
ปฺหริสฺสุ ฯ ราชา อูยฺยานํ กิพิตฺตุ คจฺฉนฺโต ทิสฺวา กิ เอเต
ทารกา กโรนฺตีติ ปฺจฺฉิตฺตวา เอกํ สปฺปํ ปฺหรนฺตีติ สุตฺวา
ปฺหริตฺตุ มา เทถ ปฺลาเปถ เนติ ปฺลาเปสิ ฯ นาคราชา ชีวิทํ
๑. ม. ขุรปฺต... ฯ

*เล่มที 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้า 72

ลภิตวา นากภวนัน คนตุวา พหุณิ รตนานิ อาทาย อชุตตรตติก-
สมเย รณโลย สยนฆริ ปวิสิตวา ตานิ รตนานิ ทตุวา มยา
ตุมุเห นิสฺสาย ชีวิทฺ ลทฺชนฺติ รณฺญา สทฺธิ มิตฺตภาวิ กตุวา
ปฺนปฺปฺนํ คนตุวา ราชานํ ปสฺสตี ๑ โส อตฺตโน นาคมาณวิกาสุ
เอกํ กามสฺส อติตฺตํ นาคมาณวิกํ รกฺขนตุถาย รณฺโลย สนฺติเก
จเปตี ๑ ยถา เอตํ น ปสฺสตี ตทา อิมํ มนฺตํ ปริวตฺเตยฺยาสีตี
ตสฺส เอกํ มนฺตํ อทาสี ๑

โส เอกทิวสํ อฺยฺยานํ คนตุวา นาคมาณวิกาย สทฺธิ
โปกฺขรณฺนิ อุกทกึพฺ กิพี ๑ นาคมาณวิกา เอกํ อุกทสปฺปํ ทิสฺวา
อตฺตภาวิ วิชหิตฺวา เตน สทฺธิ อสทฺทฺหมํ ปฏฺิเสวิ ๑ ราชา ตํ
อปสฺสนฺโต กหํ นฺ โข กตฺตตี มนฺตํ ปริวตฺติตฺวา อนาจาริ
กโรนฺตี ทิสฺวา เวพฺุเปสฺติกาย ปหริ ๑ सा กฺุชฺฉิตฺวา ตโต นากภวนัน
คนตุวา กสฺมา อาคตาสีตี ปฺภูจฺา ตุมฺหากํ สหาโย มํ อตฺตโน
วจนํ อคณฺหนฺตี ปฺภูจฺิยํ ปหริตี ปหาริ ทสฺเสสฺสิ ๑ นาคราชา
ตตฺตโต อชานิตฺวาว จตฺตาโร นาคมาณวเก อามนฺเตตุวา คจฺฉถ
เสนกสฺส สยนฆริ ปวิสิตวา นาสวาเตเนว นํ ภูสํ วิย วิทฺุสเสถาตี
เปสฺสิ ๑ เต คนตุวา รณฺโลย สิริสยเน นึปฺนฺนกาเล คพฺุภํ
ปวิสีสุ ๑ เตสํ ปวิสนเวลายเมว ราชา เทวี อาห ชานาสี นฺ
โข ภทฺุเท นาคมาณวิกาย คตฺกฺุชานนฺติ ๑ น ชานามิ เทวาทิ ๑
อชฺช สา อมฺหากํ โปกฺขรณฺนิ กิพฺนกาเล อตฺตภาวิ วิชหิตฺวา เอเกน

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตชาติกั หน้ 73

อุทกสเปน สหุธี อนาคตี อกาสิ อถ นั อหิ เอวิ มา
กริติ สิทธิขาปนตถาย เวพุเปสิกาย ปหริ์ สานากถวนั คนุตวา
สหายสสุ เม อถลั กิถุจิ กถตวา เมตตั กิถุเทยย เม กยั
อุปฺปชชิสสุตตีติ ๗ ตั สุตวา นากมาถวากา ตโตว นิวตติตวา
นากถวนั คนุตวา นากราชสสุ ตมตถั อารอเจตุ ๗ โส สัเวคปฺปตโต
หุตวา ตั ขณณเวว ราชโลธ สยณฆริ์ อากนุตวา ตมตถั
อากิจิตวา ขมาเปตวา อิทั เม ทถกมมุนติ สพพฺรุตชานนั
นาม มนตั ทตวา อัย มหาราช อนาคติ มนุโต สเจ อิมั มนตั
อถลสสุ อทาสิ ทตวาว อคฺคิ ปวิสิตวา มรยยาสิตี อาท ๗
ราชา สารุติ สมปฺปจฺฉินิ ๗ โส ตโต ปฏฺจาย กิปิลลิกานปิ สทฺท
ชานาติ ๗

ตสฺเสกทิวสั มหาตเล นิสิติตวา มรฺผาณิเตหิ ขาทนึย
ขาทนตสฺส เอกั มรฺวิณฺทลฺลจ ฆาณิตวิณฺทลฺลจ ปฺวขณฺทลฺลจ ภูมึย
ปติ ๗ เอกา กิปิลลิกา ตั ทิสฺวา ราชโลธ มหาตเล มรฺปาฏิ กิณฺนา
ฆาณิตกสฺสุ ปฺวกสฺสุ นิกฺกชชิตั มรฺฆาณิตปฺเว ขาทถาติ วิรวนฺตี
วิจฺรติ ๗ ราชา ตสฺสา รวิ สุตวา หสิ ๗ ราชโลธ สมิเป จิตา เทวิ
กั นุ โข ทิสฺวา ราชา หสิตี จินฺเตสิ ๗ ตสฺมี ขาทนึย
ขาทิตวา นหาตวา ปลลฺลเก นิสินฺเน เอกั มกฺขิกั สามิโก เอหิ
ภทฺเท กิเลสรตฺติยา รมิสฺสามาติ อาท ๗ อถ นั สาน อธิวาเสหิ
ตาว สามิ อิทานิ ราชโลธ คนฺเช อาทริสฺสนติ ตสฺส วิลิมฺปนตสฺส

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้่า 74

ปาทมูเล ฅนุรฅณณณั ปตีสุสตี อห้ ๓ตถ ๖ตเตต๖า สุกนุรฅา
ภวีสุสามึ ๓โต รณุโล ๖ปฏึจึยึ นึ๖ชชิต๖า รมึสุสามาตี อาห ๗
ราชา ๓ปี สทุห้ สุต๖า หลึ ๗ เทวึ๖ปี กึ นุ โข ทึส๖า
หลึตี ๖นุ จึนุเตลึ ๗ ๖นุ รณุโล สายมาลึ ภูณุชฅนุตสุส ๓กึ
ภตตลึฏุจึ ภูมึยึ ๖ปตี ๗ กึ๖ปึลลึกา ราชกุเล ๓ตตสทกั ๓คคึ
ภตตึ ภูณุชฅาตี ๖รวิวึสุ ๗ ๓ สุต๖า ราชา ๖นุ๖ปี หลึ ๗ เทวึ๖ปี
ส๖ณณณกภูจึ ๓เหต๖า ราชานั ๖รวิวึสนุตี มึ นุ โข ทึส๖า
ราชา หลึตีตี ๖ิตกเกลึ ๗

สา รณุณา สทุธี สยณั อารุห นึ๖นุณกาเล กึการณนา
เท๖ หลึตี ๖จึจึ ๗ โส กึนุเต มม หลึตการณณนาตี ๖ต๖า ๖นุ๖๖นุ
นึ๖นุโช กเกลึ ๗ ๓ด นึ สา ๓มุหาคึ ๗านนมนุตึ มยห้ เทถาตี
๖ต๖า น สกกา ทา๓นุตี ๖ฎึกขิต๖า๖ปี ๖นุ๖๖นุ นึ๖นุชึ ๗
ราชา สจาห้ ๓มึ มนุตึ ๓ยห้ ทส๖า มึ รึส๖า มึตี อาห ๗
มรณุโต๖ปี มยห้ เทหึ เท๖าตี ๗ ราชา มา๓คามวลึโก นาม
หุ๓๖า สาฐุตี ส๖๖ฎึจึ๓๖า ๓มึส๖า มนุตึ ท๓๖า ๓คคึ
๖รวิวึส๖า มึตี รเณ ๓ย๖านั ๖ายาลึ ๗

๓ส๖า ๗ณ ๓กโก โลกึ ๓โโลเกนุโต ๓มึ การณั ทึส๖า
๓ยึ ๖าลราชา มา๓คามึ นึส๖าย ๓คคึ ๖รวิวึส๖า มึตี ๓จณตี
๗ี๖ิตมส๖ ทส๖า มึตี ส๖ั ๓สุรกณณณั ๓าทาย ๖าราณลึ ๓า๓นุ๓๖า
๓ ๓ชึกึ ก๓๖า ๓ต๓นา ๓โช หุ๓๖า มหาชโน มา ๖ส๖ต๓ตี

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตชาตกั หน้่า 75

อชึฏฐาย รณโณ รณสฺส ปุรโธ อโหสิ ฯ ตั อชั ราชาเจว
รณ ยุตตสินุชว จ ปสฺสนนฺติ ฯ อณโณ โกจึ น ปสฺสตี ฯ อโช
กถาย สมุฏฐาปนคฺคั [๑] อชึกาย สทฐึ เมณฺณธมฺมึ ปฏึเสวนุโธ
วึย อโหสิ ฯ ตเมโก รณ ยุตตสินุชว ทิสฺวา สมม อช
มยั ปุพฺเพ อชา กิร พาลา อหึริกาตี อสมฺมหา น จ ตั
ปสฺสตีมหา ควึ ปน รโห ปฏึจณฺณนฺฏฐาเน กตตพฺพิ อนาจารึ
อมุหากั เอตตกานั ปสฺสนนฺตานณฺเณว กโรตี น ลชฺชตี ตั โน
ปุพฺเพ สุตติ อมึนา ทิฏฐเณ สมเมตีตี วตฺวา ปจฺมึ กถมาห

[๕๐๕]สจจึ กิเรวมาหึสุ กลคฺคั(๒) พาโลตี ปณฺฑิตา
ปสฺส พาโล รโหกมฺมึ อาวึฏฐพฺพิ(๓) น พุชฺชตีตี ฯ
ตตถ กลกนฺตี อชั ฯ ปณฺฑิตาตี ฅาณสมปฺนนา ตั
พาโลตี วทนฺตี สจจึ กิร วทนฺตี ฯ ปสฺสชาติ อาลปนั ปสฺสชาติ
อตุโธ ฯ น พุชฺชตีตี เอตติ กาคูณึ น ยุตตนฺตี น ชานาตี ฯ
ตั สุตฺวา อโช เทว กถา อภาสิ

[๕๐๖]ควึ นุ โช(๔) สมม พาโลตี ขุรปุตต วิชานหึ
รชฺชยาหึ(๕) ปริกขิตฺโต วจฺโกฏฐโจ อหึโตมุโช ฯ

[๕๐๗]อปรึปี สมม เต พาลยั โย มุตฺโต น ปลายตี
โส จ พาลตโร สมม ยั ควึ วทตี เสนกนฺตี ฯ

๑. ม. เอตถนฺตเร รณปุรโธตี ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. วสฺสตี ฯ

๓. ส. ม. อาวึฏฐพฺพิ ฯ ๔. ม. ควึ โชปี ฯ ย. ตวณฺจ โช ฯ

๕. ม. รชฺชยา หึ ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณา หน้้า 76

ตตถ ตุ่ นุ โข สมมาติ สมม สนนทว มยาปี โข ตุ่
พาลตโร ๑ ขุรปุตตตาดิ โส กิร กทุรภสส ชาติโก เตน น
เอวมาห ๑ วิชานหิตี อหเมว พาลอติ เอว ชานาหิ ๑ ปริกขิตุโตติ
ยุเคน สทฐี กิวย ปริกขิตุโต ๑ วงโกฏุจติ วงโกอฏุจ ๑
โอหิตอมุโขติ มุขพนุชเนน ปิहितมุโข ๑ มุตุโต น ปลายสิตี โย
ตุ่ รดโต มุตุโต สมานอ มุตุตกาลล ปลายิตวา อรณณํ น
ปวิสตี ตํ เต อปลายนํ อปรีปี พาลยํ ๑ โส จ พาลตโรติ ย
ตุ่ เสนกํ วหสิ โส เสนโก ตยาปี พาลตโรติ ๑

ราชา เตสํ อุกินนํปี กถิ ชานาติ ตสุมมา ตํ สุนนุโต สณิกํ
รถิ เปเสสิ ๑ สนนทวปี ตสส กถิ สตุวา ปน จตุตถิ คากมาห

[๕๐๘]ยนุ สมม อหํ พาลอ อชราช วิชานหิ

อถ เณ เสนโก พาลอ ตํ เม อกขาหิ ปุจจิติโตติ ๑

ตตถ ยนติ กรณตถล ปจจตตํ ๑ นุติ อนุสสวตถล
นป้าโต ๑ อิทํ วุตตํ โหติ สมม อชราช เยน ตาว ตिरจจنانคโต
ภทเรน(๑) การณน อหํ พาลอ ตํ ตุ่ การณํ ชานาหิ น สกุกา
เอตํ ตยา ฦาคุ อหณหิ ตिरจจنانคตตตาว พาลอ ตสุมมา ม
ขุรปุตตตาดิ อาทินิ วทนุโต สฎุจ วทสิ อัย ปน เสนโก ราชา
เณ การณน พาลอ ตํ เม การณํ ปุจจิติโต อกขาหิติ ๑

ตํ อจิกขนุโต อโช ปณจมํ คากมาห

๑. ม. ตिरจจنانคตตเตน ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตชาตกั หน้า 77

[๕๐๙]อุตุตมตถุถั ลภิตวาน ฤรียาย(๑) โย ปทสฺสตี
เตน ชหิสฺสตตตฺตานัน สฺวา เจวสฺส น เหสฺสตีตี ๑

ตตฺถ อุตุตมตถุถนฺตี สพฺพรตฺตชานนมนฺตี ๑ เตนาตี ตสฺสา
มนฺตปฺปทานสงฺขาเตน การณฺน ตํ ทตฺวา อคฺคิ ปวิสฺสนฺโต
อตุตฺตานญจ ชหิสฺสตี สวาสฺส ฤรียา น ภวิสฺสตี ตสฺมา เอส ตยา
พาลตโร โย ลทฺธยสฺส รกฺขิตฺตุน สกโกตีตี ๑

ราชา ตสฺส วจันฺ สุตฺวา อชฺราชา อมฺหากั โสตุถิ กโรนฺโตปิ
ตฺวญฺเจตฺถ ฤริสฺสตี กเถหิ ตาว โน กตฺตพฺพยฺตตฺถกนฺตี อาห ๑
อถ นั อชฺราชา มหาราช อิมสฺส สตุตฺตานัน อตุตโต อญฺโล ปยตโร
นาม นตฺถิ เอกั ปยภณฺฑิ นิสฺสาย อตุตฺตานัน นาเสตฺถ ลทฺธยสฺส
ปหาตฺตุน วฏฺฏตีตี วตฺวา ฤกฺกัจฺจ คาทมาหฺญ

[๕๑๐]น ปยฺมเมติ(๒) ชนินฺท ตาหิโส

อตุตฺถ นีรฺกตฺวา ปยานิ เสวตี
อตุตฺตาว เสยฺโย ปรมาว(๓) เสยฺยา(๔)
ลพฺภา ปยา โยจิตฺตเตน(๕) ปจฺจชาติ ๑

ตตฺถ ปยฺมเมติ ปยิ เม อยเมว วา ปาโห ๑ อิหิ วุตฺถ
โหตี ชนินฺท ตาหิโส ยสมฺहतเต จิโต ปุคฺคโล เอกั ปยภณฺฑิ
นีสฺสาย อิหิ ปยฺมเมติ อตุตฺถ นีรฺกตฺวา อตุตฺตานัน ฤทฺเทตฺตวา
๑. ย. ฤรียา ๑ ๒. ม. นเว ปยฺมเมติ ๑ ๓. ม. ปรมาจ ๑
๔. ส. เสยฺโย ๑ ๕. ม. โยจิตฺตเตน ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้ 78

ตานิ ปิยานิ น เสวเตว ๑ กึการณา ๑ อุตตาว เสยโย
ปรมาว เสยยาติ ยสุมา สตกุณเณ สหสสุกุณเณ อุตตาว เสยโย
ปวโร อุตตโม ปรมาว เสยยา ปรมา อุตตมา อณฺณสุมา
ปิยภณฺฑาทํ อตุโธ ๑ เอตุถ หิ วกาโรปี การณฺฑเถ นึปาโตติ
ทฏฺฐพฺโพ ๑ ลพฺภา ปิยา โอิจิตฺตเตน ปจฺจนาติ โอิจิตฺตเตน หิ
วทฺถิตฺตเตน ปุริเสน ปจฺจนา ปิยา นาม สกฺกา ลทฺฐึ น ตสฺสา
การณา อุตตนา นาสेतพฺโพติ ๑

เอวํ มหาสตุโต รณฺโณ โอิวาทํ อทาสี ๑ ราชา
ตฺสสึตฺวา อชราช กุโต อากโตสึตี ปุจฺฉิ ๑ สกโก อหํ
มหาราช ตว อณฺณมฺปาย ตํ มรณา โมเจตุ อากโตสฺมึตี ๑
เทวราช อหํ เอติสฺสา มนฺตํ ทสฺสามึตี อวจํ อิทานิ กึ
กโรมึตี ๑ มหาราช ตมฺหากํ อุกินฺนึปี วินาเสน กิจจํ นตฺถิ
สิปฺปสฺส อฺปจาโรติ วตฺวา เอกํ กติปเย ปหารเ ปหาราเปสิ
อิมินา อฺปายเนน น คณฺหิสฺสตีตี ๑ ราชา สาธฺฐติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑
มหาสตุโต รณฺโณ โอิวาทํ ทตฺวา สกฺกฺจฺจานเมว คโต ๑ ราชา
อฺยฺยานํ คณฺตฺวา เทวี ปกโกสาเปตฺวา อาห คณฺหิสฺสสิ
ภทฺเท มนฺตฺนฺติ ๑ อาม เทวาติ ๑ เตนหิ อฺปจาร์ กโรมึตี ๑
โก อฺปจาโรติ ๑ ปิฏฺฐิยํ ปหารสเต ปวตฺตมาเน สทฺทํ กาคฺ
น วฏฺฐตีตี ๑ สา มนฺตโลเกน สาธฺฐติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑ ราชา
โจรฆาตเก ปกโกสาเปตฺวา กสา คาหาเปตฺวา อฺโโกสุ ปสฺเสสุ
ปหาราเปสิ ๑ สา เทว ตโย ปหารเ อธิวาเสตฺวา ตโต ปรี

*เล่มที่ 32 สุธิชาตกัม หน้า 79

น เม มนุเตนตุโถติ วิรวิ ฯ อถ นั ราชา ตุวั มั มาเรตวา
มนุตั คณหิตุกามาติ ปิฏฺฐิย นิจุมมัม กตฺวา วิสฺสชฺชาเปสิ ฯ
สา ตโต ปฏฺฐาย ปุณ กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ

สตุถา อิมั ชมฺมเทสนั อหริตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา
ชาตกัม สโมชานะสิ ฯ สจฺจปริโยसानะ อุกฺกณฺจิตฺกิกฺขุ โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิ ฯ ตทา ราชา อุกฺกณฺจิตฺกิกฺขุ อโหสิ เทวี ปุราณทฺตฺติยิกา
อสุโส สาริปฺตฺโต สกฺโก เทวราชา ปน อหเมวาทิ ฯ

ชฺรปฺตฺตชาตกัม ปจฺมัม ฯ

สุธิชาตกัม

อกกฺกสนฺติ อิทั สตุถา เชตฺวเน วิหรนฺโต ปญฺญาปารมี
อารพฺก กเถสิ ฯ วตฺถุํ มหาอุมฺมงฺกชาตเก อาวิภวิสฺสตี ฯ

ตทา ปน สตุถา กิกฺขุ อามนฺเตตฺวา น กิกฺขเว
อิทาเนว ปุพฺเพปิ ตถาคโต ปญฺญวา อฺปายกฺุสโลเยวาทิ วตฺวา
อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสียั พุรหฺมทตฺเต รชฺชั การเนเต โปธิสตุโต
กาสิกรณฺเจ กมฺมารกฺุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺตฺโต ปริโยทาสิปโป
อโหสิ ฯ มาตาปิตโร ปนสฺส ทลิตฺทา ฯ เตสิ คามโต อวิทฺเร
อญฺโฆ สหสฺสกฺุฏิกโก กมฺมารคาโม ตตฺถ กมฺมารสหสฺสเชฏฺฐโก
กมฺมาโร ราชวฺลลโก อจฺุโฒ มหทฺฐโน ฯ ตสฺเสกา ชีตา อโหสิ
อฺตฺตมรฺูปชฺรา เทวจฺุจรปฺฏิภาคา ชนปทกฺุยาณี ลกฺุขณฺเหหิ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺวณณา หน้า 80

สมนฺนาคตา ฯ สามนฺตคามเส มนฺสฺสา วาสีฬรฺสฺพาลปาจนาทิต-
 การาปนตฺถาย ตํ คามํ คนฺตฺวา เขภฺยฺเยน ตํ กุมาริกํ ปสฺสนฺติ ฯ
 เต อตฺตโน อตฺตโน คามํ คนฺตฺวา นิสินฺนภฺจฺจนาทิสฺส ตสฺสา รุปํ
 วณฺเณนฺติ ฯ โปชิสฺสโต ตํ สฺตฺวา สวณฺสํสคฺเคน พชฺฉิตฺวา
 ปาทปริจาริกํ นํ กริสฺสามิตฺติ อุตฺตมชาติกํ อัยํ คเหตุวา เอกํ
 สฺขุมํ ฆรฺสฺวีสฺสํ กตฺวา ปาเส วิชฺฉิตฺวา อุกฺเก อุปฺลาเปตฺวา อปริปิ-
 ตถารูปเมว ตสฺสา โกสํ กตฺวา ปาเส วิชฺฉิตฺวา อิมินา นียาเมน
 ตสฺสา สตฺถ โกสเก อกาสิ ฯ กถํ อกาสิตฺติ น วตฺตพฺพํ ฯ
 โปชิสฺสตาณฺหิ ฌาณฺมหนฺตตฺถาย การณํ อิชฺฉตฺติ ฯ โส ตํ สฺวีสฺ-
 นาฬิกาย ปกฺขิปิตฺวา โอวภฺจฺจิกาย กตฺวา ตํ คามํ คนฺตฺวา
 กมฺมารเขภฺจฺจกสฺส วสนฺวีถิ ปุจฺฉิตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา ทฺวารเร จตฺวา
 โโก มม หตฺถโต เอวรฺูปํ นาม สฺวีสฺสํ มูเลน กิณฺตํ อิจฺฉตฺติ สฺวีสฺ-
 วณฺเณนฺโต เขภฺจฺจกมฺมารสฺส ฆรฺทฺวารสมิเป จตฺวา ปจฺมํ คาถมาห

[๕๑๑]อกกุกถํ อฬรฺสํ   ขรฺ โชตํ สฺปาสิยํ
 สฺขุมํ ตฺติชฺฉนฺคฺคณฺจ   โโก สฺวีสฺสํ เกตฺตุมิจฺฉตฺติ ฯ

ตสฺสสฺสโต มม ผลสฺส วา ติลกสฺส วา โอชฺโน วา
 อภาเวณ อกกุกถํ มภฺจฺจตฺถาย อฬรฺสํ ขเรน สเรน ปาสาณเณ
 โชตตฺถา ขรฺ โชตํ สฺนุทฺเรน สฺวีสฺสทฺเรน ปาเสณ สมนฺนาคตฺถตา
 สฺปาสิยํ สณฺหตฺถาย สฺขุมํ อคฺคสฺส ตฺติชฺฉนฺตฺถาย ตฺติชฺฉนฺคฺคํ สฺวีสฺ-
 มม หตฺถโต มฺถํ ทตฺวา โโก กิณฺตํ อิจฺฉตฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 สุกษาคกั หน้ 81

เอวณจ ปน วตุวา ปุณปี ตั วณณนโต ทุดึย คากมาห

[๕๑๒]สุมชชณจ สุปาสณจ อนุปุพพสุวตุตตี(๑)

ฅนฅาตึมึ ปฏึตุถทุฑั โก สุกึ ฅกตุมึจณตึตึ ๗

ตตุถ สุมชชนตึ กुरुวึนทกจณณน สุกุจ มชชิตึ ๗ สุปาสนตึ
สณน ๗ ปาสวึนทกน วึทชตุตา สุนทรปาสั ๗ ฅนฅาตึมนตึ
ยา ฅาตึยมานา อชึกรณึ อนุปวึสตี อยั ฅนฅาตึมาตี วุจจตี
ตาทึสึตึ อตุโถ ๗ ปฏึตุถทุฑนตึ ถทุฑั อยทุกั ๗

ตสุมึ ฅน ๗ กุมารึกา กุตุตปาดราสั ปึตริ์ ทรถปฏึป-
ปสุสมกนตตุ จุลลสยนฅ ฅึปนุณั ตาลวณณ ๗ วึชึยมานา โปชึ-
สตุตสตุส มชฐรสทุฑั สตุวา อยลลปึณฅมึสณน หทเช ปหญา วึย
ฅณุสทสสณน ฅึพพาปิตทรธา วึย หตุวา โก นุ โข ๗ เอส อยตึมชฐเรณ
สทุเทณ กมุมารานั วสณคามา สุกึ วึกุกึณนาคึ ฅน นุ โข กมุเมณ
อาคโต ฅานึสสุสามึ นนตึ ตาลวณณ ๗ จเปตุวา ฅหา นึกชมม พหึ
อาลึนทก ๗ จตุวา เตน สทุฑึ กณตึ ๗ โปชึสตุตานั หึ ปตุถิตึ
นาม สมิชฅตึ ๗ โส หึ ตสุสาเยว อยถาย ตั คามึ อาคโต ๗
๗ สาเยว เตน สทุฑึ กณตึ มาณว สกถรณุจวาลึโน สุกึ-
อาทึนมตุถาย อยมึ คามึ อากจณนตึ ตุวั พาลตาย กมุมารคามา
๗ สุกึ ๗ วึกุกึณนตึ สเจปึ ทิวสั สุกึยา วณณั ๗ ภาสึสสุสตี น ตั
๗ เต โกจึ หตุถโต สุกึ ๗ คณหึสตุตึ สเจ มุถึ ๗ ลทุฑั ๗ อยจณตึ ๗ อยณึ
๑. สึ. ม. อนุปุพพ สวทุฑตึ ๗ ม. อนุปุพพ สวณุฎตึ ๗

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวควณณ หน้ 82

คัม ยหิตี วตุว เทว คถอ กอสิ

[๕๑๓]อิโต ทอนิ(๑) ปตยนุติ สุกโย พลิสานิ จ

โกย กมมารคสมิ สุกี วิกเกตุมิจจติ ๑

[๕๑๔]อิโต สตุณานิ คจจนุติ กมมนุตอ วิวิธอ ปุณ

โกย กมมารคสมิ สุกี วิกเกตุมรหตีติ(๒) ๑

ตตุต อิโต ทอนิติ อิมสมิ รกฺเจ อิทานิ สุกโย จ

พลิสานิ จ อณณานิ จ อุปกรณานิ อิมมหา กมมารคมา ๑

ปตยนุตีติ นิขมณุติ ตตฺ ทิวถํ ปตุถรณุตอ คจจนุติ ๑

โกยนุติ เอว สนฺเต โก อัย อิมสมิ กมมารคเม สุกี วิกเกติตุ

อิจจติ ๑ สตุณานิติ พอรณสิขิ คจจนุตานิ นอนปปรกรานิ

สตุณานิปี อิโตว คจจนุติ ๑ วิวิธอ ปุณติ นอนปปรกรก

พหุ กมมนุตอปี สกตรกฺฐวสินิ อิโต คหิตอุปการณเหว

ปวตุตนุติ ๑

โพธิสตุโต คสุสอ วจัน สุตวอ กทเท ตวํ อชอนนุติ

อณณณ เอว วเทสีติ วตุว เทว คถอ กอสิ

[๕๑๕]สุกี กมมารคสมิ วิกเกตุพพา ปชอนตอ

ออจริยอ ปชอนนุติ(๓) กมมํ สุกตทูกกฏํ ๑

[๕๑๖]อิมณจ(๔) เต ปิตอ กทเท สุกี ชณณอ มยอ กตํ

ตยอ จ มํ นิมนเตยฺย ยณจตุถณณิ ฃเร ธนนุติ ๑

๑. ส. ม. อิโตทอนิ ๑ ๒. ม. วิกเกตุมิจจติ ๑

๓. ม. ออจริยอว ชอนนุติ ๑ ๔. ม. อิมณเจ ๑

*เล่มที่ 32 สุกษาคกั หน้ 83

ตตต สุกษนุติ วิกตติวิปลุตาโส กโต ๑ อึท วุคตฺ โหติ
 สุกษิ นาม ปชานตา ปณฺทิตน ปุริเสน กมฺมารคามสุมึเยว
 วิกฤตพพา ๑ กึการณา ๑ อารึยา ปชานนุติ กมฺม
 สุกตทูกฤนุติ ตสฺส สึปฺปสฺส อารึยา จ ตสุมึ ตสุมึ สึปฺเป
 สุกตทูกฤ กมฺม ชานนุติ สุวาทึ กมฺมารกมฺม อชานนุตานึ
 คหปติกานึ คามึ คนตุวา มม สุกษิยา สุกตทูกฤภาวึ กถึ
 ชานาเปสฺสามึ อิมสุมึ ปน คามเม มม พลึ ชานาเปสฺสามึติ ๑
 เอวึ โปธิสตุโต อิมาย คากาย อตุตโน พลึ วณฺณเณสิ ๑

ตยา จ มึ นึมนุเตยฺยาติ ภาทูเท สเจ ตว ปิตา อิมึ
 มยา กถึ สุกษิ อึทิสา วา เอสา เอวึ ปากฤาติ ชานนุย
 อิมึ เต ชึตริ ปาทปริญารึกึ ทมฺมิ คณฺหาติ นนุติ เอวึ ตยา
 จ มึ นึมนุเตยฺย ๑ ยลฺจตุถลฺลึ ฦเร ฦนนุติ ยลฺจ อลฺลึ
 สวึลฺลณกึ วา อวึลฺลณกึ วา ฦเร ฦนึ อตุถึ เตน มึ
 นึมนุเตยฺย ๑ ยลฺจสฺสลฺลณนุติปึ ปาโจ ๑ ยลฺจ อสฺส ฦเร
 อลฺลึ ฦนึ อตุถึติ อตุถึ ๑

กมฺมารเชฏฺจโก สพพิ เตสึ กถึ สตุวา อมฺมาติ ชึตริ
 ปกุกอสึตฺวา เกน สทฺธิ สลฺลปสึติ ปุจฺจึ ๑ คาท เอโก ปุริโส
 สุกษิ วิกึณฺติ เตน สทฺธินุติ ๑ โส ปกุกอสฺฮา(๑) นนุติ ๑ ส
 คนตุวา ปกุกอสึ ๑ โส โปธิสตุโต เคหึ ปวึสึตฺวา กมฺมารเชฏฺจกึ
 # ๑. ม. สทฺธิ สลฺลเปมึติ ๑ เตน หึ ปกุกอสฺฮา ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณา หน้้า 84

วณทิตัว อฏฐาสิ ๑ อถ นั โส กตรคามวาสิโกสิตี
ปจฺฉิ ๑ อสุกคามวาสิโกมุหิ อสุกกมมารสฺส นาม ปุตฺโตติ ๑
กสฺมา อิธาคโตสิตี ๑ สฺฐิจิกิณฺณตถายาติ อห(๑) ๑ สฺฐิจิ เต
ปสฺสามาติ ๑ โพธิสฺสโต อตฺตโน คณฺเฑ สพฺเพสํ มชฺเฌ
ปกาสฺสตุกาโม นนฺุเอกกานํ โวลกิตฺโต สพฺเพสํ มชฺเฌ
โวลกิตฺตุ วรรตฺรนฺุติ อห ๑ โส สาธุ ตาตาติ สพฺเพ กมฺมาร
สนฺุนป้าเตตฺวา เตหิ ปรีวฺโต อหฺร ตาต มยํ ปสฺสาม เต
สฺฐิจินฺุติ อห ๑ อจฺริย เอกํ อธิกรณฺุจ อุกปณฺุณฺุจ กัสมถํ
อหฺรปถาติ ๑ โส อหฺรปเลสิ ๑ โพธิสฺสโต โอวฏฺฐิกิต
สฺฐินาฬิกิ วิวริตฺวา อทาสิ ๑ กมฺมารเชฏฺจโก ตโต สฺฐิจิ นีหริตฺวา
อຍฺ ตาต สฺฐิจิ ปจฺฉิ ๑ นายํ สฺฐิจิ สฺฐิจโกสโก เอโสติ ๑ โส
อุปฺชารนฺุโต เนวณฺุติ น โกฏฺฐิ อทฺทส ๑ โพธิสฺสโต อหฺรปตฺวา
นเขน โกสกํ อปเนตฺวา อຍฺ สฺฐิจิ อຍฺ โกสโกติ มหาชนสฺส
ทสฺเสตฺวา สฺฐิจิ อจฺริยสฺส หตฺถे โกสกํ ปาทฺมุเล จเปสิ ๑ ปฺน
เตน อຍฺ มณฺเฑ ตาต สฺฐิจิ วุตฺโต อຍฺปี น สฺฐิจิ สฺฐิจโกสโกเยวาติ
วตฺวา นเขน ปหฺรณฺุโต ปฏฺิปาฏฺิยา ฉ โกสเก กมฺมารเชฏฺจกสฺส
ปาทฺมุเล จเปตฺวา อຍฺ สฺฐิจิ ตสฺส หตฺถे จเปสิ ๑ กมฺมารสฺสทสฺสา
องฺคฺุลิโย โปเรสฺสุ(๒) เจลฺุเกเขปา ปวตฺตยีสฺสุ ๑ อถ นั กมฺมารเชฏฺจโก
ตาต อิมาย สฺฐิจิยา กิ พลนฺุติ ปจฺฉิ ๑ อจฺริย พลวตา ปรีเสน
๑. ม. สฺฐิจิกิณฺณตถายาติ อหฺร ๑ ๒. ม. โฝฏฺฐีสฺสุ ๑

*เล่มที่ 32 สุกษทก หน้ 85

อชกรณ อุกขปเปตว อชกรณย ฃกษ อทกปฏฐ ฐปเปตว
อชกรณย มชฃ อม สุกฐ ปทรถต ๗ โส ตถ การตว
อชกรณย มชฃ สุกฐ อคเค ปทร ๗ สว อชกรณ
วณวชฃตว อทกปฏฐ ฃศคคตตมป อทฐ วา อโธ วา
อหุตว ตรีย ปตฐฐฐฐ ๗ สพเพ กมมารา อมเหท ฃตตก
กถ กมมารา นาม ฃทฐ โหนตตต สุตวเสนป น
สุตปพพนต องคตโย ปอเจตว ฃคกขปสทสฐฐฐ ปวตตยฐ ๗
กมมารฃกฐโก ฐฐฐ ปกโกสวเปตว ตสฐฐย ฃ ปฐฐมชฃ
อย กุมารฐ ๗คยหย ฃนุจฐฐฐฐ อทก ปวตตว อทฐ ๗
โส อปฐฐฐ กมมารฃกฐฐฐ อจย ๗คสฐฐ ๗กมมาร-
ฃกฐโก อโหฐ ๗

สตุถอ อม ฃมมทสน อทรตว สจฐฐน ปกษตว
ชทก สโฐฐฐฐฐ ตทว กมมารฃกฐฐฐ ฐฐฐ รฐฐฐฐฐ
อโหฐ ปณฐฐฐฐฐฐฐฐฐ ปน อหฐฐฐฐ ๗

สูกษทก ๗คย ๗

*เล่มที่ 32 ฃณทึลชาตกั หน้ 86

ฃณทึลชาตกั

นวจุททเทตึ อึทึ สตุถา เซตวเน วิหรนุโต เอกึ

มรณกัรูกกัฎุ อารพุก กเถสึ ฃ

โส กึร สาวตุถึวาสึ กุลปตุโต สาสเน ปพพชิตวา มรณกัรูกโก
อโหสึ ฃ อปฺปมตฺตกมฺปึ สาขางลนึ ทณทกปตนึ สกฺกณจตุปฺปทสทฺทึ
วา อณณึ วา สทฺทึ ตถารูปึ สตุถวา มรณภยตชชึโต หตุวา กุจณึยึ
ปวิฏฺฐสทึโส วิย กมฺเปนุโต วิจรตึ ฃ กัฎุชฺชมฺมสภายึ กถึ สมฺภูจฺจาเปสึ
อาวุโส อสฺสูกัฎุชฺช กึร มรณกัรูกโก อปฺปมตฺตกมฺปึ สทฺทึ สตุถวา
วิรวนุโต(๑) วิจรตึ ปลาตึ อึเมสณจ สตุถานึ มรณเมว ฃวึ
ชึวึตึ อชฺชวณฺตึ โยนิโส มนสึกาทพพณฺตึ ฃ สตุถา อากนฺตฺวา
กาย นฺตฺถ กัฎุชเว เอตฺรหึ กถาย สนฺนึสึนฺนาตึ ปุจฺฉิตฺวา
อึมาย นามาทึ วุตฺเต ตึ กัฎุชฺช ปกโกสาเปตฺวา สจจึ กึร ฃวึ
กัฎุชฺช มรณกัรูกโกตึ อาม ภนฺเตตึ เตน ปฏึญฺญาเต น กัฎุชเว
อึทานเว ปุพฺเพเปส มรณกัรูกโกยเวตึ วตฺวา อตึตึ อหารึ

อตึเต พารานสึยึ พุรหฺมทตฺเต รชชึ การเนเต โปชึสตุโต
สูกัรึยา กุจณึมฺหึ ปฏึสนฺธิ คณฺหึ ฃ สูกัรึ ปรีปฺปณฺณคพุกา เทว
โปตเก วิชายึ ฃ สา เอกทิวสึ เต คเหตุวา เอกสฺมึ อาวาญ्ञ
นึปชชึ ฃ อเถกา พารานสึคามทวารวาสึนึ มหฺลลึกา อิตฺถึ
กปฺปาสกฺกเขตฺตโต ปุจฺฉึปฺปึรึ กปฺปาสึ อาทาย ยฺญุจึยา ญึมึ อากโณณฺตึ
๑. ม. วีกมฺปมาโน ฃ

*เล่มที่ 32 ตุณฺฑิลชาดก หน้า 87

อาคจฺฉิ ฯ สุกริ ตํ สทฺทํ สุตฺวา มรณฺภเยน ปุตฺตเก ฉทฺทเทตฺวา
ปลาโย ฯ มหฺลลิกา สุกรโปกฺกเก ทิสฺวา ปุตฺตสณฺณํ ปฏฺฐิตฺวา
ปจฺฉิยํ ปกฺกขิปิตฺวา ฆริ เนตฺวา เขภูจฺจสฺส มหาตฺตฺตฺทิลโล กนิฏฺจสฺส
จฺจลตฺตฺตฺทิลโลติ นามํ กตฺวา เต ปุตฺตเก วีย โปกฺกเสสิ ฯ เต อปรภาเค
วทฺตฺตฺตฺวา กฺลลสฺรีรา อเหตุํ ฯ มหฺลลิกา อิม โน มฺเเลน เทหิตี
วฺจฺจมานาปี ปุตฺตา เมติ วตฺวา กสฺสจฺจิ น เทติ ฯ อเถกสฺมี
ฉณกาเล ชฺชุตฺตา สุริ ปิวนฺตา มํเส จิณฺเณ กุโธ นฺ โข มํ
ลภิสฺสามาติ วิมฺสนฺตา มหฺลลิกาย เคเห สุกรานํ อตฺถิภาวํ
ตฺตฺวา สุริ คเหตฺุวา ตตฺถ กนฺตฺวา อมฺม มฺลํ คเหตฺุวา เอกํ
โน สุกริ เทหิตี อาหํสุ ฯ สวา อลํ ตาตา ปุตฺตา เม เอเต
ปุตฺตํ นาม มํลํ ขาทนต์ถาย กิณฺนฺตานํ ททนต์ตา นาม น
อตฺถิตฺติ ปฏฺกขิปิ ฯ ชฺชุตฺตา อมฺม มนฺนฺสฺสานํ สุกรา นาม ปุตฺตา
น โหนฺติ เต เทหิ โนติ ปฺนปฺปฺนํ ยาจนฺตาปี อลภิตฺวา
มหฺลลิกํ สุริ ปาเยตฺวา มตฺตกาเล อมฺม สุกรเหติ ก็ กริสฺสสิ มฺลํ
คเหตฺุวา ปรีพฺพยํ กโรหิตี ตสฺสา หตฺถे กหาปณฺเณ จปยีสฺสุ ฯ
สวา กหาปณฺเณ คเหตฺุวา ตาตา มหาตฺตฺตฺทิลลํ ทาตุํ
น สกฺโกมิ จฺจลตฺตฺตฺทิลลํ ปน คณฺหถาติ อาห ฯ กหํ โสติ ฯ
อสุกสฺมี คจฺเจติ ฯ สทฺทมฺสฺส เทหิตี ฯ อาหาริ น ปสฺสามิตี ฯ
ชฺชุตฺตา มฺเเลนํ กํ ฆตฺตปาฏี ออาหาราเปสฺสุ ฯ มหฺลลิกา ตํ คเหตฺุวา
ทฺวาเร จปีตํ สุกรโทณฺี ปฺเรตฺวา โทณฺีสมิเป อฏฺจาสิ ฯ ตีสมตฺตา
ชฺชุตฺตา ปาสหตฺถา ตตฺถเว อฏฺจิสฺสุ ฯ มหฺลลิกา ตาต จฺจลตฺตฺตฺทิล

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณา หน้า 88

เอหิ เเรติ ตสฺส สททมหาสิ ๑ ตํ สุตฺวา มหาตฺตฺถิโถ เอตฺตํ
กาลํ มม มาตรา น จุลลตฺตฺถิลสฺส สทฺโท ทินฺนปฺพุโพ มณฺเวย
ปจฺมํ สทฺทายติ อวสฺสํ อชฺช อมฺหากํ ภัยฺ อฺปฺปนฺนํ ภาวิสฺสตีติ
อณฺญาสิ ๑ โส ตํ อามนฺเตตฺวา ตาต มม มาตา ตํ ปกฺโกสตี
คจฺฉ ตาว ชานาหิตี ๑ โส คจฺฉา นิกฺขมิตฺวา ฆตฺตโทณิสฺมีเป
เตถํ จิตฺภาวํ ทิสฺวา อชฺช เม มรณํ อฺปฺปนฺนนฺติ มรณภยตฺตฺชิตฺโต
นิตฺเตตฺวา กมฺปมาโน ภาตฺ สนฺตํ กนฺตฺวา สณฺจาเรตุํ นาสกฺขิ
กมฺปมาโน ปริพฺภมตี ๑ มหาตฺตฺถิโถ ตํ ทิสฺวา ตาต ตฺวํ ปน
อชฺช ปเวรสิ [๑] ปวิสฺนญฺจานํ โอลเกสิ ก็ นามตํ กโรสิตี
ปฺจุฉิ ๑ โส อตฺตนา ทิฏฺฐการณํ กเถนฺโต ปจฺมํ คาคมาห

[๕๑๗]นวจฺจทฺทเก ทานิ(๒) ทิยฺยติ

ปฺนุณฺายํ โทณิ สฺวามินิ จิตา

พฺหุโก ชโน ปาสปาณิโก(๑)

โน จ โข เม ปฏฺิภาติ ภูณฺชิตฺตฺนฺติ ๑

ตตฺถ นวจฺจทฺทเก ทานิ ทิยฺยตีติ ภาตฺก ปฺพุเพ อมฺหากํ
กฺุณฺทกฺยาคุ วา อาจามภตฺตํ (๔) วา ทิยฺยติ อชฺช จ นวจฺจทฺทกํ
นวาการํ ทานิ ทิยฺยติ ๑ ปฺนุณฺายํ โทณิตีติ อຍ္ย อมฺหากํ
ฆตฺตโทณิ สฺทฺทฆตฺตสฺส ปฺนุณฺา ๑ สฺวามินิ จิตาติ อຍฺยาปี
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปริพฺภมสีติ ทิสฺสตี ๑
๒. ม. นวจฺจทฺททานิ ๑ ๓. สී. ม. พฺหุเก ชเน ปาสปาณิเก ๑
๔. ม. ฅามภตฺตํ ๑

*เล่มที่ 32 ตุณฺฑิลชาตกั หน้า 89

โน ตสฺสาปี โทณฺเฑ สนฺตึเก จิตา ฯ พหุโก ชโนติ น
เกวลญจ อญฺโฌปี พหุโก ชโน ปาสปาณิกโก จิตฺ ๑ โน จ
โฆ เม ปฏิภาตึติ อัยฺ เอวฺ เอเตสํ จิตภาโวปี อิทํ ภคฺตํ
ภุญชิตตปี มยฺหํ น ปฏิภาติ น รุจฺจตึติ อตุโถ ๑

ตํ สฺตุวา มหาสตุโต ตาต จุลฺลตุณฺฑิล มม กิร มาตา
เอตฺถเว สุกเร โปเสนฺดา นาม ยทตฺถํ โปเสติ สฺวาสุสา
อตุโถ อชฺช มตฺถกํ ปตุโต ตวํ มา จินฺตยึติ วตฺวา มชฺฐสเรน
พุทฺฐลึพาย ฌมฺมํ เทเสนฺโต เทว กถา อภาสิ

[๕๑๘]ตสฺสิ ภมฺสิ เณมิจฺฉลฺสิ

อตาณฺสิ กุหึ กมฺสฺสฺสิ

อโปสฺสฺสฺกุโก ภุญชฺ ตุณฺฑิล

มฺสฺตถาย [๑] โปสิยามเส(๒) ๑

[๕๑๙]โอคฺห รหํ อกทฺทมฺ

สพฺพเสทมฺลฺ(๓) ปวาหย

กณฺหาหิ นวฺ วิเลปนํ

ยสฺส คนฺโธ น กทาจิ ฉิษฺชตึติ ๑

ตตฺถ ตสฺสิ ภมฺสึติ มรณฺภเยน อุตฺตสฺสิ เตเนว กิลมฺนฺโต
ภมฺสิ ๑ เณมิจฺฉลฺสึติ ปติฏฺฐํ โอโถเกสิ ๑ อตาณฺสึติ ตาต ปุพฺเพ
อมฺหากํ มาตา ปฏฺิสรณฺํ อโหสิ สฺวา อชฺช นีราเปกฺขา อมฺเห
๑. ม. เอตฺถนฺตเร หิสฺสทฺโธ อตุติ ๑ ๒. ม. โปสิตามฺหเส ๑
๓. ส. สพฺพํ เสทมฺลํ ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้า 90

ฃทุเทสิ อิทานึ กุหึ คมิสฺสสิ ๑ โอคหาติ โอคหา ๑ อยเมว
วา ปาโจ ๑ ปวาหยาติ ปวาเหหิ [๑] ๑ น ฉิขฺชตีติ น นสฺสติ ๑
อิทํ วุตฺตํ โหติ สเจ มรณโต ตสสิ อกทฺทมํ โปกฺขรณึ โอตริตฺวา
ตว สรีเร สพฺพํ เสทญฺจ มลญฺจ ปวาเหตุวา นึจฺจสุรภิกนฺธวิเลปนํ
วิลิมฺปาหึติ ๑

ตสฺส ทส ปารมิโย อวชฺเชตฺวา เมตฺตาปารมิ ปุเรจาริกึ
กตฺวา ปจฺมํ ปทํ อุทาหรนตฺสฺเสว สทฺโท สกถํ ทฺวาทสโยชนิกึ
พาราณสี อชฺโฆตฺถริตฺวา คโต ๑ สุตฺตฺตกฺขณฺเวยว ราชอุปราชาทโย
อาทึ กตฺวา พาราณสีวาสิโน อากมึสฺ ๑ อนาคตาปี เกเห จิตฺวา
สุณึสฺ ๑ ราชปริสา กจฺเณ ภินฺทิตฺวา ภูมึ สมํ กตฺวา วาลิกึ
โอกิรีสฺ ๑ ฐุตฺตานํ สุรามโท ฉิขฺชิ ๑ ปาเส ฉทฺเทตฺวา ฃมฺมํ
สุณฺมานาว อญฺจึสฺ ๑ มหฺลลิกายปี มโท ฉิขฺชิ ๑ มหาสฺตฺโต
มหาชนสฺส มชฺเฃ จุลลตฺตฺตฺทิลสฺส เทสนํ อารพฺภ กเถสิ ๑

ตตฺถ ตสสิ ภมฺสีติ มรณภเยน อุตฺตสสิ เตเนว กิลมนฺโต
ภมฺสิ ๑ เลณมิจฺฉสีติ ปตฺติญฺจึ โอลเกสิ ๑ อตาโณสีติ ตาต
ปฺพุเพ อมฺหากํ มาตา ปฏฺฐิสรณึ อโหสิ สวา อชฺช นึราเปกฺขา
อมฺเห

๑. ม. เอตฺถนฺตเร หิสทฺโท อตฺถิ ๑

๒. ม. โปสีตามฺหเส ๑ ๓. ส. สพฺพํ เสทมถึ ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวควณณา หน้ 91

ฦทเทสิ อิทานึ กุหึ คมึสสสิ ฦ โอคาหาคิ โอคาหึ ฦ อยเมว
วา ปาโจ ฦ ปวาทหาคิ ปวาทเหหึ [๑] ฦ น ฦชชตีติ น นสสติ ฦ
อิทึ วุคตึ โหติ สเจ มรณโต ตสสิ อกททหมึ โปกขรณึ โอตริตวา
ตว สรีเร สพพิ เสทลจ มลลจ ปวาทเหตุวา นึจจสุรณึคณฐวึเลปนึ
วึลิมปาหึติ ฦ

ตสส ทส ปารมึโย อวชเชตวา เมตตูปารมึ ปุเรจาริกึ
กตวา ปจมึ ปทึ อุทาทรณตสเสว สทโท สกถึ ทวาทสโยชนึกึ
พารานถึ อชฦตตริตวา คโต ฦ สุตตตกขณเวยว ราชอุปราชาทโย
อาทึ กตวา พารานถึวาสิโน อาคมึสุ ฦ อนาคตปิ เกเห จิตวา
สณึสุ ฦ ราชปฐึสา กจเจ กิณทิตวา ฦมี สมึ กตวา วาลิกึ
โอกรึสุ ฦ ฐตตณึ สรรมโท ฦชชึ ฦ ปาเส ฦทเหตุวา ฦมมึ
สณมานาว อญจึสุ ฦ มหลลิกายปี มโท ฦชชึ ฦ มหาสคโต
มหาชนสส มชฦ จุลลตณฐึลลสส เทสนึ อารพท กเถสิ ฦ

ตึ สุตวา จุลลตณฐึโล มยหึ ภาตวา เอวึ วเทติ อมุหากณจ
วึโส โปกขรณึ โอตริตวา นหานึ สรริโต เสทมลปวาทนึ ปุราณึ
วึเลปนึ หาทเหตุวา นวสุรณึคณฐวึเลปนคคหณลจ กิสุมึญจึ กาล
นคถึ กึ นุ โข สนฐาย ภาตวา มึ เอวึ อาหาคิ ปุจจณโต จตคถึ
คาถมาห

[๕๒๐]กตโม นุ รหโท อกททโม

กึสุ เสทมลนตึ วุจจติ

๑. ม. เอตถนตเร หาทเหหึติ อตโถติ ทิสสนตึ ฦ

*เล่มที่ 32 ฤกกฤทลชาตกั หน้ที่ 92

กตมณจ นววิเลปนั

กสฺส(๑) คนุโธ น กทาจิ นึชชตีติ ๑

ตึ สุตฺวา มหาสตุโต เตนหึ โอิหิตโสโต สุนาหึตี พุทฺธลีพาย
ธมฺมึ เทเสนุโต อึมา คาถา อภาสี

[๕๒๑]ธมฺโม รหโธ อทุกทโม

ปาปึ เสทมลนฺตี วุจจตี

สีลณจ นววิเลปนั(๒)

ตสฺส คนุโธ น กทาจิ นึชชตี ๑

[๕๒๒]นนฺทนฺตี สรึรชาตึโน

น จ นนฺทนฺตี สรึรชารึโน

ปฺณณาย ปฺณณมาสียา

รมมานาว [๑] ชนฺตี ชึวิตนฺตี ๑

ตตฺถ ธมฺโมตี ปณจ สีลานึ ทส สีลานึ ตึณึ สฺจรึตานึ
สตุตตีสโปธิปฺกึชชธมฺมา อมตมหานึพฺพานนฺตี สพุโปเปส ธมฺโม
นาม ๑ อทุกทโมตี รากโธสโมหมานทึฏฺจิกึเลสทุกทมานั อภาเวน
อทุกทโม ๑ อึมินา เสสธมฺมโต นึพฺภูณฺตุวา นึพฺพานเมว
ทสฺเสตี ๑ ยาวตา ฤกฺขเว ธมฺมา สฺงฺขตา วา อสฺงฺขตา วา
วึราโค เตสั ธมฺมานั อคฺคกฺขายตี ยทึทึ มทนึมฺมทโน ปึปาสวึนโย
๑. ม. ยสฺส ๑ ๒. ส. นว วิเลปนั ๑
๓. ม. เอตฺถนฺตเร จสทโธ ทึสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวควณณา หน้ 93

อาลยสมุคมาโต วณฺญูปจเโท ตณฺหกขโย วึราโค นึโรโธ
นึพพานนฺติ หึ วุคฺคํ ๑ ตเทว ทสฺเสนฺโต ตาต จุลลตฺตณฺทิล อหึ
นึพพานํ ตพาคํ รหโธต กเถมิ ชาตึชราพฺยาธึมรณาทีนึ หึ ตตฺเถว
นคฺคิ สเจปี มรณฺโต มฺลจึตฺตกาโม นึพพานคามีนึปฏึปทํ คณฺหาหึตึ
อุปนึสฺสยปจฺจยวเสน กึร โปชึสฺสโต เอวํ กเถสิ ๑ ปาปี เสทมลนฺติ
ตาต จุลลตฺตณฺทิล ปาปี เสทมลสทึสฺสตา เสทมลนฺติ โปราณก-
ปณฺทึเตหึ กถึตํ ๑ ตํ ปเนตํ เอกวึเรน ปาปี ยทึทํ มโนปโทโส
ทวึเรน ปาปี ปาปกณฺจ สึลํ ปาปีกา จ ทึฏฺจึ ตึวึเรน ปาปี
ตึณฺนิ ทฺจจึรึตานิ จตฺตพฺพึเรน ปาปี จตฺตารึ อคตึคมนานึ ปณฺจวึเรน
ปาปี ปณฺจ เจโตชึลา นพฺพึเรน ปาปี น อการวา สตฺตวึเรน ปาปี
สฺสตฺต อสทฺทมฺมา อณฺจวึเรน ปาปี อณฺจ มึจฺจตฺตา นววึเรน ปาปี
นว อาฆาตวตฺตณฺนิ ทสวึเรน ปาปี ทส อกฺสลกมฺมปถา พหุวึเรน
ปาปี ราโค โทโส โมโหตึ เอวํ เอกทฺกตึกฺกาทึวเสน วึกตฺตา อกฺสลา
ธมฺมา ๑ อตึ สพฺพเปตํ ปาปี สรึรึนึสฺสึตเสทมลสทึสนฺติ ปณฺทึเตหึ
กถึตํ ๑ สึลนฺติ ปณฺจสึลํ ทสสึลํ จตฺตปารึสฺสทฺทสึลํ ๑ อิทํ ตาต
สึลํ จตฺตชาตึกนฺทวึเลปนสทึสนฺติ วทนฺติ ๑ ตสฺสาตึ ตสฺส สึลสฺส
คณฺโธ ตึสฺ วเยสฺ น กทาจึ นึชฺชตึ สกฺลโลกํ ปตฺตฤตฺวา คจฺจตึ ๑

น ปุปฺพคณฺโธ ปฏึวาทเมตึ

น จนฺทนํ ตคร มลฺลึกา วา

*เลมที่ 32 ฦกทึลชาตกั หนา 94

สตลจ คนุโ ปรึวาทเมตึ

สพพา ทึสา สปรึโรโส ปวายตึ ฦ

จนุทนั ตครั วาปี ฦปปลั อถ วสึสึกึ

เอเตลั คนุชชาตานั สึลคนุโ ฦนุตตโร

อปรึมตโต ฦยั คนุโ ฦวายั ตครจนุทนึ

โ ฦ สึลวตั คนุโ วาตึ เทเวสุ ฦจตุตโม่ตึ ฦ

นनुทนตึ สรึรฦมาตึโนตึ ตาต จุลลตฦกทึล ฦเม ฦณณณา
มนุสสา มฐรมัถั ชาทึสึสาม ปุตตทารึปี ชาทาเปสึสามาตึ
ปาฦมาตึปาตั กโรนุตา นनुทนตึ ตุสึสนตึ ฦ ปาฦมาตึปาโต
อาเสวโ ภาวโ พหุสึกโ นึรยสัวตตนึโก โหตึ
ตึรจณณโ ฦเป ฦ ปึตตึวึสยสัวตตนึโก โหตึ โ ฦสพพลहुโก
ปาฦมาตึปาตสึส วึปาโก โส มनुสสฎตสึส ฦปึปาฦกสัวตตนึโก
โหตึตึ ฦมึ ปาฦมาตึปาตาทึนัว น ฦชานนตึ ฦชานนตา

มฐวามณลตึ พาโล ฦว ปาปึ น ปจจตึ

ยทา จ ปจจตึ ปาปึ ฦถ (พาโล) ทุกัฦ นึคจณตึตึ

มฐรสณณโน หุตุวา

จรณตึ พาตา ทุมเมธา ฦมิตเตเนว ฦตตนา

กโรนตึ ปาปกั กมมึ ฦ โหตึ กฎุกปผลนตึ

เอตตกมปึ น ฦชานนตึ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณณา หน้า 95

น ตํ กมฺมํ กตฺติ สาธุ ยํ โหติ กฏฺกปฺพลํ(๑)

ยสฺส อสฺสุมฺโข โรทํ วิปากํ ปฏฺิเสวตีติ ฯ

น จ นนฺทนต์ิ สรรีธาริโนติ ตาต จุลลคฺคณฺทิตฺติ เย ปเนเต
สริธาริโน สคฺคตา เต อคฺคตโน มรณฺเ อากจฺจนฺเต จเปตฺวา
สีหมิคฺราษหตฺถาษานียอสฺสาษานียจีณาสเว อวเสสา โปธิสคฺคตฺติ
อาทึ กตฺวา อภายนฺตนา นาม นคฺคติ ฯ

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺทสฺส สพฺเพสํ ชีวิตฺติ ปิยฺ(๒)

อคฺคตานิ อุปมํ กตฺวา น หนฺยเย น ฆมาตเยติ ฯ

ปฺณณายาติ คฺคณฺปฺณณาย ฯ ปฺณณมาสียาติ ปฺณณจฺนทสฺส
ยคฺคตฺตาย มาสียา ปฺเรตฺวา จิตฺตาย ฯ ตทา กิร ปฺณณ-
มาสีอุโปสถทิวโส โหติ ฯ รมมานาว ชนฺทติ ชีวิตฺตติ ตาต
จุลลคฺคณฺทิตฺติ มา โสจึ มา ปรีเทวิ มรณฺณํ นาม น ตวเยว
อวเสसानปี อคฺคติ เต ภายนฺติ เยสํ อพฺกนฺตเร สีลาทิกฺคณา
นคฺคติ มยํ ปน สีลาจารสมฺปฺนฺนา ปฺณณวณฺโโต ตสฺมา อมฺหาทิสา
สคฺคตา รมมานาว ชนฺทติ ชีวิตฺตติ ฯ

เอวํ มหาสคฺคโต มชฺฐรสเรน พุทฺธลึพาย(๓) ฐมฺมํ เทเสสิ ฯ

มหาชนกายา สคฺคสทฺสสงฺคฺคฺลึโปฏฺณา จ เจลฺกฺกเขปา จ ปวคฺคตยีสฺสุ ฯ
สาธฺกการสทฺทปฺณฺโณ อนฺตลึกฺโข อโหสิ ฯ พาราณสีราชา โปธิสคฺคตฺติ
รชฺเชน ปฺเชตฺวา มหลฺลิกาย ยสํ ทตฺวา อุโภปี เต กเหตฺวา

๑. ม. กตฺวา อนฺตปฺปติ ฯ ๒. ม. สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน ฯ

๓. สී. ย. พุทฺธวิลาเสน ฯ

*เล่มที่ 32 ฦกฦลชาตกั หน้ 96

คณุโธทเกน นหาเปตววา วตถานึ นึวาสาเปตววา คณุธาทีหึ
วึลึมึปาเปตววา คึวาสุ มณึรตนานึ ปึลนุธาเปตววา นคัรึ เนตววา
ปुकตถุจกานเน จเปตววา มหนุเตน ปึรวาเรน ปฎึชคुकึ ๑ โปชึสตุโต
รณึโย จ ปึรึชนสสุ จ ปณึจ สึลานึ อทาสิ ๑ สพเพ พาราณสึ-
วาสิโน จ กาสึกรฎุจวาสิโน จ ทส สึลานึ ปณึจ สึลานึ
รคึจึสุ ๑ มหาสตุโตปึ เนสิ ปกขทึวเสสุ ฦมมึ เทเสสิ วึนึจณเย
นึสิทึตววา อฎุฎุ ติเรสิ ๑ ตสมึ ฦรมาเน กุฎุกา นาม นานุหตุ ๑
อปรกาเ ราชอาณาจักร กาลมกาสิ ๑ มหาสตุโตปึ ตสสุ สึรึรปึรึหารึ
การตววา วึนึจณโยปตถกั ลึกขวาเปตววา อึมึ โปตถกั โอลเกนุตา
อฎุฎุ ติเรยยาถาคึ วตววา มหาชนสสุ ฦมมึ เทเสตววา
อปึปมาเทน โอลทึตววา สพเพสิ โธทนุทานึ ปึรึเทวนุทานณึเจว
สทฐึ จุลลคณุฑึเลน อรณณึ ปาวิสิ ๑ ตทา โปชึสตุตสสุ
โอลวาโท สฎุจึ วสสสทสสานึ ปวคตติ ๑

สตุถา อึมึ ฦมมเตสนึ อานึรึตววา สจกานึ ปกาเสตววา
ชาตกั สโมธานสิ สจกปึรึโยसान โส มรณึกรึโก กึกขุ
โสตาปคตึผล ปตึฎุจหึ ๑ ตทา ราชอาณาจักร อานนุโท อโหสิ
จุลลคณุฑึโล มรณึกรึโก กึกขุ ปึรึสา พุทฐปึรึสา มหาคณุฑึโล
ปน อหเมวาคึ ๑

คณุฑึลชาตกั ตตึยึ ๑

สุวรรณกุกกุกชาตกั

ลิ่งคมิโคติ อิทั สตุธา เวพฺวเน วิหรนุโต อานนุทตเถรสสุ
อตุตโน อตุถาย ชีวิทปริจจาคั อารพุก กเถสิ ๑ วตุถุ
ยว ฅนุคคหปฺปโยชนา กณฺททาลชาตเก ฅนปาลวิสสชฺชนั
จตุลหัสชาตเก กถิตั ๑

ตทา หิ ฅมฺมสภายั กถั สมฺภูจําเปตุํ อวฺโส ฅมฺม-
กณฺททาคาริกอานนุทตเถโร เสขปฺภิสมฺภิทปฺปตุโต หุตฺวา ฅนปาลเก
อากจฺจนฺเต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส ชีวิทั ปริจจชิตี ๑ สตุธา อากนฺตุวา
กาย นฺตุถ กิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนีสินฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาทิ วตุเต น กิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปี อานนุโท
มยฺหั ชีวิทั ปริจจชฺนุโตยฺเววตี วตุวา อตีตั อหาริ

อตีเต ราชคหสฺส ปุพฺพุตฺตรปฺสฺเส หลินฺทึโย นาม
พฺุราหฺมณฺคาลโม อโหสิ ๑ ตทา โพธิสตุโต ตสฺมี คาม กาสิก-
พฺุราหฺมณฺกุล(๑) นึพฺพตุตฺติตฺวา วยปฺปตุโต กุฏฺมพั สณฺจเปตฺวา ตสฺส
คามสฺส ปุพฺพุตฺตราย ทิสาย เอกสฺมี มคธกฺเขตฺเต(๒) อสีตีสหสฺสมตุตฺติ
กสิ การาเปสิ ๑ โส เอกทิวลั มนุสฺเสหิ สทฺธิ์ เขตฺตํ กนฺตุวา
กมฺมการเก กมฺมํ กริสฺสธาทิ อาณาเปตฺวา มุขโรวณฺตุถาย
เขตฺตโกฏฺฐิ มหนฺตํ โสพุกั อุปสงฺกมิ ๑ ตสฺมี โข ปน โสพฺุเก
เอโก สุวณฺณวณฺโณ กกุกโก ปฏฺิวสตี อภิรุโป ปาสาทิโก ๑
โพธิสตุโต ทนฺตกุกฺจึ ขาทิตฺวา ตั โสพุกั โอตริ ๑ ตสฺส

๑. ม. กสฺสทพฺุราหฺมณฺกุล ๑ ๒. ม.คามเขตฺเต ๑

*เล่มที่ 32 สุวณณกุกกุกชาตัก หน้ 98

มุขโรวนกาเล กุกกุกโก โปธิสตตสฺส สนฺตัก อากมาสิ ๑ อถ
นํ โส อุกขิปิตฺวา อตฺตโน อุตฺตริสากฺกนฺตเร นึปชฺชาเปตฺวา
คเหตุวา เขตฺเต กตฺตพุกิจจํ กตฺวา กจฺจนฺโต ตตฺถเว นํ
โสพฺเพ ปกฺขิปิตฺวา เคหํ อคมาสิ ๑ ตโต ปญฺจาย เขตฺตํ
อากจฺจนฺโต ปจฺมํ ตํ โสพฺภํ กนฺตฺวา กุกกุกกํ [๑] อุตฺตริสากฺกนฺตเร
นึปชฺชาเปตฺวา ปจฺจมา กมฺมนฺตํ วิจาเรติ ๑ อิติ เนตํ อณฺณมณฺณํ
วิสุตฺวาโส ทพฺโห อโหสิ ๑

โปธิสตฺโต นึพทฺธํ เขตฺตํ อากจฺจติ ๑ อุกขิสฺสุ จ ปนฺสฺส
ปฺลจ ปสาทานึ ตึณึ มณฺฑลานึ สุวิสุทฺธานึ หุตฺวา
ปฺลจฺยานนฺติ ๑ อถสฺส เขตฺตสฺส โกฏฺยึ เอกสฺมึ ตาลเก กากฺกุลาวเก
กากึ ตสฺส อุกขินึ ทิสฺวา ขาทิตฺถกามา หุตฺวา กากํ อาก
สามึ โททโพ เม อุปฺปนฺโนติ ๑ กึ โททโพ นามาติ ๑
เอตสฺส พฺราหฺมณฺสฺส อุกขินึ ขาทิตฺถกามฺมุหิตึ ๑ ทฺทฺโททโพ เต
อุปฺปนฺโน โก เอตานิ อากฺริตฺถํ สกฺขิสฺสตีติ ๑ ตฺวํ น
สกฺโกสตีติ ๑ อาม น สกฺโกมิตี ๑ อหเมตํ ชานามึ โย ปเนส
ตาลสฺส อวิทฺทเร วมฺมิโก เอตถ กณฺหสฺสไป วสตี ตํ อุปฺปฺจาทึ
โส เอตํ ํสิตฺวา มริสฺสตี อถสฺส อุกขินึ อุปฺปฺภาตฺวา ตฺวํ
อากฺริสฺสตีติ ๑ โส สากฺฐตี สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา ตโต ปญฺจาย
กณฺหสฺสไป อุปฺปฺจาทึ ๑ โปธิสตฺเตนปิ วาปีตสฺสสถานํ กพฺภกฺ-
๑. ม. เอตถนฺตเร อุกขิปิตฺวาตี ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฤกถา หน้า 99

คหณกาเล กฤกฤโก มหา อโหสิ ๗ อถกทิวสั สปุโป กากมาห
สมม ตวั กึการณา นึพทฐั มั อูปรุฐหสิ กึ เต กโรมีติ ๗
สามี ตุมุห่ากั ทาสึยา เอตสสฺ เขตตسامึกสฺส อกฺขึสุ โทหโ
อูปรุชชึ สุว่าหึ ตุมุห่ากั อานุภาเวน ตสฺส อกฺขึนึ ลกึสฺสามีติ
ตุมุเห อูปรุฐหามีติ ๗ สปุโป โหตุ นยึทึ ครุ่กั ลกึสฺสตีติ ตั
อสฺสาเสตววา ปุ่ณทิวเส พุราหุมณสฺส อากมนมคฺเค เกทารมรึยาทึ
นึสฺสาย ตึณเห นึ ปฏึจฺจนุโน หุตววา ตสฺสาคมนั โอลเกนุโต
นึปชชึ ๗

โพธิสตุโต อากจฺจนุโต ปจฺมึ สอพุกั โอลตริตววา มุ่
โรวิตววา สึเนหึ ปจฺจปรุฐเปตววา สุวณณกฤกฤกั อาลึงกิตววา
อุตตริสาฎกนฺตเร นึปชชึชาเปตววา เขตตึ ปาวึสิ ๗ สปุโป ตั
อากจฺจนุตึ ทึสุวา เวเคน ปกฺขนุทิตววา ปึณจึทกึมึเส ฃสึตววา
ตตฺเถว ปาเตตววา วมุ่กั สนุชาย ปลายึ ๗ โพธิสตุตสฺส ปตฺนณจ
กฤกฤกสฺส สากฺกนฺตริโต ลงฺฆนณจ กากสฺส อากนุตววา
โพธิสตุตสฺส อูเร นึลึยฺนณจ อปจฺจนา อปุริมึ อโหสิ ๗ กาก
นึลึยิตววา อกฺขึนึ ตฺนุเจน ปาสาเรสิ(๑) ๗ กฤกฤโก อิมึ กากั
นึสฺสาย มม สหายสฺส ภูยึ อูปรุปนุ่เน เอตสฺมึ คหึเต สปุโป
อากจฺจึสฺสตีติ สณฺฑาเสน คณฺหนุโต วึย กากสฺส กึวายึ อเพน
ทพุหึ คเหตววา กึลเมตววา โลกั สึถึลมกาสิ ๗ กาก โกสิสฺส
๑. ม. ปหริ ๗

*เล่มที 32 สุวณณกุกกุกชาตัก หน้า 100

มัม สมุม จฑฑเตตวา ปลายสี เอโส มัม กุกกุกโก วิเหเจสี ยาว
น มรามิ ตาวเทว เอหีติ สปปป ปุกโกสนุโต ปจัม คากมาห

[๕๒๓]สิงคมิโค(๑) आयตजकुनेतुतो

อูกุจิตุตโจ วาริสโย อโลโม

เตนาภิกุโต กปณัม รุทามิ

หเร สขา กิสฺส นุ มัม ชหาสีตี ๑

ตตุถ สิงคมิโคติ สิงคสุวณณวณณตาย วา อพสงขาทานัน
วา สิงคานัน อตฺถิตาย กุกกุกโก วุตุโต ๑ आयतजकुनेतुतोति ทีमेहि
จकुสงขาคเทहि เนตฺเตहि สมณฺนาคโต ๑ อูกุจิเมว ตโจ อสุสาคิ
อูกุจิตุตโจ ๑ หเร สขาคิ อาลปนเมตฺ ๑ อุมโก สหาคิ
อตฺถโต ๑

สปปโป ตัม สุตฺวา มหนตฺ ผณัม กตุวา กากัม อสุสาเสนุโต
อคมาสี ๑

สตฺถา ตมตฺถัม ทีเปนุโต อภิสุมพุทฺโธ หตุวา พุติย คากมาห

[๕๒๔]โส อสุสสนุโต महता धेनेन

ภูซงคโม กุกกุกกชมปตุโต

สขา สขาริ ปรีตายมานอ

ภูซงคมัม กุกกุกโก อคฺคเหสีตี(๒) ๑

ตตุถ กุกกุกกชมปตุโตติ กุกกุกกสุส สนตีกัม ปตุโต ๑

๑. ม. สิงคิมิโค ๑ ๒. ม. คเหสีตี ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้้า 101

สขา สขารนุติ สหาลัย สหัย ๑ สกขารนุติปี ปาโจ ๑ อตุตโน
สหายนุติ อตุโถ ๑ ปรีตายนานนติ รกขมานโน ๑ อคคหะสีตี
ทุตียะน อเพน คิวายั ทพุหิ คเหตุวา(๑) อถ นั กิลเมตวา
โถกั สิตถิมกาสี ๑

อถ นั สปโป กกุกโก นาม เนว กากมัสั ขาพตี น
สปปมัสั เกน นุ โข การณน อัย อมุเห คณหีตี จินุเตตวา
ตึ ปุจณนโต ตติยั คากมาห

[๕๒๕] วายัสั โน ปน สปปราชั(๒)

ฆาสตุถิโก กกุกโก อเทยย

ปุจณามิ ตึ อายตจกขุเนตต

อถ กิสัส เหตุมุห อุก คหีตาตี ๑

ตตุถ ฆาสตุถิโกตี อหารตุถิโก หุตวา ๑ อาทะยยาตี
อาทียะย น โภชนน โยเชตวา คณหีตี อตุโถ(๓) ๑

ตึ สุตวา กกุกโก คคณการณั กถนุโต เทว คากา อภาสี

[๕๒๖] อัย ปุริโส มม อตุถกาโม

โย มั คเหตุวา อุกาย(๔) เนตี

ตสุมิ มเต ทุกขมนปุกมเม

อหจจ เอโส จ อุก น โหม ๑

๑. ม. คหะสี ๑ ๒. ม. กณหสปปั ๑ ๓. ม. นการณ โยเชตวา น

คณหีตี อตุโถ ๑ ๔. ม. คเหตุวาน ทกาย ๑

*เล่มที่ 32 สุวณฺณกฤกกาชาติกั หน้าที่ 102

[๕๒๗]มมณฺจ ทิสฺวาน ปวทุตฺตกายิ

สพฺโพ ชโน หีสิตุเมวมิจฺเจ

สาธฺมณฺจ(๑) ฐลณฺจ มุทุณฺจ มํสิ

กกาปิ มํ ทิสฺวาน(๒) วิหฺเจยฺยณฺติ ฯ

ตตฺถ อยนฺติ โพรสิตฺตํ นินฺทิตฺติ ฯ อตฺถกาโมติ

หิตกาโม ฯ อุกฺทาย เนตฺติ โย มํ สมฺปิยายมาโน อุตฺตริสากฺกเณ

คเหตุวา อุกฺทาย เนติ อตฺตโน วสนกโสพฺภํ ปาเปติ ฯ

ตสฺมี มเตติ สเจ โส อิมสฺมี จาเน มริสฺสติ เอตสฺมี มเต

มม กายิกเจตฺตํ มหนฺตํ ทุกฺขํ ภวิสฺสติ ธีเปติ ฯ อุกฺ

น โหมาติ เทวปี ชนา น ภวิสฺสาม ฯ มมณฺจ ทิสฺวาติ

กาถาย อยมตฺถโถ อิทฺถจ อปรึปี การณฺ อิมสฺมี มเต

อนาถํ นิปฺปจฺจยํ มํ ปวทุตฺตกายิ ทิสฺวา สพฺโพ ชโน อิมสฺส

กฤกกาสุสฺสาธฺมณฺจ ฐลณฺจ มุทุณฺจ มํสณฺจ มํ มาเรตุํ

อิจฺเจยฺย น เกวลณฺจ ชโน ติริจฺจนาณฺฎตา กกาปิ มํ ทิสฺวา

วิหฺเจยฺยณฺติ(๓) มาเรยฺยํ ฯ

ตํ สุตฺวา สปฺโป จินฺเตสิ เอเกนฺุปาเยน อิมํ วณฺเจตฺวา

กาถณฺจ อตฺตนาณฺจ โมเจสฺสามีติ ฯ อถ นํ วณฺเจตฺกาโม

ณฺฎจํ กาถมาห

๑. ส. ม. สาธฺมณฺจ ฯ ๒. สී. ย. ทิสฺวา ฯ ม. ทิสฺวา ฯ

๓. ม. วิหฺเจยฺยณฺติ วิหฺเจยฺยณฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคกวนณา หน้า 103

[๕๒๘]สเจ ตสฺส เหตุมฺห อุโภ กหิตา

อุฏฺฐาตุ โปโส วิสมาวมามี(๑)

มมฺนฺจ กากณฺจ ปมฺนฺจ จิปฺปํ

ปุเร วิสํ กาทฺพหฺมเปติ มจฺจนฺติ ฯ

ตตฺถ สเจ ตสฺส เหตุติ สเจ ตสฺส การณา ฯ อุฏฺฐาตุติ
นิพฺพิโส โหตุ ฯ วิสมาวมามีติ อหฺมสฺส วิสํ อากทฺฐามิ ปฺน
นิพฺพิสนฺตํ กโรมีติ ฯ ปุเร วิสํ กาทฺพหฺมเปติ มจฺจนฺติ อิมฺมहि มจฺจํ
มยา อนาวมียมานํ วิสํ กาทฺพํ พลวํ หุตฺวา อุปฺกจฺเจยฺย ตํ ยาว
น อุปฺกจฺจติ ตาวเทว อมฺเห เทวปี ชเน [๒] มฺนฺจจาติ ฯ

ตํ สุตฺวา กกฺกุกโก จินฺเตสิ อัยฺย เอเกนฺปาเยน มํ เทวปี
ชเน วิสฺสชฺชาเปตฺวา ปลายิตฺถกาโม มยฺหํ อุปายโกสลฺลํ น
ชานาติ อหํ ทานิ ยถา สปฺโป สณฺจริตุํ สกฺโกติ เอวํ อพฺ
สิถิลํ กริสฺสามิ กากํ ปน เนว วิสฺสชฺชิสฺสามีติ เอวํ จินฺเตตฺวา
สตฺตมํ คาถมาห

[๕๒๙]สปฺปํ ปโมกฺขามิ น ตาว กากํ

ปฏฺิพฺพทฺธโก(๓) โหติ(๔) หิ ตาว กาโก

ปุริสณฺจ ทิสฺวาน สฺวํ อโรคํ

กากํ ปโมกฺขามิ ยถเว สปฺปนฺติ ฯ

๑. สี่. ยู. วิสมาจมานิ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร จิปฺปนฺติ ทิสฺสติ ฯ

๓. ม. ปฏฺิพฺพทฺธโก ฯ ๔. ม. โหหิติ ฯ

*เล่มที่ 32 สุวณณกุกกุกชาตัก หน้า 104

ตตุถ ปฎิปทฐโกติ ปาฎิโกโก ๑ ยถเว สປປนติ ยถา
ภวนตุ สປປิ มุญจามิ ตถา กากปิ ปโมกขามิ เกวลิ ตวั
อิมสฺส พุราหุมนสฺส สรรโตะ สีนํ วิสํ อวมาหิติ ๑

เอวณจ ปน วตุวา ตสฺส มุขสณจรณตุถิ อพิ ลิตฺล-
มกาลี ๑ สປປิ วิสํ อวามิตฺวา มหาตตฺสฺส สรริ นิพพิลลํ
อกาลี ๑ โส นิตฺทุกุโข อุกฺกชาย ปกตฺวณณเนว อุกฺกชาติ ๑
กุกกุกโก สเจ อิม เทวปิ ชนา อโรคา ภวิสฺสนติ มยฺหํ
สหายสฺส วุฑฺฒิ นาม น ภวิสฺสติ วินาสฺสสามิ เตติ จินฺเตตฺวา
กตฺตริกาย อປປลทลลํ วิย อเพหิ อุกฺกนฺนปิ ลีลํ กປປตฺวา
ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ ๑ กากปิ ตมฺหา จานา ปลาโย ๑ โพธิสฺสโต
สປປสฺส สรริ ทณฺฑเกณ(๑) เวจิตฺวา วมฺมิกํ จิปี สุวณณกุกกุกกํ
โสพเพ วิสฺสชฺเชตฺวา นหาตฺวา หลินฺนุทฺยคามเมว คโต ๑ ตโต
ປປุจายปีสฺส กุกกุกเกณ สทฺธิ อธิกตโร วิสฺสาโส อโหสิ ๑

สตถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา
ชาตัก สโมธานนฺโต โอสานคาถมาห

[๕๓๐]กาโก ตทา เทวทฺโต อโหสิ

วารโณ(๒) ปน กณฺหสປປิ อโหสิ

อานนฺทภโทร กุกกุกโก อโหสิ

อหํ ตทา พุราหุมน โหมิ สตฺถาติ(๓) ๑

๑. ม. ทณฺฑเก ๑ ๒. ม. มาโร ๑ ๓. ลี. ย. ตตุถาติ ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้้า 105

สจจปรีโยसानเน พหุ โสตาปนุนาทโย อหสิ์ ๑ กากี ปน คากาย
น วุตตะตา ๑ สากิจญจมาณวิกากา อโหสิ์ตี ๑
สุวณณกกุกกุกชาตัก จตุตัก ๑

มยหกสกุณชาตัก(๑)

สกุโณ มยหโก นามาติ อิท สตุถากา เขตวเน วิหรนุโต
อาคนตุกเสฏฐี อารพุก กเถติ ๑

สาวตุถียี ทิ อาคนตุกเสฏฐี นาม อทุโธม อโหสิ์
มหทฐโน ๑ โส เนว อตุตนา โภเค กุณชิ น ปเรสิ์ อทากิ ๑
นानคฺกรเส ปณิิตโกชน อุปนีเต ตํ น กุณชิ พิลงกตุถียี
กานาชิกเมว กุณชิ ฐปิตวาสิเตสุ กาสิกวตุเถสุ อุปนีเตสุ ตานี
หารेतฺวา ญลคฺลคสาฎเก นีวาเสติ อาชานียยุตฺเต มณิกนก-
วิจิตฺตรเถ อุปนีเต ตํปี หาราเปตฺวา กฏฺจรรถเกน คจฺจติ
สุวณณจฺจตุเต ฐารียมาเน ตํ อปเนตฺวา ปณณจฺจตุเตน
ฐารียมานเน ๑ โส ยาวชิวั ทานาทิสฺส ปุณฺณเสสุ เอกํปี
อกตฺวา กาลิ์ กตฺวา โรรฺวนิรเย นีพพตุติ ๑ ตสฺส อปุตฺตัก
สาปเตยฺย ราชกุเล สตุตฺทหิ ทิวเสหิ ปเวเสสิ ๑ ตสฺมี ปเวสิเต
ราชา กุตุตป้าตราโส เขตวนันฺ คนตุวา สตุถาริ์ วนฺทิตฺวา
นินฺนโน ก็ มหาราช พุทฺฐปฺปฏฺจันนํ น กโรสิ์ตี วุตเต
๑. ม. มยหกชาตัก ๑

*เล่มที่ 32 มยหกกสกนชาตกั หน้า 106

ภนุเต สาวตถึยิ อากนุตูกเสฏฐึ นาม กาลั กริ ตสฺส
อสฺสามิกชนเ อมฺหากั ฆเร อาริยามาเนเขว สตฺต ทิวสา
คตา โส ปน เอตฺตักั ฐนั ลภิตฺวาปี เนว อตฺตนา ปริภุญชึ
น ปเรลั อทาสึ รกฺขสปรึคคหึตโปกฺขรณึ วิยสฺส ฐนั อโหสิ
โส เอกทิวสั ปณฺธิตโกชนาทีนั รลั อนนฺนุกวิตฺวา มรณฺมุขั
ปวิญ्ञุโ จ เอวั มจฺจเรี อปฺปุลลสฺสโต กึ กตฺวา เอตฺตักั ฐนั
ปฏฺธิลภึ เกน จสฺส โภเกสฺส จิตฺตึ น รมติตึ สตฺถารึ ปุจฺฉึ ฯ
สฺสตา มหาราช ชนลาโก จ ฐนั ลทฺธา อปรึภุญชนกภาโว
จ(๑) เตเนว กตฺนติ วตฺวา เตน ยาจิตฺโต อตีตฺ อหาริ

อตีเต พาราณสียั พุรหฺมทตฺเต รชฺชั การเนเต พาราณสี-
เสฏฐึ อสทฺโธ อโหสิ มจฺจเรี น กสฺสจึ กิณฺจึ เทติ น กิณฺจึ
สงฺกณฺหาติ ฯ โส เอกทิวสั ราชูปฺปญ्ञานั คจฺจนฺโต ตครสึชึ นาม
ปจฺเจกพุทฺธั ปิณฺฑาย จรณฺตึ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ลทฺธา ภนุเต
ภิกฺขาติ ปุจฺฉิตฺวา นนุ อนุจรามิ มหาเสฏฐึตึ วุตฺเต ปุริสั
อาณาเปสิ คจฺจ อิมั อมฺหากั ฆเร เนตฺวา มม ปลฺลงฺเก
นีสึทาเปตฺวา อมฺหากั ปฏฺยตฺตภตฺตสฺส ปตฺตํ ปุเรตฺวา ทาเปหึติ ฯ
โส ปจฺเจกพุทฺธั ฆเร เนตฺวา นีสึทาเปตฺวา เสฏฐึภริยาย
อจิกฺขิตฺวา นานคฺครสภตฺตสฺส ปตฺตํ ปุเรตฺวา ตสฺส อทาสึ ฯ
โส ภตฺตํ คเหตุวา เสฏฐึนิเวสนา นิกฺขมิตฺวา อนฺตรวีถึยั
๑. ม. อปรึภุญชนการณญจ ฯ

*เล่มทึ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้า 107

ปฏึปชชึ ๑ เสฎฐึ ราชกฤลา ปจจาคจุนนุโตะ ตั ทิสววา วนุทิตววา
ลทุทธิ ฆนุเต ฆตตุนนุติ ปุจจึ ๑ ลทุทธิ มหาเสฎฐึจิติ ๑ โส ปตตตั
โอะโลเกตววา จิตตตั ปสาเทต্তু นาสกขึ อิมั เม ฆตตตั ทาสา
วา กมมกรวา วา ฆณชิตววา ทุกกรึปี กมมึ กเรยฺยึ อโห วต
เม ชานิติ อปรเจตนั ปรีปฺณณั กาคุ นาสกขึ ๑ ทานั นาม
ติสฺโส เจตนา ปรีปฺณณนา กาคุ สกโกนตสฺเสว มหปผลั โหติ

ปุพฺเพว ทานา สุมนา ฆวาม

ททึปี เจ อตตมนา ฆวาม

ทตววาปี เจ นานตปฺปาม ปจจนา

ตสฺมา หิ อมม ทหราน มียฺเยเร ๑

ปุพฺเพว ทานา สุมโน ททึ จิตตตั ปสาทเย

ทตววา อตตมโน โหติ เอสา ปฺณณสฺส(๑) สมปทา ๑

อิติ มหาราช อาคนตुकเสฎฐึ ตครสิขิปจเจกพุทฺทสฺส ทินนปจเจน
พหุ ฐนั ปฏิลภิตววา อปรเจตนั ปณิตี กาคุ อสมตฺถตาย โภเก
ฆณชิตุ นาสกขิตติ ๑ ปตตตั ปน กสฺมา น ลภึ ฆนเตติ ๑ สตถา
ปุตตสฺส อลฆนการณัปี เตเนว กต্তু มหาราชาคิ เตน ยาจิตุ
อตีตฺ อหาริ

อตีเต พารานสึยฺย พุรหุมทตเต ราชั การเนเต โพรสิตตุโต
อสีติโกฏฐิวิฆเว เสฎฐึจิกูเถ นีพฺพตฺติตววา วยปฺปตฺโต มาตาศิณฺณ
๑. ม. ยณณสฺส ๑

*เล่มที่ 32 มยหกกสกฐชาติกั หน้า 108

อจฺจเยน กนิฏฺฐัํ สจฺจกณฺหิตฺวา กุฏุมฺพํ วิจาเรนฺโต ฆรทฺวารเ
ทานสาถึ การเตจฺวา มหาทานํ ปวตฺเตนฺโต อการํ อชฺฌาวสิ ฯ
อดสฺส เอโก ปุตฺโต วิชยิ(๑) ฯ โส ตสฺส ปทสา คมนกาเล กามเส
อาทีนฺวํ ทิสฺวา เนกขมฺเม อานิสฺสํ ทิสฺวา สทฺธี ปุตฺตทาเรน สพฺพํ
ฆรวิกวํ กนิฏฺฐสฺส นียฺยาเทจฺวา อปฺปมตฺโต ทานํ ปวตฺเตหิตี
โรวาทํ ทจฺวา อีสิปพพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อภิณฺญา จ สฺมาปตฺติโย
จ นิพฺพตฺเตจฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส วิहाสิ ฯ กนิฏฺฐโจปีสฺส เอกํ
ปุตฺตํ ปฏฺฐกถิ ฯ โส ตํ วทฺตฺตํ ทิสฺวา จินฺเตสิ มม ภาตฺ
ปุตฺเต ชีวณฺเต กุฏุมฺพํ กิณฺทิตฺวา ทฺวิธา ภวิสฺสติ ภาตฺ ปุตฺตํ
มาเรสฺสามิตี ฯ อถ นํ เอกทิวสํ นทฺธิยํ โอปิลาเปจฺวา มาเรสิ ฯ
ตเมนํ นหาจฺวา อากตฺติ ภาตฺ ขายา กุหิ มม ปุตฺโตติ
ปุจฺฉิ ฯ นทฺธิยํ อุทกกีฬํ กิฬิ อถ นํ วิจिनฺโต นาทฺทสนฺติ ฯ
สา โรทิตฺวา ตฺถนฺหิ อโหสิ ฯ โพธิสฺสโต ตํ ปวตฺตี ฌจฺวา
อิทํ กิจฺจํ ปากฺกัํ กริสฺสามิตี อากาเสนาคนฺจฺวา พาราณสี
โธตฺริจฺวา สฺนินฺวตฺโต สฺปรารุโต ตสฺส ฆรทฺวารเ จจฺวา ทานสาถึ
อทิสฺวา ทานสาลาปี อิมินา อสฺปฺปริเสน นาสิตาติ จินฺเตสิ ฯ
กนิฏฺฐโจปีสฺส ตสฺส อากตฺทภาวํ สฺจฺวา อากนฺจฺวา มหาสคฺตํ
วณฺทิตฺวา ปาสาทํ อาโรเปจฺวา สฺโภชนํ โภเชสิ ฯ โส ภคฺต-
กิจฺจาวसाने สุขกถาย นิสินฺโน ทารโก น ปญฺญาติ กถํ
นุ โข โสติ ปุจฺฉิ ฯ มโต ภนฺเตติ ฯ เกน การณฺนาติ ฯ
๑. ม. ชายิ ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้า 109

อุทกกีพนภูจนาเน อสุกการณนาติ น ชานามิติ ฯ กิ ตูว์
อสปุริส น ชานิสฺสสิ ตยา กตกิจจํ มยฺหํ ปากภูํ นนฺ ตูว์
อิมินา นาม การณน ตํ มาเรสิ กิ นฺ โข ตูว์ ราชาทินํ
วเสน นสฺสมานํ ฐนํ รกฺขิตุํ สกฺกณฺเอยยาสิ มยฺหกสกฺกณฺส
จ ตฺยฺหฺลจ กีนานากรณฺนติ ฯ อถสฺส มหาสตุโต พุทฺธสิฬาย
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

- [๕๓๑]สกุโณ มยฺหโก นาม   กิริสานุทริจโร
          ปกุกํ ปิปลิमारुห   มยฺหํ มยฺहनฺติ กนฺทติ ฯ
- [๕๓๒]ตสฺเสวํ วิลปนฺตสฺส   ทิชสงฺฆา สมากตา
          ภุตฺวาน ปิปลิ ынฺติ   วิลปเตว(๑) โส ทิโข ฯ
- [๕๓๓]เอวเมว อิเชกฺจโจ   สงฺฆริตฺวา พหุ ฐนํ
          เนวตฺตนา(๒) น ฅาตีนํ   ยโถธี ปฺกฺปิซฺซติ ฯ
- [๕๓๔]น โส อจฺฉาพนํ ภตฺตํ   น มาถํ น วิเลปนํ
          อนฺนุโกติ(๓) สกิ กิลฺยจิ   น สงฺกณฺหาติ ฅาตเก ฯ
- [๕๓๕]ตสฺเสวํ วิลปนฺตสฺส   มยฺหํ มยฺहनฺติ รกฺขโต
          ราชานो อถ วา โจรา   ทายาทา เย จ(๔) อปฺปิยา ฯ
          ฐนมาทาย คจฺฉนฺติ   วิลปเตว(๑) โส นโร
- [๕๓๖]ธีโร โภเค อธิคมม   สงฺกณฺหาติ จ ฅาตเก ฯ
          เตน โส กิตฺตี ปปโปติ   เปจฺจ สกฺเค ปโมทิตฺติ(๕) ฯ

๑. ม. วิลปเตวว ฯ ๒. ส. ม. เนวตฺตโน ฯ ๓. ส. ม. นานฺนุโกติ ฯ
๔. ม. เยว ฯ ๕. ส. ย. สกฺเค จ โมทิตฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 มยหกกสกนชาตกั หน้า 110

ตตุถ มยหโกติ มยหัม มยหนุติ วิรวนวเสน เอว-
ลทุชนาโม ฯ คิริसानุทริจโรติ คิริसानุสุ จ ทริสุ จ จรตีติ
คิริसानุทริจโร ฯ ปกุกั ปิปลินุติ หิมวนตปฺปเทเส เอกั
ผลกริตั ปิปลิรุกั ฯ กนุทตีติ ทิชกณเ ตั รุกั ปริวาเรตุวา
ปกุกานิ ขาทนุเต วาริตุ มยหัม มยหนุติ ปริเทวนุโต วิจริ ฯ
ตสุเสว วิลปนตสุสชาติ ตสุส เอว วิลปนตสุเสว ฯ ภูตฺวาน
ปิปลี ษนตีติ ตั ปิปลิรุกั ปริภูณชิตฺวา อณณั ผลสมฺปนฺนั
รุกั จจฺจนุติ ฯ วิลปเตวาติ โส ปน ทิโฆ วิลปติเยว ฯ
ยโธชินุติ ยถาโกฏฺจาสิ ฯ มาตาปีตุภาตฺตูกินีปฺตุตฺตริตาทีนั
อุปกคปริโกควเสน โย โย โกฏฺจาโส ลภิตฺพุโพ ตั ตั น เทตีติ
อตฺโต ฯ สกินุติ เอกวาริปี นานุโกติ อตฺตโน สนฺตกนุติปี
อตฺโต ฯ น สฺกณฺหาตีติ ภูตฺตจฺฆาทนวิชนงฺคลาทิตานวเสน น
สฺกณฺหาติ ฯ วิลปเตว โส นโรติ เอเตสุ ราชาทิสฺส ษนั
คเหตุวา จจฺจนุเตสุ เกวळิ โส ปุริโส วิลปติเยว ฯ ธีโรติ
ปณฺจทิโต ฯ สฺกณฺหาตีติ อตฺตโน สนฺตีกั อากเต ทฺพุพลลาตเก
ภูตฺตจฺฆาทนวิชนงฺคลาทิตานเนน สฺกณฺหาติ ฯ เตนาคิ โส
สฺปฺปุริโส เตน ลาตคสฺกเหน จตฺตฺปริสมชฺเณ กิตฺติณฺจ อตฺตโน
วณฺณกณฺนณฺจ ปาปฺณาคิ เปจฺจ สกฺเค เทวนคเร ปโมทตีติ ฯ
เอว มหาสตุโต ตสุส ษมมึ เทเสตุวา เตน ปจฺฉินฺนิตั
ทานั ปากตีกั การเหตุวา หิมวนตเมว คนฺตุวา อปริหีนชฺฆาโน
พฺรหฺมโลกฺุปกอ อโหสิ ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้ 111

สตถา อิมั ชมมเทศนั อหริตวา อิติ โข มหาราช
อาคนตุกเสฏฐิ ภาต ปุตตสส มารีตตดา เอตตกั กาลั เนว
ปุตตั น ธีตรั อลภิติ วตวา ชาตกั สโมธานสิ ตทา กนึญโจ
อาคนตุกเสฏฐิ อโหสิ เซฏฐโก ปน อหเมวาทิ ๑
มยหกสกุกชาตกั ปญจัม ๑

ปพพิชิตวิหะกชาตกั

ทพพณณรูนติ อิทั สตถา เขตวเน วิหรนโต โลกตถจริยั
อารพุก กเถสิ ๑ วตถุ มหากณหชาตเก อาวิภวิสสตี ๑
ตทา ปน สตถา น ภิกขเว อิทาเนว ปพเพปี
ตถาคโต โลกสส อตถั จรติเยวาทิ วตวา อตีตั อหริ
อตีเต พารานสิยั พุรหมทตเต รชชั การเนเต โพธิสตุโต
สกุโก อโหสิ ๑ ตทา เอโก วิชชาธโร มนุตวิชชั ปรีวตเตตวา
อทุตมรตติกสมเย สิริคพุกั ปวีสิตวา พารานสิรณโย อคคมเหสิยา
สทฐิ อติจรติ ๑ ตสสาปี ปรีจาริกาโย รณโย आरोเจตุ ๑ सा
สยเมว รานัน อุปสงกमितวา อห เทว เอโก ปรีโส
อทุตมรตติกสมเย สิริคพุกั ปวีสิตวา มั ทูเสตีติ ๑ สกขิสสสิ
ปนสส กิณจิ สณณานัน กาคุนติ ๑ สกุโกมิ เทวาทิ ๑ सा
ชาติหิงुकปาถึ อหราเปตวา ตสส ปรีสสส รตตี อาคนตวา
๑. ม. วิชชาธรรชาตกั ๑ ส. ย. ชชวิหะกชาตกั ๑

*เล่มที่ 32 ปพพชิตวิเหกชาติกั หน้า 112

อภิรมิตวา กจจนตสฺส ปิฏฺฐิยฺย ปญจกฺคฺลิกํ ทตฺวา ปาโตว
รณฺโณ อาโรเจติ ฯ ราชาน มนุสฺเส อาณาเปติ กจจ
สพฺพทิสาสฺส โอลเกตฺวา ปิฏฺฐิยฺย ชาติหิงฺกฺคฺลิกํ ปฺริสํ
คณฺหถาติ ฯ วิชฺชาธโรปิ รตฺตี อนาจารํ กตฺวา ทิวา
สุสานฺเน สุริยํ นมสฺสนฺโต เอกปาเทน ติฏฺฐติ ฯ ราชปฺริสา
ตํ ทิสฺวา ปฺริวารยฺยํ ฯ โส ปากฺกํ เม กมฺมํ ชาตินฺติ
วิชฺชํ ปฺริวตฺเตตฺวา อากาเสน อุปฺปตฺติตฺวา คโต ฯ

ราชาน เต ทิสฺวา อากตปฺริเส อทฺทสถาติ ปฺจฺฉิ ฯ อาม
อทฺทสามาติ ฯ โก นามโสติ ฯ ปพพชิตฺเว ทเวติ ฯ โส หิ
รตฺตี อนาจารํ กตฺวา ทิวา ปพพชิตเวเสน วสติ ฯ ราชาน อิม
ทิวา สมณเวเสน จริตฺวา รตฺตี อนาจารํ กโรนฺตีติ ปพพชิตานํ
กฺขมิตฺวา มิจฺฉาคหณฺณํ กเหตุวา มยฺหํ วิชิตา สพฺเพ ปพพชิตา
ปลาปนฺตฺติ ทิฏฺฐทิฏฺฐจฺ्ञานเ ราชานํ กริสฺสถาติ เภริณ-
จาราเปติ ฯ ติโยชนสติกา กาสิกกรฺฐจฺา ปลาปนฺตฺวา สพฺเพ
ปพพชิตา อณฺเณ ราชานานิโย อคมยฺสฺส ฯ สกลกาสิกกรฺฐเจ
มนุสฺसानํ โอลวาทายโก เอโกปิ ฐมฺมิกสมณพฺราหมโณ น
อโหสิ ฯ อนโนวาทกา มนุสฺสา ผรุสา อเหตุํ ฯ ทานสิลาที
มฺญเจตฺวา มตฺมตา เขภฺยุเยน อปาเย นิพฺพตฺตีสุ ฯ สกฺเค
นิพฺพตฺตนกา นาม นานเหตุํ ฯ สกฺโก นวเทวปฺตฺเต อปฺสฺสนฺโต
กั นฺ โข การณฺนฺติ อวชฺเชตฺวา วิชฺชาธโร นิสฺสาย พาราณสี-

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หน้า 113

รมณนา กุกุเชน มิจฉากหณน ปพุชิตานัน รุกุจา ปพุพาชนีย-
 ภาวึ ฅตฺวา จเปตฺวา มึ ฅลฺโย ฅมสฺส รมฺโย มิจฉากหณัน
 กิณฺทิตฺตุ สมนฺโต นาม นตฺถิ รมฺโย จ รุกุจวาสินนฺจ ฅวสฺสโย
 กวิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา นนฺทมูลกปพุภาเร ปจฺเจกพุทฺธานัน สนนฺตีกั
 คนฺตฺวา วณฺทิตฺวา กนฺเต มยฺหึ ฅกั มหฺลลกปจฺเจกพุทฺธึ เทถ
 กาสิกฺกรุกุจึ ปสฺสาทฺสสามิตฺติ ฅาห ๑ โส สงฺฆตฺเถรเมว กฺกิ ๑
 ฅตฺสฺส ปตฺตจิวริ ฅเหตฺวา ตึ ปุรฺโต กตฺวา สยฺม ปจฺจโนโต
 หุตฺวา สิริสฺมี ฅลฺชลิ จเปตฺวา ปจฺเจกพุทฺธึ นมสฺสนฺโต
 ฅุตฺตมรฺูปชโร มานวโก หุตฺวา สกฺลนฺครสฺส มตฺถเกน ติกฺขตฺตุ
 วิจฺริตฺวา ราชทฺวารึ ฅากนฺตฺวา ฅากาเส ฅกฺุจาสิ ๑ ฅมจฺจา
 รมฺโย ฅาโรจยีสฺสุ เทว ฅโก ฅกิริโป มานวโก ฅกั สมนฺ
 ฅานตฺวา ราชทฺวารเ ฅากาเส จิโตติ ๑ ราชฯ ฅาสนา วุกุจาย
 สึหปฺลฺชเร จตฺวา มานว? กสฺมา ตฺวึ ฅกิริโป สมานโน
 ฅตฺสฺส วิรูปฺสฺส สมนฺสฺส ปตฺตจิวริ ฅเหตฺวา นมสฺสมานโน
 จิโตติ เตน สทฺธิ สลฺลปฺนฺโต ปจฺมึ ฅาถมาห

[๕๓๗]ทพพณณรूपึ ตวมริยวณณณิ
 ปุรฺกุกิจิตฺวา(๑) ปณฺชลิโก นมสฺส(๒)
 เสยฺโย นฺ เต โส ฅุทาทฺ(๓) สริกฺโข
 นามึ ปฺรตฺสฺตฺตโน จาปี พุริหิตึ ๑

๑. ม. ย. ปุรฺกุกิตฺวา ๑ ๒. ส. ม. ย. นมสฺสลิ ๑ ๓. ม. ย. ฅุทาทฺ ๑

*เล่มที่ 32 ปพพชิตวิเหจกชากั หน้้า 114

ตตุถ อริยวณณัฒติ สุนทรูโป ๑ เสยโย นุ เต โสติ เอโส
วิรูโป ปพพชิตอ กั นุ ตยา อุตตริตโร อุทาทู สริกุชิตติ ๑
ปรสตุตโน จาติ เอตสจ ปรสตุ อุตโน จ นามั พुरुหิติ
ปจจันติ ๑

อถ นั สกโก มหาราช สมโณ นาม กรุจันนิโย เยน
นามน อาลปิตตปี น ลภติ มยหั ปน เต นามั กเถสสามิติ
วตุวา ทุติยั กถมาห

[๕๓๘]น นามโกตตุต คณหนุติ ราช

สมกุกตานุชุกตาน(๑) เทวา

อหญจ เต นามเชยัย วทามิ

สกโกหมสมัฒติทสานมินุโทติ ๑

ตตุถ สมกุกตานุชุกตาน เทวาติ มหาราช สพพสงขาร
ยถาสถาวสรสวเสน สมมุสิตวา อกุกผลั อรหตุต ปตตุตตุตา
สมกุกตานัน อุกุกตานัน อุกุกงุกิเกน มกุกเคน นิพพานัน คตตุตา
อุกุกตานัน มหาชัณนาสวานัน อุปตตุติเทเวหิ อุตตริตรานัน วิสุทฐิ-
เทวานัน อุปตตุติเทวา นามโกตตุต น คณหนุติ ๑ อหญจ เต
นามเชยัยนุติ อปี จ อหั อุตโน นามเชยัย ตุยหั กเถสสามิติ ๑

ตุ สตุวา ราชา ตตุติยคาถาย ภิกุกุ นมสตุสมานสตุ(๒)

อานิสัสมั ปจจันติ

๑. ม. สมมุคุกตา... ๑ ๒. ม. ภิกุกุนมสตุสเน ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคกวนณา หน้า 115

[๕๓๕]โย ทิสวา ภิกขุ จรณุปปนัน

ปรุกขิตฺว(๑) ปณชติโก นมสฺสติ

ปุจฺฉามิ ตํ เทวราเชตมตฺถํ

อิโต จูโต ก็ ลภเต สุขํ โสติ ฯ

สกุโก จตฺตตคาถาย กเถสิ

[๕๔๐]โย ทิสวา ภิกขุ จรณุปปนัน

ปรุกขิตฺว(๑) ปณชติโก นมสฺสติ

ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม ลภเต ปัสสํ

สกุณฺจ โส ยาคี สรโรภทาติ ฯ

ตตฺถ ภิกขุณฺติ ภินฺนภิเลสปริสุทฺธปุคฺคํ ฯ จรณุปปนฺนติ
สีลจรณน อูเปตี ฯ ทิฏฺฐเจว ฆมฺเมติ น เกวลํ อิโต จูโตเยว
อิมสฺมี ปน อตฺตภาเว โส ปัสสํ ลภติ ปัสสา สุขํ วินุทฺตีติ ฯ

ราชา สกฺกสฺส กถํ สุตฺวา อตฺตโน มิจฺฉากหณฺณํ ภินฺนิตฺวา
ตฺถจฺจมานโส ปณฺจมํ คาถมาห

[๕๔๑]ลกฺขี วัต เม อฺทปาที อหฺช

ยํ วัสวํ ภูตปติมทฺทสํ(๒)

ภิกฺขุณฺจ ทิสฺวาน ตฺวณฺจ สกฺก

กาหามิ ปุณฺณานิ อนฺนปฺปกานีติ ฯ

ตตฺถ ลกฺขีตี สิริ ฯ ปณฺณาตีปี วทฺนฺติ ฯ อิํ วุตฺตํ โหติ

๑. ส. ปุรฺกขิตฺวา ฯ ม. ปุรฺกขิตฺวา ฯ ๒. ม. ภูตปติมทฺทสาม ฯ

ส. ภูตปติมทฺทสาม ฯ

*เล่มที่ 32 ปพพชิตวิหะกชาตกั หน้า 116

อชฺช มม ตว จ วจันฺ สฺสนฺตสฺเสว กุสลากุสลวิปากชานนา
ปญฺญา อุปฺปนฺนาติ ฯ ยนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ ภูตปติมทฺทสนฺติ
ภูตปตี อทฺทสามีติ ฯ

ตํ สุตฺวา สกโก ปณฺทิตสฺส ฤตี กโรนฺโต ฌฏฺฐิ คาทมาห

[๕๔๒]อทฺธา หเว เสวิตพฺพา สปญฺญา

พหุสฺสุตา เย พหุ จานจฺินฺติตา(๑)

ภิกฺขุญฺจ ทิสฺวาน มมญฺจ ราช

กโรหิ ปฺญฺณานิ อนปฺปกานีติ ฯ

ตตฺถ พหุ จานจฺินฺติตาติ พหุณี การณานิ จินฺตฺนสมตฺถา ฯ

ตํ สุตฺวา ราชฯ โอสานคาทมาห

[๕๔๓]อกโกธโน นิจฺจปสฺนฺนจิตฺโต

สพฺพาติถิยาจโยโค ภวิตฺวา

นิหฺลฺย(๒) มานํ อภิวาทยิสฺสั

สุตฺวาน เทวินฺท สุภาสิตานีติ ฯ

ตตฺถ สพฺพาติถิยาจโยโค ภวิตฺวาติ สพฺเพสํ อติถินํ

อาคตฺวานํ อาคนฺตฺกานํ ยํ ยํ เต ยาจฺนฺติ ตสฺส ตสฺส ยุตฺโต

อนฺุจฺฉวิโก ภวิตฺวา สพฺพํ เตหิ ยาจิตฺยาจิตํ ททมาโนติ

อตุโถ ฯ สุตฺวาน เทวินฺท สุภาสิตานีติ ตว สุภาสิตานิ

สุตฺวา อหํ เอวฺรูโป ภวิสฺสามีติ วทติ ฯ

๑. ส. ม. ย. พหุจฺานจฺินฺติโน ฯ ๒. ม. ย. นิจฺจจ ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณณา หน้า 117

เอวณจ ปน วตฺวา ปาสาทา โอรุยฺห ปจฺเจกพฺพุธึ
วณฺทิตฺวา เอกมณฺธึ อฏฺฐาสิ ฯ ปจฺเจกพฺพุโ อากาเส ปตฺตงฺเกน
นีสิตฺวา มหาราช วิชฺชาธโร โส น สมโณ ตฺวํ อิตฺ
ปฏฺฐาย อตฺตฺจฺโณ โลกฺ อตฺถิ ชมฺมิกสมณพฺุราหฺมณฺธาติ ฌตฺวา
ทานํ เทหิ สึลํ รกฺขาหิ อฺุโปสถกมฺมํ กโรหิตฺติ ราชานํ โอวทฺธิ ฯ
สกุโกปี สกฺกานฺุภาเวน อากาเส ฌตฺวา อิตฺ ปฏฺฐาย
อปฺปมตฺตา โหถาติ นาครานํ โอวาทฺ ทตฺวา ปลาตา
สมณพฺุราหฺมณา อากจฺฉนฺตฺติ เภริณฺจาราเปสิ ฯ อถ เต
อฺุโกปี สกฺกฺจฺจานเมว อคมฺสฺสุ ฯ ราชาคสฺส โอวาเท ฌตฺวา
ทานาถินิ ปฺุณฺณานิ อกาสิ ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtฺวา ชาตกํ สโมชานสิ
ตทา ปจฺเจกพฺพุโ ปรีนฺิพฺพุโต ราชา อานนฺุโท อโหสิ สกุโก
ปน อหเมวาทิ ฯ

ปพฺพิชิตฺวิเหจกชาตกํ ฌฏฺฐมฺํ ฯ

อุปสังฆปุพพชาตัก(๑)

ยเมตฺตุนฺติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อณฺตริ ภิภุํ
อารพุก กเถสิ ฯ

โส ภิร เขตวนา นิกฺขมิตฺวา โกสลรฏฺเฐ อณฺตริ อรณฺณํ
นิตฺตสย วิหรนฺโต เอกทิวสํ ปทุมสรี โอตริตฺวา สุปฺปิตฺตํ ปทุมํ
ทิตฺวา อโฆวเต จตฺวา อุปฺสังฆิ ฯ อถ นํ ตสฺมี วนสณฺเฑ
อชิวตฺตา เทวตา มาริตฺส คณฺฐเถโน นาม ปวรี อิทนฺติ เอกํ
เถยฺยงฺกนฺติ สํเวเชติ ฯ โส ตาย สํเวชิตฺวา ปฺน เขตวานํ อากนฺตฺวา
สตุถาริ วนทิตฺวา นิตฺตโน กหํ ภิภุํ วุตฺโตสฺสิตฺติ ปุจฺฉิตฺโต
อสุกวนสณฺเฑ นาม ตตฺเถว มํ เทวตา เอวํ นาม สํเวเชสฺสิตฺติ
อาห ฯ อถ นํ สตุถา น โข ภิภุํ ปุพฺผิ อุปฺสังฆนฺโต
ตฺวเมว เทวตาย สํเวชิตฺวา โปราณกปณฺทิตาปี สํเวชิตฺวา
วตฺวา เตน ยาจิตฺโต อตีตํ อหริ

อตีเต พารานฺสสิยํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โปชิตฺตฺโต
เอกสฺมี กาสิกคามे พุราหฺมณฺกุเถ นิตฺตคฺคิตฺตฺวา วยฺยปฺตฺโต
ตกฺกสฺสิตฺตํ อุกฺคหิตฺตฺวา โป อปรภาเค อิตฺตฺวา พุพฺพชิตฺวา
เอกํ ปทุมสรี นิตฺตสย อุปวสนฺโต เอกทิวสํ เอตํ สรี โอตริตฺวา
สุปปิตฺตํ ปทุมํ อุปฺสังฆายมาโน อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ เอกา
เทวชิตฺตา รุกฺขกฺขณฺเฐ จตฺวา สํเวชิตฺวา ปจฺฉิมํ คากมาห
๑. ม. สังฆปุพพชาตัก ฯ ส. ย. ภิธปุพพชาตัก ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณณา หน้า 119

[๕๔๔]ยเมตฺ(๑) วาริขํ ปุปฺผิ อทินฺนํ อุปฺสังฆลฺลิตฺติ

เอกฺกเมตฺ เตยฺยานํ คนฺชเถโนลฺลิตฺติ มาริสาลฺลิตฺติ ฯ

ตตฺถ เอกฺกเมตฺตฺนฺตฺติ เอกโกฏฺฐาโส เอส ฯ

ตโต โปธิสฺตฺโต ตฺตฺติยํ คากฺกมาห

[๕๔๕]น หรามิ น ภาณฺชามิ อารา สิงฺฆามิ วาริขํ

อถ เกน นฺ วณฺณเณน คนฺชเถโนลฺลิตฺติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ อารา สิงฺฆามิตฺติ ทฺูเร จิตฺโต สิงฺฆามิ ฯ วณฺณเณนาตี

การณเณน ฯ

ตสฺมี ขณฺเ เอโก ปุริโส ตสฺมี สเร ภิสานิ เจว ขนฺติ

ปุณฺฑริกานิ จ ลฺลิตฺติยํ ฯ โปธิสฺตฺโต ตํ ทิสฺวา มํ อารา

จตุวา อุปฺสังฆนฺตํ โจรฺโรตี วทตี เอตํ ปุริสํ กสฺมา น ภาณฺสีตี

ตตฺถ สทฺธิ สลฺลปฺนฺโต ตตฺติยํ คากฺกมาห

[๕๔๖]โยยํ ภิสานิ ขนฺติ ปุณฺฑริกานิ ภาณฺชตี

เอวํ อากิณฺณกมฺมฺนฺโต กสฺมา เอโส น วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ อากิณฺณกมฺมฺนฺโตตี กกฺขลกมฺมฺนฺโต ทารุณกมฺมฺนฺโต ฯ

อถสฺส วจนการณํ อากิณฺณตี เทวตา จตฺตฺถปฺลยจฺมคากฺกา

อภาลฺลิตฺติ

[๕๔๗]อากิณฺณลฺลิตฺติ ปุริโส ชาตีเจถฺว(๒) มกฺขิตฺติ

ตสฺมี เม วณฺณํ นตฺติ ตตฺตฺติยํ(๑) วตฺตเว(๔) ฯ

๑. ย. ยเมกํ ฯ ๒. ม. ชาตีเจถฺว ฯ ๓. ส. ม. ตตฺตฺติยํ ฯ

๔. ลี. วณฺณเว ฯ

*เล่มที่ 32 อุปสังฆปุพฺพชาตกั หน้า 120

[๕๔๘]อนงฺกณฺสฺส ปุสฺสฺส นิจฺจํ สุจิกเวสินโน

วาลคฺคฺมตฺตํ ปาปฺสฺส(๑) อพฺภามตฺตํ ฆายตีติ ฯ

ตตฺถ ชาตีจโถวตี เขตฺติงฺฆาณิกมฺตฺตคฺคฺมกฺขิตฺตํ ชาตียา(๒)

นิวตฺถจโถลํ วิย อัยํ ปาปมกฺขิตฺโตเยว เตน การณฺน ตสฺมี

มม วณฺณํ นตฺถิ ฯ ตณฺจรหามีติ สมณฺา ปน โอวาทกามา

โหนติ ปิยสีลา ตสฺมา ตํ อปฺปมตฺตกมฺปิ อยุตฺตํ กโรนฺตํ วตฺตํ

อรหามี สมณฺาติ ฯ อนงฺกณฺสฺสชาติ นิทฺโทสฺสฺส ตุมฺหาทิสฺสฺส ฯ

อพฺภามตฺตํ ฆายตีติ มหาเมฆปฺปมาณฺ์ หุตฺวา อุปฺภูจฺาติ ฯ

อิทานิ กสฺมา เอวรูปํ โทลํ อพฺโพหาริกํ กโรสีติ

ตาย ปน ตํเวชิตฺโต โพธิสฺสโต สํเวคปฺปตฺโต ฉนฺฺจํ คาถมาห

[๕๔๙]อทฺธา มํ ยกฺข ชานาสิ อโถ มํ อนุกมฺปสิ

ปฺนปิ ยกฺข วชฺชาสิ ยทา ปสฺสสิ เอทิสฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ยกฺขาติ เทวตํ อาลปฺติ ฯ วชฺชาสีติ วเทฺยฺยาสิ ฯ

ยทา ปสฺสสิ เอทิสฺนฺติ ยทา มม เอวรูปํ โทลํ ปสฺสสิ ตทา

เอวเมว วเทฺยฺยาสีติ วทติ ฯ

อถสฺส เทวธีตา สตฺตมํ คาถมาห

[๕๕๐]เนว ตํ อุปชีวามิ นปิ เต ภตฺติกมฺหเส(๓)

ตฺวเมว ภิกฺขุ ชานเยยฺย เยน คจฺเจเยยฺย สุคฺคฺคินฺติ ฯ

๑. ส. วาลคฺคฺมตฺตปาปฺสฺส ฯ ๒. ม. ชาตีทาสิยา ฯ

๓. ส. ภตฺติกมฺหเส ฯ ม. ภตฺกามฺหเส ฯ ลี. ยู. ภตฺกมฺหเส ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณฺณนา หน้า 121

ตตฺถ ภคฺติภมฺหเสติ ตว ภคฺติภคฺตา ภมฺมการาปี เต น
โหม ฯ กิการณา ฯ ตํ สพฺพกาลํ รกฺขมาณา วิจริสฺสามาติ
ทีเปติ ฯ เยน คจฺเจยฺยาติ ภิกฺขุ เยน ภมฺเมน ตฺวํ สุกฺตี
คจฺเจยฺยาติ ตวเมว ชาเนยฺยาตีติ ฯ

เอวํ สา ตสฺส โอวาทํ ทตฺวา อตฺตโน วิมานเมว
ปวิจฺจати ฯ โภชิสฺสโตปิ ฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา พุรฺหมโลกปรายโน
อโหสิ ฯ

สตุถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกํ สโมชานสิ ฯ สจฺจปริโยसानเ สอ ภิกฺขุ สอตาปตฺติผล
ปติจฺจุหิ ฯ ตทา เทวธิตา อุปลวณฺณา อโหสิ ตาปโส ปน
อหเมวาทิ ฯ

อุปสิงฺฆปฺปฬชาตกํ สตุตมํ ฯ

วิฆาสาทชาตกํ

สุสฺสขํ วต ชีวนฺตฺติ อิทํ สตุถา ปุพฺพพาราเม วิหรนฺโต
เกฬิสฺสีลเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เตสุ หิ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเถเรน ปาสาทํ ภมฺเปตฺวา
สํเวชิตฺเตสุ ฌมฺมสภายํ ภิกฺขุ เตสํ อคฺคณํ กเถนฺตา นิสฺสีทิสฺสุ ฯ
สตุถา อาคณฺตฺวา กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิกฺขเว

*เล่มที่ 32 วิมาสาทชาตกั หน้า 122

อิทาเนว ปุพฺเพเปเต เกฬีสีกาเยวาติ วตุวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียิ พุรหุมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โปธิสตุโต
สกุโก อโหสิ ฯ อถญฺจตรสฺมี กาสิกคาเม สตุต ภาตโร
กามสฺส โทสํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา อสิปฺพุพฺพชฺชํ ปฺพุพฺพชิตฺวา
มชฺฉมรณฺเณ วสนฺตา โยเค โยคํ อกตุวา กายทพฺพิพฺพลา หุตฺวา
นानปฺปการิ กิฬิ กิฬนฺตา จริสฺสุ ฯ สกุโก เทวราชา อิเม
ตํเวเชตฺสามีติ สฺกุโก หุตฺวา เตสํ วสนญฺจานํ อากนฺตุวา
เอกสฺมี รุกฺเข นิลิยิตฺวา เต ตํเวเชนฺโต ปจฺมํ คากมาห

[๕๕๑]สุสุขํ วต ชีวนฺติ ยะ ชนา วิมาสาทิโน

ทิฏฺฐเจว ชมฺเม ปาสํสา สมฺปฺราเย จ สุกฺกตีติ ฯ

ตตุถ วิมาสาทิโนติ ภูตฺตาทิเรกํ ภูณฺชนฺเต สนฺชายาห ฯ

ทิฏฺฐเจว ชมฺเมติ ยะ เอวรูปา เต ทิฏฺฐเจว ชมฺเม ปาสํสา

สมฺปฺราเย จ เตสํ สุกฺกตี โหติ ฯ สกุเก อูปฺพชฺชนฺตีติ

อธิปฺปาเยน วทติ ฯ

อถ เตสฺส เอโก ตสฺส วจันํ สุตฺวา อวเสเส อามนฺเตตุวา

ทฺหุติยิ คากมาห

[๕๕๒]สุกฺกสฺส(๑) ภาสฺมานสฺส น นิสามถ ปณฺฑิตา

อิทํ สฺสณาถ โสทริยา อมฺเหวายิ ปาสํสตีติ ฯ

ตตุถ ภาสฺมานสฺสชาติ มานุสิกาเย วาจาเย ภูณฺนตฺสส ฯ

๑. สี่. ยุ. สฺวสฺส ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณฺณนา หน้า 123

น นิสามเถธาติ น สุณฺณาท ๑ อิทํ สุณฺณาทติ อิทมฺมสุส วจนํ
สุณฺณาท ๑ โสทริยาติ สมานเ อูทเร วุฑฺฒภาเวน โส เต
อาลปนฺโต อาห ๑

อถ เต ปฏิกฺขิปนฺโต สุโก ตตฺถิยํ คาทมาห

[๕๕๓]นาหํ ตุมฺเห ปถํสามิ กุณฺปาทา สุณฺณาท เม
อุจฺฉิฏฺฐโกชฺิโน ตุมฺเห น ตุมฺเห วิมาสาทิโนติ ๑

ตตฺถ กุณฺปาทาติ กุณฺปาทาภาติ เต อาลปติ ๑

เต ตสฺส วจนํ สุตฺวา สพฺเพปิ จตฺตถิ คาทมาหํสุ

[๕๕๔]สตฺตวสฺสา ปพฺพชิตา มชฺฌมฺรณฺเย สิจฺฉนฺทฺธิโน(๑)

วิมาเสเนว ยาเปนฺตา มยฺ เจ โภโต คารยฺหา

เก นฺ โภโต ปถํสิตาติ(๒) ๑

ตตฺถ สิจฺฉนฺทฺธิโนติ จูฬาย สมนฺนาคตา ๑ วิมาเสเนวาติ

เอตฺตํ กาลิํ สตฺต วสฺसानิ สีหพฺยคฺขมฺวิมาเสเนว ยาเปนฺตา

ยทิ โภโต คารยฺหา อถ เก นฺ โภโต(๓) ปถํเสยฺยาติ ๑

เต ลชฺชาเปนฺโต มหาสฺตฺโต ปญฺจมํ คาทมาห

[๕๕๕]ตุมฺเห สีหानํ พฺยคฺขมานํ พาลานญฺจาวสิฏฺฐจํ(๔)

อุจฺฉิฏฺฐเจเนว ยาเปนฺตา มณฺณิมฺหา(๕) วิมาสาทิโนติ ๑

ตตฺถ พาลานญฺจาวสิฏฺฐกนฺติ เสสพาลมิกานญฺจ อวสิฏฺฐจํ

๑. ส. ม. สิจฺฉนฺทฺธิโน ๑ ๒. ส. ม. ปถํสิตาติ ๑ ๓. ม. เต ๑

๔. ส. ม. วาพานญฺจาวสิฏฺฐจํ ๑ ๕. ส. ม. มณฺณิโวห ๑

*เล่มที่ 32 วรรณกษัตกั หน้า 124

อุจฺฉิฏฺฐโกชนั ฯ

ตํ สุตฺวา ตาปฺสา สเจ มยํ น วิฆาสาทา อถ เก จ
ครหิ เก วิฆาสาทาติ ฯ อถ เตสํ โส ตมตฺถํ อัจฺฉินฺโต

ฉฏฺฐิ คากมาห

[๕๕๖]เย พุราหุมนฺตฺส สมนฺตฺส อณฺตฺส จ วณฺพิโน(๑)

ทตฺตวเวสฺส(๒) ภูณฺชนฺติ เต ชนา วิฆาสาทีโนติ ฯ

ตตฺถ วณฺพิโนติ ตํ ตํ ภณฺทํ ยาจนกฺตฺส ฯ

เอวํ เต ลชฺชาเปตฺวา มหาสฺตฺโต สกฺกฺชานเมว คโต ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา ชาตกั สโมชานนฺติ

ตทา เต สตุต ภาตโร อิเม เกพิสฺสิกา ภิกฺขุ อเหตุํ สกฺโก

ปน อหเมวาทิ ฯ

วิฆาสาทชาตกั อฏฺฐมํ ฯ

วรรณกษัตกั

ปณฺตีตนฺติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ โลลภิกฺขุ

อารพฺถ กเถสิ ฯ

ตํ สตุถา สจฺจํ กิร ตฺวํ โลโลติ ปุจฺฉิตฺวา อาม

ภนฺเตติ วุตฺเต น โข ภิกฺขุ อิทานเนว ปุพฺเพปิ ตฺวํ โลโลเยว

โลลตาเยว จ ปน พาราณสียํ หตฺถิกฺวาสุสฺปริสฺสกุณฺเปหิ อติตฺโต

๑. ม. อณฺตฺส วา วณฺพิโน ฯ ๒. ม. ทตฺตวเวสฺส ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคฺควณณา หน้า 125

อุตฺตริตฺรํ ลภิสฺสามิติ อรณฺณํ ปวิญฺโจสีติ วตฺวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พารานฺณสึยํ พุรหุमतฺเต รชฺชํ การนฺเต โโพธิสฺสโต
วฏฺฏกโยนินิยํ นิพฺพตฺติตฺวา อรณฺณเณ ลูขตฺติณวิชาหาโร วสิ ๑ ตทา
พารานฺณสึยํ เอโก โลลกาโก หตฺถิกุณปาทีหิ อตฺติโต อิตโต
อุตฺตริตฺรํ ลภิสฺสามิติ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา ผลาผลานิ ขาทนฺโต
โพธิสฺสตํ ทิสฺวา อัยํ วฏฺฏโก อตฺติวिय ฌุลสฺรีโร มจฺจโรจจฺริ
ขาทติ มณฺเณ เอตฺตสฺส โคจฺริ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ขาทิตฺวา อหํ
ฌุโล ภวิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา โโพธิสฺสตฺตสฺส อฺปริภาเค สาขา
นินฺนิตฺวา โโพธิสฺสตํ ปุจฺฉติ โภ วฏฺฏก กิ นาม ปณฺีตอาหาริ
ภุจฺชสิ ฌุลสฺรีโร อโหสีติ ๑ โโพธิสฺสโต เตน ปุจฺฉิตโต เตน
สทฺธิ ปฏฺิสนฺธาริ กโรนฺโต ปจฺมํ กถมาห

[๕๕๖]ปณฺีตํ ภุจฺชเส ภตฺตํ สปิเตลลจ มาตุล
อถ เณ น วณฺเณน กิโส(๑) ตฺวมสิ วายสาติ ๑
ตตฺถ ภตฺตนฺติ มนุสฺसानํ โภชฺยมานปฏฺิยาทิตภตฺตํ ๑
มาตุลาติ ตํ ปิยสมฺมทาจเรนาลปติ ๑ กิโสติ อปฺปมํสโลหิตโต ๑
ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา กาโก ติสฺโส คธา อภาสิ

[๕๕๗]อมิตฺตมชฺเฒ เวสโต เตสุ อามิสเมสโต
นิจฺจํ อฺพฺพิคฺคหทยสฺส กฺโต กากสฺส ทพฺุหิย ๑

[๕๕๘]นิจฺจํ อฺพฺพิคฺคิโน(๒) กากา ชงฺโก(๑) ปาเปน กมฺมุนา
ลทฺุโร ปิณฺุโท น ปิณฺเติ กิโส เตนสมฺมิ วฏฺฏก ๑

๑. ส. กิโส ๑ ๒. ส. อฺพฺเพริโน ๑ ๓. ส. ม. ชงฺกา ๑

*เล่มที่ 32 ฤกฤกชาตกั หน้ 126

[๕๖๐]ลูนานิ ตินวีชานิ   อปฺปเสฺนหานิ ฤณฺชสิ

          อถ เกน นฺ วณฺณเณน   ฤโถ ตุมสิ ฤกฤกาติ ๑

          ตตถ ทพฺพหิยนฺติ เอวรฺรูปสฺส มยฺหิ กากสฺส ฤโถ

ทพฺพหิภาโว ๑ ฤโถ ฤถนฺติ อตฺถโถ ๑ อพฺพพิคฺคิโนติ อพฺพเพคฺควนฺโต ๑

ชงฺโกติ กากานเมว นามิ ๑ ปาเปน กมฺมฺนา ลทฺโธติ กากเณ

ปรสฺนตฺทวิลุมฺปนสงฺขาเตน ปาปกมฺเมน ลทฺโธ ปิณฺโฑ ๑

น ปิณฺเตตฺติ น ตปฺเปติ ๑ เตนสมฺมิตฺติ เตน การณฺนาหิ กิโธ

อสฺมิ ๑ อปฺปเสฺนหานิ ติน มนฺทโอสานิ ๑ อิหิ กากโ โพชิสฺสตฺต

ปณฺตีตโจจฺริ(๑) ขาทตฺติ สณฺณิ หุตฺวาปิ ฤกฤกานํ ปกตฺโจจฺริ(๒)

ปฺจจฺจนฺโต อาห ๑

          ตํ สุตฺวา โพชิสฺสตฺโต อตฺตโน ฤถภาวการณฺม กเณนฺโต

อิมา คากา อภาสิ

[๕๖๑]อปฺปิจฺจนา อปฺปิจฺจินฺตายน   อวิทฺฐรคเมเน จ(๓)

          ลทฺฐาลทฺฐเรน ยาเปนฺโต   ฤโถ เตนสมฺมิ วายส ๑

[๕๖๒]อปฺปิจฺจสฺส หิ โปสฺสส   อปฺปิจฺจินฺตฺสฺสจ จ(๔)

          สฺสจฺจคหิตปฺปมาณสฺส   วุตฺตี สฺสมฺมทานิยาติ ๑

          ตตถ อปฺปิจฺจชาติ อาหารสฺสุ อปฺปิจฺจตายน นิตฺตณฺนุทายน

เกวลํ สรฺริยาปนวเสน วา อาหารตฺถายาติ อตฺถโถ ๑

อปฺปิจฺจินฺตายนฺติ อชฺช อหิ อาหารํ ลภิสฺสามิ เสฺว กหนฺติ เอวํ

๑. ม. ปณฺตีตโภชนํ ๑ ๒. ม. คหิตโจจฺริ ๑ ๓. ม. อทฺฐรคเมเนน จ ๑

๔. ม. อปฺปิจฺจินฺตฺสฺสจ ๑ ๕. ม. สฺสจฺจคหิตมานสฺส ๑

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคกวณณา หน้า 127

อาหารจินตตาย อภาเวน ฯ อวิทฺฐรคเมน จาติ อสุกสุมี นาม
จानน มธฺรํ ลภิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา อวิทฺฐเร คมเนน จ ฯ
ลทฺฐาลทฺฐเณนาติ ลฺลํ วา โหตุ ปณฺธิตํ วา ยํ ลทฺฐํ เตนว ฯ
ถฺวโล เตนสุมีติ เตน จตฺตพฺพิเชน การณน ถฺวโลสุมี ฯ วายสาติ
กาํ อาลปติ ฯ อปฺปจฺฉินฺตีติ อหารเ อติจฺฉินฺตารหิตานํ
อปฺปจฺฉินฺตํ อริยานํ ลฺลํ อสฺส อตฺถิติติ อปฺปจฺฉินฺติสฺสโ
ตสฺส ตาติเสน ลฺลํ สมนฺนาคตสฺส ฯ สฺสสงฺกหิตปฺปมาณสฺสาติ
เอตตํ กาลํ ภูณฺชิตฺวา ชีราเปตฺตํ สกฺขิสฺสามิติ เอวํ สฺสจฺจ
สงฺกहितอาหารปฺปมาณสฺส ฯ วุตฺตี สฺสมุทธานิยาติ เอวรฺูปสฺส
ปฺกคฺคตสฺส ชีวิตวุตฺติ ลฺลํ สกฺกา สมุทธานेतฺตํ สฺสํวตฺตนิยว
นิพฺพตฺติยาติ ฯ

สตฺถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อหาริตฺวา สจฺจจฺฉานิ ปกาเสตฺวา
ชาตํ สโมชานนฺติ สจฺจปฺริโยसानน โลลภิกฺขุ โสตาปตฺติผล
ปตฺติจฺฉหิ ฯ ตทา กาโก โลลภิกฺขุ อโหสิ วฏฺฏโก ปน
อหเมวาติ ฯ

วฏฺฏกชาตํ นวํ ฯ

๑. ม. อจินฺเตตฺวา ฯ

มณิชาตกำ

จิสฺสั วต ปสฺสามิติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
โลลภิกุญฺ อารพุก กเถสิ ฯ ปจฺจุปฺปนฺนวตฺถุ เหฏฺฐา
วุตฺตณฺยเมว ฯ อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหุमतฺเต รชฺชํ การเณเต โปธิสตุโต
ปาราวโต หุตฺวา พาราณสีเสฏฺฐจิสฺส มหानเส นิตฺยปจฺฉิย
วสติ ฯ กาโกปี เตน สทฺธิ วิสฺสาตํ กตฺวา ตตฺถเว วสฺสีติ
สพฺพํ วิตฺถาเรตพฺพํ ฯ ภตฺตการโก กากสฺส ปตฺตานิ ลฺลวจิตฺวา
ปิฏฺฐเณ ตํ มกฺขิตฺวา เอกํ ขารขณฺทํ วิชฺฉิตฺวา กณฺเฑ มาลํ
ปิลนฺธิตฺวา ปจฺฉิยํ ปกฺขิปี ฯ โปธิสตุโต อรณฺณโต อากนฺตฺวา
ตํ ทิสฺวา ปรีหาสิ กโรนฺโต ปจฺมํ คากมาห

[๕๖๓]จิสฺสั วต ปสฺสามิ สหายํ มณิชารินํ

สูกตฺย(๑) มสฺสูกตฺติยา โสภเต วต เม สขาติ ฯ

ตตฺถ มสฺสูกตฺติยาติ อิมาย มสฺสูกิริยาฯ ฯ

ตํ สุตฺวา กาโก หุตฺยํ คากมาห

[๕๖๔]ปฺรพฺพหฺกจฺจนฺขโลโม อหํ กมฺเม สฺพฺยาวโณ

จิสฺสั นหาปีตํ ลทฺธา โลมํ อนฺตมหารยฺตี(๒) ฯ

ตตฺถ กมฺเม สฺพฺยาวโณติ อหํ สมฺม ราชกมฺเม

สฺพฺยาวโณ โอกาสํ อลภนฺโต ปฺรพฺพหฺกจฺจนฺขโลโม อโหสิ นฺติ

วทติ ฯ อหารยฺตี อชฺช อหารสิ ฯ

๑. ส. ม. สูกตา ฯ ๒. ส. โลมนตมชฺชหารยฺตี ฯ

ม. โลมํ ตํ อชฺช หารยฺตี ฯ

*เล่มที่ 32 ขุรปุตตวคควณณนา หนา 129

ตโต โพธิสตุโต ตติยิ คากมาห

[๕๖๕]ยิ นุ โลม อหารเสถิ ทุลลภิ ลทชกปป์ก

อถ กิณจหิ หิ เต สมม กณเจ กิณิกถายตีติ(๑) ๑

ตสตุโต ยถา(๒) ทุลลภิ กปป์ก ลภิตวา โลม อหาราเปสิ(๓)

อิมิ ปิหยสิ มสตุกุตติการิติ การยิสสามิ ตอ อหาราปย อถ กิณจ

หิ เต วายส อิทิ กณเจ กิณิกถายตีติ(๓) ๑

ตโต กาโก เทว คากา อภาสิ

[๕๖๖]มนุสตุสขุมาลานิ มณิ กณเจสุ ลมพติ

เตสาหิ อณุสิทขามิ มา ตวั มลลเย(๔) ทวา กติ ๑

[๕๖๗]สเจปิมิ ปิหยสิ มสตุกุตตี สุการิติ

การยิสสามิ เต สมม มณิ จาปี ททามิ เตติ ๑

ตตุถ มณิติ เอวรูปานิ มนุสทานิ เอกิ มณิรัตนิ กณเจสุ

ลมพติ ๑ เตสาหนุติ เตสสิ อหิ ๑ มา ตวั มลลเยติ ตวั ปน

เอติ มยา ทวา กคนุติ มา มลลยิ ๑ ปิหยสิติ สเจ อิทิ มม

สูกติ มสตุกุตติกิ อิจจสิ ๑

ติ สุตวา โพธิสตุโต จญจ คากมาห

[๕๖๘]ตุวณเยว มณินา จนุโน สุกตาย จ มสตุยา

อามนุต โข ตอ กจจามิ ปิยเม ตว ทสสนนุติ ๑

ตตุถ มณินาติ มณิโน ๑ อยเมว วา ปาโห ๑ อิทิ วุตติ

๑. ส. ม. อถ กิณจหิ เต สมม กณเจ กิณิกถายตีติ ๑

๒. ม. ยิ ตาว ๑ ๓. ม. หราเปสิ ตอ หราปย อถ กิณจหิ เต

วายส อิทิ กณเจ กิณิกถายตีติ ๑ ๔. ส. ม. มลลยิ ๑ ๑

*เล่มที่ 32 มณึชาตกั หน้ 130

โหติ สมน วายส ตวณณเวว อิมสส มณึโน อนุจณวิโก
อิมิสสา จ สุกตาย มสสุยา มม ปน ตว ทสสนเมว ปึย
ตสฺมา ตั อามนุตยิตฺวา กจณามึติ ๑

เอวณจ ปน วตฺวา อุปฺปตฺติวฺวา อณฺณตฺถ คโต ๑ กากโก
ปน ตตฺถเวว ชีวิตกฺขยึ ปตฺโต ๑

สตุถา อิมึ ฅมฺมเทสนึ อหริตฺวา สจจณานึ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมฅานสึ สจฺจปรีโยสานเณ โลลภิกฺขุ อนากามึผล
ปตฺติจฺหึ ๑ ตทา กากโก โลลภิกฺขุ อโหสิ ปาราวโต ปน
อหเมวาทึ ๑

มณึชาตกั ทสมึ ๑

ชฺรปฺตฺตวคฺโค ทฺติโย ๑

อติ ชาตกฏกถาย วีสติชาตกปฏิมณฺฑิตสฺส ฅกุก-
นึปตสฺสตุถวณณนา นาม สมนตฺตา ๑ มณึหริตคิริคามิสฺส รณฺโณ
อาจริยสฺส สมนฺนสึลสฺส ตึปฏิกชรสฺส อตฺถฅมฺเมสฺส กุสลสฺส
สาสนสฺส นาม เณรสฺส สึสเสสฺส เอกสมฺมเตน อุปสมฺปทา
ทฺวิวสฺสิเกน สตุถวสฺสิกกาลโต ปฏฺจาย ปพฺพชฺชาย โอนมิต-
จิตฺเตน ปรีโยทาตมานเสน อภยสงฺคหสฺส รณฺโณ อนุปฺตฺเตน
พฺพุทฺธสาสเน อารทฺทวรีเยน อคฺคณานนามเกน อุปสมฺปนฺเนน
ลิกฺขิตึ อิทึ ปกรณึ จตฺสตุตตาทึเก อฏฺจสตุสกุกราเช มึคสิรมาเส
สูกุกปกฺখে สตุตมึทิวเส วิกาเล ทสมปทวเร สมนตฺตึ ๑

ฅกุกนึปตชาตกั นึฏฺจิตึ ๑

สตตกนิปาตชาตกฏกถา

กุกกุกควณณา

กุกกุกชาตก

ทียทุฏกุกุกติ อิทํ สตถา เขตวเน วิหรนุโต ราโฆวาทํ
อารพุก กเถสิ ๑ ปจจุปฺปนฺนวตฺถุ เตสกุณชาตเก อาวิกวิสฺสติ ๑
อตีเต พาราณสิยํ พุรหุมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โโพธิสฺสโต
ตสฺส อตฺถธมฺมานุสาสโก อมจฺโจ อโหสิ ๑ ราชา อคฺติคมเน
ปฺติฏฺฐาย อชฺมเมเน รชฺชํ การสิ ชนปํทํ ปิเพตฺวา ชนเมว
ลํหริ ๑ โโพธิสฺสโต ราชานํ โอวทิตฺกามิ เอกํ อุปมํ อุปฺธาเรนฺโต
จรติ ๑ รยฺโล จ อุยฺยานเ วาสาคาริ วิปฺปกตํ โหติ อนิฏฺฐิตจ-
ณฺทนํ ๑ ทารุกณฺณิกํ อาโรเปตฺวา โคปฺภณฺสิโย ปเวสิตมตฺตา
โหนฺติ ๑ ราชา กิพฺนตฺถาย อุยฺยานํ กนฺตุวา ตตฺถ วิจริตฺวา
ตํ เคหํ ปวิสิตฺวา โอลเณฺนโต กณฺณิกมณฺฑลํ ทิสฺวา อตฺตโน
อุปฺริปฺตนภเยเน นิภฺขมิตฺวา พหิ จิโต ปฺน โอลเณตฺวา กิ
นฺุ โข นิสุสาย กณฺณิกา จิตา กิ นิสุสาย โคปฺภณฺสิโยติ
จินฺเตตฺวา โโพธิสฺสตํ ปุจฺจนฺโต ปจฺมํ คาถมาห

[๕๖๕]ทียทุฏกุกุก(๑) อุทเยเน กณฺณิกา

วิทฺถุโย อฏฺฐ ปฺริกฺขิปฺนฺติ นํ

๑. ส. ม. ทียทุฏกุกุก ๑

*เล่มที่ 32 กุกุชาตกั หน้ 132

สา สีสปา(๑) สารมยา อเภคูกกา

กูหี จิตา อุปริโต(๒) น รัชตตีติ ๑

ตตถ ทียทตมกุกุกติ ทียทตมรตนาณิ ๑ อุทเยนาติ
อุจจตเรน ๑ ปริกขิปนติ นนติ ตั ปเนตอ อฏจ วิทตติโย
ปริกขิปนติ ปริกขเปโต อฏจวิทตติปพมาณาติ อตโต ๑ กูหี
จิตาติ กตถ ปตติจिता หุตวา ๑ น รัชตตีติ น ปตติ ๑
ตั สุตวา โทชิสตโต ลทุโธ ทานิ เม รณโย
โอวาทนตถาย อุปาโยติ จินเตตวา อีมา คาถา อาห

[๕๗๐]ยา ตีสติ สารมยา อเภคูกกา(๑)

ปริกิริย โคปาณสิโย สมฏจิตา(๔)

ตาหิ สุตสูกหิตา(๕) พลสา จ(๖) ปีพิตา

สมฏจิตา(๔) อุปริโต(๒) น รัชตตี ๑

[๕๗๑]เอวปี มิตเตหิ ทพเพหิ ปณทิตโต

อเภชชรูปหิ สูกิจิ มนตติข

สุตสูกหิตโต สิริยา น รัชตตี

โคปาณสิการวหาท กณณิกาติ ๑

ตตถ ยา ตีสติ สารมยาติ ยา เอตา สารรูกขมยา ตีสติ
โคปาณสิโย ๑ ปริกิริยาติ ปริวาทตวา ๑ สมฏจิตาติ สมภาเคน
๑. ม. สา สีสปา ๑ สี. ยู. สีสปา ๑ ๒. ม. อุปริโค ๑
๓. ม. อนุชชูกา ๑ ๔. ม. สม จิตา ๑ ๕. สี. ตา สุตสูกหิตา ๑
๖. ม. จสทโท นตติ ๑

*เล่มที่ 32 ฤกกฤกควณณา หน้า 133

จิตา ๑ พลสา จ ปิปิตาติ ตาหิ ตาหิ โคปาณสีหิ พลเสหิ
จ ปิปิตา สุกฺกุ สงฺกหิตา เอกาพทฺธา หุตฺวา ๑ ปณฺชิตฺติ
ณณสมฺปนฺโน ราชา ๑ สจฺจิติ สฺวจิสมฺจาเรหิ กลฺยาณมิตฺเตหิ ๑
มนฺติริทิติ มนฺตฤสเสหิ ๑ โคปาณสีภารวหาเว กณฺณิกาทิ ยถา
โคปาณสีนํ ภาริ วหฺมานา กณฺณิกา น ชฺสตี เอวํ ราชานิ
วุตฺตปฺปกारेหิ มนฺตีหิ อเกชชหทเยหิ สฺสงฺกหิตฺติ สิริโตปิ น
ชฺสตี น ปตติ น ปริหายติ ๑

ราชา โปธิสฺสฺเต กณฺเนเตเยว อตฺตโน กิริยิ สลฺลฤกฺเขตฺวา
กณฺณิกาย อสฺติยา โคปาณสีโย น ติฏฺฐนฺติ โคปาณสีหิ
อสงฺกหิตา กณฺณิกา น ติฏฺฐติ โคปาณสีสุ ภิชฺชนฺตีสฺสุ กณฺณิกา
ปตติ เอวเมว อชฺมมิโก ราชา อตฺตโน มิตฺตามจฺเจ จ พลกาเย
จ พุราหฺมณคหปฺตีกะ จ อสงฺกณฺหนฺโต เตสุ ภิชฺชนฺเตสุ
เตหิ อสงฺกหิตฺติ อีสฺสรียา ชฺสตี รณฺญา นาม ชฺมมิเกน
ภวิตพฺพนฺติ ๑ อถสฺส ตสฺมี ขณฺเน ปณฺณาการตฺถาย มาตฺตลฺงฺกํ
อาหริสฺสุ ๑ ราชา สหาย อิมิ มาตฺตลฺงฺกํ ขาทาติ โปธิสฺสฺตํ อาห ๑
โปธิสฺสฺโต ตํ คเหตฺวา มหาราช อิมิ ขาทิตฺตุ อชานนฺตา ติตฺตํปี
กโรนฺติ อมฺพิลลํ ชานนฺตา ปณฺชิตา ติตฺตํ หಾರೆตฺวา อมฺพิลลํ
อนิหริตฺวา มาตฺตลฺงฺกรสํ อนาเสตฺวา ปจฺจนา ขาทนฺตฺติ รณฺโย
อิมาย อูปมาย ชนสฺสํหฺรณฺปายํ ทสฺเสนฺโต เทว คากา อภาสิ

*เล่มที่ 32 กุกุกชาตัก หน้า 134

[๕๗๒]ขรตจจึ เพลลั ยถาปี สตุถวา
อโนมสนุโตปี(๑) กโรติ ติตตัก
สมาหริ สาธุกโรติ ปตุถวา(๒)
อสาธุกยิรา(๓) ตनुพนุชมุทธร(๔) ฯ
[๕๗๓]เอวึ คามนิกเมสุ จ ปณฺทิต(๕)
อสาหสิ วชชชนานิ สัหริ(๖)
ชมนานวตฺตี ปฏิปชชมาโน
ผาตี(๗) กยิรา อวิเหยยึ ปรรนฺตี ฯ

ตตุถ ขรตจจฺนฺตี ถทจจจึ ฯ เพลลนฺตี มาตลฺลฺกํ ฯ
พาลนฺตีปี ปาโจ ฯ อยเมว อตุโถ ฯ สตุถวาตี สตุถกหตุโถ ฯ
อโนมสนุโตตี พหิตจจึ ตนุกมฺปี อตจจฺนฺโต อิมิ ผลั ติตตัก
กโรติ ฯ สมานฺนฺตี สมานฺนฺโต พหิตจจึ ตจจฺนฺโต อนฺโต จ
อมุพิลลั อนิหรนฺโต สาดั กโรติ ฯ ปตุถวาปี(๘) ราชานมาลปตี ฯ
ตनुพนุชมุทธรนฺตี ตนุกํ ปน ตจจึ อุทธรนฺโต สพฺพโส ติตตกสฺส
อนปฺนิตตฺตา ตั อสาธุเมว กยิรา ฯ เอวนฺตี เอวึ ปณฺทิต ราชานปี
อสาหสิ สาหสิยา ตณฺหาช วสิ อคจจฺนฺโต อคตฺกมนฺนํ ปหาย
๑. ส. ม. อนามสนุโตปี ฯ ๒. ม. สาทํ กโรติ ปตุถิว ฯ
๓. ม. อสาทํ กยิรา ฯ ๔. ส. ย. ตนฺวณฺณมุทธร ฯ
๕. ส. เอวมฺปี คามนิกเมสุ ปณฺทิต ฯ ๖. ส. ม. ราชชนานิ
สจฺจฺริ ฯ ๗. ม. ส ผาตี ฯ ๘. ม. ปตุถิวาตี ฯ

*เล่มที่ 32 กุกกุกควณณนา หน้้า 135

รฎุจ อปีเพตว้า อุปจิก้าน วมมิกวทฒนนิยามน มฐกร้าน เรณู
คเหตุว้า มฐกรนิยามนเนว ฐนั ทรนุโต

ทานั สี่ลั ปรีจจาคั อาชชว้า มททว้า ตปปี

อกุโกธั อวิหีสลยจ ขนตึ จ อวิโรชนนตึ

อิมลั ทสนนั ราชชมมานั อนุตตเนน ชมมานุวตตี หุตว้า
ปฎิปชชมานโน โส อตตโน จ ปเรสลยจ ผาตี วุฑฒี กรยัย ปรี
อวิหะยนุโตยว้าติ ฯ

ราชา โพธิสตุเตน สทฐี มนเดนุโตว โปกุขรณัตีรี คนตุว้า
ตตล สุปปัสสัตี พาลสุริยวณณณั อุกเกน อนุปลิตตั ปทุมั ทิสว้า
อาห สห้าย อิมั ปทุมั อุกเก ชาติเมว อุกเกน อลิมปมานั
จิตนตึ ฯ อถ นั โพธิสตุโต มหาราช รลญาปปี เอวรุเปเนว
ภวิทพพนตึ โอวทนุโต ค้าถา อาห

[๕๗๔]โอทาทมุลลั สุจิวาริสมภว้า
ชาติ ยถา โปกุขรณัสุ อมพุชั
ปทุมั ยถา อคุกินิภาสัฬาลิมั(๑)
น กทโม(๒) น รโชน วาริ ลิปปติ ฯ

[๕๗๕]เอวปี โวหารสุจึ อส้าหลั
วิสทฐกมมณตมเปตป้าปกั

๑. ม. อคุกินิภาสัฬาลิมั ฯ ๒. ส. กททโม ฯ

*เล่มที่ 32 กุกุชาตกั หน้า 136

น ลิมฺปติ กมฺมกิลเสส ตาทิโส

ชาติ ยถา โปกฺขรณิสฺส อมฺพฺชนฺติ ฯ

ตตฺถ โอตฺถตมฺมฺลนฺติ ปณฺทรมฺมฺลํ ฯ อมฺพฺชนฺติ ปทฺมสฺเสว
เววจันํ ฯ อคฺคินิภาสึฬาลิมฺนฺติ อคฺคินิภาสึนา สุริเยน ฬาลิตํ
วิกสิตนฺติ อตฺถโธ ฯ น กทฺโม น รโช น วาริ ลิปฺปตีติ เนว กทฺทโม
น รโช น อุกฺกํ ลิมฺปติ น มกฺขตีติ อตฺถโธ ฯ ลิมฺปติจฺเจว
วา ปาโจ ฯ กฺมฺมตฺเต วา เอตานิ ปจฺจตฺตานิ ฯ เอเตสุ
กทฺทมาทิสฺส น ลิมฺปติ น อลฺลียตีติ อตฺถโธ ฯ โวหารสฺสจฺฉินฺติ
โปราณฺเหหิ ฌมฺมิกฺราฐฺหิ ลิกฺขาเปตฺวา จปีเต วินิจฺฉยโวหาร
สฺสจฺฉี อคฺคิกมฺนํ ปหาย ฌมฺเมน วินิจฺฉยการกฺนฺติ อตฺถโธ ฯ
อสาหสฺนฺติ ฌมฺมิกวินิจฺฉเย จิตฺตฺตาเยว สาสฺสีกิรียา รหิตํ ฯ
วิสุทฺธกมฺมฺนฺติ เตเนว อสาหสิกตฺเตน วิสุทฺธกมฺมฺนฺติ สจฺจวาทิ
อกฺโกธํ มชฺฌตฺตํ ตฺถลาภฺตํ ฯ อเปตฺปาปกฺนฺติ อเปตฺปาปกมฺมํ ฯ
น ลิมฺปติ กมฺมกิลเสสตี ตํ ราชานํ ปาณาติปาโต อทินฺนาทานํ
กาเมสฺส มิจฺฉาจาโร มุสาวาโทติ อโย กมฺมกิลโส น อลฺลียติ ฯ
กึการณา ฯ ตาทิโส ชาติ ยถา โปกฺขรณิสฺส อมฺพฺชนฺติ ฯ ตาทิโส
หิ ราชา ยถา โปกฺขรณิสฺส ชาติ ปทฺมํ อณฺุปลิตฺตํ เอว
อณฺุปลิตฺโต นาม โหติ มหาราชาติ ฯ

ราชา โพรสิตฺตสฺส โอวาเท จตฺวา ตโต ปฏฺจาย ฌมฺเมน

*เล่มที่ 32 ฤกกฤกควณณา หน้า 137

รชชั การนุโต ทานาทินิ ปุณณานิ กตุวา สกคปรายโน
อโหสิ ฯ

สตถา อิมั ชมมเทศนั อahrิตฺวา ชาตกั สโมชานะสิ ตทา
ราชา อานนุโต อโหสิ ปณฺฑิตตามจฺโจ ปน อหเมวาทิ ฯ
ฤกกฺชาตกั ปจฺมัม ฯ

มโนชชาตกั

ยถา จาไป นินฺนมตฺตี อิทั สตถา เวพฺพน วิหรนุโต
วิปกฺขเสวกั ฤกขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ วตฺถุ เหฏฺฐา มหิพามุชชาตเก
วิตถาริตเมว ฯ ตทา ปน สตถา น ฤกขเว อิทานเว
ปุพฺเพเปส วิปกฺขเสวโกยเววาทิ วตฺวา อตฺตัม อahrิ

อตฺเต พาราณสิยั พุรหุมทตฺเต รชชั การนุเต โปธิสตฺโต
สิโห หุตฺวา สิหิยา สทฺธิ วสนุโต เทว ปุตฺตเก ลภิ ปุตฺตญจ
ชิตฺตญจ ฯ ปุตฺตสฺส มโนโชติ นามั อโหสิ ฯ โส วยปฺปตฺโต
เอกั สิหโปติกั คณฺหิ ฯ อิติ เต ปญจ ชนา อเหตุุ ฯ มโนโช
วเน มหิสาทโย วชิตฺวา มํสั อahrิตฺวา มาตาปิตโร จ ภคินิญจ
ปชาปติญจ โปเสสิ ฯ โส เอกทิวสั โคจรณฺมิมิ คิริยิ นาม สิคาลั
ปลาญตุ อปฺปโหนตุ อูเรน นิปนฺนั ทิสฺวา ก็ สมมาติ ปุจฺฉิตฺวา
อุปฺฐาตุกาโมมฺหิ สามีติ วตฺเต สาธุ อุปฺฐุสฺสสุติ ตั กเหตุวา
อตุตโน วสนญฺจานคฺคหิ อานะสิ ฯ โปธิสตฺโต ตั ทิสฺวา ตาต

*เล่มที่ 32 มโนชชาตัก หน้า 138

มโนช สีคาลา นาม ทุสสีลา ปาปชมมา อภิเจเจ นิโยเชนุติ มา
เอตัง อตตโน สนุติเก กรีติ วาเรนุโตปี นิวาเรตุ นาสกขิ ฯ อเถกทิสั
สีคาโล อสุสมังสั ขาทิตุกาโม มโนช อหา สามิ
อมุเหหิ จเปตวา อสุสมังสั อณณัง อขาทิตปุพพิ นาม นตฺถิ อสุตัง
คณฺหิสสามาติ ฯ กหัง ปน สมม อสุโสติ ฯ พาราณสิย
นทีตีเรติ ฯ โส ตสฺส วจัน คเหตุวา เตน สทฺธิ อสุสานัง นทिय
นหानเวลายัง คนฺตวาเอกั อสุตัง คเหตุวา ปิณฺณจिय อโรเปตวา
สีหเวเคน อตตโน कुหาทวารเมว อากโต ฯ อตสฺส ปิตา อสุสมังสั
ขาทิตฺวา ตาต อสุสา นาม ราชตฺตา(๑) ราชานो จ อนेमมาया
กฺุสเลหิ ฌนฺคฺคเหหิ วิชฺฌาเปนฺติ อสุสมังสั ขาทนสีหา นาม
ทิมายุกา น โหนฺติ อิตฺโต ปญฺจาย มา อสุตัง คณฺหิติ อหา ฯ
โส ปิตุ วจัน ออกฺตวา คณฺหเตว ฯ สีโห อสุตัง คณฺหาตีติ สุตฺวา
ราชา อนุโตนฺคเรยว อสุสานัง โปกฺขรณฺนิ การेतฺติ ฯ ตโตปี
อาคนฺตวา คณฺหิยว ฯ ราชานอ อสุสสาลา การेतฺวา อนุโต-
สาลายเมว ติณฺเฑทัก ทาเปสิ ฯ สีโห ปาการมตฺถเกน คนฺตวา
อนุโตสาลโตปี คณฺหิยว ฯ

ราชานอ อกฺขณเวธี ฌนฺคฺคหัง ปกฺโกสาเปตฺวา สกฺขิสฺสสิ
ตาต สีหัง วิชฺฌิตฺตฺติ อหา ฯ โส สกฺขิสฺสามิติ ปาการัง นิสฺสาย
สีหสฺสาคมนมคฺเค อญฺญักัง การेतฺวา อญฺจาสิ ฯ สีโห อาคนฺตวา
๑. ม. ราชโกคาคิปี ปาโจ ฯ

*เล่มที่ 32 กุกกุกวณณนา หน้า 139

พหิสฺसानเ สิกาลิ จเปตฺวา อสฺสคฺคหณฺตถาย นคฺริ ปกฺขนฺทฺธิ ฯ
ชนฺคฺคโหปี อากมนกาเล อติตฺติชฺฌเวโคติ สึหิ อวิชฺฌิตฺวา อสฺสํ
คเหตุวา คมนกาเล ครุการตาย โอลีนเวคํ สึหิ ตฺติชฺฌน นาราวน(๑)
ปจฺจภาเก วิชฺฌิ ฯ นาราโว(๒) ปฺรตฺถิมภาเคน นิกฺขมิตฺวา อากาส
ปกฺขนฺทฺธิ ฯ สึโห วิทฺโธมฺหึตี วิรวี ฯ ชนฺคฺคโห นํ วิชฺฌิตฺวา
อสฺนึ วิย ชฺยิ โปเถสิ ฯ สึหสฺส จ ชฺยาย จ สิกาลิ สทฺทํ
สฺตฺวา สหาโย เม ชนฺคฺคเหเน วิชฺฌิตฺวา มาริตฺโต ภวิสฺสตี มตเกหิ
สทฺธี วิสฺสาโส นาม นตฺถิ อิทานิ มม ปกฺตฺติยา วสนฺนฺจฺจานเมว
คมิสฺสามิติ อตฺตนาเว สทฺธี สลฺลปฺนฺโต เทว คาธา อภาสิ

[๕๗๖]ยถา จาโป นินฺนมติ ชฺยา จาปี นิกฺขชฺติ(๓)
หฺลฺยเต นฺน มโนไซ มิคราชา สขา มม ฯ

[๕๗๗]หฺนฺท ทานิ วนํ ตาณฺ(๔) ปกฺกมามี ยถาสฺขํ
เนตาทิสฺสา สขา โหณฺติ ลพฺภา เม ชิวโต สขาติ ฯ

ตตฺถ ขธาติ เยน การณฺน จาโป นินฺนมติ ฯ หฺลฺยเต
นฺนาติ นฺน หฺลฺยติ ฯ เนตาทิสฺสาคิ เอวรูปา มตกา สหาเย
นาม น โหณฺติ ฯ ลพฺภาติ ชิวโต มม สหาโย นาม สกฺกา
ลทฺฐํ ฯ

สึโหปี เอกเวเคนเวว คนฺตฺวา อสฺสํ กุหาทฺวารเ ปาเตตฺวา
สยํ มริตฺวา ปตฺติ ฯ อตฺสฺส ฌาตกา นิกฺขมิตฺวา ตํ โลหิตมกฺขิตํ

๑. ม. นาราเจณ ฯ ๒. ม. นาราโจ ฯ ๓. ม. นิกฺขชฺติ ฯ
๔. ส. ม. วนนฺตานิ ฯ

*เล่มที่ 32 มโนชชาตกั หน้า 140

ปหารมุเขหิ ปคฺฆริตโลหิตํ ปาปชนเสวิตาย ชีวิตกฺขยํ ปตฺตํ
อทุทสฺสํ ๑ ทิสฺวานสฺส มาตา ปิตา ภคินี ปชาปติ ปฏิปาภฺยิยา
จตฺสฺโส คธา อภาสีสุ

[๕๗๘]น ปาปชนสฺเสวี อจฺจนฺตํ สุขเมธติ
มโนชํ ปสฺส เสমানํ คิริยสฺसानุสาศนี(๑) ๑
[๕๗๙]น ปาปสมฺปวงฺเคน มาตา ปุตฺเตน นนฺทติ
มโนชํ ปสฺส เสমানํ อจฺจนฺตํ(๒) สมฺหิ โลหิตํ ๑
[๕๘๐]เอวมาปชฺชเต โปโส ปาปิโย จ นิกจฺจติ
โย เว หิตานํ ชนानํ(๓) น กโรติ อตฺถทสฺสินํ ๑
[๕๘๑]เอวญจ โส โหติ ตโตว(๔) ปาปิโย
โย อุตฺตโม อธมชฺชูปเสวี
ปสฺสุตฺตมํ अधมชฺชูปเสวี(๕)
มิการิปี สรวรเวคฺนิตฺตฺตฺตํ(๖) ๑

ตตฺถ อจฺจนฺตํ สุขเมธิตีติ น จิรํ สุขํ ลภติ ๑ คิริยสฺสา-
นุสาศนีติ อัย เอวรูปา คิริยสฺसानุสาศนีติ กรหนฺโต อาห ๑
ปาปสมฺปวงฺเคนาติ ปาปสหาเยน ๑ อจฺจนฺตฺตํ นิมฺมุคฺคํ ๑ ปาปิโย
จ นิกจฺจตีติ ปาปกญฺจ วินฺทติ ๑ หิตานนฺติ อตฺถกามานํ ๑
อตฺถทสฺสินนฺติ อนาคตํ อตฺถํ ปสฺสนฺตานํ ๑ ปาปิโยติ ปาปตโร ๑
๑. ส. ย. อริยสฺसानุสาศนี ๑ ๒. ส. ม. อจฺจนฺตํ ๑
๓. ส. หิตานํ วจฺนํ ๑ ม. หิตานํ วจฺนํ ๑ ๔. ม. ตโต จ ๑
๕. ม. अधมชฺชูปเสวีติ ๑ ๖. ส. ม. ...เวคฺนิตฺตฺตํ ๑

*เล่มที 32 ฤกกฤกควณณา หน้า 141

อธมชนุปลเสวีติ อธมชนุ อูปลเสวติ ๑ อุตตมณนติ สรียรพเลน

เชฏฐกั ๑

ปจจณิมา อภิสมพุทฐกาธา อภาสิ

[๕๘๒]นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี

น จ หาเยถ กทาจิ ตลยเสวี

เสฏฐมูปลคม(๑) อูเทติ จิปปปี

ตสุมมา อุตตโน อุตตร(๒) ภาชธาดิ ๑

ตตล นิหียติติ ฤกขเว หีนเสวี นาม มโนชสีโห วิย นิหียติ
ปรีหายติ วินาสั ปาปณณาดิ ๑ ตลยเสวีติ สีลาทีหิ อุตตนา สทิตั
เสวมาโน น หายติ วุฑฒิเยว ปนสส โหติ ๑ เสฏฐมูปลคณนติ
สีลาทีหิ อุตตริตริเยว อูปลคจณนโตเยว ๑ อูเทติ จิปปนุติ สีมเมว
สีลาทีหิ กุณเหิ [๗]อูปลคจณนติ ๑

สตุธา อิมั ฐมมเทสนั อหาริตุวา สจจანი ปกาเสตุวา
ชาตกั สโมชานนสิ สจจปรีโยसानเ วิปฤขเสวโก ฤกข
โศดาปตติผลเ ปติฏฐหิ ๑ ตทา สีคาโล เทวตตุโต อโหสิ มโนโซ
วิปฤขเวสโก ฤกขินิ อูปลพลวณณา ฤรียา เขมา ฤกขุนิ มาตา
ราหุลมาตา ปิตา ปน อหเมวาทิ ๑

มโนชชาตกั ทุตติยั ๑

๑. ส. เสฏฐมูปลคณนจ ๑ ๒. ม. ตสุมมาอุตตนา อุตตริตริ ๑

๓. ม. เอตถนตเร อูเทติ วุฑฒินุติ ทิสสนุติ ๑

สุตุนชาติกั(๑)

ราชา เต ภตุนนติ อิทั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต มาตุ-
โปสกภิกุขุ อารพุก กเถสิ ๗ วตุถุ สามชาติเก อาวิภวิสุสติ ๗
อิธ ปน

อติเต พาราณสิขั พรหมทตเต รชขั การนุเต โพธิสตุโต
ทुकตคหปติกุลเ นิพพตติ ๗ สุตโนติสุส นามั อักสุ ๗ โส
วยปฺตโต ภตี กตฺวา มาตาปิตโร โปเสตฺวา ปิตริ กาลกเต
มาตรั โปเสติ ๗ ตสฺมี ปน กาลเ พาราณสีราชา มิกจิตฺตโก(๒)
อโหสิ ๗ โส เอกทิวถั มหนฺเตน ปรีวาเรน โยชนมตฺต อรณฺถั
ปวีสิตฺวา ยสุส จิตฺทฺจฺจฺจเนน มิโค ปลายติ โส อิมั นาม
ชินฺโนติ สพฺเพถั อาโรจาเปสิ ๗ อมจฺจา รณฺโถ ฐวมกฺกฺจฺจฺจเน
โกฏฺจกั ฉาทตฺวา อทฺสุ ๗ มนุสฺเสหิ มิกานั วสนฺจฺจฺจฺจานานิ
ปรีวาเรตฺวา ขณฺททณฺทเทหิ อฏฺจฺจฺจปเตสุ มิกesu เอโก เอณิมิโค
रणฺโถ จิตฺทฺจฺจฺจนั ปฏฺิปฺชฺชิ ๗ ราชา ตั วิชฺฉิสฺสํมิติ สรึ
จิปิ ๗ อุกฺคหิตมาโย ปน มิโค สรึ มหาผาสูกาภิมุขั อากจฺจฺจนฺตึ
ณตฺวา ปรีวตเตตฺวา สเรน วิทฺุโร วิย หุตฺวา ปติ ๗ ราชา
มิโค เม วิทฺุโรติ คหณตฺถาย ฐาวิ ๗ มิโค อฏฺจฺจฺจย วาตเวเคน
ปลายิ ๗ อมจฺจาทโย รานัน อวหสิสุ ๗ โส มิกั อณฺพนฺธิตฺวา
กิลมิตกาลเ ขกฺเคน ทฺุวิชา ฉินฺทิตฺวา เอกสฺมี ทณฺทเท ลกฺเคตฺวา
๑. ม. สุตุนชาติกั ๗ ๒. ม. มิกจิตฺตโก ๗
๓. ม. ชิโตติ ๗ ๔. ม. อณฺนาเทนฺเตหิ ๗

*เล่มที่ 32 กุกุกวคควณณนา หน้า 143

กาชั วทนุโต วย อากจณนุโต โลกั วิสสมิสสามิติ มคคสมิเป
จิตั ฏฏฐรูกั อปคนตุวา นิปชชิตวา นิตุทั โอกุกมิ ๑

ตสมิ ปน ฏฏฐรูกุเข นิตุพตุโต มคคเทโว นาม ยกุโย
ตตุถ ปวิฏฐเจ เวสสวณสส สนตติกา ขาติตุ ลภิ ๑ โส ราชานั
อุฏฐาย กจณนุติ ติฏฐตุ ติฏฐตุ ฎกโยสิ เมติ หตุเถ
คณหิ ๑ ตุวั โก นามาติ ๑ อหั อธิ นิตุพตุตยกุโย อิมั
จัน ปวิฏฐเจ ขาติตุ ลภามิติ ๑ ราชา สตี อุฏฐเปตวา กิ
อชเชว ขาติสสตี [๑] นิตุพทุ ขาติสสตีติ ปุจัน ๑ ลกนุโต
นิตุพทุ ขาติสสามิติ ๑ อชช อิมั มิกั ขาติตุวา มั วิสสชเชหิ
อหั เต เสว ปุฏฐาย เอกาย ฎตตปาฎิยา สหุธี เอกั มนุสสิ
เปสิสสามิติ ๑ เตนหิ อปมตุโต โหหิ อเปสิตทิวเส ตเมว
ขาติสสามิติ ๑ อหั พาราณสีราชา มยหั อวิชชมานกนุนาม
นตุถิติ ๑ ยกุโย ปฎิณณั คเหตุวา ตั วิสสชเชหิ ๑ โส นครั
ปวิสิตุวา ตมตุถั เอกสส อตุถจรกสส อมจจสส กเหตุวา
อิทานิ กิ กาคพพนุติ ปุจัน ๑ ทิวสปริจเจโท กโต เทวาติ ๑
น กโตติ ๑ อยตุตุ วั กตุ เอวั สนเตปี มา จินตุยตุถ พหุ
พนุชชาคารesu มนุสสาติ ๑ เตนหิ ตุวั เอตุ กมมึ กร มยหั
ชีวิตั เทหิติ ๑

อมจโจ สาฐติ สมุปฏิจันตุวา เทวสิกั พนุชชาคารโต

๑. ม. เอตุถนุเตร อุทาหุติ ทิสสตี ๑

*เล่มที่ 32 สุตตชาตกั หน้า 144

มนุสส์ นีหริตฺวา ภคตฺปาฐี คหาเปตฺวา กิณฺจ อชานาเปตฺวา
ยฺกฺขสฺส เปเสตี ฯ ยฺกฺโข ภคตฺ กฺฤชิตฺวา มนุสส์ ขาทติ ฯ
อปรภาเค พนฺธนาคารานิ นิมฺมนุสฺसानิ ชาตานิ ฯ ราชา
ภคตฺหารกั อลภฺนโตถ มรณฺภเยน กมฺปิ ฯ อถ นั อมฺจฺโจ
อสฺสาเสตฺวา เทว ชีวิตฺสาโต ธนาสา พลวตฺรา หตฺถิกฺขนฺเช
สทฺสสภณฺฑิกั จเปตฺวา โโก อิมิ ธนั คเหตุวา ยฺกฺขสฺส ภคตฺ
อาทาย คมิสฺสตีติ เภริยฺจาราเปสฺสามาติ วตฺวา ตถา กาทฺเรตี ฯ
อถ ตั สุตฺวา โพธิสฺสโต จินฺเตตี อหิ ภตฺติยา มาสทฺทฺมมาสกั
สัหริตฺวา กิจฺเณ มาตฺริ โปเสตี อิมิ ธนั คเหตุวา มาตฺยา ทตฺวา
ยฺกฺขสฺส สนฺตีกั คมิสฺสามิ สเจ ยฺกฺขสฺส ทเมตฺถุ สกฺขิสฺสามิ อิจฺเจตฺ
กฺสลั โน เจ สกฺขิสฺสามิ มาตา เม สุขิ ชีวิตฺสตีติ ฯ โส
สนฺนิฏฺจันนั กตฺวา เอตฺมตฺถึ มาตฺ อโรเจตฺวา อลั ตาต น
มมตฺถิ ธเนนาติ เทว วาเร ปฏิกฺขีปีโต ตตฺติยวาเร อนาปุจฺฉาว
อาทรถ โโก สทฺสสั อหิ ภคตฺ หริสฺสามีติ สทฺสสั คเหตุวา
มาตฺยา ทตฺวา อมฺม มา จินฺตฺยิ อหิ ยฺกฺขิ ทเมตฺวา มหาชนฺสฺส
โสตฺถึ กตฺวา อชฺเชว ตว อสฺสุนา กิณฺนฺนฺมุขิ หสาเปนฺโต
อาคมิสฺสามีติ มาตฺริ วนฺทิตฺวา อสฺสาเสตฺวา ราชฺปุริเสหิ สทฺธี
รณฺโถ สนฺตีกั คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ

ตโต รณฺธา ตาต ตฺวั ภคตฺ หริสฺสตีติ วุตฺเต อาม
เทวติ อาห ฯ กิ เต ลทฺฐุ วฏฺฐตีติ ฯ คุมฺหากั สุวณฺณ-

*เล่มที่ 32 กุกุกวคควณณนา หน้ 145

ปาทุกา เทวติ ๑ กึการณาคิ ๑ เทว โส ยุกโช อตุตโน
 รุกขมูเล ภูมึยึ จิตเก ขาทิตุ้ ลภติ อหึ เอตตุส สนตุตกาย ภูมึยา
 อจตุวา ปาทูกาสู จตุสาคีตึ ๑ อณณึ กึ ลทหึ วภูฏึตึตึ ๑ ฅตุตึ
 เทวติ ๑ อึทึ กึมตุถายาคิ ๑ เทว อึยึ ยุกโช อตุตโน
 รุกขจุนายาย จิต ขาทิตุ้ ลภติ อหึ รุกขจุนายาย อจตุวา
 ฅตุตจุนายาย จตุสาคีตึ ๑ อณณึ กึ ลทหึ วภูฏึตึตึ ๑ ตุมุหาคึ
 ขคुकึ เทวติ ๑ อึมึนา โก อตุโถติ ๑ เทว ยุกขา(๑) มนุสสุสาคึ
 ขคुकสุส(๒) จ ภายนตุยิวาคิ ๑ อณณึ กึ ลทหึ วภูฏึตึตึ ๑ ตุมุหาคึ
 สวณณปาคึ ปุเรตุวา ตุมุหาคึ โกชนภตุตึ เทวติ ๑ กึ การณาคิ
 ตาคาคิ ๑ เทว มาทิสตุส นาม ปณทุตปัฐิสตุส มตุตึกปาคึยา
 ลูบโกชนึ หริตุ้ อนนุจุนวึกนตุตึ ๑ สาคู ตาคาคิ ราชาคิ สพพิ
 ทาเปตุวา ตตุส เวยยาวจุกเร ปฎึปาคึ ๑

โพธิสตุโต มหาราช มา ภายิตตุถ อชชาคึ ยุกขึ ทเมตุวา
 ตุมุหาคึ โสตุลึ กตุวา อาคมึสาคีตึ ราชานึ วนุทิตวา
 อุกปรณานึ คาคาเปตุวา ตตุถ คนตุวา รุกขสุส อวึทุเร มนุสสุเส
 จเปตุวา สวณณปาทูกา อารุหิตวา ขคुकึ สนุนหิตวา เสตจจตุตึ
 มตุถเก กตุวา กาคจุนปาคึยา ภตุตึ กเหตุวา ยุกขสุส สนตุตึกึ
 ปายาสึ ๑ ยุกโช มคुकึ โอลเกนุโต ตึ ทิสวา อึยึ ปัฐิส โน
 อณณีสสุ ทิวเสตุ อาคมนนึยาเมน เอติ กึ นุ โช การณนตุตึ
 จึนเตลึ ๑ โพธิสตุโต รุกขสมึปึ คนตุวา อสึตุณนุทวน ภตุตปาคึ
 # ๑. ม. ยุกขาคึตึ ยุกตุตตุตึ ๑ ๒. ม. อาวุทธตุถานึ ๑

*เล่มที่ 32 สุตตชาตกัม หน้า 146

อนฺโตฌายาย กริตฺวา ฉายนฺเต จิโตว ปจฺมํ คากมาห

[๕๕๓]ราชา เต ภคฺตํ ปาเหสิ สุจิมฺสูปเสจฺนํ(๑)

มฆเทวสุมี อธิวตฺเถ เอหิ นิกฺขม ภูณฺชสุตฺติ(๒) ฯ

ตตฺถ ปาเหสีติ ปหิณฺนิ ฯ มฆเทวสุมี อธิวตฺเถติ มฆเทโวติ

วภูณฺชสุตฺติ วุจฺจติ ตสุมี อธิวตฺเถติ เทวตํ อาลปฺติ ฯ

ตํ สุตฺวา ยกฺโข อิมํ ปุริสํ วญฺเจตฺวา อนฺโตฌายาย

ปวิภูจํ ขาทิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา ทฺตฺติยํ คากมาห

[๕๕๔]เอหิ มาณว โอรฺหิ(๓) ภิกฺขมาทาย สุปีตฺถ

ตฺวณฺจ มาณว ภกฺโขสิ(๔) อุโก ภกฺขา ภวิสฺสธาติ ฯ

ตตฺถ ภิกฺขนฺติ มม นินฺพทฺธภิกฺขํ ฯ สุปีตฺถติ สุปฺสมปฺนํ ฯ

ตโต โพรสิสฺตฺโต เทว คากา อภาสิ

[๕๕๕]อปฺปเกน ตฺวํ ยกฺข ฌุลมตฺถํ ชหิสฺสสิ

ภิกฺขนฺเต นาหริสฺสนฺติ ชนา มรณฺสงฺกิโน(๕) ฯ

[๕๕๖]ลทฺธายํ ยกฺข(๖) ตว นิจฺจภิกฺขํ

สุจิมฺสูปเสจฺนํ(๗) ๗

ภิกฺขณฺจ เต อหริโย นโร อธิ

สุทฺถลฺลโก โหหิติ ขาทิเต(๘) มยฺยติ ฯ

ตตฺถ ฌุลมตฺถนฺติ อปฺปเกน การณฺน มหนฺตํ อตฺถํ

๑. ส. ม. สุจิมฺสูปเสจฺนํ ฯ ๒. ส. นิกฺขมม ภูณฺชสุตฺติ ฯ

๓. ส. ม. โอรฺเรน ฯ ๔. ม. ภิกฺขา จ ฯ ๕. ส. ม. มรณฺสณฺณิโน ฯ

๖. ม. ลทฺธายํ ยกฺขา ฯ ๗. ม. รสฺสา อฺเปตํ ฯ ๘. ม. เหหิติ ภกฺขิตฺเต ฯ

*เล่มที่ 32 ฤกถฤกถวณณนา หน้า 147

ชหิสฺสตี ทสเสติ ๑ นหริสฺสนฺตีติ อิตฺ ปฏฺจาย มรณสงฺกิโน
 หุตฺวา น อหริสฺสนฺติ อถ ตฺวํ มิลาตสาโข วิย รุกฺโข
 นิราหาโร ทพฺพลอ ภาวิสฺสตีติ ๑ ลทฺชายนฺติ ลทฺชํ อัย
 ลทฺชากมฺนํ ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ สเจ ตฺวํ สมฺม ขกฺข ยมฺหิ
 อชฺช อหริ อิทํ ตว ภาภํ สฺจึ ปณฺตีตํ อุตฺตมรเสน อฺเปตํ
 ลทฺชากมฺนํ เทวสิกํ เต อากจฺฉิสฺสตีติ ๑ อหริโยติ อหริณฺโโก ๑
 อิทํ วุตฺตํ โหติ สเจ ตฺวํ อิทํ ภาภํ กเหตุวา อากตฺมํ
 ภาภิสฺสตี อเถวํ มยิ ภาภิจิเต ภาภฺขณฺจ เต อหริณฺโโก อณฺโโล
 นโร อธิ สฺทูลลโก ภาวิสฺสตีติ ๑ กิการณนา ๑ มาทิสฺโส พาราณสิย
 อณฺโโล ปณฺชิตมฺนุสฺโส นตฺถิ มยิ ปน ขาทิตฺเต สฺตโน นาม
 ยกฺเขน ขาทิตฺโต อณฺณสฺส กสฺสจฺจิ น โส ลชฺชิสฺสตีติ ภาตฺตาหริณฺกํ
 น ลภิสฺสตี อถ เต อิตฺ ปฏฺจาย โภชนํ ทูลลภํ ภาวิสฺสตี
 อมฺหากํปิ ราชนํ คณฺหิตฺตํ น ลภิสฺสตี กสฺมา รุกฺขโต พหิ
 จานน(๑) สเจ ปณฺมํ ภาตฺตํ ภาภฺชิตฺวา มํ ปหิณฺนิสฺสตี อหํ เต
 รณฺโโล กเถตฺวา นิพทฺชภาตฺตํ เปเสสฺสामी อตฺตานิปี เต ขาทิตฺตํ
 น ทสฺसामी อหํ หิ ตว สนฺตเก จานน น จสฺสामी ปาทูกาสู
 จสฺสामी รุกฺขจฺฉายายปี เต น จสฺสामी อตฺตโน ฤตฺตจฺฉายายเมว
 จสฺสामी สเจ ปน มยา สทฺธี วิรุชฺฉิสฺสตี ขกฺเคน ตํ ทฺวิธา
 ฉินฺทิสฺสामी อหํ หิ อชฺช เอตฺตถเมว อากมฺนสฺชฺโซ หุตฺวา
 # ๑. ม. พหิภาเคน ๑

*เล่มที่ 32 สุตตชาตกั หน้า 148

อาคโต ๑ เอวิ กิร ตั มหาสตุโต สนุตชเชสิ ๑

ยกุโข ยุตตรูปี มาณโว ภณิตี สลลฤกเขตวา ปสนุนจิตโต
เทว คาลา อภาสิ

[๕๕๖]มเมว(๑) สุตต(๒) อตุโถ ยถา ภาสสิ มาณว

มยา ตวั สมนุลญาโต โสตุถิ ปสฺสาหิ มาตริ ๑

[๕๕๗]ขกุกิ ฉตตลจ ปาฏิลจ กจฺจเวทาทย(๓) มาณว

โสตุถิ ปสฺสตุ เต มาตา ตวณจ ปสฺสาหิ มาตรนติ ๑

ตตต สุตตนาติ โพิชิตตติ อาลปติ ๑ ยถา ภาสสิตีติ ยถา
ตวั ภาสสิ ตถา โย เอส ตยา ภาสิโต อตุโถ เอส มเมวตโถ
มยฺหณฺเวว วพฺพติ ๑

ยกฺขสฺส กถิ สุตฺวา โพิชิตตโต มม กมฺมํ นิปฺพนนํ ทมิโต
เม ยกุโข พหุณจ ฐนํ ลทฺธิ รณฺโณ จ วจฺนํ กตฺนติ ตฺถจฺจิตโต
ยกฺขสฺส อนฺโหมทนํ กโรนฺโต โอสานคาลมาห

[๕๕๘]เอวิ ยกฺข สฺฐิ โหหิ สห สพฺเพหิ ฅาติภิ

ฐนณจ เม อธิคตํ รณฺโณ จ วจฺนํ กตฺนติ ๑

วตฺวา จ ปน ยกฺขํ อามนฺเตตฺวา สมนม ตวั ปุพฺเพ อกฺขสฺสกมฺมํ
กตฺวา กกฺขโล ผรุโส ปเรสํ มํสโลหิตภกฺโข หุตฺวา นิพฺพตฺโต
อิโต ปฏฺจาย ปาณาติปาตาทีนํ มา กรีติ สีเล อานิสฺสํ ทุสฺสีเล
อาทีนํ กเถตฺวา ยกฺขํ ปณฺจสุ สีเลสุ ปตฺติฏฺจาเปตฺวา กิณฺเต

๑. สี่. ย. มเมส ๑ ๒. ส. สุตต ๑ ม. สุตโน ๑

๓. ม. กจฺจมาทาย ๑

*เล่มที่ 32 กุกุกวคควณณนา หน้า 149

อรณววาเสน เอหิ นครทวาระ ตํ นิสีทาเปตวา อคฺคภตฺตาทิลากิ
กโรมีติ ยกฺเขน สทฺธิ นิกฺขमितฺวา ขคฺคาทีนึ ยกฺขเมว คาทาเปตวา
พาราณสี อคฺมาสี ฯ สุตโน มาณโว ยกฺขํ คเหตุวา เอตีติ รณฺโณ
อาโรเจสุ ฯ ราชา อมจฺจคฺคณปริวฺโต โพธิสฺตตฺสส ปจฺจคฺคมนํ
กตฺวา ยกฺขํ นครทวาระ นิสีทาเปตวา อคฺคภตฺตาทิลากิ นํ
กตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา เภริณฺจาราเปตวา นาคเร สนนฺิปาเตตฺวา
โพธิสฺตตฺสส คฺคณํ กเถตฺวา เสนาปติฏฺจानํ อทาสี สยณฺจ
โพธิสฺตตฺสส โอวาเท จตฺวา ทานาทินิ ปฺลณฺณานิ กตฺวา
สคฺคปฺรายโน อโหสิ ฯ

สตฺถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาติกํ สโมชานสิ สจฺจปฺริโยसाने มาตุโปสทกิกฺขุ โสตาปตฺติสเส
ปติฏฺจहि ฯ ตทา ยกฺโข อญฺคฺลิมาโล อโหสิ ราชา อานนฺโท
माणโว ปน อหเมวาทิ ฯ

สุตฺตนาชาติกํ ตติยํ ฯ

กิชมชาตกำ(๑)

เต กถึ นุ กริสฺสนฺตติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
มาตุโปสกภิกฺขุ อารพุก กเถสิ ๑ วตุถุ สามชาตเก อาวี-
ภวิสฺตติ ๑

อติเต พาราณสิยํ พุรหุมทตเต รชฺชํ การนฺเต โพธิสตุโต
กิชมโยนียํ นิพพตฺติตฺวา วยปฺตโต วุฑฺฒे परिหีนจกฺขุเก
มาตาปิตโร กิชมคฺหาຍํ จเปตฺวา โคมํสาทีนึ อหริตฺวา
โปเสสิ ๑ ตสฺมี กาลे พาราณสิยํ สฺसाने เอโก เนสาโท
อนิยมิตฺวา กิชฺมานํ ปาเส โอะเทสิ ๑ อเถกทิวสํ โพธิสตุโต
โคมํสํ ปริยสฺนฺโต สฺसानํ ปวิฏฺโจะ ปาเทน ปาเส พชฺฉิตฺวา
อตุตฺตานํ น จินฺเตสิ วุฑฺฒे ปน มาตาปิตโร อนุสฺสริตฺวา กถึ
นุ โข เม มาตาปิตโร ยาเปสฺสนฺติ มม พนฺธภาวํปี อชานนฺตา
อนาถา นิปฺปจฺจยา ปพฺพตคฺหาຍเมว สฺสฺสฺสิตฺวา มริสฺสนฺติ มณฺเฑติ
วิลปฺนฺโต ปจฺมํ กาลมาห

[๕๕๐] เต กถึ นุ กริสฺสนฺติ วุฑฺฒา คิริทริสฺยา

อหํ พนฺโหสฺมิ ปาเสน นิลิยสฺส วสํ คโตติ ๑

ตตุถ นิลิยสฺสาติ เอวํนามกสฺส เนสาทปฺตตุตสฺส ๑

เนสาทปฺตโต ตสฺส ปรีเทวิตํ สฺตฺวา อาห

๑. ส. มาตุโปสกกิชมชาตกำ ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกคควณฺณนา หน้า 151

[๕๕๑] กิ คิซุม ปริเทเวสิ   กานู เต ปริเทวนา
 น เม สุโต วา ทิฏฺโฐ วา   ภาสนุโต มานุสี ทิโช ฯ

[๕๕๒] [๑]ภรามิ มาตาปิตโร   วุฑฺฒเฌ คิริทริสเย
 เต กถนฺนุ กสิสุสนฺติ   อหํ วสํ คโต ตว ฯ

[๕๕๓] [๒]ยนฺนุ คิซุโฌ โยชนสตํ   กุณปานิ อเปกฺขติ
 กสฺมา ชาลณฺจ ปาสณฺจ   อาสชฺชาปี น พุชฺฌสีติ ฯ

[๕๕๔] [๓]ยทา ปราภโว โหติ   โปโส ชีวิตสงฺขโย(๔)
 อถ ชาลณฺจ ปาสณฺจ   อาสชฺชาปี น พุชฺฌสีติ ฯ

[๕๕๕] ภรสฺสุ มาตาปิตโร   วุฑฺฒเฌ คิริทริสเย
 มยา ตฺวํ สมฺนุญฺญาโต   โสตุถิ ปสฺสาหิ ฌาตเก ฯ

[๕๕๖] เอวํ ลุฑฺฐก นนฺทสฺสุ   สห สพฺเพหิ ฌาติภิ
 ภริสฺสํ มาตาปิตโร   วุฑฺฒเฌ คิริทริสเยติ ฯ

เนสาทปฺตฺเตน ทฺติยา คิซุณฺน ตติยา อิติ อิมา คาคา ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา
 วุตฺตา ฯ

ตตฺถ ยนฺนุติ ยํ นุ เอตํ โลเก กถิยติ ฯ คิซุโฌ โยชนสตํ
 กุณปานิ อเปกฺขติติ โยชนสตํ อติกฺกมฺม จิตานิ กุณปานิ ปสฺสติ
 ตํ ยทิ กถํ อถ กสฺมา ตฺวํ อิมํ ชาลณฺจ ปาสณฺจ อาสชฺชาปี
 น พุชฺฌสี สนฺติกํ อากนฺตฺวาปี น ชานาสีติ ฯ ปราภโวติ

- # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร คิซุโฌ อาหาติ ทิสฺสนฺติ ฯ
- # ๒. ม. เอตฺถนฺตเร เนสาทโ อหาติ ทิสฺสนฺติ ฯ
- # ๓. ม. เอตฺถนฺตเร คิซุณฺนราชา อาหาติ ทิสฺสนฺติ ฯ
- # ๔. ม. ชีวิตสงฺขเย ฯ

*เล่มที่ 32 กฤษณาตก หน้ 152

วณาโส ฤรสสุต อท โส พอสตตตส ฐมมกถ สุตวา
ปณทโธ กฤษณาธา ปรวทนุโธ น อตตโน ปรวทต
มาตาปตุน ปรวทต นาย มาเรตุ ยุตโธตต ตสส ตสสตุวา
อาท วตุวา จ ปน ปยจตุเตน มุทจตุเตน ปาส โมเจส ฤ
อธสส พอสตตโธ มรณทกษโธ มุตุโธ(๑) สุกโธ อนุโมทน
กโรนุโธ ออสานกาลปี วตุวา มุขปฐร มล อาทาย คนตุวา
มาตาปตุน อทาส ฤ

สตธา อม ฐมมเทสน อทรวทา สจจทาน ปกาเสตุวา
ธาตก สโมธาเนส สจจปรวโยสาน มาตุโปสกกฤษ โสตาปตตผล
ปตฤษท ฤ ตทา เนสาทปุตโธ ลนโน อโอส มาตาปตโร
มหาราชกุลาน อเฮตุ กฤษณาธา ปน อหเมวาท ฤ

กฤษณาตก จตุตุถ ฤ

๑. ม. มรณมุขา ปมุตุโธ ฤ

ทพพปุปษชटकั

อนูตริจารี ภททนุเตติ อิทั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
อุปนนุทั สกยปุตตุ อารพุก กเถสิ ๑

โส หิ สาสเน ปพพชิตวา อปปัจฉาทิกุณเ ปหาย
มหาดณุโ อโหสิ ๑ วสุตูปนายิกาย เทว ตโย วิหารเ
ปริศคเหตุวา เอกสมิ ฅตุต วา อุปาหนั วา เอกสมิ กตุตทรยฎุจึ
วา อุทกตุมพิ วา จเปตวา เอกสมิ สยั วสติ ๑ โส เอกสมิ
ชนปทวิหารเ วสุตึ อุปคนตุวา ภิกขุณา นาม อปปัจฉเณ
ภวิตพพนุติ อากาเส จนุทั อุฎฐาเปนุโต วิย ภิกขุณั
ปจยสนุโตสทิปกั อริยวัสปฎิปปทั กเถสิ ๑ ตั สตุตวา ภิกขุ มนาปานิ
ปตุตจิวรานิ ฅทเหตุวา มตุตติกปตุตทานิ เจว ปัสสุกตุจิวรานิ จ
คณหีสุ ๑ โส ตานิ อตุตโน วสนฎฐาเน จเปตวา วตุถวสุโส
ปวารेतวา ยานกั ปุเรตวา เขตวนั กจจณุโต อนตุตรามกุเ
เอกสุส อรณญิกวิหารสุส ปฎุจึภาเค ปาเท วตุลिया ปลิพพุธา
อทฐา เอตุถ กิณุจึ ลทฐพพิ ภวิสตุตตีติ ตั วิหารั ปาวิสิ ๑
ตตุถ เทว มหตุลกา ภิกขุ วสุตึ อุปคจณีสุ ๑ เต เทว จ ฅตุลสาฎุเก
เอกณจ สุกุมั กมพลั ลภิตวา ภาเชตุ อสกุโกนุตา ตั ทิสวา
เถโร โน ภาเชตวา ทสุตตีติ ตุฎฐจิจตุตา มยั ฆนุเต อิมั
วสุสาวาสิกั ภาเชตุ น สกุโกม อิมั โน นิสุสาย วิวาโท โหติ
๑. ม. ทพพปุปษชटकั ๑

*เล่มที 32 ทพพปฐชาตกั หน้า 154

อิทั อมุหาคั ภาเชตว้า เทถาคี อาหัสุ ๑ โส ส้าฐ ภาเชตัส้ามีตี
เทว ฐลสาฎก ทุวินันั ภาเชตว้า อัย อมุหาคั วินยชรรันั
ป้าปฐน้าตีตี กมุพลั คเหตุว้า ปกุก้ามี ๑ เตปี เถร้า กมุพล
สาลย้า เตเนว สทุฐี เชตวันั คนุตว้า วินยชรรันั กีกุขุนั
เอตมตุถั อาโรเจตว้า ลพุกตี นุ โข กนุเต วินยชรรันั เอวั
วิโลปี ข้าทิตุนตี อาหัสุ ๑ กีกุขุ อุปนนุทตเถเรน อากตี
ปตตจิวรร้าสี ทิสว้า มห้าปฐลโยตี ตวั อ้าวโส พหุ เต
ปตตจิวรั ลทฐนตี วทีสุ ๑ โส กุโต เม อ้าวโส ปฐลณั อิมิน้า
เม อุป้าเยน อิทั ลทฐนตี สพพิ กเถตี ๑ กีกุขุ ฐมมสกายั
กถั สมฐฐ้าเปตุ อ้าวโส อุปนนุโท สกยปฐโต มห้ถณโห
มห้ลโโกตี ๑ สตุถ้า อ้าคนุตว้า กาย นุตถ กีกุขเวเอตรรหี
กถาย สนนัสนัณน้าตี ปฐจันตีว้า อิมาย น้าม้าตี วุตเต น
กีกุขเว อุปนนุเทน ปฐิปทาย อนุจจวิกั กถั ปรสส ปฐิปทั
กเถนุเตน น้าม กีกุขุน้า ปฐมั อตตโน อนุจจวิกั กตว้า
ปฐจฐ้า ปโร โอวิทตพโพตี

อตุตถานเมว ปฐมั ปฐฐฐฐเป นัเวสเย

อถลณณมนุสาเสยย น กิลิสเสยย ปณฐฐิตตี

อิมาย ฐมมปเท ค้าถาย ฐมมั เทเสตว้า น กีกุขเว อุปนนุโท
อิท้านเว ปุพเพเปส มห้ลโโกว น จ ปน อิท้านเว ปุพเพเปส
อิมะลั สนนุกั วิลุมปิเยว้าตี วตว้า อตีตี อ้าหริ

*เล่มที่ 32 ฤกฤกฤกวณณา หน้า 155

อดีเต พาราณสียี พรหมทตเต รชชั การนเต โพธิสตุโต
นทีตีเร รุกขเทวตา อโหสิ ฯ ตทา เอโก สีคาโล มายาวิ นาม
กรियี คเหตุวา นทีตีเร เอกสมึ จาเน วสิ ฯ อถกทิวสิ สีคาลี
สีคาลิ อาท โทหโพ เม สามิ อุปฺปนโน อลฺลโรหิตมจฺฉิ
ขาทิตฺติ อิจฺฉามิติ ฯ สีคาโล อปฺโปสฺสุกกา โหหิ อหริสฺสามิ
เตติ นทีตีเร จรฺนโต วฺลลียา ปาเท ปฺลิตฺพุทฺโธ อนฺุตฺติรเมว
อกฺมาสิ ฯ ตสมึ ขณฺณ คมฺภีรจาริ จ อนฺุตฺติรจาริ จาติ เทว
อุทฺทา มจฺฉเ ปฺริเยสนฺดา ตีเร อญฺจิสฺสุ ฯ เตสฺส คมฺภีรจาริ มหนฺตํ
โรหิตมจฺฉิ ทิสฺวา เวเคน อุทกํ ปฺวิสิตฺวา ตํ นงฺคฺญฺเจ คณฺหิ ฯ
พลวามจฺฉโณ ปฺริกทฺตฺนโต ปายาสิ ฯ โส คมฺภีรจาริอุทฺโท
มหามจฺฉโณ อฺกฺนินฺนํปี โน ปโหสฺสตี เอหิ เม สหาโย โหหิติ
อิตฺเรน สทฺธิ สลฺลปฺนโต ปจฺมํ คาถมาห

[๕๕๗]อนฺุตฺติรจาริ ภาทฺทนฺเต สหายมฺนุชว มํ
มหา เม คหิตโต มจฺฉโณ โส มํ หฺรติ เวคฺสาติ ฯ

ตตฺถ สหายมฺนุชว มนฺติ สหาโย อนฺุชว มํ ฯ สนฺธิวเสน
มกาโร วุคฺโต อิทํ วุคฺตํ โหติ ยถาหิ อิมินา มจฺฉเณ น สํหฺรามิ
เอวํ มํ นงฺคฺญฺจกฺขณฺฑํ คเหตุวา ตวํ อนฺุชวาทิ ฯ

ตํ สุตฺวา อิตฺโร ทฺติยํ คาถมาห

[๕๕๘]คมฺภีรจาริ ภาทฺทนฺเต ทพฺหิ คณฺหาหิ ถามสา
อหํ ตํ อุทฺธริสฺสามิ สฺปณฺโณ อฺรคฺมมิวาทิ(๑) ฯ

๑. ม. อฺรคามิว ฯ

*เล่มที่ 32 ทพพปฺพษาคกั หน้า 156

ตตฺถ ถาเมสาติ ถาเมเน ฯ อุทฺฐริสฺสามิตี นิหริสฺสามิ ฯ
สฺปนฺโน อฺรคฺมมิวาทิ คฺรุโ พสฺปปี วิย ฯ

อถ เทวปี เต เอกโต หุตฺวา โรหิตมจฺฉํ นิหริตฺวา ถเล
จเปตฺวา มาเรตฺวา ภาเชหิ ตฺวํ ภาเชหิติ กลหํ กตฺวา ภาเชตฺ
อสกฺโกนฺดา จเปตฺวา นิสฺสีทิสฺสุ ฯ ตสฺมี ขณฺ สิคาโล ตํ จานํ
อนฺุปฺตฺโต ฯ เต ตํ ทิสฺวา อุโภปี ปจฺจุคฺคณฺนํ กตฺวา อຍ္ยํ สมฺม
ทพพปฺพษ มจฺฉิ อมฺเหหิ เอกโต หุตฺวา คหิโต ตํ โน ภาเชตฺ
อสกฺโกนฺदानํ วิวาโท อฺปนฺโน สมกํ โน ภาเชตฺวาเทหิติ
ตติยํ คาถมาหํสุ

[๕๕๕]วิวาโท โน สมฺปนฺโน ทพพปฺพษ สฺนฺนิหิ เม
สเมหิ เมธกํ(๑) สมฺม วิวาโท วฺุปสมฺมตฺติ(๒) ฯ

ตตฺถ ทพพปฺพษาคิ ทพพปฺพษมานวณฺณตฺยา ตํ
อาลปฺนฺติ ฯ เมธกนฺติ กลหํ ฯ

เตสํ กถํ สุตฺวา สิคาโล อตฺตโน พลํ ทิเปนฺโต อิมํ คาถมาห
[๑๐๐๐]ธมฺมจฺฉหํ ปุเร อาสี พหุอฺภูวํ ตีริตํ(๓)
สเมหิ เมธกํ(๑) สมฺม วิวาโท วฺุปสมฺมตฺติ ฯ

อิมํ คถํ วตฺวา ภาเชนฺโต อิมํ คาถมาห

[๑๐๐๑]อนฺุตฺริจารี นจฺฉจฺฉํ สีสํ คมฺภีรฺจาริโน
อจฺฉายํ(๔) มชฺฉิมิ โขณฺโท ธมฺมจฺฉสฺส ภวิสฺสตีติ ฯ

ตตฺถ ปจฺมคากาย อຍ္ยมตฺโต อหํ ปุพฺเพ ราชนํ วินิจฺฉยา-

๑. ยฺ. เมธกํ ฯ ๒. ม. วฺุปสมฺมตฺติ ฯ ๓. ม. พหุ อฺภูวา เม ตีริตา ฯ

๔. สฺ. ยฺ. อถายํ ฯ

*เล่มที่ 32 ฤกถวคฤกถวณณนา หน้า 157

มจโจ อาสี เตน มยา วินิจฺเจเย นิสีทิตฺวา พหุอญฺญัว ตีริตฺนฺติ
เตสํ เตสํ พุราหุมนคหปติกาทีนํ พหุอญฺญา ตีริตา วินิจฺจिता
สุวาทํ ตุมหาทีสานํ สมชาติกาณํ จตฺตปฺปทานํ อญฺญํ ตีเรตุํ
กินฺน สกฺขิสฺสामी อหํ โว สเมมิ เมธคํ สมฺม มํ นิสฺสาย
ตุมหากํ วิวาโท วุสสมฺมตฺตํ อุปสมฺมตฺตํ ๑ เอวญฺจ ปน วตฺวา
มจฺจํ ตโย โภกฺกฺจาเส กตฺวา อนฺตฺริจาริกํ ตฺวํ นงฺคฺกฺจํ คณฺห
สีสํ คมภฺริจาริโน โหตุ อจฺจาญํ มชฺฉิมโฆ ขณฺโหติ อปี
จ อญฺ มชฺฉิมโฆ โภกฺกฺจาโส ๑ อถฺวา อจฺจาติ อติจฺจ อิม เทว
โภกฺกฺจาเส อติกฺกมิตฺวา จิโต อญฺ มชฺฉิมโฆ ขณฺโห ธรรมภฺรฺจฺส
วินิจฺฉยสามิกสฺส มยฺหํ ภวิสฺสตี ๑

เอวํ ตํ มจฺจํ วิภชิตฺวา ตุมฺเห กถํ อกตฺวา นงฺคฺกฺจฺญ
สีสญฺจ ขาทถาติ วตฺวา มชฺฉิมกฺขณฺฑํ มฺเขน จํสิตฺวา เตสํ
ปสฺสนฺตฺวานญฺเวย ปายาสี ๑ เต สหสฺสปราชิตา วิย ทุมฺมุขา
นิสฺสีทิตฺวา ฤกฺจํ คาทมาหํสุ

[๑๐๐๒]จิริปี ภกฺโข อภวิสฺส สเจ น วิวเทมเส

อสีสํกํ อนงฺคฺกฺจํ สิกาโล หรติ โรหิตนฺติ ๑

ตตฺถ จิริปีติ เทว ตโย ทิวเส สนฺธาย วุคฺตํ ๑

สิกาโลปี อชฺช ภริยํ โรหิตมจฺจํ ขาทาเปสฺสามีติ

ตฺกฺจฺจิตฺโต ตสฺสา สนฺตํ อากมิ ๑ สาทํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา

*เล่มที่ 32 ทพพบุปผชาติกัม หน้า 158

อภินนุทมานา อิมิ คากมาห

[๑๐๐๓]ยถาปี ราชา นนุเทยย รชชั ลทุธาน ขตติโย

เอวามชช นนุทามิ ทิสฺวา ปุณฺณมฺหํ ปตฺตินฺติ ฯ

อิมิ คากั วตฺวา อธิคมฺปายิ ปุจฺจนฺติ อิมิ คากมาห

[๑๐๐๔]กถนฺนุ ถลโฆ สนฺโต อุกเก มจฺฉิ ปรามสิ

ปุฏฺโฐ เม สมฺม อกฺขาหิ กถิ อธิคตฺ ตยาติ ฯ

ตตฺถ กถนฺนุติ ขาท ภาทเทติ มจฺฉกฺขณฺเต ปุโรโต จปิเต

กถิ นุ ตฺวํ ถลโฆ สมานโน อุกเก มจฺฉิ กณฺหิตี ปุจฺฉิ ฯ

สิคาโล ตสฺสา อธิคมฺปายิ อากฺขนฺโต อนนฺตริ คากมาห

[๑๐๐๕]วิวาเทน กิสฺา โหนฺติ วิวาเทน ธนฺกฺขยา

ชินา อุกฺทา วิวาเทน ภูลฺลช มายาวิ โรหิตฺนฺติ ฯ

ตตฺถ วิวาเทน กิสฺา โหนฺตีติ ภาทเท อิเม สตฺตา วิวาทํ

กโรนฺตา วิวาทํ นิสฺสาย กิสฺา อปฺปมํสโลหิตา โหนฺติ ฯ วิวาเทน

ธนฺกฺขยาติ หิริลฺลสฺวณฺณาทีนํ ธนानํ ขยาปี วิวาเทเนว

โหนฺติ ฯ ทฺวิสุปี วิวทนฺเตสุ เอโก ปราชิตฺโต ปราชิตตฺตา ธนฺกฺขยิ

ปาปุณฺนาติ อิตโร ชยภาคทาเนน ฯ ชินา อุกฺทาติ เทว อุกฺทา

วิวาเทเนว อิมิ มจฺฉิ ชินา ตสฺมา ตฺวํ มยา อากตสฺส อฺปฺปตฺตี

มา ปุจฺฉ เกวลิ อิมิ ภูลฺลช มายาวิ โรหิตฺนฺติ ฯ

อิตรา อภิสมฺพุทฺธคาถา

*เล่มที่ 32 กุกกุกวณณนา หน้า 159

[๑๐๐๖]เอวมเว มนุสเสสุ วิวาโท ยตถ ชายติ
    ธมมฏจมติธวานติ(๑) โส หิ เนลั วินายโก
    ธนาปี ตตถ ชียนติ ราชโกโส ปวฑฒตีติ ฯ

ตตถ เอวมเวติ ภิกขเว ยถา เอเต อุฑทา ชินา เอวมเว
มนุสเสสุปี ยสมิ จาเน วิวาโท ชายติ ตตถ มนุสสา ธมมฏจ
อติธวานติ วินิจจยสามิกิ อุปสงกมนติ ฯ กิการณา ฯ โส หิ
เนลั วินายโก เตลั วิวาทาปนุนาน วิวาทวูปสมโกติ อตุโถ ฯ
ธนาปี ตตถาติ ตตถ เต วิวาทาปนุณา ธนโตปี ชียนติ อตตโน
สนตกา ปริหายนติ ทณฺเฑน เจว ชยภาคคฺคหณฺเณน จ ราชโกโส
ปวฑฒตีติ อตุโถ ฯ

สตถา อิมิ ธมมเทสนิ อหริตฺวา ชาตกิ สโมธานสิ
ตทา สิลาโล อุปนฺโท อโหสิ เทว อุฑทา เทว มหุลลกา
ตสฺส การณสฺส ปจฺจกฺขการิกา รุกฺขเทวตา ปน อหเมวติ ฯ

ทพฺพปฺปชชาตกิ ปญจมิ ฯ

๑. ส. ม. ธมมฏจ ปรุทธิธวานติ ฯ

ทสนณกษาคัก(๑)

ทสนณกัก คิจิณธารนุติ อิทํ สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
ปฺรารณทุติยิกปโลภนํ อารพุก กเถสิ ฯ

ตํ หิ ภิกขุํ สตุถา สจจํ กิร ตวํ อุกกณฺจโติติ ปุจฺจนิตฺวา
สจจํ ภนฺเตติ เกน อุกกณฺจาปีโตติ ปฺรารณทุติยิกายาติ
วุตฺเต ภิกขุ ออํ อิตถิํ ตฺยหํ อนตฺถการิกา ปุพฺเพปี ตวํ อิมํ
นิสฺสาย เจตสิกโรเคน มรณฺโต ปณฺหิเต นิสฺสาย ชีวิตลทฺุโรติ
วตฺวา อตีตํ อหาริ ฯ

อตีเต พาราณสียํ มทฺทวมหาราเช รชฺชํ กาเรนฺเต
โพธิสตุโต พฺราหมณฺกุลเ นีพฺพตฺติ ฯ เสนกฺกมาโรติสฺส นามํ
อํกํสุ ฯ โส วยปฺตฺโต ตกฺกสิลาโย สพฺพสิปฺปานิ อุกกณฺหิตฺวา
พาราณสี ปุจฺจาคนฺตฺวา มทฺทวรณฺโธ อตฺถมฺมานุสาสโก อมจฺโจ
อโหสิ ฯ เสนกปณฺหิโตติ วุตฺโต สกฺลนฺนเร จนฺโท วิย สุริโย
วิย จ ปณฺณายติ ฯ ตทา รณฺโธ ปุโรหิตปฺตฺโต ราชฺฐปฺญฺจานํ
อาคโต สพฺพาลงฺการปฺญฺมิณฺหิตํ อุตฺตมรฺูปธร์ รณฺโธ อุกฺกมฺเหสิ
ทิสฺวา ปฺญฺพิทฺทจิตฺโต หุตฺวา เกหํ คนฺตฺวา นีราหาโร นีปฺชชิตฺวา
สหายเกหิ ปฺญฺโง ตมตฺถํ อารโจะสิ ฯ ราชา ปุโรหิตปฺตฺโต น
ทิสฺสติ กหนฺนุโขติ ปุจฺจนิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
อหํ เต สตุตฺ ทิวสานิ ทมฺมิ อิมํ สตุตฺทาหํ ฆเร กตฺวา อญฺจเม
๑. ม. ปณณกษาคัก ฯ

*เล่มที่ 32 กุกุกวคควณณนา หน้้า 161

ทิวเส อาเนยยาสิตี อาห ๑ โส สาฐติ สมปฏิจฉิตวา ตั้ เกห้
 เนตวา ตาย สทุธิ อภิรมิ ๑ เต อณณมณณั ปฏัพทฐจิตตา
 หุตวา กิณฉิ อชานาเปตวา อคคทวารเนเนว ปลายิตวา อณณสสุ
 รมโย วิชิตั้ อคมั้สุ ๑ โกฉิ คตฏฐจันนั น ชานาติ นาวาย
 คตมคคโค วิย อโหสิ ๑ ราชา นคร เกริณจาราเปตวา
 นานปุปกาเรน วิฉินนุโตปี ตสสุ คตฏฐจันนั น อณณาสิ ๑ อถสสุ
 ตั้ นิสสุสาย พลวโสโก อุปปชชชิ ๑ หทยั้ อณณห้ หุตวา โลหิตั้
 ปคชชิ ๑ ตโต ปฏฐายปีสสุ กุฉฉิโต โลหิตั้ นิกขมิ ๑ พุยาธิ
 มหนุโต อโหสิ ๑ มหนุตาปี ราชเวชชชา ติกฉฉิตตุ้ นาสกขีสุ ๑

โพธิสตุโต อิมสสุ รมโย พุยาธิ นตุฉิ ภิรยั้ ปน อปสสนุโต
 เจตสิกโรเคน ฉุฉุฉุ อูปาเยน นั้ ติกฉฉิสสุสามิติ आयुरुจ
 ปุกุกสตุจาทิ เทว รมโย ปณณทิตอมจเจ อามนุเตตวา รมโย
 เทวียา อทสสุเนน เจตสิกโรคั้ จเปตวา รมโย โรโค นตุฉิ
 พหุปการิ โข อมุหาคั้ ราชา ตสสุมา อูปาเยน นั้ ติกฉฉิสสุสาม
 ราชงคณณ สมชชั้ กาทเรตวา อสิี คิลิตตุ้ ชานนุเต อสิี คิลาเปตวา
 ราชานั้ สิหปณณชเร กตวา สมชชั้ โอลอกาเปสสุสาม ราชา อสิี
 คิลนตุ้ ทิสสุวา อตุฉิ นุ โข อิตอ อณณั้ ทุกกรตรนตุ้ ปณณห้
 ปุฉฉิสสุตติ ตั้ สมม आयูร ตวั้ อสुकนนาม ททามิติ วจันนั้ อิตอ
 ทุกกรตรนตุ้ พุยากรเยยาสิ ตโต สมม ปุกุกส ตั้ ปุฉฉิสสุตติ
 อถสสุ ตวั้ มหาราช ททามิติ วตวา อททโต ส้า วาจา อผลา

*เล่มที่ 32 ทสณณกชาติกั หน้าที่ 162

โหติ ตถารูปี วาจัน เกจิ อุปชีวนุติ น ขาทนุติ น ปิวณติ
เย น ตสส วจนสฺสานุจจวิกั กโรนุติ ยถาปฏิญญาตมตถุ
เทติเยว ตโต ทุกกรตรนุติ เอว พุยากรเยยาสี อิตโต ปรี กตตพพ
อหิ ชานิสฺสามิติ วตฺวา สมชฺช อกาสิ ฯ

อถ เต ตโยปี ปณฺชิตา รณฺโณ สนฺตีกั คนฺตฺวา มหาราช
ราชงฺกณฺเ สมชฺช วตฺตติ ตํ โอลเณตฺวานัน ทุกขิปิ น ทุกข
โหติ เอหิ กจฺจมาติ ราชานัน เนตฺวา สีหปณฺชริ วิวริตฺวา
สมชฺช โอลเภาเปสฺสุ ฯ พหุ ชนา อตฺตโน ชานนสิปฺปี ทสฺเสสฺสุ ฯ
เอโก ปฺริโส เตตฺตีสฺสกุํ ติจิณฺชาริ อสิรตฺนํ กิลติ ฯ ราชา ตํ
ทิสฺวา อยํ ปฺริโส เอว อสิ กิลติ อตฺถิ นุ โข อิตโต อณฺณ
ทุกกรตรนุติ อิม ปณฺชิต ปุจฺฉิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา आयุริ
ปุจฺฉนฺโต ปจฺมํ คากมาห

[๑๐๐๗] ทสณณกั(๑) ติจิณฺชาริ อสิ สมฺปนฺนปายิน
ปฺริสาຍํ ปฺริโส กิลติ กิณฺนุ ทุกกรตรริ อิตโต(๒)
ยทณฺณํ ทุกกริ จานัน ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺติ ฯ

ตตถ ทสณณกนฺติ ทสณณกรณฺเ อุปฺปนฺนํ ฯ สมฺปนฺน-
ปายินนุติ สนนฺมฺปนฺนปรโลหิตปายิน ฯ ปฺริสายนุติ ปฺริสมชฺช
ชนโลเณน อยํ ปฺริโส กิลติ ฯ ยทณฺณนุติ ยํ อณฺณ อิตโต
อสิคิลนฺโต ยํ อณฺณ ทุกกรตรริ การณฺณํ ตํ มยา ปุจฺฉิตฺติ
๑. ม. ปณณกั ฯ ๒. ส. กิ ทุกกรตรริ ตโต ฯ

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกควณณนา หน้้า 163

กเถหิ ๑

อถสฺส โส กถนุโต ทุตยิ คากมาห

[๑๐๐๔]กิลยย ปุริโส โลภา อสิ สมฺปนฺนปายินิ

โย จ วชฺชา ททามิติ ตํ ทุกฺกรตรํ ตโต

สพฺพณฺณํ สุกฺกรํ ฌานํ เอวํ ฆานาหิ มาคธาติ(๑) ๑

ตตฺถ วชฺชาติ วเทยฺย ๑ ตํ ทุกฺกรตรนฺติ ตํ ททามิติ
วจนํ ตโต อสิคิลนโต ทุกฺกรตรํ ๑ สพฺพณฺณนฺติ อสุกฺกนฺนาม
ตว ทสฺสามิติ วจนํ ฌเปตฺวา อณฺณํ สพฺพปี การณํ สุกฺกรํ ๑
มาคธาติ ราชานํ โคตฺเตนาลปติ ๑

รณฺโณ อายฺรปณฺฑิตสฺส วจนํ สุตฺวา อสิคิลนโต กิร
อิทํ นาม ทมฺมิติ วจนํ ทุกฺกรํ อหฺลจฺ ปุโรหิตปฺตฺตสฺส เทวี
ทมฺมิติ อวจํ อติทุกฺกรํ วต เม กตฺนฺติ ตํ วิมฺสนฺตฺสฺเสว
หทยฺ โสโก โธกํ ตนฺกํ กโต ๑ โส ตโต ปรสฺส อิทํ
นาม ทมฺมิติ วจนโต ปนฺณณํ ทุกฺกรตรํ อตฺถิ นุ โขติ จินฺเตตฺวา
ปุกฺกสฺสปณฺฑิตฺเตน สทฺธิ สลฺลปฺนฺโต ตติยิ คากมาห

[๑๐๐๕]พฺยากาสิ อายฺโร(๒) ปณฺหิ อตฺถิ ฌมฺมสฺส โกวิโท

ปุกฺกสฺสํ ทานิ(๓) ปุจฺจามิ ก็ ทุกฺกรตรํ ตโต

ยทณฺณํ ทุกฺกรํ ฌานํ ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺจิตฺติ ๑

ตตฺถ ปณฺหิ อตฺถนฺติ ปณฺหสฺส อตฺถิ พฺยากาสีติ วุตฺตํ
๑. ม. มทฺทวาทิ ๑ ๒. ส. ปุกฺกุโส ๑ ๓. ส. ปุกฺกสฺสํทานิ ๑

*เล่มที 32 ทสณณกชาติกั หน้า 164

โหติ ๑ ฌมมสฺส โกวโหติ ตทตฺถโชตเก อตฺถ(๑) กุสโล ๑ ตโตติ
ตโต วจนโต กิ ทุกฺกรตรั ๑

อถสฺส พุยากรโรรุโต ปุฏกุสปลนฺทิตอ จตฺตถุํ คากมาห

[๑๐๑๐] [๒]น วาจมฺปชีวนฺติ อผลั กิรมุทีริตํ

โย จ ทตฺวา อวากยิรา ตั ทุกฺกรตรั ตโต

สพฺพณฺณํ สุกฺริ จานั เอวั ชานาหิ มาคชาติ ๑

ตตฺถ ทตฺวาติ อสุกั นาม เทมีติ ปฏฺิณฺณํ ทตฺวา ๑

อวากยิราติ ตั ปฏฺิณฺณตมตฺถํ ททนฺโต ตสฺมี โลกั อวกรเยย

นินฺนุเทยย ตณฺจ ภาณฺฑั ทเทยฺยาติ วุตฺตํ โหติ ๑ ตโตติ ตโต

อสิคิลนโต อสุกนฺนาม เต เทมีติ วจนโต จ ตเทว ทุกฺกรตรั ๑

รณฺโณปี ตั วจนั สุตฺวา อหิ ปุโรหิตปฺตฺตสฺส เทวี เทมีติ

ปจฺมํ วตฺวา วาจาย อญฺจณฺวิกั กตฺวา ตั อทาสี ทุกฺกรั วต

เม กตฺนฺติ ปรีวิทกฺเกนตฺสฺส สอโก ตนฺนุคตโร ชาโต ๑ อถสฺส

เอตทโหสิ เสนกปณฺฑิตโต อณฺโณ ปณฺฑิตตโร นาม นตฺถิ

อิมิ ปณฺหิ เอตํ ปุฏฺิณฺณสํมิตติ ตโต ตั ปุฏฺิณฺณโต ปณฺจมํ คากมาห

[๑๐๑๑] [๓]พุยาภาสิ ปุฏฺุโส ปณฺหิ อตฺถั ฌมมสฺส โกวโห

เสนกั ทานิ ปุฏฺุณามิ กิ ทุกฺกรตรั ตโต

ยทณฺณํ ทุกฺกรั จานั ตั เม อกฺขาหิ ปุฏฺุณฺโตติ(๓) ๑

อถสฺส พุยากรโรรุโต เสนโก ญฺุจฺจ คากมาห

๑. ม. คณฺเ ๑ ๒. ส. อิม ปาจา นตฺถิ ๑ ๓. ส. อิม ปาจา นตฺถิ ๑

*เล่มทึ 32 จุกกุกวควณณนา หน้า 165

[๑๐๑๒]ทเทยฺ ปุริโส ทานํ   ๑ปป์ วายทึ วา พหุ
โย จ ทตฺวา นานุตปเป   ตํ ทุกกรตรึ ตโต
สพฺพณฺณํ สุกรึ จานํ   เอวํ ชานาหึ มาคธาติ(๑) ๑

ตตฺถ นานุตปเปติ ๑ตฺตโน ๑ตฺกนฺตํ ๑ตฺมินาปี ปิยภณฺฑํ
ปรสฺส ทตฺวา กิมตฺถํ มยา ๑ทํ ทินฺนุนฺติ เอวนฺตํ ปิยภณฺฑํ
๑ารพฺภ ๑โย ปจฺจนา น ตปฺปติ น โสจติ ๑เอตํ ๑สฺทิลนโต จ
๑สุกํ นาม เต เทมีติ วจนโต จ ตสฺส ทานโต จ ทุกกรตรึ ๑
๑ติ มหาสฺตโต ราชานํ สณฺณาเปนฺโต กเถสิ ๑ ทานํ หิ
ทตฺวา ๑ปรเจตนา ทุสทฺธานิยา(๒) ตสฺสา ทุสทฺธานิยทุกกรตา(๓)
เวสฺสสนฺตรชาตเกปี ทึปีตา ๑ วุตฺตํ เหน็ด

๑าทู จาปี คเหตุวาน   ขคฺคํ พนฺธิตฺว วามโต
๑าเนยฺยามิ สเก ปุตฺเต   ปุตฺตานํ หิ วโร ทุกโย
๑กฺขจฺจณเมตํ ทุกขรूपํ   ยํ กุมารา วิหณฺณเร
สคณฺจ ๑มฺมมณฺณาย   โโก ทตฺวา ๑นฺตปฺปตีติ ๑

๑ราชาปี ๑โย โปธิสคฺตสฺส วจนํ สุตฺวา สลฺลภฺเขสิ ๑หํ
๑ตฺตโน มเนเนว ปุโรหิตปุตฺตสฺส เทวี ทตฺวา สกมนํ สนฺธาเรตฺตํ
น สกฺโกมิ โสจามิ กิลมามิ น เม ๑ทํ ๑นฺจจวิกํ สเจ ส
มยิ สสิเนหา ภเวยฺย ๑ิมํ ๑ิสฺสรियํ จทฺเทตฺวา น ปลาเยยฺย
มยิ ปน สิเนหํ ๑กตฺวา ปลาตาย กิ นาม มยฺหนฺติ ๑ ตสฺเสตํ

๑. ม. มทฺทวาติ ๑ ๒. ม. ทุสฺสสนฺธาริยา ๑

๓. ม. สนฺธารณทุกกรตา ๑

*เล่มที่ 32 ทสณณกชาติกั หน้าที่ 166

จินเตนุตสส ปทุมปตฺตโต อุทกพินทุ วีย สพฺพโสโก นีวตฺติตฺวา

คโต ฯ ตั ขณฺณเววสฺส กุจฺฉิ ปรีสณฺจาทิ ฯ โส นีโรโค

สุขิตฺโต หุตฺวา โพธิสฺสตฺตสฺส ฤตี กโรนฺโต โอสานคาถมาห

[๑๐๑๑] พุยาภาสิ आयुरो पल्लहि ओठ पुकुसुप्रीसो

सपुपे पल्लहे अतिगोति(१) यथा भासति सेनगोति ॥

ตตฺถ ยถา ภาสตีติ ยถา ปณฺฑิตฺโต ภาสตี ตเถว ตั

ทานนนาม ทตฺวา เนว อนฺตปปีตพฺพนฺติ ॥

อิมํ ปนสฺส ฤตี กตฺวา คุญฺโจะ พหุ ฅนฺ อทาสี ॥

สตุถา อิมํ ฅมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา

ชาติกั สโมธานสิ สจฺจปรีโยसानเ โส อุกฺกณฺจิตฺติกุ

โสตาปตฺตติผล ปตฺติฏฺฐหิ ॥ ตทา ราชมहेสิ ปุราณทฺตฺติยิกา อโหสิ

ราชา อุกฺกณฺจิตฺติกุ आयुरปณฺฑิตฺโต โมคฺคลฺลาโน ปุกุสฺสปณฺฑิตฺโต

สาริปฺตฺโต เสนกปณฺฑิตฺโต ปน อหเมวาทิ ॥

ทสณฺณกชาติกั ฉกฺุจฺ ॥

๑. ม. อติโกติ ๐

เสนกชาติกั(๑)

วิพุกนตจิตโตติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อตุตโน
ปยุณาปารมี อารพุก กเถสิ ฯ ปจจุปฺปนฺนวตฺถุ อุมฺมงฺกชาติเก
อาวีภวิสุตติ ฯ

อตีเต พาราณสียํ ชนโก นาม ราชา ราชํ กอารีสิ ฯ
ตทา โพธิสตฺโต พุราหฺมณฺกุลเ นิพฺพตฺติ ฯ เสนกฺกุมาริตฺตฺส
นามํ กรีสุ ฯ โส วยปฺปโต ตกฺกสิลาโย สพฺพสิปฺปานิ
อูกฺคณฺหิตฺวา พาราณสียํ ปจจาคนฺตฺวา ราชานํ ปสุติ ฯ ราชา
ตี อมฺจจุจฺจเน จเปสิ มหนฺตลฺลจฺจสฺส ยตี อนฺุปฺปทาสิ ฯ โส รมฺโย
อตุถลฺลจ รมฺมณฺจ อนฺุสาลิ ฯ มจฺจโรถ รมฺมกฺกโก หุตฺวา
ราชานํ ปญฺจสุ สีเลสุ ปติจฺจจาเปตฺวา ทาเน อฺุโปสถกฺมเม
จ ทสกฺสทกฺมมฺเปสฺสุติ อิมาย กฺลฺยาณปฺฏิปฺทาโย ปติจฺจจาเปสิ ฯ
สทฺถรฺกฺเจ พุทฺธานํ อฺุปฺปาทกาโล วิย อโหสิ ฯ ปกฺขทิวเสสุ
ราชา จ อฺุปฺราชาทโย จ สพฺเพ สนฺุณีปติตฺวา รมฺมสฺกํ
สชฺเชนฺติ ฯ มหาสตุโต สชฺชิตฺตฺมมฺสทฺยาโย สุรภิปฺลลฺงกฺมชฺชคฺโต(๒)
พุทฺธลึพาย รมฺมํ เทเสสิ ฯ พุทฺธานํ รมฺมกถาสทิสาวสุส กถา
โหติ ฯ

อถลฺลยตโร มหฺลลทฺพุราหฺมโณ ฌนิกฺกํ จริตฺวา กหาปณ-
๑. ส. สตุตฺถกฺสตุตชาติกั ฯ ๒. ส. สรภิปฺลลฺงก... ฯ
ม. รตนปฺลลฺงกฺวรคฺโต ฯ

*เล่มที่ 32 เสนกชาตกั หน้า 168

สหสฺสั ลภิตฺวา เอกสฺมี พุราหุมนฺกุลเ นิกฺขิปิตฺวา ปุณ
ภิกฺขุ จริสฺสามิตี คโต ๑ ตสฺส คตกาเล ตั กุลั กหาปณเ
วลฺลเชติ ๑ โส อากนฺตฺวา กหาปณเ อาหาราเปสิ ๑ พุราหุมนเ
กหาปณเ ทาคู อสฺกโกนฺโต อตฺตโน ธีตรั ตสฺส ปาทปริจาริกั
กตฺวา อทาสี ๑ พุราหุมนเ ตั คเหตุวา พาราณสีโต อวิทฺูเร
เอกสฺมี พุราหุมนฺคามเ วาสั กปฺเปสิ ๑ อถสฺส ภริยา ทหฺรตาย
กามสฺสู อติตฺตา อญฺเณน ตฺรณฺพุราหุมนเณน สทฺธิ มิจฺฉาจารย์
จริ ๑

โสฬส หิ อตฺปปิยวตฺถุณี นาม ๑ กตฺมานิ โสฬส ๑ สากโร
สพฺพสฺวานตีหิ น ตฺปปติ ๑ อคฺคิ อุปาทานน น ตฺปปติ ๑
ราชา รชฺเชน น ตฺปปติ ๑ พาโล ปาเปหิ น ตฺปปติ ๑ อิตฺถิ
เมถุนชฺมเมน อลงฺกาเรณ วิชายนฺนาติ อิเมหิ ตีหิ น ตฺปปติ ๑
พุราหุมนเ มนฺเตหิ น ตฺปปติ ๑ ฉายี วิหารสฺมาปตฺติยา น
ตฺปปติ ๑ เสโ อปฺจเยน น ตฺปปติ ๑ อปฺปิจฺโณ รุตฺตงฺกฺกุณฺเนน
น ตฺปปติ ๑ อารทฺธวิริโย วิริยารมฺเณน น ตฺปปติ ๑ ชฺมมฺกถิโก
สากจฺฉาย น ตฺปปติ ๑ วิสาร์โท ปริสาย น ตฺปปติ ๑ สทฺธิ
สงฺฆุปรฺกฺุชานน น ตฺปปติ ๑ ทายโก ปริจฺจาเคน น ตฺปปติ ๑
ปณฺหิโต ชฺมมฺสฺสวเนน น ตฺปปติ ๑ จตฺสฺโส ปริสา ตถาคต-
ทสฺสเนน น ตฺปปนฺตฺติตี ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกควณณนา หน้า 169

สาปี พุราหุณณิ เมณณชมนเมณ อติตตะ ตั พุราหุณณิ
นีหริตตะ วิสสุจจา ปาปกมมัม กาคูกามา หุตตะ เอกทิวลั
ทุมมณา นิปชชิตตะ กิ โภทีตี วุตตะ พุราหุณณ อหิ ตว
เคเห กมมัม กาคู น สกุกโกมิ ทาสีทาสี อานนหิตี ๑ โภติ ชนั
เม นตฺติ กิ ทตะ อานนหิตี ๑ กิกขัม จริตตะ ชนั ปรีเยสิตตะ
อานนหิตี ๑ เตนหิ โภติ ปาเลยยิ เม สชเชหิตี ๑ สาคสส
พทฺชตฺตํ อพทฺชตฺตํ จมมปสิพพกัม ปุเรตตะ อทาสี ๑ พุราหุณณโณ
คามนิกมราชธานีสุ จรณฺโต สตฺต กหาปณณสถานิ ลกิตตะ อลั
เม เอกตฺตํ ชนัทาสทาสีมุลาชาติ นีวตฺติตตะ อตฺตโน คามั
อากจฺจนฺโต เอกสุมิ อุกกพาสูกจฺจณเน ปสิพพกัม มุณณจิตตะ สตฺตํ
ชาทิตตะ ปสิพพกมมัม อพนฺชิตตะวา วานิยิ ปิวิตฺตํ โอตินฺณโณ ๑
อเอกสุมิ รุกขสุสิเร เอโก กณฺหสไปโป สตฺตคฺคณฺธํ ฌายิตตะ
ปสิพพกัม ปวิสิตตะ โภกั อากุณณชิตตะ สตฺตํ ชาทนฺโต นิปชชิต ๑
พุราหุณณโณ อากนฺตตะ ปสิพพกสฺส อพกนฺตรํ อโนโลเกตตะ
ปสิพพกัม พนฺชิตตะ อัมเสน กตตะ ปายาสี ๑ อนฺตรามกฺเค เอกสุมิ
รุกฺเข นีพพตฺตเทวตา ชนฺชวิภูเป จตตะ พุราหุณณ สเจ
อนฺตรามกฺเค วสิสฺสสิ สยิ มริสฺสสิ สเจ อชช ฌริ คมิสฺสสิ
ภริยา เต มริสฺสสิตี วตตะ อนฺตรชายิ ๑ โส โอลเณนฺโต เทวตํ
อทิสฺวา กิโต มรณฺภเยน ตชชิตฺโต โรทนฺโต ปรีเทวนฺโต

*เล่มที่ 32 เสนกชาติกั หน้า 170

พาราณสีนครทวาริ สมปาปुณิ ๑

ตทา จ ปนุรสุโปสโถ โหติ อลงกตธมมาสนเน นิสิติตวา
โพธิสตุตสสุส ธมมกถนทิวโส ๑ มหาชนา คนุชปุปุพหตุถา
วคควคคา หตุถวา ธมมกถั โสตุ้ กจจุนุติ ๑ พุราหุมโณ ตั
ทิสฺวา กหิ กจจถ ตาตาติ ปุจฺฉิ ๑ พุราหุมณ อชช
เสนกปณฺฑิตो मरुरेण सरणेण पुत्रुत्थिपाय धम्मं तेहेति गी तुर्वपि
न खानासिी वुत्ते जिनฺतेसि पणฺฑितो गिर धम्मगतिโก अहज्जम्हि
मरण्णयत्थिโต पणฺ्डितो बो पन महन्तपि सोत्तं निरिहुं सकुโกदि
मयापि तत्तु कनुत्वा धम्मं सोत्तु वण्णुत्ति ๑ सो तेन सत्थि
त्तत्तु कनुत्वा महासत्तुं प्रिवाเรत्तुवा निसिनुनाय सराชिकाय
प्रिसाय प्रियनुते सत्तुपलिपुपुगेण खनुชकतेन धम्ममासनโต अविपुरे
मरण्णयतिโต रोत्थमानो अणुजासि ๑ महासत्तुतो आकासकङ्क
ओत्तारेनुतो विय ओमतवसुत्तं वसुत्तनुतो विय ज धम्मं तेहेति ๑
महाखनो सलुखात्तोสมनसुत्तो सारुकारि तत्तुवा धम्मं असुत्तो ๑

पण्डिता ज नाम तिसाज्जुक्का โหนति ๑ तस्सुमी खणे
महासत्तुतो पसननानि पणฺจปुपुसाथानि अकुञ्चिणि อุมมิเลत्तुवा
สมनुत्तो प्रिसั ओलोเกनुतो ตั पुราหุมณั ทิสฺวา जिनฺतेसि
อัยฺ เอत्ตตกา प्रिसा सोमनसुत्ताดา सारुकारि तत्तुवा धम्मं
सुत्तादि ๑ อัยฺ ปनेโก पुราหุมโณ โทมनसुत्तปुत्तो रोत्ति ๑

*เล่มที 32 กุกกुकวณณนา หน้า 171

เอตสส อพุกนุเตร อสสุชนนสมตเถน โสเกน ภวตพุก ๑ ตมพสส
อมพเพเลน ปหริตวอ อมพผลป้าตนั วีย(๑) ปทุมปตตโต อุกทพินุก
วีย วินิวตเตตวอ เอตเถว นั นิสุโสกั ตุกจมานัสั กตวอ ฐมม
เทเสสฐามิติ ๑ โส ตั อามนุเตตวอ พุราหุณน เสนกปณตติโต
นามาหั อิทาเนว ตั นิสุโสกั กริสฐามิ วิสฐฐุโจ กเถหิติ
เดน สทฐี สลลปนุโต ปจม คากมาห

[๑๐๑๔]วิพุกนุตจิตโต กุปิตินุทริโยสิ

เนตเตหิ เต วาริกณา สวณติ

กินุเต นกุจึ กิ ปน ปตถยาโน

อิฐาคมา พุราหุณน อิงฆ(๒) พุฐุหิติ ๑

ตตถ กุปิตินุทริโยสิติ จกขุณุทริยเมว สนุชย กุปิตินุ-
ทริโยสิติ ออห ๑ วาริกณาติ อสสุพินุกุณิ ๑ อิงฆาติ โจอทนตุเถ
นป้าโต ๑ ตั หิ มหาสตุโต โจอทนุโต เอวมาห พุราหุณน
สตุตา นาม ทูวิหิ การณหิ โสจनुติ ปรีเทวนุติ สตุตสขุขารesu
กิสุมินุจเทว ปียณาคิเก นกุเจ วอ กิณุจเทว ปียณาคิกั ปตเถตวอ
อลกนุตา วอ ตตถ กิณุเต นกุจึ กิ ปน ปตถยนุโต ตวอ อิฐาคโต
อิทั เม จิปปี พุฐุหิติ ๑

อถสส อตตโน โสกการณั กเถนุโต พุราหุณน ทุติย

คากมาห

๑. ม. ตมสส อมพเพเลน ปหริตวอ ตมพมลั วีย ๑

๒. ม. พุระหุเม ตทิงฆ ๑

*เล่มที่ 32 เสนกชาติกั หน้า 172

[๑๐๑๕]มียเยถ ภริยา วชโต มมชช

อกจจโต มรณมาห ยกโ

เอเตน ทุกเขน ปเวธิตสมิ

อกุขาหิ เม เสนก เอตมตุนติ ๑

ตตถ วชโตติ เกหิ กจจนตตส ๑ อกจจโตติ อกจจนตตส ๑
ยกโชติ อนุตรามกุเค เอกา รุกขเทวดา เอวมาหาติ วทติ ๑
สา กิร เทวดา ปตีพุกเก เต พุราหุณ กณหสโปปติ
อนาจิกขนติ โพิชิตตตส ฌาณานุกาवปกาสนตถิ นาจิกขิ ๑
เอเตน ทุกเขนาติ กจจโต ภริยาย มรณทุกเขน อกจจโต
อตุตโน มรณทุกเขน เอเตนสมิ ปเวธิต สนทิต(๑) กมปีโต ๑
เอตมตุนติ เอติ การณิ เยน เม การณน กจจโต ภริยาย
มรณิ อกจจโต อตุตโน มรณิ โหติ เอติ เม การณิ
อกุขาหิติ อตุโต ๑

มหาสตุโต พุราหุณสส วจัน สตุวา สมุทุมตถเก ชาลั
ชิปนโต วิย ฌาณชาลั ปตถริตุวา อิมลั สตุตานิ พหุนิ
มรณการณานิ สมุทเท นิมุคคาปี มรณติ ตตถ พาลมจเจหิ
คหิตาปี กงกาย ปตีตาปี ตตถ สสสุมาเรน คหิตาปี รุกขโต
ปตีตาปี กณจเกน วิทฐาปี นานปกาเรหิ อาวเรหิ ปหตาปี
วิลั ขาทิตวาปี อุพพตติตุวา ปปาเต ปตีตาปี อติสตีตาหิ
๑. ม. ฌมฺปีโต ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกวควณณนา หน้า 173

นนานปุปกาเรหิ वा रोकेहि उपतुत्तापी मरुन्दिเยव ऐवं पशुसु
मरणकारणेषु कतरन नु बो कारणन ओषुषेस पुराहुमणे
อนुत्तरामकुके वसनुโต स्य मरिसुसति केहमसुस वชโต गरिया
मरिसुसतीति जिनुतेसि जनुतेनुโต ज पुराहुमणसुस ขनुเช ปสिพุกก
ทิสुวา อิมสุมิ ปสिพุกเก ऐगेन सपुपेन ปวิภูजेन गवितपुप्
पविसनुโต ज पुन सो सपुपो อิมसุมि पुराहुमणे पातराससमे
सत्तुं खातिदुवा पसिपुकुमुखं ओणुचितुवाव पानिय पातुं कते
सत्तुकनुचेन पविภูजे गविसुसति पुराहुमणे पानिय पिविदुवा
आकतो सपुपसुस पविภูजाव ओखानिदुवा पसिपुकु पनुचितुवा
आथाय पकुगनुतो गविसुसति सुवाय अनुत्तरामकुके वसनुतो
साय वसनगुजाने सत्तुं खातिसुसामिति पसिपुकु मणुजितुवा
हतुं पवेसेसुसति ओ न सपुपो हतुं ऐ तंसितुवा शिवितकुख्य
पापेसुसति ओथमसुस अनुत्तरामकुके वसनुत्सुस मरणकारणं सजे
पुन ऐहं कजुजेय पसिपुपुगे गरियाय हतुकतो गविसुसति
सा अनुतोणुणं ओलोकेसुसामिति पसिपुकु मणुजितुवा हतुं
पवेसेसुसति ओ न सपुपो तंसितुवा शिवितकुख्य पापेसुसति
ओथमसुस ओषुष ऐहं कतसुस गरियाय मरणकारणनुदि
उपायकोसलुलणाणेनैव ओणुणासि ५

ओसुस ऐततोहोसि ओमिना कणुहसपुपेन सुरेन निपुणेन

๑. ม. สจาย ๫

*เล่มที่ 32 เสนกชากั หน้ 174

ภวตพพ อัย หิ พุราหุณสสุ มหาผาสุกั ปหรนุโตปี ปสัพพเก
อตฺตโน จณั วา ผนุทนั วา น ทสฺเสสสิ เอวรुปาย ปรีสาย
มชฺเชปี อตฺตโน อตฺติภาวั น ทสฺเสสสิ ตสฺมา อิมินา กณฺหสปฺเปน
สุเรน นีพุกเขน ภวตพพนุติ อิทํปี โส อูปายโกสลลวณเณว
ทพพจกฺขณา ปสฺสนุโต วีย อลฺลวสสิ ฯ เอวํ สราชีกาย ปรีสาย
มชฺเช สปฺเป ปสัพพเก ปเวสนุตํ ทิสฺวา จิตฺปรีโส วีย มหาสตุโต
อูปายกฺสลลวณเณว ปรีจณฺนิตฺตวา พุราหุณสสุ ปณฺหํ กณฺนุโต
ตตฺถิยํ กถมาห

[๑๐๑๖]พหุณี จานานี วิจฺนิตฺตวา

ยเมตถ วกฺขามิ ตเทว สจฺจํ

มณฺณามิ เต พุราหุณ สตฺตฺกสฺสตุ

อชานโต กณฺหสปฺโป ปวีญฺโจติ ฯ

ตตฺถ พหุณี จานานีติ พหุณี การณานี ฯ วิจฺนิตฺตวาติ
ปวีญฺจณฺนิตฺตวา จินฺตาวเสน ปตฺตปวีญฺเวโห วีย หุตฺวา ฯ ยเมตถ
วกฺขามิติ ยนฺเต อหํ เอเตสุ การณฺesu เอกํ การณํ วกฺขามิ ฯ
ตเทว สจฺจนฺติ ตเทว ตถํ ทพพจกฺขณา ทิสฺวา กถิตสฺทิสํ
ภวิสฺสตีติ ทิเปติ ฯ มณฺณามิติ สลฺลกฺเขมิ ฯ สตฺตฺกสฺสตนฺติ
สตฺตฺปสัพพกํ ฯ อชานโตติ อชานนฺตสฺเสว เอโก กณฺหสปฺโป
ปวีญฺโจติ มณฺณามิติ ฯ

เอวณฺจ ปน วตฺวา อตฺถิ เต พุราหุณ ตสฺมี ปสัพพเก

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกวณณนา หน้า 175

สตตฺติ ปุจฺฉิ ฯ อตฺถิ ปณฺหิตาติ ฯ อชฺช ปาตฺราสเวลาย สตฺตํ
ขาทีติ ฯ อาม ปณฺหิตาติ ฯ กตฺถ นิสีทิตฺวาติ ฯ อรณฺเณ
รูกฺขมุตฺตมฺนิติ ฯ สตฺตํ ขาทิตฺวา ปานีโย ปาตุํ กจฺจนฺโต
ปฺลิตฺพุกมฺขํ น พนฺธิติ ฯ น พนฺธิ ปณฺหิตาติ ฯ ปานีโย
ปฺวิตฺวา อากฺโต ปฺลิตฺพุกํ น โอลฺเกตฺวา พนฺธิติ ฯ อนฺโณโลเกตฺวา
พนฺธิ ปณฺหิตาติ ฯ พฺราหฺมณฺ ตว ปานีโย ปาตุํ กตฺถกาเล
อชานนตฺตเสว เต สตฺตฺตฺคนฺเชน ปฺลิตฺพุกํ สปฺโป ปฺวิฏฺโฐติ
มณฺณามิ เอตฺเมตฺถ อกฺโต ตฺวํ ตฺสฺมา ปฺลิตฺพุกํ โอลฺเกตฺวา
ปฺริสมชฺเณ จเปตฺวา ปฺลิตฺพุกมฺขํ โอมเจตฺวา ปฺฏิกุกมฺม จิตฺ
เอกํ ทณฺฑกํ กเหตุวา ปฺลิตฺพุกํ ตาว ปฺหร ตโต ปตฺตฺกฺษณฺ
สฺสูติ สทฺทํ กตฺวา นิกฺขมฺนตฺ กณฺหสปฺปี ทิสฺวา นิกฺกงฺโข
ภวิสฺสตีติ จตฺตฺถํ คาถมาห

[๑๐๑๗]อาทาย ทณฺฑํ ปฺริสฺมฺภ ภสฺตํ

ปฺสฺเสลฺมุกํ อฺรคํ ทฺชิวฺหํ

ฉินฺทชฺช กงฺขํ วิจิกฺกฉินฺทานิ

ภฺชงฺกมฺ ปฺสฺส ปฺมฺลจ ภสฺตฺนฺติ ฯณ

ตตฺถ ปฺริสฺมฺภาทิ ปฺหร ฯ ปฺสฺเสลฺมุกนฺติ เอลปฺกฺษรฺนฺเตน
มฺเชน เอลมฺกํ ปฺลิตฺพุกโต นิกฺขมฺนตฺ ทฺชิวฺหํ อฺรคํ ปฺสฺส ฯ
ฉินฺทชฺช กงฺขํ วิจิกฺกฉินฺทานีติ อตฺถิ นฺ โข เม ปฺลิตฺพุกเ สปฺโป

*เล่มที่ 32 เสนกชาติกั หน้า 176

อุทาหุ นตุถิติ กงขั เจว ปุณปุณั อุปุชชมานานิ วิจิฉินิตานิ
จ อชช ฉินุท มยหิ สททห อวิตถิ หิ เม พุยากรณิ อิทาเนา
นิกขมนนุติ ภูชงคัม ปสส ปมฺลจ ภสฺสนติ ฯ

พฺราหฺมโณ มหาสตุตสฺส กถิ สุตฺวา สัวิกฺโค ภยปฺตฺโต
ตถา อกาสิ ฯ สปิโปปิ โภเค ทณฺเฑน ปหฺโณ ปสิพฺพกฺขมา
นิกขมิตฺวา มหาชนิ โอลเณฺโต อญฺจาสิ ฯ

ตมตถิ ปกาเสนฺโต สตุตฺตา ปณฺจมฺ คาถมาห

[๑๐๑๘] สัวิกฺครุโป ปฺริสาย มชฺเฌ

โส พฺราหฺมโณ สตุตฺถสฺสํ ปมฺลจิ

อถ นิกขมิ อฺรโค อุกฺคเตโช

อาสิวิโส สปิโป ผณิ กริตฺวาติ ฯ

สปฺปสฺส ผณิ กตฺวา นิกขนฺตกาเล มหาสตุตสฺส
สพฺพณฺณพฺพุทฺทสฺเสว พุยากรณิ อโหสิ ฯ มหาชนิ เจลฺลฺกฺเขป-
สทฺสฺซานิ ปวตฺเตสิ ฯ องฺคฺลฺโปณฺนสทฺสฺซานิ ปฺริพฺภมึสิ ฯ
ฉนเมฉวสฺสํ วิย สตุตฺตรตฺนวสฺสํ วสฺสิ ฯ สาธุการสทฺสฺซานิ
ปวตฺตยึสิ ฯ มหาปจฺวิภิชฺชนสทฺโท วิย อโหสิ ฯ อิทํ ปน
พฺพุทฺธิพาย เหวรูปสฺส ปณฺหสฺส กถนฺนนาม เนว ชาติยา พลั
น โคตฺตกฺลปฺเทสฺยสฺรณานํ พลั กสฺส ปเนตฺติ พลนฺติ ฯ ปณฺณาย
พลั ฯ ปณฺณวา หิ ปุคฺคโต วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อริยมคฺคทฺวาริ

*เล่มที่ 32 กุกกุกควณณนา หน้ 177

ววิริตุวา อมตมหานิพพานัน ปวิสติ สวากปารมีปี ปจเจกโพธิ์ปี
สมมาสมโพธิ์ปี ปฏิวิชุติ ฯ อมตมหานิพพานสมปาปเกสุ หิ
ชมเมสุ ปณณาว เสฐฐา อวเสสา ตสสา ปริวารา โหนติ ฯ
เตเนตฺ วุตฺ

ปณณวา หิ เสฐฐา กุสลา วทนฺติ
นกุขตฺตราชาริว ตารกานัน
สีลํ สิริญจาปี สตณฺจ ชมฺโม
อนฺวายิกา ปณณวโต ภวนฺตีติ ฯ

เอวํ กถิตะ ปน มหาสคฺเตน ปณฺเห เอโก อหิคุณฺฑโก
สปฺปสฺส มุขพนฺธิ์ กตุวา สปฺปํ คเหตุวา อรณฺเ
วิสุสชฺเชสิ ฯ พุราหุมนโณ ราชานัน อุปสงฺกमितฺวา ชยาเปตุวา
อณฺชสิ ปคฺคยฺห รมฺโณ ภูตี กโรนฺโต อุปทฺตคาถมาห

[๑๐๑๕]สุลทฺธลาภา ชนกสฺส รมฺโณ

โย ปสฺสตี เสนกํ สารุปณฺณนฺติ ฯ

ตสฺสโต โย สารุปณฺณํ อุตฺตมปณฺณํ เสนกปณฺณํ อุกฺขินิ
อุมฺมิเลตุวา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณะ ปิยจกฺขุหิ ปสฺสิตฺตุํ ลภติ ตสฺส รมฺโณ
ชนกสฺส เอเต อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณะ ทสฺสนลาภา สุลทฺธลาภา วต
เอเตน ลทฺธเรสุ สพฺพลาเกสุ เอเต ลาภาว สุลทฺธา นามาติ ฯ

รมฺโณ ภูตี กตุวา ปน ปสิพฺพกโต สคฺต กหาปณฺสถานิ

*เล่มที่ 32 เสนกชาตกั หน้า 178

คเหตุวา มหาตตตสฺส อุตฺตี กตฺวา ตฺถุจฺจิทายฺ ทาทฺคาโม
ทียทฺตคากมาห

วิวญฺญจฺจโท(๑) นฺ สุ สพฺพทสฺสี
ณานํ นฺ เต พฺราหฺมณ ภิสรูปํ
อิมานิ เม สตฺตสฺตานิ อตฺถิ
คณฺหาหิ สพฺพานิ ททามิ ตฺยํ หํ ฯ
ตยา หิ เม จีวิตฺมชฺช ลทฺธํ
อโถปี ภริยายมกาสิ โสตฺถินฺติ ฯ

ตตฺถ วิวญฺญจฺจโท นฺ สุ สพฺพทสฺสีติ กิณฺนุ โข ตฺวํ
สพฺเพสุ ชมฺมาการสฺส วิวญฺญจฺจทโน วิวญฺญญฺเยยฺยชฺมโม สพฺพญฺญ
พฺทฺโรชฺติ อุตฺตวเสน ปฺจจฺจติ ฯ ญาณํ นฺ เต พฺราหฺมณ ภิสรูปนฺติ
อูทาหุ อสพฺพญฺญสฺสาปี สโต ตว ญาณํ อตฺถิวิย ภิสรูปํ
สพฺพญฺญตฺถานํ วิย พลวณฺติ ฯ ตยา หิ เมติ ตยา ทินฺนตฺตา
อชฺช มยา จีวิตํ ลทฺธํ ฯ อโถปี ภริยายมกาสิ โสตฺถินฺติ อโถปี
เม ภริยาย ตฺวเมว โสตฺถิ อกาสิ ฯ

อิตฺติ โส วตฺวา สเจปี สตฺสทสฺสํ ภาเวยฺย ทเทยฺยเมวาทํ
เอตฺตคกเมว เม ชนํ อิมานิ สตฺตสฺตานิ คณฺหาติ ปฺนปฺปฺนํ
โพธิสฺสตฺตํ ยาจิ ฯ

๑. ม. วิวญฺญจฺจโท ฯ ส. วิวตฺตจฺจทโท ฯ ย. วิวตฺตจฺจททา ฯ

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกวณณนา หน้า 179

ตํ สุตฺวา โปธิสตุโต อฏฺจํ กถมาห

[๑๐๒๐]น ปณฺฑิตา เวตฺตณมาทียนฺติ

จิตฺราหิ คธาหิ สฺภาสิตาหิ

อิโตปิ เต พฺราหฺมณ ททนฺตุ วิตฺตํ

อาทาย ตฺवं กจฺจ สกํ นิเกตฺนฺติ ฯ

ตตฺถ เวตฺตณนฺติ เวตฺนํ ฯ อยเมว วา ปาโจ ฯ อิโตปิ
เต พฺราหฺมณาติ พฺราหฺมณ อิโต มม ปาทมฺลโต ตฺยํ ฐนํ
ททนฺตุ ฯ วิตฺตํ อาทาย ตฺवं กจฺจํ อิโต อณฺณานิ ตีณิ
สตาณิ กเหตุวา สหสฺสภณฺฑิกํ อาทาย สกนฺเวสนํ กจฺจํหิตี
อตฺถโถ ฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา มหาสตุโต พฺราหฺมณสฺส สหสฺสํ
ปฺราเปนฺโต กหาปณฺเ ทตฺวา พฺราหฺมณ เกน ตฺवं ฐนภิกฺขาย
เปสิโตติ ปุจฺฉิ ฯ ภริยาย เม ปณฺฑิตาติ ฯ ภริยา ปน เต
มหฺลลิกา ทหฺราติ ฯ ทหฺรา ปณฺฑิตาติ ฯ เตนหิ สวา อณฺเณน
สทฺธิ อนาจารํ กโรนฺติ นิพฺภยา หุตฺวา กริสฺสามิตี ตํ เปเสสิ
สเจ อิมํ กหาปณฺเ ฆริ เนสฺสสิ สวา เต ทุกฺเขน ลทฺชกหาปณฺเ
อตฺตโน ชารสฺส ทสฺสตี ตสฺมา ตฺवं อชฺชกเมว เกหํ อคนฺตฺวา
พหิกามํ รุกฺขมฺลํ วา ยตฺถกตฺถจิ วา กหาปณฺเ จเปตฺวา
ปวิเสยฺยาสิตี วตฺวา ตํ อญฺโยเชสิ ฯ โส कामสฺมีปี คนฺตฺวา เอกสฺมี
รุกฺขมฺลํ กหาปณฺเ จเปตฺวา สายํ เกหํ อคมาสิ ฯ ภริยาปีสฺส

*เล่มที่ 32 เสนกชาตกั หน้า 180

ตสมี ขณ ชาเรน สทฐี นิสินนา โหติ ฯ พุราหุมนโณ ทวารเ
จตุวา โภตีติ อห ฯ สทา ตสฺส สทฺทํ สลฺลกฺเขตุวา ทีป
นิพฺพาเปตุวา ทวารํ วิวริตุวา พุราหุมนเ อนฺโตปวิญฺเ อิตฺร
นีหริตุวา ทวารมฺเ จเปตุวา เคหํ ปวิสิตฺวา ปสิพฺพเก กิณฺจ
อทิสฺวา พุราหุมน กิณฺเต ภิกฺขํ จริตุวา ลทฺชนฺติ ปุจฺฉิ ฯ สหสฺสํ
เม ลทฺชนฺติ ฯ กหํ จปีตฺนฺติ ฯ อสฺกฏฺจानเ นาม จปีตํ ปาโตว
อาหริสฺสาม มา จินฺตยฺตีติ ฯ สทา คนฺตุวา ชารสฺส อาจิกฺขิ ฯ
โส นิกฺขมิตุวา อตฺตนา จปีตํ วิย คณฺหิ ฯ

พุราหุมนโณ ปฺนทิวเส คนฺตุวา กหาปณเ อปฺสสนฺโต
โพธิสตฺตสฺส สนฺติกํ คนฺตุวา ก็ พุราหุมนฺติ วุตฺเต กหาปณเ
น ปสฺสามิ ปณฺฑิตาติ อห ฯ ภริยาย ปน เต อาจิกฺขิตฺติ ฯ
อาม ปณฺฑิตาติ ฯ มหาสตุโต ตาย ชารสฺส อาจิกฺขิตภาวํ ฌตุวา
อตุถิ ปน เต พุราหุมน ภริยาย กุลฺปกพุราหุมนฺติ ปุจฺฉิ ฯ
อตุถิ ปณฺฑิตาติ ฯ คฺยุหํปี อตุถิตฺติ ฯ อาม ปณฺฑิตาติ ฯ อถสฺส
มหาสตุโต สตฺตฺนฺนํ ทิวสานํ ปรีพฺพยํ ทาเปตุวา คจฺฉ
ปจฺมทิวเส ตว สตฺต ภริยาย เต สตฺตฺตาติ จุทฺทส พุราหุมนเ
นิมนฺเตตุวา โภเชตุวา ปฺนทิวสโต ปญฺจาย เอกกํ หาเปตุวา
สตฺตเม ทิวเส ตว เอกํ ภริยาย เต เอกนฺติ เทว พุราหุมนเ
นิมนฺเตตุวา ภริยาย เต สตฺตเม ทิวเส นิมนฺเตตุวา พุราหุมนฺส
นิพฺทฺธํ อากมนภาวํ ฌตุวา มยฺหํ อาโรเจหิตฺติ อห ฯ พุราหุมนโณ

*เล่มที่ 32 กุกุกวคควณณนา หน้า 181

ตถา กตุวา สลลกุขิตโต เม ปณฺฑิต นินพฺพุธ ภูณฺชนกพฺราหฺมโณติ
มหาสคฺตสฺส อาโรเจสิ ฯ

โพธิสคฺตโต เตน สทฺธิ ปฺริเส เปเสตฺวา ตํ พฺราหฺมณํ
อาณาเปตฺวา อสุกรุกฺขมฺลโต เต อิมสฺส พฺราหฺมณสฺส สนฺตํ
กหาปณฺสทฺสสํ กหิตนฺติ ปุจฺฉิ ฯ น กณฺหามิ ปณฺฑิตาติ ฯ
ตํ มม เสนกปณฺฑิตภาวํ น ชานาสิ ออาหาราเปตฺวา
เต กหาปณฺเต ฯ โส ภีโต กหิตา เมติ สมปฺปฏิจฺฉิ ฯ กิณฺเต
จปีตาติ ฯ ตตฺถเวว ปณฺฑิต จปีตาติ ฯ โพธิสคฺตโต พฺราหฺมณํ
ปุจฺฉิ พฺราหฺมณ กิณฺเต สาเยว ภริยา โหตุ อุตฺตาหุ อณฺณํ
กณฺหิสฺสตีติ ฯ สาเยว เม โหตุ ปณฺฑิตาติ ฯ โพธิสคฺตโต มนุสฺเส
เปเสตฺวา พฺราหฺมณสฺส กหาปณฺเจ จ พฺราหฺมณฺณิยจ อาณาเปตฺวา(๑)
โจรพฺราหฺมณสฺส หคฺถโต กหาปณฺเจ พฺราหฺมณสฺส ทาเปตฺวา
อิตรสฺส ราชาณํ กาทเรตฺวา นครา นีหฺราเปตฺวา พฺราหฺมณฺณิยาปี
ราชาณํ กาทเรตฺวา พฺราหฺมณสฺส มหนฺตํ ยถํ ทตฺวา อคฺคตโนเยว
สนฺติเกวสาเปสิ ฯ

สตฺถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาติกํ สโมชานนฺติ สจฺจปฺริโยसानเน พฺหุ โสตาปคฺติผลาทีนิ
สจฺฉิกเรีสุ ฯ ตทา พฺราหฺมโณ อานนฺโท อโหสิ รุกฺขเทวตา
สารีปฺตโต ปรีสา พุทฺธปรีสา เสนกปณฺฑิตโต ปน อหเมวาติ ฯ

เสนกชาติกํ สคฺตมํ ฯ

๑. ม. อาหาราเปตฺวา ฯ

อฏฺฐิเสนชาตกั

เย เม อหิ น ชานามิติ อิทํ สตุถา อาพวี นิสฺสาย
อคุคาพะเว เจตฺเตย วิหรนฺโต กุฏิการสิทฺษาปํ อารพฺภ กเถสิ ๑
ปจฺจุปฺปนฺนฺวตฺถุ เหฏฺฐา มณฺเฑกชชาตเก กถิตฺตทิสเมว ๑
สตุถา ปน เต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ภิกฺขเว โปราณก-
ปณฺฑิตา ปุพฺเพ อนฺุปฺปนฺเน พุทฺเธ พาหิรกปฺพชฺชชย
ปฺพชฺชิตฺวา ราชฺฐหิ ปวาริตา ปิยยาจนา นาม ปเรสิ อปฺปิยา
อมนาปาติ น ยาจิสุติ วตฺวา อตีตํ อหาริ
อตีเต พาราณสิยํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โโพธิสตุโต
เอกสฺมี นิกเม พุราหฺมณฺกุเล นิพฺพตฺติ ๑ อฏฺฐิเสนฺกฺมาโรติสฺส
นามํ กรีสุ ๑ โส วยปฺปตฺโต ตกฺกสิลาโย สฺพฺพสิปฺปานิ
อฺคุคฺคหิตฺวา อปรภาเก กามสฺสุ อาทินํ ทิสฺวา ฆรราวาสโต
นิกฺขมิตฺวา อสิปฺพชฺชํ ปฺพชฺชิตฺวา อภิญฺญา จ สฺมาปตฺติโย จ
นิพฺพตฺเตตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส จิรํ วสิตฺวา โลณฺมพิลเสวณฺตถาย
มนฺุสฺสปลํ โอตริตฺวา อนฺุปฺพเพน พาราณสิยํ ปตฺวา ราชฺยุชาน
วสิตฺวา ปุณฺทิวเส ภิกฺขาย จรนฺโต ราชฺงคณฺ์ อคฺมาสิ ๑ ราชา
ตสฺส อจารวิหารे ปสิทิตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา(๑) ปาสาทเต
ปลฺลงฺเก นิสิตฺทาเปตฺวา สุโภชนํ โภเชตฺวา โภชนาวसान
อนฺุโมทนํ สุตฺวา ปสนฺโน ปฏฺิณฺณํ คเหตุวา มหาสตุตํ
๑. ม. นิมนฺเตตฺวา ๑

*เล่มที่ 32 ฤกกุวคควณณนา หน้า 183

ราชุขยานเน วาเสสิ ทิวสสุส จ เทว ตโย วาเร อุปฏุจัน
 อคมาสิ ฯ โส เอกทิวสั ฌมมกถาย ปสนุโน รชช อาทิ
 กตุวา เยน เต อตุโถ ตั วเทยยาถาติ ปวาเรสิ ฯ โพธิสตุโต
 อิทั นาม เม เทหิ อิทั นาม เม เทหิติ น วทติ ฯ อญเณ
 ยาจกา อิทั เทหิ อิทั เทหิติ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺติ ยาจนฺติ ฯ
 ราชา อสชชมาโน เทติ ฯ โส เอกทิวสั จินฺเตสิ อญเณ
 ยาจกวนิพพกา อิทญฺจิทญจ อมฺหากั เทหิติ มั ยาจนฺติ
 อโย ปน อฏฺฐิเสโน ปวาริตกาลโต ปฏฺฐาย น กิณฺฉิ
 ยาจติ ปณฺณวา โข ปเนส อูปายกฺสโล ปุจฺฉิสฺสามิ นนฺติ ฯ
 โส เอกทิวสั ฤคฺคตปาทราโส คนฺตุวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตึ
 นิสินฺโน อญเณสั ยาจนการณั ตสฺส จ อยajanการณั
 ปุจฺฉนฺโต ปจฺม คากมาห

[๑๐๒๑]เย เม อหิ น ชานามิ อฏฺฐิเสน วนิพเพ
 เต มั สงฺกมฺม ยาจนฺติ กสฺมา มั ตฺวํ น ยาจสิตี ฯ
 ตตฺถ วนิพเพเกติ ยาจนเก ฯ สงฺกมฺมาติ สมากนฺตุวา ฯ
 อิทั วุคฺคตํ โหติ อโย อฏฺฐิเสน เย เม วนิพเพ อหิ
 นามชาติโกคฺคตฺกฺลปฺเทเสน อิม นาม เอเตติปิ น ชานามิ เต
 [๑]สมากนฺตุวา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺติ ยาจนฺติ ตฺวํ ปน กสฺมา มั กิณฺฉิ
 น ยาจสิตี ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร มนฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ 32 อฎุจิสเณชาตัก หน้าที่ 184

ตํ สุตวา โปธิสตุโต ทุตยํ คากมาห

[๑๐๒๒] ยากโก อปปีโย โหติ ยาจํ อททมปปีโย

ตสฺมาหนุตํ น ยาจามิ มา เม วิทุเทสนา(๑) อหฺตุติ ๑

ตตุถ ยากโก อปปีโย โหตีติ โย หิ มหาราช ปุคฺคโล

อิทํ เม เทหิ อิมํ เม เทหีติ ยากโก โส มาตาปิตฺตุนปี

มิตฺตามจฺจาทีนปี อปปีโย โหติ อมฺนาโป ตสฺส อปปียภาโว

มณฺณจฺจชาตเคน ทีเปตพุโป ๑ ยาจนฺติ ยาจิตภณฺทํ ๑ อททนฺติ

อททมาโน ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ โยปี ยาจิตํ น เทหิ โส มาตาปิตโร

อาที กตฺวา อททมาโน ปุคฺคโล ยาจนฺตสฺส อปปีโย โหติ ๑

ตสฺมาติ ยสฺมา ยากโกปี ทายกสฺส ยาจิตํ ภณฺทํ อททนฺโตปี

ยajakสฺส อปปีโย โหติ ตสฺมา อหํ ตํ น ยาจามิ ๑ มา เม

วิทุเทสนา อหฺตุติ สจ อหํ ยาจยฺยเมว ตํ ทเทยฺยาสี ตว วิทุเทโส

ภเวยฺย สว เม ตว สนฺติกา อฺปฺปนฺนา วิทุเทสนา สจปี น

ตฺวํ ทเทยฺยาสี มม วิทุเทโส ภเวยฺย สว จ มม ตยิ วิทุเทสนา

เอวํ สพุทฺธาปี มา เม วิทุเทสนา อหฺ มา โน อุกฺกนฺนปี เมตฺติ

ภิชฺชติ เอตมฺตถํ สมนฺตสฺสโต อหํ ตํ น กิณฺจิ ยาจามิติ ๑

อถสฺส วจันํ สุตฺวา ราชา ติสฺโส คากา อภาสิ

[๑๐๒๓] โย จ(๒) ยาจนชีวานโน กาลเ ยาจํ น ยาจติ

ปรณฺจ ปุณฺณํ ฐเสติ(๓) อตฺตนาปี น ชีวติ ๑

๑. ม. วิทุเทสนา ๑ ๒. ม. โยเว ๑ ๓. ม. ปุณฺณา ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกวณณนา หน้า 185

[๑๐๒๔]โย จ ยางนชีวาโน กาละ ยางปี(๑) ยางติ
    ปรณจ ปุณณ ลเกติ(๒) อตตนาปี จ ชีวติ ฯ
[๑๐๒๕]น เว ทุสสนติ(๓) สปรปณณา ทิสวา ยางมากเต
    พุมหารี ปิโย เมสิ วรณณณิมิจจสีติ(๔) ฯ
    ตตถ ยางนชีวาโนติ ยางนชีวาโน ฯ อยเมว วา ปาโจ ฯ

อิท วุตตํ โหติ อยย อญฺจิสเน โย ยางเนน ชีวาโน
    ชมมิโก สมโณ วา พุมหารี โณ วา ยางิตพพุตตปรปุตตกาล
    กิลฺจิทเว ยางิตพพ น ยางติ โส ปรณจ ทายกํ ปุณณ
    ธเสติ ปรีหาเปติ อตตนาปี จ สฺขํ น ชีวติ ฯ ปุณณ
    ลเกติติ กาละ ปน ยางิตพพ ยางนโต ปรณจ ปุณณ
    อริคเมติ อตตนาปี จ สฺขํ ชีวติ ฯ น เว ทุสสนติติ ยํ
    ตุวํ วเทสิ มา เม วิทเทสนา อหุติ อถ(๕) กสมมา วทสิ
    สปรปณณา หิ ทานณจ ทานผลณจ ชานนตฺตา ปณฺทิตา
    ยางเก อากเต ทิสวา น ทุสสนติ น กุชฺฉนฺติ อณฺณทตฺถ
    ปมฺทิตา โหนฺตฺติติ ทิเปติ ฯ ยางมากเตติ มกาโร พุณฺณชน-
    สนฺธิวเสน วุตโต ฯ ยางเก อากเตติ อตฺโถ ฯ พุมหารี
    ปิโย เมสิติ อยย อญฺจิสเน ปรีสุทฺธจารี มหาปณฺโณ ตวํ
    มยฺหํ อติวีย ปิโย ตสมมา วริ ตวํ มํ วเรหิ(๖) ยางาหิเยว ฯ
    # ๑. ม. ยางํ หิ ฯ ๒. ม. ลพฺเกติ ฯ ๓. ม. น เวทฺสสนฺติ ฯ
    # สฺ. ย. ทิสฺสนฺติ ฯ ๔. สฺ. วร ตํ ฆณฺณมิจฺจสีติ ฯ ม. วท ตวํ
    # ฆณฺณมิจฺจสีติ ฯ ๕. ม. ตํ ฯ ๖. ม. วเทหิ ฯ

*เล่มที 32 อฏฐิเสนชาตกั หน้า 186

ภณณิตมิจณสีตี ยักณจึ วตตพพั อิจณสี สพพปี รชชปี เต
ทสสามิเยวาทิ ฯ

เอวั โปธิสตุโต รณณา รชเชนปี ปวาริโต เนว กิณจึ
ยาจึ ฯ รณณา ปน เอวั อตตโน อชณาสเย กถิต มหาสตุโตปี
ปพพชิตปฏิปตตี ทสเสตุ มหาราช ยาจนา หิ นามเสา
กามโกสินั คิหีนั อัจฉณาน น ปพพชิตานั ปพพชิตเนน ปน
ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย ตีหิ ทวารเหหิ สัวเรน ปริสตุทราชีเวน(๑)
ภวิตพพนติ ปพพชิตปฏิปทั ทสเสนโต ฉฏฐั คากมาห

[๑๐๒๖]น เว ยาจนติ สปปลณณา ชีโร เวทิตุมรหติ(๒)

อุททิสส อริยา ติฏฐนติ เอสา อริยาน ยาจนาติ ฯ

ตตถ สปปลณณาติ พุทธา จ พุทฐสาวกา จ โปธิยา
ปฏิปตตี ปฏิปนนา อสิปพพชั ปพพชิตา โปธิสตุตา จ
สพเพปี สปปลณณา จ สूसีลา จ เต เอวรฐปา สปปลณณา
อมุหากั อิทถจิทถจ เทถาติ น ยาจนติ ฯ ชีโร เวทิตุมรหตีตี
อุปฏฐาโก ปน ชีโร ปณจิทโต คิลานกาลเอ จ อคิลานกาลเอ
จ เยน เยนตุโถ ตั สพพั สามิเยว เวทิตู ชานิตุมรหติ ฯ
อุททิสส อริยา ติฏฐนตีตี อริยา ปน วาจ อภินทิตวา
เยนตุถิกา โหนติ อุททิสส เกวลั ภิกขาจารวตเตน ติฏฐนติเยว
เนว กายงคั วาจงคั โกะเปนติ กายวิการิ ทสเสตุวา นิमितต
๑. ม. คิหิหิ อสมานปริสตุทราชีเวน ฯ ๒. ม. ชีโร จ วิทิตุมรหติ ฯ

*เล่มที่ 32 กุกกुकวณณนา หน้า 187

กโรนตา หิ กายงคํ โกเปนติ นาม วจิเกทํ กโรนตา วาจงคํ
โกเปนติ นาม ตทุกยํ อกตวา พุทธาทโย อริยา ติฏจนติ ฯ
เอสา อริยาน ยาจนาติ เอสา กายงคํ วาจงคํ อโกเปตวา
ภิกุขาย ติฏจนา อริยานํ ยาจนา นาม ฯ

ราชา โพธิสตุตสส วจนํ สุตวา ฆนเต ยทิ สปลปลโย
อุปฐากโก อุตตนาว ฌตวา กุลุปกสส ทาทพพิ เทติ อหํปี
ตุมหากํ อิทลฺยจิทลฺย ทมฺมีติ วทนฺโต สตุตมํ คาถมาห

[๑๐๒๗]ททามิ เต พุราหุณ โรหิณิน(๑)

ควํ สหสฺสํ สห ปุงคเวน

อริโย หิ อริยสฺส ถถิ น ทชฺชา

สุตฺวาน คาถา ตว ฆมฺมยุตฺตาติ ฯ

ตตุถ โรหิณินนฺติ รตุตวณณานํ ฯ ควํ สหสฺสนฺติ จิรทริ-
อาทิสปรีโกคตฺถาย เอวรูปานํ ฌนฺนํ สหสฺสํ ฌยหํ ทมฺมิ ตํ
เม ปฏิกุคณฺห ฯ อริโยติ อจารอริโย ฯ อริยสฺสาติ อจาร-
อริยสฺส ฯ ถถิ น ทชฺชาติ เกน การณฺน น ทเทยฺย ฯ

เอวํ วุตเต โพธิสตุโต อหํ มหาราช อภิณฺจโน ปพฺพชฺโช
น เม คาวีหิ อตุถิติ ปฏิกุขิปี ฯ ราชา ตสฺโสวาเท จตฺวา
ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา สกฺคปฺรายโน อโหสิ ฯ โสปี
อปริหิณฺชฌาโน พุรหุณโลเก อุปฺปชฺชิ ฯ

๑. ม. โรหิณินํ ฯ

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกวณณนา หน้า 188

สตถา อิมั ชมมเทศนั อหริตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานนสิ สจฺจปรีโยसानน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ
สมฺปาปฺถึสิ ๑ ตทา ราชานนุโท อโหสิ อฏฺฐิสโน ปน
อหเมวาทึ ๑

อฏฺฐิสนชาตกั อฏฺฐิมั ๑

กปีชาตกั

ยตฺถ เวรี นึวสตีตี อิทั สตฺถา เขตวเน วิหรนฺโต
เทวทตฺตสฺส ปจฺวิปฺปเวสนั อารพฺภ กเถสิ ๑

ตสฺมี หึ ปจฺวี ปวีญฺเจ ชมฺมสภายั กถึ สมฺภูจฺจาเปตฺถึ
อาวุโส เทวทตฺโต สห ปรีสาย นญฺโจติ ๑ สตฺถา อาคนฺตฺวา
กาย นุคฺค กิกฺขเว เอตฺรหึ กถาย สนนึสินฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาตี วุตฺเต น กิกฺขเว อิทานนฺว โส สห ปรีสาย
นญฺโจ ปุพฺเพปี นสฺสึยฺเววาทึ วตฺวา อตีตฺ อหริ ๑

อตีเต พาราณสึยั พุรหฺมทตฺเต รชฺชั การนฺเต โพธิสฺตฺโต
กปีโยนึยั นึพฺพตฺติตฺวา ปญฺจสฺตกปีปรีวาริ ราชญฺยานน วสิ ๑
เทวทตฺโตปี กปีโยนึยั นึพฺพตฺติตฺวา ปญฺจสฺตกปีปรีวาริ ตตฺถ
วสิ ๑ อเถกทิวสั ปุโรหิตเ อญฺยานัน คนฺตฺวา นหาตฺวา อลงฺกริตฺวา
นึกฺขมนฺเต เอโก โลลกปี ปุเรตฺรึ คนฺตฺวา อญฺยานทฺวาร-
โตรณมตฺถเก นึสึทิตฺวา ตสฺส มตฺถเก วจฺจปีณฺจํ ปาเตตฺวา ปุณ

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกวณณนา หน้า 189

อุทฐิ โอลเณตสส มุเข ปาเตสิ ฯ โส นีวตเตตฺวา โหตุ
ชานิสฺสามิ ตุมหากํ กตฺตพฺพนฺติ มกุกเกฺว สนฺตชฺเชตฺวา ปฺน
นหาตฺวา ปกุกามิ ฯ เตน เวรํ คเหตุวา มกุกญานํ
สนฺตชฺชิตฺถาวํ โปชิสฺตตฺสส อารโจะสิ ฯ โส เวรํ นีวาสนฺกุ-
.จฺเน นาม วสิตุํ น วญฺญติ สพฺโพปิ กปิคโณ ปลายิตฺวา
อณฺตตฺถ กจฺจตุติ กปิสฺสทฺสํปี อารโจะเปสิ ฯ ทฺพพจกปิ
อตุตโน ปรีวารมกุกเกฺว คเหตุวา ปจฺจชานิสฺสามิตี น
ปลายิ ฯ โปชิสฺสโต อตุตโน ปรีวารํ คเหตุวา อรณฺถํ
ปาวสิ ฯ อเถกทิวสํ เอกิสฺสา วิหิโกญฺญิกาย ทาสียา อาตเป
ปสาร์ตี วิหิ ขาทมาโน เอโก เอพฺโก อุมมุกเณ ปหารํ
ลภิตฺวา อาทิตฺตสรีโร ปลายนฺโต เอกิสฺสา หตฺถิสาลํ นิสฺสาย
ติณฺญิกาย กุกุกเกฺว สรีริ ฆํสิ ฯ โส อคฺคิ ตินฺญิกํ คณฺหิ ฯ
ตโต วุญฺจาย หตฺถิสาลํ คณฺหิ ฯ หตฺถิสาลาย หตฺถินํ ปิจฺจ
ณฺยิ ฯ หตฺถิเวชฺชา หตฺถิ ปิจฺจคฺคินฺติ ฯ ปุโรหิตฺปิ มกุกญานํ
คณฺุปายํ อุปฺชาเรนฺโต วิจฺรติ ฯ อถ นํ ราชูปฺญจํ
อาคนฺตฺวา นิสฺสินํ ราชา อาห อจฺริย พฺหุ โน หตฺถิ
คณฺุทิกา(๑) หตฺถิเวชฺชา ปิจฺจคฺคินฺติ น ชานนฺติ ชานาสิ กิณฺุ
โฆ กิณฺุจि เกสชฺชนฺติ ฯ ชานามิ มหาราชาตี ฯ กิณฺุนามาตี ฯ
มกุกญวสา มหาราชาตี ฯ กหํ ลภิสฺสามาตี ฯ นนฺุ อฺยฺยานเ
๑. ม. วณฺิตา ฯ

*เล่มที่ 32 กปีชาตกั หน้า 190

พหู มกุกฎาติ ๗ ราชา อุทยานมกุกฎู มาเรตวา วลี
อาเนถาติ อาห ๗ ฌนุกุคหา คนตุวา ปญจสเดปี มกุกฎู
วิษณิตวา มาเรลู้ ๗ เอโก ปน เชฎฐกมกุกฎู ปลายนโต
สรปฺพหาริ ลกิตฺวาปี ตตฺเถว อปติตฺวา โพธิสฺตตฺสฺส วสนฎฺฐานิ
ปตฺวา ปติ ๗ วานรา อมฺหากิ วสนฎฺฐานิ ปตฺวา มโตติ
ตฺสฺส ปหารลทฺฐมตภาวิ โพธิสฺตตฺสฺส อาโรเจลู้ ๗ โส อาคนตุวา
กปีคณมฺชเณ นิสินฺโน ปณฺชิตานิ โอวาทิ อกตฺวา เวริฎฺฐานเ
วสนุตฺตา นาม เอวิ วินสฺสนฺตีติ กปีคณสฺส โอวาทวเสน อีมา
กาธา อภาสิ

- [๑๐๒๘]ยตฺถ เเวริ นีวสฺติ(๑)   น วเส ตตฺถ ปณฺชิตโต
           เอกรตฺตํ ทิรตฺตํ วา   ทุกฺขิ วสฺติ เเวริสฺสุ ๗
- [๑๐๒๙]ทิสฺโส เว ลหุจิตฺตฺสฺส   โปสฺสฺส อานุวิริยฺยโต(๒)
           เอกสฺส กปีโน เหตุ   ยุตฺสฺส อนโย กโต ๗
- [๑๐๓๐]พาลो จ ปณฺชิตฺมานิ   ยุตฺสฺส ปรีหารโก
           สจิตฺตฺสฺส วลี คนตุวา   สเยถายิ ยถา กปี ๗
- [๑๐๓๑]น สาธุ พลวา พาลो   ยุตฺสฺส ปรีหารโก
           อหิตो ภวติ ฌาตีนิ   สกฺุณานํว เจกโต(๓) ๗
- [๑๐๓๒]ธีโร จ พลวา สาธุ   ยุตฺสฺส ปรีหารโก
           หิตो ภวติ ฌาตีนิ   ติทฺทานํว วาสโว ๗

๑. ส. นีวสฺติ ๗ ๒. ส. โปสฺสฺส อานุวิริยฺยโต ๗
ม. โปสฺสฺส อานุวิริยฺยโต ๗ ๓. ส. ม. เจตโก ๗

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกวณณนา หน้า 191

[๑๐๓๓]โย จ สีสณจ ปณณจ สุตณจตุนิ ปสสติ

อุภินนมตถึ จรติ อตฺตโน จ ปรสส จ ฯ

[๑๐๓๔]ตสฺมา ตุเลยฺยมตฺตานํ สีสํ ปณณํ สุตฺปิว(๑)

คณฺ วา ปรีหเร ธีโร เอโก วาปี ปรีพฺพเชติ ฯ

ตตฺถ ลหุจิตฺตสฺสชาติ ลหุจิตฺโต อสฺส ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ

โย โปโส ลหุจิตฺตสฺส มิตฺตสฺส วา ฌาติโน วา อนุวิชัยติ อนุวตฺตติ

ตสฺส ปัสสส อนุวิชัยโต โส ลหุจิตฺโต ทิสฺโส โหติ เวกิจฺจ

กโรติ ฯ เอกสฺส กปีโนติ ปสฺสธ เอกสฺส ลหุจิตฺตสฺส อนุชฺพาลสฺส

กปีโน เหตุ อัย สกสฺส ยุตฺสส อนโย อวฺพตฺติ มหาวินาโส

กโตติ ฯ ปณฺฑิตฺมานนฺติ โย สยํ พาโล หุตฺวา อหํ ปณฺฑิตฺโตติ

อตฺตานํ มณฺณมาโน ปณฺฑิตฺตานํ โอวาทํ อกตฺวา สกสฺส

จิตฺตสฺส วสํ คจฺจติ โส สจิตฺตสฺส วสํ คนฺตฺวา ยถา อัย

ทฺพพจกปี มตฺสยณํ สยนฺโต เอวํ สยเถาติ อตฺถโธ ฯ น สาธฺวติ

พาโล นาม พลสมฺปนฺโน ยุตฺสส ปรีหารโก น สาธฺว น

สุทฺธโก ฯ กิจฺจการณา ฯ โส หิ อหิตฺโต โหติ ฌาตึนํ วินาสเมว

วหติ ฯ สกฺกณานํ เจกโตติ ยถา หิ ติตฺตฺตฺรสกฺกณานํ ทิปกตฺตฺตฺติโร

ทิวสํปี วสฺสสนฺโต อณฺเณ สกฺกณเณ น มาเรติ ฌาตฺเกว มาเรติ

เตสณฺเณว อหิตฺโต โหติ เอวณฺติ อตฺถโธ ฯ หิตฺโต ภวตฺตฺติ กาเยนปี

วาจาเยปี มนฺสาปี หิตฺการโกเยว ฯ อุภินนมตถึ จรตฺติ อธิ โย

๑. สีส. ม. สีสปณณาสุตคามิว ฯ ๒. ม. ลทฺธโก ฯ

*เล่มที่ 32 กปีชาตกั หน้า 192

ปุกคโล เอเต สีสาทโย कुณ อตุตนิ ปสฺสติ โส มยหิ
อาจารย์ลัปี อตุติ ปณฺญาปี อตุติ ปรียตุติปี อตุถิติ ฌตุวา ตตุตโต
ชานิตฺวา คณั ปรีหรนฺโต อตุตโน จ ปเรสญจ อตุตานิ
ปรีวารेतฺวา จรณฺตานิ ฌาตีนิ อุกินฺนํมปี อตุถเมว จรติ ฯ
ตุลฺลยฺมตฺตานิ ตฺลฺลยฺ อตุตานิ ตฺลฺลตฺวา ฯ สีสั ปณฺณั
สฺตปิวัตติ เอตานิ สีสาทินี วีย ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยสฺมา สีสาทินี
อตุตนิ สมนฺปสฺสนฺโต อุกินฺนํ อตุถํ จรติ ตสฺมา ปณฺณํโต เอตานิ
สีสาทินี วีย อตุตานิปี เตสฺ ตฺลฺลตฺวา ปตฺติจฺจิตฺโต นฺ โขมฺหิ
สีเล ปณฺญา ย สฺเตติ เตเรตฺวา ปตฺติจฺจิตฺกาวิ ปจฺจกฺขํ กตฺวา ธีโร
คณั ปรีหรยฺย จตุสฺ อิริยาปเถสฺ เอโกว หุตฺวา ปรีพฺพชฺชย
ปรีวตฺเตยฺย ปรีสฺสฺปฏฺฐาปเกนาปี หิ วิเวกจารินาปี อิมฺหิ ตีหิ
ชฺมเมหิ สมนฺนาคเตเนว ภาวิตพฺพิ ฯ

เอว มหาสฺสฺโต กปีราชาปี หุตฺวา วินยปรียตุติกฺกจฺจ กเถสิ ฯ

สตุถา อิมํ ชฺมมเทสนํ อahrtฺวา ชาตกั สโมชานสิ
ตทา ทฺพพจกปี เทวตฺโต อโหสิ ปรีสาปีสฺส เทวตฺตปรีสา
ปณฺณํตกปีราชา ปน อหเมวติ ฯ

กปีชาตกั นวํ ฯ

พกพรมชาติก(๑)

ทวาสตตตีติ อิทํ สตถา เขตวเน วิหรนโต พกพรมานํ
อารพุกเถสิ ๗

ตสส หิ อิทํ นิจจํ ชูวํ สสสตี อจวนชมมํ อิตอ อณณํ
โลกสส นิสสรณํ นิพพานนนาม นตถิติ เอวํ ทิฏฐิ อูปปชชิ ๗
เหตุจูปตติโก กิเรส พรมมา ปุพเพ ฌานํ ภาเวตวา เวหปผลเส
นิพพโต ๗ ตตถ ปณจกปสตปริมานํ आयํ เขเปตวา
สูกิณเสสุ นิพพเตตวา จตสฏฐิ กปเป เขเปตวา ตโต จโต
อฏฐกปายูเก อากสเร นิพพตติ ๗ ตตสส เอวํ ทิฏฐิ
อูปปชชิ ๗ โส หิ เนว อูปริพรมโลกโต จตติ น ตตถ อูปตตี
อนุสสริ ๗ ตทุกยปี อปสสนโต เอวํ ทิฏฐิ กณหิ ๗ ภควา
ตสส เจตสา เจโตปริวิตกุกมณาย เสยยถาปี นาม พลวา
ปฐิส สมนิยชิตี วา พาทํ ปสาเรยย ปสชาติ วา พาทํ
สมนิยชยย เอวเมว เขตวเน อนตรหิตอ ตสมี พรมโลก
ปาคูโรหสิ ๗ อถ พรมมา ภควนตํ ทิสวา เอหิ โข มาริส
สวาคตํ มาริส จิสสํ โข มาริส อิมํ ปரியมกาสิ
ยทิตํ อิทาคนาย อิทํ หิ มาริส นิจจํ อิทํ ชูวํ อิทํ
สสสตี อิทํ อจวนชมมํ อิทํ หิ เกวลํ น ชายติ น
ชियติ น มियติ น จวติ น อูปปชชติ อิตอ จ ปณณณํ

๑. ม. พกชาติก ๗

*เล่มที 32 พกพรมุชาตกั หน้า 194

อตุตรินิสฺสรณนุนาม นตุถิติ อาห ๑

เอว้ วุตเต ภควา พกพรมุหามัน เอตทโวจ อวิชฺชาคโต
วต โภ พโก พรมุมา อวิชฺชาคโต วต โภ พโก พรมุมา
ยตุร หิ นาม อนิจฺจณฺเวย สมานัน นิจฺจนฺติ วกฺขติ สนตุตฺถจ
ปนฺณณัน อตุตรินิสฺสรณัน นตุตฺถณัน อตุตรินิสฺสรณนฺติ วกฺขติติ ๑
ตํ สุตฺวา พรมุมา ตฺวํ เอว้ กเถสิตี อิติ มํ เอส อนฺวตฺตุนฺโต
อนฺพนฺธติติ จินฺตเตตฺวา ยถา นาม ทฺพฺพโล โจโร กติปเย
ปหารเ ลภิตฺวา ที อหเมว โจโร อสุโกปิ โจโร อสุโกปิ
โจโรติ สพฺเพ สหายเก อาจิกฺขิ ตเถว ภควโต อนฺโยคภยภีโย
อณฺเวยปี อตุตโน สหายเก อาจิกฺขนฺโต ปจฺมํ คาคมมา

[๑๐๑๕]ทฺวาสตุตติ โคตม ปุณฺณกมฺมา

วสวตุตติโน ชาติชฺร อตีตา

อยมฺนฺติมา เวทฺฐ พรมุปฺตติ(๑)

อสุมาภิชฺปฺนฺติ ชนา อนเภาติ ๑

ตตุถ ทฺวาสตุตติติ น เกวลัน โคตม อหเมว อถ โข
อิมสฺมี พรมุโลเก มยํ ทฺวาสตุตติ ชนา ปุณฺณกมฺมา อณฺเวยสัน
อฺปริ อตุตโน วสัน วตุตเนน วสวตุตติโน ชาติชฺรณฺจ อตีตา อย
โน เวเทหิ คตตุตา เวทฺฐ อย โคตม อนฺติมาพรมุปฺตติ
ปจฺฉิมโกภฺปิปฺตติ เสฏฺฐภาวฺปฺตติ ๑ อสุมาภิชฺปฺนฺติ ชนา
๑. ม. พรมุปฺตติ ๑

*เล่มที่ 32 กุกุกวุกควณณนา หน้า 195

อนเภาติ อมฺเห อณฺเณ พหุ ชนา ปณฺชติกา หุตฺวา อัย
โฆ ภวํ พุรฺหุมา มหาพุรฺหุมาติ อาทีนึ วทนฺตา นมสฺสนฺติ
ปตฺถนฺติ ปิเหนติ อโห วต มยฺ เอรูปา ภเวยฺยามาติ
อิจฺฉนฺตีติ อตฺโถ ฯ

ตสฺส กถํ สุตฺวา สตฺถา หุตฺยิ คาถมาห
[๑๐๓๖]อปฺปญฺจ เหนฺ(๑) น หิ ทิฆมมายู
ยํ ตฺวํ พก มณฺณลลิตํ ทิฆมมายู
สत्ตํ สหสฺसान(๒) นีรพฺพุทานํ
อายํ ปชานามิ ตวาท พุรฺหุมาติ ฯ

ตตฺถ สत्ตํ สหสฺसान นีรพฺพุทานนฺติ นีรพฺพุทสงฺฆาตานํ
คณนสตสฺสสฺสํ วสฺसानณฺหิ ทสทสกนํ(๓) สत्ตํ [๔] สหสฺสํ นาม
สหสฺसानํ สत्ตํ สตสฺสสฺสํ นาม สตสฺสสฺसानํ สत्ตํ โโกณฺหิ นาม
สत्ตํ โโกณฺหิสตสฺสสฺसानํ ปโกณฺหิ นาม สत्ตํ ปโกณฺหิสตสฺสสฺसानํ
โกณฺหิปโกณฺหิ นาม สत्ตํ โโกณฺหิปโกณฺหิสตสฺสสฺसानํ เอกนฺหุตํ นาม
สत्ตํ นหุตสตสฺสสฺसानํ เอกนินฺนหุตํ นาม เจโก คณโก เอตฺตกํ
คณฺเฑํ สกฺโกติ ตโต ปรี คณฺนา นาม พุทฺธานเมว วิสโย
ตตฺถ สत्ตํ นินฺนหุตสตสฺสสฺसानํ เอกํ อพฺพุทํ วิสติ อพฺพุทานิ
เอกํ นีรพฺพุทํ ฯ เตสํ นีรพฺพุทานํ สตสตสฺสสฺसानํ [๕] นาม
๑. ม. อปฺปปี หิ เอตํ ฯ ๒. ม. สหสฺसानิ ฯ ๓. ม. ทสทสกํ ฯ
๔. ม. เอตฺถนฺตเร ทส สตานนฺติ ทิสฺสนฺติ ฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร
เอกํ อหฺนฺติ ทิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 พกพุมหษาคกั หน้า 196

[๑] สดสหัสส์ เอตตักั พกสส พุมหุโน จตุวา เอตสุมิ ภเว

อวสิฏุจกั อายุ ตั สนุชย ภควาเอวมาย ๑

ตั สตุวา พโก ตตีย คากมาย

[๑๐๑๗]อนนตทสสิ ภความสุมิ

ชาติขริ โสคมุปาติวตุโต

กิ เม ปุราณั วตสิลวตุตตั

อากิกข เมตตั ยมหั วิชณณนุติ ๑

ตตุถ ภควาติ ภควา ตุมเห อายั ปชานามิ

ตวามนุติ วทนตา อหิ อนนตทสสิ ชาติขรณเจว โสกณจ

อูปาติวตุโตสุมิติ วทถ ๑ วตสิลวตุตตุนุติ วตสมาทานณจ

สิลวตุตตณจ ๑ อิทั วุตุตตั โหติ ยทิ ตุมเห สพพณณพุทฐา

เอวั สนุเต กิ มยหั ปุราณั วตณจ สิลณจ จรณณจ อากิกข

เม เอตตั ยมหั ตยา อากิกขิตตั ยถาวสรสโต วิชานณณนุติ ๑

อถสส ภควา อติตานิ วตุณุนิ อหริตุวา อากิกขนุโต

จตสโส คากายอภากสิ

[๑๐๑๘]ยั ตวั อปาเยสิ พหุ มนุสเส

ปีปาสิตะ มหมนิ สปปเรเต

ตุนเต ปุราณั วตสิลวตุตตั

สตุตตปพพุทโธว อนุสสรามิ ๑

๑. เอตถนตเร อหทานนุติ ภวิตพพิ มณเณ ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกควณณนา หน้้า 197

[๑๐๓๕]ยั เอณีกุสุมั ชนตั คหิตั

อโมจยั คยหค นัยมานั

ตนะเต ปุราณั วตลัลวตตั

สตุตปะปพทุโรว อนุสสุรามิ ๑

[๑๐๔๐]คงคาย โสตลัลมิ คหิตนาวั

ลุตุเชน(๑) นาคะน มนุสสุกปะปา

อโมจยั ตวั พลสา ปสยห

ตนะเต ปุราณั วตลัลวตตั

สตุตปะปพทุโรว อนุสสุรามิ ๑

[๑๐๔๑]กปะโป จ เต ปตถจโร(๒) อโหสิ

สมพทุฐิมนุตั วติ โส(๓) อมณณั

ตนะเต ปุราณั วตลัลวตตั

สตุตปะปพทุโรว อนุสสุรามิติ ๑

ตตุถ อปะเยสิติ ปะเยสิ ๑ ฆมมุนิ สปะปะเรเตติ ฆมเมน

นิสปะปะเรเต อติวิย สุกุเจน ฆมเมน กิลมนุเต ๑ สตุตปะ-

ปะพทุโรวาติ ปัจจุสกาเล สุปนุโต สุปินั ปสสุลิตวา ตั สุปินั

วีย อนุสสุรามิ ๑

โส กิร พทพุรหุมา เอกลัลมิ กปะเป ตาปะโส หตุวา

มรุกนุตาเร วสนุโต พหุนั กนุตารั ปฎิปนุนानั ปานัยั

๑. ส. ม. ลุตุเทน ๑ ๒. ม. พทุชจโร ๑ ๓. ส. ม. สมพทุฐิมนุตั วตินั ๑

*เล่มที่ 32 พกพุมหชาติกั หน้า 198

อาหริตวา อทาสี ๑ อถกทิวส์ เอโก สตุถวาโห ปณจหิ
สกุสเทหิ มรुकนุตาริ ปฎิปชชช ๑ มนุสสา ทิสา ววฏฐเปตุ
อสกุโกนุตา สตุต ทิวسانی อาหิณจติตวา จิณทารุทกา
นिरาหารา ตณฺหาภิกุตา(๑) อิทานิ โน จีวิตุ นตุถิติ
สกุสปริวฏฐุ กตวา โคณเ โมเจตวา เหฏฐาสกณฺเฏสุ นิปชชิสู ๑
ตทา ตาปโส อาวชเชนุโต เต ทิสวา มา มยิ ปสเสนุเต
นสฺสึสฺสูติ จินฺเตตวา อตฺตโน อิทุชานุภาเวน กงฺกาโสติ
อุพฺพตเตตวา สตุถวาหาภิมุขิ อกาสิ ๑ อวิฑูเร เจกั วณฺสนุฑั
มาเปสิ ๑ มนุสสา ปานियิ ปิวิตวา นหาตวา โคณเ
สนนฺตปฺเปตวา วณฺสนุฑโต ตินฺนิ ลายิตวา ทารุณิ กเหตุวา ทิสั
สลลฺกเชตวา อโรกา กนฺตาริ อติกฺกมึสฺสู ตั สนฺธาเยติ วุตฺติ ๑

เอณิกุสฺสมินฺติ เอณิยา นาม นทिया กุเล ๑ คยฺหก
นियมานนฺติ กรมรคาหิ กเหตุวา नियमानิ ๑

โส กิร ตาปโส อปรสฺมึ กालเ เอกั ปจฺจนฺตคามั
นิสฺสาย นทิตฺเร วณฺสนุฑเเท วิहाสิ ๑ อถกสฺมึ ทิวเส ปพฺพตา
โจรา โอตริตวา ตั คามั ปหริตวา มหาชนิ กเหตุวา
ปพฺพตฺ อาโรเปตวา อนฺตรามकुเต จริยมนุสฺเส(๒) จเปตวา
ปพฺพตชาลั(๓) ปวิสิตวา อาหาริ ปจาเปนฺตา นิสฺสึทิสู ๑ ตาปโส
โคมหิสาทินฺณเจว ทารกทาริกาทีนฺณจ มหนฺตั อฏฺฐสฺริ สตุถวา มยิ
๑. ม. อุณฺหาภิกุตา ๑ ๒. ม. จารกมนุสฺเส ๑ ๓. ม. ปพฺพตพิลั ๑

*เล่มที 32 กุกุกวคควณณนา หน้า 198

ปสฺสนเต มา นสฺสึสูติ อิทฺธานุภาเวน อตฺตภาวํ วิชิตฺวา
จตุรงคินิยา เสนาย ปรีวฺโต ราชา หุตฺวา ยฺยทฺธเกรี
อาโกฏฺยาเปนฺโต ตํ จานํ อคมาสิ ฯ จริยมนุสฺสา ตํ ทิสฺวา
โจรานํ อาโรเจตุํ ฯ โจรา รณฺวา สทฺธิ วิคฺคโห นาม น
ยฺยตฺโตติ สพฺพํ กหิตฺกมฺร(๑) ฉทฺเทตฺวา ฆตฺตํ อภฺยชิตฺวา
ปลาเยสุ ฯ ตาปโส เต สพฺเพ อาเนตฺวา สกคาเมยว ปตฺติฏฺจาเปติ
ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

กหิตฺนาวนฺติ นิคฺคหิตฺนาวิ ฯ ลฺลทฺธเนนาติ กกฺขเพน ฯ
มนุสฺสกปฺปาติ มนุสฺเส วินาเสตฺกามตาย ฯ พลสาติ พลเณ ฯ
ปสฺยหาติ อภิภวิตฺวา ฯ

อปรสฺมี กาลे ตาปโส คงฺกาตีเร วิहाสิ ฯ ตทา มนุสฺสา
เทว ตโย นาวาสงฺฆาญฺเ พนฺธิตฺวา สงฺฆาญฺมตฺถเก ปุปฺพมณฺฑปํ
กาเรตฺวา สงฺฆาญฺ นิสึทิตฺวา ขาทฺนตา ปิวนฺตา สมฺมทฺทกฺล(๒)
คจฺจนฺติ เตหิ ปีตาวเสสํ สุริ ภูตฺตาวเสนาหิ ขาทิตาวเสนาหิ
ภตฺตมจฺจนํสฺตมฺโพลาทีนํ คงฺกายเมว ปาเตนฺติ ฯ คงฺเคยฺโย นาม
นาคราชา อิเม อฺจฺฉินฺทฺสกํ มม อฺปริ ขิปนฺตีติ กุชฺฉิตฺวา
สพฺเพ เต ชเน คเหตฺวา คงฺกาย โอสึทาเปสฺสามีติ มหนฺตํ
เอกโทณิกนาวปฺปมาณํ อตฺตภาวํ มาเปตฺวา อฺทกํ ภินฺทิตฺวา
ผณฺ ฐายรมาโน เตสํ อภิมฺโข ปายาสิ ฯ เต นาคราชานํ
ทิสฺวาว มรณฺภยตฺชชิตา เอกปฺปหารเเนว มหาสทฺทํ กรีสุ ฯ

๑. ม. กหิตกหิตํ ภณฺทกํ ฯ ๒. ม. สมฺพนฺทกฺลํ ฯ

*เล่มที่ 32 พกพหุหมชาติกั หน้า 200

ตปโส เตลั ปรีเทวนสททำ สุตวา นาคราชสสุ กุทฐภาว
ณตวา มยิ ปสฺสนุเต มา นสฺสึสูติ จิปปิ นิสฺนตติตย(๑)
อตุตโน อานุภาเวน จิปปิ สุปณณวณณั อตุตตานั มาเปตวา
อคมาสี ฯ นาคราชา ตั ทิสฺวา มรณภยภีโต อุทเก นิมฺมุชฺชิ ฯ
มนุสฺสา โสตุถิกาวุ ปตฺวา อคมัสฺสู ตั สฺนุชฺชาเยตํ วุตฺตํ ฯ

ปตฺตจโรติ อนฺตเววาลีโก ฯ สมฺพุทฺธิวณฺตํ วติ โส อมณฺณนฺติ
พุทฺธิสมฺปนฺโน เจว วตสมฺปนฺโน จ ตปโสติ ตั มณฺณมาโน ฯ
อิมินา กิ ทสฺเสติ ฯ มหาพฺรหฺเม อหํ อตีเต ตว เกสวตปสกาเล
กปโป นาม อนฺตเววาลี เวยฺยาวจฺจโร หุตฺวา ตฺยหํ นารเทน
นาม อมจฺเจน พาราณสีโต หิมวณฺตํ อานีตสฺส โรคํ
วูปสมเสี ฯ อถ นํ นารโท พุติยวเร อากนฺตฺวา นิโรคํ
ทิสฺวา อิมํ คาคํ อภาสิ

มนุสฺสสินุทํ ชหิตฺวาน สพุทฺถกามสมิทฺธินํ
กถํ นุ ภควา เกสี กปฺปสฺส รมติ อสฺสเมติ ฯ

ตเมนนํ ตฺวํ เอตทโวจ

สาธฺนึ รมติยานิ สฺนฺติ รุกฺขา(๒) มโนรมา
สุภาสิตานิ กปฺปสฺส นารท รมติ มนฺติ ฯ

อิติสฺส ภควา อิมํ อตุตนา อนฺตเววาลีเกน หุตฺวา โรคสฺส
วูปสมิตภาวํ ทีเปนฺโต เอวมาห ฯ อิทฺถจ ปนฺ เตน พฺรหฺมณา
มนุสฺสโลเก กตกมฺมํ สพุทฺธิ มหาพฺรหฺมานํ สลฺลทฺถาเปนฺโตว

๑. ม. จิปปนิสนฺติยา ฯ ๒. ม. วุกฺขา ฯ

*เล่มที่ 32 จุกกวจุกวณณนา หน้ 201

กเถลล ๑

โส สตุถ วจนเนน อตุตนา กตุกมม้ สรลตุวา ตถากตุสตุ
ตุลลล กโรนุโตุ โอสานคาถมาห

[๑๐๔๒]อตุธา ปชานาสล มเมตมาอู

อณลลปล ชานาสล ตถา หล พุทุโธ

ตถา หล ตายล ชลลตานุภาวอ

โอสายล ตลจตุล พุทุหมลลกนตุล ๑

ตตุถ ตถา หล พุทุโธตุล ตถา หล ตว้ พุทุโธ พุทุชานล หล

อนณณตานุนาม นตุลล สพุพฐมมานล พุทุชตุตาเยว หล เต

พุทุชา นาม ๑ ตถา หล ตายนตุล พุทุชตุตาเยว จ ปน ตว

ออล ชลลลตุ สรลลปภาวอ ๑ โอสายล ตลจตุลลลล อลม สกลลป

พุทุหมลลกล โอสายนุโตุ ตลจตุลลลล ๑

เอว สตุถา อตุตโน พุทุชตุลลล ชานาเปนุโตุ ฐมม้

เทเสนุโตุ สจจจานล ปกาเสลลล สจจปรลโยसान [๑] ทสมตุตานล

พุทุหมสสสุสานล อนุปาทาย อาสเวหล จลตุตานล วลมจจลลล ๑ อลล

ภควา พนุนล พุทุหมานล อวสุสโย หตุวา พุทุหมลลลกา เซตวนล

อากนตุวา ตตุถ กถลลนลยาเมเนว ฐมมเทสนล ภลจุนล กเถตุวา

ชาติก สลโฆรานลลล ตทา เกสวตาปลลล พกพุทุหมา อลลลล

กปุปมาณวอ ปน อหเมวาลล ๑

พกพุทุหมชาติก ทสมล ๑

จุกกวจุกโค ปจลโฆ ๑

๑. ม. เอตุถนตุเร สumpulตุตานนตุล หลลลลลล ๑

คณฐารวคควณณนา

คณฐารชาตค้

หิตฎว้า ค้ามสทศฐานีตึ อึทึ สตุฎว้า เซตวเน วิหรนุโต
เกสซซสนุธิการสิฎฐาปทึ อารพฎ กเถสิ ๑

วตุฎฎึ ปน ราชคเห สฎฎฎฐิตึ ๑ อายสุมต้า หึ ปึตึนุทวจุเจณ
อาร้ามิกคูลึ โม่เจตึ ราชนึเวสนึ คณตุฎว้า รณุโย ป้าส้าเท
อิทฐิพเลน โสวณณมเย กเต มนุสฐ้า ปสึทิตฎว้า เทรสฐ
ปณจ เกสซซชานึ ปหิณึสึ ๑ โส ตานึ ปรีส้าย วิสฐซเซสิ ๑
ปรีส้า ปนสฐ พ้าหุลึกา โหนตึ ลทฐลทฐึ โกคุมเพปี ฆฎฎึปี
ปตุตถวิกาโยปี ปุเรตฎว้า ปฎึส้าเมนุตึ ๑ มนุสฐ้า ปสฐิตฎว้า
มหึจฎว้า อึเม สมน้า อนุโตโกฎฐจ้าการึกาตึ อุซฎฎ้ายึสึ ๑
สตุฎว้า ตึ ปวตุตึ สตุฎว้า ยานึ โข ปน ตานึ คึลานานึ
ภึคฎฐนึ ปฎึส้ายนิยานึ เกสซซชานึตึ สิฎฐาปทึ สณณ้าเปตฎว้า
ภึคฎฐเว ปรีร้าณกปณทิต้า อนุปปุณเน พุทฐเ พ้าหึรคปพุทฐซึ
ปพุทฐิตฎว้า ปณจสิลมตุตค้ รกขนุต้าปี โลณสคฎฐรมตุตค้ ปุณ
ทิวสตุฎว้า น นึททหึสึ(๑)คุมเห ปน เอวรุเป นึยยานึกส้าสเน
ปพุทฐิตฎว้า ทุตึยตตึยทิวสตุฎว้า สนุธิธี กโรนุต้า อยุตตุตึ
กโรธ้าตึ วตุฎฎว้า อตึตึ อ้าหริ
๑. ม. นึททหนุเต ครหึสึ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวควณณนา หน้า 203

อดีเต คนุชารรณูเจ โปธิสตุโต คนุชารรณูโย ปุตุโต หุตวา
ปีตุ อจจนเรน ราชเช ปติณูจาย ฌมเมน ราชชั กอารลึ ๑
มชฌิมเทเสปี วิเทหณูเจ วิเทโห นาม ราชา ราชชั กอารลึ ๑
เตปี เทว ราชานโน อธิณูจสหายา หุตวา อณณมณณลั ธิรวิสสาธา
อเหล็ ๑ ตทา มนุสสา ทีฆายุกา โหนุติ ติสวสสสทสทานิ
ชีวนุติ ๑ อเถกทา คนุชารรราชา ปณณมโปสททิวเส
สมาทินนลึโล หุตวา มหาตเล ปณณตตปวรปถลนงมชฌคโต
วิวณูเน สึหปณชเรน ปาจีนโลกธาตุ โอลเกนุโต อมจจัน
ฌมมตถยตตถถั กเถนุโต นึลึที ๑ ตสมี ฌณ คคนตเล
อภิลงฌนุตมิว ปรีปณณจนุทมณุทลั ราชู อวตถริ ๑ จนุทปปกา
อนุตรธาปี ๑ อมจจา จนุทาโลกั อปสสนุตา จนุทสส
ราชูนา คหิตถาวั ราชูโย อารูเจลึ ๑ ราชา จนุท
โอลเกตุวา อัย จนุโท อากนุตถกอุปกัเกเสน อุปกักัธิณูโจ
นึปปโก ชาติ มยหึเปส ราชปรีวารู อุปกักัเลสว น โช
ปน เม ตั ปณูรูปียวาทิ ราชูนา คหิตจนุโท วิย นึปปโก
ภเวยัย วิสุทเช คคนตเล วิจรณุต จนุทมณุทลมิว ราชชั
ปหาย ปพพชิสสามิ กึ เม ปเรน โอลทิตน กุเล จ คณ
จ อลคโค หุตวา อตทานเมว โอลทนุโต วิจริสสามิ อิทั เม
ปณูรูปนุติ จินุเตตุวา ยั อิจนถ ตั ราชานัน กโรธาติ ราชชั
อมจจัน นึยยาเทลึ ๑ ตสมี คนุชารรณูเจ ราชา ราชชั

*เล่มที่ 32 คนุชาธาตัก หน้า 204

ฉทุเทตฺวา อิติปพฺพชฺช ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิญญา นิพฺพตฺเตตฺวา
ฌานรตฺติสมปฺปิโต หิมวณฺตปฺปเทเส วาสํ กปฺเปสิ ฯ

วิทฺเทราชาปี สุขํ เม สหายสฺส รณฺโณติ วาณิเช ปุจฺฉิตฺวา
ตสฺส ปพฺพชิตฺวา สุตฺวา มม สหายเ ปพฺพชิตเ อหํ รชฺเชน
กี กริสฺสามิติ สตฺตโยชนิเก มิถิลนฺนเร รชฺชํ ติโยชนสฺติเก
วิทฺเทรฏฺเเจ โสฬสสฺส คามสทฺสเสสฺส ปฺริตฺปฺริตานิ โกฎฺจาการานิ
โสฬสสทฺสสา นานุกิตฺติโย ฉทุเทตฺวา ปุตฺตชิตฺโร อมนฺตฺกิตฺวา
หิมวณฺตปฺปเทสํ ปวิสิตฺวา ปพฺพชิตฺวา ปวตฺตผลโกชโน หุตฺวา
สมคฺควาสํ(๑) วสนฺโต วิจิริ ฯ เต อุโกปี สมวตฺตจาจารย์ จรฺนฺตา
อปรภาเก สมากจฺฉิสฺส น ปน อณฺณมณฺณํ สณฺชานิสฺส สมโมทมานา
เอกโตว สมวตฺตจาจารย์ จริสฺส(๒) ฯ ตทา วิเทหตาปโส คนุชาธา-
ตาปสสฺส อุปฺภูจฺฉานํ กโรติ ฯ เตสํ เอกสฺมี ปุณฺณมิทิวเส
อณฺณตรสฺมี รุกฺขมูเล นิสิตฺติตฺวา ฌมฺมยฺยตฺตกถํ กถฺนฺตานิ คคนตฺเล
วิโรจฺมานํ จนฺทมณฺฑลํ ราหู อวตฺถริ ฯ วิเทหตาปโส กิณฺนุ
โย จนฺทสฺส ปภา นฏฺจชาติ โอลฺโลกฺตฺวา ราหุณา คหิตํ จนฺทํ
ทิสฺวา โก นฺ โข เอส อจฺริย จนฺทํ อวตฺถริตฺวา นิปฺปภฺมกาสิตี
ปุจฺฉิ ฯ อนฺนฺเตวาสิก อัย ราหู นาม จนฺทสฺสโก อุปฺกฺกิลฺโส
วิโรจิตฺุ น เทติ อหํปี ราหุคฺคหิตํ จนฺทมณฺฑลํ ทิสฺวา อิทํ
ปฺริสฺสุทฺธิ จนฺทมณฺฑลํ อาคนฺตฺกฺกฺกิลฺเสสน นิปฺปภํ ชาตํ
๑. ม. สมปฺปวตฺตวาสํ ฯ ๒. ม. สมปฺปวตฺตวาสํ วสิสฺส ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 205

มยหंपิ อิทํ รชชํ อุปกุเกเลโส ยาว มํ จนุทมนุทลํ ราहु विय
निपुपगं न कर्ति ताव पुपुषिसुसामिदि जिनुदेत्ता तत्तेव
राहुकुहितं จนุทมนุทलं आरुममन्निं कत्ता महारचुचं ऋत्तेत्ता
पुपुषिडोदि १ आग्रिय कुवं कनुचाराशादि १ आम अहनुदि १
आग्रिय अहंपि वितेहरुजे मिठिनकरे वितेहराशा नाम ननु
मयं अणुणमणुणं अठिणुसहायगादि १ गी पुन ते आरुममन्निं
अहोसिदि १ अहं कुमुहे पुपुषिडादि सुत्ता अठुठा पुपुषुषाय
महनत् कुन्निं अठुठसादि कुमुहेय आरुममन्निं कत्ता रचुचं
पहाय पुपुषिडोदि १ ते तडो पुणुजाय अठिविय समकुका
समुठमाना पुवत्तफलगोचना हुत्ता विरुसु(॑) १ तत्तुठ तिमरत्तु
वलित्ता ज पुन लोठनुपिलसेवनत्ताय हिमवनुत्तो ओठरित्ता
अेकं पुजनुत्तामं पापुन्निं १

मनुसुसा तेसं अरियापठे पुसिठित्ता गिगुं तत्ता पुणुणुणं
कहेत्ता अरुणवे रत्तुठिणुणानाठिनि मापेत्ता वसापेसुं अनुत्तरा-
मकुकेपि नेसं गत्तुठिगुठरुठत्ताय अठुठफासुठुणुणाने पुणुणुणुणु
कारेसुं १ ते पुजनुत्तामे गिगुं जरित्ता टाय पुणुणुणुणु
निठिठित्ता पुठिणुणुठित्ता अत्तुठनु वसनुणुणुणु कजुठनुदि १ तेपि
तेसं मनुसुसा आहारं तठमाना अेकठा लोठुं पुत्ते पुठुठिठित्ता
तेनुदि अेकठा पुणुणुणुणु पुठुठित्ता तेनुदि अेकठा
॑. म. विरुसु १

*เล่มที่ 32 คนุชารชาตกั หน้า 206

อโถณกาหารเมว เทนุติ ๑ เต เตลัปี เอกทิวลั ปณณปุณเ
พหุตรั โลณั อทิสุ ๑ วิเทหตาปโส โลณั อาทาย คนุตวา
โพธิสตุตตุส ฤตตักจุกกาล ปโหนกั ทตุวา อตุตโนปี
ปมาณยตุตติ คเหตุวา อติเรกั ปณณปุณเ พนุชิตวา อโถณทิวเส
ภวิสตุตติ ตินวภูฏิกอนุตเร จเปสิ ๑ อเถกทิวลั อโถณเก
อาหาระ ลทุเช เวเทโห คนุชารสุส ภิกุษาภานัน ทตุวา
ตินวภูฏิกอนุตรโต โลณั อาหริตุวา อาจริย โลณั คณุหถาติ
อาห ๑ อชช มนุสเสหิ โลณั น ทินัน ตวั กุโต ลกัิติ ๑
อาจริย ปุริมทิวลั มนุสสา พหุ โลณมทิสุ อถาหิ อโถณกทิวเส
ภวิสตุตติ อติเรกั โลณั จเปสินติ ๑ อถ นั โพธิสตุโต
โมฆปุริส ติโยชนสตัก วิเทหรรุจ ปหาย ปพพชิตวา
อภิกุจนภาวั ปตุวา อิทานิ โลณสภุชราย ตณ्हั ชเนสิติ
ตชชิตวา โอวทนุโต ปจรมั คากมาห

[๑๐๔๗]หิตวา คามสหัสสานิ ปริปุณณานิ โสพส

โกฏุจาคารานิ สิตานิ สนนุชินุทานิ กุพพิสิติ ๑

ตตุถ โกฏุจาคารานิตี สุวณุณรชตมณิมุตตาทิรตนโกฏุจา-
คารานิ จ ทุสสุโกฏุจาคารานิ จ ชลยโกฏุจาคารานิ จ ๑
สิตานิตี ปุรานิ ๑ สนนุชินุทานิ กุพพิสิติ อิทานิ เสว ภวิสตุติ
ตติยทิวเส ภวิสตุตติ โลณมตุตติ สนนุชี่ กโรสิ ๑

วิเทหตาปโส เอวั ครหิยมาโน ครหิ อสหนุโต ปฎิปกัโข

*เล่มที่ 32 คนุขารวคควณณนา หน้ 207

หตุวา อางริย ตุมเห อตุตโน โทลั อทิสวา มยหเมว โทลั
ปสสท นนุ ตุมเห กึ เม ปเรน โอวทิตน อตุตานเมว
โอวทิสวามีติ รชชั ฉทเทตวา ปพพชิตา ตุมเห อิทานึ ม
กสุมา โอวทถาติ โจเทนุโต ทุตยึ คากมาห

[๑๐๔๔]หิตวา คนุขารวิสยั ปหุตชนปานึย(๑)

ปสาสนึโต(๒) นึกขนุโต อึท ทานึ ปสาสตีติ ๑

ตตุถ ปสาสนึโตติ โอวาทานุสาสนึทานโต ๑ อึท ทานึติ อิทานึ

อึท อรณเณ กสุมา โอวทถาติ ๑

ตึ สตุวา โพรทิสตุโต ตตุยึ คากมาห

[๑๐๔๕]ชมมึ ภณามึ เวเทห อชมโม เม น รุจจติ

ชมมึ เม ภณมานสส น ปาปมุปลิมุปตีติ ๑

ตตุถ ชมมุนติ สภาวึ พุทฐาทึหึ วณณิตปสกุจการณเมว ๑

อชมโม เม น รุจจตีติ อชมโม นาม อสภาโว มยหึ กทาจิปี

น รุจจติ ๑ น ปาปมุปลิมุปตีติ มม สภาวเมว การณเมว

ภณนตุสส ปาปี นาม หทเย [๗]น อลลึยติ โอวาททานนุนาเมตึ

พุทฐปจเจกพุทฐพุทฐสาวกโพรทิสตุตานึ ปเวณึ ๑ เตหึ ทินุโนวาทึ

พาลา น คณหนติ โอวาททายกสส ปน ปาปนุนาม นตุถึ ๑

ปุน เทเสนุโต อาห

๑. สึ. ย. ปหุตชนรานึย ๑ ม. ปหุตชนธารึย ๑

๒. ม. ปสาสนโต ๑ ๓. ม. เอตุถนตุเร น ลิมุปตีติ ทิสสตี ๑

*เล่มที่ 32 คนุชาธาชาตกั หน้า 208

นิธินว ปวตุตาริ	ยิ ปสุเส วชชทสุสินิ
นิคคยหาวาที เมธาวิ	ตาทิสั ปณฺชิติ ภาเช
ตาทิสั ภาฆมานสุส	เสยโย โหติ น ปาปิโย ๑
โอวเทยย อนุสาเสยย	อสพฺภา จ นิวารเย
สตั หิ โส ปิโย โหติ	อสตั โหติ อปฺปิโย ๑

เวเทหตาปโส โพธิสตุตสุส กถิ สุตฺวา อจฺริย
 อตุณิสฺสิติ กเถนฺเตนาปิ ปริ ฆเฏตฺวา โรเสตฺวา กเถตุ น
 วฏฺฐติ ตฺว มิ ทุสตุถเกน(๑) มุณฺฑนฺโต วิย อติฬฺรุสั กเถสิตี วตฺวา
 จตุตฺถิ คากมาห

[๑๐๔๖]เยนเกนจิ วณฺณเนน ปโร ลกฺติ รูปฺปนิ
 มหตฺถิยิเป เจ วาจิ น ติ ภาเสยฺย ปณฺชิติโตติ ๑

ตตุถ เยนเกนจิติ ฆมฺมุยตุเตนาปิ การเณน ๑ ลกฺติ
 รูปฺปนนฺติ ฆณฺนิ รูปฺปน(๒) กุรูปฺปน ลกฺติ ๑ น ติ ภาเสยฺยยาติ
 ตสุมา ตั ปฺรปฺกุกถิ ยาย จ โส วาจา ย รูปฺปติ(๓) ตั มหตฺถิยิ
 มหนตฺถอตุณิสฺสิติปี วาจิ น ภาเสยฺยยาติ อตุโถติ ๑

อถสุส โพธิสตุโต ปณฺจมิ คากมาห

[๑๐๔๗]กามิ รูปฺปตุ วา มา วา กุสั วา วิกิริยฺยตุ
 ฆมฺมิ เม ภาฆมานสุส น ปาปมฺุปลิมุปฺตีติ ๑

ตตุถ กามนฺติ เอกิเสน ๑ อิทิ วุตฺติ โหติ อยฺยตุตการโก

๑. ม. กุณฺฐสตุถเกน ๑ ๒. ม. ทุสฺสนิ ๑ ๓. ม. ทุสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวกถวณณนา หน้า 209

ปุกคโล อยุดดี เต กตุนติ โอวทียมาโน เอก์เสเนว กุชฌตุ วา
มา วา กุชฌตุ ฯ อถวา กุสมมุจิจิ วิย วิกรียิตตุ มยหิ ปน
ชมมึ ภณนุตตส ปาปนุนาม นตถิตติ ฯ

เอวณจ ปน วตุวา น โข อหิ อานนุท ตถา
ปรกุกมิสสามิ ขถา กุมภกาโร อามเก อามเก มตติเก
นิกคยห นิกคยหาหิ อานนุท วกขามิ โย สारो โส จตตตีติ
อิมสส สุกโตวาทสส อนรุปาย ปฏิปตติยา จตุวา ขถา
กุมภกาโร ภาชนส ปุณปุณิ อาโกถตุวา อาโกถตุวา อามกั
อกเหตุวา สุปกุกเมว ภาชนั กณหิ เอว ปุณปุณิ โอวทิตวา
นิกคณหิตวา ปกุกภาชนสทิสา ปุกคถา กหิตาติ ทสเสต্তু ปุณ
ตี โอวทนโต

[๑๐๔๘]โน เจ อสส สกา พุทฐิ วินโย วา สุกิกขิตโต

วาน อนุชมหิโสว(๑) จเรยย พหุโก ชโน ฯ

[๑๐๔๙]ยสุมมา จ ปนิเชกจเจ อจกรมหิ(๒) สุกิกขิตตา

วินิตวินยา ธีรา(๓) จรณติ สุมมาหิตาติ

อิหิ คาททวยมาห ฯ

ตสสตุโต สมุม เวเทห อิมสสิ หิ สตตทานิ สเจ อตตโน
พุทฐิวา ปณจเท โอวาททายเก นิสสาย อจกรมปณณตติ

๑. ส. ม. อนุชมหิโสว ฯ ๒. ส. ม. อจกรมหิ ฯ

๓. ส. ตสุมมา วินิตวินยา ธีรา ฯ ม. ย. อัย ปาโธ นตถิ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชาตจก กั หน้า 210

วินโย วา สุกฺกิขิตโต น ภเวยฺย เอวํ สนฺเต ยถา ติณฺณตาทิกหน
วเน อนฺนุชฺหมหิโส โคจฺราโคจฺรํ สาสงฺกนิราสงฺกณฺจ จานํ
อชานนฺโต จรติ ตถา ตุมฺหาทิสฺส พหุโก ชโน จเรยฺย ยสฺมา
ปน อิชฺส เอกจฺเจ สกาย พุทฺธิยา รหิตา สตุตา อจฺริยสนฺติเก
อจฺจารปฺลณฺตติยา สุกฺกิขิตตา ตสฺมา อจฺริเยหิ อตฺตโน อนฺรุเปน
วินเยน วินิตฺตตา วินิตฺวินยา สฺสสมาหิตา เอกกฺกจิตฺตา หุตฺวา
วิจฺรณฺตีสฺส อิมินา อิทํ ทสฺเสตฺติ อิมินา หิ สตุเตน กิหิณา
หุตฺวา อตฺตโน กุลานฺรุปา ปพฺพชิตฺเตน ปพฺพชฺชานฺรุปา สิกฺขา
สิกฺขิตพฺพา กิหิโนปี หิ อตฺตโน กุลานฺรุเปสฺส กสิโศรฺกขาทีสฺ
สุกฺกิขิตาว สมฺปนฺนชีวา หุตฺวา สฺสสมาหิตา จรณฺติ ฯ
ปพฺพชิตาปี ปพฺพชฺชานฺรุเปสฺส ปาสาทิกฺเกสฺส อภิกฺกนฺตปฏฺิกกนฺตาทีสฺ
อริสฺสอริจิตฺตอริปฺลณฺตาสิกฺขาสฺส สุกฺกิขิตาว วิคตวิกฺเขปา
สฺสสมาหิตา จรณฺติ ฯ โลกสฺสมิมฺหิ
พาหุสจฺจณฺจ สิปฺปณฺจ วินโย จ สุกฺกิขิตโต
สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมฺมจฺจกฺกมฺตฺตมฺนฺติ ฯ
ตํ สุตฺวา เวเทหตาปฺโส อจฺริย อิตฺโต ปฏฺุชฺชาย มํ
โอวทถ อนฺุสาสถ อหํ อนฺุธิวาสกฺชาติตาย ตุมฺเหหิ สทฺธิ
กเถสฺสึ ตํ เม ขมถาติ วนฺุทิตฺวา มหาสตุตํ ขมาเปสฺสิ ฯ เต
สมฺคฺควาสํ วสิตฺวา ปุณฺน หิมวณฺุตเมว อคฺมํสฺส ฯ ตตฺถ โพธิสตุโต
เวเทหตาปฺสสฺส กสิณฺุปริกมฺมํ กเถสฺสิ ฯ โส ตํ สุตฺวา อภิญฺญา

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หนา 211

จ สฬาปตติโย จ นัพพตเตสิ ๑ อิติ เต อุโกปี อปริหีนชฎานา
พุรหุมโลกปรายนา อเหตุ ๑

สตถา อิมั ชมมเทสนั อหริตวา ชาตกั สโมชานะสิ
ตทา วิเทโห อานนุโท อโหสิ คนุชารรราชา ปน
อหเมวาติ ๑

คนุชารชาตกั ปจมี ๑

มหากปีชาตกั

อดุตานั สงกมั กตวาติ อิทั สตถา เขตวเน วิหรนุโต
ฌาตตถจริยั อารพุก กเถสิ ๑ วตถุ ภาททสาตชาตเก
อาวีภวิสุตติ ๑

ตทา จ ปน ชมมสภายั กถั สมภูจจาเปสิ์ อากุโส
สมุมาสมพุกุโธ ฌาตกานั อตุถั จรตีติ ๑ สตถา อากนุตวา
กาย นุคถุ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนุสิสนุนาติ ปุจจติควา
อิมาย นามาติ วุตเต น ภิกขเว อิทาเนว ปุพเพปี ตถาคโต
ฌาตินัน อตุถั จรเตวาติ วุตวา อติตติ อหริ

อติเต พาราณสิยั พุรหุมทตเต รชชั การเนเต โพธิสตโต
กปิโยนियั นัพพตติควา วยปตโต อาโรหปริณาหสมปนโน
ถามพลุเปโต ปญจเหตุภลปริมานอ อสิตีสหสสกปีคณปริวาโร
หิมวณตปเตเส วสิ ๑ ตตถ กงคาตีริ นิสสาช สาขาวีญป-

*เล่มที่ 32 มหาภคปชาตกั หน้ 212

สมปโน สณทจฉาย โพลปโต ปพพตญั วย สมคคโต
อมพรุกโข อโหสี นโครรรุโขติ วทนติ ๑ ตสส มฐรานี ผลานี
ทพพคณรรสทธานี มหนตผลานี มหนตกมภปมาณานี ๑
ตสส เอกีสสา สาขาย ผลานี ถเล ปตนติ เอกีสสา สาขาย
คกคาย อทเก ปตนติ ๑ ทวินัน สาขานัน ผลานี มชฌ
รุกขมูเล ปตนติ ๑ โโพธิตโต กปคณัน อาทาย ตตถ ผลานี
ขาทนโต เอกสมี กाले อิมสส รุกขสส อทเก ปติตผลัน
นีสสาย อมหากั ภัย ออุปชชิสสตีติ อทกมตถเก สาขาย
เอกผลปี อนวเสเสตวา ปุผลกาลे กาทายปตตกาลโต ปญจาย
ขาทาเปติ เจว ปาตาเปติ จ ๑ เอวั สนเตปี อสีติยา
วานรสหสเสหิ อทัญจ กิปลลิกปญญัญจนัน เอกัน ปกุกผลัน
นทีย ปติตวา อททญจ อโร จ ซาลัน พนธาปนตสส อทกกีพิ
กีพนตสส พารานสิरणโย อทฐชาเล ลกุกิ ๑ रणโย ทิวสัน
กีพิตวา สายัน คมนสมเย เกวญญา ซาลัน อุกขิปนตา ตัน ทิสวา
อสุกผลนนามาติ อชานนตา रणโย ทสเสสุ ๑

ราชากีผลนนามตนติ ปุจัน ๑ น ชานาม เทวาติ ๑
เก ชานิสสนตีติ ๑ วนจรกา เทวาติ อหัส ๑ โส วนจเร
ปกุกโกสาเปตวา เตสัน สนตีกา อมพปกุกนติ สุตวา จุริกาย
ฉินทิตวา ปจมนัน วนจเร ขาทาเปตวา ปจญา อตตนาปี
ขาท ๑ อิตถาคารสสาปี อมจจันปี ขาทาเปติ ๑ रणโย

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้ 213

อมุพกุกโร สกตสรึรึ ฝริตุวา อุกุจาสึ ๗ โส รสตณุหาย
พชุณิตุวา ตสสุ รุกุขสสุ จิตุกุจันัน วนจรเก ปุจุนิตุวา เตหึ
หิมวนตปุพเทเส นทีตีเรติ วุคเต พหุ นาวาสงุฆาณู พนุชปาตุวา
วนจรเกหึ เทลิตมคเคน อุทุธิ์โสตุ อคมาสิ ๗ เอคตกานึ
ทิวสานึติ ปริจเณโท น กถิโตติ ๗ อนุปุพเพน ตั จันัน ปตุวา
เอโส เทวรุกุโขติ วนจรกา รณุโล อาจิกุขึสุ ๗ ราชา นาวึ
นทึยึ จเปตุวา มหาชนปรีวโต ปทสา ตตถ คนตุวา รุกุขมุเล
สยันัน ปณณปาตุวา อมุพกุกานึ ขาทิตุวา นานคุครสโกชนัน
กุกุชิตุวา นึปชชึ ๗ สพพิทิสาสู อารุกุขึ จเปตุวา อคुकึ
กรึสุ ๗

มหาสตุโต มนุสเสสุ นึททำ โอกุกมนุเตสุ อทุฒรตุติสมเย
ปรีสาย สทุธิ์ อคมาสิ ๗ อสิติสหัสวานรา สาขาย สางึ
จรनुตา อมุพานึ ขาทนุติ ๗ ราชา ปพชุนิตุวา กปิกณัน ทิสวา
มนุสเส อุกุจาเปตุวา ฌนุกุคเห ปกุกโกสาเปตุวา ยถา เอเต
ผลขาทกา วานรา น ปลายนุติ ตถา เน ปริกุขึปีตุวา วิชณณ
เสว อมุพานึ เจว วานรมึสลจ ขาทิสุสามาติ อหา ๗ ฌนุกุคหา
สาฐุติ สมปุกุจุนิตุวา รุกุขึ ปรีวาเรตุวา สเรน สนนุหิตุวา
อุกุจึสุ ๗ เต ทิสวา วานรา มรณกุภึถา ปลายิตุ อสกุโกนุตา
มหาสตุตุ อูปสงุกมิตุวา เทว ปลายนมกุกณู วิชณิสุสามาติ
รุกุขึ ปริกุขึปีตุวา ฌนุกุคหา จิตา กึ กโรมาติ ปุจุนิตุวา

*เล่มที่ 32 มหาภิปชาตัก หน้า 214

กมุปมานา อฏฐิสฺ ๑ โปธิสตุโต มา ภายิตถ อหิ โว ชีวิต
ทสฺสามิตี วานรคณิ สมสฺสาเสตฺวา อชุกิ อุกุคตสาขิ อารุยฺห
คฺงคาภิมุขิ คตสาขิ คนฺตุวา ตสฺสา ปริยฺนตฺโต ปกฺขนฺทิตฺวา
ชนฺสฺตมตฺตฺจ
ปติตฺวา ตโต โอรุยฺห มฺมาคตฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
ปริจฺจ
จฺจ
เทว จานานิ ววฏฺฐเปตฺวา อตฺตโน กฺฎิยฺย พนฺชนฺจฺจฺจ
สฺลลกฺเขสิ ๑

โส ตํ เวตฺตลตํ อาทาย เอกํ โกฏฺฐิ คฺงคาตีเร ปติฏฺฐิตฺรฺกฺเข
พนฺชิตฺวา เอกํ อตฺตโน กฺฎิยฺย พนฺชิตฺวา วาตฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
เวเคน ชนฺสฺตมตฺตํ จฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อสฺลลกฺขิตฺตฺตา รฺกฺขํ ปาปฺณิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อฺโกหิ หตฺเถหิ
อมฺพสาขํ ทพฺหิ คณฺหิตฺวา วานรคณฺสฺส สลฺยํ อทาสิ สีนํ
เม ปิฏฺฐิยฺย มทฺทมานา เวตฺตลตฺตาย โสคฺตฺกมฺนํ คจฺจฺจ
อสฺตีตฺสฺสทฺสฺวานรา มหาสฺตฺตํ วนฺทิตฺวา ขมาเปตฺวา ตถา
อคมฺสฺ ๑ ตทา เทวทตฺโตปี มกฺกโกฏฺฐิ หุตฺวา เตสํ อพฺกนฺตเร
โหติ ๑ โส อยฺย เม ปจฺจามิตฺตฺสฺส ปิฏฺฐิ ปสฺสิตฺตํ กาโลติ
อฺจฺจฺจสาขํ อารุยฺห เวคํ ชเนตฺวา ตสฺส ปิฏฺฐิยฺย ปติ ๑
มหาสฺตฺตฺสฺส หทฺยํ กิขฺชฺชิ พลวเวทนา อฺปฺปชฺชฺชิ ๑ โสปีตํ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 215

เวทนาปตต์ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ มหาสตุโต เอกโกว อโหสิ ฯ
ราชา อนิหุทายนุโต วานเรหิ จ มหาสตุเตน จ กตฺกิริยํ สพฺพิ
ทิสฺวา อัยฺ ติรจฺจนาโน หุตฺวา อตฺตโน ชีวิตฺ อคณฺตฺวา
ปริสสาย โสตุถิภาวเมว อกาสิติ จินฺเตนุโต นิปชฺชิ ฯ

โส ปภาตาย รตฺติยา มหาสตุตฺสฺส ตฺสฺสิตฺวาน น ยุตฺตํ
อิมํ กปิราชานํ นาเสตุํ อุปาเยน นํ โอดาเรตฺวา ปฏฺิษฺคฺกิตฺสํมิตฺติ
อนุโตคงคาย นาวาสงฺฆาภูํ จเปตฺวา ตตฺถ อฏฺฏกํ พนฺชาเปตฺวา
สณฺนิกํ มหาสตุตํ โอดาราเปตฺวา ปฏฺิษฺจียํ กาสาววตฺถํ
ปตฺถุรราเปตฺวา คงฺโกทเกน นหาเปตฺวา ฆาณฺโถทกํ ปาเยตฺวา
ปริสฺสุกฺขสรีริ สหสฺสฺสปากเตเลน อพฺภณฺชาเปตฺวา สยนปฏฺิษฺเจ
เอพฺภจมฺมํ สนฺนุรราเปตฺวา ตตฺถ นํ(๑) นิปชฺชาเปตฺวา อตฺตนา นิเจ
อาสเน นิสีทิตฺวา ปจฺมํ คาถมาห

[๑๐๕๐] อตฺตानํ สงฺกมํ กตฺวา โย โสตุถิ สมนฺตารยิ
กิ ตฺวํ เตสฺสํ กิเม(๒) ตฺยฺหํ โหนฺตฺติ เหนฺเต(๓) มหากปิติ ฯ

ตฺสฺสตุโต โภ มหากปิ โย ตฺวํ อตฺตานํ สงฺกมํ
กตฺวา ตฺลํ อาโรเปตฺวา ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา อิเม วานเร
โสตุถิ สมนฺตารยิ เขเมน สนฺตารยิ กิ ตฺวํ เตสฺสํ อโหสิ
กิเม ตฺยฺหํ วา กิ เม เหนฺเต โหนฺตฺติติ ฯ

ตํ สุตฺวา โพธิสตุโต ราชานํ โอวทฺนุโต เสสคาถา อภาสิ

๑. ม. สณฺนิกํ ตตฺถ ฯ ๒. ม. กิเม ฯ ส. ย. กิโม ฯ
๓. ม. เหนฺเต ฯ

*เล่มที่ 32 มหาภปิชาตกั หน้า 216

[๑๐๕๑]ราชาหิ อีสฺสโร เตสั ยุตฺตสฺส ปรีหารโก
เตสั โสภปรเตนั กิตานนฺเต อรีนฺทม ๑
[๑๐๕๒]อุลลงฺขมยิตฺวา อุตฺตานั วิสฺสภูจฺจฺนุโน สตั
ตโต อปรปาเทสุ ทพฺหิ พนฺธิ์ ลตาคุณฺ(๑) ๑
[๑๐๕๓]ฉินฺนพภมิว วาเตน นฺณฺโณ รุกฺขมฺปาคมิ
โสหิ อปฺปภาวึ ตตฺถ สางฺ หตฺเตหิ อคฺคหิ ๑
[๑๐๕๔]ตึ มั วิณายตึ(๒) สนฺตึ สาขาย จ ลตาย จ
สมนฺนุกมฺนตฺตา ปาเทหิ โสตุถิ์ สาขมิกา คตา ๑
[๑๐๕๕]ตึ มั น ตปฺปตี(๓) พนฺโธ วโร(๔) เม น ตเปสฺสตี
สุขมาหริตึ เตสั เยสั รชฺชมการยิ์ ๑
[๑๐๕๖]เอสา เต อุปฺมา ราช ตึ สฺสูณานิ อรีนฺทม(๕)
รณฺณา รณฺจสฺส โยคฺคสฺส พลสฺส นิคฺมสฺส จ
สพฺเพสั สุขเมตพฺพิ ขตฺติเยน ปชานตฺตาติ ๑
ตตฺถ เตสนฺติ เตสั อสีตีสหฺสฺสานั วานรานั ๑
กิตานนฺเตติ ตว วิชฺฉนฺตฺถาย อาณาเปตฺวา จิตฺตฺส กิตานั ๑
อรีนฺทมาติ ราชานั อาลปตี ๑ ราชา หิ โจราทินั อรีนั ทมนโต
อรีนฺทโมติ วุจฺจติ ๑ วิสฺสภูจฺจฺนุโน สตฺนฺติ อาโรปีต(๖)ธฺนฺสฺตปฺปมาณั
จานั อุตฺตานั อากาเส อุลลงฺขมยิตฺวา วิสฺสชฺเชตฺวา ๑ ตโตติ อิมฺมหา
๑. ม. ลตาคณั ๑ ๒. ม. วิยายตึ ๑ ๓. ม. ตปเต ๑
๔. ม. มโต ๑ ๕. ส. อรีนฺทมั ๑ ส. ย. อุตฺตสนฺทสฺสนิ์ กตา ๑
๖. ม. อนาโรปีต... ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวฤกวณณนา หน้า 217

รูกุขา ลขมยิตุวา คตฤกษานโต ๑ อปรป้าเทสุติ ปจณาป้าเทสุ ๑
อิห้ กฤก้าค้ สนุชาย วุตต์ ๑ โปธิสตุโต หิ กฤก้าเคน
ต้ ตตาคู้ท้ ทพห้ พนุธิตุวา ปจณิมป้าเทหิ ฤมี อกุกมิตุวา
วาทเวเคน อาก้าส้ ปกขนุหิ ๑ นุณโณ รูกขมุป้าคมิณติ
[๑] วาตจณินัน อพุกมิว อตตโน เวคชนิเตน วาเตน นุณโณ ๑
ยถา วาตจณินนพุกวาเตน เอว้ อตตโน เวเคน นุณโณ
หตุวา อิม้ อมพรูกข้ อุป้าคมี ๑ อปุป้ากวนุติ โส อห้ ตตถ
อากาสปุป้าเทเส รูกข้ ป้าปู้ณติ อปุป้าโหนโต ตสส ส้าข้
หตุเถหิ อคคเหสินติ อตุโถ ๑ วิณายตนติ รูกขสาขาย จ
เวตตลตตย จ วิณาย ฤมรตนติ วิย วิคต(๒) อากทตติตสรีรี ๑
สมนุกกมนตาคิ มยา อนนุณวาทา ม้ วนุหิตุวา ขมาเปตุวา
ป้าเทหิ สมนุกกมนตาคิ นรินุตรเมว อกุกกมนตาคิ โสตุถิ คตาคิ ๑
ต้ ม้ นท ตปุปัติ พนุโรติ ต้ ม้ น้าปี โส วลลिया พนุโร
ตปุปัติ น้าปี อิทานิ มรณั ตปุป้าสตุติ ๑ กิการณา ๑
สุขมาหริตติ เตสนติ ยสุมา เยส้ อห้ รชชมการยิ เตส้ มยา
สุขมาหริตติ เอเต หิ มหาราช อัย โน อุปุปนุนปี ทุกข้
หริตุวา สุข้ อหริสตุตติดี ม้ ร้าขานัน อกิส อห้ปี ตุมหาก้
อุปุปนุนปี ทุกข้ หริสตุส้ามิจเจว เอเตส้ ร้าชา ซ้าโต ต้ อชช
มยา เอเตส้ มรณทุกข้ หริตุวา ซี้วิตสุข้ อ้าห้ เตน ม้
๑. ม. เอตุถนุตเร วิสชเชตุวาคิ ทิสตุติ ๑ ๒. ม. วิตต์ ๑

*เล่มที่ 32 มหาภิปชาตกั หน้าที่ 218

นาปี พนุโธ ตปฺปติ น มรณวโธ ตปฺเปสฺสติ ฯ

เอสา เต อุปมาติ เอสา เต มหาราช มยา กตทกริยาย
อุปมาฯ ตั สฺมาหิตติ ตสฺมา อิมาย อุปมาย สัสนุเทตฺวา
อตฺตโน ทิยฺยมานัน โอวาทั สฺมาหิ ฯ รณฺธา รณฺฐสฺสาติ
มหาราช รณฺธา นาม อฺจฺญฺยฺนเต อฺจฺญันุ วีย รณฺฐั อปีเพตฺวาว
จตุพฺพิชั อคตฺกมฺนั ปหาย จตฺุหิ สงฺกหวตฺถุหิ สงฺกณฺหนฺเตน
ทสฺสุ ราชชฺมเมสฺสุ ปตฺทิจาย มยา วีย อตฺตโน ชีวิต्तํ
ปริจฺจชิตฺวา กิณฺเต(๑) เม รณฺฐวาทิโน วิคตฺถยา กิณฺหกาเล
วิวฏฺทวารา ฅาตีหิ จ ปริจาริกะหิ จ ปริวาริตา อฺเร ปฺตฺเต
นจฺเจนฺดา สีเตน วาเตน วิชียมานา ยถารุจึ อตฺตโน สนฺตกั
ปริภฺญชฺนฺตา กายิกะเจตสิกฺสุขสมฺกฺกิโน ภเวยฺยฺนฺติ สกฺลรณฺฐสฺส
จ รตสฺกฺภาทิยฺจตุตฺวาหนฺสฺส โยคฺคสฺส จ ปตฺติกสงฺขาตฺส
พลสฺส จ นิกฺมชานปทสงฺขาตฺส นิกฺมสฺส จ สพฺเพสั สุขเมว
เอสิตพฺพิ กเวสิตพฺพนฺติ อตฺโต ฯ ขตฺติเยน ปชานตาติ เขตฺตานัน
อธิปตฺทิกาวเณ ขตฺติโยติ ลทฺธนาเมน ปน เอเตน อวเสสสฺสเต
อตฺทิกมฺม ปชานตา ฅาณสมฺปนฺเนน ภวิตพฺพนฺติ ฯ

เอว มหาสฺตฺโต ราชานัน โอวทฺนฺโต จ อนุสาสนฺโต จ
กาลมกาสิ ฯ ราชา อมจฺเจ ปกฺโกสาเปตฺวา อิมสฺส กปฺราชสฺส
ราชันุ วีย สรีริกิจจันุ กโรธาคิ วตฺวา อิตฺถาคารฺปิ อาณาเปสิ
๑. ม. กิณฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณา หน้า 219

คุมเห รตตวตถนินวตถา ปริกิณณเกสา ทณททีปิกหตถา กปีราชานัน
ปรีวาเรตวา อาหพนัน คจจถาติ ๗ อมจจา ทารุณัน สกณุมตเตน
จิตตักั กริตวา ราชันัน กรณนิยามเนน มหาสตตสสุ สรีริกัจจัน
กตวา สีสกปาลัน คเหตุวา รณโณ สนตักั อคมัสสุ ๗ ราช
มหาสตตสสุ อาหพนเน เจตियั การेतวา ทีเป ซาธาเปตวา
คนุชมาลาทีหิ ปุเชตวา สีสกปาลัน สุวณณจจิตัน การेतวา
กุนตคเค เจเปตวา ปุโรโต การेतวา คนุชมาลาทีหิ ปุเชนโต
พาราณสี คนุตวา กุนตัง ราชทวาร(๑) เจเปตวา สกณนคร์
สชชซาเปตวา สตตทาหิ ธาตุปุชัน การेतติ ๗ อถ นัน ธาตุ คเหตุวา
เจตियั การेतวา ยาวชีวั คนุชมาลาทีหิ ปุเชนโต โพธิสตตสสุ
โอวาเท ปติญจาย ทานาทีนิ ปุณณานิ กโรนโต ษมเมน รัชชัน
การेतวา สคคปราชโน อโหสิ ๗

สตุถา อิมั ษมเมทสนัน อาหริตวา สจจანი ปกาเสตวา
ชาตักั สโมชานะสิ ตทา ราชา อานนุโท อโหสิ ทุญจกปี
เทวทโต ปรีสา พุทฐปรีสา กปีราชา ปน อหเมวาติ ๗

มหากปีชาตักั ทุคियั ๗

๑. ม. อนุโตราชทวาร ๗

กมูกการชาติก

อมุพาหมทท วนมนตรสมินติ อิท สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต กิเลสนิคุคห อารพุก กเถสิ ๗ วตุถุ ปญญาสชาติเก(๑)
อาวีภวิสุสติ ๗

ตทา ปน สาวตุถีย ปญจस्ता สหายกา ปพพชิตวา
อนุโตโกฏิสณจเร วสมานา อทุมรตติสมเย กามวิตกุก
วิตกุกยีส ๗ สตุถา อตตโน สาวเก รตติยา ตโย วาเร
ทิวสสุส ตโย วาเรติ รตติณทิว ฌ วาเร โอโลเกนุโต กิที
อณท วิย จามรี พาลธี วิย มาตา ปียปุตตก วิย เอกจกขุโก
ปรีโส จกขุ วิย รกขติ ตสุมมา ตสมมี ขณ อุปนุนกิเลตี
นิคุคณหิ ๗ โส ตั ทิวตี อทุมรตติสมเย เขตวน
ปรีคุคณหนุโต เตตี ภิกขุณ วิตกุกสมุทาจาร์ ฌตุวา อิเมตี
ภิกขุณ อพุกนุตเร อัย กิเลโส วทุมนุโต อรหตุตสุส เหตุ
ภินุทิสสุติ อิทาเนว เตตี กิเลตี นิคุคณหิตุวา อรหตุตี
ทสุสามีติ คนุชกุฏโต นิคุขมิตวา อานนุทตเถรี ปกุโกสาเปตุวา
อานนุท อนุโตโกฏิสณจเร วสนกภิกขุ สพเพ สนนปาทะหิตี
สนนปาทะตุวา ปญญตตปวรพุทฐาสเน นิสีทิตวา น ภิกขเว
อนุโตปวตุตกิละสานัน วเส ปวตุตตี วฏฏติ กิเลโส หิ วทุมมาโน
ปจจามิตโต วิย มหาวินาส ปาเปตี ภิกขุณา นาม อปปมตุตกปี
๑. ม. ปานียชาติเก ๗ ๒. ม. จมรี ๗

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 221

กิลลัส นิคคณหิตุ วฏฏติ โปราณกปณทิตา อปปมตตัก อารมมณ
ทิสวา อพทนุตเร ปวตตกิลลัส นิคคณหิตวา ปจเจกโพธิณณ
นิพพตเตสุนุติ วตวา อตีต อหาริ

อตีเต พารานสิย พุรหุมทตเต รชช การนุเต โพธิสตุโต
พารานสิ้นครสสุ ทวารคาม กุมภการกุเล นิพพตติตวา
วยปตโต กุมภพ สณเจเปตวา เอก ปุตตตยจ ชีตตยจ ลกิตวา
กุมภการกมม นิสสาย ปุตตทาร์ โปเสสิ ฯ ตทา กติงครกุเจ
ทนต์ปฺรณนเร กรกณโท นาม ราชา มหนุเตน ปรีวาเรน อุยฺยาน
คจฺจนฺโต อุยฺยานทวเร ผลการกริต มฐฺรผล อมฺพรฺกขํ ทิสวา
หตฺถิกขนฺชวเรทโตเยว หตฺถํ ปสาเรตวา เอก อมฺพปฺนิชํ คเหตุวา
อุยฺยานํ ปวีสิตวา มงฺกลสิลาโย นิสินฺโน ทาทพฺพตฺตกานํ ทตวา
อมฺพํ ปรีภุชฺชิ ฯ รณฺณา คหิตกาลโต ปฏฺจาย เสเสหิ นาม
คเหตุพฺพเมวาทิ อมฺจจาปี พุราหุมนคหปติกาทโยปี อมฺพานิ
ปาเตตวา ขาทิสฺสุ ฯ ปจฺฉา ปจฺฉา อาคตา รุกขํ อารุยฺห
มุกฺคเรหิ โปเถตวา โอบุคฺควิภคฺคสาขํ กตวา อามกผลํปี
อเสเสตวา ขาทิสฺสุ ฯ ราชาปี ทิวสํ อุยฺยานํ กิพิตวา
สายณฺหสมเย อลงฺกตหตฺถิกขนฺเช นิสิติตวา คจฺจนฺโต ตํ รุกขํ
ทิสวา หตฺถิกขนฺชโต โอบุคฺคิตวา รุกฺขมฺมูลํ คนฺตวา รุกขํ
โอบุคฺคินฺโต อโย ปาโตว ปสฺสนฺตานํ อตีตติกรโ ผลการกริตโต
โอบุคฺคินฺโต อโย ปาโตว ปสฺสนฺตานํ อตีตติกรโ ผลการกริตโต
โอบุคฺคินฺโต อโย ปาโตว ปสฺสนฺตานํ อตีตติกรโ ผลการกริตโต

*เล่มที่ 32 กุมภการชาติกั หน้า 222

อโสกมาโน จิตติ จินเตตวา ปุณ อณฺตรโ อโสกเนโต อปร
นิปผลั อมพรุกข์ ทิสวา เอส รุกโข อตฺตโน นิปผลภาเวน
มณฺฑมณิปพฺพโต วิย โสภมาโน จิตฺ อัย ปน ผลิตภาเวน อิม
พฺยสนั ปตฺโต อิทํ อการมชฺฌปี ผลิตรุกฺขสทิสั ปพฺพชฺชา
นิปผลรูกฺขสทิสา สรณสฺเสว ภัย อตฺถิ นิตฺชนสฺส ภัย นตฺถิ
มยาปี นิปผลรูกฺขณ วิย ภวิตพฺพนติ ผลรูกฺข์ อารมมณ
กตฺวา รูกฺขมฺล จิตโกว ตีณิ ลกฺขณานิ สลลกฺเขตฺวา วิปสฺสนั
วทฺธิตฺวา ปจฺเจกโพธิณณานิ นิพฺพตฺเตตฺวา วิทฺธิสิตา ทานิ
เม มาตฺตจุกฺกฏิกิภา วิจฺฉินฺนา ตีสฺส ภเวสฺส ปฏิสนฺธิ โสธิตา
สัสารอฺกการภฺมิ โสธิตอ มยา อสฺสสมฺพโท ภินฺโน อญฺจิปากาโร
นตฺถิ เม ปุณ ปฏิสนฺธิติ อวชฺเชนฺโต สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑทิตฺว
อญฺจาสิ ฯ อถ นั อมจฺจา อาหึสฺ อติพฺหุ จิตฺตถ
มหาราชาติ ฯ น มยั ราชาโน ปจฺเจกพฺพุธา นาม มยฺนติ ฯ
ปจฺเจกพฺพุธา นาม ตฺมฺมหาทิสา น โหนฺติ เทวาทิ ฯ อถ
กิตฺติสา โหนฺตฺติติ ฯ โออโรปิตเกสมสฺสฺส กาสาววตฺถปฏิจฺฉนฺนา กุเล
วา คณฺเ ว อลคฺคา วาตจฺฉินฺนวลากา ราหุํขมฺตจฺฉนฺท-
มณฺฑลปฏิกิภาคา หิมวฺนเต นนฺทมฺลกปพฺภาเร วสนฺติ เอวรฺูปา
ปจฺเจกพฺพุธาติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ ราชา หตฺถั อุกฺขิปิตฺวา สีสั
ปรามสิ ฯ ตาวเทว คิหฺลิ่งคั อฺนฺตรธาเย สมณฺลิ่งคั ปาตฺรโหสิ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 223

ติจิวรณจ ปตโต จ วาสี สัจจ พนุชนั

ปริสวเนน อฏฺเจเต ยุตฺตโยคสฺส ภิกฺขุโนติ

เอวํ วุตฺตา สมณปริกฺขารรา กายปฏฺิจฺจนฺนา(๑) อเหตุํ ฯ โส
อากาเส จตฺวา มหาชนสฺส โอวาทํ ทตฺวา อนิลปนฺเนน อุตฺตร-
หิมวณฺเต นนุทมูลกปพฺพการเมว อคมาสี ฯ

คนุชารรฏฺเฐปี ตกุกสิทนฺนเร นคฺคชึ นาม ราชา
อูปริปาสาเท ปลฺลงฺกกรรมชฺฌคโต เอกํ อิตฺถิ เอเกกหตฺเตสุ เอเกกํ
มณฺเฑวลยํ ปิลนฺธิตฺวา อวิทฺฐเร นิสึทิตฺวา คนุชํ ปีสฺมานํ ทิสฺวา
เอตานิ มณฺเฑวลยานิ เอเกกภาเวน น ฆฏฺฏณฺเฑติ น วิรวนฺตีติ
โอโลเกนฺโต นิสึทิ ฯ อถ สฺวา ทกฺขิณฺนหตฺตโต วลยํ วามหตฺเตเยว
ปิลนฺธิตฺวา ทกฺขิณฺนหตฺเตน คนุชํ สงฺกทฺตฺติตฺวา ปีสิตฺตุํ อารภิ ฯ
วามหตฺเต มณฺเฑวลยํ ทุตฺติยวลยํ อากมฺม ฆฏฺฏณฺเฑยฺมานํ สทฺททฺมกาสิ ฯ
ราชา ตานิ เทว วลยานิ อณฺณมณฺเฑลยํ สงฺฆฏฺฏณฺเฑตานิ วิรวนฺตานิ
ทิสฺวา จินฺเตสิ อิทํ วลยํ เอเกกกาเล น ฆฏฺฏณฺเฑสิ ทุตฺติยํ
อากมฺม ฆฏฺฏณฺเฑติ สทฺทํ กโรติ เอวเมว อิเม สตฺตปาปี เอเกกา
น ฆฏฺฏณฺเฑติ น วิรวนฺตี(๒) เทว ตโย หุตฺวา อณฺณมณฺเฑลยํ
สงฺฆฏฺฏณฺเฑติ กลทํ กโรนฺติ อิทํ ปนฺ ตสฺมี คนุชารเ ทฺวิสุ
รชเชสฺสุ รฏฺฐวาสินอ วิจาเรมิ มยา เอกวลยสทิสฺเสน หุตฺวา
ปรี อวิจาเรตฺวา อตฺตานเมว วิจาเรนฺเตน
วสิตฺตุํ วฏฺฏณฺเฑติ

๑. ม. กายปฏฺิจพฺพทฺฐาว ฯ ๒. ม. วิวทฺนฺตี ฯ

*เล่มที่ 32 กุมภการชาตกั หน้า 224

สงฆฎฎนวลย์ อารมมณั กตุวา ยถานิสินโนว ตีณิ
ลกขณานิ สลลขเขตวา วิปสุสนั วฑฒเตตุวา ปจเจกโพธิณณั
นิพพตเตติ ฯ เสลั ปุริมสทิสเมว ฯ

วิททรฎเจ มิถินนกร นิมิราชา นาม กุตตปาตราโธ
อมจกณปริวัโต วิวฎฐีหปญชรณ อนนตรวีถิ เปกขมาโน
อฎฐาสิ ฯ อเถโก เสนโน สุนาปณโต มัสเปสี กเหตุวา อากาถั
ปกขนุทธิ ฯ ตเมณั อิตถิโต จ กิขฎฆาทยโ สกุกณา สมปริวาเรตุวา
อาหารเหตุ ตณนแทน วิชณนตา ปกขะหิ ปหรนุตา ปาเทหิ
มททนุตา อคมัสุ ฯ โส อตตโน วธั อสهماโน ตั มัส
นฑฑาเทสิ ฯ อลโย กณหิ ฯ อลเยเว สกุกณา อิมั มุลจิตวา ตั
อนุพนุฐิสุ ฯ เตนปี วิสฎฐัจ อลโย กณหิ ฯ ตัปี ตเถว
วิหะฐิสุ ฯ ราชา เต สกุกเณ ทิสวา จินเตสิ โย โย มัสเปสี
กณหิ ตสส ตสเสว ทุกขั โย โย ตั นฑฑาเทสิ วิสฎฐะเชสิ
ตสส ตสเสว สุกั อิเม ปญจ กามกุกเณปี โย โย กณหาติ
ตสส ตสเสว ทุกขั อิตรสเสว สุกั อิเม หิ พนุณั สาธารณา
มยหิ โข ปน โสพส อิตถิสหสسانی มยา วิสฎฐัจมัสปีณนแทน
วีย เสนน ปญจ กามกุกเณ ปหาย สุกิเตน ภวิตุ วฎฎฐิติ
โส โยนิโสมนสิกโรนุโต ยถาจิโตว ตีณิ ลกขณานิ
สลลขเขตวา วิปสุสนั วฑฒเตตุวา ปจเจกโพธิณณั นิพพตเตติ ฯ
เสลั ปุริมสทิสเมว ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 225

อุตุตรบญจจรฎเจปี กปีตนคร(๑) ทุมมุโข นาม ราชา
ภตุตปาดราโศ สพพาลงการปฎิมณหิโต อมจจคณปริวุโต
วิวฎสีหปญชเรน ราชงคณ โอลเกนุโต อฎฐาสิ ๗ ตสุมิ ขณ
โคปาลกา วชทวาริ วิวริสุ ๗ อุสภาวชโต นิกขमितวา
กิลเสวเสน เอก คาวี อนุพนฐีสุ ๗ ตตเถโก ติจินสิงโก
มหาอุสโก อณณ อุสภ อากจณนตํ ทิสวา กิลสมจณเรากฎโต
ติจินสิงเคน อนุตรสฎจิมหิ ปหริ ๗ ตสส ปหารมูเขน
อนตา นิกขมิมิสุ ๗ ตตเถว ชีวิตกขยิ ปาปุณนิ ๗ ราชา
ตํ ทิสวา จินเตสิ อิเม สตุตา ตีรจณานคเต อาทิ กตุวา
กิลเสวเสน ทุกขํ ปาปุณนิสุ อยิ อุสโก กิลลํ นิสสาย
ชีวิตกขยิ ปตุโต อณณเจปี สตุตา กิลเสเหว กมปนุติ มยา อิเมลํ
สตุตานิ กมปนกิลเส ปหาตุ วฎฐิตีติ โส จิตโกว ตินิ
ลกขณานิ สลลกเขตวา วิปัสสนํ วชเตเตวา ปจเจกโพธิณณณ
นิพพุตเตสิ ๗ เสลํ ปุริมสทิสเมว ๗

อเถกทิวลํ เต จตุตาโร ปจเจกพุทฐา ภิกขจารเวลลํ
สลลกเขตวา นนทมูลกปพฐารา นิกขมม อโนตตุตทเห
นาคลดาทนุตกฏจํ ขาทิตวา กตสรีรปฎิขคคณา มโนสิลาตเล
จตุวา นิวาเสตุวา ปตุตจิวรมาทาย อิทฐิยา อากาเส
อุปปีตติวา ปณจวณณวลาหเก มททมานา คนุตุวา พาราณสี-
๑. สี่. กมปีลตนคร ๗

*เล่มที 32 กุมภการชาตกั หน้า 226

นกรทวารคามกสฺส อวิทุเร โอตริตฺวา เอกสฺมี ผาสูกฏฺจฺจเน จีวรํ
ปารุปีตฺวา ปตฺตํ คเหตุวา ทวารคามํ ปวิสิตฺวา ปิณฺฑาทาย จรณฺตา
โพธิสฺตฺตสฺส เคทฺทวารํ สมฺปาปฺณีสฺสุ ฯ โพธิสฺตฺโต เต ทิสฺวา
ตฺถจฺจิตฺโต หุตฺวา เคหํ ปเวเสตฺวา ปณฺณตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา
ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา ปณฺเฑน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปรีวิสิตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา สงฺฆตฺเถรํ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ตฺมฺหากํ
ปพฺพชฺชา อติวีย โสภติ วิปฺปสนฺนานิ โว อินฺทฺริยานิ
ปรีสุทฺโธ จวิวณฺโณ กิณฺนุ โข อารมฺมณํ ทิสฺวา ตฺมฺเห อิมํ
ภิกฺขุขาริยปพฺพชฺชํ อุปลตฺตาติ ปุจฺฉิ ฯ ยถา จ สงฺฆตฺเถรํ เอว
เสเสปี อุปลสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ ฯ อตฺสฺส เต จตฺตาโรปี ชนา
อหํ อสฺสกรฏฺเจ อสฺสกนฺคเร อสฺสกฺราชา นาม หุตฺวาติ อาทินา
นเยน อตฺตโน อตฺตโน อภินิกฺขมฺนวตฺถุณี กเถตฺวา ปฏฺธิปาฏฺฐิยา
เอเกกํ คาทมาหิสฺสุ

[๑๐๕๗]อมุพาหมทฺทํ วนมนฺตรสฺมี

นีโลภาสํ พลิตํ สํวิรุพฺหํ

ตมทฺทสํ ผลเหตุ วิภคฺคํ

ตํ ทิสฺวา ภิกฺขุขาริยํ จรามิ ฯ

[๑๐๕๘]เสถ สุมฏฺจํ นรวิทฺถุณฺจฺจิตฺ(๑)

นารี ยุกํ ธารยิ อปฺปสทฺทํ

๑. ส. ม. นรวิทฺถุณฺจฺจิตฺ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณา หน้า 227

ทุตยณจ อากมม อโหสิ สทโท

ตํ ทิสฺวา ภิกฺขาจริยํ จรามิ ฯ

[๑๐๕๕]ทิสฺวา ทิชฺฌํ กุณฺสปมาหรนฺตํ

เอกํ สมานํ พหุกา สเมจจ

อาหารเหตุ ปรีปาศยีสฺสุ

ตํ ทิสฺวา ภิกฺขาจริยํ จรามิ ฯ

[๑๐๖๐]อุสฺสภามทฺทํ ยฺยถสฺส มชฺฌเม

วลกุกฺกั(๑) วณฺณพฺลฺลปฺปนฺนํ

ตมทฺทสฺสํ กามเหตุ วิตฺตุนฺนํ

ตํ ทิสฺวา ภิกฺขาจริยํ จรามิติ ฯ

ตตฺถ อมฺพาหมทฺทนฺติ อมฺพรฺกฺขํ อหํ อทฺทสฺสํ ฯ

วณฺณนฺตรสฺมิณฺติ วณฺณนฺตเร อมฺพวณฺณมชฺฌเมติ อตฺถโถ ฯ สํวิรูพฺพนฺติ

สํวทฺธิตํ ฯ ตมทฺทสฺสนฺติ ตํ อฺยฺยยานโต นิกฺขมฺนฺโต ผลเหตุ

วิกฺคํ ปฺน อทฺทสฺสํ ฯ ตํ ทิสฺวาติ ตํ ผลเหตุ วิกฺคํ ทิสฺวา

ปฏฺฐิตทฺธสฺสเวโก ปจฺเจกโพธิณฺณํ นีพฺพตฺเตตฺตฺวา อิมํ ภิกฺขา

จริยปฺพพฺพชฺชํ อฺปกโตสฺสมิ ตสฺมา ภิกฺขาจริยํ จรามิ ฯ อิทํ โส

ผลเหตุ วิกฺคกฺคอมฺพรฺกฺขทฺธสฺสนกาลโต ปฏฺฐาย สพฺพํ จิตฺตวารี

กเถสิ ฯ เสสํ วิสชฺชเนสฺสปี เอเสว นโย อโย ปเนตฺถ

อนฺตฺตฺตานปทวณฺณนา ฯ เสสนฺติ มณฺโวลโย ฯ นรวิทฺตุนิฏฺฐิตนฺติ

๑. ม. จลกุกฺกั ฯ

*เล่มที่ 32 กุมภการชาตกั หน้ 228

วีรนเรหิ นิกุจิตั ปณทิตปรีเสหิ กตนุติ อตุโถ ๑ ยुकนุติ
เอเกกสุมี เอเกกั กตุวา เอกั วलयुकั ๑ ทิชา ทิชนุติ
คหิตมัสปีณท์ ทิซั อวเสสทิชา ๑ กุณปมาหรนุตุนุติ มัสปีณท์
อาทาย หรนุต์ ๑ สเมจจาติ สมากนุตุวา สนนิปิตตุวา ๑
ปรีปาตยีสुติ โกเกตุวา อนุพนุธีสุ ๑ อุสภามททุนุติ อุสภั อหั
อททลั ๑ วลुकुकุนุติ วลुकुकูธั ๑

โพธิสตุโต เอเกกั คากั สตุวา สาธุ กนุเต ตุมหากเมเวตั
อารมมณั อนุรูปนุติ เอเกกสุส ปจเจกพุทฐสตุส ลุตี อกาสิ ๑
ตลจ ปน จตุหิ ชเนหิ เทลิตั ฐมมกถั สตุวา ฆราวาเส
อนเปกโฆ หตุวา ปจเจกพุทฐเสสุ คเตสุ กุตุตปาตราโส สุนนินินุโน
กรियั อามนุเตตุวา กทเท เอเต จตุตาโร ปจเจกพุทฐา รชชั
ปหาย ปพพชิตุวา อกิลยจนา อปลิโพธา ปพพชชาสุเขน
วีนินาเมนุติ อหั ปน กติยา ชีวितั กปเปมิ กิ เม ฆราวาเสน
ตุวั ปุตุตเก ลัคณหนุตี เกเห วสาติ วตุวา คากทวยมาห

[๑๐๖๑]กรกณท์(๑) กलिङ्कानि   कन्यारानुज नकुचि
          นิมิราชา วิเทหानั   ปญจาตานลจ ทุมมุโฆ
          เอเต รฎจानิ หิตवान   ปพพชีสु อกิลยจนา ๑

[๑๐๖๒]สพเพปิเม เทวสมา สมากตา

          อคคิ ยถา ปชชลิโต ตเถวิเม

๑. ส. กรกณท์โก ๑ ลี. ย. กรณทุ นาม ๑ ม. กรกณโท ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 229

อหंपิ ऐगै जरिससामि गकुवि

हित्वान गामानि यलोचिकानिदि १

तासि ओकुओ गभुते ऐस संखुतुऐरपुऐऐकुओ तनुतपुऐ
नाम नकरे करकुणु(॑) नाम गलिङ्कानं चनपतसुस राखा तुदियो
तकुगसिलनकरे नकुञ्चि नाम कनुचरानं चनपतसुस राखा
तदियो मिठिलनकरे निमिराखा नाम वितेहानं चनपतसुस राखा
जकुओ गपिलनकरे तुमुओ नाम ओकुओरपुऐऐलानं चनपतसुस
राखा ऐते ऐवरुपानि रगुञ्चानि हित्वा ओकिञ्चना हुकुवा
पपुषिसु १ सपुपेपिमेदि ओमे पन सपुपेपि विसुथुथिेतेवेहि
पुริมपुऐऐकुओरेहि समाना ऐगतो समाकता १ ओकुकि यठादि
यठा ओकुकि पञ्चलिओ ओगาสदि १ तऐवेमेदि ओमेपि तऐव
सिलाथिहि पञ्चहि कुणेहि ओगาสनुदि यठा ऐते तठा अहंपि
पपुषिहुकुवा ऐगै जरिससामिदि ओकुओ १ गकुविदि गरियं
ओलपदि १ हित्वान गामानिदि रुपापथो वकुओगामे हित्वा १
यलोचिकानिदि ओकुओनो ओकुओनो ओचिवसेन जितानि १ ओतं वुकुदं
ओहि रुपथिओचिवसेन यठाजिऐव वकुओगामे पहाय अहंपि
पपुषिहुकुवा ऐगै जरिससामिदि १ यओचिकानिदिपि पाओ १ तसुसकुओ
यओ ओपुरओ ओचि ऐतेसनुदि यओचिकानि ओपुरतओगुञ्जानि १
पपुषिसुसामिदि जिनुदितकालओ पुगुञ्जय हि गिलेसगामानं ऐगै
॑. सि. करकुणुओ १ सि. यु. करकुणु नाम १ म. करकुणुओ १

*เล่มที่ 32 กุมภการชาตกัม หน้า 230

โกฏฐาโส อปรโต นาม โหติ ฯ นินรุทฺโธ ตสฺส วตฺถุญฺโตะ
กามโกฏฐาโสปี อปรโตว โหตีติ ฯ

สา ตสฺส กถํ สุตฺวา มยฺหํปี โข สามิ ปจฺเจก-
พฺพุธานํ ฌมฺมกถํ สุตกालโต ปญฺจาย อการเ จิตฺตํ น
สณฺจาสีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

[๑๐๖๗]อยมเวว กาโล น หิ อญฺโหล อตฺถิ

อนุสาสีโต เม(๑) น ภเวยฺย ปจฺฉา

อหํปี เอกา จริสฺสามิ ภกฺขว

สกุณิว มุตฺตา ปฺริสสฺส หตฺถาติ ฯ

ตตฺถ อนุสาสีโต เม น ภเวยฺย ปจฺฉาติ อนุสาสโก โอวาทโก
น ภเวยฺย ทุลลภตฺตา โอวาทกานํ ตสฺมา อยมเวว ปพฺพชิตฺกาโล
น หิ อญฺโหล อตฺถิตี ทสฺเสตี ฯ สกุณิว มุตฺตาติ ยถา สากุณิเกน
คเหตุวา สกุณปจฺฉิมิ จิตฺตาสฺ สกุณิสฺ ตสฺส หตฺถโต มุตฺตา
เอกา สกุณิ อนิลปถํ ลงฺกิตฺวา ยถารุจิติ จานํ คนฺตุวา เอกิกาว
จเรยฺย ตถา อหํปี ตว หตฺถโต มุตฺตา เอกิกา จริสฺสามิตี สยฺปิ
ปพฺพชิตฺกามา หุตฺวา เอวมาห ฯ

โพธิสฺสโต ตสฺสา กถํ สุตฺวา ตฺมฺหิ อโหสิ ฯ สา ปน
โพธิสฺสโต วญฺเจตฺวา ปฺเรตฺรํ ปพฺพชิตฺกามา สามิ ปานียตฺถกํ
คมิสฺสามิ ทารเก โอลิเกหิตี ฌกฺกํ อาทาย ติตฺถํ กจฺจนฺตี วิย
๑. สี่. อนุสาสิตา เย ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 231

ปลาญิตวา นครสามนุเต ตาปสานัน สนุติกั คนุตุวา ปพพช ๑
โพธิสตุโต ตสฺสา อนาคมนัน ฅตุวา สยั ทารเก โปเสสิ ๑
อปรภาเค เตสุ โลกั วทุฅิตุวา อตุตโน อยานสฺส ชานนสมตถตั
สมปตเตสฺส เตสั วิมฺสนตุถั เอกทิวสั ภตุตั ปจनुโต โลกั อตุตตณฺฑลั
ปจิจิ เอกทิวสั โลกั กิลินฺนั เอกทิวสั สุปกั เอกทิวสั อโลณกั
เอกทิวสั อติโลณกั ๑ ทารกา ตาต อชฺช ภตุตั อตุตตณฺฑลั
อชฺช กิลินฺนั อชฺช สุปกั อชฺช อโลณกั อชฺช อติโลณกนุติ
กเถสฺสุ ๑ โพธิสตุโต อชฺช อามั ตาตาติ วตุวา จินฺเตสิ อิเม
ทารกา อิทานิ อามปุกฺกโลณอติโลณกานิ ชานนุติ อตุตโน
ธมฺมตาย ชีวิทฺตุ สกฺขิสฺสนุติ มยา ปพพชิตฺตุ วณฺณตฺติติ ๑ อถ
เต ทารเก ฅาตกานัน ทตุวา ปฏิจฺฅาเปตุวา อมฺมตาท อิเม
ทารเก สาธุกั โปเสธาติ วตุวา โส ฅาตกานัน ปรีเทวนุदानันเยว
นคฺรา นิกฺขมิตุวา อีสิปพพชฺช ปพพชิตุวา นครสามนุเตเยว
วสิ ๑ อถ นั เอกทิวสั พารานฺสยั ภิกฺขุชย จรณฺตั ปรีพฺพาชิกา
ทิสฺวา ตั วนุทิตุวา อยฺย ทารกา เต นาสิตา มณฺเฑติ
อาห ๑ มหาสตุโต นานั ทารเก นาสมิ เตสั อตุตโน
อยานสฺส ชานนกาเล ปพพชิตอมฺหิ ตฺว เตสั อจินฺเตตุวา
ปพพชชย อภิรมาติ วตุวา โอสานคาถมาห

[๑๐๖๔]อามั ปุกฺกณฺจ ชานนุติ อโถ โลณั อโลณกั
ตมหนั ทิสฺวาน ปพพชี่ จเรว ตฺว จรามิหนุติ ๑
ตตุถ ตมหนุติ ตั อหิ ทารกานัน กิริยั ทิสฺวา

*เล่มที่ 32 ทพหรมมชาตกั หน้ 232

ปพพิชิตอ ๑ จเรว ตุวั จรามิหนติ ตุวัปี ภิกขาจริยเมว จร
อหึปี ภิกขาจริยเมว จริสสามิติ ๑

อติ โส ปรีพพาชกั โววิทฺวา อุกโยเชสิ ๑ สปิ โววิทฺ
คเหตุวา มหาสตุตฺติ วนุทิตฺวา ยถารุจิตฺถุจันัน คตา ๑ จเปตฺวา
กิริ ตั ทิวสั น เต ปุน อณณมณณัน อททสัตุ ๑ โพธิสตุโต
จ ฉานาภิกขณา นึพพตฺเตตฺวา พุรหุมโลกูปโก อโหสิ ๑

สตุตา อิมิ ชมมเทสนัน อหริตฺวา สจจันนิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานนสิ สจจปรีโยसानน ปณจสตา ภิกขุ อรหตฺเต
ปติฏฐหึสุ ๑ ตทา ชิตา อุปลลวณณนา อโหสิ ปตุโต ราหุลกุมารโ
ปรีพพาชกา ราหุลมาตา ปรีพพาชโก ปน อหเมวาทิ ๑

กุมภการชาตกั ตติยั ๑

ทพหรมมชาตกั

อหลจ ทพหรมมสฺสาติ อิทิ สตุตา โกสมพิยั อุปนิสฺสาบ
โฆสิตารามเ วิหรนุโต อุกเทนสฺส รณโย ภทฺทวดี หตุถินึ
อารพุก กเถสิ ๑ ตสฺสา ปน หตุถินิยา ลทฺทวิชานัน อุกเทนสฺส
ราชวโส จ มาตงฺกชาตเก อาวิภวิสฺสติ ๑

เอกทิวสั ปน หตุถินึ นครา นิกขมนนฺติ ภควนฺตึ ปาโตว
อริยคณปรีวุดฺติ อโนปมาบ(๑) พุทฺทสิริยา นครึ ปินฺทาย ปวีสนนฺตึ
ทิสฺวา ตถาคตสฺส ปาทมฺเถ นึปชชิตฺวา ภควา สพพณฺณ

๑. ม. อโนมาบ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 233

สพพโลกนิตุธรโณ อุเทโน ราชา มัม ตรุณกาเล กมมัม นิตุธริตุ
 สมตถกาเล มัม นิสุสาย มยา ชีวิตถจ รชชถจ เทวี จ ลทฐาติ
 ปิยายิตวา มหนุตฺติ ปริหาริ อทาสี สพพาลงฺการเหที อลงฺกริตฺวา
 จิตฺทฺฐานัน อลงฺกริตฺวา(๑) คนุชปรีภณฺฑํ กาเรตฺวา มตถเก
 สุวณฺณตารกขจิตฺวิตานัน พนุชาเปตฺวา สมนฺตา จิตฺรสาณิ
 ปรีกฺขิปาเปตฺวา คนุชเตเลน ทีปํ ชาลาเปตฺวา ชุมกฺฎาหํ(๒)
 จปาเปตฺวา กรีสมนฺทฺทิตฺทฺฐานเณ สุวณฺณกฏาหํ ปตีฏฺจาเปตฺวา
 มัม จิตฺตตฺตรณเก ปีเจ จเปสี ราชารหฺถจ เม นานคฺครสโกชนัน
 ทาเปสี อิทานิ ปน เม มหฺลลกกาเล กมมัม นิตุธริตุ อสมตถกาเล
 สพพนฺตํ ปริหาริ อจฺฉินฺทิตฺติ อนาถา นิปฺปจฺจยา หุตฺวา อรณฺเณ
 เกตกานิ ขาทนฺตี ชีวามิ อณฺณมฺม มยฺหิ ปฏฺฐิสรณฺณํ นตฺถิ อุเทนํ
 มม คฺคณฺณํ สลลลกฺขาเปตฺวา โปราณกปรีหาริ เม ปฏฺฐิปากตฺติกํ กโรธ
 ภควาติ ปรีเทวมาณา ตถาคตฺติ ยาจิ ฯ สตฺถา คจฺฉนฺ ตฺวํ
 อหิ รณฺโณ กเถตฺวา ยสฺส ปฏฺฐิปากตฺติกํ กรีสฺสามิตฺติ วตฺวา รณฺโณ
 นิเวสนทฺวาริ อคมาสี ฯ ราชา ตถาคตฺติ อตฺตโน นิเวสเน
 ปเวเสตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส สจฺฉมสฺส มหาทานัน ปวตฺเตสิ ฯ สตฺถา
 ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเณ อนฺนโมทนํ กโรนฺนโต มหาราช ภทฺทวตฺติกา
 กุหิณฺตี ปุจฺฉิ ฯ น ชานามิ ภนฺเตติ ฯ มหาราช อุปการกานัน
 ยสฺส ทตฺวา มหฺลลกกาเล คเหตฺุ นาม น วฏฺฎฺฐิตฺติ กตฺถณฺณนา
 # ๑. ม. อัย ปาโจ ฯ ๒. ม. ชุมตฺทฺฎฺฎิกํ ฯ

*เล่มที่ 32 ทพุหรมมชาตกั หน้า 234

กตเวทินา ภวิตุ ฏญญติ ภททวติกา อิทานิ มหุลลิกา ชราชินณา
อนาถา หุตฺวา อรณฺเณ เกตกานิ ขาทนฺตี ชีวติ ตํ ชินฺณกาเถ
อนาถิ กาคุํ ตุมฺหากิ อยฺยตฺตฺนฺติ ภททวติกาย คุณฺนิ กเถตฺวา
สพฺพํ โปราณกปริหาริ ปากตฺกั กโรหิติ วตฺวา ปกุกามิ ฯ
ราชา ตถา อกาสิ ฯ ตถาคเตน กิร ภททวติกาย คุณฺนิ กเถตฺวา
โปราณกยโส ปฏิปาทิกโก การิโตติ สกถนคฺริ ปตฺถริ ฯ
ภิกฺขุสงฺฆเมปิ สทา ปวตฺติ ปากฺกฺวา ชาทา ฯ อถ ภิกฺขุ ชมฺมสภายิ
กถิ สมฺภุจฺจาเปตฺถุ อวฺวโส สตฺถารา กิร ภททวติกาย
คุณฺนิ กเถตฺวา โปราณกยโส ปฏิปาทิกโก การิโตติ ฯ สตฺถา
อาคณฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนนาติ
ปฺจุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิกฺขเว อิทาเนว ปฺพุเพปิ
ตถาคโต เอติสฺสา คุณฺนิ กเถตฺวา นญฺจึ ยลฺลํ ปฏิปาทิกกั
กาเรสิยฺวาติ วตฺวา อตฺถิตํ อหาริ

อตฺถิตเต พาราณสียิ ทพุหรมฺโม นาม ราชา รชฺชํ
กาเรสิ ฯ ตทา โพธิสฺสโต อมจฺจกฺเถ นินฺนพคฺคิตฺวา วยปฺปตฺโต
ตํ ราชานํ อฺปปญฺจหิ ฯ โส ตสฺส สนนฺติกา มหนฺตํ ยลฺลํ ลภิตฺวา
อมจฺจรตฺนญฺจฺจาเน อญฺจาสิ ฯ ตทา ตสฺส รณฺโถ เอกา
โอยฺยจฺพิยฺยาธิ หตฺถินิ ถามพลสมฺปนฺนา มหาพลา อโหสิ ฯ
สทา เอกทิวลฺลํ โยชนสฺตํ คจฺจติ ฯ รณฺโถ พุเตยฺยหฺรณฺนิกจฺจ
กโรติ ฯ สงฺคามเม ยฺยทฺธิ กตฺวา สุตฺตุมฺทฺทหนิ กโรติ ฯ ราชา

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 235

อัย เม พหุปลการาติ ตสุสา สพพาลงการิ ทตุวา อุเทเนน
ภททวติกาย ทินนสทิสั สพพิ ปรึหาริ ทาเปสิ ๑ อถสุสา
ชัณณทพพทกาลเถ ราชา สพพิ ยสิ คณหิ ๑ สทา ตโต ปฏุจาย
อนาถา หตุวา อรณเณ ตัณปนณณานิ ขาทนตี ชีวติ ๑
อถกทิวสิ ราชกุเล ภาชเนสุ อปปโหนเตสุ ราชากุมภการิ
ปกุโกสาเปตุวา ภาชณานิ กิร นปปโหนตีติ อหา ๑
โคมยาหรรณยานเก โยเชตุ โคณเ น ลภามิ เทวาติ ๑ ราชา
ตสุส กถิ สตุวา อมหากิ โอฏุจัพยาริ หตุถินิ กหนติ
ปฏุจติ ๑ อตุตโน ฌมมตาย จรติ เทวาติ ๑ ราชา อิตโต
ปฏุจาย ตั โยเชตุวา โคมยิ อหาราติ ตั กุมภการิสุส
อทาสิ ๑ กุมภการิโร สารุ เทวาติ ตถา อกาสิ ๑ อถกทิวสิ
สทา นครา นิกขมมานา นคริ ปวิสนตติ๔ โพธิสตุตติ ทิสวา
วณทิตวา ตสุส ปาทมูเล นิปชชิตวา ปรีเทวมานา สามี
ราชา มั ตรณกกาลเถ พหุปลการาติ สลลทเขตวา มหนตติ ยสิ
ทตุวา อิทานิ มหุลลทกาลเถ สพพิ อจฉินทิตวา มยิ จิตตปิ
น กโรติ อหิ อนาถา อรณเณ ตัณปนณณานิ ขาทนตี ชีวามิ
เอว ทุภขปปตติ มั อิทานิ ยานเก โยเชตุ กุมภการิสุส อทาสิ
จเปตุวา ตุมเห อญโณ มยหิ ปฏิสรรณิ นตถิ มยา รณโณ
กตุปลการิ ตุมเห ชานถ สารุ อิทานิ เม นฏุจิ ยสิ ปฏิปากตติ
กโรธาติ วตุวา ติสุโส คาถา อกาสิ

*เล่มที่ 32 ทพุหรมมชาตกั หน้า 236

[๑๐๖๕]อหญจ(๑) ทพุหรมมสฺส(๒) วนุหนฺตี นากิราธยี่

นุทหนฺตี(๓) อฺรติ สลฺลํ ยฺทุเท วิกุกนฺตจารินี ๑

[๑๐๖๖]น นฺนุ ราชา ชานาติ(๔) มม วิกุกมโปริสฺ

สงฺคามे สุกตฺนฺตานิ ทฺตวิปฺปหิตานิ จ ๑

[๑๐๖๗]สา นฺนุนาหํ มริสฺสามิ อพฺนฺธฺ อปรายินี

ตทา หิ(๕) กุมฺภการสฺส ทินฺนา ฉกณฺหาริกาทิ ๑

ตตฺต วนุหนฺตีติ ทฺตยฺยหฺรณฺ ํ สงฺคามे พลโกฏฺจํ กิณฺทหนฺตี
ตํติ กิจฺจํ วนุหนฺตี นิตฺตฺรณฺตี ๑ นุทหนฺตี อฺรติ สลฺลนฺติ
อฺรสิมฺมี พนฺธฺ อสี ฺวา สลฺลตี ฺวา ยฺทุทกาเล สลฺลนฺติ อฺปริ
อภิหฺรณฺตี ๑ วิกุกนฺตจารินีติ วิกุกมํ กตฺวา ปรพลวิชเยน
ยฺทุทวิกุกนฺตคามินี ๑ อิทํ ฺวตฺตํ โหติ สเจ สามิ อหํ อิมานิ
กิจฺจานิ กโรนฺตี ฺรลฺโย ทพุหรมมสฺส จิตฺตํ นาราชยี่ น
ปรโตเสสี โก ทานิ อลฺโย ตสฺส จิตฺตํ อาราเชสฺสตีติ ๑
มม วิกุกมโปริสนฺติ มยา กตํ ฺปฺริสปรกุกมํ ๑ สุกตฺนฺตานิติ
สูกตานิ ๑ ยถา หิ กมฺมานเว กมฺมฺนฺตานิ วนานเว วนนฺตานิ
เอวมิธฺ สูกตानเว สูกตฺนฺตานิ ฺวตฺตานิ กิจฺจานิ ๑
ทฺตวิปฺปหิตานิ จาติ คเล ปณฺณํ พนฺธิตฺวา อสุกรลฺโย นาม
เทหีติ ปหิตาย มยา เอกทิวเสเนว โยชนสฺตํ คนฺตฺวา กตานิ
๑. ม. อหํ เจ ๑ ๒. ยฺ. ทพุหรมฺมาย ๑ ๓. ม. ฺรณฺตี ๑
๔. ส. ม. นฺนุ ราชาน ชานาติ ๑ ๕. ยฺ. ตถาหิ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณา หน้า 237

ทุตเปสนานี ฯ น นูน ราชานาตีติ นูน ตุมหากัง เอส
ราชา เอตานิ มยา กตานิ กิจจานิ น ชานาติ ฯ
อปรายินีติ อปปฏิสธรรณา ฯ ตทา หีติ ตถา หี ฯ อยเมว
วา ปาโจ ฯ ทินุนาติ อหัง หี รณณา ฉกณหาริกา กตุวา
กมุภการสส ทินุนาติ ฯ

โพธิสตุโต ตสสา กถัง สตุวา ตวั มา โสจิ อหัง
रणโย กเถตุวา ตว ยลั ปากติกั กริสสามิตี ตัง สมสสาเสตุวา
นคริ ปวิสิตุวา กุตุตปาตราโส रणโย สนุติกั คนตุวา กถัง
สมภูจจาเปตุวา มหาราช นนุ ตุมหากัง อสุกา นาม
โอภูจพิยาธิ อสุกภูจจาเน จ อสุกภูจจาเน จ อูเร สลถัง
พนุธิตุวา สงคามัง นิตถรรติ อสุกทิวลั นาม ทิวาย ปณณัง
พนุธิตุวา เปสิตา โยชนสตี อคมาสิ ตุมเหปีสสา มหนุตัง
ยลั อทตถ สวา อิทานิ กหนุติ ฯ ตมหัง กมุภการสส
โคมยาหรรณตุถาย อทาสินุติ ฯ อถ นัง โพธิสตุโต อยุดตุ
โฆ มหาราช ตุมหากัง กถัง กมุภการสส ยานเก
โยชนตุถาย ทาตุनुติ วตุวา रणโย โอวาทวเสน จตสโส
คาถา อภาสิ

[๑๐๖๘] ยาวตาสีสตี โปโส   ดาวเทว ปวีณติ
          อตุถาปาเย ชหนุตี นัง   โอภูจพิยาธิว ขตุติโย ฯ
[๑๐๖๙] โย ปุพเพ กตกลุยาโณ   กตตุโถ นาวพุชฌติ
          อตุถา ตสส ปลูชชุนติ   เย โหนุติ อภิปตุติตา ฯ

*เล่มที่ 32 ทพหรมมชาตกั หน้า 238

[๑๐๗๐]โย ปุพเพ กตกลยาโณ กตตุโถ มนุพฺพชฺชติ
อตุถา ตสฺส ปวทฺตฺตฺติ เย โหนฺติ อภิปรตฺติตา ฯ

[๑๐๗๑]ตํ โว วทามิ ภทฺทํ โว(๑) ยาวนฺเตตฺถ สมากตา
สพฺเพ กตลฺลฺยโน โหถ จิรํ สกฺกมฺหิ จสฺสเถตาติ ฯ

ตตฺถ ปจฺมกาถาย ตาย อตุโถ อีเชกฺจโจ อถาณชาติโก
โปโส ยาวตาสีตฺตีติ ยาว อิทํ นาม เม อัย กาคฺตุ สกฺขิสฺสตีติ
ปจฺจาสีตฺติ ตาวเทว ตํ ปุริสํ ปวีณฺติ ภชฺติ เสวติ ตสฺส ปน
อตุถาปาเย วุทฺตฺติยา อคมเน ปรีหีนกาเล ตํ นานากิจฺเจสุ
ปติฏฺฐิตํ โปสํ เอกกฺเจ พาลา อิมํ โอฏฺฐิพฺยาธิ อัย ขตฺติโย
วีย ชนฺหติ ฯ กตกลยาโณติ ปเรน อตฺตโน กตกลยาณ-
ธมฺโม ฯ กตตุโถติ นิปฺผาทิตกฺิจโจ ฯ นาวพฺพชฺชตีติ ปจฺจนา ตํ
ปเรน กตํ อุปการํ ตสฺส ชราชินฺณกาเล อสมตฺถกาเล น
สรตฺติ อตฺตนา ทินนํปี ยสํ ปฺน กณฺหติ ฯ ปฺลฺลชฺชนตีติ ภณฺชนฺติ
นสฺสนฺติ ฯ เย โหนฺติ อภิปรตฺติตาติ เยเกจิ อิจฺฉิตา นาม โหนฺติ
สพฺเพ นสฺสนฺตีติ ทีเปติ ฯ มิตฺตทพฺพิปฺกุกลสฺส หิ ตํ ปตฺติตํ
อคฺคิมฺหิ ปติฏฺฐิตํ วิชฺ วีย นสฺสตีติ ฯ กตตุโถ มนุพฺพชฺชตีติ
มกาโร พยฺยชนสนฺธิวเสน คหิโต ฯ ตํ โว วทามิเต เตน
การณฺน ตมฺเห วทามิ ฯ จสฺสเถตาติ กตลฺลฺยโน หุตฺวา จิรํ
กาลํ สกฺกมฺหิ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺถวณฺตา ปติฏฺฐหิสฺสเถตาติ ฯ

เอว มหาสตุโต ราชานํ อาที กตฺวา สนนฺิปตฺติตานํ สพฺเพสํ

๑. ม. ภทฺทนฺเต ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้ 239

โอวาทำ อทาสี ๗ ตั สตุวา ราชา โอภูจึพุยาธิยา ยลั ปากตัก
อกาสี ๗ โพัชิตตตส สโอวาเท จตุวา จิรึ ทานาทีนึ ปุณณานึ
กตุวา สคคปรายโน อโหสิ ๗

สตุถา อิมั ชมมเทศนั อหริตุวา ชาคัก สโมชานะสิ ตทา
โอภูจึพุยาธิ ภัททวตีกา อโหสิ ราชา อานนุโท อโหสิ อมจโจ
ปน อหเมวาคี ๗

ทพุหชมมชาคัก จตุตุถั ๗

โสมทตตชาคัก

โย มั ปุเร ปจจุเทตตี อิทั สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
อณตริ มหุลลัก อารพุก กเถสิ ๗

โส กิเรกั สามเณรึ ปพพาเชสิ ๗ โส สามเณโร ตสส
อุปการโก หตุวา ตถารูเปน โรเคน กาลมกาสี ๗ มหุลลโก ตสุมึ
กาลกเต โรทนุโต ปรีเทวนุโต วิจرتิ ๗ ตั ทิสวา ภักขุ
ชมมสภายั กถั สมนุจจาเปลลั อาวุโส อสุกมหุลลโก สามเณรสส
กาลกตกริยาย โรทนุโต ปรีเทวนุโต วิจرتิ มรณานุสสติ-
กมมจฺจานรหิโต มณเเวติ ๗ สตุถา อากนุตุวา กาย นุตุถ
ภักขเว เตทรหิ ถถาย สนนึสินุนาติ ปุจจิตฺวา อิมาย
นามาคี วุตเต น ภักขเว อิทาเนว ปุพเพเปส เอตสุมึ มเต
โรทติเยวาคี (๑) วตุวา เตหิ ยาจิตฺ อตีตฺ อหาริ

๑. ม. โรทียะวาคี ยุตตตรั ๗

*เล่มที่ 32 โสมทตชตกั หน้า 240

อติเต พาราณสียิ พรหมทตเต รชชั การนเต โพธิสตุโต
สกุคตุติ การเรสิ ฯ อเถโก กาสินิคมวาสิ พรหมณมหาสาโล
กาเม ปหาย หิมวนต์ ปวิสิตวา อธิปพพชชั ปพพชิตวา
อญจจริยาย วนมุตผลาหาโร วสิ ฯ เอกทิวสิ ผลาผลตถาย
คโต เอกั หตุถิจาปี ทิสวา อตตโน อสสมปทัง เนตวา
ปุตตฏจानเน จเปตวา โสมทตโตตีสส นามั กตวา ตินปณณาทีนิ
ขาทาเปนุโต ปฏิจคคิ ฯ โส วยปุตโต มหาสิโร หุตวา
เอกทิวสิ พหุโคจริ กเหตุวา อชัรเกน ทพพโล อโหสิ ฯ
ตาปโส ตั อสสมปเท กตวา ผลาผลตถาย คโต ฯ ตสมี
อนาคเตเวห หตุถิโปตโก กาลมกาสิ ฯ ตาปโส ผลาผลั
กเหตุวา อากจจนุโต อญญเสสุ ทิวเสสุ เม ปุตโต ปจจุคคณนั
กโรติ อชช น ทิสสติ กหัง นุ โข คโตติ ปรีเทวนุโต ปจมัน
คาถมาห

[๑๐๗๒] โย มั ปุเร ปจจุเทติ(๑) อรญญเว ทูรมายติ(๒)

โสน ทิสสติ มาตงุโค โสมทตโต กุหิ คโตติ ฯ

ตตุถ ปุเรติ อิตโต ปุพเพ ฯ ปจจุเทตีติ ปจจุคคจจติ ฯ

อรญญเว ทูรนุติ อิมสมี นิมนนุสเส อรญญเว มั ทูริ ปจจุเทติ ฯ
อายตีติ อายามสมปนุโน ฯ

เอวั ปรีเทวมาโน อากนุตวา ตั จงกมโกฏियิ ปติตัง ทิสวา
คเล กเหตุวา ปรีเทวมาโน ทุตยิ คาถมาห

๑. ม. ปจจุทเทติ ฯ ๒. ส. ม. ทูรมายโต ฯ ส. ทูรมาคโต ฯ

*เล่มที 32 คนุชารวกุกวณณนา หน้า 241

[๑๐๗๓]อัย วา โส มโต เสติ อลลปีตว วิจฉิต(๑)

ภุมยา นิปติโต เสติ อมรา วต กุกุชเรติ(๒) ฯ

ตตถ อัย วาติ วิภาวนตุโถ วาสทโท ฯ อยเมว โส น
อญโละติ ตั วิภาวนโต เอวมาท ฯ อลลปีตนุติ มาลุลตาย
อคคปวาลั ฯ วิจฉิตติ วิจฉินโน คิมุหกาลเอ มชฌนุติกสมเย
ตตตวาลิกปูลิเน นเชน ฉินุทิตวา ปาติโต มาลุลตาย องุกุโร
วียาติ วุตตั โหติ ฯ ภุมยาติ ภุมยัย ฯ อมรา วตาคี มโต
วต ฯ อมรตีปี ปาโจ ฯ

ตสุมิ ขณ สกโก โลกั โอลเอนุโต ตั ทิสวา อัย
คาปโส ปุตุตทาทั ปหาย ปพพิชิต อิทานิ หตุติโปตเก ปุตุตสณณั
กตุวา ปรีเทวติ สัเวเชตุวา นั สตี ปฏิลภาเปสสามิติ ตสส
อสสมปัท อากนตุวา อากาเส จิตัว ตติยั คากมาห

[๑๐๗๔]อนาคารียุเปตสส วิปมตุตสส เต สโต

สมณสส น ตั สารุ ยั เปตมनुโสจสีติ ฯ

ตสส วจนั สตุวา คาปโส จตุตถั คากมาห

[๑๐๗๕]สัวาเสน หเว สกุก มนุสสสส มิคสส วา

हतये चायति पेम् न ตั สกุกา อโสจितุนุติ ฯ

ตตถ มิคสส วาติ อิมสุมิ จาเน สพเพ ตีรจจानา มิคาคี
วตุตา ฯ ตนุติ ปิยายิตั สตุตติ ฯ

๑. ม.อลลตังคัว วฉฉิต ฯ ส. ย. อลลปี้กัว ฉิชฉิต ฯ

๒. ส. ม. กุกุชโร ฯ

*เล่มที่ 32 โสมทตตชาตกั หน้า 242

อด นั โอวทนุโต สกุกโก เทว คาถา อภาสิ

[๑๐๗๖]มตฺ มริสฺสํ โรทฺนติ เย รุทฺนติ ลปนฺติ จ

ตสฺมา ตฺวํ อิติ มา โรทฺติ โรทิตํ โมฆมาหุ สนฺโต ฯ

[๑๐๗๗]กนฺทิตฺเตน หเว พุรฺหเม มโต เปโต สมฺภูจฺเห

สพฺเพ สงฺกมฺม โรทาม อณฺณมณฺณสฺส ฌาตเกติ ฯ

ตตฺถ เย รุทฺนติ ลปนฺติ จาติ พุราหฺมณฺณ เย สตฺตา

โรทฺนติ ปริเทวนฺติ จ สพฺเพ เต มตฺว โย จ มริสฺสติ ตํ

โรทฺนติ เตสํ เอวํ โรทฺนตํ อสฺสฺสฺกฺขนกาโล นคฺติ ตสฺมา

ตฺวํ อิติ มา โรทฺติ ฯ กิการณา ฯ โรทิตํ โมฆมาหุ สนฺโตติ

ปณฺชิตา หิ โรทิตํ นิปฺพลนฺติ วทฺนติ ฯ มโต เปโตติ ยทิ

เอส เปโตติ สงฺขุํ คโต มโต โรทิตฺเตน สมฺภูจฺเหยยฺย ฯ เอวํ

สนฺเต สพฺเพปิ มยํ สมากนฺตฺวา อณฺณมณฺณสฺส ฌาตเก โรทาม

กิ นิกฺขมา อจฺจามาติ ฯ

ตาปโส สกุกสฺส วจันํ สุตฺวา สตี ปฏฺิลภิตฺวา วิคตโสโก

อสฺสนฺนิ ปุณฺณิตฺวา สกุกสฺส ฤติวเสน เสสคาถา อภาสิ

[๑๐๗๘]อาทิตฺตํ วต มํ สนฺตํ ฆณฺฐิตฺตํ(๑) ปาวกํ

วารินา วิย โอสฺณจฺจิ สพฺพํ นิพฺพาปเย ทริ ฯ

อพฺพุพฺหิ(๒) วต เม สลฺลํ โสกํ(๓) ทพฺยนิสฺสิตํ

โย เม โสกปฺเรตสฺส ปุคฺตโสกํ อปानฺทิ ฯ

๑. ส. ม. ฆตฺสิตฺตํ ฯ ๒. ม. อพฺพหิ ฯ ๓. ส. ม. ยมาสิ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกุกวณฺณนา หน้า 243

โสหํ อพฺพุพฺพหสฺสโลสฺมิ วิตโสโก อนาวิโล

น โสจามิ น โรทามิ ตว สุตฺวาน วาสวาทิ ฯ

ตา เหนฺจฺจา วุคฺคตฺตาเยว ฯ

เอวํ ตาปสฺส สกฺโก โอวทิตฺวา สกฺกฺจฺจานเมว คโต ฯ

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสํ อหริตฺวา สจฺจํ ปกาเสตฺวา

ชาตกํ สโมชานสิ ตทา หตฺถิโปตโก สามเณโร อโหสิ ตาปโส

มหลฺลโก สกฺโก ปน อหเมวาทิ ฯ

โสมทตฺตชาตกํ ปญฺจํ ฯ

สุสิมชาตกํ

กาพานิ เกสานิ ปุเร อหฺสนฺติ อิทํ สตฺถา เขตฺวเน

วิหรนฺโต มหาภินิภฺขมํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺมิ สมเย ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ นิสิตฺติวา ทสฺพลสฺส

เนภฺขมมํ วณฺณยีสฺสุ ฯ สตฺถา อาคนฺตฺวา กาย นฺคฺถ ภิกฺขเว

เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺจติวา อิมาย นามาทิ วุคฺเต

อนจฺจริยํ ภิกฺขเว มยา อิทานิ อนเกทานิ กปฺปโกฏิสตฺตสฺสฺสทานิ

ปุริตปารมิณา มหาภินेภฺขมฺมาภินิภฺขมํ ปุพฺเพปาหิ ตโยชนสตฺเถ

กาสิกรญฺเจ รชฺชํ ฉพฺเพตฺวา เนภฺขมมํ นิภฺขมนฺโตเยวาทิ วตฺวา

อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ กาเรนฺเต โพธิสตฺโต

*เล่มที่ 32 สุตัมชาตกั หน้า 244

ตสฺส ปุโรหิตสฺส อคฺคมเหสียา กุจฺฉิมฺหิ นินฺพพฺตติ ฯ ตสฺส
ชาตทิวเสเยว พาราณสีรณฺโณปี ปุตุโต วิชายี ฯ เตสํ
นามคฺคหณทิวเส มหาสตฺตสฺส สุตัมกฺมาโรตีสฺส นามํ กรีสุ
ราชปุตุตสฺส พุรหฺมทตฺตกฺมาโรติ ฯ พาราณสีราชา ปุตุเตน
เม สทฺธี เอกทิวเส ชาโตติ โปธิสตฺตํ อาณาเปตฺวา ชาติโย ทตฺวา
เตน สทฺธี วทฺฒเสถิ ฯ เต อุโภปี วยปฺปตฺตา อภิรูปา
เทวกุมารวณฺณินิ หุตฺวา ตกฺกสฺลิลายํ สพฺพสฺนิปฺปานิ อคฺคณฺหิตฺวา
ปจฺจาคมีสุ ฯ ราชปุตุโต อุปราชา หุตฺวา โปธิสตฺเตน สทฺธี
เอกโตว ขาทฺนโต ปิวฺนโต นิสินฺนโต สยฺนโต ปิตุ อจฺจเยน
รชฺชํ ปตฺวา มหาสตฺตสฺส มหนฺตํ ยสํ ทตฺวา ปุโรหิตกฺุจฺฉาน
นํ จเปตฺวา เอกทิวสํ นครํ สชฺชชาเปตฺวา สกฺโก เทวราชา
วिय อลงฺกโต อลงฺกตเอรารวณฺปฏิกาสฺส มตฺตวรวารณฺสฺส
ขนฺธเร นิสินฺนิตฺวา มหาสตฺตํ ปจฺจาสเน หตฺถิปิฏฺเฐ นิสินฺนาเปตฺวา
นครํ ปทกฺขินฺณํ อกาสิ ฯ มาตาปิสฺส ปุตุตํ โอลโลเกสฺสามิตฺติ
สฺหปณฺชเร จตฺวา ตสฺส นครํ ปทกฺขินฺณํ กตฺวา อากจฺฉนฺตสฺส
ปจฺจโต นิสินฺนํ ปุโรหิตํ ทิสฺวา ปฏฺิพฺพทฺชจิตฺตา หุตฺวา สยฺนคพฺกํ
ปวิสิตฺวา อิมํ อลภฺนตี เอตฺถเว มริสฺสามิตฺติ อาหารํ
ปจฺฉินฺนิตฺวา นิปชฺชติ ฯ

ราชา มาตฺริ อปสฺสฺสนฺโต กุหิ เม มาตาติ ปุจฺฉิตฺวา
กิลานาติ สุตฺวา ตสฺสา สนฺตํ กนฺตฺวา วนฺทิตฺวา กินฺเต

*เล่มที่ 32 คนุชารวควณณา หน้า 245

อมม อผาสุกนติ ปุจฺฉิ ฯ ตา ตสฺส ลชชาย น กเถสิ ฯ
โส คนฺตุวา ราชปลฺลสฺสเก นิสฺสีทิตฺวา อตฺตโน อคฺคฺมเหสี
ปกฺโกสาเปตฺวา คจฺฉ อมฺมาย อผาสุกํ ชานาหิติ เปเสสิ ฯ
ตา คนฺตุวา ปิฏฺฐี ปริมชฺชนฺติ ปุจฺฉิ ฯ อิตฺถิโย นาม อิตฺถินํ
รหสฺสํ น นิกฺขหนฺติ ฯ ตา ตมตฺถํ อารโจะสิ ฯ อิตฺราปี ตํ
สุตฺวา คนฺตุวา รณฺโณ อารโจะสิ ฯ ราชา โหตุ คจฺฉ นํ
สมสฺสาเสหิติ ปุโรหิตํ ราชานํ กตฺวา ตสฺส นํ อคฺคฺมเหสี
กริสฺสามิติ ฯ ตา คนฺตุวา ตํ สมสฺสาเสสิ ฯ ราชาปี ปุโรหิตํ
ปกฺโกสาเปตฺวา ตมตฺถํ อารโจะตฺวา สมม มาตฺยา ชีวิตํ เทหิ
ตฺวํ ราชา โหหิ ตา อคฺคฺมเหสี อหํ อฺปฺราชาติ ฯ โส น
สกฺกา เอวํ กาคฺชนฺติ ปฏิกฺขิปีตฺวา ปฺนปฺปฺนํ ยาจियมาโน
สมปฏฺิจฺฉิ ฯ ราชา ปุโรหิตํ ราชานํ มาตฺรํ อคฺคฺมเหสี การेतฺวา
สยํ อฺปฺราชา อโหสิ ฯ

เตสํ สมกฺคสํวาสํ วสนฺตานํ อปรภาเค โพรสิตฺโต
อคารมชฺเฒ อุกฺกณฺจิตฺโต กามे ปหาย ปพฺพชฺชาย นินฺนจิตฺโต
กิลฺลสรตี อนาลยฺนฺโต เอกโกว ติฏฺฐติ เอกโกว นิสฺสีทติ
เอกโกว สยติ พนฺธนาการ พนฺโธ วिय ปณฺชเร ปกฺขิตกฺกุกฺกุโฏ
วिय จ อโหสิ ฯ อถสฺส อคฺคฺมเหสี อยํ ราชา มยา สทฺธิ
นาภिरมติ เอกโกว ติฏฺฐติ นิสฺสีทติ เสยฺยํ กปฺเปติ อยํ โข ปน
ทหโร ตฺรฺโณ อหํ มหฺลลิกา สีเส เม ปลิตานิ ปณฺณายนฺติ

*เล่มที่ 32 สุสิมชาตกั หน้า 246

ยณฺณนาหิ สีเส เต เทว ปลิตานิ ปญฺญาณนฺตติ มุสาวาทิ
กตุวา เอเตนฺปาเยน ราชานํ ปฏฺิญาเปตุวา มยา สทุธิ
อภฺิรมาเปยฺยนฺติ จินฺเตตุวา เอกทิวสํ รมฺโย สีเส โอกกา วิจฺินนฺติ
วฺิย หุตฺวา เทว มหฺลลโกสิ ชาโต สีเส เต เอกํ ปลิตํ
ปญฺญาณนฺตติ อหา ฯ เตนหิ ภาทฺเท เอตํ ปลิตํ ลฺลจฺิตฺวา
มยฺหิ หตฺเถ จเปหฺิตติ ฯ สทา ตสฺส สีสโต เอกํ เกลลํ ลฺลจฺิตฺวา
ตํ ฆทฺเทตุวา อตฺตโน สีเส ปลิตํ กเหตุวา อิทนฺเต เทว
ปลิตนฺติ ตสฺส หตฺเถ จเปสิ ฯ โปธิสตฺตสฺส ตํ ทิสฺวา
ภิตตฺตสฺส กาลญฺจนปฏฺุสทิสฺวา นลาภา เสทา มฺลจฺิสฺสุ ฯ โส
อตฺตานํ โอวทนฺโต สุสิม ตฺวํ ททโร หุตฺวา มหฺลลโก ชาโต
เอตฺตํ กาลํ คุถกฺลเล นิมฺกคฺคามสฺสกโร วฺิย กามกฺลเล
นิมฺมุขฺชิตฺวา ตํ กลลํ ชหิตฺุ น สกฺโกสิ นนฺ กามे ปหาย
หิมวณฺตํ ปวิสิตุวา ปพฺพชิตฺวา พุรฺหุมจฺริยวาสสฺส เต กาโลติ
จินฺเตตุวา ปจฺมํ คากฺมาห

[๑๐๗๕]กาพานิ เกสานิ ปฺเร อเหตุ

ชาตานิ สีสมฺหิ ยถापเทเส

ตานิชฺช(๑) เสตานิ สุสิม ทิสฺวา

ธมฺมํ จร พุรฺหุมจฺริยสฺส กาโลติ ฯ

ตตฺถ ยถापเทเสติ ตว สีเส ตสฺมि ตสฺมि เกลानํ

๑. ม. ตานิชฺช ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณา หน้า 247

อนรุเป ปเทเส อิตโต ปุพเพ กภาพานิ ภมรณชนวณณานิ(๑) เกสานิ
ชาตานิ อเหตุสนุติ วทติ ฯ ชมมัม จราติ ทสกุตถกมมปลถมมัม
จราหิติ อุตตทานเมว อาณาเปติ ฯ พุรหุมจริยสุสาติ เมถุนวริตติยา
เต กาโลติ อตุโถ ฯ

เอวํ โปชิสตเตน พุรหุมจริยวาสสุส कुणे वण्णिเต อิตธา
อหํ อิมสุส ลคณัน(๒) กริสฺสามิติ วิสฺสชฺชนเมว กรินฺนุติ กิตตสิตา
อิทานิสฺส อปพพชฺชนตถาย สรีรวณณัม วณฺเณสุสามิติ จินฺนเตตฺวา
เทว คาคา อภาสิ

[๑๐๘๐]มเมว เทว ปลิตัน คยุหํ

มเมว สีสํ มม อุตตมจํ

อตุถํ กริสฺสนุติ มุสา อภาณิ

เอกาปราชํ ขมถ(๓) ราชเสฏฺฐจ ฯ

[๑๐๘๑]ททโร ตฺวํ ทสฺสนิโยสิ ราช

ปจฺมกุคฺโต โหหิ(๔) ยถา กสิโร

รชฺชชฺชจ การเหหิ มมชฺจ ปสฺส

มา กาลิกํ อนุชาวิ ชนินฺนทาติ ฯ

ตตฺถ มเมว สีสฺนุติ มเมว สีสฺเส สลฺยชาตปลิตนฺนุติ

ทีเปติ ฯ อิตฺถํ ตสฺเสว เววจนํ ฯ อตุถนฺนุติ อตุตโน วุฑฺฒิ

กริสฺสามิติ มุสา กเถสิ ฯ เอกาปราชนฺนุติ อิมํ มยุหํ เอกํ

๑. ม. ภมรปตฺตวณณานิ ฯ ๒. ส. ย. โลภํ ฯ

๓. ม. ขม ฯ ๔. ส. โหสิ ฯ

*เล่มที่ 32 สุตัมชาติกัม หน้า 248

อปรารั ๑ ปรมุคโตติ ปรมวเณ อुकโต ๑ โหหิติ โหสิ ๑
ปรมวเ ปติภูจิตีตีติ อตุโ ๑ โหสิเยวติปี ปาโจ ๑ ยถา
กสิโรติ ยถา สนิทฺชจฺฉวิตฺรณกสิโร มนุทวาเทริโต อติวีย โสภติ
เอวรูปตี ตฺวนติ ทสฺเสติ ๑ ปรมุคโต โหสิตีปี ปาโจ ๑
ตสฺสตุโ ยถา ปรมุคโต ตฺรณกสิโร ทสฺสนิโย โหติ เอวํ ตฺวํ
ทสฺสนิโยติ ๑ มมจฺจ ปสฺสาติ มมจฺจ โอลเกหิ ๑ มา มํ
อนาถวิธวํ กโรหิติ อตุโ ๑ กาลิกนฺติ พุรฺหมจฺริยจฺรณนฺนาม
ทฺติเย วา ตติเย วา อตฺตภาเว วิปากทานโต กาลิกนฺนาม
รชฺชํ ปน อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว กามคฺคฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
โส ตฺวํ อิมํ อกาลิกํ ปหาย มา กาลิกํ อนุชาวิทิติ วทิติ ๑

โพธิสฺสโต ตสฺสา วจันํ สุตฺวา ภาทฺเต ตฺวํ ภาวิตพฺพเมตํ
กถํ กเถสิ วิปริณเต ปริณามนฺเต หิ เม วเย อิมหิ กาทฺเพเสหิ
ปรีวคฺติตฺวา สานฺวากสฺทิสฺเสหิ ปณฺฑเรหิ ภาวิตพฺพิ อหํ หิ
นินฺุปลาทิกุสุมทามสฺทิสฺกุมารานํ กาลจฺนรูปกปฺภิกฺภาคานํ
อฺตฺตมโยพฺพนวิลาสสมฺปนฺนํ ขตฺติยกณฺฐาทินํ วเย วิปริณเต
ปริณามนฺเต ชฺรํ ปตฺตานํ เววณฺณิยญฺเจว สฺริรภกฺคฺคฺจ
ปสฺสามิ เอวํ วิปฺตฺติปริโยसानุ เสส ภาทฺเต ชิวโลเกติ วตฺวา
อฺปรี พุทฺธลึพฺาย ฐมฺมํ เทเสนฺโต คาทฺทวยมาห

[๑๐๘๒]ปสฺสามิ โวหํ ทหฺรี กุมาริ

สามภฺจปสฺสํ สฺตฺนน สุมชฺฉมฺ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกควณณา หน้า 249

กาลปปลลวาว(๑) ปเวลลมานา

ปโลภยนุตีว(๒) นเรสุ กจจติ ฯ

[๑๐๘๓]ตเมน ปสฺสามิ ปเรน นารี

อาสีตีกํ นาวุติกถจ ชจจา

ทณฺท์ กเหตุวาน ปเวธมานํ

โคปานสีโกกคสมํ จรณฺตฺนติ(๓) ฯ

ตตฺถ โวติ นิปาตมตฺตํ ฯ สามภฺจปสฺสนฺติ สมภฺจปสฺสํ ฯ
อยเมว วา ปาโจ ฯ สพฺพปสฺเส สมภฺจจวิวณฺณนฺติ อตฺโถ ฯ
สฺตฺนฺนฺติ สฺนฺทสรฺรํ ฯ สฺมชฺฉนฺติ สฺตฺฉจฺจิตฺมชฺฉํ ฯ กาลปปลลวาว
ปเวลลมานาติ ขธา นาม ตฺรณฺกาเล สฺตฺมกฺกตา กาลวลลํ
ปปลลวาว หุตฺวา มนฺทวาเทริตา อิโตจฺจโถ จ ปเวลลติ เอวเมว
ปเวลลมานา อิตฺถิวิลาสิ ทฺสฺสิยมานา สว กุมาริกา ฯ
ปโลภยนุตีว นเรสุ กจจตฺติ สมิปตฺเถ ภูมฺมวจันํ ฯ ปฺริสํ
สนฺติเก เต ปฺริเส กิเลสวเสน ปโลภยนุตี วิย กจจติ ฯ ตเมน
ปสฺสามิ ปเรน นารินฺติ ตเมนํ นารี อปเรน สมเยน ชราปตฺตํ
อนฺตรหิตฺรูปโสภกคฺคปตฺตํ ปสฺสามิ ฯ โพธิสฺตฺโต ปจฺมกาถาย
รูปํ อสฺสาทํ กเถตฺวา อิทานิ อาทีนํ ทสฺเสนฺโต เอวมาห ฯ
อาสีตีกํ นาวุติกถจ ชจจาติ อสีตีสํวจฺจํ วา นวฺตีสํวจฺจํ
๑. สี่. กาลาปวาลาว ฯ ม. กาพปฺปวาพาว ฯ
๒. ย. สว โลภยนุตีว ฯ ๓. ม. โคปานสีโกกคสมํ จรณฺตฺนติ ฯ

*เล่มที่ 32 สุตีมชาตกั หน้า 250

วา ชาตียา ๑ โคป้าณสีภคคสมนุติ โคป้าณสีสมภคคั
โคป้าณสีอาการภคคสรีร์ โอนมิตุวา นฤจกากณิกั ปรีเยสนุติ
วีย จрманนุติ อตุโธ ๑ กามณจ โพธิสตุเตน ทหรรกาเล
ทิสฺวา ปุณ นวุติกกาเล ทิฏฺฐปฺพุพา นาม นตุถิ ณาณน
ทิฏฺฐภาวํ สนุชาย ปเนตํ วุตฺตํ ๑

อิติ มหาสตุโต อิมาย กากาย รูปสฺส อาทินวํ ทสฺเสตฺตวา
อิทานิ อการมชฺเฒ อตฺตโน อนภีรตี ปกาเสนฺโต กากทวยมาห
[๑๐๘๔]โสหํ ตเมวานุวิจันตฺยฺนุโต

เอโก สยามิ สยนสฺส มชฺเฒ

อหํปี เอวํ อิติ เปกฺขมาโน

น เกเห รเม(๑) พุรหุมจริยสฺส กาลอ ๑

[๑๐๘๕]รชฺช วาลมฺพนํ(๒) เจสา ยา เกเห วสโต รติ

เอตํปี เจตฺวาน วชนฺติ ธีรา

อนเปกฺขิโน กามสฺสํ ปหายาติ ๑

ตตฺถ โสหนฺติ โส อหํ ๑ ตเมวานุวิจันตฺยฺนุโตติ ตเมว รูปานํ
อสฺสาทนฺจ อาทินวณฺจ วิจันเตนฺโต ๑ เอวํ อิติ เปกฺขมาโนติ
ยถา เอสา ปรีณตา อหํปี เอวํ ชรี ปตุโต ภคคสรีโร
ภวิสฺสามิติ เปกฺขมาโน ๑ น เกเห รเมติ เกเห น รمامิ ๑
พุรหุมจริยสฺส กาลอติ ภทฺเท พุรหุมจริยสฺส เม กาลอ ตสฺมา
๑. ส. เกเห น รเม ๑ ๒. ส. ม. วาลมฺพนํ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวุกวณณา หน้า 251

ปพพชิสสามิติ ทีเปติ ๑ รชช วาลมพณิ เจสาคิ จกาโร
นิปาตมตโต อาลมพนรชช วิย เอสาคิ อตุโถ ๑ กตรา ๑ ยา
เคเห วสโต รติติ ยา เคเห วสนุตสสุ รูปาทีสุ อารมมณเส
กามรติติ อตุโถ ๑ อิมินา กามานิ อปฺปสฺสาทติ ทสฺเสติ ๑
อัยฺ เหตุอ อธิปฺปาโย ยถา คิลานสฺส ปฺริสฺส อตุตโน พเลน
ปฺริวตเตตุ อสฺกโกนุตสฺส อิมิ อาลมพิตฺวา ปฺริวตเตยฺยาสีติ
อาลมพนรชชฺ พนฺเชยฺย ตสฺส ติ อาลมพิตฺวา ปฺริวตเตนตสฺส
อปฺปมตฺตํ กายิกเจตสิกฺสุํ ภเวยฺย เอวํ กิลเสสาตุรานํ สตฺตานํ
วิเวกฺสุวเสน ปฺริวตติตุ อสฺกโกนุตานํ อการมชฺเฒ จปีตานิ
กามรติทายกานิ รูปาทีนิ อารมมณานิ เตสํ กิลเสปฺริพาหกาเล
เมณฺชนมฺปฏฺิเสวนรติ อารพฺก ปฺริวตฺตมานานํ กายิกเจตสิก
สุขสงฺขาตา กามรติ ตํ มุหุตฺตํ อฺปฺปชฺชมานา อปฺปมตฺตกา
โหติ เอวํ อปฺปสฺสาทา กามาติ ๑ เอตฺปี เจตฺวานาคิ ยสฺมา
ปน พหุทฺกฺขา กามา พหุปฺยาสา อาทีนโว เหตุถ ภियโย
ตสฺมา ตํ อาทีนํ สมฺปสฺสมานา ปณฺทิตา เอตฺปี รชช
จทฺเทตฺวา กฺุณฺนเป นิมฺกคฺปฺริโส ตํ ปชฺชนฺโต วิย อนเปกฺขิน
เอวํ อปฺปมตฺตํ พหุทฺกฺขํ กามสุํ ปหาย วชนฺติ นิกฺขมิตฺวา
มโนรมํ ปพพชฺช ปพพชฺชนฺติติ ๑

เอวํ มหาสตุโต กามเส อสฺสาทญจ อาทีนวญจ ทสฺเสนฺโต
พฺุทฺธิพาย ฃมฺมิ เทเสตฺวา สหายิ ปกฺโกสาเปตฺวา รชช

*เล่มที่ 32 โกฏสิมพลีชาตกั หน้ 252

ปฏิจาเตตวา ฅาติมิตตสุหหานั ปรีเทวนุตานั ปรีวตตุนตานเมว
สิริวิกรั ฅทเตตวา หีมวนต์ ปรีสิตวา อีสิปพพชั ปพพชิตวา
ฅานาภีณญา นีพพตเตตวา พุรหุมโลกปรายโน อโหสิ ฅ

สตุถา อิมั ฅมมเทสนั อahrtิตวา สจจานี ปกาเสสิ
สจจปรีโยसानเน พหู ฅเน อมตปานั ปาเยตวา ฅาตกั สโมฅานะสิ
ตทา อคคุมเหสิ ราหุลมาตา อโหสิ สหายกรราชา อานนุโท
สุสิมราชา ปน อหเมวาคี ฅ

สุสิมฅาตกั ฅฎจั ฅ

โกฏสิมพลีชาตกั

อหั ทสสตพยามนติ อีทั สตุถา ฅตวเน วิหรนุโต
กิละสนีคคหั อารพภ กเถสิ ฅ วตถุ ปณญาสฅาตเก(๑)
อาวีภวิสสตี ฅ

อีฅาปี สตุถา อนุโตโกฏิสณุฅารเก กามวิตกกาภีญเต
ปณจสเต ภีกุฅ ทิสวา ภีกุฅสงงั สนนีปาตาเปตวา ภีกุฅเว
อาสงกิตพพชุตตกนุนาม อาสงกิตุ วฎฎติ กิละสา นาม วทตตนา
วเน นีโครฅาทยอ วิย รุกงั สัภณฅนติ เตเนว ปุพเพ
โกฏสิมพลี นีพพตเตตวา เอกั สกณั นีโครฅวีฅานี ฅาทิตวา
อตุตโน รุกุขสส สานนุตเรสุ วจจั ปาเตนุติ ทิสวา อีโต
๑. ม. ปานียฅาตเก ฅ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณา หน้า 253

เม วิมานสุส วินาโส ภวิสสุตีติ ภยปุตตา อโหสีติ วตุวา
อตีต อหาริ

อตีเต พาราณสียิ พุรหุมทตเต รชชั การนุเต
โพธิสตุโต โภฏสิมพลียิ รุกขเทวตา หุตวา นิพพตติ ฯ อเถโก
สุปณณราชา ทิยทตมโยชนสติกิ อตตภาวิ มาเปตุวา ปกขวาเตหิ
มหาสมุทเท อุกกั ทูริชา กตุวา เอกิ พุยามสหัสสายามิ
นาคราชานัน นงคภูเจ คเหตุวา มุเขนสสุ คหิตโคจริ
จททาเปตุวา โภฏสิมพลี สนุชาย วนมตถเคน ปายาสิ ฯ
นาคราชา โอลมพนุโต อตตานิ โมเจสุสามิติ เอกสมิ
นิโครชรุกเข โภคิ ปเวเสตุวา นิโครชั เวเจตุวา คณหิ ฯ
สุปณณรณโย มหาพลตาย นาคราชสุส จ มหาสิริรตาย
นิโครชรุกโข สมุคฆาติ อคมาสิ ฯ นาคราชา เนว รุกขั
วิสสุชเชสิ ฯ สุปณโณ นิโครชรุกเขน สทธี นาคราชานัน
คเหตุวา โภฏสิมพลี ปตุวา นาคราชานัน รุกขกษนุชปีฎเจ
นิปชชาเปตุวา อุทรสุส(๑) ผาเลตุวา นาคเมทัง ขาทิตวา เสสกลเอวริ
สมุทเท วิสสุชเชสิ ฯ ตสมิ ปน นิโครเช เอกา สกณิกกา
อตุติ सा นิโครชรุกเข วิสสุฎเจ อุปปติตุวา โภฏสิมพลिया
สาขนุเตร นิสีทิ ฯ รุกขเทวตา ตัง ทิสวา อัย สกณิกกา
มม รุกขกษนุเช วจัน ปาเตสุสตี ตโต นิโครชคจโณ वा
मितกขคจโณ वा อูฎจहितวา สกลรุกขั ओตุถริตุวา ภณชिसुसตี
๑. ม. อุทรมสุส ฯ

*เล่มที่ 32 โกฎสิมพลีชาตัก หน้้า 254

อด เม วิมานันัน สุตสิสุตตีตี กิตตตีตาว ปเวธิ ๑ ตสุสา

ปเวเชนุติยา โกฎสิมพลี ยาว มูตา ปเวธิ ๑ สุปณณราชา

ตัม ปเวธมานันัน ทิสวา การณันัน ปุจันนุโต เทว คาถา อภาสิ

[๑๐๘๖]อหัม ทสสตพยามันัน อูรคมาทาย อากโต

ตณจ มณจ มหากายันัน ธารยันันัน ปปเวธิ ๑

[๑๐๘๗]อดิมันัน ขุททกัม ปกขิมันัน อปป์มัสตรัม มยา

ธารยันันัน พยถสิ กิโต(๑) กิมตถัม(๒) โกฎสิมพลีตี ๑

ตตถ ทสสตพยามันัน สหสสพยามันัน(๓) ๑ อูรคมาทาย

อากโตตี เอวั มหนันัน อูรคัม อาทาย อิช อากโต ๑

ตณจ มณจจาตี ตณจ อูรคัม มณจ ๑ ธารยณันัน ธารยมาโน ๑

พยถสิตี กมปสิ ๑ กิมตถันันัน กิ อตถัม เกน การณณาตี

ปุจันนุตี ๑ กิ วา อตถัม สมปสุสมาโนตีปี อตถโถ ๑ โกฎสิมพลีตี

รุกขนาเมน เทวปุตต์ อาลปตี ๑ โส หิ สิมพลีรุกโข

ขณุทธาขามหนันันตตาย โกฎสิมพลีตี นามันัน ลภิมันัน ๑ ตสุมี

อธิวคตเทวปุตต์ตสุสาปี ตเทว นามันัน ๑

อดสุส การณันัน กณนุโต เทวปุตต์โต จตสุโส คาถา อภาสิ

[๑๐๘๘]มัสถกโข ตวั ราช ผลกโข อัย ทิโข

อัย นิโครธวีชานิมันัน มัลกขุทุมพรานิมันัน จ

อสุสตุถานิมันัน จ ภกขेतวา(๔) ขณุเช เม โอทหิสุตตี ๑

๑. สีมันัน พุยธเส กิตา ๑ ม. พุยถสิ กิตา ๑ ย. พุยธเส กิตา ๑

๒. ม. กมตถัม ๑ ๓. ย. สหสสพยามายามันัน ๑ ม. สหสสพยามมตตายามันัน ๑

๔. ม. ภกขิตวา ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 255

[๑๐๘๕]เต รุกขา สัวิรุหนุติ มม ปสเส นีวตชา
เต มั ปรีโยนทุชิสฺสนุติ อรุขั มั กริสฺสเร ฯ
[๑๐๕๐]สนุติ อณฺเณปี รุกขาเส มูลิโน ขนฺธิโน ทูมา
อิมินา สกฺกชชเตน วีชมาหริตุวา หตา ฯ
[๑๐๕๑]อชฺฌารูหา หิ วทฺฒนุติ(๑)พฺรหนฺตํปี วนปฺปตี
ตสฺมา ราช ปเวชามิ สมนฺปสฺสํ นาคตํ กยฺนุติ ฯ
ตตฺถ อโทหิสฺสตีติ วจฺจํ ปาเตสฺสตี ฯ เต รุกขาติ เตหิ
วีเชหิ ชาตา นิโครชชทโย รุกขา ฯ สัวิรุหนฺตีติ สัวิรุหิสฺสนุติ
สัวทฺฒิสฺสนุติ ฯ มม ปสฺเสติ มมปสฺสาชฺชตฺรทิสฺสุ ฯ นีวตชชติ
มม สาขาหิ วตสฺส นีวาริตตฺตา นีวเต ชาตา ฯ
ปรีโยนทุชิสฺสนุตีติ เต เอวํ สัวทฺฒนุตา มั ปรีโยนทุชิสฺสนุติ ฯ
อยมเว วา ปาโจ ฯ กริสฺสเรติ อเถวํ ปรีโยนทุชิตฺวา มั
อรุกขเมว กริสฺสนุติ สพฺพโส ภณฺชิสฺสนุติ ฯ รุกขาเสติ
รุกขา ฯ มูลิโน ขนฺธิโนติ มูลสมฺปนฺนา เจว ขนฺธสมฺปนฺนา
จ ฯ ทูมาติ รุกขเววจนเมว ฯ วีชมาหริตุวาติ วีชํ อหริตุวา ฯ
หตาติ อณฺเณปี อิมสฺมี วเน รุกขา วินาสิตา สนุติ ฯ
อชฺฌารูหา หิ วทฺฒนุตีติ นิโครชชทโย หิ รุกขา อชฺฌารูหา
หตุวา มหนฺตํปี อณฺเณ วนปฺปตี อติกกมฺม วทฺฒนุตีติ
ทสฺเสติ ฯ เอตฺถ ปน วเน ปตี วนสฺส ปตี วนปฺปตีติ ตโยปี
๑. ม. อชฺฌารูหาภิวทฺฒนุติ ฯ

*เล่มที่ 32 โกฎสมพลชากั หน้ 256

ปจาเยว ๑ ราชาติ สุปณณ อลปติ ๑

รูกขเทวดาย วจนั สตุวา สุปณณโณ โอสานคาถมาห

[๑๐๕๒]สงเกยย สงกิตพพานิ รุกเขยยานาคตั ภย

อนาคตภยา ธีโร อุโภ โลเก อเวกขตีติ ๑

ตตุถ อนาคตั ภยนุติ ปาณาติปาตาทีหิ วิรมนุโต

ทิฏฐชมมิกัปี สมปรายิกัปี อนาคตั ภย รุกขติ นาม ๑

ปาปमितเต จ เวรปुकเคเล จ อนุปสงกมนุโต อนาคตั ภย รุกขติ

นาม ๑ เอวั อนาคตั ภย รุกเขย ๑ อนาคตภยาติ อนาคเต

ภยการณา ๑ ตั ภย สมปสสนุโต ธีโร อิชโลกณจ ปรโลกณจ

อเวกขติ โอลเกติ นาม ๑

เอวณจ ปน วตุวา สุปณณโณ อตุตโน อานุภาเวน ตั ปกัชึ
ตมหารุกขา ปลาเปลิ ๑

สตุถา อิมั ชมมเทสนั อahrtุวา อาสงกิตพพยตุตตั
อาสงกิต্তু วฏฐตีติ วตุวา สจจანი ปกาเสตุวา ชาตัก สโมชานะสิ
สจจปรีโยसानะ ปณจสตา ภิกขุ อรหตุเต ปติฏฐหึสุ ๑ ตทา
สุปณณราชา สารีปตุโต อโหสิ รุกขเทวดา ปน อหเมวาติ ๑

โกฎสมพลชากั สตุตมั ๑

ฐุมการิชาตัก

ราชา อปุจึ วิฐุรณติ อิทํ สตุถาเซตวเน วิหรนุโต
โกสทรณโณ อาคนตุกสงคหํ อารพุก กเกสิ ๑
โส กิร เอกสุมี สมเย ปเวณิอาคตานิ โปราณกโยธานี
สงคหํ อกตวา อภินวาคตานิ อาคนตุกานญเจว สกุกการสมมานํ
อกาสิ ๑ อตสฺส ปจจนเต กุปปีเต ยฺฆณนตถาย คตสฺส
อาคนตุกา ททศกุการา ยฺฆณิสฺสนตีติ โปราณกโยธา น
ยฺฆณิสฺส ๑ โปราณกา ยฺฆณิสฺสนตีติ อาคนตุกา น ยฺฆณิสฺส ๑
โจรา ราชานํ ชินีสฺส ๑ ราชา ปราชิตอ อาคนตุกสงคหโทเสน
อตุตโน ปราชิตภาวํ ญตวา สวตถึยํ ปจจาคนตวา กิณฺนุ
โฆ อหเมว เอวํ กโรนุโต ปราชิตอ อุทาหุ อญญेषี ราชาโน
ปราชิตปุพฺพชาติ ทสพลํ ปุจฺฉิสฺสามิติ กุตุตปาทราโส เซตวณํ
คนตวา สตุถาริ วนุทิตฺวา ตมตถึ ปุจฺฉิ ๑ สตุถา น โฆ
มหाराช ตวญฺเจเวโก โปราณกราชานปี อาคนตุกสงคหํ กตวา
ปราชิตาติ วตฺวา เตน ยาจิตอ อตีตํ อหริ
อตีเต กุรฺรญฺเจ อินุทปตฺถนकरे युทฺธิญฺฉิตโกตุโต ธนญชโย
นาม โกรพฺยราชา รชฺชํ กारेสิ ๑ ตทา โพธิสตุโต ตสฺส
ปุโรहितकुเล निपुत्तुत्तित्वा वयपฺปत्तो ตกुकสิลาयํ สपฺพสิปฺปานि
อุकुณ्हितฺวา อินุทปตฺถํ อาคนตฺวา ปีตุ อจฺเจเนน ปุโรहितญฺฉานํ
ลภितฺวา रणโणे अत्तधम्ममानुसासโก ओहสิ ๑ วิฐุรปณฺฑितोติสฺส

นามิ อักสู ๑ ตทา ธนณชยราชา โปราณกโยเช อคณตวา
อาคนตุกานณเวว สงคหิ อกาสิ ๑ ตสส ปจจนเต กุปปีเต
ยฺฆณตถาย คตสส อาคนตุกา ซานิสฺสนฺตีติ โปราณกา
ซานิสฺสนฺตีติ เนว โปราณกา นาคนตุกา ยฺฆณิสฺสุ ๑ ราชา
ปราชิโต อินฺทปตฺถนกรเมว ปจจาคนตุวา อาคนตุกสงคหสฺส
กตภาเวน ปราชิโตมฺหิตี จินฺเตสิ ๑ โส เอกทิวลสิ ก็ นุ โข
อหเมว อาคนตุกสงคหิ กตวา ปราชิโต อุทาหุ อณฺเณปี ราชาโน
ปราชิตปฺพุพา อตฺถิติ วิฐุริ ปณฺทิตํ ปุจฺฉิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา ตํ
ราชูปฺภูจฺฉานํ อาคนตุวา นิสินฺนํ ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ๑ อตฺส
ปุจฺฉนาการิ อาวิกโรนฺโต สตฺถา อุปฺทฺธคาถมาห

[๑๐๕๑]ราชา อุปฺฉฉิ วิฐุริ ฐมฺมกาโม ยฺฐิฏฺฉิโลกิ ๑
ตตฺถ ฐมฺมกาโมติ สฺจริตฐมฺมปฺปิโย ๑

อปี พฺราหฺมณ ชานาสิ โก เอโก พหุ โสจฺตีติ ๑

เสสอุปฺทฺธคาถาย ปน อยมตฺถอ อปี นาม พฺราหฺมณ
ชานาสิ โก อิมสฺมี โลก เอโก พหุ โสจฺตีติ นานากาเรน
โสจฺตีติ ๑

ตํ สฺตฺวา โปธิสฺตฺโต มหาราช ก็ โสโก นาม ตฺมฺหากํ
โสโก ปุพฺเพ ฐุมการิ นามโก อชปาลพฺราหฺมณ มหนฺตํ อชฺชุตฺถํ
คเหตฺวา ว อรณฺเณ วชฺช กตฺวา ตตฺถ อเช(๑) จเปตฺวา อคฺคิณฺจ

๑. ม. อชา ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวกควณณนา หน้า 259

ฐมณจ กตฺวา อชฺยูถํ ปฏฺิขกฺคนฺโต จีราทีนํ ภูณฺชนฺโต วลี ฯ
โส ตตฺถ อากเต สฺวณฺณวณฺณเน สรเก ทิสฺวา เตสุ สีนํ
กตฺวา อเช อกณฺเตวา อชานํ สกฺกาโร สรภานํ กตฺวา
สรทกาลे สรเกสุ ปลายิตฺวา หิมวณฺตุ คเตสุ อชาสุ วินฺญฺชาสุ
สรเก อปฺสฺสนฺโต โสเกน ปณฺฑุโรคี หุตฺวา จีวิตกฺขยํ ปตฺโต
อัย อากนฺตฺกสงฺกํ กตฺวา ตุมฺเหหิ สตฺกฺณเนน สหสฺสฺกฺณเนน
โสจิตฺวา กิลมิตฺวา วินาสํ ปตฺโตติ อิทํ อุทาหรณฺ อหริตฺวา
ทสฺเสนฺโต อีมา คาคา อาห

- [๑๐๕๔] พฺราหฺมโณ อชฺยูถเนน พหฺุเตนฺโท(๑) วเน วถํ
 ฐมํ อกาสิ วาเสณฺุโจ รตฺตินฺทิวมตฺนฺทิตฺโต ฯ
- [๑๐๕๕] ตสฺส ตํฐมกนฺเชน สรภา มกสฺทฺทิตา(๒)
 วสฺสวาถํ อฺปกจฺญํ ฐมการิสฺส สนฺติเก ฯ
- [๑๐๕๖] สรเกสุ มนํ กตฺวา อชา โย(๓) นาวพฺุชณฺถ
 อากจฺจนฺติ วชนฺติ วา ตสฺส ตา วินฺสุํ(๔) อชา ฯ
- [๑๐๕๗] สรภา จ สรเท กালে ปหีนมกเส วเน
 ปาวีสฺสุ คิริทฺกฺคานํ นทีนํ ปภวานํ จ ฯ
- [๑๐๕๘] สรเก จ(๕) คเต ทิสฺวา อชา จ วิภวํ คตา
 กิโส จ วิวณฺโณ อาสิ ปณฺฑุโรคี จ พฺราหฺมโณ ฯ

๑. สี่. พหฺุเตโซ ฯ ม. พหฺุเตโซ ฯ ๒. ย. มกสฺทฺทิตา ฯ
๓. ส. ม. โส ฯ ๔. ส. ม. วินฺสุํ ฯ ๕. ส. จสฺทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ 32 ชุมการิชาตัก หน้าที่ 260

[๑๐๕๕]เอว โย สนนุริกตุวา อากนตุ กुरुเต ปิย

โส เอโก พหุ โสจติ ชุมการิว พุราหุมโณติ ฯ

ตตุถ พหุเตนุโทติ พหุตอินุทโน ฯ ชุม อกาสิติ มกขิก-
ปริปนุถหรณตุถาย อกคิณจ ชุมณจ อกาสิ ฯ วาเสฏโฐติ ตสส
โคตติ ฯ อตनुทีโตติ อนลโส หตุวา ฯ ตัมมกนุเชนาติ เตน
ชุมกนุเชน ฯ สรภาติ สรภมิกา ฯ มกสทุทิตาติ มกเสหิ อุปททุตา
ปีพิตา ฯ เสสมกขิกกาปี มกสคคหณเนนว กหิตา ฯ วสุสาवासนุติ
ตสส สนุติเก วสุสารตตุวาสิ วสิสุ ฯ มนั กตุวาติ สินนห
อุปปาเทตุวา ฯ นาวพุชฌถาติ อरणยโต จริตุวา วัง อากจณนุติติ
จ วชโต อरणณั กจณนุติติ จ เอตุตกา อากตา เอตุตกา
น อากตาติ น ชานาติ ฯ ตสส ตา วินสุสนุติ ตสส ตา
เอว อปจจเวกขนตสส สีหปริปนุถาทิโต อรกขियมานา อชา
สีหปริปนุถาทิหิ วินสุสิสุ สพพา วา วินฐุจา ฯ นทีนั ปภวานิ
จาติ ปพพเตยยานัน นทีนั ปภวฐุจानานิ จ ปวิฐุจา ฯ วิภวนติ
อภวํ ฯ อชา จ วินาสั ปตตะตา ทิสฺวา ชานิตฺวา ฯ กิโส
วิวนุโณติ จิราทิตายิกา อชา ปหาย สรเก สจฺกณฺหิตฺวา เตป
อปสฺสนุโต อุกโต ปรีหิโน โสกาภิกฺภูโต กิโส เจว พุพพณฺโณ
จ อโหสิ ฯ เอว โย สนนุริกตุวาติ เอวเมว มหาราช โย
สกั โปราณั อชฺมตฺตคิชนัน นีหริตุวา ปหาย กิสมฺณจฺจ อคณฺเตตุวา
อากนตุกั ปิย กโรติ โส ตุมฺหาทิสฺโส เอโก พหุ โสจติ อัย เต

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้ 261

มยา ทสฺตีโต ชุมการึ พุราหฺมโณ วึย พหุํ โสจตีตี ๑

เอวํ มหาสฺโต ราชานํ สณฺญาเปนุโตปี กเถลึ ๑ โสปี
สณฺญตฺตี กตฺวา ตสฺส ปสึทิตฺวา พหุชนํ อทาสึ ๑ ตโต ปญฺจาย
อชฺมตฺตึกสงฺกหเมว กโรนุโต ทานาทินึ ปุณฺณานึ กตฺวา
สคฺคปฺรายโน อโหสิ ๑

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา ชาคํ สโมชานลึ
ตทา โกรพฺยราชา อานนุโท อโหสิ ชุมการึ ปเสนทึโกสโล
วึชฺฐรปณฺฑิตโต ปน อหเมวาคึ ๑

ชุมการึชาคํ อญฺจมํ ๑

ชาครชาคํ

โกช ชาครตํ สฺตุโตตี อิทํ สตุถา เชตวเน วึหรนุโต
อณฺญตรึ อฺปาสกํ อารพุก กเถลึ ๑

โส หึ โสตาปนุโน อริยสาวโก สาวตฺถึโต สกฺกฺสตุเถน
สทฺธิ กนฺตารมคฺคํ ปญฺชิ ๑ สตุถวาโห ตตฺถเอกสมึ อุกก-
ผาสุกฺกฺชานเน ปญฺจ สกฺกฺสตานึ โมเจตฺวา ขาทนึยํ โภชนึยํ
ลัวิทฺทิตฺวา วาสึ อฺปคจฺฉึ ๑ เต มนุสฺสา ตตฺถ ตตฺถ นึปชฺชิตฺวา
สุปปีสุ ๑ อฺปาสโก ปน สตุถวาหสฺส สนฺตึเก เอกสมึ รุกขมฺมูเล
จงฺกมํ อธิญฺจาสึ ๑ อถ ตํ สตุถํ วึถุมปีตฺกามา ปญฺจสตา โจรา
นนานาวุชานึ คเหตุวา สตุถํ ปรีวารेतฺวา อญฺจํสุ ๑ เต ตํ อฺปาสกํ

จกมนต์ ทิสวา อิมสฺส นินุทายนกาเล วิลุมปีสุสามาติ ตตถ
ตตถ อฏฺฐิสฺส ฯ โสปี ตियามรตฺตี จกมิมิเยว ฯ โจรา ปจฺจสสมเย
คหิตปาสาณมฺกฺคราทโย ฉทุเทตฺวา โภ สตุถฺวาห อิมิ
อปฺปมาเทน ชาครนฺตํ ปุริสํ นิสฺสาย ชีวิทํ ลภิตฺวา ตว
สนฺตกสฺส สามิโก ชาโตติ เอตสฺส สกฺการิ กเรยฺยาสีติ วตฺวา
ปกฺกมิมิสฺส ฯ มนุสฺสา กาลสฺเสว วุฏฺจาย เตหิ ฉทุเท
ปาสาณมฺกฺคราทโย ทิสฺวา อิมิ นิสฺสาย อมฺเหหิ ชีวิทํ ลทฺชนฺติ
อุปาสกสฺส สกฺการิ อํกิสฺส ฯ อุปาสโกปี อิจฺฉิติจฺฉิตฺตฺตฺจฺฉานํ
คนฺตฺวา กตทิจฺโจ ปฺน สวตฺถิ อากนฺตฺวา เซตวนํ คนฺตฺวา
ตถาคตํ ปุเชตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺโน ก็ อุปาสก น
ปญฺญาเยตีติ วุตฺเต ตมตฺถิ อารโจะสิ ฯ สตุถา น โข อุปาสก
ตฺวญฺเจว อนินุทายิตฺวา ชกฺคนฺโต วิเสสํ ลภิ โปราณก-
ปญฺทิตาปี ชกฺคนฺตา วิเสสํ ลภิสฺสูติ วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ
อาหริ

อตีเต พาราณสิยิ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โปริสตุโต
พุราหฺมณฺกุลเ นินุพฺตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต ตกฺกสิลาเย สพุพลิปฺปานิ
อุคฺคณฺหิตฺวา ปจฺจาคนฺตฺวา อการมชฺเฆ วสนฺโต อปรภาเค
นิกฺขมิตฺวา อีสิปพุชฺชํ ปพุพชิตฺวา น จิสฺเสว ฌานาภิญญา
นินุพฺตฺเตตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส จานจกมิมิริยาปโถ หุตฺวา วสนฺโต
นินุทํ อนุปคนฺตฺวา สพุพรตฺตี จกมติ ฯ อตฺสฺส จกมนโกฏฺยิ

*เล่มที่ 32 คนุชารวฤกวณณา หน้า 263

รูกุเข นีพพุตตเทวตา ตุสฺสิตฺวา ขนุชวิฏเฬ จตุวา ปณฺหํ
ปฺจุณฺตี ปจฺมํ คาถมาห

[๑๑๐๐]โกธ ชาครตํ สุตฺโต   โกธ สุตฺเตสุ ชาคโร
    โก เมตํ นุ(๑) วิชานาติ   โก ตํ ปฏิกณาติ เมติ ฯ
    ตตฺถ โกธาติ โก อธิ ฯ   โก เมตฺนฺติ โก มม เอตํ ปณฺหํ
    วิชานาติ ฯ   โก ตํ ปฏิกณาติ เมติ ตํ เอตํ มยา ปฏฺฐจฺปณฺหํ
    มยฺหํ   โก ปฏิกณาติ   โก พุยากริตฺตํ สกฺขิสฺสตีติ ปฺจุณฺตี ฯ

โพธิสฺสโต ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา

[๑๑๐๐]อหํ ชาครตํ สุตฺโต   อหํ สุตฺเตสุ ชาคโร
    อหเมตํ วิชานามิ   อหํ ปฏิกณามิ เตติ
    อิมํ คาถํ วตุวา ปฺน ตาย

[๑๒๐๐]กถํ ชาครตํ สุตฺโต   กถํ สุตฺเตสุ ชาคโร
    กถํ เอตํ วิชานาสิ   กถํ ปฏิกณาสิ เมติ
    อิมํ คาถํ ปฏฺฐโธ ตมตถํ พุยากรโธ

[๑๓๐๐๐]เข รมฺมํ นปฺปชานนฺติ   สณฺณโมติ ทโมติ จ
    เตสุ สุตฺตปฺปมาเทสุ(๒)   อหํ ชกฺคามิ เทวเต ฯ

[๑๔๐๐๐]เยสํ ราโค จ โทโส จ   อวิชชา จ วิราชิตา
    เตสุ ชาครมาเนสุ   อหํ สุตฺโตสฺมิ เทวเต ฯ

[๑๕๐๐๐]เอวํ ชาครตํ สุตฺโต   เอวํ สุตฺเตสุ ชาคโร
    เอวเมตํ วิชานามิ   เอวํ ปฏิกณามิ เตติ

๑. ม. โก มเมตํ ฯ ๒. ม. สุปฺปมาเนสุ ฯ

*เล่มที่ 32 ชาครชาตกิ หน้า 264

อิมา คาถา อาห ๆ

ตตุถ ถถิ ชาครถั สตุโตติ ถถิ ตวั ชาครถั สตุตานิ
อนุเตร สตุโต นาม โหสิ ๆ เอส นโย สพุพตุถ ๆ เย ฐมมนุติ
เย สตุตา นววิธิ โลกุตตรฐมัม น ชานนุติ ๆ สลุลโมติ ทโมติ
จาติ อัย สลุลโม อัย ทโมติ เอวญจ เยน มกุเคน อาคต
สิลลจเวจ อินุทริยสิวรญจ น ชานนุติ ๆ อินุทริยสิวโร หิ
มนจญจจัน อินุทริยานัน ทมนโต ทโมติ วุจติ ๆ เตสุ
สตุตปปมาเทสุติ เตสุ กิเลสสุ นินุททาย วเสน สตุเตสุ(๑) อห
อปปมาทวเสน ชคคามิ ๆ

เยสิ ราโค จาติ คาถาย เยสิ มหาชิณาสวานัน ปทสเดน
นินุทญจทียทุฒสทสโถสสงขาโต ราโค จ นวามาตวตุถ-
สมุญจจาโน โทโส จ ทุกขาทิสุ อญจสุ วตุญสุ อณาณญตา
อวิชชา จาติ อิเม กิเลสา วิราชา ปหิณา เตสุ อริเยสุ
สพุพกาเรน ชาครมานสุเต อุปาทาย อห สตุโต นาม
เทเวเตติ อตุโถ ๆ เอวั ชาครตุนุติ เอวั เทเวเต อห อมินา
การณน ชาครถั สตุโต นามาติ ๆ เอส นโย สพุพตุถ ปเทสุ ๆ

เอวั มหาสตุเดน ปญเห กถิเต ตญจจา เทวตา ตสุส ถุตี
กโรนุตี โอสานคาถมาห

[๑๑๐๖]สาธุ ชาครถั สตุโต	สาธุ สตุเตสุ ชาคโร
สาธุ เมต วิชานาสี	สาธุ ปฎิภณาสี เมติ ๆ

๑. ม. สุปนเตสุ ๆ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกฤกณา หน้า 265

ตตฤ สาธฤติ สาธฤ ลทฤก(๑) กฤวา ตฤ อิม ปรฤหิ กฤสิ
มยปี นั อเวมว กฤมาติ ๑

เอวี่ สา โปธิสฤตฤสฤ กฤตี กฤวา อฤตโน วิมานมว
ปาวีสิ ๑

สฤธา อิม ฆมฤเทศนั อหริฤวา ชาติกั สโมธาเนสิ ตทา
เทวตา อูปรฤลวณณา อโฮสิ ตาปโส ปน อหเมวาติ ๑

ชาครชาติกั นวมั ๑

กฤมมาสปีณฤชาติกั(๒)

น กิริฤติติ อิทั สฤธา ฆตวเน วิหรนโต มฤลิกั เทวี
อารพฤก กฤสิ ๑

สา หิ สาวฤติยิ อฤสฤ มาลาการฆฤจฤกฤสฤ ฐีตา
อฤตมรูปฐธา มหาปรฤณา โสพสวฤสิกกาเล อฤทิวสิ กฤมาริกาหิ
สฤธี ปุปรฤรามั กฤจฤนฤติ ตโย กฤมมาสปีณฤเท กฤเหตุวา
ปุปรฤปรฤจฤยิ จเปฤวา กฤจฤติ ๑ สา นครโต นิกฤมมกกาเล ภควนฤตั
สริรปุปรฤ วิสฤสฆฤเหตุวา ภิกฤสฤงฆปริฤตั นคริ ปวิสนฤตั ทิสฤวา
เต กฤมมาสปีณฤเท อูปรฤเนสิ ๑ สฤธา จฤตุมหาราฆฤตฤยิ ปฤตฤตั
อูปรฤเนฤวา ปฤกฤคฤเฮสิ ๑ ส่าปี ตฤกฤตฤสฤ ปาเท สิริสา วนฤติฤวา
พฤทฤรามฤมณั ปีตี กฤเหตุวา อฤกมฤนฤตั อฤจ่าสิ ๑ สฤธา ตั
๑. ม. ภฤทฤกั ๑ ๒. ม. กฤมมาสปีณฤ... ๑ ๓. ม. อูปรฤนามฤสิ ๑

*เล่มที่ 32 กุมมาสปัญชชาตกั หน้า 266

โอโลเกนุโต สัตติ ปาตวากาสี ฯ อายสุมา อานนุโท โก นู
โฆ ภนุเต เหตุ โโก ปจฺจโย วา ตถาคตฺตสฺส สิตการณฺเต ภาควนฺตํ
ปฺจฺจนิ ฯ อถสฺส สตฺธา อานนุท อํยํ กุมาริกา อิมํ
กุมมาสปัญชทิกานํ ฆเลน อชฺเชว โกสตรณฺโณ อคฺคมเหสี
ภวิสฺสตีติ สิตการณํ กเถสิ ฯ กุมาริกาปิ ปุပ္ผารามํ คตา ฯ
ตํ ทิวสมเวว โกสตราชา อชาตสตฺตุนา สทฺธิ ฺยฺชฺฉนฺโต
ยฺทฺธปราชิตฺโต ปลายิตฺวา อสฺสํ อภิรฺยฺหิตฺวา อากจฺฉนฺโต ตสฺสา
กิตฺสทฺทํ สุตฺวา ปฏฺิพฺทฺชิจฺฉิตฺโต อสฺสํ อารามาภิมุขํ เปเสสิ ฯ
ปฺลฺลยสมปฺนฺนา กุมาริกา ราชานํ ทิสฺวา อปลายิตฺวาว อากนฺตฺวา
อสุสนาสา ยชฺชยา คณฺหิ ฯ ราชยา อสุสฺสสฺส ปฺญฺจิชฺชํ นิสินฺโนว
สสุสฺสามิกา อสุสฺสามิกาตีติ ปฺจฺฉนิตฺวา อสุสฺสามิกภาวํ ญตฺวา
อสุสฺสโต โอรฺยฺห วาตาตปฺกิลนฺโต ตสฺสา องฺเก นิปนฺโน มฺหุตฺตํ
วิสมิตฺวา ตํ อสุสฺสปฺญฺจิชฺชํ นิสิตฺทาเปตฺวา พฺลนิกายปฺริวฺโต นครํ
ปฺริสิตฺวา ตํ อตฺตโน กุลมฺรํ เปเสตฺวา สายณฺหสมเย ยานํ
ปฺหิฉิตฺวา มหฺนฺเตน สกฺการสมฺมาเนน กุลมฺรโต อหฺราเปตฺวา
รตนฺราสิมฺหิ นิสิตฺทาเปตฺวา อภิเสกํ กตฺวา อคฺคมเหสี อกาสิ ฯ
ตโต ปฺญฺจาย สว รณฺโณ ปิยา อโหสิ มนาปา ปุพฺพฺญฺจายิกาทีหิ
ปฺลฺลยฺหิ กฺลฺยาณชฺมเมหิ สมฺนฺนาคตา ปติเทวตา พุทฺธานํปิ
वलฺลภา อโหสิ ฯ ตสฺสา สตฺถุ ตโย กุมมาสปัญเช ทตฺวา
ตํ สมฺปตฺตี อธิคฺตภาโว สกฺลนฺครํ ปตฺถริตฺวา คโต ฯ

*เล่มที 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 267

อถกทิวสั ฐมมสภายั กถั สมภูจจาเปสั อวูโส มลลิกา
เทวี พุทธานั ตโย กุมมาสปีณเฑ ทตวา เตสั พลน ตั ทิวสเมว
อภิสกั ปตตวา อโห พุทธานั कुณมहनตตาทิ ๑ สตุถา อากนตุวา
กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนิสินนาติ ปุจจติตุวา
อิมาย นามาติ วุตเต อนจจริยั ภิกขเว มลลิกาย เอกสสุ
สพพณณพุททสสุ ตโย กุมมาสปีณเฑ ทตวา โกสสรณโณ
อคุมहेสิภาวาทิกโม กสุมมา พุทธานั कुณมहनตตาย
โปราณกปณทัตทา ปน ปุจเจกพุทธานั อโณณิกั อเตลั อผาณิตั
กุมมาสั ทตวา ตสสุ พลน ทุตติเย อตตภาเว ตโยชนสติเก
กาสิกรภูเจ รชชสิริ ปาปุณีสुติ วตวา อติตั อหาริ

อติเต พาราณสิยั พุรหุมทตเต รชชั การนเต โโพธิสตุโต
เอกสมั ทลิตุทกุลเ นีพุพตติตุวา วยปตโต เอกั เสภูจึ นิสสาย
ภติยา กम्मั กโรนุโต จีวัตติ กปเปสิ ๑ โส เอกทิวสั
ปาตราชตุถาย เม ภวิสสนตีติ อนุตตราปณโต จตุตาโร กุมมาส-
ปีณเฑ คเหตุวา กम्मุนตั กจจุนุโต จตุตาโร ปุจเจกพุทเท
ภิกขจารตุถาย พาราณสินคราภิมุเข อากจจุนเต ทิสวา อิเม
ภิกขจารตุถาย พาราณสิ กจจุนติ มยฺหฬหิเม จตุตาโร
กุมมาสปีณหา สนติ ยนฺนุนาหิ อิเมสั ทเทยฺยุนติ จินเตตุวา
เต อุปสงกมิตวา วนุทิตวา ภนเต อิเม เม หตุเถ จตุตาโร
กุมมาสปีณหา อหิ อิเม ตุมหากั ททามิ สาธุ ภนเต

*เล่มที่ 32 กุมมาสปีณชชาติกั หน้า 268

ปฏิคคณหถ เอวมปีทํ ปุณณํ มยหํ ภวิสสตี ทิมรตตํ หิตาย
สุขายาตี วตุวา เตลลํ อธิวาสนํ วิทิตฺวา วาลุกํ อุตฺสาเปตฺวา
จตุตารี อาสนานิ ปุณฺณาเปตฺวา เตลลํ อฺปริ สาขากงฺกํ
อตุตริตฺวา ปจฺเจกพุทฺเธ ปฏิปาทฺวียา นิสีทาเปตฺวา ปณฺณปุณฺเณ
อฺทกํ อหาริตฺวา ทกฺขิโณทกํ ปาเตตฺวา จตุสฺส ปตฺเตสฺส
จตุตารโ กุมมาสปีณชเต ปติฏฺฐเปตฺวา วนฺทิตฺวา ฆนฺเต
เอเตลลํ นิสฺสนฺทนฺเต ทลิตฺทเคเห นินฺพุตฺติ นาม มา โหตุ
สพฺพณฺตวณฺณปฏิเวสฺส ปจฺจโย โหตุตี อหา ฯ ปจฺเจกพุทฺธา
ปริภุชชิตฺวาว ปริโกทวสานเ อนฺนโมทนํ กตฺวา อฺปฺปติตฺวา
นนฺทมูลกปฺพุการเมว อคมํสฺส ฯ

โพธิสตุโต อลฺชลลํ ปกฺกยฺห ปจฺเจกพุทฺเธ คเต(๑) ปีตี คเหตุวา
เตสฺส จกฺขุปถํ อติกฺกนฺเตสฺส อตุตโน กมฺมกรณฺณจฺจานํ คโต ฯ
โสปี เอตุตกํ กมฺมํ กตฺวา ยาวตายุกํ ตํ ทานํ อนฺนสฺสริตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺส สเลน พารานฺณสิโรลฺโย อคฺคมเหสฺสียา กุจฺฉิสฺสมิ
นินฺพุตฺติ ฯ พุรหฺม- ทตุตกฺมาโรติสฺส นามํ อกํสฺส ฯ โส อตุตโน
ปทสา คมนกาลโต ปฏฺจาย อหํ อิมสฺสมิเยว นคเร ภาติโก
หุตฺวา กมฺมนฺตํ คจฺฉนฺโต ปจฺเจก- พุทฺธานํ จตุตารโ กุมมาสปีณชเต
ทตฺวา ตสฺส สเลน อธิ นินฺพุตฺโตติ ปสนฺนาทาเส มุขนิมิตฺตํ
วีย สพุทฺ ปรุิมชาติกิริยํ ชาติสฺสรณาณเณ ปากฺกํ กตฺวา
๑. ม. ปจฺเจกพุทฺธคตํ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกควณณา หน้า 269

ปสฺสึ ๑ โส วยปฺปตฺโต ตกฺกสิลฺลํ คนฺตฺวา สพฺพสิปฺปานิ
อุคฺคเหตฺวา อาคนฺตฺวา สิกฺขิตฺติปฺปํ ปิตฺตํ ทสฺเสตฺวา ตฺถุเจน
ปีตฺรา อุปรชฺเช ปตฺติจฺจาปีโต อปรภาเค ปิตฺตํ อจฺจเยน รชฺเช
ปตฺติจฺจาสิ ๑ อตฺสฺส อุตฺตมรूपฺธํ โกสฺสรณฺโณ ธีตฺรํ อานตฺวา
อคฺคมเหสี อํกฺสุ ๑ ฉตฺตมงฺกฺลทิวเส ปนฺสฺส สกฺลนคฺร์ เทวนคฺร์
วีย อลงฺกรีสฺสุ ๑

โส นคฺรปทกฺขิณฺณํ กตฺวา อลงฺกตปาสาทํ อภิรฺยฺหิตฺวา
มหาตลฺมชฺเฒ สฺมสฺสฺสิตเสตจฺจตฺตํ ปฺลลงฺกํ อภิรฺยฺหิตฺวา นิสินฺโน
ปรีวาเรตฺวา จิตฺเต เอกโต อมจฺเจ เอกโต พุราหฺมณคฺคหปตฺติกาทโย
นानาวิเว สิริวิลาสสฺมชฺชเต เอกโต นานาวิวิธปณฺณาการหตฺเต
นาครมนฺุสฺเส เอกโต อลงฺกตเทวจฺจรสงฺฆํ วีย โสพฺสสฺสฺสสงฺขุຍ
นาฏิกิตฺติคฺคณฺ์ อิมํ อติมนฺอร์มํ สิริวิกฺวํ โอลเณนฺโต อตฺตโน
ปฺพเพ กตฺกมฺมํ สริตฺวา อิมํ สุวณฺณปฺณทิกํ กาลฺยจฺนมาลํ
เสตจฺจตฺตํ อิมานิ อนคฺส
วาทานานิ มณฺิมนฺุตฺตาทิปูริตา สารคฺคพฺภา นานาวิวิธธฺณฺุปฺริตา
มหาปจฺวี เทวจฺจรปฏฺิภาคา นาริโย จาติ สพฺโพเปส มยฺหํ
สิริวิกฺวํ น อลฺยฺสฺสฺส สนฺุตโก จตฺนุณฺ์ ปจฺเจกพฺุทฺธานํ ทินฺนสฺส
จตฺกฺุมมาสปฺณทาทานสฺเสว สนฺุตโก เต นิสฺสาย มยา เอส ลทฺุชฺติ
ปจฺเจกพฺุทฺธานํ คฺคณฺ์ อนฺุสฺสฺสริตฺวา อตฺตโน กมฺมํ ปากฺกํ
อกาสิ ๑ ตสฺส ตํ อนฺุสฺสฺสรนฺุตสฺส สกฺลสฺสริํ ปิตฺยา ปรีปฺริ ๑

*เล่มที่ 32 กุมมาสปิณฑชาตกั หน้า 270

โส ปิตยา เตมิตทโย มหาชนสฺส มชฺเฌ อุทานคีตํ คายนฺโต
เทว คาลา อภาสี

[๑๑๐๗] น กิรตุถิ อโนมทสุสิสุ

ปาริจริยา พุทฺเธสุ อปฺปกา(๑)

สุกฺขาย อโลณิกาย จ

ปสฺส ผลํ กุมฺมาสปิณฑฺติยา ฯ

หตุถิ ควาสฺสาปี เม(๒) พหุ

ชนธณฺณา(๓) ปจฺวี จ เกวลา

นาริโยปีมา(๔) อจฺจรูปฺมา

ปสฺส ผลํ กุมฺมาสปิณฑฺติยาติ ฯ

ตตุถ อโนมทสุสิสุติ อโนมสฺส อลามกสฺส ปจฺเจก-

โพธิธณฺสฺส ทิฏฺฐตฺตา ปจฺเจกพุทฺธา อโนมทสุสิโน นาม ฯ

ปาริจริยาติ อภิวัตฺนปจฺจุฏฺฐานอนฺุชฺลิกมฺมาทิเกทา สามิจิกริยาปี

ทิฏฺฐสมฺปตฺตี ทิสฺวา อตฺตโน สนฺตกํ อปฺปํ วา พหุํ วา ลฺลํ

วา ปณฺีตํ วา เทยฺยธมฺมํ จิตฺตํ ปสาเทคฺวา คฺคณฺ์ สลฺลกฺเขคฺวา

ติสุโส เจตนา วิโสเธคฺวา ผลํ สทฺทหิตฺวา ปริจฺจนกิริยาปี ฯ

พุทฺเธสุติ ปจฺเจกพุทฺเธสุ ฯ อปฺปกาคติ มนฺุทา ปรีตฺตา นาม

นตุถิ กิร ฯ สุกฺขายาติ นิเสฺนหาย ฯ อโลณิกายาติ

ผณฺีตรหิตาย ฯ นิปฺผาทิตตฺตา หิ สฺวา อโลณิกาคติ วุตฺตา ฯ

๑. ม. อปฺปิกา ฯ ๒. ส. ม. หตุถิควาสฺสา จิเม ฯ

๓. ม. ชนธณฺณํ ฯ ๔. ส. ม. นาริโย จิมา ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกถวณณนา หน้า 271

กมุมาสปีณชียาติ จตุตาโร กมุมาสปีณเท เอกโต กตุวา คหิต์ ๑

กมุมาลี สนุชาเยว อาห ๑ กุณวนุทานิ สมณพราหมณานิ

คุณิ สลลฤเขตุวา จิตตํ ปสาเทตุวา ผลุปรตติ กงขมานานิ

ติสุโส เจตนา วิโสเชตุวา ทินุนทกชินา อปรกา นาม นตฺถิ

นิพพตฺถฐาเน มหาสมปรตติเมว เทตติ วุตตํ โหติ เจตถ

นตฺถิ จิตฺเต ปสนนฺมहि อปรกา นาม ทกชินา

ตถาคเต วา สมพฺพุเต อถ วา ตสฺส สาวเกติ

[๑]

อิมสฺส ปนตถสฺส ทิปนตถาย

จิโรทํ(๒) อหฺมทาสี ภิกฺขุโน ปิณฺทาย จรฺนตสฺส

ตสฺส เม ปสฺส วิมานิ อจฺจรา กามวณฺณินิหฺมสมฺมิ ๑

อจฺจรสหฺสฺสานิ ปวรา ปสฺส ปุณฺณานิ ผลวิปากิ

เตน เม ตาทิโส วณฺโณ เตน เม อธิมฺชฺฉติ ๑

อุปรชฺชนฺติ จ เม โภคา เขเกจิ มนโส ปิยา

เตนฺมฺหิ เอวณฺชฺลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสฺตีติ

เอวมาทินิ วิมานานิ อหฺริตพฺพานิ ๑

๑. ม. เอตถนฺตเร ติฏฺฐนฺเต นิพฺพุเต จาปี สเม จิตฺเต สมิ ผลิ

เจโตปณฺธิเหตุ หิ สตุตา กจฺจนฺติ สุกฺคตฺตินฺติ ทิสฺสนฺติ ๑

๒. ม. จิโรทํ ๑

*เล่มที่ 32 กุมมาสปิณฑชาตกั หน้า 272

ชนธณณชาติ มุตตาทิชนนจ สตุต ธณณานิ จ ๑ ปจวี
จ เกวลาติ สกลา เจสา มหาปจวี ๑ สกลปจวี หตุถคต
มณณมานโน วทติ ๑ ปสฺส ผลั กุมมาสปิณฑชชาติ อตุตโน
ทานผลั อตุตโนว ทสฺเสนุโต เอวมมาห ๑ ทานผลั กิร
โพธิสตุโต(๑) จ สพพณณพุทฺธา เจว ชานนฺติ ๑ เตเนว จ สตุตา
อิติวตุตเตก สตุตํ กเถนุโต

เอวณฺเจ กิกฺขเว สตุตา ชานนฺยํ ทานลัวิภาสฺส วิปากั
ยถาหิ ชานามิ ตสฺมา น อทตฺวา ภูณฺเชยฺยํ น จ เนลั มจฺเจรมลั
จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐเยยฺ โยปี เนลั จริโม อาโลโป จริมํ กพลั
ตโตปี น อลัวิภชิตฺวา ภูณฺเชยฺยํ สเจ เนลั ปฏิกฺคาหกา อสฺสุ
ยสฺมา จ โข กิกฺขเว สตุตา น เอวํ ชานนฺติ ทานลัวิภาสฺส
วิปากั ยถาหิ ชานามิ ตสฺมา อทตฺวา ภูณฺชนฺติ มจฺเจรมลณ
จ เตลั จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐตีติ ๑

โพธิสตุโตปี อตุตโน นตุตมงฺกลทิวเส สณฺชาตปีติปาโมชฺโช
อิมานิ ทฺวีหิ คาทานิ อุตานคิตฺ คายิ ๑ ตโต ปฏฺจาย รณฺโณ
ปียคิตนฺติ โพธิสตุตสฺส นานุกิตฺติโย จ เสสนานุกกนฺธพฺพาทโยปี
จ อนฺเตปฺรชโนปี อนฺโตนคฺรวาสีโนปี พหิโนคฺรวาสีโนปี
ปานาคาเรสุปี สมชฺชมณฺฑเลสุปี(๒) อมหากั รณฺโณ ปียคิตนฺติ
ตเทว คีตํ คายนฺติ ๑ เอวํ อทฺธานเ คเต อคฺคมเหสี ตสฺส
๑. ม. โพธิสตุตา ๑ ๒. ม. อมจฺจมนฺฑเลสุปี ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 273

คิตตส อตถิ ซานิตุกามา อโหสิ ฯ มหาสคตติ ปน ปุจฺฉิตฺตํ น
วิสหติ ฯ อตฺถสสา เอกสฺมี กุณฺเ ปสฺสิตฺตวา เอกทิวสํ ราชา
ภทฺเท วรฺนเต ทมฺมิ วริ คณฺหาหิติ ฯ สา สาธุ เทว วริ
คณฺหามิติ ฯ หตฺถิอฺตฺถาทีสุ เต กิ ทมฺมิติ ฯ เทว ตุมฺเห
นิตฺตสายน น มยฺหํ กิณฺจ นตฺถิ น เม เอเตหิ อตฺถโถ สเจ
วริ ทาทูกามตฺถ ตุมฺหากํ คิตตส อตฺถิ กเถตฺตวา เทถาติ ฯ
ภทฺเท โก ตว อิมินา วเรน อตฺถโถ อณฺณํ คณฺหาหิติ ฯ
เทว อณฺเณน เม อตฺถโถ นตฺถิ เอตเทว คณฺหามิติ ฯ สาธุ
ภทฺเท กเถตฺตสามิ ตฺยฺหํ ปน เอกิกาย รโห น กเถมิ
ทฺวาทสโยชนิกาย พาราณสียา เกรณฺจาราเปตฺวา ราชทฺวาเร
รตนมณฺฑปํ กาทฺตฺวา รตนปลฺลงฺกํ ปณฺณวาเปตฺวา อมจฺจ-
พฺราหฺมณาทีหิ นคเรหิ เจว โสพสฺหิ จ อิตฺถิสหสฺเสหิ ปรีวฺโต
เตสํ มชฺเณ รตนปลฺลงฺเก นิสฺสิตฺตวา กเถตฺตสามิติ ฯ สา สาธุ
เทวาทิ สมฺปญฺจิจฺฉิ ฯ

ราชา ตถา กาทฺตฺวา มรฺคณฺปรีวฺโต สกฺโก เทวราชา
วिय มหาชนกายนปรีวฺโต รตนปลฺลงฺเก นิสฺสิตฺติ ฯ เทวปี สพฺพา-
ลงฺการปฺญิมณฺฑิตา กายจณภทฺทปิจฺฉิ อตฺถริตฺตวา เอกมฺนฺเต
อกฺขิโกภฺยิยา โอลเถตฺตวา ยถารูเป จาเน นิสฺสิตฺตวา เทว
ตุมฺหากํ ตฺตฺสิตฺตวา กายนมฺงคคิตตส ตาว เม อตฺถิ คคณตเล
จณฺทํ อฺกฺจฺจาเปนฺโต วिय ปากฺกํ กตฺตวา กเถถาติ วตฺตวา ตตฺถิ

*เล่มที่ 32 กุมมาสปีณชชาติกั หน้าที่ 274

คาถมาห

[๑๑๐๘]อภิกษณั ราชฤกษช

คาถา ภาสสิ โกสลาธิป

ปจฺฉามิ ตั ฤกษจวฑฺฒน

พาพหุ ปิติมโน ปภาสสิตี ๑

ตตฺถ โกสลาธิปาตี โส โกสตรฤกษาธิโป กุสเล ปน
ชฺมเม อธิปตี กตฺวา วิหริตี เตน นั อาลปนฺนตี เอวมาห ๑
กุสลาธิปาตี กุสลชฺฆมาสยาตี อตฺโถ ๑ พาพหุ ปิติมโน ปภาสสิตี
อติวีย ปิตียุตฺตจิตฺโต หุตฺวา ภาสสิ ตสฺมา กถุ่ ตาว เม เอตาสึ
กาถานั อตฺถนฺนตี ๑

อถสฺสา กาถานมตฺถั อวีกโรนฺโต มหาสตฺโต จตฺสฺโส
กาถา อภาสิ

[๑๑๐๙]อิมสฺมีเยว นกร

กุเล อณฺณตเร อหุ

ปรกมฺมกโร อาสิ

ภตโก สิลลํวฺโต ๑

กมฺมาย นิกฺขมฺนฺตาหิ(๑)

จตุโร สมนฺเน อทฺทสิ(๒)

อาจารสิลลสมฺปนฺเน

สิตีฏฺเฒ อนาสเว ๑

เตสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา

นีสิตฺตฺวา(๓) ปณฺณสนฺนเต

อทาสึ พุทฺธานั กุมฺมาสิ

ปสนฺโน เสหิ ปาณฺหิ (๔)๑

๑. ม. นิกฺขมฺนฺโตหิ ๑ ๒. ส. สมนฺเนทฺทสิ ๑ ๓. ส. ม. นีสิตฺตฺวา ๑

๔. ส. อหิ พุทฺธาน กุมฺมาสิ ปสนฺโน เสหิ ปาณฺหิ ๑

ม. อหิ พุทฺธานั กุมฺมาสิ ปสนฺโน เสหิ ปาณฺหิ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวกุกวณณนา หน้า 275

ตสฺส กมฺมสฺส กุสลสฺส   อิทํ เม เอทิสํ ผลํ
อนฺุโกมิ อิทํ รชฺชํ   ผิตํ ฐรณิมุตฺตมนฺุติ ฯ

ตตฺถ กุเล อลฺยตเรติ นามเนน วา โคตฺเตน วา อปากญฺเ
เอกสฺมีเยว กุเล ฯ อหฺนฺุติ นิพฺพตฺตี ฯ ปรกมฺมกโร อาสินฺุติ
ตสฺมี กุเล ชาโต อหํ ทลิตฺทตฺตาย ปรสฺส กมฺมํ กตฺวา ชีวิตํ
กปฺเปนฺุโต ปรสฺส กมฺมกโร อาสี ฯ ภตฺโกติ ปรเวตเนน
ภโต ฯ สีสลฺลวฺโตติ ปญฺจสีลลวฺเร จิตฺ ภาติยา ชีวนฺุโตปี
ทฺสฺลีสลฺล ปฺหาย สีลสมฺปนฺโนว อโหสินฺุติ ทีเปติ ฯ กมฺมาย
นิกฺขมฺนฺุตาหฺนฺุติ ตํ ทิวสํ กตฺตพฺพสฺส กมฺมสฺส กรณฺตถาย
นิกฺขมฺนฺุโต อหํ ฯ จตุโร สมณฺเ อทฺทสนฺุติ ภาทฺเท อหํ นครา
นิกฺขมฺม มหามคฺคมารุญฺห อตฺตโน กมฺมกฺกมฺมิมิ คจฺจนฺุโต
ภิกฺขตฺถาย พาราณสีนคฺริ ปวิสฺนฺุเต สมิตปาเป จตฺตารो ปพฺพชิตฺเต
อทฺทสํ ฯ อจารสีลสมฺปนฺเนติ เอกวิสฺตียา อนฺุสนาหิ ชีวิตกปฺปนํ
อนาจาโร นาม ตสฺส ปฏฺิปกฺเขน อจาเรน เจว มคฺคผลฺลหิ
อากเตน สีเลน สมฺนฺุนาคเต ฯ สีสฺธิญฺเจติ รากาทีปริพาหฺวปฺสเมน
เจว เอกาทสอคฺคินิพฺพปาเนน จ สีสฺธิภาวํ ปตฺเต ฯ อนาสเวติ
กามาสวาทีวิริหิตฺเต ฯ นิสฺสีทิตฺวาติ วาลูกาสนํ อฺุปริ สนฺุถเต
ปณฺณสนฺุถเร นิสฺสีทาเปตฺวา ฯ สนฺุถโร หิ อธิ สนฺุถโตติ
วฺุตฺโต ฯ อทาสินฺุติ เตสํ ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา สกุกจฺจํ สเกหิ
หตฺถेหิ กุมฺมาลํ อทาสี ฯ กุสลสฺสาติ อาโรคฺยานวชฺชตฺถเลน

*เล่มที่ 32 กุมมาสปีษุทชาตกั หน้า 276

กุสลสุส ๑ ผลนุติ นิสฺสนุทผลั ๑ ฝิดนุติ สพุพสมปตฺติฝูลลิตั ๑

เอวั มหาสตุตสุส อตุตโน กมฺมผลั วิตฺถาเรตฺวา กถนุตสุส
สุตฺวา เทวี ปสนุนมนฺนา สเจ มหาราช เอวั ปจฺจกฺขโต ทานผลั
ชานถ อิติ ทานิ ปญฺจาย เอกั ภตุตปีษุทํ ลภิตฺวา ฐมฺมิก-
สมณพฺราหฺมณานั ทตฺวาว ปรีกฺขณฺเชยฺยาถาติ โปชิสฺสตุตสุส คุตตี
กโรนุติ

[๑๑๑๐]ททำ ภูณฺชถ มา ปมาโท(๑)

จกั กั วตฺตย โกสลาริป

มา ราช อฐมฺมิโก [๒]

อนุฐมฺมึ(๓) ปาลย โกสลาริปาติ ๑

อิมิ กาดมาห ๑

ตตุถ ททำ ภูณฺชธาติ อณฺเณสั ทตฺวาว อตุตนา ภูณฺชถ ๑
มา ปมาโทติ ทานาทีสุ ปุณฺเณสุ มา ปมชฺชิตฺถ ๑ จกั กั วตฺตย
โกสลาริปาติ กุสลชฺฐมาสย มหาราช ปญฺจรูปเทสวาสาทิกั จตุพฺพิชั
ฐมฺมจกั กั ปวตฺเตหิ ๑ จกุกนุติ รโถ ทวีหิ จกุกเกหิ กจฺจติ ๑
อัย ปน กาโย อิมหิ จคฺคหิ จกุกเกหิ เทวโลกั กจฺจติ เตน
เต ฐมฺมจกุกนุติ สจฺจขุยั คตา ๑ ตั ตฺวั จกั กั วตฺเตหิ
ปวตฺเตหิ ๑ อฐมฺมิโกติ ยถา อณฺเณ ฉนฺนทาคติ กจฺจนฺตา โลกั
๑. ส. ททำ ภูณฺช จ มา จ ปมาโท ๑ ม. ททำ ภูณฺช มา จ ปมาโท ๑
๒. ส. ม. เอตุถนฺตเร อหุติ ทิสฺสติ ๑ ๓. ส. ม. ฐมฺมึ ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้ 277

อจจุนนเดน ปึเพตววา วึย ฌนเมว สงกทตุนนตา อฌมมึกา โหนนตึ
ตถา ตวั มา อฌมมึโก ๑ อนุฌมมึ ปาลยาคึ

ทานั สึลั ปริจจาคั อาชชวั มททวั ตปึ

อกุโกธั อวิหึสณจ ฌนตึ จ อวิโรฌนนตึ

อิมึ ปน ทสวึชราชฌมมเมว ปาลย รกข มา ปริจจช ๑

มหาสตโต ตตสา วณั สมนปฎิฌนโต

[๑๑๑๑]โสหึ ตเทว ปุนปปุนั

วตุมึ อจริสสามึ โสภเน

อริยจริตึ สุกอสเล

อรหนโต เม มนาปา ปสสิตุนตึ

กาถมาห ๑

ตตถ วตุนนตึ มคคั ๑ อริยจริตุนตึ อริยหึ พุทฐาทึหึ
อจจณณั ๑ สุกอสเลตึ โสภเน โกสตรณโย สฐึเตตึ อตโต ๑
อรหนโตตึ กิลเสหึ อารกตตวา อรานณจ อรินณจ หตตตวา
ปจจยานั อรหตตตวา เอवलทฐนามา ปจเจกพุทฐา ๑ อิทั
วตตตึ โหตึ ภทเท โกสตรราชชึเต โสหึ ทานั เม ทินนนตึ
ติตตึ อกตวา ปุนปปุนั ตเทว อริยจริตึ ทานมคคั
อจริสสามึ ๑ มยหึ หึ อคคทกขึณณยตตวา อรหนโต มนาปา
ทสสนา จึวราทึนั ทาทูกามตา เตยว ปสสิตึ อจจณณมึตึ ๑
อิทณจ ปน วตวา ราชา เทวึยา สมนปตตึ โอลเกตวา

*เล่มที่ 32 กุมมาสปีษทชาติกั หน้ 278

ภทเท มยา ตว ปุริมภเว อตุตโน กุสลกมมัม วิตุถาเรตุวา กถิตั
อิมาสั ปน นารินั มชเฒ รุเปน วา สัพาวิลาเสน วา ตยา
สทิสั เอกาปี นตุถิ สท ตุวั กั กมมัม กตุวา อิมั สมปตุตี
ปฏิตภสัตี ปุจุนุโต ปุน คาถมาห

[๑๑๑๒]เทวี วิย อจุนรูปมา

มชเฒ นาริคณสุส โสภสิ

กั กมมมกาสิ ภททกั

เกนาสิ วณณวตี สุโกสเลติ ฯ

ตสุสตุโต ภทเท สุโกสเล โกสตรณโล สุชิตะ ตุวั
รปสมปตุตียา อจุนรูปมา ติทสปุเร สกุกเทวรณโล อณตตรา
เทวชิตา วิย อิมสุส นาริคณสุส มชเฒ อติวิย โสภสิ ปุพเพ
กินุนาม ภททกั กลุยาณกมมัม อกาสิ เกนาสิ การณน เอวั
วณณวตี ชาตาคิ ฯ

อถสุส สท ชาติสุสรณาณน ปุริมภเว กลุยาณกมมัม กถณตุตี
เสสิ์ คาถทวยมาห

[๑๑๑๓]อมุพตุถกุสสุส ขตุตีย

ทาสยาหั ปุรเปสิยา อหุ

สณตทา [๑] ฐมมชัวินี

สัลวตี จ อปาปทสุสนา ฯ

๑. ส. ม. เอตุถนุเตร จสทโท อตุถิ ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวกถวณณา หน้า 279

อุทฐตภคตติ อหิ ตทา

จรมานสฺส อทาสี ภิกขุโน

จิตฺตา(๑) สุมณา สยฺยมา(๒) อหิ

ตสฺส กมฺมสฺส ผลิ มเมทิสนฺติ ฯ

สาปี กิร ชาติสฺสราว อโหสิ ตสฺมา อตฺตโน ชาติสฺสรณาณน
ปริจฺฉินฺทิตฺวา ว กเถสิ ฯ

ตตฺถ อมพตฺถกฺลสฺสาติ กฺกฺกมฺพิทกฺลสฺส ฯ ทาสยาหนฺติ ทาสี
อหิ ทาสาหนฺติปิ ปาโจ ฯ ปรเปเลียติ ปรเหสิ ตสฺส ตสฺส
กิจฺจสฺส กรณตฺถาย เปสิตพฺพา เปสนการิกา ฯ สยฺยตาคิ
ทาสโย นาม ทุสฺสีลา โหนฺติ อหิ ปน ตีหิ ทฺวาเรหิ สยฺยต
สีลสมฺปนฺนา ฯ ฆมฺมฉิวินฺติ ปรวณฺจนาทีนํ อกฺตฺวา ฆมฺเมน สเมน
ปวตฺติตฺตฺวิกา ฯ สีลวตฺตีติ อจารสมฺปนฺนา กุณฺวตี อหิ ฯ
อปาปทสฺสนาติ กฺลฺยาณทสฺสนา ปิยฆมฺมา ฯ

อุทฐตภคตฺตนฺติ อตฺตโน ปตฺตโกฏฺฐาสวเสน อุทฐริตฺวา
ลทฺฐภากคตฺติ ฯ ภิกขุโนติ ภินฺนภิเลสฺสสฺส ปจฺเจกพฺุทฺฐสฺส ฯ จิตฺตา
สุมณาติ ตฺถุจฺจา โสมนสฺสชาตา กมฺมผลิ สทฺทหนฺติ ฯ ตสฺส
กมฺมสฺสาติ ตสฺส เอกภิกฺขาทานกมฺมสฺส ฯ อิทํ วุคฺติ โหติ อหิ
มหาราช ปุพฺเพ สวตฺถิยํ อณฺยตรสฺส กฺกฺกมฺพิทกฺลสฺส ทาสี หุคฺวา
ลทฺฐภากคตฺติ อาทาย นิกฺขมฺนฺติ เอกํ ปจฺเจกพฺุทฺฐํ ปิณฺฑาทาย
๑. ม. วิตฺตา ฯ ๒. ส. ม. อัย ฯ

*เล่มที่ 32 กุมมาสปีณชชาตกั หน้า 280

จรนต์ ทิสวา อตตโน ตณ्ह มิตาเปตวา สณณมาทิกุณสมปนุณา
กมมผลั สททหนุติ ตสส ตั ภคต อทาสี สาทั ยาวตายุกั
จตุวา กาลั กตุวา ตตถ สาวตถิยั โกสตรณโณ อคคุมเหสียา
กัจฉิมุหิ นิพพตติตุวา อิทานิ ตว ปาทำ ปริจาริยมาณา เอวรूपั
สมปตติ อณุวามิ ตสส เม กมมสส อิทิมิทิสั ผลนุติ ๑ ตตถ
कुณสมปนุณานั ทินนทานสส มหปผลภาวทสสนตถั

อคุโตะ เว ปสนุนานั	อคุคั ปุณณั ปวทตติ
อคุคั आयु จ วณโณ จ	ยโส กิตติ สขั พลั
อคุคัสส ทาตา เมธาวิ	อคุคธम्मสมาหิโต
เทวภูโต มนุสโส วา	อคุคปุตโต ปโมทติ ๑
เอส เทวมนุสสานั	สพพกามทโท นิธิติ

อาทิกถา วิตุถาเรตพพา ๑

อิติ เต อูโภปี ปุริมกम्मั วิตุถาเรน กเถตุวา ตโต ปญจาย
จตุสสุ นครทวาเรสุ นครมชฺเช นิเวสนทวาเรติ ฉ ทานสาลาโย
การาเปตวา สกถชมพุทีปี อุนนงคัลลั กโรนตา มหาทานั
ปวตเตตุวา สิลลั รกขิตฺวา อูโปสถกम्मั การेतฺวา ชีวิตปริโยसानะ
สคคปรายนา อเหตุ ๑

สตถา อิมั ชम्मเทสนั อหริตุวา ชาตกั สโมธานะสิ ตทา
เทวี ราหุลมาตา อโหสิ ราชา ปน อหเมวาติ ๑

กุมมาสปีณชชาตกั ทสมั ๑

ปรนตปชาตกั

อากมิสฺสติ เม ปาปนฺติ อิทํ สตุถา เวพฺวเน วิหรนฺโต
เทวทตฺตสฺส วชาย ปริสกกนํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตทา หิ ชมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปตฺถ อวฺโส เทวทตฺโต
ตถาคตฺตสฺส มารณตฺถเมว ปริสกกติ ชนฺนุคฺคเห ปโยเชสิ สิลํ
ปฏฺวิวิษฺณิ นาวาสิริ วิสฺสชฺชาเปสิ ตถาคตฺตสฺส วินาสนตฺถเมว
อุปายํ กโรตฺตีติ ฯ สตุถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ กถาย สนนฺนิตินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต
น ภิกฺขเว อิทาเนว วชาย ปริสกกติ ปุพฺเพเปส มม วชาย
ปริสกกิตฺวา ตาสมตฺตํปี ปน กาคฺคํ อสกกโกนฺโต อตฺตโนว ทุกฺขํ
อนฺนโกตฺตีติ วตฺวา อตฺตํ อหาริ

อตีเต พาราณสิยํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนตฺเต โปธิสตุโต
ตสฺส อคฺคฺมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต ตกฺกสิลาเย
สพฺพสิปฺปานิ สิภฺขติ สพฺพพฺรหฺมณฺตํ อุกฺคณฺหิ ฯ โส อจฺริยสฺส
อนฺนโยคํ ทตฺวา พาราณสิยํ ปุจฺจาคจฺฉิ ฯ ปีตา ตํ อุปฺรชฺเช
จเปสิ ฯ กิณฺจาปี อุปฺรชฺเช จเปสิ มาราเปตฺถกาโม ปน หุตฺวา
นํ ทญฺจฺปิ น อิจฺฉิ ฯ อเถกทิวสํ เอกา สิกาลี เทว ปุตฺตเก
คเหตุวา รตฺตี มนฺุสฺเสสุ ปฏฺิสลฺลีนฺสุ นิตฺถมเนน นครํ ปาวีสิ ฯ
โปธิสตุตสฺส ปาสาทะ สยนคพฺภปฺสฺเส(๑) เอกา สาลา อตฺถิ ฯ

๑. ม. สยนคพฺภปฺสฺส อวิหฺวเร ฯ

*เล่มที่ 32 ปรนตปชาตกั หน้า 282

ตตเถโก อทุธิกมนุสฺโส อุปาหนา โอมุญจิตฺวา ปาทุมเถ ภูมียิ
จเปตฺวา เอกสุมี ผลเก นิปชฺชิ น ตาว นิตฺทายติ ฯ ตทา
สิคาลียา เทว โปตกา ฉาตา วิรวีสุ ฯ อถ เน สฺมา มาตา
มา ตาว สทฺทํ กริตฺถ เهديสุสา สาลาย เอโก มนุสฺโส อุปาหนา
โอมุญจิตฺวา ภูมียิ จเปตฺวา ผลเก นิปนฺโน น ตาว นิตฺทายติ
เอตฺสส นิตฺทายนกาเล เอตา อุปาหนา อหริตฺวา ตุมฺเห
ขาทาเปสฺสามิติ อตฺตโน ภาสาย อห ฯ โพธิสฺสโต มนฺตา-
นฺภาเวน ตฺสสา ภาสิ ฆานิตฺวา สยนคพฺภา นิกฺขมฺม วาตปानํ
วิวิทฺวา โโก เอตฺถาติ อห ฯ อิตโร อหิ เทว อทุธิก-
มนุสฺโสติ ฯ อุปาหนา เต กหนฺติ ฯ ภูมียิ เทวาติ ฯ อุกฺขิปิตฺวา
โอมุญจิตฺวา จเปหิติ ฯ ตํ สุตฺวา สิคาตี โพธิสฺสตฺสส กุชฺฌิ ฯ
    ปฺนเนกทิวสํ สฺมา ตเถว นครํ ปาวิสิ ฯ ตทา เอโก มนุสฺโส
ปาเนยิ ปิวิสฺสามิติ โปกฺขรณฺนิ โอตฺรนฺโต ปติโต นิมฺกุโค
นิรุสฺสาโส มริ ฯ นีวตฺถา ปนฺสส เทว สากฺกา นีวาสนนฺตเร
กหาปณฺสสฺสํ อํกุคฺคิยา จ มุทฺทิกา อตฺถิ ฯ ตทาปี สฺมา ปฺตฺตเก
ฉาตมฺหา อมฺมาติ วิรวนฺเต ตาตา มา สทฺทํ กริตฺถ เهديสุสา
โปกฺขรณฺนิยา มนุสฺโส มโต ตฺสส อิทฺถจิทฺถจ อตฺถิ โส ปน
มริตฺวา โสปานเนยว นิปนฺโน ตุมฺเห เอตํ มนุสฺสํ ขาทาเปสฺสามิติ
อห ฯ โพธิสฺสโต ตํ สุตฺวา วาตปानํ วิวิทฺวา สาลาย
โก อตฺถิติ วตฺวา เอเกนฺนุจาย อหิ เทวาติ วุตฺเต คจฺฉ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 283

เอตีสสา โปกุขรณียา มตปฐิสส สากุเก จ กหาปณสทสสญจ
องคฺลิมุททิกญจ คเหตุวา สรรมสฺส ยถา น อุกฺกชาติ เอวํ อุกเก
โอสีทาเปหีติ อหา ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ สวา ปุณ กุชฌิตฺวา
ปฐิมทิวเส เม ปุตฺตกานํ อุปาหนานิ(๑) ขาทิตฺถุ นาทาสี อชฺช
มตมนุสฺสํ ขาทิตฺถุ น เทติ โหตุ อิตฺถุ ทานี ตตฺยทิวเส เอโก
สามนุตฺตราชา อากนฺตฺวา นกรํ ปฐิกุขิปฐิสฺสตี อถ นํ ปิตา
ยฺยทฺชตฺถาย เปเสสฺสตี ตตฺร เต สีสํ ฉินฺนิตฺสฺสตี อถ เต กลโลหิตํ
ปฐิตฺถวา เวรํ มุญฺจิสฺสามิ ตฺवं มยา สทฺธิ เวรํ พนฺชสิ ชานิสฺสามีติ
วิรวิตฺถวา โภชิสฺสตี ตชฺเชตฺถวา ปุตฺตเก คเหตุวา นิกฺขมิ ฯ

ตตฺยทิวเส สามนุตฺตราชา อากนฺตฺวา นกรํ ปฐิวาเรตี ฯ
ราชา โภชิสฺสตี คจฺจ ตาต เอเตน สทฺธิ ยฺยชฺฌาหีติ
อหา ฯ มยา เทว เอกํ ทิฏฺฐํ อคฺคิ กนฺตฺถุ น วิสฺสามิ
ชีวิทฺนุตฺตราชา ภายามีติ ฯ มยฺหํ ตยิ มเต วา อมเต วา
กึ คจฺจเนว ตฺวนฺตฺติ ฯ โส สาธุ เทวาตี มหาสฺสโต ปฐิสํ
คเหตุวา สามนุตฺตรญฺโถ จิตฺทฺวาเรน อนิกฺขมิตฺถวา อญฺญํ ทฺวารํ
วิวราเปตฺถวา นิกฺขมิ ฯ ตสฺมี คจฺจนฺเต สกถนกรํ ตฺจฺจํ วิย
อโหสิ ฯ สพฺเพ เตเนว สทฺธิ นิกฺขมึสฺสุ ฯ โส เอกสฺมี สภาคฺคฺจฺจเน
ขนฺธวารี นินฺวาสาเปตฺถวา อจฺจิ ฯ ราชา จินฺเตสิ อุปฺราชา
นกรํ ตฺจฺจํ กตฺถวา พลํ คเหตุวา ปลาโย สามนุตฺตราชาปี(๒) นกรํ
๑. ม. อุปาหนานา ฯ ๒. ม. สปุตฺตราชา ฯ

*เล่มที่ 32 ปรนุตปชาตกั หน้า 284

ปริวารेतวา จิโต อิทานิ มยหิ จีวิตัง นตฺถิ ฯ โส จีวิตัง
รกุขิสฺสามิตฺติ เทวัญจ ปุโรหิตญจ ปรนุตปนฺนาม เอกัง ปาทมูลิกัง
[๑]คเหตุวา รตฺติภาเค อญฺญาตกเวเสน ปลายิตฺวา อรณฺณํ
ปาวลิตฺติ ฯ โปธิสฺสโต ตสฺส ปลายนภาวํ สุตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา
ยฺหุฑฺธํ กตฺวา สามนฺตราชานํ ปลาเปตฺวา รชฺชํ คณฺหิตฺติ ฯ ปีตปิสุส
เอกสฺมि นทีตีเร ปณฺณสาถํ การेतฺวา ผลาผลน ยาปนฺโต
วลิตฺติ ฯ ราชา จ ปุโรหิตโต จ ผลาผลตฺถาย กจฺจนฺตฺติ ฯ
ปรนุตปทาโส รณฺโณ เทวีย สทฺธิ ปณฺณสาถายเมว โหติ ฯ
ตตฺราปี ราชานํ ปฏฺิจจ เทวีย กุจฺจนฺตฺติ คพฺโก ปตฺติฏฺจหิตฺติ ฯ
สา อภินฺหสฺสคฺควเสน ปรนุตเปเน สทฺธิ อติจริ ฯ สา เอกทิวสํ
ปรนุตปํ อหา รณฺญา ฉาเต เนว ตว น มยหิ จีวิตัง
อตฺถิ ตสฺมา มารหิตฺติ นนฺตฺติ ฯ กถํ มารมิตฺติ ฯ เอส ตํ ขคฺคญจ
นหานสาฏกญจ คาหาเปตฺวา นหายิตฺตุํ กจฺจนฺตฺติ ตตฺรตฺส
นหานญฺจानเน ปมาทํ โอลเกตฺวา(๒) ขคฺเคน ลีลํ ฉินฺทิตฺวา สรีริ
ขณฺหาขณฺทิกํ กตฺวา ภูมियํ นิกฺขนาหิตฺติ ฯ โส สาธฺตฺติ
สมปฏฺิจฺจิตฺติ ฯ

อถเอกทิวสํ ปุโรหิตโตเยว ผลาผลตฺถาย คนฺตฺวา อวิทุเร
रणฺโณ นหานตฺติตฺถสามนฺเต เอกัง รุกฺขํ อารุญฺห ผลาผลํ
คณฺหาติ ฯ ราชา นหายิสฺสามิตฺติ ปรนุตปํ ขคฺคญจ

๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร ทาสนฺตฺติ ทิสฺสตีติ ฯ

๒. ม. ฉตฺวา ฯ

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้ 285

นหานสาฎกณจ คาหาเปตวา นทีตีร์ อคมาลี ๑ ตตุราปี
นหานกาลล ปมาทมาปนุ นั มาเรสุสามีตี ปรนตโป ตั คีว้าย
คเหตุวา ขคคั อุกขีปี ๑ โส มรณภเยน วีรวิ ๑ ปุโรหิต
ตั สททำ สุตวา โอลเณโต ปรนตปี ราชานั มาเรนต์
ทิสวา กิตตลีโต สางั วิสุซชเขตวา รุกขโต โอรุยุห เอกั
คุมพ์ ปวีลิตวา นีสีตี(๑)๑ ปรนตโป ตตุส สาขาวิสุซชชนสททำ
สุตวา ราชานั มาเรตวา ภูมียั นิกขนิตวา อิมสมึ จาเน
สาขาวิสุซชชนสทโท อโหลี โก นุ โข เหตุถาตี วิจินนโต
กิลจัน อทิสวา นหาตวา คโต ๑ ตตุส กตกาเล ปุโรหิต
นินนุณจจาเน นิกขมิตวา รณโณ สรึร์ ขณทาจณทิกั ฉินทิตวา
อวาแณ นิกขาคถาวั ถตวา นหาตวา อตุตโน วรภเยน
อนุชเวลี คเหตุวา ปณณสาลั อคมาลี ๑ ตั ทิสวา ปรนตโป
กึ เต พุราหุณณ กตนุติ อาห ๑ โส อชานนุโต วิย เทว
เทว อุกขีนิ นาสตวา อากโตมุหิ อุสุสนุนาสีวีเส อरणเย
เอกสมึ วมุมิทปสเส อญจาสี ตตุเรเกน อาลีวีเสน นาสาวาโต
วิสุสญุโจ [๒] ภาวิสุสตีตี ๑ ปรนตโป น มั สณชานาตี เทวาตี
วทตี สมนุสสาเสสุสามี นนุติ พุราหุณณ มา จินุติยิ อหั
ตั ปฏิกคคิสสามีตี อสุสาเสตวา ผลาผลั ทตวา สนุตปเปลี ๑
ตโต ปญุจาย ปรนตปทาโส ผลาผลั อาหารตี ๑ เทวี ปุตุต
๑. ม. นิลियิ ๑ ๒. ม. เหตุถนุเตร เมตี ทิสตี ๑

*เล่มที่ 32 ปรนุดปชาตกั หน้ 286

วิชาญ ๑ ส่า ปุ่เต เวุฒนเต เอกทิวลั ปจจุสสมเย สุขั
นึปนุนา สณิกั ปรนุดปทาสั อโวจ ตุวั ราชานั มาเรนุโต
น เกนจิ ทิฏุจติ ๑ น มั โกจิ อทุทส อปิจ สาขาวิสุฏฐสทุทำ
ปน อสุโสสิ ตสุสา สาขา มนุสุเสน วา ติรจจนาเนน วา
วิสุฏฐกาวั น ชานามิ ยทา กทาจิ ปน มยหึ ภัย
อากจจติ(๑) เยน สาขา วิสุฏฐจา ตโต อากมิสุสตีติ ตาย
สทุธี สลลปนุโต ปจมึ กาดมาห

[๑๑๑๔]อากมิสุสตี เม ป่าปี อากมิสุสตี เม ภัย

ตทา หิ จลิตา สาขา มนุสุเสน มิเคน วาติ ๑

ตตุถ ป่าปนุติ ตามกั อนิฏุจ อกนุติ ๑ ภัยนุติ

จิตตุตุรสาภัยปี เม อากมิสุสตี น สกุกา อนากนุติ ๑

กัการณา ๑ ตทา หิ จลิตา สาขา ปน มนุสุเสน มิเคน

วาติ น ปญญาติ ตสุมา ตโต มั ภัย อากมิสุสเตว ๑

เต ปุโรหิโต นิทุทายตีติ มณูสิสุ ๑ โส ปน

อนิทุทายนุโตว เตลั กถั อสุโสสิ ๑ อเอกทิวลั ปุโรหิโต

ปรนุดปทาเส ผลาผลตุถาย กเต อตุตโน พุราหุมณึ สริตวา

วิลปนุโต วิย ทุติยกาลมาห

[๑๑๑๕]กรึรยา นูน เม กาโม อวิทุเร วสนุติยา

กรึสุสตี กิสิ ปญทท สาว สาขา ปรนุดปนุติ ๑

๑. ม. อากจจนุติ สาขาวิสุฏฐกจจานโต ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคุกวณณนา หน้้า 287

ตตุถ กัรุธาติ อิตถึ นาม อปุปมตตุถเคนปี ภาชนนุติ ตสุมา
กัรุธติ วุจจติ ๑ อวิทุเรติ นาทิทุเร อิตถึ กติปโยชนมตตุถเก
วสนนุติยา กัรุธา มยหึ พุราหุมนนุติยา [๑] มม กามิ อุปปนุโน ๑
สา(๒) นุน มั กิสณจ ปณนุญจ กريسฺตตีติ ทสฺเสติ ๑ สาว สาขาคี
อิมินา ปน อุปมึ ทสฺเสนุโต ยถา สาขา ปรนตปปี กิสึ ปณนุ
กโรติ เอวนนุติ อตฺโต ๑ อิติ พุราหุมนุ โณ คากเมว วทติ ๑
อตุถึ ปน น กเถสิ ๑ ตสุมา อิมาย คากาย กิจจึ เทวียา
อปากภู ๑

อถ นั กิ กเถสิ พุราหุมนนุติ อาก ๑ โสปี
สตุลลกขิตเมวาคี วตุวา ปุเนกทิวสึ ตติยั คากมาห
[๑๑๑๖] โสจยิสฺตตี มั กนุตา คากเม วสึ อนินนุติตา
กريسฺตตี กิสึ ปณนุทท สาว สาขา ปรนตปนุติ ๑
ตตุถ โสจยิสฺตตีติ โสกุปปาทเนน สุกุขาเปสฺตตี ๑ กนุตาติ
อิฏฺฐกรียา ๑ คากเม วสนนุติ พารานนุสิยั วสนนุติติ อธิปฺปาโย ๑
อนินนุติตาคี อครหิตา อุตฺตมรฺฐปฺรธา ๑
ปุเนกทิวสึ จตุตถึ คากมาห

[๑๑๑๗] ตยา มั หสิตาปฺงคี(๓) มิหิตานิ(๔) กณิตานิ จ
กิสึ ปณนุทท กريسฺตตี สาว สาขา ปรนตปนุติ ๑
ตตุถ ตยา มั หสิตาปฺงคีติ ตยา มั หิ อสิตอปฺงคี ๑

๑. ม. เอตุถนุตเร โยติ ทิสฺตตี ๑

๒. ม. โส ๑ ๓. ม. อสิตปฺงคี ๑ ๔. ม. สิตานิ ๑

*เล่มที่ 32 ปรนุดปชาตกั หน้า 288

อิทัง วุฑฒัง โหติ ภทเท อกุกิโกฎิโต อณชนสลากาย นีหริตวา
อกิสงขตอสิตาปงคิ ตยา ปวตติตานิ มนุทหสิตานิ จ
มฐุรภาณิตานิ จ มยา(๑) วิสุสฎุจสาขา วิจรมานา ปรนุดปี
วีย กิลิ ปณุททท กริสุตตีติ ๑ จการัง ปการัง กตวา ปงคิตีปี
ปาโจเยว ๑

อปรภาเค กุมาริ วยปปลโต อโหสิ โสฬสวสสุท-
เทสิโก ๑ อถ นัง พุราหุมโณ ยฎุจิกอฎิ กาทาเปตวา นหานติตถัง
คนุตวา อกุกินิ อุมมิเลตวา โอลเกสิ ๑ กุมาริ นนุ ตวั
พุราหุมณ อนุโรติ อาห ๑ โส นาทัง อนุโร อิมินา ปนุปาเยน
ชีวิตัง รุกขามิติ วตวา ตว ปีตรัง ชานาสีติ อาห ๑ อาม
ชานามิ อัย โส มยหัง ปีตาติ วุฑฒเต นายัง ตว ปีตาปีตา
ปน เต พาราณสีราชา อัย ตุมุหากัง ทาโส โส มาตริ เต
วิปปฏิปชชิตวา อิมสุมิ จาเน ตว ปีตรัง มาเรตวา นิกขณิตี
อฎุจินิ นีหริตวา ทสเสสิ ๑ กุมารสส พลวโกโร ออุปชชชิ ๑
อถ นัง อิทานิ กิ กโรมีติ วุฑฒเต ยนเต อิมสุมิเยว ติตถเ
ปีตุ เตเน กตัง ตัง กโรหิตี สพพัง ปวตตี อากุกิจิตวา กุมารัง
กติปาหัง ธรुकหนัง สิฎุขาเปสิ ๑ อเถกทิวสั กุมาริ ขคคณจ
นหานสาฎุกณจ คเหตุวา นหายิตุ์ คจณาม ตาตาติ อาห ๑
ปรนุดโป สาฐติ เตเน สทฐิ์ กโต ๑ อถสส นหายิตุ์
๑. ม. มฐุรภาสิตานิ จ มัง ๑

*เล่มที่ 32 คนุชารวคควณณนา หน้า 289

โอดิณณกาเล ทกขินเหตุเถน อสี วามเหตุเถน จูฬ คเหตุวา
ตุवं กิร อิมสุมิณญเณว ติตฺเถ มม ปิตฺร จูฬาย คเหตุวา วิรวนฺตํ
มาเรสี อหํปี ตํ ตเถว กริสฺสามิตี อาห ๑ โส มรณภยภีโต
ปริเทวมาโน เทว คธา อภาสี

[๑๑๑๘]อกมา นฺน โส สทฺโท อสฺสี นฺน โส ตว

อกุขาตํ นฺน ตํ เตน โย ตํ สาขมกมฺปิย ๑

[๑๑๑๙]อิทํ โข ตํ สมากมฺม มม พาลสุส จินฺติตํ

ตทา หิ จลิตา สาขา มนุสฺเสน มิเณ วาตี ๑

ตตฺถ อกมาตี โส สาขาย สทฺโท นฺน ตํ อากโต
สมฺปตฺโต ๑ อสฺสี นฺน โส ตวาตี โส สทฺโท ตว อาโรเจสี
มญเณ ๑ อกุขาตํ นฺน ตํ เตนาคี โย สตุโต ตทา ตํ สาขํ
อกมฺปิย เตน เอวํ เต ปิตา มาริโตตี นฺน ตํ การณํ
อกุขาตํ ๑ สมากมฺมาตี สจฺกมฺม สมากตฺนฺตี อตฺถิ ๑ ยํ มม
พาลสุส ตทา จลิตา สาขา มนุสฺเสน มิเณ วาตี ตโต
เม ภยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีตี จิตฺตํ(๑) ปริวิตกฺกิตํ อโหสี อิทํ มยา
สทฺธี สมากตฺนฺตี วุคฺคํ โหตี ๑

ตโต กุมาริ โอสานคถามาห

[๑๑๒๐]ตเถว ตวํ อเวทสี อวญฺจิ ปิตฺร มม

คนุควา(๒) สาขาหิ ฉาเทนฺโต อากมิสฺสตี เต(๓) ภยฺนฺตี ๑

๑. ม. จินฺติตํ ๑ ๒. ส. ม. หนฺตฺวา ๑ ๓. ม. เม ๑

*เล่มที่ 32 ปรนตปชาตกั หน้า 290

ตตุถ ตเถว ตุวั อเวทสีตี ตเถว ตุวั อญญาสิ ฯ อวญจิ
ปีตรึ มมาติ ตุวั หิ มม ปีตรึ นหายิตุ คจณามาติ วิสุสาเสตฺวา
นหายนฺตุ มาเรตฺวา ขณฺทาขณฺทิกั ฉินฺทิตฺวา นิกฺขนิตฺวา
สเจ โกจิ ชานิสฺสตี มยฺหํปี เอรูปึ ภยฺ อากมฺิสฺสตีตี วญฺเจสิ
อิทํ โข ปน มรณภยํ อิทานิ ตวาคตฺนฺติ ฯ

อิติ วตฺวา นํ ตตฺเถว ชีวิตฺกฺขยํ ปาเปตฺวา นิกฺขนิตฺวา
สาขาย ปฏฺิจฺจมาเทตฺวา ขคฺคํ โชรฺวิตฺวา นหาตฺวา ปณฺณสาถึ
คณฺตฺวา [๑] มาริตฺภาวํ ปุโรหิตสฺส กเถตฺวา มาตริ ปริภาสิ ฯ
อิท กิ กสิสฺสามาติ ตโยปี ชนา พาราณสิเมว อคมํสุ ฯ
โพธิสฺสโต กนิฏฺจสฺส อฺปรชฺชํ ทตฺวา ทานาทินิ ปุญฺญานิ
กตฺวา สคฺคปทํ ปุเรสิ ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtิตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานสิ ตทา ปีตาราชา(๒) เทวทฺตโต อโหสิ ปุโรหิตโต
อานนฺโท ปุตฺตราชา ปน อหเมวาคิ ฯ

ปรนตปชาตกั เอกาทสมํ ฯ

คณฺธารวคฺโค ทฺตโย ฯ

สตุตฺกนิปาตวณณา นิฏฺจิตา ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ตสฺสาตี ทิสฺสตี ฯ ๒. ปีตฺราชา ฯ

*เล่มที่ 32 หน้้า 291

อภูกนป้าตชาติภูกฤกกา

กจจันนวกควณณนา

กจจันนวกคตชาติ(๑)

โธทาทวตถา สจจ อลลเกสชาติ อีท สตถา เขตวเน วิหรนุโต
อณณตริ มาตูปสท [๒] อารพุก กเถสิ ๑

โธ กิร สวตถธิย กุลทาทโก อจจารสมปนุโน ปิตริ กาลกเต
มาตูปเทวตา หุตววา มุขโชรวนทนตภูกจทานนหาปนป้าทโชรวนาทิ-
เวยยวจจกมเมเน เจว ยากุคตตาทีหิ จ มาตริ ปฏิกคคิ ๑ อถ
นั มาตา ตาต ตว อณณานิปี ฆราวาสกจจันน อตถิ เอกั
สมชาติกั กุลกุมาริกั กณห ส่า มั โปสิสสตี ตุมปิ อตตโน
กมัม กิรสิสตี อ่า ๑ อมม อหั อตตโน หิตสขั ปจจาสีสมานโน
ตุมเห อูปภูกหามิ โโก อณโณ เอวั อูปภูกหิสตีตี ๑ กุลวทฒน-
กมัม นาม ตาต กาคุ วภูกตีตี ๑ น มยหั ฆราวาเสนตถโธ
อหั ตุมเห อูปภูกหิตว ตุมหากั รุมกาลเอ ปพพิชิสสามิติ ๑ อถสส
มาตา ปุนปุนัน ยาจิตวาปี มนั อลภมานา ตสส จนุท อคเหตุวา
สมชาติกั กุลกุมาริกั อานะสิ ๑ โธ มาตริ อปฏิกคิตว ตาย
สทฐี ส้วาสั กปเปตี ๑ ส่าปี มยหั ส่ามิโก มหนตณนุสสาเห
๑. ส. ม. กจจันนชาติ ๑ ๒. ม. เอตถนตเร
อูปาสกนติ หิสตี ๑

*เล่มที่ 32 กจจันนโคตตชตกั หน้ 292

มาตร ุปรุกหต อหมป น ุปรุกหตสามิ เอว กโรนต อมส
ปยา ภวตสามต จนนตว ต สกจจ ุปรุกห ๗ โส อย
เม มาตร สกจจ ุปรุกหต ตโต ปุกาย ลทลทธาน
มฐรขาทนยาน ตสสาเยว เทต ๗ สอ อปรภาเค จนนตล อย
ปรส ลทลทธาน มฐรขาทนยาน มยหเยว เทต อทธา น
โฆ มาตร นหตูกาโม ภวตส ต นหณพายมสส กรตสามต
เอว อโยนส อมมฐชตว เอกทวส อาท สาม ตย พห
นิกจนเต ตว มาตา ม อโกตตต ๗ โส ตุนห อโหล ๗

สา จนนตล อม มลลล ก ุชณาเปตว ปตตสส ปฏุก
กรตสามต ๗ ตโต ปุกาย ยากู ททมานา อจจุนห วา อตตต
วา อลณ วา อตลลณ วา เทต ๗ อมม อจจุนหาต วา
อตลลณาต วา วุตเต ปุเรตว สโตทก ปกขปต ๗ ปุน อตตตลา
อตลลณาเยวต วุตเต อทานว อจจุนหา อตลลณาต วทล(๑)
กา ต โตเสตุ สกขตตตต มหาสทท กโรต ๗ นหาโนทกมป
อจจุนห กตว ปฏจย อตลลจต ๗ อมม ปฏจ เม ฌายตต
จ วุตเต ปุน ปุเรตว สโตทก ปกขปต ๗ อตตต อมมาต
วุตเต อทานว อจจุนหนต วตว ปุน อตตตนต วรวต กา
เอตสสา อวมาน สกขตตตต ปฏวตสกัน กเถล ๗ อมม
มจจโก เม พหุมงกุลณต จ วุตเตป(๒) มจจก นหตว ตส
๑. ม. วตว ปุน อตตตลา อลณาต วทล ๗
๒. ม. มจจเก เม พหุ มงกุลลาต จ วุตตา ๗

*เล่มที่ 32 กจจนินวคควณณนา หน้า 293

อุปริ อตุตโน มณจกั โปเจตวา โปจิโต เมติ อติหริตวา
ปณณเปติ ฯ มหาอุปาสิกา มงกุณเหหิ(๑) ขชชมานา สพพรตตี
นินินนาว วิตินาเมตวา อมม สพพรตตี มงกุณเหหิ ขาทิตมฺหิตี
วทติ ฯ อิตรา หियโย เต มณโจ ปปุโผจิโต โโก(๒) อิมิสฺสา
กิจจํ นิตฺถริตุํ สกโกตตีติ ปฏิวตฺวา อิทานิ ปุตฺเตน
อุชฺฌาเปสฺสามีติ ตตฺถ ตตฺถ เขพสิงฺฆาณิกผุสฺสิตานิ วิปฺปกิริตฺวา
โก อิมิ สกฺลเกหํ อสุจึ กโรตตีติ วุตฺเต มาตา เต เอวรूपิ
กโรติ มา กรีติ วุจฺจมานา กลหํ กโรติ อหํ เอวรूपาย
กาพกณฺณิยา สทฺธิ เอกเคเห วสิตุํ น สกโกมิ เอตํ วา ฆเร
วสาเปหิ มํ วาติ อาห ฯ

โส ตสฺสา วจันํ สุตฺวา ภาทฺเต ตฺวํ ตาว ตฺรณฺนา
ยตฺถกตฺถจิ คนฺตฺวา ชีวิตุํ สกโกสิ มาตา ปน เม ชฺรา
ทฺพฺพลา อหเมวสฺสา ปฏิสฺรณฺณํ ตฺวํ นิกฺขมิตฺวา อตุตโน กุลิ
คจฺจนาติ อาห ฯ सा तस्य वज्जं सुत्वा गीता जिन्हेसि न
सकृदा इमिं मातुः अनुदरे गिनित्तुं ऐकंसेनस्य माता प्रिया
सजे पनाहं गुलम्भं कमिससामि विरवात्तं वसन्ती तुक्खिता
ภविससामि प्रिमनियामेनव ससुत्तुं आराचेत्वा पण्डिकुसिसामिती ฯ
सा तโต पण्डाय प्रिमसथिसमेव तं पण्डिकु ॥ अद्यत्तवत्तं โส
อุपासโก चम्मसฺสวณฺตฺถาย เขตวณฺํ คนฺตฺวา สตุถาริ वनित्त्वा
๑. ม. ทิกุณเหหิ มงกุณเหหิ ๑ ๒. ม. กา ๑

*เล่มที่ 32 กจจานิโคตตชาตกั หน้า 294

เอกมนุตฺตํ นิสีทึ ๑ ที อุปาสก ปุณฺณกมฺเมสุ นปฺปมชฺชสิ
มาตุปฺภุจฺจานกมฺมํ ปุเรสีติ จ วุตฺเต อาม ภนฺเต มม มาตา
มยฺหํ อรุจฺยาเยว เอกํ กุลทาริกํ อานนฺสิ สา อิทฺถจฺทญฺจ
อนาจารกมฺมํ อกาสิติ สพฺพํ สตุถุ อัจฺจิกฺขิตฺวา อิติ ภควา
สา อิตฺถิ เนว มํ มาตุ อนฺตเร ภินฺทิตฺถุ สกฺขิ อิทานิ
นํ สกฺกจฺจํ อุปฺภุจฺหิตฺติ อาท ๑ สตุถา ตสฺส กถํ สุตฺวา
อิทานิ ตฺวํ อาวุโส ตสฺสา วจฺนํ อกาสิ ปุพฺเพ ปเนตฺติสฺสา
วจเนน ตว มาตฺรํ นิกฺกขฺตฺติตฺวา มํ นิสฺสาย ปฺนฺ เกหํ
อานตฺวา ปฏฺิขฺกฺขิตฺติ วุตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ อาทริ

อตีเต พาราณสีขั พุรหุมทตเต รชชั การนเต
อณฺตรสฺส กุลสฺส กุลปฺตุโต ปิตริ กาลกเต มาตุเทวตา(๑)
หุตฺวา วุตฺตนิยามเนว มาตฺรํ ปฏฺิขฺกฺขิตฺติ สพฺพํ เภฏฺจา
กถิตนิยามเนว วิตุถารตพฺพํ ๑ อหํ เอวรฺูปาย กาพกณฺณิยา
สทฺธิ วสิตฺถุ น สกฺโกมิ เอตํ วา ฆเร วสาเปหิ มํ วาติ
วุตฺเต ปน ตสฺสา กถํ กเหตุวา มาตุเยว เม โทโสติ
มาตฺรํ อาท อมฺม ตฺวํ นิจฺจํ อิมสฺมี ฆเร กลหํ กโรสิ
อิโต นิกฺขมิตฺวา อณฺตสฺมี ยถารุจฺเจเต จาเน วสาหิตฺติ ๑ สา
สาธฺติ โรทมานา นิกฺขมิตฺวา เอกํ มิตฺตกุลํ (๒) นิสฺสาย ภตฺตี
กตฺวา ทุกฺเขน ชีวิตํ กปฺเปสิ ๑ สสฺสุยา ฆเร กลหํ กตฺวา

๑. สี่. ยู. มาติเทวโต ๑ ม. มาตุเทวโต ๑
๒. ม. สมิตฺตกุลํ ๑

*เล่มที่ 32 กจจนินวคควณณนา หน้า 295

นิกขนตกาเล สุนิสาย คพุโก ปติฏฺจหิ ฯ สา ตาย กภาพ-
กณณิยา เคเห วสมานาย คพุภมฺปิ น ลภี อิทานิ เม
ลทุโรติ ปติโน จ ปฏฺวิสุสทานญจ กเถนุตี วิจรติ ฯ

อปรภาเค ปุตฺตํ วิชยิตฺวา ปิยสามิกํ อหา ตว
มาตริ เคเห วสมานาย ปุตฺตํ น ลภี อิทานิ เม ลทุโร
อิมินา การณน ตสุสา กภาพกณณิภาวํ ชานาหิติ ฯ อิตรา
กิริ มม นิกกทฺตคกาลล ปุตฺตํ ลภิติ สุตฺวา จินฺเตสิ อทฺธา
อิมสฺมี โลเก ชมฺโม มโตว ภวิสฺสติ สเจ หิ ชมฺโม มโต น
ภเวยฺย มาตริ โปเจตฺวา นิกกทฺตมฺนตา ปุตฺตํ น ลภยฺยํ สฺขํ
น ชีเวยฺยํ ชมฺมสฺส มตกภคฺตํ ทสฺสามิติ ฯ สา เอกทิวสํ
คิลปิฏฺจญจ ตณฺฑลญจ ปจนถาลิกญจ ทพฺพิญจ อาทาย
อามกสุสานํ คนฺตฺวา ตีหิ มนุสฺสตีเสหิ อทฺธนํ กตฺวา อคฺคิ
ชาเลตฺวา อทกํ โอริยฺห สีสํ นหาตฺวา มุขํ วิกฺขาลेतฺวา
อทฺธนญฺจानํ อากนฺตฺวา เกเส โมเจตฺวา ตณฺฑลล ไรวิตฺตุ
อารภิ ฯ ตทา โพธิสฺสโต สกฺโก เทวราชา อโหสิ ฯ
โพธิสฺสตา จ นาม อปฺปมตฺตา โหนฺติ ฯ โส ตสฺมี ขณฺเ โลกํ
โอโลเกนฺโต ตํ ทุกฺขปฺปุตฺตํ ชมฺโม มโตติ สญฺญาย ชมฺมสฺส
มตกคฺตํ ทาคฺคามํ ทิสฺวา อชฺช มยฺหิ พลฺลํ เทสิสุสามิติ
พฺราหฺมณเวเสน มหามคฺคํ ปฏฺปิโน วิย หุตฺวา ตํ ทิสฺวา
มคฺคา โอฏกมฺม ตสุสา สนฺติเก จตฺวา อมฺม สฺसानเ อาหารํ

*เล่มที่ 32 กจจันนวกวณณนา หน้้า 297

ตโต สกโก ตตยิ คากมาห

[๑๑๒๓]อนุกิจจ กจจันนิกโรหิ กิจจ

ชมโม มโต โก นุ ตเวตลลสิ(๑)

สทสเสนตโต อตุลันนภาโว

น มียยตี ชมมวโร กทาจิติ ฯ

ตตต อนุกิจจจติ อุปปรักขิตวา ชานิตวา ฯ โก นุ ตเวตลลลลลล
โก นุ ตว เอต อากิจจิ ฯ สทสเสนตโตติ อตุลันน ชมมวโร
อตุตมชมมม กตุวา ทสเสนตโต เอวมาห ฯ

ต สตุวา อิตรา เทว กากา อภาลล

[๑๑๒๔]ทพหปป์มาณน มม เอตต พุรหุเม

ชมโม มโต นตติ มเมตต กงขา

เย เย จ ทานล ปาปา กวนนติ

เต เต จ ทานล สุกิตา กวนนติ ฯ

สุณิสสา หล มยห วชจมา อโหลล

สา ม วชิตวาน วิชายล ปุตต

สา ทานล สพพสส กุลสส อลลสรล

อห วสامل(๒) อปวิจจจล เอกากลติ ฯ

ตตต ทพหปป์มาณนตติ ทพห หล นลลลลลลลลล พุรลหุเม
เอตต มม ปมาณนตติ วทลล ฯ เย เยติ ตสส มตทลเว การณ
๑. ม. ตเวว ลลลล ฯ ๒. ลล. ม. ปนมหลล ฯ

*เล่มที่ 32 กัจจანიโคตตชาตกั หน้า 298

ทสฺเสนฺตี เอวมาห ๑ ตตฺถ วชิตฺวาติ โปเจตฺวา นิกฺกทฺตฺติตฺวา ๑

อปฺวิภูจฺาติ ฆทฺเตตฺวา อนาถา หุตฺวา เอกิกาว วสामी ๑

ตโต สกฺโก ญฺจฺิ คาถมาห

[๑๑๒๕]ชีวामी โวหํ นาหํ มโตสฺมิ(๑)

ตเวว อตฺถาย อีชาคโตสฺมิ

ยา ตํ วชิตฺวาน วิชายี ปฺตฺตํ

สหาव ปฺตฺเตน กโรมิ ภสฺสมนฺติ ๑

ตตฺถ โวติ นิปาตมตฺตํ ๑

อิตรา ตํ สุตฺวา อหํ กิ กเถสิ มม นตฺต อมรณาการิ

กริสฺสามิตี สตฺตมํ คาถมาห

[๑๑๒๖]เอวญจ เต รุจฺจติ เทวราช

มเมว อตฺถาย อีชาคโตสิ

อหญจ ปฺตฺโต สฺนึสา จ นตฺตา

สโมทมานา ฆรมาวเสมาตี ๑

อถสฺสา สกฺโก อญฺจมํ คาถมาห

[๑๑๒๗]เอตญจ(๒) เต รุจฺจติ กาคิยานิ

หตาปี สนฺตนา น ชหาสิ ฆมฺมํ

ตฺวญจ ปฺตฺโต สฺนึสา จ นตฺตา

สโมทมานา ฆรมาวเสถาตี ๑

๑. ส. ม. น มโตหฺมสฺมิ ๑ ๒. ส. ม. เอวญจ ๑

*เล่มที่ 32 กจจานิวคควณณนา หน้า 299

ตตถ หตาปี สนุตาติ ยทิ ตุวั โปจิตาปี นิกุกกฤติตาปี
สมานา ตว ทารเกสุ เมตตธมมัม น ชหาสิ เอวั สนุเต ยถา
ตุวั อิจฺฉสิ ตถา โหตุ อหํ เต อิมสฺมี กุณเ ปสนฺโนติ ฯ

เอวณจ ปน วตุวา สกโก อลงกตปฏิยตุโต อตฺตโน
อานุกาเวน อากาเส จตุวา กจจานิ ตุวั มา ภายิ ปุตุโต จ
เต สฺฉินฺสา จ มมานุกาเวนาคนตุวา อนฺตรามคฺเค ขมาเปตุวา
อาทาย คมิสฺสนฺติ อปฺปมตฺตา โหหิติ วตุวา อตฺตโน จานเมว
คโต ฯ เตปี สกกาณุกาเวน ตสฺสา कुณฺ อนฺุสฺสริตุวา กหํ
โน มาตาติ อนฺุโตคาเม มนฺุสฺเส ปุจฺฉิตฺวา สฺसानาภิมุจฺ
คตาติ สฺตุวา อมฺม อมฺมาติ สฺसानมคฺคํ ปฏิปชฺชิตฺวา ตํ
ทิสฺวาว ปาเทสุ ปติตุวา อมฺม อมฺหากํ โทสํ ขมาหิ โนติ
ขมาเปสฺสุ ฯ สापि นตฺตารํ คณฺหิ ฯ อิติ เต สมฺโมทมานา เกหํ
คนตุวา ตโต ปญฺจาย สมคฺคสฺวาสํ วสฺสิสุ ฯ

อัย อภิสมฺพุทฺธกาถา

[๑๑๒๘]สา กาคิยานิ สฺฉินฺสาย สทฺธี

สมฺโมทมานา ฆรมาวสิตถ

ปุตุโต จ นตฺตา จ อฺุปญฺจหิสุ

เทวานมินฺุเทน อธิคฺคหิตาติ ฯ

ตตถ สา กาคิยานีติ ภิกฺขเว สา กจจายนโกตฺตา ฯ

เทวานมินฺุเทน อธิคฺคหิตาติ เทวานมินฺุเทน สกฺเคน อนฺุคฺคหิตา

*เล่มที 32 กจจันนคคตตชาตค้ หน้า 300

หุตว้า ตสสุสานุภาเวณ สมนคคส้ว้าสั วสัสูตตี ๗

สตุถา อิมั ชมมเทสนั อหริตว้า สจจันน ปกาเสตว้า
ชาตค้ สโม่ชานนสตี สจจปรีโยसानเ โส อูปาสโก โสตาปตตีผล
ปตตีฎฐหิ ๗ ตทา มาตุโปสโก จ เอตริหิ มาตุโปสโก ภริยาปัสส
ตทา ภริยา สกโก ปน อหเมวาที ๗

กจจันนคคตตชาตค้ ปจจมี ๗

อฎฐสททชาตค้

อิทั ปุเร นินนมาหุตตี อิทั สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
โกสตรณโวล อจจตมตตสมเย สุตตี ภีสนค้ อวินิพุโกกสททั
อารพุก กเถสตี ๗ วตุถุ เหฎฐจา จตุกุกนป้าเต โลหกุกมิชาตเก
กถิตสทิสเมว ๗

อิช ปน สตุถา ภนุเต มยหั อิเมสั สทททานั สุตตตทา
กั ภวิสสตีตี วุตเต มา ภายี มหาราช น เต เอเตสั
สุตปจจยา โกจึ อนนตราโย ภวิสสตี น หิ มหาราช เอวรूपั
ภยานค้ อวินิพุโกกสททั ตวเมเวโก สุกมิ ปุพเพปี ราชาโน
เอวรूपั สททั สตุถว้า พุราหุมนัน กถั กเหตุว้า สพพจตุกุกยณณั
ยชิตุกามา ปณทิตานั กถั สตุถว้า ยณณหรรณตถาย กหิตสตุเต
วิสสชเซตว้า นคเร มาฆาตเกริณจาราเปสสเยวาที วตุถว้า เตน
ยาจิติ อตีตั อหริ

*เล่มที่ 32 กจจนวนุควณณา หน้า 301

อติเต พารานลียิ พุรหุมทตเต รชชั การนเต โปธิสตุโต
อสิติโกฏวิเว พุราหุมณกุล นิพพตเตตวา วยปตโต ตกุกสิลาຍ
อुकุกหิตสิโป มาตาปิตูนั อจยเนน รตนวิโลกนั กตวา สพุพิ
วิภวชาติ ทานมุเข วิสซชเชตวา กามะ ปหาย หิมวนุตั ปวิสิตวา
อสิปพพชั ปพพชิตวา ฌานาภิลญาโย นิพพตเตตวา อปรภาเค
โลณมพิลเสวนตถาย มนุสสปลั จรนโต พารานลีสึ ปตวา
ราชยยานะ วสิ ๑ ตทา พารานลีสึราชา สิริสยเน นิสินโน
อทุตตรตติกสมเย อฏฐ สทเท อสุโสสิ ๑ ปจัม ราชนิเวสน-
สามนตา อยยานะ เอโก พโก สททหมกาลิ ๑ ทุติยั ตสุมิ สทเท
อนุปจฉินเนเยว หตฺธิสาลาย โตรณนิวาสิณี กากิ สททหมกาลิ ๑
ตติยั ราชเคเห กณฺณคาย นิฏฐจฆณปาณโก สททหมกาลิ ๑
จตุตถั ราชเคเห ไปสาวนียโกกิลลา สททหมกาลิ ๑ ปญจัม ตตุเถว
ไปสาวนียกมิโค สททหมกาลิ ๑ ฉฏฐั ตตุเถว ไปสาวนียกวานโร
สททหมกาลิ ๑ สตฺตมัม ตตุเถว ไปสาวนียกกินฺนโร สททหมกาลิ ๑
อฏฐัม ตสุมิ สทเท อนุปจฉินเนเยว ราชนิเวสนมตฺถเกน อยยานั
คจฺจนโต ปจฺเจกพุทฺโธ เอกั อุตานั อุตานนฺโต สททหมกาลิ ๑
พารานลีสึราชา อิมะ อฏฐ สทเท สุตวา ภูตตสิโต ปุณทิวเส
พุราหุมณะ ปุจฺฉิ ๑ พุราหุมณา อนฺตราโย เต มหาราช
ปญฺญาติ สพุพจตุกุกยลฺลั ยชิสฺสามาติ วตฺวา รณฺญา ยถารุจฺ
กโรถาติ อนฺนุณฺดาตา ฆฏฐปหฺฏฐา ราชกุลโต นิกฺขมิตฺวา

*เล่มที่ 32 อฏฐสททชาตกั หน้า 302

ยณณกมมัม อารภีสู ๑ อถ เนลั เชฏฐกยณณการกพุราหุณณสสุ
อนุเตวาสิมาณโว ปณฺฑิตโต พุยตุโต อจริย อหา อจริย
เอวรูป กกขลั ผรุสั อสาดั พหุณั [๑] วินาสกมมัม มา กรีตี ๑
ตาดท กั ตวั ชานาสี สเจปี อณณั กิณฺณจิ น ภวิสฺสติ มจฺจมมัส
ตาว พหุ ขาติตุ ลภิสฺสามาติ ๑ อจริย กุจฺฉี นิสฺสาย
นิริยนิพพตฺตนกมมัม มา กโรธาติ ๑ ตั สุตฺวา เสสพุราหุณณา
อัยมมหาภัก ลากนฺตฺรายั กโรตีตี ตสฺส กุชฺฉีสู ๑ มาณโว เตลั
ภเยน เตนหิ ตุมฺเห มจฺจมมัส ขาทนฺปาัย กโรธาติ นิกขมิตฺวา
พหิณฺนเร ราชานั นีวาเรตุ สมตฺถั ชมฺมิกสมณั อูปาชาเรนฺโต
ราชุยฺยานั กนฺตฺวา โปริสฺตตฺถั ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ภนฺเต กั
ตุมฺหากั สตฺเตสฺส อนุกมฺปกโถ นคฺธิ ราชา พหุ สตฺเต มาเรตฺวา
ยณณั ยชาเปสิ กั โว มหาชนสฺส พนฺชนโมกขั กาคุ น
วณฺณตีตี ๑ อาม มาณวก มยฺหิ เอตฺถ เนว ราชา อมฺเห ชานาติ
น มยฺ ราชานนฺติ ๑ ชานาถ ปน ภนฺเต รณฺโณ สุตฺสทฺทานั
นิปฺพตฺตฺนินฺติ ๑ อาม ชานามิตี ๑ ชานนฺตา รณฺโณ กสฺมา น
กเถธาติ ๑ มาณวก กั สกฺกา อหิ ชานามิตี นลาญฺเญ สิํงคั
พนฺธิตฺวา จริตุํ สเจ อีธาคนฺตฺวา ปุจฺฉิสฺสติ กเถสฺสามิตี ๑
माणโว เวเคน ราชกฺลั กนฺตฺวา กั ตาดาทิ วุตฺเต
มหाराช ตุมฺเหหิ สุตฺสทฺทานั นิปฺพตฺตี ชานนโก เอโก ตาปโส
๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร สตฺตานนฺติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที 32 กจจันวิคควณณนา หน้า 303

คุมหากั อญยาน มงคลลิตายั นิสินโน สเจ มั ปุจจิสฺสตี
กเถสฺสามิตี วทตี คนตุวา ตั ปุจจิตุ วฏฏตีตี ฯ ราชา เวเคน
ตตถ คนตุวา ตาปัส วนทิตวา กตปฏิสฺสนถาโร นิสิติตวา สจจัน
กิริ คุมเห มยา สุตสททานัน นิปฺผลตี ชานาถาตี ปุจจัน ฯ อาม
มหารราชาตี ฯ เตนหิ กถุ ตั เมตี ฯ มหาราช เตสฺ สุตปจจยา
ตว โกจัน อนตฺราโย นตฺถิ ปุราณญยาน ปน เต เอโก พโก
อตฺถิ โส โคจัน อลภนโต ชิมจฉาย ปเรโต ปจจัน สททหมกาสิตี
ตสฺส กิริย อตฺตโน ฅาณน ปุจจันนทิตวา ปจจัน กถมาห

[๑๑๒๕]อิท ปุเร นินนมาหุ พหุมจจัน มโหทกั

อวาโส พกฺราชสฺส ปेतฺตีกั ภาวนัน มม

ตฺยชฺช เกเคน(๑) ยาเปม โอกัน วิชฺชามเสตี(๒) ฯ

ตตถ อิทนฺตี มงคลโปกฺขรณัน สนฺชาย วทตี ฯ สาทิ หิ ปุพฺเพ
อฺทกคฺคฺมเพน อฺทเก ปวิสฺนเต มโหทกา พหุมจจัน อิทานิ ปน
อฺทกสฺส ปุจจันนตฺตา น มโหทกา ชาทา ฯ ตฺยชฺช เกเคนาตี
เต มย อชฺช มจฺเจ อลภนฺตา มณฺชุกมตฺเตน ยาเปม ฯ โอกนฺตี
เอว ชิมจฉาย ปีพิตาปี วสนฏฺฐานัน น ชหาม ฯ

อิตี มหาราช โส พโก ชิมจฉาย ปีพิตโต สททหมกาสิ ฯ

สเจปี ตั ชิมจฉายโต โมเจตฺกาโม ตั อญยานัน โสธาเปตฺวา
โปกฺขรณัน อฺทกสฺส ปุเรหิตี ฯ ราชา ตถา กาทุ เอกั อมจจัน

๑. ส. ภิงเคน ฯ ๒. ม. วิชฺชามเสตี ฯ

*เล่มที 32 อฏฐสททชาตกั หน้า 304

อาณาเปลี ๑ หตุถิสาลโตรณ ปน เต มหาราช เอกา กากี
วสมานา อตุตโน ปุตุตโสเกน ทุตยิ สททหมกาสิ ตโตปี เต
ภยิ นตุถิติ วตุวา ทุตยิ คากมาห

[๑๑๓๐]โก ทุตยิ อสิลยิส(๑) พนุชรุสส อกุกิ เกจุนติ(๒)

โก เม ปุตุเต กุลาวกั มณจ โสตุถิ กริสตุตีติ

วตุวา จ ปน โก นาม เต มหาราช หตุถิสาลาย หตุถิเมณโฑติ
ปุจุกิ ๑ พนุชรุโร นาม ภนุเตติ ๑ เอกกุกิกาน โส
มหาราชชาติ ๑ อาม ภนุเตติ ๑ มหาราช หตุถิสาลาย เต
ทวารโตรณ เอกา กากี กุลาวกั กตุวา อณททานิ นิกุกิปี
ตานิ ปริณทานิ กากโปตกา นิกุกุนตา หตุถิเมณโฑ หตุถิ
อารุกุห สาลโต นิกุกมนุโต จ ปวิสनुโต จ องุกสเกน กากิมุปี
ปุตุตเกปีสสา ปหริติ กุลาวกมุปี วิทุษเสติ สา เตน ทุกุเขน
ปีพิตา ตสส อกุกิเกทอ อายาจนุติ เอวมมาห สเจ เต กากียา
เมตุตจตุต อตุถิ เอตุ พนุชรุโร ปุกโกสาเปตุวา กุลาวกวิทุษสนโต
วาเรหิติ ๑ ราชา ตั ปุกโกสาเปตุวา ปรีภาเสตุวา หาเรตุวา
อณณสส ตั หตุถิ อทาสี ๑

ปาสาทกณณิกาย ปน เต มหาราช เอโก ชุณปาณโก
วสติ โส ตตุถ เฟคุกุ ขาทิตวา ตสมิ ชีณ สาร์ ขาทิตุ นาสกุกิ
โส ภุกุข อลภิตวา นิกุกมิตุ อสกุโกนุโต ปรีเทวมาโน ตตุยิ

๑. ส. อสิลยิส ๑ ๒. ส. พนุชรุสสอกุกิ เกชชติ ๑

ม. พนุชรุสสอกุกิ เกจุนติ ๑

*เล่มที่ 32 กจวนวควณณา หน้ 305

สทททกาสี ตโตปี เต ภัย นคฤดี วตวา ตสส กิริย อตตโน
ณาณน ปริญนิตวา ตตีย คากมาห

[๑๑๓๑]สพพา ปริญตา เผคค ยาว ตสสา คตี อห
จันภโข มหาราช สาระ น รมตี ฌุไณติ ๑

ตตถ ยาว ตสสา คตี อหติ ยาวตา ตสสา เผคคยา
นปผตติ อห อโฮลี ส่า สพพา ขาทิตา ๑ น รมตีติ มหาราช
โส ปาณโก ตโต นิกขมิตวา กมนนฐจันมปี อปสสนโต
ปรีเทวติ นีหราชเปหิ นนติ อห ๑

ราชา เอกั ปรีสิ์ อาณาเปตวา อุปาเยน นีหราชเปลี ๑
นิเวสเน ปน เต มหาราช เอกา ปีสวานิชกา โกกิลา อตฤดีติ ๑
อตฤติ ฆนเตติ ๑ มหาราช ส่า อตตนา นิจตถปพพิ วนสนจัน
สริตวา อุกกณจิตวา กทา นุ โข อิมมหา ปณชรา มณจิตวา
รมณียั วนสนจัน กจนิสสามิติ จตตถ สทททกาสี ตโตปี เต ภัย
นคฤดีติ วตวา จตตถ คากมาห

[๑๑๓๒]สา นูนาหิ อโต คนตวา รณโย มุตตา นิเวสนา
อตตจัน รมยิสสามิ ทุมสาขานิเกตินิติ(๑) ๑

ตตถ ทุมสาขานิเกตินิติ ปุพิตาสู รุกขสาขาสู กตนิเกตา
หุตวา ๑

เอวณจ ปน วตวา อุกกณจिता มหาราช ส่า โกกิลา

๑. ม. ทุมสาขานิเกตินิติ ๑

*เล่มที่ 32 อฏฐสททซาทกั หน้าที่ 306

วิสซเซหิ นนุติ อห ๑ ราชา ตถา กอารสิ ๑ นิเวสเน ปน
เต มหาราช เอโก โปสวานิกมิโค อตถิติ ๑ อตถิ ฆนเตติ ๑
มหาราช โส เอโก ยุตปติ อตตโน มีคิ อนุสสริตวา กิเลสวเสน
อฏกณจิติ ปณจัม สททหมกาสิ ตโตปี เต ฆย นตถิติ วตวา
ปณจัม กาดมาห

[๑๑๓๓] โส นุนาหิ อิตถิ คนตวา รณโณ มุตโต นิเวสนา
อฏโกทกานิ ปิวิสสามิ ยุตสส ปุโรโต วชนติ ๑
ตตถ อฏโกทกานิติ อฏคอุทกานิ อณเณหิ มิเคหิ ปจมิตร
อปีตานิ อนุจณฐิโฐทกานิ ยุตสส ปุโรโต กจณนโต กทา นุ โข
ภวิสสามิติ ๑

มหาสตุโต ตมปิ มีคิ วิสซชชาเปตวา นิเวสเน ปน เต
มหาราช โปสวานิกมิโก มกุกโฏ อตถิติ อาม ฆนเตติ วุตเต
โส หิ มหาราช หิมวณตปปะเทเส ยุตมกุกฐิหิ สทฐิ กามคิทุโ
หุตวา วิจธนโต ฆรเตน นาม ลุทฐเน อีธานิโต อีทานิ
อฏกณจิตวา ตตถเวว คนตูกาโม ฆฐจัน สททหมกาสิ ตโตปี เต
ฆย นตถิติ วตวา ฆฐจัน คาดมาห

[๑๑๓๔] กम्म(๑) กามหิ สมมตตัม รตตัม กามสสุ มุจจิตัม
อานยิ ฆรโต ลุทฐ(๒) พาหิโก ฆททหมตถุ เตติ ๑
ตตถ พาหิโกติ พาหิกรฐฐวาสี ๑ ฆททหมตถุ เตติ อิมมตถัม
๑. ส. ม. ตัม ๑ ๒. ม. ลุทฐโท ๑ เอวมุปริปี ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 307

โส พานโร อาห คยหิ ปน ภททมคตุ วิสซชเชหิ มนุติ ๑

มหาสตุโต ตั พานริ วิสซชชาเปตวา นิเวสเน ปน
เต มหาราช ไปสาวนิกกนุโร อตุถิติ ปุจจิติวา อตุถิติ
วตุเต โส มหาราช อตุตโน กนุณรียา กตคณั อนุสสริตวา
กิลเสาตุโร สตุตมัม สททมกาสี โส หิ ตาย สทฐี เอกทิวสั
ตุงคปพพตสิขริ อารุหิ เต ตตุถ วณณกนุชรสสมปนนานิ
นนานาปุพพานิ โอจันนตา ปิลนุชนตา สุริยิ อตุถงคเมนตุ น
สตุลลกเขตุ อตุถงคเต สุริเย โอตรนตานิ อนุชกาโร อโหสิ
ตตุถ นั กนุณริ สามิ อนุชกาโร วตุตติ อปกขลนุโต
อปปมาเทน โอตราหิติ วตุวา หตุเถ กเหตุวา โอตารสิ โส
ตาย ตั วจัน อนุสสริตวา สททมกาสี ตโตปี เต นตุถิ
ภยนุติ ตั การณั อตุตโน ณาณน ปริจจันนิตวา ปากกั
กโรนุโต สตุตมัม กาดมาห

[๑๑๓๕]อนุชการติมิสาย(๑) ตุงเค อูปริ ปพพเต

สา มั สณฺเหณ มุทฺทนา มา ปาทำ ขณฺยสมฺมินฺติ(๒) ๑

ตตุถ อนุชการติมิสายาติ อนุชภาวการเก ตเม ๑ ตุงเคติ
ติจิเณ ๑ สณฺเหณ มุทฺทนาติ มกุเจณ มุทฺเกณ วจเนน ๑ มา ปาทำ
ขณฺยสมฺมินฺติ ยกาโร พุยณฺชนสนฺธิวเสณ กหิโต ๑ อิหิ วตุตตุ โหติ
สา มั กนุณริ สณฺเหณ มุทฺทนา วจเนน สามิ อปปมตุโต โหหิ

๑. ส. ม. อนุชการติมิสาย ๑ ๒. ส. ขณฺยสมฺมินิ ๑

ม. ขลิ ยสมฺมินฺติ ๑

*เล่มที่ 32 อฏฐสททชาตกั หน้า 308

มา ป้าท ขณิ อสมินิ ยถา เต อุกขลิตวา ป้าโท ป้าสาณสมิ
น ขณตติ(๑) ตถา โอตราหิตี วตวา หตเถน กเหตุวา
โอตาระสีตี ฯ

อิติ มหาสตโต กิณนเรน กตสททการณั กเถตวา ตั
วิสุตชเชตวา มหาราช อฏฐโม อุตานสทโท อโหสิ นนทมูลก-
ปพฐการสมิ หิ เอโก ปจเจกพทุโธ อตตโน आयुสงขารปริกขัย
ตตวา มนุสสปลัถิ คนตวา พาราณสีรณโธ อุตยาน
ปริณิพพายิสสามิ ตสส เม มนุสสา สริรณิกเขปปี กตวา
สาธุกิพั กิพิตวา ธาตุပ္ฐั กตวา สกคปทั ปุเรตสนตติ
อิทธานุกาเวน อากาเสน อากจณนโต ตว ป้าสาทมตถกั
ปตตกาเล ขนธการั โอตาระตวา นิพพานปรุณิเวสนทิปนั อุตานั
อุตานะสีตี ปจเจกพทุฐวตตคาถมาห

[๑๑๓๖]อัสสยั ชาติขยนตทสสิ

น กพุกเสยัยั ปุณราวภูสิสสิ(๒)

อยมนตติมา ปจจนิมา กพุกเสยยา(๓)

จิโณ เม สัสาโร ปุณพุกวายาติ ฯ

ตสสตุโธ ชาติขยนสงขาทสส นิพพานสส ทิฏฐตตวา ชาติ-
ขยนตทสสิ อหัง อัสสยั ปุณ กพุกเสยัยั น อาวภูสิสสิ อัย หิ
เม อนตติมา ชาติ ปจจนิมา กพุกเสยยา จิโณ เม ปุณพุกวาย

๑. ม. ขลติ ฯ ๒. ม. ปุณราวชิสิสสิ ฯ

๓. ส. ย. อัย หิเม อนตติมา กพุกเสยยา ฯ

*เล่มที่ 32 กัจจนวนิคุควณณา หน้า 309

ขนุชปฏิปาฏิสงขาโต สัสาโรติ ฯ

อิทลจ ปน โส อุทานวเสน วตุวา อิมิ อุตฺยานิ อากมฺม
เอกสฺส สฺสฺสฺสฺสฺสฺส สาลสฺส มฺมฺล ปรีนิพฺพุโต เอหิ มหาราช
สรีริกัจจมสฺส กโรหิตฺติ ฯ มหาสตุโต ราชานํ คเหตุวา ปจฺเจก-
พุทฺทสฺส ปรีนิพฺพุตฺตฺตฺตฺตฺต คนฺตุวา ตํ สรีริ ทสฺเสสฺสิ ฯ ราช
ตสฺส สรีริ ทิสฺวา สทฺธิ พลนิกาเยหิ คนฺธมฺลาลาทิหิ ปฺมุเชตุวา
โพธิสฺตตสฺส วจฺนํ นิสฺสาย ยลฺลํ หาเรตุวา สพฺพสฺตตฺตํ
ชีวิตทานํ ทตุวา นครเ มาฆมาตเถริยฺจาราเปตุวา สตฺตทาหิ
สาคฺคิกิฬฺ การेतฺวา (๑) สพฺพคฺนฺชิจิตฺตเก มหนฺเตน สกฺกาเรน
ปจฺเจกพุทฺทสฺส สรีริ ฆาเปตุวา จาคฺมฺมมหาปเถ ฐปฺปี การลฺสิ ฯ
โพธิสฺตตฺตปฺปี รลฺโย ฐมฺมํ เทเสตุวา อปฺปมตฺโต โหหิตฺติ
โอวทิตฺวา หิมวณฺตเมว ปวิสิตฺวา พุทฺทมฺวิหารสฺสุ กมฺมํ กตุวา
อปริหิณฺชฺฆาโน พุทฺทมฺโลกปฺรายโน อโหสิ ฯ

สตุลา อิมิ ฐมฺมเทสนํ อหริตุวา มหาราช ตสฺส
สทฺทสฺส สุตฺตการณา ตว โภจิ อนฺตฺราโย นคฺคิตฺติ ยลฺลํ หาราเปตุวา
มหาชนสฺส ชีวิตํ เทหิตฺติ ชีวิตทานํ ทาเปตุวา นครเ ฐมฺม-
เถริยฺจาราเปตุวา ฐมฺมํ เทเสตุวา ชาตกํ สโมชานลฺสิ ตทา
ราชา อานนฺโท อโหสิ มาณโว สาริปฺพุตฺโต ตาปโส อหเมวาทิ ฯ

อภฺจสทฺทชาตกํ ทุตฺติยํ ฯ

๑. ม. กิฬิตฺวา ฯ

สุลสาชาตกั

อิทํ สุวณฺณกาชฺรณฺติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ
อนาถปิณฺฑิกสุส ทาสี อารพฺภ กเถสิ ๑

สา กิร เอกสุมี อุตฺสวทิวเส ทาสีคณฺเนน สทฺธิ อฺยฺยานํ
คจฺจนฺตี อตฺตโน สามินี ปฺลฺลลกฺขณเทวี อารณฺณํ ยาจิ ๑ สา
ตฺสสา สตฺสทฺสสมฺมํ อตฺตโน อารณฺณํ อทาสี ๑ สา ตํ ปิณฺฑิตฺวา
ทาสีคณฺเนน สทฺธิ อฺยฺยานํ ปาวิสิ ๑ อเถโก โจโร ตฺสสา อารณฺณ
โลภํ อฺปฺปาเทตฺวา อิมํ มาเรตฺวา อารณฺณํ หริสฺสามิตี ตาย สทฺธิ
สฺลลปฺนฺโต อฺยฺยานํ คนฺตฺวา ตฺสสา มจฺจมนฺสฺสุราทีนํ อทาสี ๑
สา กิเลสวเสน เทติ มณฺเฑติ กเหตุวา อฺยฺยานกิปิ กิพิตฺวา
วิสุสมนฺตฺถาย(๑) สายณฺหสมเย นิปฺนเน ทาสีคณฺเน อฺจฺจาย ตฺส
สนฺติกํ อคมาสิ ๑ โส ภทฺเท อิมํ จานํ อปฺปฺจฺจนฺนํ โถกํ
ปฺรูโต คจฺจามาติ อห ๑ ตํ สุตฺวา อิตฺรา อิมสุมี จาเน
สกา รหฺสฺสกมฺมํ กาคู อยํ ปน นิสฺสํสยํ มมํ มาเรตฺวา
ปิณฺฑนภณฺฑํ หริตฺกาโม ภวิสฺสติ โหตุ สิขฺขาเปสฺสามิ นนฺติ
จินฺเตตฺวา สามิ สฺรามเทน เม สุกฺขํ สริริ ปานียํ มํ ตาว
ปาเยหิตี เอกํ กฺวปฺ เนตฺวา อิตฺโต เม ปานียํ โอสฺลฺยจาดิ
รชฺชฺญจ ฆณฺญจ ทฺสเสติ ๑ โจโร รชฺชํ กฺวเป โอตฺเรสิ ๑ อถ
นํ โอนมิตฺวา อฺทกํ โอสฺลฺยจนฺตํ มหาพลา ทาสี อฺโภหิ หตฺเถหิ
๑. ม. วิมฺสนฺตฺถาย ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 311

อานิสทํ ปหริตฺวา กุเป จิปีตฺวา น ตฺวํ เอตฺตเกน มริสฺสสีติ
เอกํ มหนฺตํ อิกฺกุสํ มตฺตเก อาสุมฺภี ๑ โส ตตฺตเวว ชีวิตกฺขยํ
ปตฺโต ๑ สปิ นกรํ ปวิสิตฺวา สามินิยา อากรณํ ททมานา
สามิ อชฺช อิมํ อากรณํ นิสฺสาย มตาติ สพุทฺธํ ตํ ปวตฺตี
อาโรเจสิ ๑ สปิ อนาถปิณฺฑทิกสฺส อาโรเจสิ ๑ อนาถปิณฺฑทิก
ตถาคตสฺส อาโรเจสิ ๑ สตฺถา น โข คหปติ อิทาเนว ส
ทาสี จานุปฺปตฺติกปญฺญา ย สมนฺนาคตา ปุพฺเพปิ สมนฺนาคตา
น จ อิทาเนว ตาย โส มาริโต ปุพฺเพปิ นํ มารสิเยวาติ วตฺวา
เตน ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสีขํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนเต สฺลสา นาม
นกรโสภินิ ปญฺจสทวณฺณทาสีปริวารา อโหสิ สหสฺเสน สทฺธิ
กจฺจติ ๑ ตสฺมีเยว นกรे สตฺตโก นาม โจโร อโหสิ นาคพล
รตฺติภาเค อิสฺสรฆฺรานิ ปวิสิตฺวา ยถารุจํ วิลุมฺปติ ๑ นาครา
สนฺนิปตฺติตฺวา รณฺโณ อุกฺโกสิสฺสุ ๑ ราชานกรคฺคตฺตํ อาณาเปตฺวา
ตตฺถ ตตฺถ กุมฺภํ จปาเปตฺวา โจริ คณฺหาเปตฺวา สีสมสฺส
ฉินฺทถาติ อห ๑ ตํ ปจฺจพาหุํ พนฺธิตฺวา จตฺตเก จตฺตเก กสาหิ
ตาเพนฺดา อาฆาตํ เนนฺติ ๑ โจโร กิร คหิโตติ สกถนกรํ
สงฺขุภี ๑ ตทา สฺลสา วาตปาเน จตฺวา อนฺตรวีถิ อโธเกนฺตี
ตํ ทิสฺวา ปฏฺิพฺพทฺชิตฺตา หุตฺวา สเจ อิมํ โจโรติ คหิตปฺริสํ
โมเจตฺถ สกฺขิสฺสามิ อิทํ กิลิกฺกจกมฺมํ อกตฺวา อิมินาว สทฺธิ สฺวาสํ

*เล่มที่ 32 สุตสาชาตัก หน้า 312

กปเปสสามิติ จินเตตวา เหฏฐา กณณเวรชาตเก วุตตนเยเนว
นกรคตติกสส สหสส์ เปเสตวา ตั โมเจตวา เตน สทฐี
สมุโมทมานา สมคคัสวาถั วสิ ๗ โจโร ตินณัน จตุนัน มาสานัน
อจฺเจเน จินเตสสิ อหิ อิมสฺมี จาเน วสิตฺถุ น สกฺขิสฺสามิ
ตฺถุจฺเจตฺถเนน คนฺตุมฺปิ น สกฺกา สุตฺสาย ปิณฺนุชฺชนภณฺฑํ
สตสฺสสฺสํ อคฺคฺคฺคํ สุตฺสํ มาเรตฺวา อิทํ กณฺหิสฺสามิติ ๗ อถ นัน
เอกทิวสํ อาห ภทฺเต อหิ ตทา ราชฺปริเสหิ นียมาโน
อสฺกปฺพพตฺตมฺคฺคเก รุกฺขเทวตฺตาย พลิกมฺมํ ปฏฺฐิสฺสุณฺธิ สว มํ พลิกมฺมํ
อลภมาณา หีสวเปติ (๑) พลิกมฺมํ กโรมาติ ๗ สาธุ สามิ สชฺเชตฺวา
เปเสหิติ ๗ ภทฺเต เปเสตฺถุ น วฏฺฐติ มยฺ อโภปิ สพฺพา
ภรณฺปฏิมฺณฺฑิตา มหนฺเตน ปรีวาเรน คนฺตฺวา ทสฺสามาติ ๗
สาธุ สามิ ตถา กโรมาติ ๗

อถ นัน ตถา กಾರೆตฺวา ปพฺพตฺปาถิ คตฺกาเล อาห
ภทฺเต มหาชนัน ทิสฺวา เทวตา พลิกมฺมํ น สมฺปฏฺฐิจฺฉิสฺสติ
มยฺ อโภว อภิรฺุหิตฺวา เทมาติ ๗ โส ตาย สาธุติ สมฺปฏฺฐิจฺฉิโต
ตํ พลิปาถฺฐิ อุกฺขิปาเปตฺวา สยฺ สนนฺทฺชฺปญฺจาโร หุตฺวา
ปพฺพตฺตมฺคฺคํ อภิรฺุหิตฺวา เอกสฺตโปริสํ ปปาตํ นิสฺสาย
ชาตฺรูกฺขมฺมุเล พลิกาชฺนํ จปาเปตฺวา ภทฺเต นานํ พลิกมฺมตฺถาย
อากฺโต ตํ ปน มาเรตฺวา ปิณฺนุชฺชนนฺเต คเหตฺวา คมิสฺสามิติ
อากฺโตมฺหิ ตว ปิณฺนุชฺชนัน โอมุณฺจิตฺวา อุตฺตรสาณฺเณน ภณฺฑิกํ
๑. ส. หีสวเปติ ๗ ม. ภายาเปติ ๗

*เล่มที่ 32 กัจจानิวคควณณนา หน้า 313

กโรหิตี อาห ๑ สามิ มํ กสฺมา มาเรสีติ ๑ ธนการณาติ ๑
สามิ มยา กตคฺฉิ อนุสฺสร อหํ ตํ พนฺธิตฺวา นียมานํ
เสฏฺฐิปุตฺเตน ปริวตฺติตฺวา พหุชนํ ทตฺวา ชีวิตํ ลภาเปสี
เทวสีกํ สหสฺสํ ลภมานาปี อญฺฉํ ปฺริสํ น โอลเกมิเอว
หิตว อุปการิกา มา มํ มาเรหิ พหุญจ เต ชนํ ทสฺสามิ
ทาสี จ ภวิสฺสามีติ ตํ ยาจนฺติ ปจฺมํ คาทมาห

[๑๑๓๗]อิทํ สุวณฺณกาญฺริ มุตฺตา เวทฺฐิยา พหุ

สพฺพิ สหสฺสํ(๑) ภทฺทนฺเต มญฺจ ทาสีติ สวยาติ ๑

ตตฺถ กายฺรนฺติ คีวํ ปีลนฺชนปสาชนํ กาญฺริ ๑ สวยาติ

มหาชนมชฺเฒ สวเวตฺวา ทาสี กตฺวา คณฺหาหิ ๑

ตโต สตฺตฺถเกน

[๑๑๓๘]โอโรปยสฺสุ กลฺยาณิ(๒) มา พหุ(๓) ปรีเทวสี

เนวาทิ อภิขานามิ อาคนฺตฺวา(๔) ธนมากตฺนฺติ

อตฺตโน อชฺฌาสยานุรูปํ ทุคฺคิยคากาย วุคฺตาย สุลสา

จานุปฺปตฺติการณํ ปฏฺฐิลภิตฺวา อโย โจรโร มยฺหํ ชีวิตํ น ทสฺสติ

อุปาเยน นํ ปจฺมตรํ ปปาเต ปาเตตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสามีติ

จินฺเตตฺวา คาททฺวยมาห

[๑๑๓๙]ยโต สรามิ อตฺตานํ ยโต ปตฺโตสฺมิ วิญฺญุตํ

น จาหํ(๕) อภิขานามิ อญฺฉํ ปียตรํ ตยา ๑

๑. ส. ม. หรสฺสุ ๑ ๒. ส. กลฺยาณิ ๑ ๓. ม. พาพฺหํ ๑

๔. ม.อหนฺตฺวา ๑ ๕. ส. เนวาทิ ๑

*เล่มที่ 32 สุตสาชาตัก หน้า 314

[๑๑๔๐]เอหิ ตं อุปคฺยหิสฺสั กริสฺสั ตं(๑) ปทกฺขิณฺ
 น หิ ทานิ ปฺน อตฺถิ มม ตฺยตฺถจ สงฺกโมติ ฯ
 สตฺตฺโก ตสฺสา อธิปฺปายํ อชานนฺโต สาธุ ภาทุเท เอหิ
 อุปคฺยหสฺส มนฺติ อาห ฯ สุตสา ตं ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺ กตฺวา
 อุปคฺยหิตฺวา อิทานิ ตं สามิ จตฺตฺส ปสฺเสสฺส วนฺทิสฺสามิติ วตฺวา
 ปาทปฺภิจฺยิ สีสํ จเปตฺวา วามปสฺเส วนฺทิตฺวา ทกฺขิณปสฺเสปี
 ปจฺฉิมปสฺสํ คนฺตฺวา วนฺทมานา วิย หุตฺวา นาคพลา คณฺิกา
 โจริ ทฺวิสฺส ปจฺฉาพาหาสฺส คเหตุวา เหฏฺฐจาสีสํ กตฺวา สตโปริเส
 นรเก ปกฺขิปี ฯ โส ตตฺถเว จุณฺณวิจฺจณฺณํ หุตฺวา มริ ฯ ตं
 กิริยํ ทิสฺวา ปพฺพตฺตมตฺถเก นิพฺพตฺตเทวตา อิมา คาถา อภาสิ

[๑๑๔๑]น หิ สพฺเพสฺส จานเนสฺส ปฺริโส โหติ ปณฺฑิโต
 อิตฺถิปี ปณฺฑิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจฺจณฺณา ฯ

[๑๑๔๒]น หิ สพฺเพสฺส จานเนสฺส ปฺริโส โหติ ปณฺฑิโต
 อิตฺถิปี ปณฺฑิตา โหติ ลหฺมตฺถํ วิจฺจนฺติกา ฯ

[๑๑๔๓]ลหฺมจ วต สา ขิปปํ(๒) นิกฺกุเจ สมเจตฺยิ
 มิกํ ปุณฺณายตเนว(๓) สุตสา สตฺตฺกํ วริ ฯ

[๑๑๔๔]โยธ อุปฺปติตํ อตฺถํ น ขิปปมนฺนุพฺพชฺชติ
 โส หลฺยเต มนฺทมตี โจโรว กิริคฺคพฺกเร ฯ

๑. ส. จ ฯ ๒. ส. ม. วต ขิปปฺปญจ ฯ

๓. ม. ปุณฺณายเตเนว ฯ

*เล่มที 32 กจจานิวควณณา หน้า 315

[๑๑๔๕] โยธ(๑) อุปรตตี อตุถึ จิปรเมว นิโพธตี

มจเจเต สตุตฺตสมพธา สุตสา สตุตฺตคามิวาตี ฯ

ตตุถ ปณฺฑิตา โหตีตี อิตฺตีปี ปณฺฑิตา ตตุถ ตตุถ วิจกฺขณา
โหตี ฯ อถวา อิตฺตีปี ปณฺฑิตา เจว ตตุถ ตตุถ วิจกฺขณา จ
โหตี ฯ ลหุมตฺถึ วิจินฺตีกาตี ลหุจิปรปี อตุถึ วิจินฺตีกา ฯ ลหุญจ
วตาคี อทนฺธญจ วต ฯ จิปรปลจชาติ อจิเรน จ ฯ นิกฺกุเจ
สมเจตยิตี สนฺตีกะ จิตาว ตสฺส มารณฺญาญํ จินฺเตตี ฯ ปุณฺณายตเน-
วาตี ปุริตฺชนฺสุมี ฯ อิทํ วุตฺตํ โหตี ยถา เณโก มิกฺกทฺฐโก
อากิณฺณปุณฺณเณ ชนฺสุมี(๒) จิปรปี มิกิ วรตี เอวํ สุตสา สตุตฺตํ
วรตี ฯ โยธาตี โย อิมสุมี สตุตฺตโลเก ฯ นิพฺโพธตีตี ชานาตี ฯ
สตุตฺตคามิวาตี สตุตฺตกา อิว ยถา สุตสา มุตฺตา เอวํ มจเจตีตี
อตุถึโล ฯ

อิตี สุตสา โจริ วรตีวา ปพฺพตา โอรุญฺห อตุตโน ปริชนสฺส
สนฺตีกํ คนฺตฺวา อยฺยปฺตุโต กหนฺติ ปุญฺจา มา ตํ ปุจฺจิตฺถาตี
วตฺวา รถิ อภิรุหิตฺวา นครเมว ปาวีตี ฯ

สตุถา อิมิ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา ชาตกํ สโมธานะสี ตทา
เต อุโก อิมะเยว อหะสิ เทวตา ปน อหะเมวาตี ฯ

สุตสาชาตกํ ตตียํ ฯ

๑. ม. โย จ ฯ ๒. ม. สกณฺฑปุณฺณชนฺสุมี ฯ

สุมงกุลชาติกั

ภูสมุหิ กุฑุโรติ อิทั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต ราโชวาท-
สุตุตติ อารพุก กเถสิ ๑ ตทา ปน สตุถา โกสตรณญา ยาจิโต
อติตติ อหาริ

อติเต พาราณสิขั พรหมทตโต รชขั กาเรนุโต มหาทานั
ปวตเตสิ ๑ ตสส สุมงกุลโถ นาม อุยยานปาโล อโหสิ ๑ อเถโก
ปจเจกพุฑุโร นนทมูลกปพุการา นิกขมิตุวา จาริกณจรมานो
พาราณสิ ปตุวา อุยยาน เวสิตุวา ปุนทิวเส นคริ ปินุทาย
ปาวิสิ ๑ ตเมนนั ราชา ทิสวา ปสนนุจิติโต วนทิตุวา ปาสาทั
อาโรเปตุวา ราชาสเน นิสิตาเปตุวา นานกุลรเสหิ ขาทนิย-
โกชนิเยหิ ปริวิสิตุวา อนุโมทนั สตุตวา ปสนนุจิติโต อตุตโน
อุยยาน เวสนตุถาย ปฏิลลณั กเหตุวา อุยยานั เปเสตุวา
สขมปิ กตุตปาดราโส คนตุวา รตติภูจानทิวาภูจानาทินิ
สิวิทิตุวา สุมงกุลลั นาม อุยยานपालิ เวยยาวจจกริ กตุวา
นคริ ปาวิสิ ๑ ปจเจกพุฑุโร ตโต ปฏุจาย นินวฑุธิ ราชเคเห
ภูณชนุโต ตตุถ จิริ วสิ ๑ สุมงกุลโลปิ นั สกุกจจि อุปฏุจहि ๑

อเถกทิวสิ ปจเจกพุฑุโร สุมงกุลลั อามนุเตตุวา อหิ
กติปาหิ อสุกคามั นาม นิสุสาย เวสิตุวา อากมิสุสामิ रणโถ
อาโรเจยยาสิติ วตุวา ปกุกามิ ๑ สุมงกุลโลปิ रणโถ อาโรเจสิ ๑

*เล่มที่ 32 กัจจານิวคควณณนา หน้า 317

ปจเจกพทุโธ กติปาหิ ตตถ วสิตฺวา สายิ สุริเย อตถงคเต
ตํ อุยฺยานํ ปจจาอมิ ฯ สุมงฺกโล ตสฺส อากมนภาวํ อชานนฺโต
อตฺตโน เคนหิ อคมาสี ฯ ปจเจกพทุโธปิ ปตฺตจิวริ ปฏฺฐิสาเมตฺวา
โลกิ จงฺกमितฺวา ปาสาณผลเก นิสิตฺติ ฯ ตํ ทิวสํ ปน อุยฺยาน-
पालสฺส ฌริ ปาหุณกา อากมีสุ ฯ เตสํ สุปฺพยุถฺชนตฺถาย
อุยฺยานเ อภยลทฺธํ มิกิ มาเรสุสามิตฺติ ฐนฺุ อาทาย อุยฺยานํ
คนฺตฺวา มิกิ อุปฺชาเรนฺโต ปจเจกพทุธํ ทิสฺวา มหามิกิ
ภวิสฺสตีติ สลฺถาย สริ สนนฺหิตฺวา วิษฺมฺมิ ฯ ปจเจกพทุโธ
สีสํ วิวริตฺวา สุมงฺกลาติ อาห ฯ โส ภยปฺปตฺโต(๑) หุตฺวา
ภนฺเต อหิ ตุมฺหากิ อากตภาวํ อชานนฺโต มิกิ ติ สลฺถาย
วิษฺมฺมิ ขมถ เมติ วตฺวา โหตุ อิทานิ กิ กริสฺสสิ เอหิ
สริ ลฺลยฺจิตฺวา คณฺหาติ วุตฺเต वनฺทิตฺวา สริ ลฺลยฺจิ ฯ มหตี
เวทนา อุปฺปชฺชิ ฯ ปจเจกพทุโธ ตตฺถเวย ปรินิพฺพายิ ฯ
อุยฺยานปาโล สเจ ราชา ชานิสฺสตี น เม ชิวิตํ ทสฺสตีติ
ปฺปุตฺตทาริ คเหตฺวา ปลาโย ฯ ดาวเทว ปจเจกพทุโธ ปรินิพฺพฺโตติ
เทวตานุภาเวน สกถนกริ เอกโกลาหลิ ชาตํ ฯ

ปฺนทิวเส มนฺุสฺสา อุยฺยานํ คนฺตฺวา ปจเจกพทุธํ ทิสฺวา
อุยฺยานปาโล ปจเจกพทุธํ มาเรตฺวา ปลาโตติ รลฺโย กถยีสฺสุ ฯ
ราชา มหนฺเตน ปรีวาเรน [๒] คนฺตฺวา สตฺตาหิ สริรปฺปฺงิ กตฺวา
๑. สํเวคปฺปตฺโต ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อุยฺยานนฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ 32 สุมงคชาตกั หน้ 318

มหนุเตน สกุกาเรน ฉาเปตวา ชาตโย อาทาย เจตึย กตวา
ตึ ปุเชนุโต ชมเมน รชชั การลึ ๗ สุมงคโลปี เอกสัวจนัร
วึตึนาคเมตวา รลโย จิตตึ ชานึสสามึตึ อาคนุตวา เอก อมจึจึ
ปสึตึตวา มยึ รลโย จิตตึ ชานานึตึ อาห ๗ โส รลโย
สนุตึเก [๑] ตสส คณึ กเถลึ ๗ ราชา อสณนุโต วยึ อโหลึ ๗
อด อมจึจึ ปุน กึญจึ อกเถตวา รลโย อนตตมนนากาวึ สุมงคตส
กเถลึ ๗ โส ทุคึยสัวจนเรปึ อาคนุตวา ตเถว ราชา ตุนหึ
อโหลึ ๗ ตคึยสัวจนเร คนุตวา ปุตตทารึ กเหตุวาว อาคณึ ๗
อมจึจึ รลโย มทุากาวึ ฅตวา ตึ ราชทวารเร จเปตวา ตสส
อาคตทาวึ รลโย กเถลึ ๗ ราชา ตึ ปกโกสาเปตวา ปฏึสนนธารึ
กตวา สุมงค กสุมมา ตยา มม ปุณณกเชตโต ปจเจกพุทุช
มารึโตตึ ปุจณึ ๗ โส นานึ เทว ปจเจกพุทุช มาเรมึ อปึ
จ โข อมึนา นาม การณน อึทึ นาม อกาสึนตึ ตึ ปวตตึ
อาจึกึชึ ๗ อด นั ราชา เตนหึ มา กายึตึ สมสสาเสตวา
ปุน อญยานปาลเมว อกาลึ ๗

อด นั โส อมจึจึ ปุจณึ เทว กสุมมา ตุมเห เทว วาเร
สุมงคตส คณึ สุตวาปึ กึญจึ อกถยึตวา กสุมมา ปน ตคึยวาเร
สุตวา ตึ ปกโกลึตวา อนุกมปิตถาตึ ๗ ราชา ตาต รลญา
นาม กุทุเชน สหสา กึญจึ กาคู น วญญตึ เตนานึ ปุพุเพ
๑. ม. เอตถนุตเร คนุตวาตึ ทึสสตึ ๗

*เล่มที่ 32 กจจนวนิวกวณณนา หน้า 319

ตุนหิ หุตวา ตติยวเร สุมงคเต มม จิตตสฺส มุทฺทาวํ ฌตฺวา
ตํ ปกฺโกสาเปสินฺติ ราชวตฺตํ กเถนฺโต อีมา คาถา อาห

[๑๑๔๖] ภูสมฺหิ กุทฺโธติ อเปกฺขิยาน

น ตาว ทณฺท์ ปนเยยฺย อีสฺสโร

อภูจฺจันโส อปฺปฏิรูปมตฺตโน

ปรสฺส ทุกฺขานิ ภูถึ อูทฺริเย ฯ

[๑๑๔๗] ยโต ปชานเยยฺย ปสฺทามตฺตโน

อตฺถิ นียฺญเชยฺย ปรสฺส ทุกฺกภู

ตทายมตฺโถติ สยฺ อเปกฺขิย

อถสฺส ทณฺท์ สทิสฺสํ นีเวสเย ฯ

[๑๑๔๘] น จาปี ฌาเปติ ปรํ น อตฺตนํ

อมฺจุจฺจิตฺโต โย นยเต นยานยํ

โย ทณฺทฺชโร ภวตฺธิช อีสฺสโร

ส วณฺณคฺคฺตฺโต สิริยา น รัชฺติ ฯ

[๑๑๔๙] เข ขตฺติยาเส อนิสฺมมการิโน

ปเนนฺติ ทณฺท์ สหสา อมฺจุจฺจิตฺตา(๑)

อวณฺณสํยฺตฺตาว(๒) ชนฺนติ ชีวิตํ

อิโตปี จุตฺตาปี ปยนฺติ(๓) ทุกฺคตฺตี ฯ

๑. ส. ม. ปมฺจุจฺจิตฺตา ฯ ๒. ม. อวณฺณสํยฺตฺตา ฯ

๓. ส. ม. อิโต วิมุตฺตาปีจ ยนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 สุมงคชาตกั หน้า 320

[๑๑๕๐]ธมเม จ เย อริยปฺปเวทิตฺเต รตา

อนุตฺตรา เต วจสา มนสา กมฺมฺนา จ

เต สนฺติโสฺรจฺจสมาธิสณฺจिता(๑)

วชนฺติ โลกั ทุกฺขั ตถาวีธา ฯ

[๑๑๕๑]ราชาหฺมสฺมิ นรปฺมฺทานมิสฺสโร

สเจปี กุชฺฌามิ จเปมิ อตฺตณั

นิเสชฺยนฺโต ชนตั ตถาวีธั

ปนฺนํ ทณฺฑํ อนุกมฺปิ โยนิโสฺติ ฯ

ตตฺถ อเปกฺขิยานาติ อเปกฺขิตฺวา ชานิตฺวา ฯ อิถั วุคฺคั โหติ
ตาท ปจฺวิสฺสโร ราชา นาม อหั กุสั กุทฺโธ พลวโกธาภิภูโตติ
ณตฺวา อฏฺฐวคฺคฺคาภิเกทั ทณฺฑํ ปฺรสุส น ปนฺนํ น ปวตฺเตยฺยค
กัการณฺนา กุทฺโธ หิ อฏฺฐวคฺคฺกั โสพสวคฺคฺกั กตฺวา อฏฺฐาเนน
อการณฺเนน อตฺตโน ราชภาวสุส อนนฺรูปึ อิมั เอตฺตกั นาม
อาหฺราเปถ อิถั วาสุส กโรธาติ ปฺรสุส กุสั ทุกฺขานิ พลวทุกฺขานิ
อุทึเรยฺย ฯ

ยโตติ ยทา ฯ อิถั วุคฺคั โหติ ยทา ปน ราชา ปฺรสุมิ
อุปฺปนฺนั อตฺตโน ปสาทั ชานนฺนํ อถ ปฺรสุส ทุกฺกณฺนั อตฺถั
นินฺนํเชยฺย อุปฺปริกฺขยฺย ตทา เอว นินฺนํชนฺโต อยั นามตฺถ
อตฺถอ อยเมว ตสุส โทโสฺติ สยั อตฺตปจฺจกฺขั กตฺวา อถสุส
๑. ส. ขนฺติ... ฯ

*เล่มที่ 32 กจจนิวคควณณนา หน้า 321

อปราชการกสฺส อฏฺจวตฺตูกเหตุ อฏฺจเวว โสฬสวตฺตูกเหตุ โสฬเสว
กหาปณเณ คณฺหนุโต ทณฺฑํ สทิสํ กตฺโทสานุรูปํ นีเวสเย จเปยฺย
ปวตฺเตยฺยาติ ฯ

อมุจฺฉิตฺติ ฉนฺทาทิวเสน อคตฺทิกิเลเสหิ อมุจฺฉิตฺติ อนภิกฺกฺโต
หุตฺวา โย นยานยํ นยติ อฺปปริกฺขติ โส เนว ปรี ฉาเปติ
น อตฺตानํ ฯ ฉนฺทาทิวเสน หิ อเหตุกํ ทณฺฑํ ปวตฺเตนฺโต ปรมฺปิ
เตน ทณฺฑเณ ฉาเปติ ทหติ ปิเพติ อตฺตานมฺปิ ตโตนิทานน
ปาเปน อยํ ปเนวํ ปรี ฉาเปติ อตฺตानํ ฯ โย ทณฺฑทโร ภวตฺติ
อิสฺสโรติ โย อิทฺ ปจฺวิสฺสโร ชาโต อิทฺ สตฺตโลกเก โทสานุจฺฉวิกํ
ทณฺฑํ ปวตฺเตนฺโต ทณฺฑทโร โหติ ฯ ส วณฺณคฺคฺตฺติ คฺควณณน
เจว ยสวณฺณน จ คฺคฺตฺติ รกฺขิตฺติ สิริยา น ธีสฺติ น
ปรีหายติ ฯ อวณฺณสํยฺตฺตาว ชนฺตีติ อชฺมมิกา โลลราชาโน
อวณฺณน ยุตฺตา หุตฺวา ชีวิตํ ชนฺติ ฯ ชฺมเม จ เย อริยปฺ-
ปเวทิตฺติ ये ราชาโน อจารอรฺเยหิ ชฺมมิกฺราชฺหิ ปเวทิตฺติ ทสฺวิเช
ราชชฺมเม รตา ฯ อนฺนคฺตฺตรา เตติ เต วจสา มนฺสา กมฺมฺนา
จ ตีหิปี เอเตหิ อนฺนคฺตฺตรา เชฏฺฐกา ฯ เต สนฺติโสฺรจฺจสฺมาธิ-
สณฺจิตฺตาติ เต อคฺติปฺหานน กิเลสสนฺตฺติยญฺจ สฺสึลยสฺงฺขาเต โสฺรจฺเจ
จ เอกคฺคฺตาสฺมาธิหิ จ สณฺจิตฺตา ปตฺติฏฺฐิตฺตา ชฺมมิกฺราชานอ ฯ
วชนฺติ โลกํ ทฺภยณฺติ ชฺมเมน รชฺชํ กาทฺเรตฺวา มนฺสฺสโลกโต
เทวโลกํ เทวโลกโต มนฺสฺสโลกนฺติ อฺภยโลกเมว วชนฺติ นีรยาทีสุ

*เล่มที่ 32 สุมงคชาตกั หน้า 322

น นิพพตุนนติ ฯ นรปมุตานนติ นรานนจ ปมุตานนจ(๑) ฯ จเปมิ
อตตทานนติ กุทุโชปี โทชวเสน อคนุตวา อตตทานัน โปราณกรราชูหิ
จปีตนยสุมีเยว จเปมิ วินิจจยธมมัม น กินทามิ ฯ

เอวံ จหิ คาทาหิ รณณา อตตโน कुณ กถิตे सपुपापि
राजप्रिसा तुग्गुजा ओयं सीताजारकुणसम्पत्ति तुमहाकण्णवेव
อนुरูपाति रणुलो कुณ कथीसु ฯ सुमङ्गलो पन प्रिसाय
कथितावसाने उग्गुजाय राखानं वनूतित्वा अणुशलं पकुय्ह रणुलो
कुत्तिं किरुनोत्ते तिसुत्ते कथा अणुत्ति

[๑๑๕๒] तीरिं ज लुकिं ज तवेव चत्तिय

ชนาธิป मा विखहि कुताजनं

अकुओरुनो निज्जपसननजित्तो

अनिंमे कुवं वसुत्ततानिं पालयं ฯ

[๑๑๕๓] कुणेहि ऐतेहि उपेत(२) चत्तिय

जित्तरियवत्तुत्तिं सुवाजे ओओरुनो

सुधिं अनुपपिप पसास मेतहिं

ओत्तोपिं जुत्तोपिं ज यahi(३) सुकुत्तिं ฯ

[๑๑๕๔] ऐवं सुत्तिंतेन(४) सुत्तात्तिंतेन

धम्ममेन वणायेन उपायसो नयं

๑. ม. นารินนจ ฯ ๒. ส. อุเปหิ ฯ ๓. ส. อิต วิมุตโตปปี วซahi ฯ

ม. อิต วิมุตโตปปี จ ยahi ฯ ๔. ย. สุत्ति์เตน ฯ

*เล่มที่ 32 กจจนินวคควณณนา หน้า 323

นิพพาปเย สงขุกิตฺ มหาชนํ

มหาว เมโฆ สลิเลน เมทนินฺติ(๑) ฯ

ตตฺถ สิริ จ ลกฺขี จาติ ปริวารสมฺปตฺติ จ ปญฺญา

จ ฯ อนินฺโฆติ นิททุกฺโข หุตฺวา ฯ อุเปต ขตฺติยาติ อุเปโต
ขตฺติย ฯ อยเมว วา ปาโฆ ฯ จิตฺมริยวตฺตฺติ จิตฺอริยวตฺติ
นาม ทสฺราชมฺมสงฺขาตโปราณฺกราวตฺติ ตตฺถ ปตฺติจฺจิตฺตฺตา
จิตฺราชมฺโม หุตฺวาติ อตฺถโธ ฯ อนฺนุปิพฺ ปสาส เมทนินฺติ
อนฺนุปิพฺ ปสาส เมทนิญจ ฯ อยเมว วา ปาโฆ ฯ สุนิเตนาคี
สุนฺเยน สุการณฺน ฯ ฌมฺเมนาติ ทสกฺสกลกมฺมปถฌมฺเมน ฯ
ฌาเยนาติ ปฺริมฺปทสฺเสวตฺ เววจนํ ฯ อุบายโสติ อุบายโกสฺสเลน ฯ
นยฺนฺติ นยฺนฺโต รัชฺชํ อนฺนฺสาสนฺโต ฌมฺมิกฺราชา ฯ นิพฺพาปเยติ
อิมาย ปฺฏิปตฺติยา กายิกเจตฺตสิกฺทรรถํ อปฺเนนฺโต กายิกเจตฺตสิกฺทุกฺข-
สงฺขุกิตฺมฺปิ มหาชนํ มหาวเมโฆ สลิเลน เมทนี วิย นิพฺพาปเยย
ตฺวมฺปิ ตเถว นิพฺพาเปหิตี ทีเปนฺโต เอวมาห ฯ

สตฺถา โกสฺสรณฺโณ โอวาทวเสน อิมํ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา
ชาติกํ สโมธานฺสี ตทา ปจฺเจกพฺพุโธ ปรีนินฺพุโธ สุมงฺคโล
อานนฺโท อโหสิ ราชาน ปน อหเมวาคี ฯ

สุมงฺคลชาติกํ จตฺตํ ฯ

๑. ม. เมทนินฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 หน้า 324

กุงคมาลชาตัก

องคารชาตาคิ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อุโปสถกมมํ
อารพุก กเถสิ ฯ

เอกทิวลํ หิ สตุถา อุโปสถิกเอ อามนุเตตฺวา อุปาสกา
สาธูรูปํ โว กถํ อุโปสถํ อุปวสนุเตหิ ทานํ ทาทพฺพํ สิลํ รุกฺขิตพฺพํ
โกโร น กาทพฺโพ เมตฺตา ภาวตพฺพา อุโปสถวาโส วสิตพฺโพ
โปราณกปณฺฑิตา หิ เอกํ อุปทฺตฺวโปสถกมมํ นิสฺสาย มหายลํ
ลภิสฺสูติ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโ อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหุมทตฺเต รชฺชํ การนุเต ตสมิ นลเร
สุจิปริวาริ เสฏฺฐิ อโหสิ อสฺสิโกฏวิภโว ทานาทิปฺลฺลณาริโต ฯ
ตสฺส ปุตฺตทาโรปิ ปริชโนปิ อนตฺมโส ตสมิ ฆเร วจฺจปาลกาปิ
สพฺเพ มาสสฺส น ทิวเส อุโปสถํ อุปวสนุติ ฯ ตทา โพธิสตุโต
เอกสมิ ทลิตฺทกฺกุเล นินฺพพตฺติตฺตฺวา ภตฺตี กตฺวา ชีวิตํ กปฺเปนุโต
กิกฺุณน ชีวติ ฯ โส ภตฺตี กริสฺสามิติ ตสฺส เกหํ กนฺตฺวา
วณฺทิตฺวาเอกมนฺตํ จิตฺโ กิ อากโตสฺสิติ วุตฺเต ตุมฺหากํ ฆเร
ภตฺติยา กมฺมกรณฺตถนฺติ อหา ฯ เสฏฺฐิ อณฺเณลํ ภตฺติกาณํ
อากตทิวเสยว อิมสมิ เกहे กมฺมํ กโรนฺตา สิลํ รุกฺขนฺติ สิลํ
รุกฺขิตฺตุํ สกฺโกนฺตา กมฺมํ กโรถาติ วทติ ฯ โพธิสตุตสฺส ปน
สฺสิลrukฺขนํ นาจิกฺุขิ ฯ สาธู ตาต อตฺตโน ภตฺตี ชเนตฺวา กมฺมํ
กโรหิตฺติ อหา ฯ โส ตโต ปญฺจาย สฺวโจ หุตฺวา อูริ ทตฺวา

*เล่มที่ 32 กจจันนวิคควณณนา หน้้า 325

อตุตโน กิลมถ์ อคณตว้า ตสฺส สพฺพกจจันน กโรตติ ฯ ป้าโตว
กมมมถ์ กนตว้า ส้าย อากจจติ ฯ

อถกทิวสั นคเร ฉณั โฆเสถสั ฯ มหาเสถฐิ ทาสี
อามนตตว้า อชฺชุปโปสถทิวโส เคเห กมฺมกรานั ป้าโตว ภตถ์
ปจิจว้า เทหิ กาลสฺเสว ภูณชิตว้า อุโปสถิก้า ภวิสฺสนถ์ตี
อ้า ฯ โพธิสฺสโต กาลสฺเสว วุฏจาย กมมมถ์ อคมาสิ ฯ อชฺช
อุโปสถิกอ ภเวยยาสีติ ตสฺส กอจि น้าโรเจสิ ฯ เสสกกมฺมกร้า ป้าโตว
ภูณชิตว้า อุโปสถิก้า อหเสถสั ฯ เสถฐิปี สปตฺตทวารปรีชโน อุโปสถ์
อธิฏจหิ ฯ สพฺเพปี อุโปสถิก้า อตุตโน วสนภูจันน กนตว้า สี่ถ์
อ้าวชฺเชนต้า นิสี่ทิสุ ฯ โพธิสฺสโต สกถทิวสั กมมมถ์ กตว้า
สุริยคถงกมมเวลาย อากโต ฯ อถสฺส ภตถก้าริก้า หตถโชรวนั
ทตว้า ป้าภูย้า ภตถ์ วชฺเชตว้า อุปน้าเมสิ ฯ โพธิสฺสโต
อณฺเณสฺส ทิวเสถสฺส อิมาย เวลาย มหาสทฺโท อโหสิ อชฺช กห้
คต้าติ ปุจจิ ฯ สพฺเพ อุโปสถ์ สมห้ายิตว้า อตุตโน อตุตโน
วสนภูจันน้า กต้าติ สุตว้า จินฺเตสิ เอตถก้าน สี่ถวนถ้าน
อนถเร อห้ เอโก ทุสสี่โล หุตว้า น วสิสสามิ อิท้านิ
อุโปสถถงเกสฺส อธิฏจิเตสฺส โหติ นุ โข อุโปสถกมมมถ์ โนติ โส กนตว้า
เสถฐิ ปุจจิ ฯ อถ นั เสถฐิ ต้าต ป้าโตว อนธิฏจิตตตว้า สกถ์
อุโปสถกมมมถ์ น โหติ อุปทฺตูปโปสถกมมมถ์ ปน โหตีติ อ้า ฯ

โส เอตถกมปี โหตุติ อ้า ฯ เสถฐิสฺส สนนติเก

*เล่มที่ 32 กงคมาลชาตกั หน้ 326

สมาทึนนสึโล หุตุวา อุโปสถึ อธิฏุจาย อตุตโน วสโนกาลึ
ปวิสิตุวา สึลึ อวาชเชนุโต นึปชชึ ๑ อถสสุ สกถทิวสึ
นึราหารตาย ปจุนึมยามสมนนตุเร สตุถกวาตา สมภูจหึสุ ๑
เสฏุจึนา นานาภสชชานึ สัหริตุวา ปรีภุญชาติ วุจมาโนปี
อุโปสถึ น ภึนุทึสสามึติ ชึวิตปรียनुตึกั กตุวา สมาทึยनुตึ
อาห ๑ พลวเวทนา อุปปชชึ ๑ อรุณुकุมนเวลาย สตี
ปจจุปภูสเปตุ นาสกชึ ๑ อถ นั อิทานึ มริสสุตึตึ นึหริตุวา
ไอสารเก นึปชชชเปตุ ๑ ตสุมึ ขณ พาราณสึราชา รถวรคโต
มหนตุเดน ปรีวารน นลริ ปทกชึณั กโรนุโต ตั จานึ
สมปปาปุนึ ๑ โปธิสตุโตปี ตสสุ สึรี ไอโลเกตุวา[๑] โลกึ
อุปปาเทตุวา รชชึ ปตุเถลึ ๑ โส จวึตุวา อุปทตุโปสถกมมสุส
นึสสุนุเทน ตสสุ อकुมहेลึยา กุจึนึสุมึ ปฎึสนุธิ กณุหึ ๑ ส
ลทชคทุกปรีหารา ทสมาสจเยน ปตุตั วึชายึ ๑ อุทยกุมารอิตึสสุ
นามึ อกัสุ ๑ โส วยปตุโต สพพิปปานึ นึปสุตึ ปาปุนึ
ชาติสสุรณาณน อตุตโน ปุพุกมมึ สริตุวา อปปสุส กมมสุส
ผลึ มเมทनुตึ อภึกขณั อุทานึ อุทานลึ ๑ โส ปึตุ อจเยน
รชชึ ปตุวาปี อตุตโน มหนตุ สึรึวึภวึ ไอโลเกตุวา ตเทว อุทานึ
อุทานลึ ๑

อถกทิวสึ นคเร ฉณั สชชชึสุ ๑ มหาชโน กึพาปสุโต

๑. ม. เอตุถनुตเร ตสุมึนุตึ ทึสสุตึ ๑

*เล่มที่ 32 กจจนินวควณณนา หน้า 327

อโหสิ ๑ ตทา พาราณสียา อุตฺตรทวารวาสี เอโก ภติโก
 อุทกภตี กตฺวา ลทฺฐิ อทฺตมาสกํ ปาการิฏฺฐิกาย อนฺตเร จเปตฺวา
 [๑]ตตฺถ อุทกภตีเมว กตฺวา ชีวมานาย เอกาย กปณฺติถฺยิยา สทฺฐี
 ลํวาลิ กปฺเปติ ๑ สทา ตํ อาท สามิ นคเร ฉโน วตฺตติ สเจ
 เต กิณฺจิ อตฺถิ มยมฺปิ กิเพชฺยามาติ ๑ อาม อตฺถิติ ๑ กิตฺตํ
 สามิติ ๑ อทฺตมาสกโกติ ๑ กหํ โสติ ๑ อุตฺตรทวารเร อิกฺจกนฺตเร
 จปิโตติ อิตฺ เม ทฺวาทสโยชนนฺตเร นิธานํ ตว ปน หตฺถे กิณฺจิ
 อตฺถิติ ๑ อาม อตฺถิติ ๑ กิตฺตกนฺติ ๑ อทฺตมาสกโกวาติ ๑ อิติ
 ตวทฺตมาสกโก มมทฺตมาสกโกติ มาสกโก โหติ ตโต เอเกน
 โกฏฺจาเสน มาลํ เอเกน โกฏฺจาเสน คนฺธิ เอเกน สุริ คเหตุวา
 กิพิสฺสาม กจฺจ ตยา จปิตํ อทฺตมาสกํ อหาราติ ๑ โส ภริยาย
 เม สนฺติกา กถา ลทฺฐาติ หฏฺจตฺถุโจ ภทฺเท มา จินฺตยิ
 อาริสฺสามิ นนฺติ วตฺวา ปกฺกามิ ๑ นาคพลโถ ภตโก ฉ โยชนานิ
 อติกกมฺม มชฺชนฺตีกสมเย วิตฺจจิกงฺการสนฺถตํ อิว อุนฺหํ วาลิกํ
 มทฺทนฺโต ธนโลเกน หฏฺจตฺถุโจ กาสาวนนฺตกนิवासโน(๒) กณฺเณ
 ตาลปณฺณํ ปิณฺธุริตฺวา เอเตน อาโยคฺวตฺเตน คีตํ คายนฺโต
 ราชงฺคเณน ปายาสี ๑

อุทยราชา สีหปณฺชริ วิวริตฺวา จิตฺ ตํ ตถา กจฺจนฺตํ
 ทิสฺวา กิณฺธุ โข เอส เอวรูปํ วาตาตปํ อคเณตฺวา หฏฺจตฺถุโจ
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร ภตี กโรนฺโต ทกฺขินทฺวาริ
 # ปตฺวาติ ทิสฺสนฺติ ๑ ๒. ม. กสาวรตฺตนิवासโน ๑

*เล่มที่ 32 กงคมาลชาตก หน้ 328

คายนุโต กจณติ ปุจณิสสามิ นนติ จินเตตวา ปกุโกสนตถาย
เอกั ปุริสั ปหิณิ ๗ เตน คนตวา ราชา ตั ปกุโกสตีติ
วุตเต ราชา มยหิ กิ โหติ นานิ ราชานั ชานามิติ วตวา
พลกกาเรน นีโต เอกมนตั อฏจาสิ ๗ อถ นั ราชา ปุจณนุโต
เทว คาถา อภาสิ

[๑๑๕๕]องการชาตา ปจวิ กุกุกพานุกตา มหิ
อถ คายสิ วตตานิ น ตั ตปติ อาตโป ๗
อทุธั ตปติ อาทิจุโจ อโธ ตปติ วาลุกา
อถ คายสิ วตตานิ น ตั ตปติ อาตโปติ ๗

ตตถ องการชาตาดิ โภ ปุริส อัย ปจวิ วิตจจิกงการิ วิย
อญหชาตา ๗ กุกุกพานุกตาดิ อาทิตตณาริกสงขาเตน กุกุกเพน
วิย อญหवालิกาย อนุกตา ๗ วตตานินิ อโยควตตานิ อาโรเปตวา
กิตติ คายสิ ๗

โส รมโย กถิ สุตวา ตติยั คากมาห
[๑๑๕๖]น มั ตปติ อาตโป อาตปฺปา ตปยนุติ มั
อตุถา หิ วิวิชา ราช เต ตปนุติ น อาตโปติ ๗

ตตถ อาตปฺปาติ วตถุกามกิลเสกามา ปุริสั หิ เต อาตปนุติ
ตสฺมา อาตปฺปาติ วตฺตา ๗ อตุถา หิ วิวิชาติ มหาราช มยหิ
วตถุกามกิลเสกามะ นิสฺสาย กตฺตพฺพา นานากิจฺจสงขาตา วิวิชา
อตุถา อตุถิ เต มั ตปนุติ น อาตโปติ ๗

*เล่มที่ 32 กัจจານิวควณณนา หน้า 329

อถ นั ราชา โก นาม เต อตุโถติ ปุจฺฉิ ฯ โส อาห
อหิ เทว ทกฺขิมทวารे กปณฺติตฺถิยา สทฺธิ สํวาสํ กปฺปยิ ส
มํ ฉณกัฬิ สามี กิฬิสฺสาม อตุถิ เต กิณฺจि หตฺถเตติ ปุจฺฉิ อถ
นั อหิ มม นิชานํ อุตฺตรทวารे ปาการนฺตเร จปิตนฺติ อวฺจ
สา กจฺจ ตํ อาหาร อฺโถปิ กิฬิสฺสามาติ มํ ปหิณฺติ สา เม
ตฺสสา กถา หทฺย น วิชหติ ตํ มํ อนุสฺสรนฺตํ กามาตโป ตปฺติ
อຍ เม เทว อตุโถติ ฯ อถ เหวรูปํ วาตาตปํ อคณฺตฺวา กิณฺเต
ตฺสสนฺการณํ เยน กายนฺโต กจฺจสฺสိติ ฯ เทว ตํ นิชานํ อหริตฺวา
ตาย สทฺธิ อภิรมิสฺสามิติ อิมินา การณฺน ตฺถุโจ กายามีติ ฯ
กิ ปน [๑] โก ปุริส อุตฺตรทวารे จปิตนฺชานํ สตสฺสทฺสมมฺตํ
อตุถิติ ฯ นตฺถิ เทวาติ ฯ เตนหิ ปญฺญาสสฺสทฺसानิ จตฺตาฬิส
ตีส วิสติ ทส ปญฺจ จตฺตาริ ตโย เทว เอโก กหาปโณ อจฺจโฆ
ปาโท จตฺตาริ มาสกา ตโย เทว เอโก มาสโกติ ปุจฺฉิ ฯ สพฺพํ
ปฏิกฺขิปปิตฺวา อจฺจมาสโกติ วุตฺเต อาม เทว เอตฺตํ มยฺหิ
ชนํ ตํ อหริตฺวา ตาย สทฺธิ อภิรมิสฺสามิติ กจฺจามิ ตาย
ปีติยา เตน โสมนฺสฺเสน น มํ เอส วาตาตโป ตปฺตีติ ฯ

อถ นั ราชา โก ปุริส เหวรูปे อาตเป ตตฺถ มา คมิ
อหนฺเต อจฺจมาสกํ ทฺสสามิติ อาห ฯ เทว ตฺมฺหากํ กถาย
จตฺวา ตยฺจ คณฺหิสฺสามิ อิตฺรยฺจ น นาเสสฺสามิ มม คมนํ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร เตติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ 32 กงคมาลชาตัก หน้า 330

อหาเปตวา ตมปิ คเหตุสามิติ ฯ โภ ปุริโส นิวตต มาสกั
เต ทสุสามิ เทว มาสเกติ เอว วฑฒเตตวา โภฏี โภฏีสต
อปริมิต ฌนั ทสุสามิ นิวตตาคิ วุตเตปี เทว ตั คเหตุวา
อิตรมปิ คณหิสสามิจเจว อาห ฯ ตโต เสฏฐิจูจนาทีหิ
จानนุเตรหิ ปโลภิตอ ยาว โอปรชชา ตเถว วตวา อุปฑฒรชชั
เต ทสุสามิ นิวตตาคิ วุตเต สมนปฏิจฉนิ ฯ ราชา กจฉ มม
สหายสส มสสุ์ การเตตวา นหาเปตวา อลงกริตวา อาเนถ
นनुติ อมจเจ อาณาเปสิ ฯ อามจจา ตถา อกัสุ ฯ ราชา
รชชั ทวิธา ภินุทิตวา ตสสุ์ อุปฑฒรชชั ทาเปสิ ฯ โส
ปน ตั คเหตุวาปี อฑฒมาสกเปเมน อุตตรปสสุ์ คโตยเวาติ
วทनुติ ฯ โส อฑฒมาสกรราชา นาม อโหสิ ฯ เต สมนคคา
สมโมทมานา รชชั การนตา เอกทิวสั อญยานัน คมีสุ ฯ
ตตถ กิพิตวา อุตยราชา อฑฒมาสกรณโธ องเก สีสั
กตวา นิปชชิ ฯ ตสมี นิททำ โอภกนุเต ปริวารมนุสสา
กีพานุภวนวเสน ตตถ ตตถ อคมัสุ ฯ

อฑฒมาสกรราชา กิ เม นิจกกาลิ อุปฑฒรชชเณ อิมิ
มาเรตวา อหังเอว รชชั การเสสามิติ ขคคิ อพพหิตวา ปหริสสามิ
นनुติ จินเตตวา ปุน อัย ราชา มั ทลิตทำ กปนมนุสสุ์
อตตนา สมานัน กตวา มหนเต อิสสรียะ ปติจจาเปสิ เอวรूपิ
นาม ยสทายกั มาเรตุ์ มม อิจฉา อุปปนนา อญตตัม วต เม

*เล่มที่ 32 กจจนวนิวกวณณนา หน้า 331

กตุนติ สตี ปฏิลภิตวา ขกัค ปเวเสสิ ฯ อถสส ทุตियมปี ตติยมปี
ตเถว จิตต์ อุปฺปชฺชชิ ฯ ตโต จินฺเตสิ อิทํ จิตต์ ปฺนปฺปํ
อุปฺปชฺชมานํ ปาปกมฺเม โยเชยฺยติ โส อสี ภูมียํ จิปิตฺวา
ราชานํ อฏฺฐาเปตฺวา ขมาหิ เทวาทิ ปาเทสุ ปติ ฯ นนฺ สมฺม
ตว มมนฺตเร โทโส นตฺถิติ ฯ อตฺถิ มหาราช อหํ อิทํ นาม
อกาสินฺติ ฯ เตนหิ สมฺม ขมาหิ เต อิจฺฉนฺโต ปน รชฺชํ
การหิ อหํ อุปฺปราชฯ หุตฺวา อุปฺปฏฺฐหิสฺสามิตี ฯ โส น เม เทว
รชฺเชนตฺถิโต อຍํ หิ ตณฺหา มํ อปาเยสุ นิพฺพตฺตาเปสฺสตี ตว
รชฺชํ ตวเมว คณฺห อหํ ปพฺพชิสฺสามิ ทิฏฺฐมฺเม กามสฺส มฺถํ
อຍํ หิ สงฺกပ္ฺเปนตฺสส วฑฺฒติ น ทานิ นํ อิตฺโต ปฏฺฐาย
สงฺกပ္ฺเปสฺสามิตี อฺทานํ อฺทานนฺโต จตฺตํ คากมาห

[๑๑๕๗]อทุทสํ กาม เต มฺถํ สงฺกပ္ฺปา กาม ชายสิ
น ตํ สงฺกပ္ฺปยิสฺสามิ เอวํ กาม น โหหิสฺสีตี(๑) ฯ
ตตฺถ เอวนฺติ เอวํ มม อนฺตเร ฯ น โหหิสฺสีตี น

อุปฺปชฺชิสฺสตีตี ฯ
เอวญจ ปน วตฺวา ปฺน กามเส อญฺยตฺตสฺส มหาชนสฺส
ธมฺมํ เทเสนฺโต ปญฺจํ คากมาห

[๑๑๕๘]อุปฺปปี กามา น อลํ พหุหิปี น ตปฺปติ
อหหา พาลตฺปนา(๒) ปฏฺฐิวฺชฺเชถ(๓) ชกฺคโตตี ฯ

๑. ส. ม. เหหิสฺสี ฯ ๒. ส. อโห พาลานตฺปนา ฯ ๓. ส. ปฏฺฐิวฺชฺเชถ ฯ
ม. ปรีวชฺเชถ ฯ

*เล่มที่ 32 กงคมาลชาตกั หน้ 332

ตคต อหหาคึ สัวคที่ปนั ฅ ชคคโตตึ ชคคนุโต ฅ
อึทึ วุคตึ โหตึ มหราช อิมสส มหชนสส อปุปาปี
วตुकกามกึเลสกามา น อลั ปรียคตาว พหุหึปี จ เตหึ น
ตปุปเตว อโห อึเม มมรूपา มม สททาคึ ลปนโต
พาลลปนา กามา อึเม วึปสสนั วทเตตวา โพชึปกุชึยานั
ชมมานั ภาวนานุโยคมนุยุคโต ชคคนุโต กุลปคโต ปฎึวึชฅณ
ปรีณูปหานากึสมเยหึ อกึสเมตวา ปชเหยุ ฅ

เอวึ โส มหชนสส ชมมึ เทเสตวา อุทยราชานั รชชึ
ปฎึจฅาเทตวา มหชนั อสสุสมุขั รุทมานั ปหาย หึมวนคึ ปวีลิตวา
ปพพชิตวา ฅนานากึณคึ นึพพคเตลึ ฅ ตสส ปพพชิตกาเล
อุทยราชา คึ อุทานั สกคึ กตวา อุทานนุโต ฅกุกึ ฅาตมาห

[๑๑๕๕]อปุปสส กมมสส ผลั มมยึทึ

อุทโย อชฅคมา มหคตปคคึ

สูลทชลาภา(๑) วต มาณวสส

โย ปพพชึ กามราคึ ปหายาคึ ฅ

ตคต อุทโยคึ อคตานั สนุชาย วทคึ ฅ มหคตปคคณคึ
มหนคทาว ปคคึ วึปคึ อึสสรึยึ อชฅคมา ฅ มาณวสสาคึ
สคตสส มยึทึ สหายสส สูลทชลาภา(๑) ฅ โย กามราคึ ปหาย
ปพพชึโตคึ อชึปปาเยเนวมาห ฅ

๑. ส. ม. สูลทชลาโก ฅ

*เล่มที 32 กจจันนวกวณณนา หน้า 333

อิมิสสา ปน คากาย น โกจ อตุถิ ซานาติ ๑ อถ
นั เอกทิวส์ อคคุมเหสี คากาย อตุถิ ปุจจึ ๑ ราซา น
กเถสี ๑ เอโก ปนสสุ คงคมาโล นาม มงคณหาปีโต โส รัยโย
มสสุ กโรนโต ปจมี ชุรปริกมมึ กตุวา ปจจนา สณทาสน โลมานี
คณหาติ ๑ รัยโย จ ชุรปริกมมกาเถ สขั โหติ โลมหรณกาเถ
ทูกขั ๑ โส ปจมี ตสสุ วริ ทาทูกาโม โหติ ปจจนา สีสจเจท
อากงขติ ๑ อเถกทิวส์ ภาทเท อมุหากั มงคณกปโปโกว พาโลติ
เทวียา ตมตถิ อาริเจตุวา ที ปน เทว กาคู วณฐิติ วุตเต
ปจมี โลมานี คเหตุวา ปจจนา ชุรปริกมมนติ อาก ๑ ส
กปโปกั ปกโกสาเปตุวา ตาต อิทานี [๑] มสสุกรณทิวเส ปจมี
โลมานี คเหตุวา ปจจนา ชุรปริกมมึ กเรยยาสิ รัยญา วริ
คณหาหิติ วุตเต อณเณน เม เทว อตุโถ นตุถิ ตุมุหากั
อุทานคากาย อตุถิ อากิกขถาติ วเทยยาสิ อหนุเต พหุ ฐนั
ทสสามิติ อาก ๑ โส สาฐติ สมุปจิจจิติตุวา มสสุกรณทิวเส
ปจมี สณทาสั คณหิ ที ภาณ คงคมาล อปุพพนเต
กรณนติ รัยญา วุตเต เทว กปโปกา นาม อกตปุพพมปี
กโรนฐิติ วตุวา ปจมี โลมานี คเหตุวา ปจจนา ชุรปริกมมึ
อกาสิ ๑ ราซา วริ คณหาหิติ อาก ๑ เทว อณเณน เม
อตุโถ นตุถิ [๒] อุทานคากาย อตุถิ กเถถาติ ๑ ราซา อตุตโน
๑. ม. เอตุถนตุเร รัยโยติ ทิสฺสติ ๑
๒. ม. เอตุถนตุเร ตุมุหากนฺติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ 32 คงคามชาตกั หน้า 334

ทลิตทกาเล [๑] กเถตุ ลชชุนโต ตาต อมินา เต เวเรน
โก อตุโถ อณณ คณหาหิติ อาห ๑ เอตุ เม เทหิ เทวาติ ๑
โส มุลาวาทกเยน สาธุตติ สมปฏิบัติตวา กุมมาสปีนุชชาตเก
วุดตนเยเนว สพพิ สัวิทหาเปตวา รตนปลุลงเก นิสิติตวา
อหิ คงคามล ปุริมภเว อิมสมึเยว นครเอติ สพพิ ปุริมกิริย
อากิจิตตวา อมินา การณน อุปทุฒคาคั อาห สหาโย
ปน เม ปพพิชิตอ อหิ ปมตุโต หุตวา รชชเมว กาวะมิ อมินา
การณน [๒] อุปทุฒคาคั วทามิติ อุทานสสุ อตุตุ กเถสิ ๑

ตุ สุตวา กปโปโก อุปทุฒโปสถกมเมเนน กิร รณณา อัย
สมปตติ ลทฐา กุสลิ นาม กาคพพิ ยนุณนาหิ ปพพิชิตวา
อตุตโน ปติภูจัน กเรยยนติ จินเตตวา ภาติโกคปริวภูจัน ปหาย
ราชานัน ปพพิชชั อนุชานาเปตวา หิมวนตุ อชโฆคเหตุวา
อิสิปพพิชชั ปพพิชิตวา ติลกขณัน อาโรเปตวา วิปสุสนัน
วทุฒเตตวา ปจเจกโพธิ ปตวา อิทธิยา นิพพตตปตตจิวรรโร
คณฐมาทนปพพิเต ปณจ วสุสานิ วสิตวา พาราณสีราชานัน
โอโลเกสุสามิติ อากาเสนาคนุตวา มงคฺลอุยยานเน มงคฺลสิลาัย
นิสิทิ ๑ อุยยานปาโล สณฺชานิตวา คนุตวา รณโฆ อาโรเจสิ
เทว คงคามโล ปจเจกพุทฺโธ หุตวา อากาเสนาคนุตวา
มงคฺลอุยยานเน นิสินฺโนติ ๑ ราชา สุตวา ปจเจกพุทฺธั

๑. ม. เอตุถนุตเร กตฺนุติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ม. เอตุถนุตเร ปจฺณาติ
ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ 32 กจจันนวกุควณณนา หน้้า 335

วณทิสสามิตี เวเคน นิกขมิ ๗ ราชมาตา ปุตุเคน สทฐีเยว
นิกขมิ ๗ ราชา อูยยานัน ปวิสิตุวา ตัน วณทิตุวา เอกมนุตัน นิสีท
สทฐี ปริสาย ๗ โส รัณณา สทฐี ปฐิสนุถารัน กโรนุโต กิ
พุรหุมทตต อปปมตุโตสิ ฐมเมน รัชชั กอารีสิ ทานาทินิ
ปุลุณยานิ กโรสิตี ราชานัน กุลนาเมน อาลปิตุวา ปฐิสนุถารัน
กโรติ ๗ ตัน สุตุวา รัณโธ มาตา อัย หินชจโจ มลลชชโก
นหาปิตปุตุโต อตุตทานัน น ชานาติ มม ปุตุตัน ปจวิสุสรัน
ชาติชตุตติยั พุรหุมทตตาดิ นามาเนลปติติ กุชฌิตุวา สตุตมม
กาถมาห

[๑๑๖๐]ตปสา ปชหนติ ปापगुम्म

ตปสา นหาปิตกุกุมการภาว(๑)

ตปสา อภิภูยย กงคมาล

นามเนลปสิชช พุรหุมทตตनुติ ๗ท

ตสุสตุโธ อิเม ตาว สตุตา ตปสา อตุตโน กเคน

ตโปकुณน ปापगुम्म ชหนติ กิ ปเนเต นหาปิตกุกุมการภาวมปิ

ชหนติ ยัน ตวั กงคมาล อตุตโน ตปสา อภิภูยย มม ปุตุตัน

พุรหุมทตตนามเนลปสิ ปฐิรูปัน เต เอตनुติ ๗

ราชา มาตริ วาเรตวา ปจเจกพุทฐสสุ कुณัน ปกาเสนุโต

๑. ส. นหาปิตกุกุมการภาว ๗

*เล่มที่ 32 กงคมาลชาตกั หน้ 336

อฏฐม คาทมาห

[๑๑๖๑]สนทฎฎิกเมว อมม ปสสถ

ขนุติโสรัจจสส อัย(๑) วิปาโก

โส(๒) สพพชนสส วนุทีโต อหุ

ตํ วนุทาม สราชิกา สมจจาติ ๑

ตตถ ขนุติโสรัจจสสชาติ อธิวาสนกขนุติยา จ โสรัจจสส
จ ๑ ตํ วนุทามาติ อิทานิ ตํ มัย สราชิกา สมจจา สพเพว
वनุทาม ปสสถ อมม ขนุติโสรัจจัน วิปากนุติ ๑

รณณา มาตริ วาริตาย เสสมหาชโน อฏฐหิตวา อยุดตํ
เต เทว เอวรूपสส หีนชจจสส ตุมเห นามเนนาลปนนุติ อห ๑
ราชา มหาชนั ปฎิพาหิตวา ตสส คณั กเถตุ โอสานคாதมาห

[๑๑๖๒]มา กิณจิ อวจตุถ กงคมาลั

มุนินั โมนปเถสุ สิกขมานั

เอโส หิ อตริ อณณว

ยั ตริตวา วิจรณุติ(๓) วีตโสกาติ ๑

ตตถ มุนินนุติ อคาริกานาคาริกเสชาเสชปจเจกมุนี ๑
โมนปเถสุ สิกขมานนุติ ปุพพภาคปฎิปทาย โพธิปฎิขัยธมม-
สงขาเตสุ โมนปเถสุ สิกขมานั ๑ อณณวณุติ สัสารสมุททำ ๑
๑. ส. โย ๑ ๒. ม. โย ๑ ๓. ม. จรณุติ ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 337

เอว้ วตฺวา ราชา ปจฺเจกพุทฺธ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต มยฺหิ
มาตุ ฆมถาติ อาห ๑ ฆมามิ มหาราชาติ ๑ ราฆปริสาปี นํ
ฆมาเปสิ ๑ ราฆา อตฺตานํ นิสฺสาย วสนตฺถาย นํ ปฏฺญิณฺณํ
ยาจิ ๑ ปจฺเจกพุทฺโธ ปฏฺญิณฺณํ อทตฺวา สราฆิกาย ปริสาย
ปฺสฺสนฺตฺติยาว อากาเส จตฺวา รณฺโณ โอวาทํ ทตฺวา
คณฺฐมาทนเมว คโต ๑

สตุถา อิมิ ฆมฺมเทสนํ อาหริตฺวา เอว้ อฺปาสกา
อฺโปสถวาโส นาม วสิตพุพฺพตฺตโกติ วตฺวา ฆาตกํ สโมฆานนฺสิ
ตทา ปจฺเจกพุทฺโธ ปรีนินฺพุพฺพายิ อจฺจตฺมาสกรราชา อานฺโท
อโหสิ มาตา มหามายา อคฺคฺมเหสิ ราหุลมาตา อฺทฺยราชา
ปน อหเมวาทิ ๑

กจฺจมาลฆาตกํ ปญฺจํ ๑

เจติยราชชาตกำ(๑)

ธมโม หเว หโต หนตตี อิท สตุถา เซตวเน วิหรนโต
เทวทตตส ปจวิปเวสน อารพุก กเถสิ ฯ

ตสมิ หิ ทิวเส ภิกขุ ธมมสภายิ กถิ สมภูจาเปสิ
อาวูโส เทวทตโต มุสาวาทิ กตวา ปจวิ ปวิภูโจ อวิจิปรายโน
ชาโตติ ฯ สตุถา อากนตวา กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ
กถาย สนนินนินาติ ปุจณิตวา อิมาย นามาติ วุตเต น
ภิกขเว อิทาเนว ปุพเพปิ เทวทตโต มุสาวาทิ กตวา ปจวิ
ปวิภูโจเยวาติ วตวา อติต อหริ

อติเต ปจมกปเป มหาสมมโต นาม ราชา อสงเขยยาโยโก
อโหสิ ฯ ตสส ปุตโต โรโซ นาม โรชสส ปุตโต วรโรโซ
นาม ตสส ปุตโต กลยาโณ นาม กลยานสส ปุตโต วรกลยาโณ
นาม วรกลยานสส ปุตโต อุโปสโถ นาม อุโปสถสส ปุตโต
วรอุโปสโถ นาม วรอุโปสถสส ปุตโต มนุชตา นาม มนุชตสส
ปุตโต วรมนุชตา นาม วรมนุชตสส ปุตโต วโร นาม
วรสส ปุตโต อุปวโร นาม อุปริจโรติปี(๒) ตสเสว นามิ ฯ โส
เจติยภูกเจ โสตุถียนนเร รชชั กเรสิ จตุหิ อิทธีหิ สมนนาคโต
อโหสิ อุปริจโร โหติ อากาสคามิ จตตาริ เทวปุตตา
จตุสปี ทิสาสู ขคคหตุถา รกขนติ กายโต จนนนคنوโซ วายติ
๑. ม. เจติชาตก... ฯ ๒. ส. สอปจโรติปี ฯ ม. อุปริวโรติปี ฯ

*เล่มที่ 32 กจจันนวกควณณนา หน้ 339

มุขโต อุปลคนุโธ ๑ ตสส กปีโต นาม พุราหุมน โปโรหิตโต
อโหสิ ๑ กปีตพุราหุณสส ปน กนิกุโธ โกรกลมพโก นาม
รณณา สทุธิ เอกจริยกุลเอ อुकคหิตสิโปไป พาลสหาโย ๑ ตสส
กุมารกาลเอเว อหิ รชช ปตวา ตยหิ โปโรหิตกจจัน ทสสามิติ
ปฏิจานี ๑ โส รชช ปตวา ปิตุ โปโรหิต กปีตพุราหุณ
โปโรหิตกจจันโต จาเวตุ นาสกจิ ๑ โปโรหิตเอ ปน อตตโน
อุปกจจัน อากจจนเต ตสมิ การเวน อปจิตาการิ ทสเสติ ๑
พุราหุมน ต สลลกเขตวา รชช นาม สมเวยหิ สทุธิ
สุปริหาริ โหติ อหิ ราชัน อาปุจจิตวา ปพพชิสสามิติ
จिनุเตตวา เทว อหิ มหลลโก เคเห กุมารโ อตติ ต
โปโรหิต กโรหิ อหิ ปพพชิสสามิติ ราชัน อนุชานาเปตวา
ปุตต โปโรหิตกจจันเอ จเปตวา ราชชยชานัน ปวิสิตวา อสิปพพช
ปพพชิตวา ฉานาภิกญญา นพพตเตตวา ปุตต อุปนิสสาย
ตตเถว วาส กปเปสิ ๑

โกรกลมพโก อัย ปพพชนโตปี มยหิ จานนุตริ น
ทาเปสิติ ภাত্রิ อาฆาต พนุชิตวา เอกทิวสิ สุขกถาย
สมเย รณณา โกรกลมพก ตวั โปโรหิตกจจัน น กโรสิติ
วุตเต อาม เทว น กโรมิ ภاتا เม กโรสิติ อห ๑
นनु เต ภاتا ปพพชิตติ ๑ อาม ปพพชิต จานนุตริ ปน
ปุตตสส ทาเปสิติ ๑ เตนหิ ตวั การเหหิ ๑ เทว ปเวณียา

อาคตจันนตรา(๑) ภาตริ อปเนตฺวา น สกฺกา มยา
การตฺนุติ ๑ เอวิ สนฺเต อหิ ตั มหุลลกั กตฺวา ภาตฺรนฺเต
กนิกฺขั กริสฺสามิติ ๑ กถิ เทวาทิ ๑ มุสาวาทิ กตฺวาติ ๑ กิ
เทว น ชานาถ ยทา มม ภาตมา มหนฺเตน อพฺภูตฺธมฺเมน
สมนฺนาคโต วิชฺชาธโร โส อญฺเตน ตุมฺเห วณฺเจสฺสติ จตฺตาโร
เทวปฺตฺเต อนฺตรหิเต วิย กริสฺสติ กายโต จ มุขโต จ
สุกนฺธึ ทุกนฺธึ วิย กริสฺสติ ตุมฺเห อากาสา โอตฺเรตฺวา
ญมฺยิ จิเต วิย กริสฺสติ ตุมฺเห ปจฺวิยิ ปวิสฺนฺตา วิย ภวิสฺส
ตทา ตุมฺเห กถาย ปติญฺจาทู นาสกฺขิสฺสธาติ ๑ ตฺวิ เอวิ
สณฺณิ มา กริ อหิ กาคู สกฺขิสฺสามิติ ๑ กทา กริสฺส
เทวาทิ ๑ อิตฺ สตฺตฺเม ทิวเสติ ๑ สทา กถา สกถนฺนเร
ปากฺกฺวา อโหสิ ๑ ราชา กิร มุสาวาทิ กตฺวา ขุทฺทกั
มหุลลกั กริสฺสติ จันนตรา ขุทฺทกฺสฺส ทาเปสฺสติ กิทิโส
นุ โข มุสาวาทิ นาม กิ นิลโก อฺทาหุ ปิตกาทิสฺ
อณฺตรวณฺโณติ เอวิ มหาชนฺสฺส ปรีวิตฺกฺโก อฺทปาที ๑ ตทา
กิร โลกฺสฺส สจฺจวาทิกาลเ มุสาวาทิ นาม เอวฺรูโปติ น
ชานนฺติ ๑

ปุโรหิตปฺตฺโตปี ตั กถิ สุตฺวา คนฺตฺวา ปิตู กเถสิ ตาต
ราชา กิร มุสาวาทิ กตฺวา ตุมฺเห ขุทฺทเก กตฺวา อมฺหากั
๑. ม. อาคตฺ จันนตรา มม ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 341

จันนุตรั มม จุลลปีตุสสุท ทสุตตีติ ๑ ตาต ราชา มุสาวาทำ
 กตุวาปี อมหากั จันนุตรั ตสุส ทาคู น สกขิสสุตติ กตรทิวเส
 ปน กริสสุตตีติ ๑ อีโต กิร สตุตเม ทิวเสติ ๑ เตนหิ ตทา
 มยหั อาริเจยยาสิตีติ ๑ สตุตเม ทิวเส มหาชนา มุสาวาทำ
 ปสุตีสสามาติ ราชงกณเ สนุnipติตวา มณจติมณเจ พนุชิตวา
 อญจิสสุ ๑ กุมาริ คนตุวา ปิตุ อาริเจสิ ๑ ราชา อลงกตปฎิยตุโต
 นิกขมิตุวา มหาชนสุส มชเ ราชงกณเ อากาเส อญจาสิ ๑
 ตาปโส อากาเสนาคนตุวา รลโย ปุโรโต นิสีทนมมม อตุถริตุวา
 อากาเส ปลลงกน นิสีทิตวา สจจ กิร ตวั มหาราช
 มุสาวาทำ กตุวา ขุททกั มหุลลกั กตุวา ตสุส จันนุตรั
 ทาคูกาโมสิตีติ ๑ อาม อจริย เอวั เม กถิตนุติ ๑ อถ นั โส
 โอวทนุโต มหาราช มุสาวาโท นาม ภาริโย คุณปรัชสโก
 จตุส อปายสุ นัพพตทาเปติ ราชา นาม มุสาวาทำ กโรนุโต
 รมม หนติ โส รมม หนิตวา สยเมว หลลยตีติ วตุวา ปจम्म
 คากมาห

[๑๑๖๓]รมโม หเว หโต หนติ นาทโต หนติ กิณจัน(๑)
 ตสมมา หิ รมม น หนเน มา ตั(๒) รมโม หโต หนิติ ๑
 ตตุต รมโมติ เชฎฐาปจายนรมโม อธิปเปโต ๑
 อถ นั อตุตริปี โอวทนุโต สเจ มหาราช มุสาวาทำ

๑. ม. กิณจัน ๑ ๒. ม. ตวั ๑

*เล่มที่ 32 เจติยราชชาตกัม หน้า 342

กริสฺสสิ จตฺสโร เต อิทฺธิโย อนฺตรชายิสฺสนฺตีติ วตฺวา ทฺตฺย
คาถมาห

[๑๑๖๔]อลิกั ภาสมานฺสฺส อปฺกมฺนฺติ เทวตา
ปฺตฺกณฺจ มุขั วาติ สกฺกฺจนาถ ธีสฺติ
โย ชานั ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหิ อณฺณถา นั วียากเรติ ฯ

ตตฺถ อปฺกมฺนฺติ เทวตาติ มหาราช สเจ อลิกั
ภณฺิสฺสสิ จตฺตาริ เทวปฺตฺตา อารกฺขั ฉทฺเทตฺวา อนฺตร-
ชายิสฺสนฺตีติ อธิปฺปาเยเนตฺติ วทติ ฯ ปฺตฺกณฺจ มุขั วาตีติ
มุขณฺจ เต กาโย จ อุโก ปฺตฺกนฺธั วายิสฺสตีติ ตั สนฺชายาห ฯ
สกฺกฺจนาถ ธีสฺตีติ อากาสโต ภสฺสิตฺวา ปจฺวี ปวิสฺตีติ
ทีเปนฺโต เอวมาห ฯ

ตั สฺตฺวา ราชา ธีโต โกรกฺลมุพกั โอลิเกสิ ฯ อถ นั
โส มา ภายิ มหาราช นนฺ มยา ปจฺมเมว ตฺมฺหากั เอตฺติ
กถิตฺนฺติ อาท ฯ ราชา กปฺลสฺส วจัน สฺตฺวา อตฺตโน(๑) กถิตฺเมว
ปฺรโต กโรนฺโต ตฺวํสิ ฆนฺเต กนฺธิจฺโฆ เชฏฺโฆ โกรกฺลมุพโกติ
อาท ฯ อถสฺส สห มุสวาเวเน จตฺตาริ เทวปฺตฺตา ตาทิสฺส
มุสวาทีโน อารกฺขั น กณฺหิสฺสามาติ ชคฺเค ปาทมฺเเล ฉทฺเทตฺวา
อนฺตรชายีสฺสุ ฯ มุขั ฆินฺนุกฺกณฺณํ(๒) วีย กาโย วิวณฺวจฺจกฺกุ
วีย ทฺกคฺนฺธั วายิ ฯ อากาสโต ภสฺสิตฺวา ปจฺวีย ปตฺกฺจหติ
๑. ม. อตฺตนา ฯ ๒. ม. ฆินฺนุกฺกณฺณํทฺปฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 กจจันนวกวณณนา หน้้า 343

จตสโสปิ อิทุธิโย ปรีหยีสู ฯ อถ นั จ มหาปุโรหิตอ มา
ภายิ महाराज सजे सजं गणिससति सपुणुते पृण्णिकात्तिकं
กรिससामिति वत्ता तत्तियं काठमाह

สเจ หิ สจจं गणति โหหิ राख यथा पुरे
मुसा जे गणसे राख गुमियं तिगुज जेतियाति ฯ

ตตถ गुมियं तिगुजाति गुมियं เทว ปตติगुจ पुन อากาत् ลงฆิต्तु
น สกขิสสตีติ อตุโถ ฯ

โส ปสส महाराज प्रजं मुसावातेनेव ते जत्तसो
อิทुธิโย อนตฺรหิตา สลลกฺเขหิ อิทานปี สกกา ปृण्णिकात्तिकं
กาตุนติ वृत्तेपि एव वत्ता तुम्हे वण्णजेत्ताโมति तुตियम्पि
मुसावात्ति गणित्वा यव कोप्सกา प्रज्वी पाविसि ฯ อถ นั
पुनपी पुराहुम्णे सल्लกฺเขหิ อิทานปี สกกา ปากत्तिकं กาคु
महाराजाति वत्ता जत्तुत्तिं काठमाह

[๑๑๖๕]อกาเล वसुत्तिं तसुत्त काเล तसुत्त न वसुत्ति
โย खानं पुज्जितो पण्हं अणुणणा नं वियाकरेति ฯ

ตตถ तसुत्ताति โย खानนุโต पुज्जितं पण्हं मुसावात्ति
กत्ता อणุणणा พุยากรโระติ तसुत्त रणฺโณ วิชิตे เทโว युत्तกาเล
อวสุตฺตวา อกาเล วสุตฺตีติ อตุโถ ฯ

อถ นั पुनपी मुसावाทเพลน ยว ชงฺขมา प्रज्वी
पविग्णोत्ति सल्लकฺखेहि महाराजाति वत्ता पण्णज्जिं काठमाह

*เล่มที่ 32 เจติยราชชาตกั หน้า 344

สเจ หิ สจจัน ภณสิ โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุตสา เจ ภาสเส ราช ภูมี ปวิส เจติยาคี ฯ

โส ตติยมปิ ตุวิสิ ฆนเต กนิญโจ เขญโจ โกรกลมพโกติ
มุตสาวาทเมว กตุวา ยาว ชณณกา ปจวี ปาวิสี ฯ อถ นัน
ปุนปี สลลภเขหิ มหาราชาติ วตุวา เทว คาคา อภาสิ

[๑๑๖๖]ชีวหา ตสฺส ทูริชา โหติ อูรคฺสเสว ทิสฺมปฺติ

โย ชานัน ปุจฺฉิตโต ปณฺหิ อญฺญถา นัน วิยาเกร ฯ

สเจ หิ สจจัน ภณสิ โหหิ ราช ยถา ปุเร

มุตสา เจ ภาสเส ราช ภियโย ปวิส เจติยาคี ฯ

อิมา เทว คาคา วตุวา อิทานิปี สกกา ปฏฺฐิปากตีกิ กาคุนฺติ
อาห ฯ ราชา ตสฺส วจัน อนาทิยนฺโต ตุวิสิ ฆนเต กนิญโจ
เขญโจ โกรกลมพโกติ จตุตฺถิ มุตสาวาท กตุวา ยาว กนิโต
ปจวี ปาวิสี ฯ อถ นัน พุราหฺมโณ สลลภเขหิ มหาราชาติ
วตุวา ปุน เทว คาคา อภาสิ

[๑๑๖๗]ชีวหา ตสฺส น ภวติ มจฺจฺสเสว ทิสฺมปฺติ

โย ชานัน ปุจฺฉิตโต ปณฺหิ อญฺญถา นัน วิยาเกร ฯ

สเจ หิ สจจัน ภณสิ โหหิ ราช ยถา ปุเร

มุตสา เจ ภาสเส ราช ภियโย ปวิส เจติยาคี ฯ

ตตฺถ มจฺจฺสเสวาติ นินฺพุตฺตนิพฺพุตฺตญฺจฺจฺจเน มุตสาวาทีโน
มจฺจฺส วิย กถนสมตฺถา ชิวหา น โหติ มุโคว โหตีติ อตุโถ ฯ

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 345

โส ปญจมมปี ตวัสิ ฆนเต กนญฺโจ ฆญฺโจ โกรก-
ลมพโกติ มุสวาทํ กตุวา ยาว นากิโต ปจวี ปาวีสิ ฯ อถ
นํ พุราหุมนโณ ปุนปี สลลกฺเขหิ มหาราชาติ วตุวา เทว
กาถา อภาสิ

[๑๑๖๔]ถิโยว ตสฺส ชายนฺติ   น ปุมา ชายเร กุเล
โย ชานํ ปุจฺฉิโต ปญฺหํ   อญฺณถา นํ วิทยาเกร ฯ
สเจ หิ สจฺจํ ฆณฺสี   โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช   ภิโย ปวิส เจติยาติ ฯ

ตตฺถ ถิโยวาติ นิพพตฺตนิพพตฺตญฺจเน มุสวาทิสฺส ชีตโรว
ชายนฺติ ปุตุตา น ชายนฺตีติ อตุโถ ฯ

ราชา อนาทยิตฺวา ฆญฺจมปี ตเถว มุสวาทํ ฆณฺตุวา ยาว
ถนา ปจวี ปาวีสิ ฯ ปุนปี พุราหุมนโณ สลลกฺเขหิ มหาราชาติ
วตุวา เทเว กาถา อภาสิ

[๑๑๖๕]ปุตุตา ตสฺส น ฆนวนฺติ   ปกฺกมฺนฺติ ทิสฺสทิสฺ
โย ชานํ ปุจฺฉิโต ปญฺหํ   อญฺณถา นํ วิทยาเกร ฯ
สเจ หิ สจฺจํ ฆณฺสี   โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช   ภิโย ปวิส เจติยาติ ฯ

ตตฺถ ปกฺกมฺนฺตีติ สเจ มุสวาทิสฺส ปุตุตา โหนฺติ
มาตาปีตฺถนํ อนุปการา หุตฺวา ปลาชนฺตีติ อตุโถ ฯ

โส ปาปมิตฺตสฺสคฺคโทเสน ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา

*เล่มที่ 32 เจตยราชชาตกั หน้ 346

สตตมมปี ตเถว มุสาวาท อกาสิ ๑ อตสส ปจวี วิวริ
อทาสี ๑ อวีจโตะ ชาลา อฏฐหิตุวา คณหิ ๑ อีมา เทว คากา
สมพุทฐคากา โหนติ

[๑๑๓๐]ส ราชธา อิตินา สตุโต(๑) อนตลิกขจโร ปุเร
ปาเวกขิ ปจวี เปจโจ หีนตุโต อตตปริยาย(๒) ๑
ตสุม่า หิ ฌนุทากมนั นปปลัสนุติ ปณทิตา
อฏฐจจิตุโต ภาเสยย กิริ สจจอุปสณหิตนุติ ๑

ตตต ส ราชธาติ ฤกขเว โสเจตโย ราชธา ปุพุเพ
อนตลิกขจโร หตุวา ปจจนา อิตินา อภิสตุโต ปรีหีนสภาโว
หตุวา อตตปริยาย อตตโน กาลปริยาย ปตุวา ปจวี ปาวีสิตติ
อตุโธ ๑ ตสุม่าติ ยสุม่า เจตยราชธา ฌนุทาทิกมเนน อวีจิปรายโน
ชาโต ตสุม่า ๑ อฏฐจจิตุโตติ ฌนุทาทิหิ อฏฐิตจจิตุโต หตุวา
สจจเมว ภาเสยยาติ ๑

มหาชโน เจตยราชธา อีสึ อุกโกสิตุวา มุสาวาท กตุวา
อวีจึ ปวีญุจติ ฤยปตุโต อโหสิ ๑ รมโย ปณจ ปตุตา
อากนตุวา พุราหุมนสส ปาทสุ ปติตุวา อมุหากั อวสสโย
โหหิติ วทีสุ ๑ พุราหุมนโย ตาตา ตุมหากั ปิตา ฌมมึ
นาเสตุวา มุสาวาท กตุวา อีสึ อุกโกสิตุวา อวีจึ ปวิสนุโต(๓)
ฌมโม นามส หโต หนติ ตุมเหหิ น สกกา อธิ วสิตนุติ

๑. ส. อิมินา ปตุโต ๑ ๒. ส. ม. ปตุว ปริยาย ๑

๓. ม. อุปปโน ๑

*เล่มที่ 32 กจจนินวคควณณนา หน้า 347

วตุวา เตสุ สพุพเชฏฐกัม เอหิ ตาต ปาจันทวาเรน นิกขमितฺวา
อุชุกเมว กจจน กจจนนุโต สพุพเสตํ สตตปฺปตฺติฏฺฐิตํ หตฺถิรตนํ
ปฺสฺสิสฺส
ตาย สลฺยณาย ตตฺถ นคฺริ มาเปตฺวา วส ตํ นคฺริ
หตฺถิปรุํ นาม ภวิสฺส
ทกฺขิมทวาเรน นิกขमितฺวา อุชุกเมว กจจน กจจนนุโต สพุพเสตํ
อสฺสรตนํ ปฺสฺสิสฺส
ตํ นคฺริ อสฺสปฺริ นาม ภวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตาต ปจฺฉิมทวาเรน นิกขमितฺวา อุชุกเมว กจจน กจจนนุโต
เกสรสฺสีหํ ปฺสฺสิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตํ นคฺริ สฺสีหปรุํ นาม ภวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตาต อุคฺคตฺรทวาเรน นิกขमितฺวา อุชุกเมว กจจน กจจนนุโต
สพุพรตฺนมนฺยํ จกุกปฺลยฺชริ ปฺสฺสิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มาเปตฺวา วส ตํ นคฺริ อุคฺคตฺรปฺลยฺชริ(๑) นาม ภวิสฺสฺส
ปฺลยจฺมํ อามนฺเตตฺวา ตาต ตยา อิมสฺสมิ จาเน วสฺสํ น
สกฺกา อิมสฺสมิ นคฺเร มหาญฺปิ กตฺวา นิกขमितฺวา ปจฺฉิมคฺคตฺร
ทิสาย อุชุกเมว กจจน กจจนนุโต เทว ปพุพเต อญฺญมญฺญํ
ปฺหริตฺวา ททฺชนฺติ สทฺท(๒) กโรนฺเต ปฺสฺสิสฺสฺส
ตตฺถ นคฺริ มาเปตฺวา วส ตํ นคฺริ ททฺชปรุํ นาม ภวิสฺส
อาห ๑ เต ปฺลยจฺปี ชนา ตาย สลฺยณาย คนฺตฺวา ตสฺสมิ ตสฺสมิ
๑. ม. อุคฺคตฺรปฺลยจาลิ ๑ ๒. ม. ททฺชรสทฺท ๑

*เล่มที่ 32 อินุทริยชาติกั หนา 348

จานน นกรานิ มาเปตวา วสีสุ ฯ

สตถา อิมั ชมมเทสนั อหริตวา น ภิกขเว อิทาเนว
ปุกุเพปี เทวทตโต มุสาวาทิ กตวา ปจวี ปวิญจติ วตวา ชาติกั
สโมธานสิ ตทา เจติยราชา เทวทตโต อโหสิ กปิลพราหฺมโณ
ปน อหเมวติ ฯ

เจติยราชชาติกั ฉกุกมึ ฯ

อินุทริยชาติกั

โย อินุทริยานนุติ อิทั สตถา เขตวเน วิหรนุโต
ปฺรารณทตฺติยกปโลภนั อารพภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิยั กิเรโก กุลปฺตโต สตฺถุ ชมมเทสนั สุตวา น
สกกา อการมชฺเฒ เวสนเตน เอกนุตปฺริปฺณณั เอกนุตปฺริสุทฺธั
พฺรหฺมจริยั จริตฺตุ นียยานิเก สาสเน ปพฺพชิตวา ทุกฺขสฺสนตฺติ
กสิสฺสามิติ ชฺเร วิภวั ปฺตตทารสฺส นียยาเทตวา สตฺถารั
ปพฺพชฺชั ยาจิ ฯ สตฺถาปิสฺส ปพฺพชฺชั ทาเปติ ฯ ตสฺส
อจริยอุปฺชฺฌาเยหิ สทฺธี ปิณฺฑทาย จริโต นวกตฺตา เจว
ภิกฺขุนั พหุภาเวเน จ กุลชฺเร วา อาสนสาถาย วา อาสนั
น ปาปฺณาติ ฯ สงฺฆนวกโกภฺยิ ปิจกั วา ผลกั วา
ปาปฺณาติ ฯ อหาโรปิ อุพุกปิญฺเจเน ฉกุกฺกิตฺทินนปิญฺจกณฺชิกั
วา ยาคู วา ปฺตติสูกฺขชฺชกั วา ฉามสูกฺขกฺุโร วา ปาปฺณาติ

*เล่มที่ 32 กจจนวนิวกวณณา หน้า 349

ยาปนปุปมาณ น โหติ ๑ โส อตตนา ลทุธิ คเหตุวา
ปฺราณทุดิยิกาย สนฺตีกิ คจจติ ๑ อตฺส สวา ปตฺตํ
คเหตุวา วนฺทิตฺวา ปตฺตโต ฤตฺตํ นีหริตฺวา สฺสุมปาทิตานิ
ยาคฺฤตฺตสฺสอพฺยณฺชนานิ เทติ ๑ มหฺลลโก รสฺตณฺหยา พชฺฉิตฺวา
ปฺราณทุดิยิกิ ชหิตฺถุ น สกฺโกติ ๑ สวา จินฺเตสิ พทฺุโ ช นุ โข
โนติ วิมฺสิสฺสามิ นนฺติ ๑

อถกทิวลฺลํ ชนปทมนฺนุสฺลํ เสตมตฺติกาย นหาเปตฺวา เกเห
นีสีทาเปตฺวา อณฺเณปิสฺส กติปเย ปริวารมนฺนุสฺเส อาณาเปตฺวา
โถกํ โถกํ ปานโกชนํ ทาเปสิ ๑ เต ขาทนฺตา ฤณฺชนฺตา
นีสีทิสฺ ๑ เต เกทฺวาระ จกฺเกสฺ โคณฺ พนฺธาเปตฺวา เอกํ
สกกฺุ จปาเปสิ สยํ ปน ปิฏฺจิกพฺเณ นีสีทิตฺวา ปฺเว ปจิ ๑ อต
มหฺลลโก อากนฺตฺวา ทฺวาระ อฏฺจาสิ ๑ ตํ ทิสฺวา เอโก
มหฺลลกปฺริโส อยฺเย เอโก เถโร ทฺวาระ จิตฺติ อาท ๑
วนฺทิตฺวา อติจฺฉาเปหิตฺติ ๑ โส อติจฺฉต ฤนฺเตติ ปฺนปฺปฺนํ
เถตฺวา ตํ อคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อยฺเย เถโร น คจฺฉตฺติ
อาท ๑ สวา คนฺตฺวา สานฺธี อุกฺขิปิตฺวา โอลเกตฺวา อมฺโก
อมฺหากํ ทารกปีตฺติ วตฺวา นิกฺขมิตฺวา วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตุวา
เลหํ ปเวเสตฺวา โภเชตฺวา โภชนปฺริโยसानฺ วนฺทิตฺวา คฺมุเห
อิเชว ปฺรินิพฺพายิต มยฺย เอตฺตํ กาลํ อณฺณํ ฤลํ น คณฺหิมฺหา
อสฺสามิเก ปน ฆเร ฆราวาโส น สณฺจติ มยฺย อณฺณํ ฤลํ

*เล่มที่ 32 อินทริยชาตกั หน้า 350

คณฺหาม ทูรชนปํทํ กจฺฉิสฺสามํ ตุมฺเห อปฺปมตฺตา โหถ สเจ
เม โทโส อตฺถิ ขมถาติ อาห ๑ มหฺลลกสฺส หทยํ ฆาลกาโล
วีย อโหสิ ๑ อถ นํ อหํ ตํ ชหิตฺตุํ น สกฺโกมิ มา กจฺฉ
วิพฺภมฺมิตฺตํ อสฺสกุญฺจาเน เม สากฺกํ เปเสหิ ปตฺตจิวริํ ปฏฺิจฺฉา-
เปตฺวา อากจฺฉิสฺสามิตฺติ อาห ๑ สว สวฐฺติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑ มหฺลลโก
วิหาริํ คนฺตฺวา อจฺฉริยฺชฺฆมาเย ปตฺตจิวริํ ปฏฺิจฺฉาเปนฺโถ กสฺมา
อวฺวโส เอวํ กโรสฺสีติ วุตฺเต ปฺราณทฺตฺติยิกํ ชหิตฺตุํ น สกฺโกมิ
วิพฺภมฺมิตฺตํ อาห ๑ อถ นํ เต อนิจฺฉนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เนตฺวา กิํ ภิกฺขเว อิมํ อนิจฺฉนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ภนฺเต อยํ อุกฺกณฺจิตฺตฺวา วิพฺภมฺมิตฺตฺกาโมติ วทิสฺสุ ๑ อถ นํ สตฺถา
สจฺจํ กิรํ ตฺวํ อุกฺกณฺจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อุกฺกณฺจฺจาเปตฺตีติ ปฺราณทฺตฺติยิกา ภนฺเตติ วุตฺเต ภิกฺขุ น อิทาเนว
สว อิตฺถิํ ตฺยํหํ อนตฺถกการิกา ปฺพเพปิ ตฺวํ เอตํ นิสฺสาย จคฺคูหิ
ฉานเนหิ ปรีหิโน มหฺทาทุกฺขํ ปตฺตฺวา มํ นิสฺสาย ตมฺหา ทฺกฺขา
มฺญจิตฺตฺวา นญฺจ ฆานํ ปฏฺิลภตฺตีติ วตฺวา อตฺตํ อหริ ๑

อตฺเตเต พาราณสียํ พฺรหฺมทตฺเต รชฺชํ การเนเต โปธิสฺสฺสโต
ตสฺส ปฺโรหิตํ ปฏฺิจฺจ ตสฺสา พฺราหฺมณฺยา กุจฺฉิสฺสมี นินฺพตฺติ ๑
ชาตทิวเส จสฺส สกฺถนคเร อวฺวธาณิ ปชฺชลีสฺสุ ๑ เตนสฺส
โซตฺติปาโลติ นามํ กรีสฺสุ ๑ โส วยฺยปฺปตฺโต ตกฺกสฺสลาเย สพฺพสฺสิปฺปานิ
อุกฺกณฺหิตฺตฺวา รณฺโถ สิปฺปํ ทสฺเสตฺตฺวา อิสฺสรียํ ปหาย กิณฺจ

*เล่มที่ 32 กจจนวนักวณณา หน้า 351

อชานาเปตวา อคคทวารณ นิกขมิตวา อรณณํ ปวิสิตวา
สกกทตฺติเย กปิฏจอสฺสเม(๑) อิติปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตวา ฆานาภิญญา
นินฺพุตฺเตติ ๑ ตํ ตตฺถ วสนฺตํ อนกกานิ อิติสตานิ ปริวารธฺตํ ๑
มหาสมากโม อโหสิ สตฺต อนฺเตวาสิกา เชฏฺฐกา อเหตุํ เตสํ
สตฺติสฺสโร นาม อิติ กปิฏจอสฺสมา นิกขมิตวา สฺรฏฺฐชนปเท [๒]
สตฺโตทกาย นาม นทฺธิยา ตีเร อนนทฺสทฺสอิติปริวาริ วสิ ๑
เมณฺฑิตฺสฺสโร นาม อิติ ปโชนทกรณฺโณ วิชิตे กลมฺพมฺลกํ(๓) นาม
นิกมํ นิสฺสาย อนนทฺสทฺสอิติปริวาริ วสิ ๑ ปพฺพโต นาม อิติ
เอกํ อฏฺวิชนปทํ นิสฺสาย อนนทฺสทฺสอิติปริวาริ วสิ ๑ กาทเทวิโล
นาม อิติ อวณฺตกรณฺเจ ทกฺขินาปเถ เอกํ ฆนเสถํ นิสฺสาย
อนนทฺสทฺสอิติปริวาริ วสิ ๑ กิสวจฺโจน นาม อิติ เอกโกว
ทณฺฑทฺทกรณฺโณ กุมฺภวตี นาม นกรํ นิสฺสาย อญฺยานเ วสิ ๑
อนฺนทฺสทฺสตาปโส ปน โปชิตตฺตสฺส อฺปฏฺฐาโก สนฺติเก วสิ ๑
นารโท นาม อิติ กาทเทวิลสฺส กนิฏฺฐโจ มชฺฌิมปฺปเทเส อรณฺเ
อญฺชนคิริมฺหิ ปพฺพตฺชานนฺตเร เอกโกว เอกสฺมี กุหาเลณเ วสิ ๑
อญฺชนคิริโน ปน อวิทฺฐเร เอโก อากิณฺณมนฺุสฺโส นิกโม
อตุถิ ๑ เตสํ อนนฺตเร มหตี นทฺธิ ตํ พหุ มนฺุสฺสา โอสฺรนฺติ ๑
อตุตฺตรมฺรูปชฺรา วณฺณทาสฺโย ปฺริเส ปโลภยมาณา ตสฺสา นทฺธิยา
๑. ม. กวิฏจกอสฺสเม ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ปฺรตฺถิมชนปเทติ
ทิสฺสติ ๑ ๓. ส. ย. ลมฺพจฺจกํ ๑ ม. กลมฺพจฺจกํ ๑

*เล่มที 32 อินุทริยชาติกั หน้า 352

ตีเร นิสีนุติ ๗ นารทตปโส ตาสู เอกั ทิสวา ปฏิพทชจิตโต
 หุตวา ฉานั อนุตราเปตวา นีราหาโร ปริสุตสนโต กิเลสวตงคโต
 สตุตาหิ นิปชชึ ๗ อตสสุ ภาตา กาทเทวิโล อวชเชนโต ตั
 การณั ฌตวา อากาเสนาคนตวา เลณั ปาวีสึ ๗ นารโท ตั
 ทิสวา กสุม่า ภาวั อาคโตสึตี อ่าห ๗ ภาวั อผาสูโก ตั(๑)
 ภาวนตั ปฏิชคคิตุ อาคโตสมิติ ๗ อต นั โส อวตถุกั ภาวั
 กเถสิ อลิกั ตุจณั กเถสิตี มุสวาทน นิคคณหิ ๗ โส น
 ตั ปหาตุ วฏฐิตีติ สาลิสสุริ อานะสิ เมณัชิสสุริ อานะสิ
 ปพพติสสุริ อานะสิ ๗ อิตโร เต มุสวาทน นิคคณหิ ๗
 กาทเทวิโล สรภงคสตุถาริ อานะสสามิติ อากาเสน คนตวา
 ตั อานะสิ ๗ โส อากนตวา ตั ทิสวา อินุทริยวสั คโตติ
 ฌตวา กจจิสึ นารท อินุทริยานัน วสั คโตติ ปุจจึ ๗ อิตเรน
 กถั สุตวาว อฏฐาย วนุทิตวา อาม อัจริยาคิ วุตเต นารท
 อินุทริยวสั คตา นาม อิมสมึ อตตภาเว สุตสนตา ทุกขั
 อนุภวิตวา ทุคิยตตภาเว นีรเย นีพพตตนุตีติ วตวา ปจมั
 คากมาห

[๑๑๗๑]โย อินุทริยานัน กามน วสั นารท กจจติ
 โส ปริจจชชุกโก โลเก ชีวนเตว(๒) วิสุตตีติ ๗
 ตตถ โย อินุทริยานนุติ นารท โย ปุริโส รุปาทีสุ

๑. ม. อกถลโกติ ๗ ๒. ส. ชีวนโตปี ๗ ม. ชีวนโตว ๗

*เล่มที่ 32 กัจจານิวคควณณนา หน้า 353

สุภาการิ คเหตุวา กิเลสกามวเสน ฉนุณิ อินุทริยานิ วสิ
คจจติ ๑ ปริจจชชุโกติ โส ปุริโส มนุสสโลกญจ เทวโลกญจาติ
อุโก โลเก ปริจจชิตุวา นิรยาทีสุ นิพพตตตีติ อตุโถ ๑ ชีวนุเตว
วิสุสสตีติ ชีวนุโตเยว อตตนา อิจฉิติ กิเลสวตถุ อลภนุโต
โสเกน วิสุสสตี มหาทุกุขิ ปาปุปาติ ๑

ติ สุตวา นารโท อจริย กามเสวนิ นาม สุกุขิ เอวรूपิ
สุกั กิ สนุชยา ทุกุขนุติ วทสีติ ปุจฉิ ๑ อถสส สรภงโค
เตนหิ สุนาหีติ ทุติยิ คากมาห

[๑๑๗๒]สุขสสานนุตริ ทุกุขิ ทุกุขสสานนุตริ สุกุขิ

โสสิ(๑) ปตุโต สุกุขทุกุขิ ปาฎิกงข วริ สุนุติ ๑

ตตุถ สุกุขสสานนุตรนุติ กามสุขสส อนนุตริ นิรยทุกุขิ ๑
ทุกุขสสาติ สีลรภขณทุกุขสส อนนุตริ ทิพพมานุสสกุขญเจว
นิพพานสุขญจ ๑ อิหิ วุคตติ โหติ นารท อิเม สตุตา กามเสวน-
สมเขน กาลิ กริตุวา เอกนุตทุกุเข นิรเย นิพพตตนุติ ๑ สีล
รภขนุตา วิปสสนาย กम्मิ กโรนุตา จ ปน กิลมนุติ เต
ทุกุเขน สีล รภขิตุวา สีลผเลน วุคตปุปการิ สุกุขิ ปฎิถนุติ
อิหิ สนุชยาหิ เอว วทามีติ ๑ โสสิ ปตุโตติ โส ตุวิ นารท
อิทานิ ฉานสุกั นาเสตุวา ตโต สุขา มหนตติ กามนิสสิตี
เจตสิกทุกุขิ ปตุโต ๑ ปาฎิกงขาติ อิหิ กิเลสทุกุขิ ฉชุเตตุวา
๑. ส. โสปี ๑

*เล่มที 32 อินุทริยชาติกั หน้า 354

ปุ่น ตเทว วริ อุตตมัม ฌานสุขัม อิจจ ปตเถหีตี ๑

นารโท อิทธิ อจริย ทุกุขัม นาหนตัม อธิวาเสตุ สกุโกมีตี
อาห ๑ อถ นัม มหาสตุโต นารท ทุกุขัม นาม อุปปนนัม
อธิวาเสตพพเมวาตี วตุวา ตติยิ คากมาห

[๑๑๗๗]กัจจนกาเถ กัจจนสโห โส(๑) กัจจัน นาทิวตตตี
ส กัจจนนตัม สุขัม ธีโร โยคิ สมธิคัจจนตีตี ๑

ตตถ นาทิวตตตีตี นานวตตตี อยเมว วา ปาโจ ๑ อิทธิ
วตุตี โหตี นารท โย กายิกเจตสิกทุกุขสงฆาตสส กัจจนสส
อุปปนนกาเถ อุปปมตโต ตสส กัจจนสส ทรณุปายิ กโรนโต
กัจจนสโห หตุวา ตัม กัจจัน น อนวตตตี ตสส วเส อวตติตุวา
เตหิ เตหิ อุปาเยหิ ตัม กัจจัน อภิภาวตี วินาเสตี ส ธีโร กัจจนสส
อนติมสงฆาตัม นีรามิสัม สุขัม อธิคัจจนตี ตัม วา กัจจนนตัม โยคสุขัม
อธิคัจจนตี อกิลมนโต ปาปณาตีตี ๑

โส อจริย กามสุขัม นาม อุตตมสุขัม น ตัม ชหิตุ
สกุโกมีตี อาห ๑ อถ นัม มหาสตุโต นารท ฌมโม นาม
น เกนจิจ การณน นาเสตพโพตี วตุวา จตุตถัม คากมาห

[๑๑๗๘]น เหว กามานัม กามา นานตถา นตถการณา
น กตถจ นีริกตุวา ฌมมา จวิตุมรหตีตี ๑

ตตถ กามานัม กามาตี กามานัม กามา วตุถุกามานัม

๑. ส. ม. โย ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 355

ปตฺถนยาติ อตุโ ๑ นานตฺถา นตฺถการณาคิ น อนตฺถโต น
อตฺถการณา ๑ น กตฺถจ นึรึกตฺวาติ กตฺถจ นึปฺผาติตฺ ฌานัน
นึรึกตฺวา ๑ อึทํ วุตฺตํ โหติ นารท น เหว วตฺถกามปตฺถนยา
ธมฺมา จวิตฺมรหสิ เอกสฺมี อนตฺถเอ อุปฺปนฺเน ตํ ปฏฺิหนึตฺถกาโม
นานตฺถา นตฺถเณปี การณญฺเตน ธมฺมา จวิตฺมรหสิ ๑ อตุโ
นาม เม อตุโ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เอวํ อตฺถการณา ปน ธมฺมา
จวิตฺมรหสิ กตฺ ปน นึปฺผาติตฺ ฌานสฺขํ นึรึกตฺวาปี นาสตฺวา
เนว ธมฺมา จวิตฺมรหสิตี ๑

เอวํ สรภจฺเณ จตฺถึ คาคาหึ ธมฺเม เทสิเต กาทฺเทวิโล
อตฺถโน กนึฏฺจึ โววทฺนโต ปญจมํ คาคมาห

[๑๑๗๕]ทกฺขํ คหปตี(๑) สารุ สํวิภชฺชญจ โภชนัน

อหาโส อตฺถลาภสุ อตฺถพฺยาปตฺติ อพฺยโถติ ๑

ตตฺถ ทกฺขํ คหปตฺนติ นารท ฆราวาสํ วสนฺตํ

คหปตีนนํ โภคฺอุปฺปาทนตฺถาย อนาลสฺยญฺจํ กุสลภาวสงฺขาตํ ทกฺขํ

นาม สารุ ทกฺขภาโว ลทฺธโก ๑ สํวิภชฺชญจ โภชนนฺติ

ทกฺขเณ อุปฺปาทิตฺโถคานัน ธมฺมิกสมณพฺราหฺมญฺเหสิ สํวิภชฺชิตฺวา

ปรีโถคการณัน ทุตฺถิยํ สารุ ๑ อหาโส อตฺถลาภสุติ มหนฺเต

อิสฺสรียเอ อุปฺปนฺเน ปมาทวเสน อหาโส อนฺุพฺพิลาวิกคตฺ

ตตฺถิยํ สารุ ๑ อตฺถพฺยาปตฺติตีติ ยทา ปน อตฺถโน อตฺถพฺยาปตฺติ

๑. ม. คหปตี ๑

*เล่มที่ 32 อินุทริยชาติกั หน้ 356

ยสวินาโส โหติ ตทา อพฺโย อกิลมนั จตุตถั สาธุ ตสฺมา ตวั
นารท ฌานั เม อนฺตรหิตนฺติ มา โสจิ สเจ อินุทริยานั วสั
นาคมิสฺสตี นฏฺฐมฺปิ เต ฌานั ปฺน ปากติกเมว ภวิสฺสตีติ ฯ

ตํ ปฺน กภาพเทวิเลน นารทสฺส โอวิททภาวั ฌตฺวา สตุถา
อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา ฉฏฺฐั คากมาห

[๑๑๗๖]เอตฺตาว เตตฺ(๑) ปณฺทิจจํ อสิโต(๒) เทวิโล พฺริวิ

นโยโต กิลฺยจิ ปาปิโย โย(๓) อินุทริยานั วสั วเซตี ฯ

ตสฺสโต ภิกฺขเว เอตฺตํ เอตํ ปณฺทิจจํ โสยั เทวิโล

อฺพฺริวิ โย ปน กิเลสวเสน อินุทริยานั วสั วเซตี อิติ อญฺโณ
ปาปิโย นตฺถิติ ฯ

อถ นั สรภฺงฺโก อามนฺเตตฺวา นารท อิทํ ตาว สุโณหิ
ปฺจมเมว กตฺตพฺพตฺตํ โย น กโรติ โส อรณฺณํ ปวิฏฺฐมาณวโก
วีย โสจติ ปฺริเทวตีติ วตฺวา อตีตํ อหาริ

อตีเต เอกสฺมี กาสินีคเม เอโก พฺราหฺมณฺมาณโว อภิรุโป
อโหสิ ถามสมฺปฺนโน นาคพโล ฯ โส จินฺเตสิ กิมฺเม กสิกมฺมาทีนึ
กตฺวา มาตาปีตฺตฺตฺเทหิ กิ ปุตฺตทาเรน กิ ทานาทีปฺญฺเณหิ กเตหิ
กิลฺยจิ อโปเสตฺวา กิลฺยจิ ปฺญฺณํ อกตฺวา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา มิเค
มาเรตฺวา อตฺตานเมว โปเสสฺสามิติ โส ปญฺจาฐสนฺนทฺโธ
หิมวณฺตํ คนฺตฺวา นานามิเค วริตฺวา ขาทนฺโต อนฺโตหิมวณฺเต

๑. ส. ม. เอตฺตาวเตตฺ ฯ ๒. ม. อปี โส ฯ

๓. ส. อัย ปาโจ นตฺถิติ ฯ

*เล่มที่ 32 กจจนวนคควณณา หน้า 357

วธิณยา(๑) นาม นทียา ตีเร คิริปริกขิตต์ มหนุตฺต ปพพตชาลํ
ปตฺวา ตตฺถ มิคเ วธิตฺวา องฺคาเร ปกฺกมํลํ ขาทนฺโต วาลํ
กปฺเปสิ ฯ โส จินฺเตสิ อหํ สทา งามสมฺปนฺโน นาม
น ภวิสฺสามิ ทพฺพลกาลเ อรณฺเณ จริตฺถุ นาสกฺขิสฺสามิ
อิทาเนว นานาวณฺเณ มิคเ ปพพตชาลํ ปเวเสตฺวา ทวารํ
โยเชตฺวา อรณฺเณ อนาหิณฺชนฺโตว ยถารุจฺยา มิคํ วธิตฺวา
ขาทิสฺสามิตฺติ ฯ โส ตถา อกาลิ ฯ อตฺสส กาลเ อติกฺกนฺเต
ตํ กมฺมํ มตฺถกํ ปตฺตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ ชาตํ อตฺตโน
หตฺถปาเทหิ น ลภิ คนฺตุ อปรารฺปริ ปริวตฺเตตฺถุ นาสกฺขิ
เนว กิลฺยจิ ขาทนียํ โภชนียํ น ปานียํ ปิวิ สรริํ มิลาถิ
มนุสฺสเปโต อโหสิ คิมฺหกาลเ ปจฺวิ วิย สรริํ ภิชฺชิตฺวา ราชโย
ทสฺเสสิ ฯ โส ทฺรุโป ทฺสฺสณฺจโตะ มหาทฺกขํ อนุภวิ ฯ

เอวํ อทฺธานเ คเต สิวริฏฺเฐ สิวริราชา นาม อรณฺเณ
องฺคารปกฺกมํลํ ขาทิสฺสามิตฺติ อมจฺจานํ รชฺชํ นิชฺยาเทตฺวา
ปญฺจารุชฺชนฺทฺโร อรณฺเณ ปวิสิตฺวา มิคเ วธิตฺวา มํลํ
ขาทนฺโต อนุปฺพุเพน ตํ ปเทลํ ปตฺวา ตํ ปฺริลํ ทิสฺวา ภิโต
สตี(๒) อฺปฏฺจเปตฺวา โกลิ ตฺวํ อมฺโภ ปฺริสาคิ ปฺจุถิ ฯ สามิ
มนุสฺสเปโต อหํ อตฺตโน กตฺถมฺมสฺส ผลํ อนุภวามิ ตฺวํ ปน
โกลีตฺติ ฯ สิวริราชาหมฺสมิตฺติ ฯ อถ กสฺมา อิธาคโตสตีตฺติ ฯ มิคมํลํ
๑. ม. วิธวาย ฯ ๒. ส. ย. ธิตี ฯ

*เล่มที่ 32 อินฺทริยชาติกั หน้า 358

ขาทนฺตถายาติ ฯ อถสฺส โส อหฺมปี มหาราช อิมินาว
การณฺณาคนฺตุวา มนุสฺสเปโต ชาโตติ สพฺพ วิตฺถาเรน กเถตฺวา
อตุตฺโน ทุกฺขิตถาวํ รัญโย อจิกฺขนฺโต เสสคาถา อภาสิ

[๑๑๗๗]อมิตฺตานํว หตฺถตฺถํ สีวิ ปโปติ มามิว
กมฺมํ วิชฺชณฺจ ทกฺเขยฺยํ วิวาทํ สีมฺททฺวํ
เอเตว ยเส หาเปตฺวา นิพฺพตฺโต เสหิ กมฺเมหิ ฯ

[๑๑๗๘]โสหํ สหสฺสชีโนว อพฺนฺธฺ อปรายโน
อริยธฺมฺมา อติกฺกนฺโต ยถา เปโต ตเถวํ ฯ

[๑๑๗๙]สุขกามํ ทุกฺขาเปตฺวา อาปนฺโนสฺมิ ปทํ อิมํ
โยหํ(๑) สฺขํ นาริกฺขณามิ จิโต(๒) ภาณฺมกาสิวาทิ(๓) ฯ

ตฺถถ อมิตฺตานํว หตฺถตฺถนฺติ อมิตฺตานํ หตฺถถ อตฺถํ วินาสํ
วिय ฯ สีวิติ ราชานํ อาลปติ ฯ ปโปติ มามิวาติ มาทิสฺส ปาปกมฺเม
ปาปฺณาติ อตุตฺโนว กมฺเมน วินาสํ ปาปฺณาติติ วุตฺตํ โหติ ฯ
กมฺมฺนฺติ กสิกมฺมาทิกฺกํ อาชีวสาธกํ กิจฺจํ ฯ วิชฺชนฺติ นานปฺปการกํ
หตฺถิสฺสิปฺปาทิกํ สิปฺปํ ฯ ทกฺเขยฺยนฺติ นานปฺปกาเรน โภคฺชฺปาทเนน
โกสฺลลํ ฯ วิวาทนฺติ อาวาทวิวาทสมฺพทฺธํ ฯ สีมฺททฺวานฺติ ปญฺจ-
วิธสีลณฺเจว มุทฺวจนฺทิตกามปาปนีวารณฺกฺลยาณมิตฺตตา จ โส หิ
อิธ มทฺทวโติ อธิปเปโต ฯ เอเตว ยเส หาเปตฺวาติ เอเต เอตฺถเก
ยสทายกธฺมฺเม หาเปตฺวา ฯ นิพฺพตฺโต เสหิ กมฺเมหิติ อตุตฺโน
๑. ส. ม. โส ฯ ๒. ส. ย. จิโต ฯ ๓. ส. กานฺมฺหิมิว ฯ
ส. ม. ภาณฺมตามิวาติ ฯ

*เล่มที่ 32 กจจนวนิคุควณณนา หน้า 359

กมเมหิ นิพพตโต ๑ อิหํ วุตตํ โหติ อหํ มหาราช อิมสฺมี โลก
อิสฺสรียทายกํ กตฺตพฺพยฺยตฺตํ กมฺมํ อกฺตฺวา สิปฺปี อสิกฺขิตฺวา
อุปาเยน โภเค อนุปฺปาเทตฺวา อวาทฺวิวาทํ อกฺตฺวา สึลํ
อรกฺขิตฺวา มํ อกฺิจจํ กโรนฺตุ นีวารณสมตฺเตถ กลฺยาณมิตฺเต
อกฺขิตฺวา อิม เอตฺตเถ ยสฺทายกตฺตา ยเสติ สงฺขยฺยํ กเต
โลกปฺปวตฺตฺติชมฺเม อวาทเปตฺวา ฉทฺเทตฺวา อิมํ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
สยํ กเตหิ ปาปกมฺเมหิ อิทานิ มนุสฺสเปโต หุตฺวา นิพพตฺโตสฺมีติ ๑

สทฺสฺสชีโนวาทิ สทฺสฺสชินฺปุริโส วิทยาติ อตุโถ ๑ สจาทํ
สมฺมาปฏิปฺชิตฺวา โภเค อนุปฺปาเทยฺยํ เตหิ อนนฺกสทฺสเสหิ
โภเคหิ ชิโนติปิ อตุโถ ๑ อปรายโนติ อสรโณ นิปฺปตีติ อตุโถ ๑
อริยชฺมมาติ สปฺปุริสชฺมมโต ๑ ยถา เปโตติ ยถา มโต เปโต
หุตฺวา อนุปฺชฺเชยฺย ชีวมาโนเยว ตถา มนุสฺสเปโต ชาโตสฺมีติ
อตุโถ ๑ สุขกามे ทฺกฺขาเปตฺวาติ สุขกามे สคฺเต ทฺกฺขาเปตฺวา ๑
สุขกาโมติปิ ปาโง ๑ สยํ สุขกาโม ปรี ทฺกฺขาเปตฺวาติ
อตุโถ ๑ อาปนฺโนสฺมี ปทํ อิมฺนฺติ อิมํ เอวรูปํ โภกฺกฺชาลํ
ปตฺโตสฺมีติ ปถนฺติปิ ปาโง ๑ อิหํ ทฺกฺขสฺส ปถนฺตุ อตฺตภาวํ
ปตฺโตสฺมีติ อตุโถ ๑ จิโต ภาณุมกาสีวาทิ ภาณุมมา วุจฺจติ
อคฺคิ วิตฺตจฺฉิตฺตฺกาเรหิ สมฺนฺตา ปรีกฺกฺกฺโน วิย สรีเร อฏฺฐจฺฉิตฺน
มหาทาเหน ทฺทฺนฺโต กายิกเจตฺตฺกฺกฺสฺจํ น วินฺทามิติ วทฺติ ๑

เอวญจ ปน วตฺวา อหํ มหาราช สุขกาโม ปรี

ทุกขาเปตฺวา ทิฏฺฐเจว ชมฺเม มนุสฺสเปโตสฺมิ ตสฺมา ตฺวํ ปาปกมมํ
มา กริ อตฺตโน นครํ คนฺตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ กโรหิติ
อาห ๑ ราชธาตธา กตฺวา สคฺคปทํ ปุเรสี ๑

สรภงฺคสฺตฺธา อิมํ การณํ อหริตฺวา ตาปถิ สญฺญาเปสี ๑
โส ตสฺส กถาย สํเวคํ ปฏฺฐิตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา ขมาเปตฺวา
กสิณฺปริกมมํ กตฺวา นฏฺฐชฺฌานํ ปฏฺฐิปากตฺกํ อกาสิ ๑ สรภงฺโค
ตสฺส ตตฺถ วสิตุํ อทตฺวา อาทาย อตฺตโน อสฺสมํ คโต ๑

สฺตฺธา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมธานฺสี สจฺจปรีโยसानฺ อุกฺกณฺจิตฺทิกฺขุ โสตาปตฺตฺสเล
ปติฏฺฐหิ ๑ ตทา นารโท อุกฺกณฺจิตฺทิกฺขุ อโหสี [๑] สาลิสฺสโร
สาริปฺพุโต เมณฺฑิสฺสโร กสฺสโป ปพฺพโต อนฺรุทฺโธ กาทฺเทวิโล
กจฺจายโน อนฺุสฺสโร [๒] อานนฺโท กิสฺวจฺโณ โมคฺคฺลฺลาโน สรภงฺโค
ปน อหเมวาทิ ๑

อินทริยชาตกั สฺตฺตมํ ๑

๑. ม. เอตฺถนฺตเร นคร โสภินิ ปุราณฺทฺติยิกาติ ทิสฺสนฺติ ๑

๒. ม. อนฺุปีโย ๑

อาทิตตชาตกั

อาทิตตสมินติ อิทั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อสทิสทานั
อารพุก กเถสิ ๑ อสทิสทานั มหาโควินุทสุตตวณณนาโต
วิตถารेतววา กเถตพัพพิ ๑

ตสุส ปน ทินุนทิวสโต ทุตยทิวเส ชมมสภายั กถั
สมภูจจาเปสิ อาวุโส โกสตราชา วิจันติววา วรุกเขตตั ถตุวา
พุกุทปมุขสุส อริยสงฆสุส มหาทานั อทาสีติ ๑ สตุถา
อาคนตุวา กาย นุตถ กิกุขเว เอตริท กถาย สนนินินนาติ
ปุกุจติววา อิมาย นามาติ วุตเต อนจจริยั กิกุขเว รณุโถ
วิจันติววา อนุตเตเร ปุณณกเขตเต ทานปติจจาปนั ปุราณก-
ปนุจติววา วิจันติววา มหาทานั อทิสูติ วตุวา อติตติ อทริ

อติเต สิวริภูเจ เกรวณคเร เกรวมหาราชา นาม ทส
ราชชมเม อโกเปตุวา จตุทิสงคหวตุภูทิส มหาชนั สงคณหนุโต
มหาชนสุส มาตาปิตุจจาเน จตุวา กปนณกวมพิพุกยาจกานั
มหาทานั ปวตเตสิ ๑ ตสุส สมุททวิชยา นาม อคคณเหสิ
อโหสิ ปณุจติววา ฅาณสมปนุนา ๑ โส เอกทิวสั ทานคคั
โอโถเกนุโต มยหิ ทานั ทุสสิลา โถลสตุตา ภูณชนุติ ตั มั
น หาเสติ อหิ โข ปน สิวณุตานั อคคทกุกิณณยานั
ปจเจกพุกุชานั ทาตุกาโม เต จ หิมวณุตปเตเส วสนุติ โโก
นุ โข เต นิมนุเตตุวา อาเนสุสติ กั เปเสสุสามิติ จินุเตตุวา

*เล่มที่ 32 อาทิตตชาตกั หน้า 362

ตมตถึ เทเวีย อาโรเจสิ ๑ อถ นั ส่า อาห มหาราช มา
จินุติตถ อมุห่ากั ทาทพพทานพเลน สึลพเลน สจจพเลน
ปุปฺพานิ เปเสตฺวา ปจฺเจกพฺพุเท นิมนฺเตตฺวา เตสึ อากตกาเล
สพฺพึ ปริกฺขารสมฺปนฺนั ทานั ทสฺสามาติ ๑ ราชา สาธฺติ
สมฺปฏฺธิจฺฉิตฺวา สกถนกรวาสีโน สึลั สมายินฺนุติ [๑]
เถริญฺจาราเปตฺวา สยมฺปิ สปริชโน อุโปสถงฺคานิ อธิฏฺฐาย
มหาทานั ปวตฺเตตฺวา สุมนฺปุปฺพณฺณั สุวณฺณสมฺมุคฺคิ
คาหาเปตฺวา ปาสาทา โอรุยฺห ราชนฺกณฺเ จตฺวา ปณฺจงฺคานิ
ปจฺวิยิ ปติฏฺฐาเปตฺวา ปาจิณฺทิสากิมฺโข วนฺทิตฺวา ปาจิณฺทิสาย
อรหนฺเต วนฺทาม สเจ อมุห่ากั โกจิกฺุณฺ อตฺถิ อมฺเหสุ
อนุกมฺปิ กตฺวา อมุห่ากั ภิกฺขั คณฺหถาติ วตฺวา สตฺต
ปุปฺพมฺมุจฺฉิโย จิปี ๑ ปาจิณฺทิสาย ปจฺเจกพฺพุธานั อภาวา
ปฺนทิวเส นาคมีสุ ๑ ทฺตยทิวเส ทกฺขิมฺทิสั นมฺสฺสิ ตโตปี
นาคตา ๑ ตตยทิวเส ปจฺฉิมฺทิสั นมฺสฺสิ ตโตปี นาคตา ๑
จตฺตถทิวเส อุตฺตรทิสั นมฺสฺสิ ๑ นมฺสฺสิตฺวา จ ปน
อุตฺตรหิมวณฺตปฺปเทสวาสีโน ปจฺเจกพฺพุธา อมุห่ากั ภิกฺขั
คณฺहनฺนุติ สตฺต ปุปฺพมฺมุจฺฉิโย วิสฺสชฺเชสิ ๑ ปุปฺพานิ คณฺตฺวา
นนฺทมูลกปพฺภาเร ปณฺจณฺนั ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺตานั อุปฺริ ปตฺตีสุ ๑
เต อวชฺชมานา รณฺธา อตฺตโน นิมนฺติตฺภาวึ ฅตฺวา
๑. ม. เอตฺถนฺตเร นกรฺเตติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณนา หน้ 363

ปุณทิวเส สตุต ปจเจกพุทเท อามนุเตตวา มาริสา ราชา
 โว นิมนเตติ ตสฺส สงฺคหํ กโรธาติ วทีสุ ฯ เต
 ปจเจกพุทฺธา อากาเสนาคนฺตวา ราชทฺวารเ โอตรีสุ ฯ เต
 ทิสฺวา ราชา โสมนสฺสชาโต วนฺทิตฺวา ปาสาทํ อโรเปตฺวา
 มหนฺตํ สกฺกาโร กตฺวา ทานํ ทตฺวา ภคฺตกิจฺจปรีโยसानเ
 ปุณทิวสตุถาย ปุณทิวสตุถายาติ เอวํ ฉ ทิวเส นิมนเตตฺวา
 สตุตเม ทิวเส สพุพปริกฺขารทานํ สขฺเชตฺวา สตุตฺรตนฺขจิตานิ
 มณฺจปิจานิ ปญฺญาเปตฺวา ติจีวราทิกเ สพุเพ สมณฺปริโกเค
 สตุตฺนุํ ปจเจกพุทฺธานํ สนฺติเก จเปตฺวา อิมเ สพุพปริกฺขาเร
 ตุมฺหากํ เทมาติ วนฺทิตฺวา เตสํ ภคฺตกิจฺจปรีโยसानเ ราชา
 จ เทวิ จ อุโปปี นมสฺสมานา อฏฺฐิสฺสุ ฯ อถ เนสํ อนุโมทนํ
 กโรนฺโต สงฺฆตฺเถโร เทว คาลา อภาสิ

[๑๑๘๐]อาทิตฺตสฺมี อการสฺมี ยี นิหฺรติ ภาชนํ
 ตํ ตสฺส โหติ อตุถาย โน จ ยํ ตตุถ พยฺหติ ฯ
 [๑๑๘๑]เอวํ อาทิตฺปิโต โลโก ชฺราย มรณฺน จ
 นิหฺเรถว ทานนฺน ทินฺนํ โหติ สฺนึภตฺนฺติ(๑) ฯ

ตตุถ อาทิตฺตสฺมินฺติ ตํขณฺเ ปชฺชลิเต ฯ ภาชนนฺติ
 ยํกิลฺยจิ อุปกรณํ ฯ โน จ ยํ ตตุถาติ ยํ ปน ตตุถ
 พยฺหติ อนุตฺมโส ตินฺสณฺจโรปี สพุพํ ตสฺส อนุปกรณเมว
 # ๑. ม. สฺนึภตฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 อาทิตตชาตกั หน้้า 364

โหติ ๑ ชราย มรณน จาติ เทสนาสีสเมตต์ ๑ อตุถโต ปเนส
เอกาทสหิ อคฺคิหิ อาทิปโต นาม ๑ นีหเรถวาติ ตโต
เอกาทสหิ อคฺคิหิ ปชฺชลิตา โลกา ทสวริทฺ ทานวตฺถุเกทฺ
ตตฺติ ปริกฺขารทานัน เจตนาถ นิกทฺถมเตว ๑ ทินฺนํ นาม
อปฺปปี วา พหุํ วา ยํ ทินฺนํ ตเทว สุนิภตฺ นาม โหตีติ ๑

เอวํ สงฺฆมตฺถเอโร อนฺุโมทนัน กตฺวา อปฺปมตฺโต โหหิ
มหาราชาติ รลฺโย โอวาทํ ทตฺวา อากาเส อปฺปติตฺวา
ป้าสาทกณฺณิกั ทฺวิธา กตฺวา กนฺตฺวา นนฺทมฺลกปพฺภาเรเยว
โอตริ ๑ ตสฺส ทินฺนปริกฺขาโรปปี๘ เตเนว สทฺธิ อปฺปติตฺวา
ปพฺภาเรเยว โอตริ ๑ รลฺโย จ เทเวีย จ สกกลสรีริ ปิตียา
ปฺปณฺณํ อโหสิ ๑ เอวํ ตสฺมี กเต อวเสสาปี

[๑๑๘๒]โย ฆมฺมลทฺฐสฺส ททาติ ทานัน

อฺภูจानวิริยาธิคตสฺส ชนตฺ
อติกฺกมฺม โส เวตฺรณิ ฆมฺสฺส
ทิพฺพานิ จานานิ อฺูปติ มจฺุใจ ๑

[๑๑๘๓]ทานถจ ยฺุทฺถถจ สมานมาหุ

อปฺป้าปี สนนฺตา พหุเก ชินฺนติ
อปฺปมฺปิ เจ สทฺททาโน ททาติ
เตเนว โส โหติ สฺุชึ ปฺรตฺถ ๑

*เล่มที่ 32 กจจันนึวคควณณนา หน้ 365

[๑๑๘๔]วิเจย ทานึ สุกตปปลกจึ

เย ทกขึณเยยา อึช ชึวโลเก

เอเตสุ ทินนानึ มหปผลานึ

พีชานึ วุตตานึ ยถา สุกเขตเต ๑

[๑๑๘๕]โย ปาณกุตานึ อเฮยนุโต(๑)

ปรูปวาทาน กโรตึ ปาปี

กึรึ ปลัสนตึ น หึ(๒) ตตถ สुरु

ภยา หึ สนุโต น กโรนุตึ ปาปี ๑

[๑๑๘๖]หึเนน พุรหุมจริเยน ขตติเย อุปปชชติ

มชฌิเมน จ เทวตตึ อุตตเมน วิสุชฌติ ๑

[๑๑๘๗]อทฐา หึ ทานึ พุฐา ปลกจึ

ทานา จ โข ชมมปทิว เสยโย

ปุกุเพว หึ ปุกุพตเรว สนุโต

นึพพานเมวชฌคมม สปลญชาติ

เอวเมเกกาย คากาย อนุโมทนึ กตวา ตเถว อคมัสสุ สทฐึ

ปรึกขารเหหึ ๑

ตตถ ชมมลทฐสชาติ ชึณาสวึ อาทึ กตวา ยาว

สुकขวิปลสสโกยคาวจโร ปุกุคโล ชมมสส ลทฐตตทา ชมมลทฐโร

๑. ส. อเฮยญจริ ๑ ๒. ม. อัย ปาโง นตถึ ๑

*เล่มที่ 32 อาทิตตชาตกั หน้ 366

นาม ๑ เสวว อุฏฺจานวริเยน ตสฺส ชมฺมสฺส อธิคตตฺตา
อุฏฺจานวริยาธิคโต นาม ๑ ตสฺส ปุคฺคตสฺส โย ชนฺตุ ททาติ
ทานนฺติ อตฺโถ ๑ ชฺมเมน ลทฺธสฺส อุฏฺจานสงฺขาเตน วริเยน
อธิคตสฺส เทยฺยชฺมมฺสฺส อคฺคํ กเหตุวา โย ชนฺตุ สีลวณฺเตสุ
ทานํ ททาติปิ อตฺโถ ๑ อุปโยคตฺเต วา สามีวณฺํ กตฺวา
เจตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ๑ เวตรณฺนฺติ เทสนาสีสมเฒํ ๑ อุฏฺจ
มหานิรเย โสฬสณฺจ อุตฺตฺเท อติกฺกมิตฺวาติ อตฺโถ ๑ ทิพฺพานิ
จानานิ อุเปตฺติ เทวโลเก อุปฺปชฺชติ ๑

สมานมาหฺตฺติ สทิสํ วทนฺติ ๑ ขยภิรฺรูกสฺส หิ ทานํ นตฺถิ
ภยภิรฺรูกสฺส ยฺทฺธํ นตฺถิ ชีวิตฺเต อาลยํ วิชหิตฺวา ยฺชฺฉนฺโตว
ยฺชฺฉมิตฺุ สกฺโกติ โภเกสุ อาลยํ วิชหิตฺวาว ทายโก ทาทฺุ
สกฺโกติ เตเนว ตํ อุกฺขํ สมานนฺติ วทนฺติ ๑ อปฺปาปี
สนฺตาทิ โถกาปี สมานา ปริจฺจตฺตชีวิตา พหุเก ชินนฺติ เอวเมว
อปฺปาปี มุณฺจณเจตนา พหุเมปี มจฺจเรจิตฺตโลภาทิกิเลสคฺคหณฺํ
ชินาติ ๑ อปฺปมฺปิ เจติ โถกมฺปิ เจ เทยฺยชฺมมํ กมฺมณฺจ ผลณฺจ
สทฺททนฺโต เทติ ๑ เตเนว โสติ เตน ปริตฺตเทยฺยวตฺถุเกน
ปริตฺตเกนปี จาเคน [๑] ปฺรตฺถ สฺฐิ โหติ มหาราชาติ ๑
วิเจยฺย ทานนฺติ ทกฺขิณณฺจ ทกฺขิณฺณยฺยณฺจ วิจินฺตฺวา ทินฺนํ
ทานํ ๑ ตตฺถ ยํ วา ตํ วา อทฺตฺวา อคฺคํ ปณฺตีตํ เทยฺยชฺมมํ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร โสติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ 32 กัจจนวนิคุควณณนา หน้า 367

วิจันติวา ททนต์ ทกขินปี วิจันติ นาม ๑ เยส เตส
วา อทตวา สีลาทิกุณสมปนเนปี วิจันติวา เตส ททนต์
ทกขินเยย วิจันติ นาม ๑ สุกตปฺปสฏฺจนฺติ เอวรूपิ ทานํ
พุทฺเธหิปี ปสฏฺจ ๑ ตตฺถ ทกขินเยยวิจันติ ทสฺเสตุ เย
ทกขินเยยยาติ อาทิ วุตฺต ๑ ตตฺถ ทกขินเยยยาติ ทกขินาย
อนุจฺฉวิกา พุทฺธาทโย ๑

ปาณภูตานิติ ปาณสงฺฆาตานิ ภูตานิ ๑ อหฺเรยฺนฺโตติ
การุณฺเณน อวิหฺเรยฺนฺโต จรมาโน ๑ ปฺรฺฐปฺวาทาติ ปฺรฺฐปฺวาทกฺเณน
ปาปี น กโรติ ๑ ภิรฺนฺติ อุปฺวาทภิรฺก ๑ น หิ ตตฺถ สุรฺนต
โย ปน อโยนิโสมนสิกาเรณ ตสฺมี อุปฺวาเท สุโร โหติ ติ
ปณฺฑิตา นปฺปัสฺสนฺติ ๑ ภยา หิติ อุปฺวาทกฺเณน หิ ปณฺฑิตา
ปาปี น กโรนฺติ ๑

หิเนน พุทฺหมจฺริเยนาติ พาหิรฺตติถายตเน ตาว เมถุน-
วิริตีสิลมตฺตกํ หินํ พุทฺหมจฺริยํ นาม เตน ขตฺติยกุล
อุปฺชฺชติ ๑ ฌานสฺส อุปฺจารมตฺติ มชฺฉิมิ เตน เทวโลก
อุปฺชฺชติ ๑ อฏฺฐ สฺมาปฺตฺติโย อุตฺตมํ เตน พุทฺหมโลก
อุปฺชฺชนฺโต วิสุทฺตติ นาม ๑ สาสเน ปน สีลวณฺตสฺเสว เอตํ
เทวนิกายํ ปณฺธิชาย พุทฺหมจฺริยํ หินํ นาม ปฺริสฺสุทฺทสีลสฺเสว
สฺมาปฺตฺตินิพฺพตฺตณํ มชฺฉิมิ นาม ๑ ปฺริสฺสุทฺทสีเล จตฺวา วิปฺสฺสนํ
วทฺเตตฺวา อรหฺตฺตปฺปตฺติ อุตฺตมํ นาม ๑

*เล่มที่ 32 อาทิตฺตชาตกั หน้าที่ 368

โอสานคาถาย อยมตุโถ มหาราช กิจจาปี เอกัเสเนว
ทานั พุทฺธา ปสฺสุจัน วณฺณิตัน ทานา ปน สมถวิปสฺสนาสงฺฆาตัง
นิพฺพานสงฺฆาตญจ ชมฺมโกฏฺฐาสาฏฺฐัน ชมฺมปทเมว อุตฺตริตฺตริ ๑
กัการณนา ๑ ปุพฺเพ หิ อิมสฺมี กปฺเป กสฺสปทสพลาทโย
ปุพฺพตเรว เวสฺสภูทสพลาทโย สนฺโต สปุริสา สปลฺลนา
สมถวิปสฺสนัน ภาเวตฺวา นิพฺพานเมว อชฺฌคมม อธิคตาติ ๑

เอว สตฺต ปุจฺเจกพุทฺธา อนฺโมทนาย รณฺโถ
อมตฺมทานิพฺพานัน วณฺณเตตฺวา ราชานัน อปฺปมาเทน โอวิทฺตฺวา
วุตฺตนเยเนว อุตฺตโน วสนฺภูจฺจานเมว คตา ๑ ราชาปี สทฺธิ
อคุคมฺเหสียา ยาวชิวัน ทานัน ทตฺวา ตโต จวิตฺวา สกฺคปทัง
ปุเรสฺสิ ๑

สตุถา อิมัน ชมฺมเทสนัน อahrtิตฺวา เอว ปุพฺเพปิ
ปณฺฑิตา วิเจยฺยทานัน อทฺสูติ วตฺวา ชาตกั สโมชานเนสฺสิ ตทา
ปุจฺเจกพุทฺธา ปรีนินิพฺพายีสฺสุ สมฺมุตฺตวิชฺยา ราหุลมาตา อโหสิ
ภรฺวราชา อหเมวาทิ ๑

อาทิตฺตชาตกั อฏฺฐมํ ๑

อฏฺฐานชาตกั

คงคา กุมฺภินีติ อิํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกั
อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตํ ภิกฺขุ สตุถา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺจิตโถสึติ
ปฺจุฉิตฺวา สจฺจํ ฆนฺเตติ กิการณฺาติ กิเลสวเสนาติ ภิกฺขุ
มาตุคามโ นาม อกตณฺญ มิตตทพฺภิกิ อวิสุสาสนิโย อตีเต ปณฺทิตา
เทวสิกั สหสฺสั เทนฺตาปี มาตุคามํ โโตเสตุํ นาสกฺขิสุ سا
เอกทิวสมตฺตํ สหสฺสั อลภิตฺวาเว เต คิวายิ คาทาเปตฺวา นิหราเปสิ
เอวํ อกตณฺญ มาตุคามโ มา ตสฺส การณฺากิเลสวสั กจฺจณฺาติ
วตฺวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสิยิ พุรหุมทตฺเต รชฺชั การเนเต ตสฺส จ
ปฺตุโต พุรหุมทตฺตกุมารโ พาราณสิเสฏฺฐจिनโ จ ปฺตุโต มหาชน-
กุมารโ นาม เต สหปฺสุกิพิทสหายา อเหตุสิ เอกาจริยกุลเถว
สิปฺปี อุคฺคณฺหิสุ ฯ กุมารโ ปิตุ อจฺจเยน รชฺเช ปติฏฺฐาสิ ฯ
เสฏฺฐจิปฺตุโต ตสฺส สนฺติเกเยว อโหสิ ฯ พาราณสิยญฺจ เอกา
นกรโสภินิ วณฺณทาสี อภิรฺูปา อโหสิ โสภคฺคปฺตุตา ฯ
เสฏฺฐจิปฺตุโต เทวสิกั สหสฺสั ทตฺวา นิจฺจกาเถ ตาเยว สทฺธิ
อภิรมนฺโต ปิตุ อจฺจเยน เสฏฺฐจिฏฺฐานั ลภิตฺวาปี ตํ น วิหติ
ตเถว เทวสิกั สหสฺสั ทตฺวา อภิรมิ ฯ เสฏฺฐจิปฺตุโต ทิวสสฺส
ตโย วาเร ราชฺูปฏฺฐานั กจฺจติ ฯ อถสฺส เอกทิวสั สายิ

*เล่มที่ 32 อฏฺจานชาติกั หน้้า 370

ราชูปฏฺจัน คตสฺส รณณา สทฺธิ สลลปนฺตสฺเสว สุริโย
อฏฺจกฺมิตฺโต อนฺธการิ ชาตํ ๑ โส ราชกฺลา นิกฺขมิตฺวา อิทานิ
เคหิ คนฺตฺวา อากมนฺเวลา นตฺถิ นกรโสภินิยาเยว เคหิ
คมิสฺสามิตี อูปฏฺจาเก อฺยโยเชตฺวา เอกโกว ตสฺสา เคหิ
ปาวิสิ ๑ อถ นํ สว ทิสฺวาเว อฺยยปฺตฺต สหสฺสํ อภตฺนตฺติ
อาห ๑ ภทฺเท อหิ อชฺช อติวิกาโล ชาโต ตสฺมา เคหิ
อคนฺตฺวา มนฺสฺเส อฺยโยเชตฺวา เอกโกว ปวิฏฺโฆสฺมิเสว ปน
เต เทว สหสฺเส ทสฺสามิตี ๑

สว จินฺเตสิ สจําหิ อชฺช โอกาสํ กริสฺสามิ อณฺเณสุปี
ทิวเสสุ ตฺจจฺหตฺโต อากมิสฺสตี เอวํ เม ฐนํ ปรีหายิสฺสตี น
ทานิสฺส โอกาสํ กริสฺสามิตี ๑ อถ นํ เอวมาย สามี
มยิ วณฺณทาสโย นาม อมฺหากิ สหเกพิ นาม นตฺถิ อําหร
สหสฺสนตฺติ ๑ ภทฺเท เสว ทิกฺุณฺ อําหริสฺสามิตี ปฺนปฺปฺน
ยาจิ ๑ นกรโสภินิ ทาสโย อาณาเปสิ เอตสฺส อิช จตฺวา
โอโลเกตุํ มา อทตฺถ คีวํยิ นํ คเหตุวา นีหริตฺวา ทฺวาริ
ปีทหตฺติ ๑ ตา ตถา อํกฺสุ ๑ โส จินฺเตสิ อหิ อิมาย
สทฺธิ อสิตีโกฏฺฐนํ ขาทิ สว มํ เอกทิวสํ ตฺจจฺหตฺถิ ทิสฺวา
คีวํยิ คเหตุวา นีหราเปสิ อโห มาตฺคาโม นาม ปาโป
นิลลชฺโช อกตฺถณฺณ มิตฺตทฺพุทฺธิโต โส มาตฺคามสฺส อคฺุณฺ
อนฺตฺสรนฺโตว วิรัชชิ ปฏฺิฏฺลสฺสณฺณํ ปฏฺิฏฺลภิ ฆราวาเสปี

*เล่มที่ 32 กัจจານิวควณณนา หน้า 371

อุกุกณจโตะ ก็ เม ฆรวาเวเสน อชเชว นิกุขมิตุวา ปพพิชิสสามิติ
ปุน เคะห์ อคนตุวา ราชานมปี อทิสวาว นครา นิกุขมิตุวา
อรณณั ปวิสิตวา คงคาคีเร อสุสมั มาเปตุวา อสิปปพพชั
ปพพิชิตวา ฆานาภิกุณณั อุปปาเทตุวา วณมุลผลาหารโ ตตุถ
วาลั กปะเปสิ ฯ

ราชา ตั อปสสนุโตะ กัหมั เม สหาโยติ ปุจันนิ ฯ
นครโสภินิยาปี กตกมมัม สกถนกรเ ปากกั ชาติ ฯ อถสุส ตมตุถั
อากิกุจิตวา อิติ เต เทว สหาโย ลชชยาย ฆรมปี อคนตุวา
อรณณั ปวิสิตวา ปพพิชิตติ กถยีสุ ฯ ราชา นครโสภินิ
ปกุโกสาเปตุวา สจจัน กิร ตวั เอกทิวลั สหสสุ อถภิตวา
มม สหาโย คิวายั คากาเปตุวา นิหราเปสิติ ปุจันนิ ฯ สจจัน
เทวาติ ฯ ปาเป ฆมมิ ลีฆมม มม สहाยสุส กตกัจจันนั คนตุวา
ตั อานะหิ โน เจ อานะสิ ฆีวิทั เต นตุถิติ ฯ สหา รณโย
วณัน สุตวา กิตา รถัน อารุยห มหนเตน ปรีวาเรน นครา
นิกุขมิตุวา ตสุส กตกัจจันนั ปรีเยสนตี สุตวเสน สุตวา ตตุถ
คนตุวา วณทิตวา อยุย มยา อนุรพาลภาวเวน กัต โทลั
ฆมถ อหंपิ น ปุเนวั กริสสามิติ ยาจิตวา สาธุ ฆมามิ
นตุถิ เม ตยิ อากาโตติ วุตเต สเจ เม ฆมถ มยา สทฐี
รถัน อภิรุถถ นครั กมิสสาม นครั กตกาเล ยั มม ฆเร
อตุถิ สพพิ ทสสามิติ อากา ฯ โส ตสุสา วณัน สุตวา

*เล่มที่ 32 อฎฺฐานชาตกั หน้า 372

ภทฺเท อิทานิ ตยา สทฺธี คณฺตุํ น สกฺกา ยถา ปน อิมสฺมี
โลเก เยน น ภวิตพฺพํ ตํ ภวิสฺสติ อปี นาม ตทา จจฺญยุณฺติ
วตฺวา ปจฺมํ คาทมาห

[๑๑๘๘]คฺงฺกา กุมฺภินี สนฺตา สงฺขวณฺณา จ โกกิลา
ชมฺพุ ตาลผลํ ทชฺชา อถ นฺน ตทา สียาติ ฯ

ตสฺสโต ภทฺเท ยถา หิ กุมฺภสฺรา กุมฺภเทหิ สณฺณนฺนา
ติฏฺฐนฺติ ตเถว สเจ สกลาปี มหาคฺงฺกา กุมฺภินี สีมฺโสตภาวํ
ปหาย สนฺตา อุปฺสนฺตา สียา สพฺเพ โกกิลา จ สงฺขวณฺณา
ภเวยฺยํ สพฺโพนิจฺจ ชมฺพุรฺกฺโข ตาลผลํ ทเทยฺย ฯ อถ นฺน
ตทา สียาติ อถ ตาทิเส กาลे อมฺหากมฺปี สมากโม นฺน สียา
ภเวยฺย นามาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

เอวณฺจ ปน วตฺวา ปฺนปี ตาย เอหิ อยฺย จจฺญามฺเวาติ
วุตฺเต จจฺญิสฺสามาติ วตฺวา กิสฺมี กาลेติ อสฺสกสฺมิณฺจ
อสฺสกสฺมิณฺจจาติ วตฺวา เสสคาถา อภาสิ

[๑๑๘๙]ยทา จจฺจปโลมานํ ปาวาโร ติวโร สียา
เหมนฺตักํ ปาวุณฺณ(๑) อถ นฺน ตทา สียา ฯ

[๑๑๙๐]ยทา มกสฺปาทานํ(๒) อทฺธาโล(๓) สุกโต สียา
สฺทพฺโห จ อกมฺปี จ(๔) อถ นฺน ตทา สียา ฯ

๑. ส. ปาปุณฺณํ ฯ ๒. ส. ย. มกสฺทาจัน ฯ

๓. ส. ม. อฎฺฎาโล ฯ ๔. ส. ม. ทพฺโห จ อวิกมฺปี จ ฯ

*เล่มที่ 32 กัจจानิวควณณา หน้า 373

- [๑๑๕๑]ยทา สสวิสาณานิ นิสฺเสณิ สุกตา สिया
สกุสฺสาโรหณตฺถาย อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๒]ยทา นิสฺเสณิมารุห จนฺทฺ ขาทฺยํ มฺลิกา
ราหุญฺจ ปรีปาเตยฺยํ(๑) อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๓]ยทา สุราหฺมฺ ปิตฺวา มกฺขิกา คณจารินี
องฺการว วาสํ กปฺเปยฺยํ อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๔]ยทา พิมฺโพฏฺจสมฺปนฺโน คทฺรโก สฺมุโข สिया
กฺสโล นจฺจกิตฺตฺส อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๕]ยทา กากา จ อฺลฺลกา มนฺตยีสฺ รโหคตา
อณฺณมณฺณํ ปีหเยยฺยํ อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๖]ยทา มฺลสฺปตฺตานํ(๒) นตฺตํ ติรตฺตํ สिया
วสฺสสฺส ปฏฺิฆาตฺถาย อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๗]ยทา กฺลฺลโก(๓) สกฺโณ ปพฺพตฺ คณฺฐมาทณฺ
ตฺถนฺเตนาทาย คจฺเจยฺย อถ นฺน ตทา สिया ฯ
- [๑๑๕๘]ยทา สามุทฺทิกํ นาวิ สยนฺตํ สวภากรํ
เจโต อาทาย คจฺเจยฺย อถ นฺน ตทา สियाติ ฯ
- ตฺตฺถ ติวิโรตฺติ เอโก กจฺจปฺโลมฺมเยน ปุปฺเพน เอโก
ตฺถเลน เอโก อฺกฺเขนาติ เอวํ ติปฺปการิ ฯ เหมนฺติกํ
- # ๑. ส. ปรีพาเหยฺยํ ฯ ส. ปรีปาเทยฺยํ ฯ ๒. ส. ย. มฺลสฺปตฺตานํ ฯ
ม. มุพาลปตฺตานํ ฯ ๓. ส. ย. กฺลฺลงฺโก ฯ ม. กฺลฺลโก ฯ

*เล่มที่ 32 อฏฺจานชาตกํ หน้า 374

ปาวุรณฺณติ หิมปาตสมเย ปาวุรณา ภวิตฺถํ สมตฺถโถ ๑ อถ
นฺน ตทา สียาติ อถ ตสฺมี กาลเ มม ตยา สทฺธิ
เอกํเสเนว สํสคฺโค สียา ๑ เอวํ สพฺพตฺถ ปจฺฉิมปทํ
โยเชตพฺพ ๑ อทฺธาโล สุกฺโตติ อภิรุหิตฺวา ยฺชณฺนตํ ปฺริสสํ
ธารตฺถํ ยทา สกฺโกติ เอวํ สุกฺโต ๑ ปฺริปาเตยฺยุนฺติ ปฺลาเปยฺยํ ๑
องฺคาเรติ วิตฺตจฺฉิตฺตการสณฺจาเร ๑ วาสํ กปฺเปยฺยุนฺติ เอเกกํ
สุราจฺฉํ ปิวิตฺวา มตฺตา วเสยฺยํ ๑ พิมฺโปกฺจสมปฺนโนติ
พิมฺพผลสฺสทิสฺสเหสิ โอฏฺฐเจสิ สมฺนฺนาคโต ๑ สฺมุโขติ สฺวณฺณ
ทาสสทิสฺมุโข ๑ ปิหเยยฺยุนฺติ อณฺณมณฺณสฺส สมปฺตตี
อิจฺฉนฺตา ปิหเยยฺยํ ปตฺถเยยฺยํ ๑ มฺลสปฺตตานนฺติ สณฺหานํ
มฺลสจฺฉนฺตตานํ ๑ กฺลฺลโกติ(๑)เอโก ชุทฺทกสฺกฺโณ ๑ สามุทฺทิกนฺติ
สมุทฺเท ปกฺขนฺทิกํ มหानาวํ ๑ สยนฺตํ สวณฺณากรนฺติ ยนฺเตน
เจว วณฺณกาเรน จ สทฺธิ สพฺพํ สมภฺการยฺยตฺตํ ๑ เจโต
อาทายาติ ยทา จ เอวรูปี นาวํ ชุทฺทโก คามทฺวารโก หตฺถเณ
คเหตฺวา คจฺฉเยยฺยาติ อตฺถโถ ๑

อิติ มหาสฺตฺโต อิมินา อฏฺจานปฺริกปฺเปน เอกาทส
คาถา อภาสิ ๑ ตํ สุตฺวา นครโสภินิ มหาสฺตํ ขมาเปตฺวา
นครํ คนฺตฺวา รณฺโณ ตํ การณํ อาโรเจตฺวา อตฺตโน ชีวิตํ
ยาจิตฺวา คณฺหิ ๑

๑. สී. ย. กุพฺงฺโก ๑ ม. กุลโก ๑

*เล่มที่ 32 กจจันวิคควณณา หน้า 375

สตุถา อิมั ฌมมเทศนั อหริตฺวา เอวั ฤกฺขุ มาตุคาโม
นาม อกตณฺญ มิตฺตทุภีติ วตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา ชาตกั
สโมธานสิ ๑ สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺฤกฺขุ โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิ ๑ ตทา ราชานนุโธ อโหสิ ตาปโส ปน
อหเมวาทิ ๑

อฏฺฏจันชาตกั นวมั ๑

ทีปชาตกั

ฌมณิยั ยานิยนฺติ อิทั สตุถา เวพฺพนเ วิหรนฺโต เอกั
เอพิกั อารพฺภ กเถสิ ๑

เอกสมิ หิ สมเย มหาโมคฺคฺลฺลนตฺเถโร คิริปริกฺขิตฺเต
เอกทฺวารเ คิริพฺพชเสนาสเน วิหาสิ ๑ ทฺวารสมิเปเยวสุส จงฺกโม
อโหสิ ๑ ตทา เอฟกपालกา เอฟกา เอตฺถ จรณฺตีติ
คิริพฺพชั ปเวเสตฺวา กิพนฺตา วิหรนฺติ ๑ เตสุ เอกทิวสั
สายั อาคนฺตฺวา เอฟเก กเหตุวา กจฺจนฺเตสุ เอกา เอฟิกา
ทฺูเรว กิพฺมานา เอฟเก นิกฺขมนฺเต อทิสฺวา โอหิยิ ๑ ตั
ปจฺจลา นิกฺขมนฺตึ เอโก ทีปิโก ทิสฺวา ขาทิสฺสามิ นนฺติ
คิริพฺพชทฺวารเ อฏฺฏจาสิ ๑ สปิ อิตฺถิจิตฺ จ โอลเณตฺตี ตั
ทิสฺวา เอส มั มาเรตฺวา ขาทิตฺถกามตาย จิตฺ สเจ
นิวตฺติตฺวา ปลายิสฺสามิ ชีวิตั เม นตฺถิ อชฺช มยา ปุริสาการ์
กาตฺุ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา สิงฺกานิ อุกฺขิปิตฺวา ตสฺสาภิมุขิ

*เล่มที่ 32 ที่ปีชาตกั หน้า 376

เวเคน ปกขนุทิตวา ทีปิกสส อิตอ คณหิสสามิติ วิปฺพนทิตอ
คหณั อนุปคณฺตวา เวเคน ปลายิตวา เอฟกานั อนุตริ
ปาวิสึ ๑ เถโร เตสั ตั กิริยั ทิสฺวา ปฺนทิวเส คณฺตวา
ตถาคตสฺส อารโจะตวา เอวั ฆนฺเต สวา เอฟิกา อตฺตโน
อุบายกฺสสตาย ปรกุกมั กตฺวา ทีปิกโต มฺลจิตฺติ อหา ๑
สตุถา โมคฺคฺลฺลาน อิทานิ ตาว ทีปิกโต ตั กเหตุํ นาสกฺขิ
ปฺพเพ ปน นั วิรวนฺตึ มาเรตฺวา ขาทิติ วตฺวา เตน
ยาจิตฺโต อตีตํ อหาริ

อตีเต มคฺชรฺฐเจ โปชิสฺสโต เอกสฺมี คามเม มหาโกคฺกุล
นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปโต กามเม ปหาย อีสิปฺพพฺชฺช ปฺพพชิตฺวา
ฉานาภิชฺฉณั นิพฺพตฺเตตฺวา จิริ หิมวณฺเต วสิตฺวา โลณมฺพิล-
เสวนตฺถายท ราชคหิ คณฺตวา เอกสฺมีเยว คิริพฺพเช ปณฺณสาลั
มาเปตฺวา วาสั กปฺเปสิ ๑ ตทา อิมินาว นียาเมเนว
เอฟกपालเกสฺส เอฟเก จรณฺเตสฺส เอกทิวสั เอกํ เอฟเก ปจฺฉา
นิกฺขมณฺตึ ทิสฺวา เอโก ทีปิกโต ขาทิสฺสามิ นนฺติ ทฺวาร
อฏฺฐาสึ ๑ สวาปี ตั ทิสฺวา อชฺช มยฺหิ ชีวิตํ นตฺถิ
เอเกนฺปาเยน อิมินา สทฺธิ มรฺฐปฺปฏิสฺนถาริ กตฺวา หทยมทฺทวสฺส
ชเนตฺวา ชีวิตํ รกฺขิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ทฺวโรตฺว เตน สทฺธิ
ปฺปฏิสฺนถาริ กโรนฺตึ อากจฺจมาณา ปจฺม คากมาห

[๑๑๕๕]ขมณีย ยานนีย

กจฺจ มาตุล เต สฺขั

สฺขั เต อมฺมา อวจ

สฺขกามา หิ เต มยฺนตฺติ ๑

*เล่มที่ 32 กจจนวนิวกวณณา หน้า 377

ตตถ สขั เต อมมาติ มยหิ มาตาปี ตุมหากั สขั
อิจเจยยาตีติ(๑) อชช มั อวาจาติ อตุโถ ๑ มยนติ มาตุล มยปี
ตุมหากั สขเมว อิจจามาติ ๑

ตํ สตุวา ทีปีโก อัย ชุตติกา มั มาตุลวาเทน วญเจตุกามา
น เม กกขลภาวํ ชานาตีติ จินเตตวา ทุตติยํ คาถมาห

[๑๒๐๐]นงกุฏจึ เม อปกกมม(๒)เหยยิตวาน เอพิกี(๓)

สาชช มาตุลวาเทน มุญจิตพพา นุ มณณสีติ ๑

ตสสตุโถ ตวั มม นงกุฏจรมณทลั อกกमितวา เหยยิตวา
อากจลสิ สวา ตวั อชช มาตุลวาเทน มุญจิตพพาหมสมิติ
มณณสี นุ เอวั มณณสี ๑

ตํ สตุวา อิตรา มาตุล มา เอวั กริติ วตุวา ตติยํ

คาถมาห

[๑๒๐๑]ปรตุถามุโข(๔) นิสินุโนสิ อหิ ตั(๕) มุขมากตา

ปรจุตโต ตยหิ นงกุฏจึ กถั โขหิ อปกกมิตติ(๖) ๑

ตตถ มุขนุติ อภิมุขั ๑ กถั โขหนุติ ตว ปรจุตโต จิตั
อหิ กถั อปกกมิตติ อตุโถ ๑

อถ นั โส ก็ กเถสิ เอพิเก มม นงกุฏจรรหิตฎจัน

นาม นตถิติ วตุวา จตุตถั คาถมาห

๑. ม.ปุจเจยยาตีติ ๑ ๒. ม. อวกกมม ๑ ๓. ส. เอพิกี ๑

ม.เอพิเก ๑ ๔. ม. ปรตุถามุโข ๑ ๕. ส. อหนุเต ๑

ม. อหิ เต ๑ ๖. ส. อวกกมิ ๑ ม. อวกกมินุติ ๑

*เล่มที่ 32 ทีปชาตกั หน้า 378

[๑๒๐๒] ยาวตา จตุโร ทีปา สสมุททา สปพุตตา
ดาวตา มยฺหํ นงฺคุญฺจํ กถํ โข ตํ วิวชฺชยิตฺติ(๑) ฯ
ตตฺถ ดาวตาทิ เอตตํกํ จานํ มม นงฺคุญฺจํ ปริกฺขิปิตฺวา
คตฺนฺติ วทติ ฯ

ตํ สุตฺวา เอพิกา อຍံ ปาโป มชฺชรกถาย น อลฺลียติ
ปฏิสตฺตุ หุตฺวา สลฺลํ กเถสฺสามิตี ปณฺจมํ คาทมาห

[๑๒๐๓] ปุพฺพเพว เมตํ อกฺขิสุ มาตา ปิตา จ ภาตโร
ทีฆํ ทุญฺจสฺส นงฺคุญฺจํ สมฺหิ เวหายสาคตาทิ ฯ
ตตฺถ อกฺขิสุตฺติ ปุพฺพเพว เม เอตํ มาตา จ ปิตา จ ภาตโร
จ อากฺขิสุ ฯ สมฺหิติ สวา อหํ ฅาตกานํ สนฺตีกา ทว
นงฺคุญฺจสฺส ทีฆภาวํ สุตฺวา ทว นงฺคุญฺจํ ปรีหรนฺตี เวหายสา
อากาเสน อากตาทิ ฯ

อถ นํ โส ชานามิ เต อหํ อากาเสนาคตภาวํ
อากจฺจนฺตี ปน มยฺหํ ภกฺเข นาเสตฺวา อากตาสีตี วตฺวา
นฺนฺจํ คาทมาห

[๑๒๐๔] ตณฺจ ทิสฺวาน อายนฺตี อนฺตลิกฺขสฺมิ หิ เอพฺกิ(๒)
มิกฺสงฺโฆ ปลายิตฺถ ภกฺโข เม นาสีโต ตยติ ฯ

ตํ สุตฺวา อิตฺรา มรณภยภีตา อณฺณํ การณํ อหริตฺตุ
อสฺกุโกนฺตี มาตฺถ มา เอวรूपํ กฺกฺขลคมมํ กริ ชีวิตํ
เม เทหิติ วิลปี ฯ อิตโรปี ตํ วิลปฺนฺตีเยว ขนฺเช คเหตุวา

๑. ส. ตฺวํ วิวชฺชยิตฺติ ฯ ๒. ส. อนฺตลิกฺขสฺมิ เอพฺกิ ฯ

*เล่มที่ 32 กัจจानิวควณณา หน้า 379

มาเรตฺวา ขาที ฯ อีมา เทว อภิสมฺพุทฺธคาธา อภาสิ

[๑๒๐๕] อิจฺเจวํ วิลปฺนฺติยา เอพฺภิกยา รุหํโส

กฺลทํ อนุชามทฺที(๑) นตฺถิ ทฺภูเจ สฺภาสิตํ ฯ

[๑๒๐๖] เนว ทฺภูเจ นโย อตฺถิ น ชมฺโม น สฺภาสิตํ

นิกฺกมฺเม(๒) ทฺภูเจ ยฺยเชธ โส จ สพฺภิ น รชชตีติ(๓) ฯ

ตตฺถ รุหํโสติ รุหิรภฺกโข โลหิตปายีโต ทีปโก(๔) ฯ กฺลทํ

อนุชามทฺทีติ กิํ มทฺที หํสิตฺวา ผาเลตีติ อตฺถโธ ฯ นโยติ

การณํ ฯ ชมฺโมติ สภาโว ฯ สฺภาสิตนฺติ สุกฺกิตฺวณฺนํ ฯ

สพฺพเมตํ ทฺภูเจ นตฺถิติ อตฺถโธ ฯ นิกฺกมฺเม ทฺภูเจ ยฺยเชธาติ

ภิกฺขเว ทฺภูเจ ปุคฺคเล ปฺรภฺกเมว ยฺยเชยฺย ฯ โส จ สพฺภิ

น รชชตีติ โส ปน ปุคฺคโล สพฺภิ สฺนุทฺธํ สฺภาสิตํ น รชชติ น

สมฺปิยายตีติ อตฺถโธ ฯ

ตาปโส ตํ เตสํ กิริยํ สพฺพํ อทฺทส ฯ

สตฺธา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtฺวา ชาตกํ สโมชานสิ

ตทา เอพฺภิกิ เอตฺรหิ เอพฺภิกิ ทีปโก จ เอตฺรหิ ทีปโก ตาปโส

ปน อหเมวาทิ ฯ

ทีปชาตกํ ทสมํ ฯ

กัจจานิวคฺโค ฯ

อฏฺฐกนิปาตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ส. ม. อนุชามทฺที ฯ ๒. ส. ม. นิกฺกมํ ฯ ๓. ม. สพฺภิ น รชชตีติ ฯ

๔. ม. โลหิตปายี สาหสิททีปโก ฯ

นวกนิปาตชาติภูกฤกกา

คิชฌชาติกั

ปริงสุกูปโถ นามาตี อิทั สตุถา เซตวเน วิหรนุโต เอกั
ทพพจั ฤกขุ อารพุก กเถสี ๑

โส กิร เอโก กุลปตุโต นียยานิกสาสเน ปพพชิตวาปี
อตุถกามาฮี อาริยุปชฌาเยฮี เจว สพพหุมจารีฮี จ เอวนเต
อฤกฤกมิตพพั เอวั ปฤกฤกมิตพพั เอวั อาโลเกตพพั เอวั
วิโลเกตพพั เอวั สมมิลชิตพพั เอวั ปสาเรตพพั เอวั
นิวาเสตพพั เอวั ปารูปิตพพั เอวั ปตุโต กเหตุพพั โย ยาปนมตตุ
ภตตุ กเหตุวา ปจจเวกชิตวาว ปริงฤชิตพพั อินุทริเยสุ
กตุตทวาวเรน โภชเน มตุตถณณา ชาครियมนุยุตเตน ภาวิตพพั
อิทั อากนตุกวตตุ นาม ชานิตพพั อิทั คมิกวตตุ นาม
อิมานี จุททส ขนุชกวตตานี อสีตี มหาวตตานี ตตุถ เต
สมมา วตตุติตพพั อิเม เตรส ชตุตงกคุณา นาม เอเต
สมาทาย วตตุติตพพณฺตี โอวทियมาโน ทพพโจ อโหสิ อกขโม
อปฺปทกขินคฺคาฮี อนุสาสนี อหุ คุมहे น วทามิ คุมहे มั
กสฺมา วเทถ อหเมว อตุตโน อตุถ วา อนตุถ วา กริสฺสามีตี
อตุตตานั อวณฺนีย อกาสิ ๑ อตฺสท ทพพจภาวั ฌตฺวา ฤกขุ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 381

ชมมสภายิ อคฺคณถิ กถนุตา นิสิทีสุ ฯ สตุถา อากนุตฺวา
กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนิสินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา
อิมาย นามาติ วุตฺเต ตํ ภิกฺขุํ ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร
ตฺวํ ทุพฺพโจสีติ ปุจฺจิตฺวา สจฺจนฺติ วุตฺเต กสฺมา ภิกฺขุ
เอวรูปิ นิชฺยานิกสาสเน ปพฺพชิตฺวา อตฺถกามานํ วจัน น
กโรสี ปุพฺเพปิ ตฺวํ [๑] วจัน อกตฺวา เวรพฺภวาทมฺมุเข
จฺจณฺณวิจฺจณฺโณ ชาโตติ วตฺวา อตีตํ อหริ

อตีเต คิชฺฌกฺกุญฺเฏ ปพฺพเต โปธิสตฺโต คิชฺฌโยนิยิ
นิพฺพตฺติ ฯ ปฺตฺโต ปนสฺส สฺปฺตฺโต นาม คิชฺฌราชา
อนกสทฺสคิชฺฌปริวโร งามสมฺปนฺโน อโหสี ฯ โส มาตาปิตโร
โปเสสี ฯ งาม สมฺปนฺนตฺตา ปน อติทฺูริปิ อฺุปฺปติ ฯ อถ นํ
ปีตา ตาต เอตฺตํ นาม งาม อติกฺกมิตฺวา น กนฺตพฺพนฺติ
โอวทติ ฯ โส สาธฺูติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวาปี เอกทิวสํ นววฺุญฺเจ
เทเว คิชฺฌเมหิ สทฺูธิ อฺุปฺปติตฺวา เสเส โอหาย อติฏฺูมี กนฺตฺวา
เวรพฺภวาทมฺมุขํ ปตฺวา จฺจณฺณวิจฺจณฺณภาวํ ปาปฺุณิ ฯ

สตุถา ตมตฺถิ ปกาเสนฺโต อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา อีมา
คาถา อภาสี

[๑๒๐๗]ปริสฺงกฺุปโถ นาม คิชฺฌปโถ(๒) สนนฺตโน
ตฺตราสี มาตาปิตโร คิชฺโณ โปเสสี ชินฺณเก ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปณฺจทิตานนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม.คิชฺฌปนฺโถ ฯ

*เล่มที่ 32 กิษมชาติกั หน้า 382

[๑๒๐๘]เตลั อชกรั เมทั อจจาหาสิ พหุตโต(๑)

ปีตา ปุตตัม อวาสิ(๒) ชานั อจจัน ปปาตินัน

สุปุตตัม ปกขสมปนุนัน(๓) เตชสิ ทูรคามินัน ๑

[๑๒๐๙]ปริปลวตตัม(๔) ปจวี ยทา ตาต วิชานหิ

สาคเรน ปริกขิตตัม จกัแก้ว ปริมณทลั

ตโต ตาต นีวตตสุตตัส มาสุสุ เอโต(๕) ปริ คมิ ๑

[๑๒๑๐]อุทฐั ปตุโตสิ(๖) เวเคน พลี ปกขิ ทิษุตโตโม

โอโลกยโนโต วงกโก ปพพทานิ วณานิ จ ๑

[๑๒๑๑]อททส ปจวี กิษโม ยถสสาสิ ปิตุสุตตัม

สาคเรน ปริกขิตตัม จกัแก้ว ปริมณทลั ๑

[๑๒๑๒]ตถจ โส สมตักกมม ปรมเว ปวตตถ(๗)

ตถจ วาตสิขา ตักขา อจจาหาสิ พลี ทิษั ๑

[๑๒๑๓]นาสกาตักโต โปโส ปุนเรว นีวตติตุ

ทิโซ พุยสนมาปาทิ เวรพุณัน วลั คโต ๑

[๑๒๑๔]ตสุส ปุตตา จ ทารา จ เย จญญเ อนุชีวิน

สพเพ พุยสนมาปาทุ อโนวาทกร ทิเช ๑

๑. ส. พหุตโต ๑ ส. ปหุตโต ๑ ม. พหุตโต ๑

๒. ส. ม. ปีตา จ ปุตตัม อวาจ ๑ ค. ม. ถามสมปนุนัน ๑

๔. ส. ม. ปริปลวตตัม ๑ ๕. ส. ม. เอตุโต ๑

๖. ส. ม. อุทปตุโตสิ ๑ ค. ม. ปรมเวจวตตถ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 383

[๑๒๑๕]เอวมปิ อธิ วุฑฒานัน โย วากุຍ นาวพุชฌติ
อติสิมจโร ทิตุโต คิชุโณ วาตีตสาสโน
สพเพ พุยสนัน ปโปปนติ ออกตุวา วุฑฒสาสนนติ ฯ

ตตถ ปริตงกุโปติ ตงกุโปโต ฯ มนุสสา หิริณณ-
สุวรรณตถาย กจจนฺตา ตสฺมี ปเทเส ขาณฺเณ โกณฺเฑตฺวา เตสุ
รชชุย พนฺธิตฺวา กจจนฺติ เตน โส คิชุณฺสปพฺพเต ชงฺฆมคฺโค
ตงกุโปติ วุจฺจติ ฯ คิชุณฺสปโตติ คิชุณฺสปพฺพตมตฺถเก มหามคฺโคฯ
สนนตฺโนติ โปราโณ ฯ ตตฺตราสีติ ตสฺมี คิชุณฺสปพฺพตมตฺถเก
ตงกุโปเถ เอโก คิชุโณ อโหสิ โส ชินฺณเณ มาตาปิตโร
โปเสสิ ฯ อชกรฺ เมทนฺติ อชกรเมทํ ฯ อจฺจาหาสีติ อติวีย
อาหริ ฯ พหุตฺตโตติ พหุตฺตโส ฯ ชานํ อุจฺจํ ปปาตินนฺติ
ปฺตุโต เต อติอุจฺจํ จานํ ลงฺฆตีติ สุตฺวา อุจฺจํ ปปาติ
อยนฺติ ชานนฺโต ฯ เตชสินฺติ ปฺริสเตชสมฺปนฺนํ ฯ ทูรคามินนฺติ
เตเนว เตเชน ทูรคามิ ฯ ปฺริปลวตฺตนฺติ อุปลฺลินิปตฺตํ วีย
อุทเก อุปลวมานํ ฯ วิชานหีติ วิชานาสิ ฯ จกุกว
ปฺริมณฺทลนฺติ ตสฺมี เต ปเทเส จิตฺตสฺส สมฺภูเทน
ปฺริจฺฉินฺโน ชมฺพุทฺธิโป จกุกว ปญฺญาตติ ตโต จานา
นิวตฺตาหีติ โอวทฺนฺโต เอวมมาห ฯ

อุทฺธํ ปตฺโตสีติ ปิตุ โอวาทํ ออกตุวา เอกทิวสํ คิชุณฺเหหิ
สทฺธิ อุปลฺโตเต เต โอหาเย ปิตฺรา กถิตจฺานํ อคฺมาสิ ฯ

*เล่มที่ 32 กิษมชาตกั หน้า 384

โไอโลกยนุโตติ ตั จานัน ปตฺวา เหฏฐา โไอโลเกนุโต ๗ วงฺกฺโคติ
วงฺกฺโกโว ๗ ยถสฺสาสิ ปิตฺตฺสฺตฺนฺติ ยถาสฺส ปิตฺตฺ สนฺติกา
สฺตฺ อาสี ตเถว อทฺทส ๗ ยถาสฺสาสีติปิ ปาโจ ๗ ปรเมว
ปวตฺตถาติ ปิตฺรา อกฺขาตจฺานโต ปรึ อติวตฺตฺนฺโตว ๗
ตถจ วาตฺติขา ติกฺขาติ นั อโนวาทกั พลิมฺปิ สมานัน
ทิจฺิ ติจฺิมเวรพฺภวาทฺติขา อจฺจาหาสิ อติหริ จุณฺณวิจฺจณฺณัน
อกาสิ ๗ นาสกฺขาติลโตติ นาสกฺขิ อติลโต ๗ โปโสติ สฺตฺโต ๗
อโนวาทกเรติ ตสฺมี ทิเช ปณฺฑิตานัน โอิวาทิ อกโรนฺเต
สพฺเพปิ เต มหาทฺกฺขัน ปาปฺณีสฺ ๗ อกตฺวา วุฑฺฒสาสนนฺติ
วุฑฺฒานัน หิตกามานัน วจัน อกตฺวา เอวเมว พุยสนัน มหาทฺกฺขัน
ปาปฺณาติ ๗

ตสฺมา ตฺวํ ภิกฺขุ มา กิษฺมสทฺธิโส ภว อตฺถกามานัน วจัน
กโรหิตฺติ ๗ โส สฺตฺถารา เอว โอิวาทิตฺโต ตโต ปญฺจาย สฺพพฺโจ
อโหสิ ๗

สฺตฺถา อิมิ ฐมฺมเทสนัน อahrtฺตฺวา ชาตกั สโมธานฺสิ
ตทา ทฺพพจกิชฺโฆ เอตฺรหิ ทฺพพจภิกฺขุ อโหสิ กิษฺมปีตา
ปน อหเมวาทิ ๗

กิษฺมชาตกั ปจฺมํ ๗

โกสมพิยชาติกั

ปุกุสทโทติ อิทํ สตุถา โกสมพี นิสฺสาย โฆสิตาราม
วิหรนุโต โกสมพิย ภาณฺทนาการเก อารพุก กเถสิ ฯ วัตถุํ
โกสมพิกฺขนฺธเก อาคตเมว ฯ อัย ปเนตฺถ สงฺเขโป ฯ

ตทา กิร เทว ภิกฺขุ เอกสฺมี อวาเส วสีสุ วินยฺชโร
จ สุตฺตฺนฺตโก จ ฯ เตสุ สุตฺตฺนฺตโก เอกทิวสํ สรีรวลณฺชํ กตุวา
อฺทกโกฏฺจเก อจมนอฺทกาวเสสํ ภาชเน จเปตฺวา นิกฺขมิ ฯ
ปจฺจฉา วินยฺชโร ตตฺถ ปวิฏฺโจะ ตํ อฺทกํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา อิตฺริ
ปจฺจฉิ อวฺโส ตยา อฺทกํ จปิตฺนฺติ ฯ อาม อวฺโสติ ฯ กิ
ปเนตฺถ อปตฺติกาว่า น ชานาสีติ ฯ อาม น ชานามิติ ฯ
อวฺโส เอตฺถาปตฺตีติ ฯ เตนหิ ปฏิกิริสฺสามิ นนฺติ ฯ สเจ
ปนฺเต อวฺโส อสฺถจิจฺจ อสฺติยา กตํ นตฺถิ อปตฺตีติ ฯ
โส ตสฺสา อปตฺติยา อนาปตฺติทฺธิจฺจ อโหสิ ฯ วินยฺชโรปิ
อตฺตโน นิสฺสิตฺตกานํ อัย สุตฺตฺนฺตโก อปตฺตี อปชฺชมาโนปิ
น ชานาสีติ อโรเจสิ ฯ เต ตสฺส นิสฺสิตฺตเก ทิสฺวา
ตฺมฺหากํ อฺปชฺชมาโย อปตฺตี อปชฺชิตฺวา อปตฺติกาว่า น
ชานาสีติ อหํสุ ฯ เต คนฺตฺวา อตฺตโน อฺปชฺชมายสฺส
อโรเจสุ ฯ โส เอวมาห อัย วินยฺชโร ปุพฺเพ อนาปตฺตีติ
วตฺวา อิทานิ อปตฺตีติ วตฺติ มฺสวาเวทึ เอโสติ ฯ เต คนฺตฺวา

*เล่มที่ 32 โกสมพียชาติกั หน้า 386

คุมหากั อุปชฌาโย มุสาวาทิตี เอวมปิ อณณมณณั กลหั
กรีสุ ๑ ตโต วินยธโร โอภาสั ลภิตวา ตสสา อาปตติยา
อทสเสน อุกเขปนียกมมัม อกาสิ ๑ ตโต ปฏุจาย เตสั
ปจจยทายกา อุปาสิกาปี เทว โภฏุจาสา อเหตุ อิวาทปฏิก
กาหกา ภิกขุณิโยปี อารกขเทวตาปี ตาสั สนนทิฏฐสมภตดา
อากาสฏฐกเทวตาปี ยาว พุรหมโลกา สพเพ ปุณุชชนา เทว
ปกุขา อเหตุ ยาว อกนิฏฐภวนา ปน อิทั โกลาหลั
อกมาสิ ๑

อเถโก ภิกขุ ตถาคตัม ออุปสงกมิตวา อุกเขปกานัน
ธมมิเกเนว กมเมนายั อุกขิตโตติ อุกขิตตานวตตกานัน
อธมมิเกน กมเมเน อุกขิตโตติ ลพฐี อุกเขปกเทหิ วารियमानานมปี
เตสั ตัม อนุปริวารेतวา วิจรณภาวัม จ สตถุ อาโรเจสิ ๑ ภควา
สมคโค กิร โหตุติ เทว วาเร เปเสตวา น อิจจันติ ภนุเต
สมคคา ภวิตุนติ สุตวา ตติยวาเร ภินโน ภิกขุสงโฆ ภินโน
ภิกขุสงโฆติ เตสั สนนติกัม คนตุวา อุกเขปกานัน อุกเขปน
อิตรเสถจ อาปตติยา อทสเสน อาทีนัม วตุวา ปกุกามิ ๑ ปุน
เตสั ตตเถว เอกสิมายั ออุปเสถาทีนั กริตวา ภตตคุกาทีสุ
ภณทนชาตानัน อาสนนุตริกาย นิสีทิตพพุนติ ภตตคเค
วตตัม ปณณาเปตวา อิทานิ ภณทนชาตา วิหรนุตีติ สุตวา

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 387

สตถา คนตุวา อลั ภิกขเว มา ภณฺทนนฺติ อาทิณี วตุวา
อณฺตเรน ภิกขุณา อธฺมวาทีนา ภควโต วิหสิ อนิจฺจนฺเตน
อากเมตุ ภนฺเต ภควา ธฺมฺสามิ อปฺโปสฺสุโก ภนฺเต ภควา
ทิกฺขธฺมฺสุขวิหาริ อนฺยุตฺโต วิหฺรตุ มยเมเตน ภณฺทเนน
กถเหน วิคฺคเหน วิวาเทน ปญฺญาอิสฺสามาติ วุตฺเต

ภูตฺพุพฺพิ ภิกขเว พาราณสียิ พฺรหฺมทตฺโต นาม
กาสิกราชา อโหสิตี พฺรหฺมทตฺเตน ทีฆิตฺตสฺส โกสลฺรณฺโณ
รชฺชํ อจฺฉินฺทิตฺวา อณฺตาทกเวเสน วสนฺตสฺส มารีตภาวญฺเจว
ทีฆาวุกฺมาเรน อตฺตโน ชีวิทฺเต ทินฺเน ตโต ปฏฺจาย เตสํ
สมกฺคภาวญฺจ กเถตุวา เตสํ หิ นาม ภิกขเว ราชนํ
อาทินฺนทณฺฑานํ อาทินฺนสตฺถานํ เอวรูปํ ขนฺติโสฺรจฺจํ ภวิสฺสติ
อิธ โข ตํ ภิกขเว โสภเถ ยํ ตุมฺहे เอวํ สุวากฺขาเต
ธฺมฺวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยฺยาถ โสฺรตา จาติ
โอวทิตฺวา ทุตฺติยมฺปิ ตตฺติยมฺปิ อลั ภิกขเว มา ภณฺทนนฺติ
วาเรตุวา อโนรมนฺเตปี ทิสฺวา ปรียาทินฺนรูปา โข อิเมเต
โมฆปฺริสา นยิเม สุกฺรา สลฺลญาเปตฺตนฺติ ปกฺกมิตฺวา ปฺนทิวเส
ปีณฺทปาทปฏฺิกุกฺนฺโต คนฺธกฺฎฺฐิยา โลกํ วิสฺमितฺวา เสนาสนํ
ลัสมेतฺวา อตฺตโน ปตฺตจิวฺรมาทาย สงฺฆมชฺเฌ อากาเส
จตุวา อีมา คาธา อภาสิ

*เล่มที่ 32 โกสมพิยชาติกั หน้า 388

- [๑๒๑๖]ปฺฤสทโท สมชโน   น พาลี โกจิ มณฺณถ
    สงฺมสฺมี ภิชฺชมานสฺมี   นาลุณฺถิ ภิชฺชโย อมณฺณรฺ ๑
- [๑๒๑๗]ปฺริมฺภูจฺจา ปณฺฑิตาภาสา   วาจาโคจร ภาณินโน
    ยาวิจฺจนฺติ มุขายามิ   เยน นีตานิ ตํ วิทู ๑
- [๑๒๑๘]อกฺโกจฺฉนิ มํ อวชิ มํ   อชินิ มํ อหาลิ เม
    เย จ ตํ อูปนยฺหนฺติ   เวรํ เตตํ น สมฺมตฺติ ๑
- [๑๒๑๙]อกฺโกจฺฉนิ มํ อวชิ มํ   อชินิ มํ อหาลิ เม
    เย จ ตํ นูปนยฺหนฺติ   เวรํ เตสฺสูปสมฺมตฺติ ๑
- [๑๒๒๐]น หิ เวเรน เวรานิ   สมฺมนฺตฺติช กุทาจนํ
    อเวเรน จ สมฺมนฺติ   เอส ฐมฺโม สนนฺตโน ๑
- [๑๒๒๑]ปฺเร จ น วิชานนฺติ   มยเมตฺถ ยมามเส
    เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ   ตโต สมฺมนฺติ เมชฺคา ๑
- [๑๒๒๒]อกฺกฺจิจฺฉินฺนา ปาณฺหฺรา   กวาสุสฺชนหารินโน
    รณฺุจํ วิลุมฺปมานานํ   เตสมฺปิ โหติ สงฺกตฺติ
    กสฺมา ตุมฺหาก โน ลียา ๑
- [๑๒๒๓]สเจ ลเถถ นิปกั สหายิ
    สทฺธิณฺจริ สาทฺฐวฺหาริ ธีริ
    อภิกฺขุยฺ สพฺพานิ ปฺริสฺสยานิ
    จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณฺณนา หน้า 389

[๑๒๒๔] โน เจ ลภถ นิปกํ สหายํ

สทฺธิญฺจริ สาทฺฐวิหาริ ธีริ

ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเวยว นาโค ๑

[๑๒๒๕] เอกสฺส จริตํ เสยฺโย นตฺถิ พาเล สหายตา

เอโก จเร น จ(๑) ปาปานิ กยิรา

อโปโปสฺสูกโก มาตงฺครณฺเวยว นาโคติ ๑

ตตฺถ ปุถุ มหา สทฺโท อสฺสาติ ปุถุสทฺโท ๑ สมชโนติ
สมาโน เอกสฺทิสฺส ชโน สพฺโพวายํ ภาณฺทนาการกชโน สมฺนตโต
สทฺทฺทนิจฺจารณฺน ปุถุสทฺโท เจว สทฺทิสฺส จาติ วุตฺตํ โหติ ๑
น พาโล โกจิ มณฺเวยวตติ ตตฺถ โกจิ เอโกปี อหํ พาโลติ
น มณฺเวยว สพฺเพ ปณฺฑิตมานิโน สพฺโพวายํ ภาณฺทนาการโก
ชโนเยว ๑ นานุญํ ภยฺโย อมณฺเวยวรฺนฺติ โกจิ เอโกปี อหํ
พาโลติ น มณฺเวยวตฺถ ภยฺโย จ สงฺฆสฺสมี ภิชฺชมานเ อญฺโฆปี
เอโก มยฺหํ การณฺน สงฺโฆ ภิชฺชตีติ อิทํ การณฺนํ น มณฺเวยวตฺถาติ
อตุโถ ๑

ปริมฺภูจาทิ มฺภูสฺสตีโน ๑ ปณฺฑิตาภาสฺสตี อตฺตโน
ปณฺฑิตมานน ปณฺฑิตสทฺทิสฺสา วาจาโคจร ภาณฺโนติ ราการสฺส
รฺสฺสาเทโส กโต วาจาโคจรา น สติปฏฺฐานาทีอริยธมฺมโคจรา
๑. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑

*เล่มที่ 32 โกสมพิยชาติกั หน้า 390

ภาณโน จ กถภาณโน ฯ ยาวิจฺจนฺติ มุขายามนฺติ ยาว มุขํ
อายามิตฺตํ อิจฺจนฺติ ตาว ปสารถฺวา อคฺคปาเทหิ จตฺวา
ภาณโน ฯ เอโกปี สงฺฆการเวณ มุขสงฺโกปนํ น กโรตฺติ
อตุโถ ฯ เยน นีตาติ เยน ภณฺทเนน อิมํ นิลลชฺซีภาวํ
นีตา ฯ น ตํ วิหฺวติ เอวํ อาทีนํว อิทนฺติ น ตํ ชานนฺติ ฯ
      เย จ ตํ อุปนยฺหนฺตฺติ ตํ อุกฺโกจฺฉิ มนฺติ อาทิกํ
อาการํ เย อุปนยฺหนฺติ ฯ สนนฺตโนติ โปราโณ ฯ ปเรติ
ปณฺทิตฺเต จเปตฺวา ตโต อถฺยเณ ภณฺทนาการกา ปเร นาม เต
เอตฺถ สงฺฆมชฺเฌ โกลาหลํ กโรนฺตา มยํ ยมามเส อุปรมาม(๑)
มยํ นสฺสาม มยํ สตตํ สมิปํ มจฺจุสนฺตํ กจฺจมาติ น
ชานนฺติ ฯ เย จ ตตฺถ วิชานนฺตฺติ เย ตตฺถ ปณฺทิตา มยํ
มจฺจุสมิปํ กจฺจมาติ วิชานนฺติ ฯ ตโต สมฺมมฺนฺติ เมธกาติ
ภิกฺขเว เอวํ หิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการํ อุปฺปาเตตฺวา
เมธกานํ กลหานํ วุပ္สมาย ปฏฺิปปชฺชนฺติ ฯ
      อฏฺุจฺฉินฺนาติ อยํ คาถา พุรฺหุทตฺตลฺลจฺจ ทีฆาวุฏฺุมารลฺลจ
สนฺธาย วุตฺตา ฯ เตสมฺปิ โหติ สงฺคฺติ กสฺมา ตุมฺหากํ น โหติ
เยสํ โว เนว มาตาปีตฺตุนํ อฏฺุจฺฉิ นินฺนานิ น ปาณา หตา
น ควาสฺสธฺนานิ คหิตานิ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ภิกฺขเว เตสํ หิ
นาม อาทีนฺทณฺฑานํ อาทีนฺสฺตถานํ ราชนํ เอวรูปา สงฺคฺติ
๑. ม. อุปรมาม ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 391

สมาคโม อวาทวิวาหสมพนุชั กตฺวา เอกโต ปานโกชนั
โหติ ตุมเห เอวรูปเ สาสเน ปพฺพชิตฺวา อตฺตโน เวมตฺตมปิ
นิสฺสชฺชิตฺุ น สกโกถ โก ตุมหากั ภิภุชฺชาโวติ ฯ

สเจ ลเถถาติ อาทิกาถาโย ปณฺทิตสหายสฺส จ
พาลสหายสฺส จ วณฺณาวณฺณที่ปนตฺถั วุตฺตา ฯ อภิภุชฺช
สพฺพานิ ปริสฺสยานีติ สพฺเพ ปากฺกปริสฺสเย จ ปฏิจฺจนฺนปริสฺสเย
จ อภิภวิตฺวา เตน สทฺธี อตฺตมโน สติมา จเรยฺย ฯ ราชาว
รภุจฺจ วิชิตฺนฺติ ยถา อตฺตโน วิชิตฺ รภุจฺจ มหาชนกกราชา จ
อรินฺทมราชา จ ปหาย เอกโกว จรีสุ เอวณฺจเรยฺยาติ อตฺโต ฯ
มาตงฺกรณฺเเวว นาโคติ [๑] มาตงฺโคติ หตฺถิ วุจฺจติ นาโคติ
มหนฺตาธิวจนเมตฺติ ฯ ยถา หิ มาตฺุโปสโก มาตงฺกนาโค อรณฺเ
เอกโก จริ น จ ปาปานิ อกาสิ ยถา จ สีลวหตฺถิ นาโค
ยถา จ ปารีเลยฺยโก เอวฺ เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิราติ
วุตฺตํ โหติ ฯ

สตฺถา เอวฺ กเถตฺวาปี เต ภิภุชฺช สมคฺเค กาคฺุ
อสกฺโกนฺโต พาลกโลณการามคามั คนฺตฺวา ภคฺคตฺถเรสฺส
เอภิภาเว อานิสฺสั กเถตฺวา ตโต ตินฺณั กุลปฺตฺตานั
วสนฺภูจันนั คนฺตฺวา เตสฺ สามคฺคิเรเส อานิสฺสั กเถตฺวา ตโต
ปารีเลยฺยกวนสนฺทํ คนฺตฺวา ตตฺถ เตมาสฺสิ วสิตฺวา ปุณ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร อรณฺเเว นาโควาติ ทิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 มหาสุวราชชาตกั หน้า 392

โกสมุพิย อนาคตวา สวตถิยเมว อคมาสิ ฯ โกสมุพิวาสิโนปี
อุปาสกา อิม โข อຍยา โกสมุพิกา ภิกขุ พหุโน อมหากั
อนตถสฺส การกา อิมหิ อุพพาพุโห ภควา ปกุกนโต มยั
อิมสั เนว อภิวาทนาทีนึ กริสฺสาม น อุปคตานุ ปีนฺทปาตั
ทสฺสาม เอว อิม ปกุกมิตฺสนฺติ วา วิพุกมิตฺสนฺติ(๑) วา ภควนฺตั
วา ปสาเทสฺสนฺตึตี สมนฺตยิตฺวา ตถา อักฺสุ ฯ เต เตน
ทณฺทกมฺเมน ปิพิตา สวตถึ คุนฺตวา ภควนฺตั ขมาเปตฺติ ฯ

สตถา อิมั ชมฺมเทสนั อahrtiva ชาตกั สโมชานะสิ ปิตา
สุทฺโธทนมหาราชา อโหสิ มาตาว มหามาया ทีฆาวุกุมารो
อหเมวาทิ ฯ

โกสมุพิยชาตกั ทุกฺขิยั ฯ

มหาสุวราชชาตกั

ทุม โยทา โหตีตี อิทั สตถา เซตวเน วิหรนฺโต อญฺจตรั
ภิกขุ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร สตถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานัน คเหตุวา โกสลชนปเท
อญฺจตรั ปจฺจนฺตคามั อุปนิตฺสาย อรญฺเณ วิหาสิ ฯ มนุสฺสา
ตสฺส รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานาทีนึ สมฺปาเทตฺวา คมนาคมน-
สมฺปนฺนฏฺฐานะ เสนาสนัน กตฺวา สกุกจฺจึ อุปฏฺฐหึสุ ฯ ตสฺส
๑. ม. เวรึ วิรมิตฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 393

วสตุปคตสฺส ปจฺมมาเสเขว โส คาโม ฉายิ ฯ มนุสฺसानิ
 พีชมตฺตมฺปิ อวสิฏฺฐิ นาโหสิ ฯ เต ตสฺส ปณฺตปิณฺฑปาตํ ทาคุ
 นาสกฺขิสิ ฯ โส สປປາຍເສນາສເນປີ ปິณฺฑปาเตน กิลมนฺโต
 มคฺคิ วา ผลิ วา นิพฺพตฺเตตฺถุ นาสกฺขิ ฯ อถ นํ เตมาสจฺเจเยน
 สตฺถาริ วนฺทิตฺถุ อากตฺถิ สตฺถา ปฏฺฐิสนฺถาริ กตฺวา กจฺจิ
 กิกฺขุ ปິณฺฑปาเตน น กิลนฺโตติ เสนาสนํ สປປາຍํ อโหสิติ
 ปุจฺจฺจิ ฯ โส ตมตฺถํ อารੋເຈຕີ ฯ สตฺถา ตสฺส ตํ เสนาสนํ
 สປປາຍນฺຕิ ฅตฺวา กิกฺขุ สมณฺน นาม เสนาสนสປປາຍ
 สติ โลลุปປຈາຣີ ปหาย กิลฺจີເທວ ຍຣາລທຸຣີ ປຣິກຸລຸຊີຕຸວາ
 สนฺตฺถุເຈນ สมณฺชรมฺมํ กาคຸ ວຸຸຸຸຸຸຕີ ໂປຣາຣນກປຣຸທິຕາ
 ตິรจฺຈານโยນີຍิ นิพฺพตฺเตตฺถุว อตฺตโน นິວາສນຣຸກເບ ສຸກຸບຈຸຣຸຣຸ
 ขาทນฺตาປิ โลลุปປຈາຣີ ปหาย สນฺตฺถຸຈາ มิຕຸຕຣມฺມํ
 อภินฺทิตຸວາ อลฺຍຕຸถ น อคฺມີສຸ ຕຸວໍ ກສຸມາ ປິຣຸທປາໂຕ
 ປຣິຕຸໂຕ ລູໂຂຕີ ສປປາຍເສນາສນํ ປຣິຈຸຈືຕີ ວຕຸວາເຕນ ຍາຈິໂຕ
 ອຕິຕໍ່ ອາຫຣີ

ອຕິເຕ ກິຣ ພິມວນເຕ ຄຸງຄາຕິເຣ ເອກສຸມີ ອຸທຸມຸພຣວເນ
 ອເນກສຕສຸສສາ ສຸວກາ ວສີສຸ ຯ ຕຕຸເຄໂກ ສຸວຣາຊາ ອຕຸຕໂນ
 ນິວາສນຣຸກຸສຸສ ພເລສຸ ຈິເລສຸ ຍເທວ ອວສິຮຸຣິ ໂຫຕີ ອງຸກຣ໌
 ວາ ປຕຸໂຕ ວາ ຕໂຈ ວາ ປປຸກິກາ ວາ ຕໍ່ ຂາທິຕຸວາ ຄຸງຄາຍ
 ປານີຍิ ປິວິຕຸວາ ປຣມປປິຈຸໂຈ ສນฺตຸຸໂຈ ທຸຕຸວາ ອລຍຕຸถ น

*เล่มที่ 32 มหาสุวราชชาตกั หน้า 394

คจณติ ๑ ตสส ปรมปฺปิจนสนตุฏฐภาวคฺเชน สกุกสฺส ภาวนํ
 กมฺปิ ๑ สกุกโก อวชฺชมาโน ตํ ทิสฺวา ตสฺส วิมฺสนตุถํ
 อตุตฺโต อานุภาเวน ตํ รุกฺขํ สุกฺขาเปสิ ๑ รุกฺโข ขาณฺณกมฺตุโต
 หุตฺวา ฉิทฺทาวฉิทฺโท วาเตน ปหรนฺโต(๑) อาโกภฺยมาโน วิย
 อฏฺฐาสิ ๑ ตสฺส ฉิทฺเทหิ จุณฺณานิ นิกฺขมฺนติ ๑ สุวราชา
 ตานิ จุณฺณานิ ขาทิตฺวา กงฺคายํ ปานียํ ปิวิตฺวา อณฺณตฺถ
 อคนฺตฺวา วาตาตปํ อคฺเชตฺวา อุทฺมฺพรขาณฺณกมฺตุถเก นิสฺสีทติ ๑
 สกุกโก ตสฺส ปรมปฺปิจนภาวํ ญตฺวา มิตฺตธมฺเม คฺคณํ
 กถาเปตฺวา ธรรมสฺส ทตฺวา อุทฺมฺพริ อมตผลํ กริตฺวา
 อากมฺิสฺสามิติ เอโก หํสราชา หุตฺวา สุขํ อสุรกณฺณํ ปฺรโต
 กตฺวา ตํ อุทฺมฺพรวนํ คนฺตฺวา อวิทฺุเร เอกสฺส รุกฺขสฺส สาขาย
 นิสฺสีทิตฺวา เตน สทฺธิํ กถิ สมฺภูจฺจาเปนฺโต ปจฺมํ กาลมาห

[๑๒๒๖]ทฺุโม ยทา โหติ ผลสมฺปนฺโน

ภฺุณฺชนฺติ นํ วิหงฺกมา(๒) สมฺปตฺนตา

จีณฺนติ ญตฺวาน ทฺุมิ ผลจฺเจน(๓)

ทฺุโสทิสฺ ญนฺติ ตโต วิหงฺกมาติ(๒) ๑

ตสฺสตุโถ สุวราชา รุกฺโข นาม ยทา ผลสมฺปนฺโน โหติ
 ตทา ตํ สาขโต สาขํ สมฺปตฺนตา วิหงฺกมา ภฺุณฺชนฺติ ตํ ปน
 จิณฺณํ ญตฺวา ผลานํ อจฺเจน ตโต รุกฺขโต ทฺุโสทิสฺ วิหงฺกมา
 # ๑. ม. วาเต ปหรนฺเต ๑ ๒. สී. ย. วิหกา ๑ ๓. ส. ผลจฺเจเย ๑

คจณตตีติ ๑

เอวณจ ปน วตุวา ตโต อุกโยเชตุ ทุติย คากมาห

[๑๒๒๗]จร จาริก โลกิตตุนุท มา มริ

กี ตวั สุว สุกขทุมมहि ฌายสิ

ตทิงฆ [๑] พฐุहि วสุสนตสนนิก

กสุมมา สุว สุกขทุม น ริณจสีติ ๑

ตตถ ฌายสีติ กีการณา สุกขขานมตถเก ฌายนุโต

ปชฌายนุโต ติกฺกฐสิ ๑ อิงฺฆมาติ โจทนตถเ นิปาโต ๑

วสุสนตสนนิกาคิ วสุสนตกาเล วนสนนโฆ สุกคณสมากินฺโณ(๒)

วีย นีโลภาโส โหติ เตน ตั วสุสนตสนนิกาคิ อาลปติ ๑

น ริณจสีติ น ฌทเทสิ ๑

อถ นั สุวราชา อหิ หัส อตฺตโน กตถญฺกตเวทิตาย

อิมิ น ชหามิติ วตุวา เทว คากา อภาสิ

[๑๒๒๘]เย เว สชินิ สขาโร ภาวนติ

ปาณาจฺเจ สุกฺขรฺกฺเขสุ(๓) หัส

จิชฺฉิ อธิณฺนติ(๔) น ตั ชนฺนติ

สนฺโต สตํ ฌมฺมมนุสฺสรนฺโต(๕) ๑

๑. ม. เอตฺถนฺตเร มนฺติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ม. สุกคณสมากินฺโณ ๑

๓. ม. ทุกฺขสุเขสุ ๑ ๔. ม. อธิณฺนปิ ๑ ๕. ส. ม. ฌมฺมมนุสฺสรนฺตา ๑

*เล่มที่ 32 มหาสุวราชชาติกั หน้า 396

[๑๒๒๕] โสหิ สติ อณตโรสุมิ หัส

ฉาติ จ เม โหติ สขา จ รุกโฆ

ติ นุสเสเห ชีวิกตุโถ ปหาตุ

ชีณนติ ฌตวาน น เหส ฌมโมติ ฯ

ตตุถ เย เว สจันนี สขาโร ภวนุตติติ เย จ สหายานัน
สหายา โหนนติ ฯ ชินัน อชีณนติ ปณชิตา นาม อตุตโน
สหายโภคปริกขเยน ชินมปิ น ชนุนติ ฯ สติ ฌมมมนุสสรนุโตติ
ปณชิตานัน ปเวณิ ออนุสสรมาโน ฯ ฉาติ จ เมติ หัสราช
อัย รุกโฆ สมปิยายนญฺเจเนน มยหิ ฉาติ จ สหวนุณจรรณตายน(๑)
สขา จ ฯ ชีวิกตุโถติ ตมหิ ชีวิกาย อตุติโถ หตุวา ปหาตุ
น สกโกมิ ฯ

สกโก ตสส ถนิต สตุวา ตุญฺโจ ปัสสิตฺวา วริ ทาคกาโม
เทว คาคา อภาสิ

[๑๒๓๐] สาธุ สกฺขิ(๒) กติ โหติ เมตฺติ สฺสติ สนฺถโว

สเจตฺ ฌมฺมิ โรเจสิ ปาสฺโสสิ วิชานตฺ ฯ

[๑๒๓๑] โส เต สุว วริ ทมฺมิ ปตฺตยาน วิหฺงกม

วริ วรฺสฺสุ วงฺกค ยํกิลฺลิจิ มนฺสิจฺจสฺสีติ ฯ

ตตุถ สาธุติ สมฺปหฺสเนน สาธุ สกฺขิ กติ โหติ ฯ เมตฺติ

๑. ส. สหจันนจรรณตายน ฯ ม. สมจันนจรรณตายน ฯ ๒. ส. ปกฺขิ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 397

สัตติ สนุถโวติ สชัภาโว จ เมตติ จ ปริสมชฌ สนุถโว
จาติ ยั เมตติ(๑) กตัง สาธุ โหติ ลททกั ภาททกเมว ฯ สเจตัง
ชมนนุติ สเจ เอตัง เมตติชมนัง(๒) ฯ วิชานตनुติ เอวัง สนุเต
วิญญันัง ปัสสิตพพุตตโกสิตี อตโถ ฯ โส เตติ โส อหัง
ตุยหัง ฯ วรสตุติ อิจน ฯ มนสิจจสัตี ยักัจจิจิ มนสา อิจจสิ
สพพิ ตัง ททามิ เตติ ฯ

สุวรรณา วัง วรณโตะ(๓) สตตมัง คากมาห

[๑๒๓๒]วรณจ เม หังส ภาวัง (๔) ทเทยย

อัย หิ รุกโข ปุณวายุ ลพะเก(๕)

โส สาขวา ผลิมา สัวิรุพุโห

มรุตติโก ติฏฐตุ โสภมาโนติ ฯ

ตตถ สาขวาติ สาขาสมปุณโน ฯ ผลิมาติ ผลินิหิ(๖)

สาขาหิ อูเปโต ฯ สัวิรุพุโหติ สมनुตโต วิรุพุหปตโต

ตรุณปตตสมปุณโน หุตวา ฯ มรุตติโกติ สัวิชชมานมรुकผลเส

มกัจจิมรु วिय มรुรผลโต หุตวาติ อตโถ ฯ

อถสส สกโก วัง ททมาโน อฏฐมัง คากมาห

[๑๒๓๓]ตัง ปสส สมม ผลิมัง อูพารัง

สหาเวเต โหตุ อูทุมพเรน

๑. ม. ตยา มิตตัง ฯ ๒. ม. มิตตชมนัง ฯ ๓. ม. คณหนุโต ฯ

๔. ส. ตูวัง ฯ ๕. ส. ม. อยณจ รุกโข ปุณวายุ ลพะเก ฯ

๖. ม. ผลเณ ฯ

*เล่มที่ 32 มหาสุวราชชาตกั หน้า 398

โส สาขาผลิมา สัวิรุพูโ

มฐตุลโก ตัญจตุ โสภมาโนติ ๑

ตตุถ สหาว เต โหตุ อุทุมพเรนาคิ ตว อุทุมพเรน
สทฐี สห เอกโตว วาโส โหตุ ๑

เอวณจ ปน วตุวา อตุตภาว วิชหิตวา อตุตโน จ
สุชาย จ อานูภาว ทสเสตุวา กงคาโต หตุเถน อุทกั
คเหตุวา อุทุมพรชาณุกั ปหริ ๑ ตาวเทว สาขาวิญปสมปโน(๑)
มฐรผลโต รุกโข อุฏฐหิตวา มุณฐมณิปพุตโต วิย วิลาสนโต
อฏฐาสี ๑ สุวราชา ตั ทิสวา โสมนสฺสปฺปโต สกุกสฺส
ถุตี กโรนโต นวมั คากมาห

[๑๒๓๔]เอว สกุก สุชี โหหิ สห สพฺเพหิ ณาติภิ
ยถาหมชฺช สุชีโต ทิสวาน ผลิตั(๒) ทุมุนติ ๑

สกุโกปี ตสฺส วริ ทตุวา อุทุมพริ อมตผลั กตุวา
สทฐี สุชาคาย อตุตโน จานเมว คโต ๑

ตมตุถั ทีปยมานา โอสานะ อภิสมฺพฺพุทฺธคาถา จปีตา

[๑๒๓๕]สุวสฺส วริ ทตุวาน(๓) กตุวาน สผลั ทุมัม
ปกุกามิ สห ภริยาย เทวานัน นนฺทนั วนนฺติ ๑

สตุถา อิมั ฐมฺมเทสนัน อหริตุวา เอว ภิกฺขุ ปฺปราณก-

๑. ม. สาขาวิญปสจฺจนโน ๑ ๒. ส. ม. สผลั ๑

๓. ส. วจนั สตุวา ๑ ส. ม. สุวสฺส จ วริ ทตุวา ๑

*เล่มที่ 32 นวกนึปาทวณณนา หน้ 399

ปณทิตา ตีรจณานโยนึย นึพพตเตตวาปี นึลโลลุปปจารา
อเหตุ สุม กสุมมา เอวรูเป สาสเน ปพพชิตวา โลลุปปจาร์
จรตี กจณ ตตถเว วสาหึตี กมมฏจณานมสส กเถตวา ซาตกั
สโมธานสึ ๗ โส ฎกขุ ตตถ คนตวา วิปสสนั วทฒนโต
อรहतตั ปาปณึ ๗ ตทา สกโก อนรรุทโธ อโหสึ สุวราชา
อหเมวาทึ ๗

มหาสุวราชซาตกั ตตึย ๗

จลลสุวกราชซาตกั

สนตึ รุกขาตี อึทึ สตถา สาวตถึยั วิหรนโต
เวรลชกณทั อารพุก กเถสึ ๗

สตถึรี เวรลชขัยั วสสั วสิตวา อนุปุพเพน สาวตถึ
อนุปตเต ฎกขุ ฐมมสภายั กถึ สมฏจาเปสึ อาวโส
ตถาคโต ขตตึยสุขุมมาโล พุทฐสุขุมมาโล มหนตเนน อึทธานุภาเวน
สมนุณาคโตปี เวรลชเชน พุราหุเมเนน นึมนตโต เตมาสั
วสนโต มาราวฏฏนวเสน ตสส สนตึกา เอกทิวสมปี ฎกขั
อลฎิตวา โลลุปปจาร์ ปหาย เตมาสั ปตถปูลกปตโตทเนน
ยาเปนโต อลลตถ น อคมาสึ อโห วต ตถาคตานั
อปปีจณสนตฎฎึจึภาโวตี ๗ สตถา อากนตวา กาย นตถ
ฎกขเว เอตริทึ กถาย สนึนึสนึนาตี ปุจณิตวา อึมาย

*เล่มที่ 32 จุลลสุวกราชชาตกั หน้้า 400

นามาติ วุตเต อนจุนริยั กิกุขเว ตถาคตสุส อิทานึ

โโลอุปจารูปห่านึ โส ปุพเพปิ ตึรจุนานโยนึยั นึพพตุโต

โโลอุปจารึ ปหาสีติ วตุวา อตีตึ อหริ ๑ สพพิปี วตุถึ เหญจา

กถิตนึยามเนว วิตุถาเรตพพิ

[๑๒๓๖]สนุติ รุกุขา หริตปตุตา(๑) ทูมา เนกผลา พหู

กสุมา นุ สุกุเข โโกพาเป สวสุส นึรโต มโน ๑

[๑๒๓๗]ผลสุส อุปกุณชึมิหา- เนกวสุสคณเ พหู

อผลมปิ วิทิตวาน สวา จ มิตติ ยถา ปุเร ๑

[๑๒๓๘]สุกุกขณจ รุกุขโกพาปึ โอปตตมผลึ ทุมึ

โอหาย สกุกณา ยนุติ กึ โทลึ ปสุเส(๒) ทึช ๑

[๑๒๓๙]เย ผลตุถา สมกุกขนุติ อผลโลติ ชนุติ นึ

อตุตตุถปณุณา ทุมเมธา เต โหนุติ ปกุกปาดึโน ๑

[๑๒๔๐]สารุ สุกุขึ(๓) กตึ โหติ มิตติ ลัสติ สนุถโว

สเจตึ ฅมมึ โรเจสิ ปาลึโสสิ วิชานตึ ๑

[๑๒๔๑]โส เต สว วริ ทมมิ ปตุตยาน วิหุงคม

วริ วรสสุ วุงงค ยักุณจึ มนสิจุนสิ ๑

[๑๒๔๒]อปึ นาม นึ ปุน ปสุเส(๔) สปตุตึ สผลึ ทุมึ

ทลึทึโทว นึธี ลทุธา นนุเทยยาหึ ปุนปุปุนึ ๑

๑. ม. หริปตุตา ๑ ๒. ส. มณฺญเส ๑ ๓. ส. ปกุกขึ ๑

๔. ม. นึ ปสุเสยฺยึ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 401

[๑๒๔๓]ตโต อมตมาทาย อภิสัญจิ มหิรุหิ
ตสฺส สาขา วิรุหิสฺสุ สิตฺตจฺญายา มโนรมา ฯ

[๑๒๔๔]เอวํ สกฺก สฺขี โหหิ สห สพฺเพหิ ฌาตฺถิ
ยถาหมชฺช สฺขิโต ทิสฺวาน สผลํ ทุมํ ฯ

[๑๒๔๕]สุวสฺส จ วริ ทตฺวา(๑) กตฺวาน สผลํ ทุมํ
ปกฺกามิ สห ภริยาย เทวานํ นนฺทนํ วนนฺติ ฯ

อตุโถปี ปริมวเสเนว เวทิตพฺโพ ฯ อนุตฺตทานปทมตฺตเมว
ปน วณฺณยิสฺสาม

หริตปตฺตตฺติ นิลปตฺตตฺตจฺจณฺนา ฯ โโกพาเปติ วาเต
ปหรนฺเต อาโกฏฺติสทฺทํ วิย มฺลจฺมาเน นิสฺสारे ฯ สุวสฺสชาติ
อายสฺมโต สุวราชสฺส กสฺมา เอวรูปฺเป รุกฺเข มโน นิริโต ฯ
ผลสฺสชาติ ผลํ อสฺส รุกฺขสฺส ฯ เนกวสฺสคณฺเติ อนกฺวสฺสคณฺเ ฯ
พหฺวติ สมานเปิ อนกสฺเต น เทว น ตโย อถ โข พหฺวณิ ฯ
วิทฺตฺวานาติ หังสฺราชา อิทานิ อมฺหากํ อิมํ รุกฺขํ อผลํ
วิทฺตฺวาปี ยถา ปุเร เอเตน สทฺธี เมตฺติ ยาว เมตฺติ ตํ
หิ มยํ น ภินฺทาม เมตฺตี ภินฺทนฺตา หิ อนริยา อสฺปฺปริสา
นาม โหนฺตฺติติ ปกาเสนฺโต เอวมาห ฯ

โอปตฺตตฺตนิ อวตฺตตํ นิปตฺตตํ ปตฺตปตฺตตํ ฯ กิ โทสิ
ปสฺสเสติ อณฺเณ สกฺกนา เอตํ โอหาย อณฺเณตฺถ กจฺจณฺติ

๑. ส. สุวสฺส วจันํ สุตฺวา ฯ

หริตจชาตกั

สุดเมตติ มหาพุมเมตติ อิทั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
อุกุกณจติภิกขุ อารพภ กเถสิ ฯ

ตัง หิ ภิกขุ เอกัง อลงกตัง มาตุคามัง ทิสฺวา อุกุกณจติ
ทิมเกสนนขโลมัม วิพุมมิตุกามัม อจริยูปชฌาเยหิ อรุจียา อานิตัง
สตุถา สจจัม กิร ภิกขุ อุกุกณจติโตสตีติ ปุจฺจนิตฺวา สจจัม
ภนฺเตติ กิการณฺทาติ อลงกตัง มาตุคามัง ทิสฺวา กิเลสวเสน
ภนฺเตติ วุตฺเตติ ภิกขุ กิเลโส นาม कुณวิทฺธัสฺสนโต(๑) นิสฺสุสาโท(๒)
นิรเย นิพฺพตฺตาเปติ เอส ปน กิเลโส กิการณา ตัง น
กิลเมสฺสตีติ น หิ สินฺธุ ปหริตฺวา ปหฺรณฺวาโต ปุราณปณฺณสฺส
ลฺลขฺชตี อิมัง หิ กิเลสํ นิสฺสุสาย โปธิณฺณสฺसानุสฺสํ จรมาณา
ปญฺจาภินฺณาอุกุกสมฺปาตฺตติลาภินो วิสฺสุทฺธมหาปุริสาปี สตี
อุปฺกฺกุสฺสเปตฺตุ อสฺสโกนฺดา ฆานันฺ อนฺตรธาเปสฺสนฺติ วตฺวา อตีตัง
อาหริ ฯ

อตีเต พาราณสียํ พุมมทตฺเต รชฺชํ การณฺเต โปธิสตุโต
เอกสฺมิมิ นิกเม อสตีติโกฏฺวิภเว พุมมณฺณกุลเถ นิพฺพตฺติ ฯ
กาณฺจนนฺวิตาย ตสฺส หริตจกฺมาโรติสฺส นามํ กรีสฺสุ ฯ โส
วยฺยปฺปตฺโต ตกุกสฺสลาโย อุกุกหิตฺสิปโป กุณฺมพํ สณฺนเปตฺวา
มาตาปีตฺตุนํ อจฺจเยน ฐนวิโลกนํ กตฺวา ฐนเมว ปญฺญาตี
๑. ม. कुณวิทฺธัสโก ฯ ๒. ม. อุปฺปสฺสุสาโท ฯ

ชนสฺส อูปปาทกา น ปณณายนนฺติ มยาปี มรณมุเข จุณณ-
วิจฺจนณน ภวิตพฺพนฺติ มรณภยภึโต มหาทานํ ทตฺวา
หิมวณฺต์ ปวีสิตฺวา อีสึปพฺพชฺช์ ปพฺพชิตฺวา สตฺตเม ทิวเส
ปณฺจ อภินฺญา จ สมาเป็นฺติโย จ นึพฺพตฺเตตฺวา ตตฺถ จึริ
วณฺมุลผลาหาโร ยาเปตฺวา โลณมฺพิลเสวณฺตฺถึ ปพฺพตา โอตริตฺวา
อนฺุปฺพเพน พารานฺสี ปตฺวา ราชฺยฺยานเน วสิตฺวา ปฺนทิวเส
พารานฺสีขั ภิกฺขาย จรณฺโต ราชฺยฺณ(๑) สมนฺปาปฺณึ ฯ ราชา
ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต ปกฺโกสาเปตฺวา สมนฺสฺสึตเสตมตฺเต
ราชปฺลลงฺเก นึสีทาเปตฺวา นานคฺครสโกชนํ โภเชตฺวา
อนฺุโมทนาवासเน อติเรกตรึ ปสึทิตฺวา กหึ ภนฺเต กจฺจนฺตาตี
ปฺุจฺจิตฺวา วสฺสาวาสญฺจานํ อูปฺชาเรมิ มหาราชาตี วุตฺเต
สาธฺ ภนฺเตตี ภุตฺตปาดราโส ตํ อาทาย อฺยฺยานํ คนฺตฺวา
ตสฺส รตฺติญฺจานทิวาญฺจานาทีนึ การาเปตฺวา อฺยฺยานปาลํ
ปรีจาริกํ กตฺวา ทตฺวา วณฺทิตฺวา นึกฺขมิ ฯ มหาสตฺโต ตโต
ปฺญฺจาย นึพฺพชฺช์ รณฺโณ เกเห ภฺยชนฺโต ทฺวาทส วสฺसानึ
วสึ ฯ

อเถกทิวสึ ราชา ปจฺจนฺตํ กุปีตํ วุปฺสเมตฺถึ กจฺจนฺโต
อมฺหากํ ปฺญฺยภฺยเชตฺถึ มา ปมชฺชึตี มหาสตฺตํ เทวียา นึยฺยาเทตฺวา
อคมาสี ฯ ตโต ปฺญฺจาย สว มหาสตฺตํ สหตฺถา ปรีวีสตี ฯ

๑. ม. ราชนวารี ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 405

อถกทิวสิ์ สทา โภชนัน สมปาเตตวา ตสฺมี จิรายมานเณ คนุโธทเกน
นหาตวา สณฺหมภุจสาฎกั นินวาเสตวา สีหปญฺชริ วิวราเปตวา
สรีเร วาตํ ปหฺราเปนฺตี ชุทฺทกมณฺเจเก นิปชฺชิ ฯ มหาสตุโตปี
สฺนินฺวตฺโต สฺปาโรโต ภิกฺขุภาชฺชนัน อาทาย อากาเสนาคนฺตวา
สีหปญฺชริ สมฺปาปฺณิ ฯ เทวียา ตสฺส วากจีสทฺทํ สุตฺวา
เวเคน อุภฺจหนฺตียา มภฺจสาฎโก ภสฺสิ ฯ มหาสตุตสฺส
วิสภาคารมฺมเณ จกฺขุ ปฏฺธิหณฺณิ ฯ อถสฺส อนเณกวสฺสโกภฺธิ-
สตุสทสฺสกาถัน อพฺภนฺตเร นินฺวภฺจกิลเโส กรณฺฑเก สยิตอาสีวิโส
วีย อุภฺจหิตฺวา ฆานัน อนฺตรธาเปสิ ฯ โส สตี อุปฺภุจเปตฺตุ
อสกโกนฺโต คนฺตวา เทวี หตฺเถ คณฺหิ ฯ ตาวเทว สานฺตี
ปริกฺขิปีสุ ฯ โส ตาย สทฺธิ โลกชฺมมํ เสวิตฺวา ภฺยชิตฺวา
อุยฺยานัน คนฺตวา ตโต ปภฺจาย เทวสิกฺกํ ตเถว อกาสิ ฯ ตสฺส
ตาย สทฺธิ โลกชฺมมปฏฺธิเสวนัน สกฺลนฺคเร ปากภฺภู ชาคัน ฯ
อมจฺจา หริตจตาปโส เอวมกาสิตี รมฺโย ปณฺณัน ปหิณฺณิสฺสุ ฯ
ราชา มํ ภินฺทิตฺูกามา เอวํ วทนฺตีติ อสทฺทหิตฺวา ปจฺจนฺตํ
วูปสมตฺวา พาราณสี ปจฺจาคนฺตวา นครัน ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
เทวียา สนฺตีกํ คนฺตวา สจฺจัน กิร มม อโยโย หริตจตาปโส
ตยา สทฺธิ โลกชฺมมํ ปฏฺธิเสวิตฺติ ปุจฺฉิ ฯ สจฺจัน เทวาติ ฯ โส
ตสฺสสาปี อสทฺทหิตฺวา ตเมว ปุจฺฉิสฺสสามิตฺติ อุยฺยานัน คนฺตวา

*เล่มที 32 หริตจชาตกั หน้า 406

วณทีตวา เอกมนต์ นิสีทีตวา ตั ปุจณนโต ปจมี คาถมาห

[๑๒๔๖]สุตเมตต์ มหาพุรหุเม กามะ ภูณชติ หารีโต

กจเจตต์ วจัน์ ตจจัน์ กจจึ สุกุโธ อิริยสีตี ฯ

ตตถ กจเจตุนตี กจจึ เอตต์ หารีโต กามะ ภูณชตีตี

อมุเหหิ สุตต์ วจัน์ ตจจัน์ อภูตต์ กจจึ ตวั สุกุโธ อิริยสี

วิหรีสีตี ฯ

โส จินเตสิ อัย ราชา นาน์ ปรีภูณชามีตี วุคเตปี

มม สททหิสุตเตว อิมสมิ ปน โลกะ สจจสทิสี ปตีภูจา นาม

นตติ อุชฌิตสจจา หิ โพธิมูเล นิสีทีตวา โพธิ์ ปาปุนตี

น สกโกนตี มยา สจจเมว กเถตุ วภูณตีตี ฯ โพธิสตุตสส

หิ เอกจเจสุ จานะสุ ปาณาติปาโตปี อทินนาทานปี

มิจจาจาโรปี สุราปานมปี โหตีเยว อตุถภณชนกั วิสัวาทนั

ปุรกขิตวา มุสาวาทอ นาม น โหตี ตสุมะ โส สจจเมว

กเถนุโต พุคิยั คาถมาห

[๑๒๔๗]เอวเมตต์ มหาราช ยถา เต วจัน์ สุตต์

กุมคคั ปฎิปนุโนสมิ โมหเนยเยสุ มุจจึโตตี ฯ

ตตถ โมหเนยเยสุตี กามคฺเณสุ ฯ กามคฺเณ หิ โลกา

มุยหนตี ตสุมะ โมหเนยยาตี วุจจุนตี ฯ

ตัสตุวา ราชา ตติยั คาถมาห

*เล่มที่ 32 นวกนึปาทวณณนา หน้ 407

[๑๒๔๘]อทุ(๑) ปณญา กิมตถึยา(๒) นึปณญา สาธุจึนตึนึ(๓)

ยาย อูปรตึตึ รากึ กึมโน น วึโนทเยตึ ๑

ตตถ อทุตึ นึปาท ๑ อึท วุตตึ โหตึ กนุเต คึลานสฺส
นาม เกสซุขึ ปฏึสรณึ ปึปาสิตสฺส ปานึยึ ปฏึสรณึ ตุมหากึ
ปเนสา นึปณญา สาธุณึ อตถานึ จึนตึนึ ปณญา กิมตถึยา
ยาย อูปรตึตึ รากึ กึมโน น วึโนทเยตึ กึจึตตึ วึโนทตฺถุ
นาสกุจึตึ ๑

อถสฺส กึเลสพลึ ทสฺเสนุโต หารึโต จตฺตถึ คากมาห

[๑๒๔๙]จตฺตาโรเม มหาราช โลเก อตึพลา กุสา

ราโก โทโส มโท โมโห ยตถ ปณญา น คารตึตึ ๑

ตตถ ยตถาตึ เยสุ ปรียฎฺจานึ ปตฺเตสุ มโหเม ปตึโต
วึย ปณญา คารึ ปตึฎฺจึ น ลภตึ ๑

ตึ สุตฺวา ราชา ปณจมึ คากมาห

[๑๒๕๐]อรหา สึลสมปนุโน สุตฺโห จรตึ หารึโต

เมธาวิ ปณทึโต เจว อิตึ โน สมมโต กวานตึ ๑

ตตถ อิตึ โน สมมโตตึ เอว อุมหากึ สมมโต
สมภาวึโต ภาวึ ๑

ตึ สุตฺวา ตโต หารึโต ฎฺจึ คากมาห

๑. สึ. ย. อาทุ ๑ ๒. ส. กิมตถึกา ๑ ๓. สึ. ย. สาธุจึนตึนึ ๑

*เล่มที่ 32 หริตจชาตกั หน้า 408

[๑๒๕๑]เมธาวินมปิ หีสนุติ อธิษมมกุณเ รตัม

วิตุกกา ปาปกา ราช สุภา ราชูปสญหิตาติ ฯ

ตตถ สุภาติ สุกนินิมิตตคคหณน ปวตฺตา ฯ

อถ นั กิเลสปฺปหานเ อุตฺสาหนุโต ราชสา สตฺตมัม คากมาห

[๑๒๕๒]อุปฺปนุนายั(๑) สรีโร โช

ราโค วณฺณวิทฺสโน ตว(๒)

ตัม ปชห ภทฺทมฺเต(๓)

พหฺนาศิ เมธาวิ สมฺมโตติ ฯ

ตตถ วณฺณวิทฺสโน ตวาติ ตว สรีรวณฺณสฺส จ

คฺณวณฺณสฺส จ วิทฺสโน ฯ พหฺนาศิติ พหฺนัม อาศิ ตุมฺ เมธาวิติ

สมฺมโต ฯ

ตัม สุตฺวา ตโต มหาสตุโต สตี ปฏฺธิถิตฺวา กามสฺ

อาทินันฺว สลฺลกฺเขตฺวา อฏฺฐมัม คากมาห

[๑๒๕๓]เต อนฺธกรณเ(๔) กามเ พหฺนุทฺทุกฺเข มหาวิเส

เตสํ มฺลํ คเวสิสฺสํ เณชฺหิ(๕) ราชํ สพฺนุชนนฺติ ฯ

ตตถ อนฺธกรณเติ ปญฺญาจกฺขุวินาสนโต อนฺธภาวกรเ ฯ

พหฺนุทฺทุกฺเขติ เอตถ อปฺปสฺสาทา กามาติ อาทินิ สุตฺตานิ

๑. ส. อุปฺปนุโนยั ฯ ๒. ส. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

๓. ส. ตว ตัม ปชห นมตฺถุ ฯ ม. ตัม ปชห ภทฺทมตฺถุ เต ฯ

๔. ม. อนฺธการเก ฯ ๕. ม. เณจฺหิ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาวณณา หน้า 409

อาหริตฺวา เตสํ พหุทฺกฺขตา ทสฺเสตฺตพฺพา ฯ มหาวิเสติ
สมฺปยุตฺตฺกิลฺลวิสฺสฺส เจว วิปាកวิสฺสฺส จ มหนฺตตาย มหาวิเส ฯ
เตสํ มฺลนฺติ เต วุตฺตปฺปการเ กามे ปหาตุํ เตสํ มฺลํ คเวสิสฺสํ
ปริเยสิสฺสามิ ฯ กิ ปน เตสํ มฺลนฺติ ฯ อโยนิโสมนฺติกาโร ฯ
เฉษฺซํ รากํ สพนฺชนนฺติ มหาราช อิทานิ ปณฺญาขกฺเคน
ปหริตฺวา สฺกนินิมิตฺตพฺนฺชเนน สพนฺชนํ รากํ ฉินฺทิสฺสามิตี ฯ

อิทฺยจ ปน วตฺวา มหาราช โโอกาสฺนตฺวา เม
กโรหิตี โอกาสํ การตฺวา ปณฺณลาลํ ปวิสิตฺวา กสิณฺมณฺฑลํ
โโอลเกตฺวา ปฺน นฏฺจ ฌานํ อุปฺปาเทตฺวา ปณฺณสาลโต
นิกฺขมิตฺวา อากาเส ปฺลลฺงเกน นิสิทิตฺวา รณฺโโล ฌมฺมํ
เทเสตฺวา มหาราช อหํ อฏฺจानเ วฏฺจการณา มหาชนมฺชฺเ
ครหฺปฺโตโต อุปฺมตฺโตโต โหหิ ปฺน ทานิ อหํ อนิตฺถิกนฺช-
วณฺณเมว คมฺิสฺสามิตี รณฺโโล โรทนฺตสฺส ปรีเทวณฺตสฺส
หิมวณฺตเมว คนฺตฺวา อปรีหิณฺชฺฌาโน พุรหฺมโลกฺุปโค อโหสิ ฯ

สตฺถา ตํ การณํ ญตฺวา

[๑๒๕๔]อิทํ วตฺวาน หาริโต อิติ สจฺจปรกฺกโม

กามรากํ วิจารณ์ตฺวา พุรหฺมโลกฺุปโค อหฺวติ

อภิสฺมพฺพุโร หุตฺวา อิมํ คากํ วตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาติกํ
สโมธานฺสิ ฯ สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺกิกฺขุ อรหฺตฺเต

ปตฤจหิ ๑ ตทา ราชา อานนุโท อโหสิ ทรตจตาปโส ปน
อหเมวาทิ ๑

ทรตจชาตกั ปญจมี ๑

ปทกฺสลชาตกั(๑)

พหุสฺสฺตุนติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต เอกํ ทารกั
อารพภ กเถสิ ๑

โส กิร สาวตฺถิยํ กุฏุมพิกปฺตุโต สตุตวสฺสกาเลเยว
ปทกฺสโล อโหสิ ๑ อถสฺส ปิตา อิมํ วิมฺลิสฺสามีติ ตสฺส
อชานนตฺสเสว มิตฺตมฺรํ อคมาสิ ๑ โส ปิตุ กตญฺจัน
อปฺจุจิตฺวาว ตสฺส ปทานุสาเรณ กนฺตุวา ปิตุ สนฺติเก
อญฺจาสิ ๑ อถ นํ ปิตา เอกทิวสํว ปฺจุจิ ตาต ตํ มยิ
ตํ อชานาเปตฺวา กเตปี กถํ มม กตญฺจัน ชานาสีติ ๑
ตาต ปทํ เต สญฺชานามิ ปทกฺสโล อหฺนฺติ ๑ อถสฺส
วิมฺลสนฺตถาย ปิตา ฤตฺตปาทราโส ฆรา นิกฺขมิตฺวา อนนฺตรํ
ปฏิวิสฺสกมฺรํ กนฺตุวา ตโต ตตฺถิยํ ปวิสิตฺวา ตตฺถิยฆราน
นิกฺขมิตฺวา ปฺน อตุตโน ฆรทฺวารํ อากนฺตุวา ตโต อตุตฺรทฺวารํ
กนฺตุวา ทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา นกรํ วามํ กโรนุโต เขตวนํ
๑. ส. ปทกฺสลมาณวชาตกั ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 411

คนตุวา สตุถาริ วนุทิตุวา ฐมมึ สุนนุโต นิสึทึ ๗ ทารโก
กหึ เม ปิตาติ ปุจฺฉิตุวา น ชานามาติ วุตุเต ตสฺส
ปทานุสारेณ อนนุตรึ ปุทฺธิวิสุทฺถกมฺริ อาทึ กตุวา ปิตุ คตมคฺเคเนว
เชตวันนึ คนตุวา สตุถาริ วนุทิตุวา ปิตุ สนุติเก อฏฺฐาสิ ๗
ปิตราปี กถึ ตาต มม อิธาคตภาวึ อณฺเณาสึติ ปุฏฺฐโฆ
ปทึ สลฺยชานิตุวา ปทานุสारेณ อากโตมฺหึติ อาห ๗ สตุถา
กึ กเถสิ อุปาสกาคิ ปุจฺฉิตุวา ฆนุเต อยึ ทารโก ปทกฺกุสโล
อหึ อิมึ วิมฺสนุโต อิมินา นาม อุปาเยน อากโต อยมฺปิ
มึ เกเห อทิสฺวา มม ปทานุสारेเนว อากโตติ วุตุเต
อนจฺฉริยึ อุปาสก ฆุมิยึ ปทสลฺยชานนึ โปราณกปณฺฑิตา
อากาเส ปทึ สลฺยชานึสฺสูติ วตุวาเตน ยาจิโต อตีตึ อาหริ
อตีเต พาราณสิยึ พุรหุมทตเต รชฺชึ กारेเนเต ตสฺส
อคฺคฺคฺมเหสิ อติจริตุวา รณฺเณว ปุจฺฉิตา สเจ อหึ ตุมฺเห
อติจรามิ อสฺสฺสมฺหึ ยกฺขินึ โหมิติ สปถึ กตุวา ตโต กาลึ
กตุวา เอกสฺมี ปพฺพตปาเท อสฺสฺสมฺหึ ยกฺขินึ หตุวา
เลณฺคฺหาຍึ วสมานา มหาอฏฺฐวิยึ ปุพฺพนุตโต อปรนุตคฺคฺมนมคฺเค
อนุสณฺจเรเนเต มนุสฺเสส คเหตุวา ขาทติ ๗ สว กิร ตึณฺนิ
วสุสานิ เวสฺสวณฺณึ อุปฏฺฐหิตุวา आयามโต ตึส โยชเน
วิตถารโต ปญฺจ โยชเน จาเน มนุสฺเสส ขาทิตุ ลภิ ๗
อเถกทิวสึ เอโก อฏฺโฏม มหาทฺฐโน มหาโกโก อภิรุโป

*เล่มที่ 32 ปทกสทชชตกั หน้ 412

พราหฺมโณ พหุหิ มนุสฺเสหิ ปริวโต ตํ มคฺคํ อภิรุหิ ฯ ตํ
 ทิสฺวา ยกฺขินี ตฺสฺสฺติตฺวา ปกฺขนฺนุทฺติ ฯ [๑] ปริวามนุสฺสา
 ปลายีสุ ฯ สว วาตเวเคน คนฺตฺวา พราหฺมณํ คณฺหิตฺวา
 ปิฏฺฐิยํ นิปชฺชาเปตฺวา กุหํ กจฺจนฺตํ ปุริสสมฺพสฺสํ ปฏฺฐิลกิตฺวา
 กิเลสวเสน ตสฺมี สิเนหํ อุปฺปาเทตฺวา ตํ อชาทิตฺวา อตฺตโน
 สามีกํ อกาสิ ฯ เต อุโภปี อณฺณมณฺณํ สมคฺคสํวาทํ วสีสุ ฯ
 ตโต ปฏฺฐาย ยกฺขินี มนุสฺเส คณฺหนฺตํ วตฺถตณฺฑุลเตลาทีนึปี
 คเหตฺวา ตสฺส นานคฺครสโกชนํ อุปเนตฺวา อตฺตโน มนุสฺสมํถํ
 ชาทติ ฯ กมนกาเล จ ตสฺส ปลายนภเยน มหตฺติยา สิลาย
 กุหทฺวารํ ปิทฺทิตฺวา กจฺจติ ฯ เอวํ เตสุ สมฺโมทมานนฺสุ
 วสนฺเตสุ โภชิสฺสโต นิพฺพตฺตญฺจานา จวิตฺวา พราหฺมณํ ปฏฺฐิจ
 ตสฺสา กุจฺฉิสฺมี ปฏฺฐินฺธี คณฺหิ ฯ สว ทสฺมาสจฺจเยน ปฺตฺตํ
 ชเนตฺวา ปฺตฺเต จ พราหฺมณเ จ พลวสิเนหา หุตฺวา อุโภปี
 โปเสสิ ฯ สว อปรภาเค ปฺตฺเต วุฑฺฒิปฺตฺเต ปฺตฺตํ ปิตฺรา
 สทฺธี อนฺโตคฺกุหาบิ ปเวเสตฺวา ทฺวารํ ปิทฺทิตฺ ฯ

อถกทิวสํ โภชิสฺสโต ตสฺสา คตกถํ ฅตฺวา สิลํ อุปเนตฺวา
 ปิตฺรํ พหิ อกาสิ ฯ สว อาคนฺตฺวา เกน สิลา อปนีตาคิ
 วตฺวา อมฺม มยา อปนีตา อนฺธกาเร นิสิทิคฺคํ น สกฺโกมิตฺติ
 วุฑฺเต ปฺตฺตฺตฺสึเนเหน น กิณฺจึ อโวจ ฯ อถกทิวสํ โภชิสฺสโต

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ตํ ทิสฺวาติ ฯ ๒. ม. อตฺตนา ฯ
 # ๓. ม. วิชยิตฺวา ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนปาดวณณา หน้ 413

ปิตร์ ปุจันิ ตาด มยห้ มาตุ มุขั อณณาทิสั ตุมหากั
อณณาทิสั กั นุ โข การณนุติ ๑ ตาด ตว มาตา
มนุสฺสํสขาทิดูกา ยกฺขินิ มยั อุโภ มนุสฺสชาติ ๑ ตาด ยทิ
เอวั อิศ กสฺมา วสาม เอหิ มนุสฺสปถั จจฺจามาติ ๑ ตาด
สเจ มยั ปลายิสฺสาม อุโภปี อมฺเห ตว มาตา มารสฺสตีติ(๑) ๑
โพธิสฺสโต มา ภายิ ตาด ตว มนุสฺสปลดสมฺปาทนั มม
ภาโรติ ปิตร์ สมนุสฺสาเสตฺวา ปุนทิวเส มาตริ คตาย ปิตร์
คเหตุวา ปลายิ ๑ ยกฺขินิ อาคนฺตฺวา เต อทิสฺวา วตเวเคน
ปกฺขนฺทิตฺวา เต คเหตุวา พฺราหฺมณ กั ปลายสิ กิณฺเต อิศ
นคฺถิติ วตฺวา ภาเท มา มั กุชฺฉิ ปฺตฺโตเต มั คเหตุวา
ปลายตีติ วตฺเต ปฺตฺตฺสินฺเหน นั กิณฺจิ อวตฺวา เต อสฺสาเสตฺวา
อตฺตโน วสนฺญานเมว เต คเหตุวา คตา ๑ เอวั ปฺนปี
ตติยทิวเส ปลายนฺเต อานสิ ๑

โพธิสฺสโต จินฺเตสิ มยห้ มาตุ ปฺริจฺฉินฺเนน โอกาเสน
ภวิตพฺพิ ยนฺนุนาหิ อิมิสฺสา อาณาปวตฺติญฺจานสิมํ ปุจฺเจยฺย
อถ นั อติกฺกมิตฺวา ปลายิสฺสามาติ ๑ โส เอกทิวสั มาตริ
คเหตุวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน อมฺม มาตุ สนฺตกั นาม
ปฺตฺตานั ปาปฺณาติ อกฺขาหิ เม อตฺตโน สนฺตกาย ญฺมียา
ปฺริจฺเจทฺนติ อห ๑ สว สพฺพทิสาสฺ ปพฺพตาทินิมิตฺตานิ
๑. ม. ขาทิสฺตีติ ๑

*เล่มที่ 32 ปทกุสสชาติกั หน้า 414

กเถตุวา อายามโต คีสโยชนั วิตุถารโต ปญจโยชนั จานั
ปุตตสสุส กเถตุวา อิทั เอตุตถักั จานั สลลลกุเขหิ ปุตตาคติ
อาห ๑ โส เทว ตโย ทิวเส อติกกมิตวา มาตุ อฏฐวี คตกาเถ
ปีตรั ขนุเช อาโรเปตุวา มาตรา ทินนุสนยุถาย วาตเวเคน
ปกุขนุทิตวา ปริจฺเจทนทีตีรั สมุปาปฺณิ ๑ สปิ อาคนตุวา
เต อปสฺสนุติ อนุพนุธิ ๑ โพธิสตุโต ปีตรั กเหตุวา นทีมชฺฌั
อคมาสิ ๑ สปิ คนตุวา นทีตีเร จตุวา อตุตโน ปริจฺเจทั
อติกกนุตทาวั ถตุวา ตตุเถว จตุวา ตาต ปีตรั กเหตุวา
เอหิ มยฺหัง โก โทโส ตุมุหากั มั นิสฺสาย กิ นาม น
สมุปชฺชติ นีวตุเตถ สามีติ ปุตตถยจ ปติถย ยาจิ ๑ อถ
พฺราหฺมณเณ นที โอตริ ๑ สปิ ปุตตเมว ยาจนุติ ตาต
มา เอวั กริ ปฏฺฐินีวตุตาคีติ อาห ๑ อมม มยั มนุสฺสา
ตุวั ยกฺขินี น สกกา สพฺพกาลั ตว สนุติเก วสิคฺคฺนุติ
เนว นีวตุตีสฺสามาคิ ๑ เนว นีวตุตีสฺสสิ ตาตาคิ ๑ อาม
อมุมาติ ๑ ตาต ยทิ น นีวตุตีสฺสสิ โลเก(๑) ชีวิตั นาม ทุกุขั
สิปฺปปี อชานนุตา ชีวิตุ น สกโกนุติ อหัง เอกัง จินฺตามณิ
นาม วิชฺชั ชานามิ ตสฺसानุภาเวณ ทฺวาทสสัวจฺจรมตุถเก
คตานุมฺปิ ปทานุปทั วิย สกกา คณฺหิตุ อัย เต ชีวิกา
ภวิสฺสติ อุกฺคณฺห ตาต ตั อนคฺขั มนฺตฺนุติ ตถารุเปณ
๑. ม. มนุสฺสโลเก ๑ ๒. ม. หฏฺฐณฺฑมฺปิ ๑

*เล่มที 32 นวกนิปาวณณา หน้า 415

ทุกเขน อภิกฤตปิ ปุตุตสิเนเหน มนุต์ อทาสี ๑

โพธิสตุโต นทียา จิตโกว มาตริ วนุทิตวา หตุถกจุมปฎุ(๑)

กตุวา มนุต์ กเหตุวา มาตริ วนุทิตวา กจุม อมมาติ

อาห ๑ ตาต ตุมเหตุสู อนิวตตนเหตุสู มยหิ ฐีวิต์ นตุถิติ วตุวา

กาถมาห

เอหิ ปุตุต นิวตตสุสู มา อนาถิ กโรหิ เม

อชช ปุตุต อปสุสนตี ยกุจيني มรณิ กตาติ ๑

ยกุจينيปี อูริ ปหริ ๑ ตาวเทวสุสา ปุตุตโสเกน หทยิ ผลิ ๑

สา มริตุวา ตตุเถว ปติตา ๑ ตทา โพธิสตุโต ตสุสา มตภาวิ

ลตุวา ปิตรี ปกโกสิตุวา มาตุ สนุติกิ กนตุวา จิตตักิ กตุวา

ณาเปตุวา อาหพนิ นิพพาเปตุวา นานาวณเณหิ ปุปุเพหิ

ปุเชตุวา โรทิตวา ปริเทวิทวา ปิตรี อาทาย พาราณสิยิ กนตุวา

ราชทวารเอ จตุวา ปทกุสโล มาณโว ทวารเอ จิโตติ รณโย

ปฎิวเทตุวา เตนหิ อากจุมตุติ วุตเต ปวิสิตุวา ราชานิ

วนุทิตวา ตาต ตุวิ กิ สิปปิ ชานาสีติ วุตเต เทว

ทวาทสสัวจุมมตุถเก หตุถกจุม ปทานุปทิ กนตุวา กณหิตุ

ชานามิติ อาห ๑ เตนหิ มึ อุปฎุจาทิติ ๑ เทวสิกิ สหสุสิ

ลณโต อุปฎุจหิสสามิติ ๑ สาธุ ตาต อุปฎุจหิติ ๑ ราชา

เทวสิกิ สหสุสิ ทาเปสิ ๑

๑. ม. อติสกุจจึ สุต ๑

*เล่มที่ 32 ปทกสทชชตกั หน้้า 416

อถกทิวสิ์ ปุโรหิตอ ราชานั อห มหาราช มยั ตสฺส
มาณวสฺส สิปปานุภาเวน กสฺสจจิ กมฺมสฺส อกตตฺตา ตั สิปปั
อตุถิ วา นตุถิ วาติ น ชานาม วิมฺสิสฺสาม ตาว นนฺติ ฯ
ราชา สาทฺฐติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อุโกปี ชนา รตนโกปกานั สณฺณั
ทตฺวา รตนสารั(๑) กเหตุวา ปาสาทา โอริยุห ราชนิเวสนนฺตเร
ติกฺขตฺตํ อวิชฺฉิตฺวา นิสฺเสณั อตุถริตฺวา ปาการมตฺถเกน พหิ
โอตริตฺวา วินิจฺฉยสาถั ปวิสิตฺวา ตตฺถ นิสัทิตฺวา ปุณาคนฺตฺวา
นิสฺเสณั อตุถริตฺวา ปาการมตฺถเกน โอตริตฺวา อนฺเตปุเร
โปกฺขรณฺนิยา ตีริ คนฺตฺวา โปกฺขรณั ติกฺขตฺตํ ปทกฺขินั กตฺวา
โอตริตฺวา อนฺโตโปกฺขรณฺนิยั ฆณฺฑํ จเปตฺวา คนฺตฺวา ปาสาทั
อภिरุหีสฺสุ ฯ ปุณทิวเส ราชนิเวสนโต โจรา กิร รตนั หริสฺสูติ
เอกโกลาหฬั อโหสิ ฯ ราชา อชานนฺโต วิย หุตฺวา โพธิสฺสตฺตํ
ปกฺโกสาเปตฺวา ตาต ราชนิเวสนโต พหุรตนฆณฺฑํ หตฺถิ หนฺท
นั อนุวิชฺฉิตฺตํ ฏฺฐิตฺติ อห ฯ มหาราช ทฺวาทสสัวจฺจรมตฺถเก
หตฺถณฺฑํ โจรานั ปทานุปทั คนฺตฺวา อหรรณสมตฺถสฺส มม
อนจฺจริยั อชฺช รตฺตี หตฺถิ ฆณฺฑํ อหริตฺตํ สกฺขิสฺสามิ ตั มา
จินฺตฺยิตฺถาติ ฯ เตนหิ ตาต อหฺราติ ฯ โส สาทฺฐ เทวาติ
วตฺวา มาตริ วนฺทิตฺวา มนฺตํ ปรีวตฺเตตฺวา มหาตเล จิโตว
มหาราช ทฺวินฺนั โจรานั ปทั ปณฺญาตฺติติ วตฺวา รณฺโณ
๑. ม. รตนสารณฺฑิกั ฯ ๒. ม. อนุวิจฺฉินฺตํ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนปาทวณณนา หน้า 417

จ ปุโรหิตสฺส จ ปทานุสาเรน สิริคพุกํ ปวิสิตฺวา ตโต
นิกฺขมิตฺวา ปาสาทา โอรุຍฺห ราชนินเวสนนฺตเร ติกฺขตฺตํ
ปรีคนฺตฺวา ปาสาทานุสาเรนเนว ปาการสมปี คนฺตฺวา ปากาเร
จตฺวา มหาราช อิมสมึ จาเน ปาการโต มฺลฺยจิตฺวา
อากาเส ปทํ ปญฺญาติ นิสฺเสณิ เทธาติ นิสฺเสณิ
อตุตราเปตฺวา ปาการมตฺถเกน โอตริตฺวา ปทานุสาเรนเนว
วินิจฺฉยสาลํ คนฺตฺวา ปฺน ราชนินเวสนํ อากนฺตฺวา นิสฺเสณิ
อตุตราเปตฺวา ปาการมตฺถเกน โอรุຍฺห โปกฺขรณิ คนฺตฺวา
ติกฺขตฺตํ ปทกฺขินิํ กตฺวา มหาราช โจรา อิมํ โปกฺขรณิ
โอดิณฺณชาติ วตฺวา อตฺตนา จปีตํ วย ภณฺทกํ นีหริตฺวา
รณฺโณ ทตฺวา มหาราช อิเม เทว โจรา อภินฺญาตมมหาโจรา
อิมินา มกฺเคน ราชนินเวสนํ อภิรฺหึสูติ อาห ๑ มหาชน
ตฺถจฺปทฺทฺโจ องฺกฺลฺโย ปปฺโผฏฺฐิ ๑ เจลกฺเขปา ปวตฺตีสุ ๑
ราชา จินฺเตสิ อัยฺ มาณโว ปทานุสาเรน คนฺตฺวา
โจเรหิ จปีตภณฺทจฺจานเมว มลฺยเณ ชานาติ โจเร ปน คเหตุ
น สกฺโกตีติ ๑ อถ นํ อาห โจเรหิ หตฺถณฺทํ ตาว โน
ตยา อาหตํ โจเร ปน โน คเหตุวา ทาคฺ์ สกฺขิสฺสตีติ(๑) ๑
มหาราช อีเชว โจรา น พุเรติ ๑ โก จ โจโร โก จ
โจโรติ ๑ มหาราช โย อิจฺฉติ โสว โจโร โหติ ตุมฺหากํ
๑. ม. โจรา ปน น อาหฺวาติ ๑

*เล่มที่ 32 ปทกสทชชทกั หน้้า 418

ภณททกสส ลทททกาลโต ปฏุจาย โจเรหิ โโก อตุโถ มา
ปฏุจถาติ ๑ ตาต อหิ ตุยหิ เทวสิกั สหสสั ทมมิ โจเร
เม คเหตุวา เทหิติ ๑ มหาราช ชเน ลทุเช ก็ โจเรหิติ ๑
ชนโตปี โน ตาต โจเร ลทุหุ วฏุฏฐิติ ๑ เตนหิ มหาราช
อิม นาม โจราติ ตุมุหากั น กเถสสามิ อตีเต ปวตตุตติการณั
ปน โว อาหริสสามิ สเจ ตุมุเห ปณณวนโต ตั การณั
ชานถาติ โส เอวั วตุวา อตีต้อาหริ

มหาราช อตีเต พาราณสีโต อวิทุเร นทีตีรคามเก ปาฏฐิ
นาม เอโก นฏุมานโว วสติ ๑ โส เอกสมิ อสุสวทิวเส ภริยั
อาทาย พาราณสี ปวิสิตวา นจจิตวา กายิตวา ชนั ลภิตวา
อสุสวปรีโยसानะ พหุ สุรารกตตั กาทาเปตวา อตุตโน คามั
กจจนโต นทีตีรั ปตุวา นโวทกั อากจจนตั ทิสวา ภตตั
ภุญชิตวา สุรั ปีนุโต นีสิติตวา มตุโต อตุตโน พลั อชานนุโต
มหาวิณั คีวาย พนุชิตวา นที โอตริตวา คมิสสามิติ ภริยั
หตุเถ คเหตุวา นที โอตริ ๑ วิณัจทเทหิ อุกกั ปาวิติ ๑ อถ
นั สวา วิณัจอูทเก โอสีทาเปสิ ๑ ภริยา ปนสส โอสีทนภาวั
ถตุวา ตั วิสสชเชตวา อตุตริตวา ตีเร อฏุจาสิ ๑ นฏุปาฏฐิ
สกี อุมมุชชติ สกี นิมมุชชติ อุกกั ปีวิตวา อุกุฐมาโตทโร
อโหสิ ๑ อถสส ภริยา จินุเตสิ มยหิ สามิโก อิทานิ
มริสสติ เอกั คีตกั ยาจิตวา ปรีสมชเณ ตั คายนุติ ชีวิตั

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 419

กปฺเปสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺตฺวา สามิ ตฺวํ อุตฺเทกํ นิมนฺมุชฺชตี เอกํ เม
คีตํ เทหิ เตน ชีวิตํ กปฺเปสฺสามิตฺติ วตฺตฺวา คาถมาห

[๑๒๕๕]พหุสฺสุตฺตํ จิตฺตกถํ กงฺคา วหตี ปาฏฺฐี(๑)
วฺยฺหฺมานก ภาทฺทเนเต เอกํ เม เทหิ คาถกนฺติ ฯ
ตตฺถ คาถกนฺติ ชฺุทฺทกถาถํ ฯ

อถ นํ นภฺปาฏฺฐี ภาทฺเท กถํ เต คีตํ ทสฺสามิ อิทานิ
มหาชนสฺส ปฏฺิสรณฺภูตํ อุตฺกํ มาเรสฺสตีติ วตฺตฺวา คาถมาห

[๑๒๕๖]เยน สฺถิณฺจนฺติ ทฺกฺจิตํ เยน สฺถิณฺจนฺติ อาตุรํ
ตสฺส มชฺเฒ มริสฺสามิ ชาตํ สรณฺโต ภยนฺติ ฯ

โพธิสฺสโต อิมํ กถํ ทสฺเสตฺตฺวา มหาราช ยถา อุตฺกํ
มหาชนสฺส ปฏฺิสรณฺํ ตถา ราชานปิ เตสํ สนฺติกา ภเย
อฺปฺปชฺชมานเ ตํ ภยํ โภ ปฏฺิพาหิสฺสตีติ วตฺตฺวา มหาราช
อิทํ การณํ ปฏฺิจฺจนฺนํ มยา ปน ปณฺทิตเวทนียํ กตฺวา กถิตํ
ชานาหิ มหาราชาติ อห ๑ ตาต อหํ เอวรูปํ ปฏฺิจฺจนฺนํ กถํ
ชานามิ โจเร เม คเหตุวา เทหิติ อห ๑ อถสฺส มหาสฺสโต
เตนหิ มหาราช อิทํ สุตฺวา ชานาหิติ อปรมฺปิ การณํ อหริ ๑

เทว ปุพฺเพ อิมิสฺสา จ พาราณสียา ทฺวารคามเ เอโก
กฺุมภกาโร ภาชนตฺถาย มตฺตํ อหารนฺโต เอกสฺมิณฺญเฆว จาเน
นิพทฺธํ คณฺหิตฺวา อนฺโตปฺพทฺธํ มหนฺตํ อวาภูํ ขณฺิ ๑ อถกทิวสํ
๑. สี. ย. ปาฏฺฐี ๑

*เล่มที่ 32 ปทกสทชชตกั หน้ 420

ตสส มตตักั กณหนตสส อกาลมหาเมโฆ อฏฐหิตวา มหาฏฐฐี
ปาดตลึ ๗ อุกั อวตถรمانั อวาฏฐึ ปาดตลึ ๗ เตนสส มตถโก
ภิชชึ ๗ โส ปรีทวนุโต คากมาห

[๑๒๕๗]ยตถ วิชาณิ รุหนตติ สตตยา ยตถ ปตฏฐิตา

สา เม ลีลั นึปปีเพตติ ชชตั สรณโต ภยณตติ ๗

ตตถ นึปปีเพตติตติ นึปตติวา ปีเพตติ ภินทติ ๗

ยถา หิ เทว มหาชนสส ปฏฐิสรณฏฐตา มหาปจวี

กมุภการสส ลีลั ภินุทติ เอวั มหาปจวีสเม สพพโลกสส

ปฏฐิสรณ นรินเท อฏฐาย โจรกมมัม กโรนเต โก ปฏฐิพาหิสสติ

สทกขิสสสิ महाराज เอวั ปฏฐิจฉาทตวา กถิตั โจรั

ชานิตุนตติ ๗ ตาท มยหัม ปฏฐิจฉนุณการณั นตถิ อัย โจรโรติ

เอวั เม โจรั กเหตุวา เทหิตติ ๗ โส ราชานั รกขณโต ตวั

โจโรติ อวตวา อปรมปี อุทาหรณั อหริ

มหाराज पुषुपे इमस्मिंश्व नकरे ऐकसस प्रुससस

เคเห อาทิตเต โส อนโต ปวีสิตวา ภณชกั นึหราติ อณณั

อาณาเปสิ ๗ ตสมี ปวีสิตวา นึหรนเต เคททวารั ปีทหิ ๗

โส ฐมนุโช หุตวา นิกขมนมคคั อถภนโต อุปปนุนชาททุกโข

หุตวา อนโต จิตโต ปรีทวนุโต คากมาห

[๑๒๕๘]ยณ กตตานิ ปจจนตติ ลีตติ ยณ วิหณณตติ

โส มัม ททติ คตตานิ ชชตั สรณโต ภยณตติ ๗

*เล่มที่ 32 นวกนึปาดวณณนา หน้ 421

ตตุล โส มั ทหตีตี โส เม ทาหตี ๑ อยเมว วา

ปาโจ ๑

มหาราช อคฺคิ วึย มหาชนสฺส ปฏึสรณฺภูโต เอโก
มนุสฺโส รตนภณฺฑิกิ หริ มา มั โจริ ปุจฺจสึตี ๑ ตาต
มยฺหิ โจริ เทหึยวาทิ ๑ โส ราชานั ตฺวํ โจโรตี อวตฺวา
อปรมฺปิ อุทาหรณฺ อหริ

เทว ปุพฺเพ อิมสฺมียเว นคเร เอโก ปุริโส อตีพฺหุ ภูณฺชิตฺวา
ชึราเปตฺตุ อสฺกโกนฺโต เวทนาปตฺโต หุตฺวา ปรีเทวนฺโต คากมาห

[๑๒๕๕]เยน ภตฺเตน(๑) ยาเปนฺติ ปุณฺ พุราหฺมณฺชตฺติยา

โส มั ภูตฺโต พยาปาที ชาตึ สรณฺโต ภยฺนฺติ ๑

ตตุล โส มั ภูตฺโต พยาปาทีตี โส โอทโน ภูตฺโต มั
พยาปาเทตี มารเตตี ๑

มหาราช ภตฺตี วึย มหาชนสฺส ปฏึสรณฺภูโต เอโก
ภณฺฑกั หริ ตสฺมี ลพฺเช กิ โจริ ปุจฺจสึตี ๑ ตาต สกฺโกนฺโต
โจริ เม เทหึตี ๑ โส [๒] อปรมฺปิ อุทาหรณฺ อหริ

มหาราช ปุพฺเพ อิมสฺมียเว นคเร เอกสฺส วาโต
อุฏฺฐหิตฺวา คตฺตานิ ภณฺชิ ๑ โส ปรีเทวนฺโต คากมาห

[๑๒๖๐]คิมหานั ปจฺฉิเม มาเส วาตมิจฺจนฺติ ปณฺฑิตา

โส เม ภณฺชตี คตฺตานิ ชาตึ สรณฺโต ภยฺนฺติ ๑

๑. ม. ภูตฺเตน ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ตสฺส สยฺยาปนตฺถนฺติ

ทิสฺสนฺติ ๑

*เล่มที่ 32 ปทกสทชาติกั หน้าที่ 422

อิติ มหาราช สรณโต ภัย อุปปนุณิ ซาเนตติ
การณนุติ ๑ ตาต โจรเมว เทหิติ ๑ โส ตสฺส สณฺญาปนตฺถิ
อปรมฺปิ อุทาหรณิ อหริ

มหาราช อตีเต หิมานุตฺตปฺเทเส สาขาวิญฺญปสมฺปนฺโน
มหารุกฺโข อโหสิ อนนฺทสทฺธานิ สกฺกานันิ นินฺวาโส ๑ ตสฺส
เทว สาขา อณฺณมณฺณิ ฆมฺมฺภูตฺติ ๑ ตโต ชฺฐโม อุปฺปชฺชติ
อภฺคิฉฺฉณฺณานิ ปตีสุ ๑ ตํ ทิสฺวา สกฺกนฺเชฏฺฐโก กาทมาห

[๑๒๖๑] ยํ นิสฺสิตา ชคตฺริหํ (วิหงฺกมา) โสยํ อภฺคิ ปมฺมจฺจติ

ทิสฺวา ภชต วงฺกงฺกา ซาติ สรณโต ภัยนุติ ๑

ตตฺถ ชคตฺริหนุติ มหิรฺหํ ๑

ยถา หิ เทว รุกฺโข ปกฺขินิ ปฏฺธิสรณิ เอว ราชา
มหาชนสฺส [๑] ตสฺมี โจริกํ กโรนฺเต โโก ปฏฺธิพาหิสฺสติ สลฺลภฺเขหิ
เทวาทิ ๑ ตาต มยฺหํ โจรเมว เทหิติ ๑ อตฺสฺส โส อปรมฺปิ
อุทาหรณิ อหริ

มหาราช เอกสฺมี กาสิกคามเ อณฺณตฺรสฺส กุลสฺส(๒)
ปจฺฉิมภาเต กภฺขลสฺสสฺมารนฺทิ อตฺถิ ๑ ตสฺส จ กุลสฺส เอโกว
ปฺตุโต ตสฺส ปิตฺริ กาลกเต มาตฺริ ปฏฺธิชฺคฺคิ ๑ ตสฺส มาตา
อนิฉฺฉมานสฺเสเวกํ กุลชฺีตฺริ อานสฺสิ ๑ อถ สทา ปุพฺพภาเต สสฺสุ
สฺมฺปิยายิตฺวา ปจฺฉา ปฺตุตฺตฺริตฺตาหิ วทฺตฺตฺมานา ตํ นีหริตฺตฺกามา

๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร ปฏฺธิสรณนุติ ทิสฺสติ ๑

๒. ม. กุลฆฺรสฺส ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 423

อโหสิ ฯ ตสุสาปี มาตา ตสุมีเยว ฆเร วสติ ฯ อถ สา สามิกสุส
สนฺติเก สสุสุยา นานปฺปการิ โทสิ วตุวา ปริภินฺทิตฺวา อหิ
เต มาตริ โปเสตุํ น สกโกมิ มาเรหิ นนฺติ วตุวา มนุสฺสมรณํ
นาม ภาริยํ กถํ นํ มาเรหิติ วุตฺเต นิตฺโทกุกมนกาเล นํ
มลฺยเจเนว คเหตุวา สสฺสูมารนทियิ จิปีสุสาม อถ นํ สสฺสูมารา
ขาทิสฺสนฺตีติ อหา ฯ ตฺยหิ ปน มาตา กุหินฺติ ฯ ตสุสาเยว
สนฺติเก สยตีติ ฯ เตนหิ กจฺจ ตสุสา นิปฺนฺนมลฺยเจ รชฺชํ
พฺนฺชิตฺวา สลฺยํ กโรหิติ ฯ อถ สา ตถา กตุวา กตา เม
สลฺยวาทิ อหา ฯ อิตโร โลกํ อธิวาเสหิ มนุสฺสา ตาว
สยนฺตฺติ นิตฺทหายนฺโต วिय นิปฺชชิตฺวา คนฺตุวา ตํ รชฺชํ ภரியาย
มาตุ มลฺยเจ พฺนฺชิตฺวา ภริยํ ปโปเชวา อุโภปี คนฺตุวา
มลฺยเจเนว สทฺธิ อุกฺขิปิตฺวา นทियํ ปกฺขิปีสุ ฯ ตตฺถ นํ
นิตฺทหายมานํ สสฺสูมารา วิทฺธเสตุวา ขาทิสฺสุ ฯ

ปฺนทิวเส มาตุ ปรีวตฺติตภาวํ ฌตุวา สามิ มม มาตา
มาริตา อิทานิ ตว มาตริ มาเรหิติ วตุวา เตนหิ สาธฺติ
วุตฺเต สฺสูसाने จิตฺตํ กตุวา อคฺคิมหิ นํ ปกฺขิปิตฺวา
มาเรสุสามาติ อหา ฯ อถ นํ นิตฺทหายมานํ อุโภปี สฺสูसानํ
เนตุวา จปยีสฺสุ ฯ ตตฺถ สามิโก ภริยํ อหา อคฺคิ เต
อภโตติ ปมฺมุจฺจา น อภโต สามิติ ฯ เตนหิ คนฺตุวา

*เล่มที่ 32 ปทกสสชาติกั หน้า 424

อาเนหิตี ๗ น สกขิสฺสามิ สามิ(๑) ตยิ คเตปี จาตุํ น สกขิสฺสามิ
อุโภปี กจฺจิสฺสามาติ ๗ เตสุ คเตสุ มหฺลลิกา สีตวาเตน
ปโปธิตา สุสานภาวํ ฌตฺวา อิม มํ มาเรตุกามา
อคุกิตฺตถาย คตาคิ จ อุปฺชาเรตฺวา น เม พลํ ชานนฺตฺติ
เอกํ มตฺกเลวริ คเหตุวา มณฺจเก นิปชฺชาเปตฺวา อุปริ
ปีโลติกาย ปฏิจฺฉาเหตุวา สยํ ปลายิตฺวา ตตฺถเว เลณฺคุหํ
ปาวิสฺสิ ๗ อิตฺเร อคุกึ อหาริตฺวา มหฺลลิกาคิ สณฺณาย
กเลวริ ฌาเปตฺวา ปกฺกมฺมีสุ ๗ อถ เอเกน จ โจเรน ตสฺมี
คุหฺเลณฺ ปุพฺเพ ภณฺฑิกา จปีตา๑ โส ตํ คุณฺหิสฺสามิติ
อาคนฺตฺวา มหฺลลิกํ ทิสฺวา เอกา ยกฺขินี ภวิสฺสติ ภณฺฑิกา
เม อมนุสฺสปรึคฺคหิตา ชาคาคิ เอกํ ภูตเวชฺชํ อาเนสิ ๗
อถ เวชฺโซ มนฺตํ กโรนฺโต คุหํ ปาวิสฺสิ ๗

อถ นํ สา อาห นานํ ยกฺขินี เอหิ อุโภปี อิมํ ธนํ
ชาทิสฺสามาติ(๒)๗ กถํ สทฺทหิตพฺพนฺติ ๗ ตว ชิวฺหํ มม
ชิวฺหาย จเปหิติ ๗ โส ตถา อกาสิ ๗ อถสฺส สา ชิวฺหํ
จํสิตฺวา ฉินฺทิตฺวา ปาเตสิ ๗ ภูตเวชฺโซ อทฺธา เอสา ยกฺขินีติ
ชิวฺหาย โลหิตํ ปกฺขมฺโรโต วิรวมาโน ปลายิ ๗ อถ มหฺลลิกापิ
ปฺนทิวเส มณฺจสาณฺฑิกํ นินฺวาเสตฺวา นานารตฺนภณฺฑิกํ คเหตุวา
๑. ม. น สกโกมิ สามิ คนฺตุ ๗ ๒. ม. ภาเชสุสามาติ ๗

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 425

ฌริ อคมาสิ ๗ อถ สุนิสสา ตัม ทิสฺวา กหิ เต อมม อิทํ
 ลทฺฐนฺติ ปุจฺฉิ ๗ อมม เอตสฺมี สฺसानเ ทารุจิตฺตกาย ฌาปีตา
 เอวรูปํ ลภนฺตีติ ๗ เตนหิ อมม มยาปี สกฺกา ลทฺฐนฺติ ๗ มาทิสี
 หุตฺวา ลภิสฺสตีติ ๗ อถ สา ปีลนฺชนภณฺฑิกโลเกน สามิกสฺส
 กเถตฺวา ตตฺถ อตฺตानํ ฌาเปสิ ๗ อถ นํ ปุณฺทิวเส สามิกโก
 ตํ อปฺสฺสนฺโต อมม อิมาย จ เวลาย ตฺวํ อากตา สุนิสสา
 ปน นากจฺฉตีติ ๗ ตํ สุตฺวา สา ตํ อเร ปาปปฺริสทึ
 มตา นาม อากจฺฉนฺตีติ ตชฺเชตฺวา คาถมาห

[๑๒๖๑]ยมานยิ โสมนสฺสํ มาลินี จนฺทนฺสฺสทํ

สา มํ ฌรา นีหฺรติ(๑) ชาตํ สฺรณฺโต ภยนฺติ ๗

ตตฺถ โสมนสฺสนฺติ โสมนสฺสํ อุปฺปาเทตฺวา โสมนสฺสาติ
 วา ปาโจ ๗ โสมนสฺสฺรติ หุตฺวาติ อตฺถโล ๗ อิทํ วุคฺตํ โหติ
 ยมฺหํ อิมํ เม นิสฺสาย ปฺตฺโต ปฺตฺตชฺชิตาหิ วฑฺฒิสฺสตีติ
 มญฺญามิ(๒) มลฺลิกกาเล โปเสสฺสตีติ มาลินี จนฺทนฺสฺสทํ กตฺวา
 อลงฺกริตฺวา โสมนสฺสํ อานะสิ สา มํ อชฺช ฌรา นีหฺรติ
 สฺรณฺโต ภยํ อุปฺปนฺนฺติ ๗

อิติ มหาราช สุนิสสา วิย สฺสฺสุยา มหาชนฺสฺส ราชา
 ปฏิสฺรณฺํ ตโต ภเย อุปฺปนฺเน กิ สกฺกา กาทํ สลฺลภฺเขหิ
 เทวาติ ๗ ตํ สุตฺวา ราชา ตาต นานํ ตยา อาหตํ การณฺํ
 # ๑. สี. ม. นิจฺฉนฺติ ๗ ๒. ม. วฑฺฒิสฺสตี มญฺจ ๗

*เล่มที่ 32 ปทกสทชาติกั หน้าที่ 426

ชานามิ โจรเมว เทหิติ ๗ โส ราชานั รกขิสสามิติ ปุณ อปรุมปี
การณั อหริ

เทว ปุพเพ อิมสมิณเณว นคเร เอโก ปุริโส ปตุณั
กตุวา ปตุตั ลภิ ๗ โส ตสส ชาติกาเล ปตุโต เม
ลทุโรติ ปิติโสมนสสชาติโต ตั โปเสตุวา วยปตุตกาเล ทาเรน
ตัโยเชตุวา อปรภาเค ชริ ปตุวา กมมุนตุ อธิฐฐาตุ
นาสภุชิ ๗ อถ นั ปตุโต ตวั กมมึ กาคู น สกโกสิ อโต
นิกขมาติ เลหโต นิหริ ๗ โส กิจเณน กสิเรน ภิกขาย ชีวิตั
กปเปเนโต ปรีเทวมาโน กาคมาห

[๑๒๖๑]เขน ชาเตน นนทิสตุั ยสส วิภวมิจจิติ(๑)

โส มั ฆรนา นิจจุภติ(๒) ชาติ สรณโต ภยุนติ ๗

ตตุถ โส มนติ โส ปตุโต มั ฆรโต [๑] นิหริติ สุวาหิ
ภิกขั จริตุวา ทุกขั ชีวามิ สรณโตเยว เม ภยั ชาตุนติ ๗

มหาราช ขลา ปิตา นาม มหุลลโก ปฎิพเลน ปตุเตน
รกขิตพุโพ เอวั สพุโพปี ชนปโท รณณา รกขิตพุโพ อิทถจ
ภยั อุปปชชมานั สพุพสตุเต รกขนตสส รณโณ สนตिका
อุปปนุนั อิมินา การเณน อสุโก นาม โจโรติ ชาน
เทวาติ ๗ ตั สตุวา ราชา ตาต นาคิ การณั วา อการณั
วา ชานามิ โจรเมว เทหิ ตวณเณว วา โจโร โหหิติ

๑. ส. ม. ยสส จ ภวมิจจิติ ๗ ๒. ส. นิหริติ ๗

๓. ม. เอตุถนตเร นิจจุภติติ ทิสตุติ ๗

*เล่มที่ 32 นวกนิปาวณณนา หน้า 427

เอวี่ ราชา ปุ่ปุ่ปุ่ปุ่ มาณวี่ อนุยฺยชี่ ๑ อถ นั โส
เอวมหา ก็ ปน มหาราช เอก์เสเนว โจรคฺคหณั
อาโรเจธาติ ๑ อาม ตาตาติ ๑ เตนหี่ อสุโก จ อสุโก จ
โจโรติ ปรีสมชฺเฒ ปกาเสสฺสามีติ ๑ เอวี่ กโรหี่ ตาตาติ ๑ โส
ตสฺส วณั สุตฺวา อัย ราชา อตฺตานั รกฺขิตฺตํ น เทตตี
คณฺหีสฺสามี อิทานี โจรณฺติ สนนฺิปตีเต ชานปเท อามนฺเตตฺวา
อึมา เทว คธา อาห

[๑๒๔๖]สุณฺนตฺ เม ชานปทา เนคมา จ สมากตา
ยโตทกั ตทาทิตฺตํ ยโต เขมฺม ตโต ภัย
ราชา วิลุมฺปเต รฏฺจํ พฺราหฺมโณ จ ปุโรหิตो
อตฺตคฺคตฺตา วิหฺรธ ชาตึ สฺรณฺโต ภัยนฺติ ๑

ตตฺถ ยโตทกั ตทาทิตฺตฺนฺติ ยํ อุกกั ตเทว อาทิตฺตํ ๑
ยโต เขมฺนฺติ ยโต ราชโต เขมฺน ภาวิตพฺพิ ตโตว ภัย
อูปฺปนฺนํ ๑ อตฺตคฺคตฺตา วิหฺรธาติ ตุมฺเหทานี อนาธา ชาคา
อตฺตานั มา วินาสฺสธ อตฺตนาวิ คฺคตฺตา หุตฺวา อตฺตโน สนนฺตํ
ธนฺธณฺณํ รกฺขถ ราชา นาม มหาชนฺสฺส ปฏฺิสฺรณฺภูโต ตโตว
ตุมฺหากั ภัย อูปฺปนฺนํ ราชา จ ปุโรหิตो จ วิโลปฺชาทกโจรา
สเจ โจเร คเหตุกามตฺถ อึเม เทว คณฺหิตฺวา กมฺมกรณฺณํ
กโรธาติ ๑

อถ เต ตสฺส กถั สุตฺวา จินฺตยีสฺสุ อัย ราชา

*เล่มที่ 32 ปทกสลดชาตกั หน้า 428

รขณารโหปี สมานิ อิทานิ อณฺณสฺสุปริ โทสิ อาริเปตฺวา
อตุตโน ภาณํ สยเมว โปกฺขรณิยํ จเปตฺวา โจริ ปริเยสาเปติ
อิโต ทานิ ปฏฺจาย ปฺน โจรกมฺมสฺส อกรรมตฺถาย มาเรม
นํ ปาปราชานนฺติ ฯ อถ เต ทณฺฑมฺมุคฺคราเทหฺตฺถา อฏฺจาย
ตตุเถว ราชานณฺจ ปุโรหิตณฺจ โปเถตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปตฺวา
มหาสตุตํ อภิสฺสิจิตฺวา รชเช ปตฺติฏฺจาเปสิ ฯ

อิติ สตุตฺตา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtฺตฺวา อนจฺจริยํ อุปาสก
ปจฺจวิยํ ปทสฺลชานนํ โปราณกปณฺฑิตา เอวํ อากาเส ปทํ
ชานิสฺสูติ วตฺวา สจฺจจฺจนิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมชานนฺติ ฯ
สจฺจปรีโยसानเน อุปาสโก จ ปุตุโต จ โสตาปตฺติผล
ปตฺติฏฺจิตา ฯ ตทา ปิตา กสฺสโป อโหสิ ปทกฺสโล มาณโว
อหเมวาทิ ฯ

ปทกฺสลดชาตกํ จฏฺฐมํ ฯ

โลมสกกสฺสปชาตกั

อสฺส อินฺทสโม ราชาติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
เอกั อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตํ หิ ภิกฺขุ สตุถา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺจิตสึตี
ปฺจุจิตฺวา สจฺจนฺติ วุตฺเต ภิกฺขุ สีนฺรูกมฺปนฺวาโต หิ
โปราณปณฺณํ ก็ น กมฺปิสฺสตี ยสสมฺงฺคิโนปิ สพฺพทิสฺสา(๑)
อยสฺกยํ ปาปฺณนฺติ กิเลสา นามเมเต ปฺริสฺสุทฺธสฺสเตปิ สงฺกิลิฏฺเฐ
กโรนฺติ ปเลว ตาทิสฺนฺติ วตุวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสีรณฺโณ พฺรหฺมทตฺตสฺส ปฺตุโต พฺรหฺมทตฺต-
กฺมาโร นาม ปฺโรหิตปฺตุโต จ กสฺสโป นาม สหายกา
หฺตุวา เอกาจริยกุลฺลํ สพฺพสิปฺปานิ อุกฺกณฺหีสฺสุ ฯ อปรภาเค กฺมาโร
ปิตุ อจฺเจเนน รชฺเช ปติฏฺฐาสิ ฯ อถ กสฺสโป จินฺเตสิ มยฺหํ
สหาโย ราชา ชาโต อิทานิ เม มหนฺตํ อิสฺสรียํ ทสฺสตี ก็
เม อิสฺสรียเนน อหํ มาตาปิตโร จ ราชานญจ อापฺจุจิตฺวา
ปพฺพชิสฺสามิติ โส ราชานญจ มาตาปิตโร จ อापฺจุจิตฺวา
หิมวณฺตํ ปวิสิตฺวา อีสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา สตุตฺตเม ทิวเส
อภิลฺลวํ จ สฺมาปฺตฺติโย จ นิพฺพตฺเตตฺตวา อญฺญาจริยาย
ยาเปนฺโต วิหาสิ ฯ ปพฺพชิตํ ปน นํ โลมสกกสฺสโปติ
สณฺชานีสฺสุ ฯ ปรมชิตินฺทฺริโย โฆรตโป ตาปโส อโหสิ ฯ
๑. ม. สปฺปฺริสฺสา ฯ

*เล่มที่ 32 โลมสกสฺสปชาตกั หน้า 430

ตสฺส ตปเตเชน สกุกสฺส ฆวนั กมฺปิ ฯ อถ สกุกโก
อวชฺชมาโน ตั ทิสฺวา จินฺเตสิ อัย ตาปโธ อติวีย อุกฺคเตโช
สกุกภาวาปี มั จาเลยฺย(๑) พาราณสีรณฺณา สทุธี เอกโต หุตฺวา
ตปมสฺส ฆินฺทิสฺสามิตี ฯ อถ โธ สกุกานฺภาเวน อฑฺฒรตฺติก-
สมเย พาราณสีรณฺโณ สิริกฺพุทฺถั ปวิสิตฺวา สกคคพุทฺถั
สรีรปฺปภาย โธภาเสตฺวา รณฺโณ สนฺตึเก อากาเส จิตฺ
อฺกุเจหิ มหาราชาติ ราชานั ปโปเชติ ฯ โกสิ นาม ตฺวนฺติ
จ วุตฺเต สกุกโกหฺมสมฺมิตฺติ อห ฯ กิมตฺถั อากโตสิตีติ ฯ มหาราช
สกคคหฺมพุทฺธิเป เอกรัชฺชั อิจฺฉสิ น อิจฺฉสิตีติ ฯ กถิ น
อิจฺฉามิตีติ ฯ อถ นั สกุกโก เตนหิ โลมสกสฺสปํ อานตฺวา
ปสฺสฺมาตยณฺณั ยชาเปหิ สกุกสโม อชรามโร หุตฺวา
สกคคหฺมพุทฺธิเป รัชฺชั กาวเรสฺสสิตีติ วตฺวา ปจฺมํ คานฺมาหถ

[๑๒๖๕]อสฺส อินฺทสโม ราชาน(๒) อจฺจนตํ อชรามโร

สเจ ตฺวํ ยณฺณั ยเชยฺย(๓) อีสึ โลมสกสฺสปนฺติติ ฯ

ตตฺถ อสฺสาติ ฆวิสฺสสิติ ฯ ยเชยฺยยาติ สเจ ตฺวํ อรณฺณายตนโต

อีสึ โลมสกสฺสปํ อานตฺวา ยณฺณั ยเชยฺยยาสิติ ฯ

อถ สกุกสฺส วจฺนั สุตฺวา ราชาน สานฺตึ สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ

อถ สกุกโก เตนหิ มา ปปญฺจํ ฆริตี วตฺวา ปกุกามิ ฯ

ราชาน ปุณฺทิวเส เสยฺหิ นาม อมจฺจํ ปกุกโกสาเปตฺวา สมฺม

๑. ม. จาเลยฺย ฯ ๒. ม. ราชาน ฯ ๓. ม. ยเชยฺย ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 431

มยหิ ปิยสหายสฺส โลมสทกสฺสปสฺส สนฺตํกํ คนฺตุวา มม
วจเนน เอวํ วเทหิ ราชา กิร ตุมฺเหหิ ปสฺสุมายณฺณํ
ยชาเปตฺวา สกถชมฺพุทฺธิเป เอกราชา ภวิสฺสติ ตุมฺหากํปิ
ยตฺตํกํ ปเทสํ อิจฺฉถ ตตฺตํกํ ทสฺสติ มยา สทฺธี ยณฺณํ
ยชิตฺตุํ อากจฺฉณตฺติ ฯ ตํ สุตฺวา โส สาธุ เทวตฺติ ตาปสฺส
วสโนกาถํ ชานนตฺถํ นคเร เกริณฺจาราเปตฺวา เอเกน
วนจรเกน อหํ ชานามิตฺติ วุตฺเต ตํ ปุโรโต กตฺวา มหนฺเตน
ปริวารเณ ตตฺถ คนฺตุวา อีสึ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน
ตํ สาสนํ อารโจะตฺติ ฯ อตฺสฺส วจันํ สุตฺวา ตาปโส เสยฺห
กิเมตํ เกเถสฺสิตฺติ วตฺวา ตํ ปฏิกฺขิปนฺโต จตฺสฺโส คาถา อภาสิ

- [๑๒๖๖]สสมฺพุทฺธิปริยายํ   มหิ สากฺรกฺุณฺฑลํ
- น อิจฺฉเ สห นินฺทาย   เอวํ เสยฺห(๑) วิชานหิ ฯ
- [๑๒๖๗]ทริตฺถุ ตํ ยสฺลาภํ   ธนลาภญฺจ พุราหฺมณ
- ยา วุคฺติ วินิปาเตน   อธมฺมจรเณน วา ฯ
- [๑๒๖๘]อปี เจ ปตฺตมาทาย   อนาคาโร ปริพุพฺเช
- สาเยว ชีวิกา เสยฺโย   ยา จ ธมฺเมน(๒) เอสนา ฯ
- [๑๒๖๙]อปี เจ ปตฺตมาทาย   อนาคาโร ปริพุพฺเช
- อณฺณํ อหีสยํ โลกเ   อปี รชเชน ตํ วรณฺติ ฯ
- ตตฺถ สสมฺพุทฺธิปริยายนฺติ สสมฺพุทฺธิปริกฺเขปํ ฯ สากฺร-

๑. ม. เสยฺย ฯ ๒. ม. ยา จาธมฺเมน ฯ

*เล่มที่ 32 โลมสกสฺสปชาติกั หน้า 432

กณฺทลนฺติ จตุตฺตโร ทีเป ปริกฺขิปิตฺวา จิตฺตาคเรหิ กณฺณวลฺลียา(๑)

จปีตกณฺทลนฺติ วิย สมฺนุนาคตํ ฯ สห นินฺทาทยาติ อิมินา

ปสุฆาตกมฺมํ กตฺนฺติ อิมาย นินฺทาย สห จกฺกฺวาปปริยฺนตํ

มหาปจฺวีปํ น อิจฺจามิตฺติ วทติ ฯ ยา วุตฺติ วินิปาเตนาติ นรเก

วินิปาตกมฺเมน ยาว ชีวิตวุตฺติ โหติ ตํ ธีรตฺถุ ครหามิ ตํ

วุตฺตินฺติ ทีเปติ ฯ สาเยว ชีวิติกติ ปพฺพชิตฺสฺส มตฺติกาปตฺตํ

อาทาย ปรมฺหฺรานิ อุปสงฺกมิตฺวา อาหารปฺริเยสนชีวิติกาว

ยสฺชนลาภโต สตฺกฺณน สหสฺสฺกฺณน วรตฺตราติ อตุโถ ฯ อปี

รชฺเชน ตํ วรฺนฺติ ตํ อนาคารสฺส สโต อณฺณํ อหีสฺนตฺสฺส

ปฺริพฺพชนํ สกฺลชมฺพุทีเป รชฺเชนปี วรตฺรฺนฺติ อตุโถ ฯ

อมจฺโจ ตสฺส กถํ สุตฺวา คนฺตฺวา รณฺโถ อาโรเจสิ ฯ

ตํ สุตฺวา ราชานอนาคจฺณนฺเต กิ สกฺกา กาคฺนฺติ ตฺถุหิ

อโหสิ ฯ อถ ปฺนปี สกฺโก อทฺตฺรตฺตฺติกสมฺเย อาคนฺตฺวา อากาเส

จตุวา กิ มหาราช โลมสกสฺสปี อานาเปตฺวา ยณฺณํ น

ยชาเปสฺตีติ อาห ฯ เปสฺตีโตปี นาคจฺณตฺตีติ ฯ เตนหิ มหาราช

อตุตฺตโน ธีตฺรํ จนฺทวตี กุมาริ อลงฺกาเรตฺวา เสยฺหสฺส หตฺถे(๒)

เปเสตฺวา สเจ กิราคนฺตฺวา ยณฺณํ ยชิสฺสสิ ราชานเต อิมํ

กุมาริ ทสฺสตีติ วทาเปหิ อทฺธา โส กุมาริกาย ปฏฺิพฺพชิตฺโต

หุตฺวา อากมิตฺสฺสตีติ ฯ ตํ สุตฺวา ราชานาฐติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา

๑. ม. กณฺณวลฺลียา ฯ ๒. ม. เสยฺยํ ตเถว ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนึปาดวณณนา หน้ 433

ปุ่นทิวเส เสยหสฺส หตุเถ อตุตโน ชีตรึ จเปตุวา(๑) เปเสตี(๒)ฯ
โสปึ ราชชึตรึ คเหตุวา ตตุถ กนตุวา อึสี วนุทิตวา
ปฏิสนตุธาร์ กตุวา เทวจุจรปฏิภากั ราชชึตรึ ตสฺส ทสฺเสตุวา
เอกมนตุ อฏฺจาสึ ฯ อถ โส อินุทริยานึ กนุทิตวา ตั
โอโลเกสิ สห โอโลกเนเนว ปฏิพทฺชจิตโต หตุวา ฆานา
ปริหาสิ ฯ อมจุโจ ตสฺส ปฏิพทฺชจิตตภาวึ ฆตุวา กนุเต
สเจ กิร ฆณฺณึ ฆชิสฺสธ ราชา เต อิมึ ปาทปริจาริกึ
กตุวา ทสฺสตีติ ฯ โส กิเลสวเสน กมฺเปนุโต อิมึ กิร เม
ทสฺสตีติ อหา ฯ อาม ฆณฺณึ ฆชนตสฺส เต ทสฺสตีติ ฯ โส
สาธู อิมึ ลกนุโต ฆชิสฺสามีติ วตุวา ตั คเหตุวา สห ชฎาหึ
อลงฺกตรธึ อภิรุยฺห พาราณสี อคมาสิ ฯ ราชापึ อากจุฉติ
กิราติ สตุวา ตสฺส ฆณฺณาวาญู กมฺมึ ปติฏฺจเปสิ ฯ อถ นั
อาคตั ทิสฺวา เสว ฆณฺณึ ฆชิสฺสธ อหึ อินุทสโม กวิสฺสามึ
ฆณฺณปริโยसानเ ตว ชีตรึ ทสฺสามิติ อหา ฯ กสฺสโป สาธูติ
สมฺปฏิจุธิ ฯ อถ นั ราชา ปุ่นทิวเส อาทาย จนุทวติยา
สทฺธิเชว ฆณฺณาวาญู คโต ฯ ตตุถ หตุถิอสฺสอุสภาทิสพฺพจตุปฺปทา
ปฏิปาฏิยา จปีดาว อเหตุุ ฯ กสฺสโป สพฺเพ เต หนิตฺวา
ฆาเตตุวาว ฆณฺณึ ฆชิตุ อารภึ ฯ ตตุถ นั สนนึปติโต มหาชโน
ทิสฺวา อิทึ เต โลมสกสฺสป อยุตุตึ อปฺปฏิรูปึ กึ นามตึ
๑. ม. อัย ปาโจ นตุถึ ฯ ๒. ม. อทาสึ ฯ

*เล่มที่ 32 โลมสกสฺสปชาตกั หน้า 434

กโรสีติ วตุวา ปริเทวนุโต เทว กาธา อภาสี

[๑๒๗๐]พลั จนุโท พลั สุริโย พลั สมณพฺราหฺมณา

พลั เวลา สมุทฺทสฺส พลาติพลมิตฺติโย ฯ

[๑๒๗๑]ยถา อุกฺคตปี สนฺตํ อีสึ โลมสกสฺสปี

ปีตุ อตุถา(๑) จนุทวตี วาชเปยฺยํ อยาชยิตี ฯ

ตตุถ พลั จนุโท พลั สุริโยติ มหฺนฺชการวิธมเน อญญํ

พลั นาม นตฺติ จนุทิมสุริยาเวตฺถ พลวณฺโตติ อตุโถ ฯ

สมณพฺราหฺมณาติ อิกฺุจฺจานิกฺุจฺจวิสยเวกสฺสเน ขนฺติพลณณพฺเลน

สมนฺนาคตา สมิตปาป- พาทิตปาปา สมณพฺราหฺมณา ฯ พลั

เวลา สมุทฺทสฺสชาติ มหาสมุทฺทสฺส อตุตฺริตฺตุ อทตุวา อุกกั

อวาริตฺวา วินาเสตฺตุ สมตฺถตฺตย เวลา พลั นาม ฯ พลาติ-

พลมิตฺติโยติ อิตฺติโย ปน วิสทณาณเป อวิทฺราเค อตุตโน

วสํ อานตุวา วินาเสตฺตุ สมตฺถตฺตยา เอเตหิ สพฺเพหิ พฺเลหิ

อติพฺลา นาม ฯ สพฺพพฺเลหิ อิตฺถิพลเมว มหฺนฺชตฺตรนฺติ

อตุโถ ฯ ยถาติ ยสฺมา ฯ ปีตุ อตุถาติ ปีตุ วุทฺถิมิตฺติถาย ฯ

อิทํ วุตฺตํ โหติ ยสฺมา อิทํ อุกฺคตปี สมานํ สีลาทีนํ กุณานํ

เอสิตตุตฺตา อีสึ อัย จนุทวตี นิสฺสึลลํ กตุวา ปีตุ อตุถาย(๒)

วาชเปยฺยํ ยญญํ ยาเชติ ตสฺมา ชานิตพฺพเมตฺตํ พลาติ-

พลมิตฺติโยติ ฯ

๑. ส. อตุถาย ฯ ๒. ม. วุทฺถิมิตฺติถาย ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 435

ตสุมิ สมเย กสฺสโป ยณฺณิ ยชนตถาย มงฺกลหตฺถิ
คิวยิ ปหริสฺสามิติ ขคฺครตฺนํ อุกฺขิปี ฯ หตฺถิ ตํ ทิสฺวา
มรณภยตฺชฺชิตฺโต มหารวิ รวิ ฯ ตสฺส รวิ สุตฺวา เสสาปี
หตฺถิอสฺสอุสภาทโย มรณภยตฺชฺชิตา ภเยน วิรวิสฺสุ ฯ มหาชโนปี
วิรวิ ฯ กสฺสโป ตํ มหารวิ สุตฺวา สํเวคปฺปตฺโต หุตฺวา
อตฺตโน ชฎาทีนํ โอลเกสิ ฯ อตฺสฺส ชฎา มสฺส กจฺจโลมานิ
อรโลมานิ ปากฺวานิ อหฺลล ฯ โส วิปฺปฏิสาร์ หุตฺวา อนนฺรูปี
วต เม ปาปกมฺมํ กตฺนติ สํเวคํ ปกาเสนฺโต อฏฺฐมํ คาถมาห

[๑๒๗๒]ตํ โลกปกตํ กมฺมํ กฏฺฏกํ กามเหตุกํ
ตสฺส มฺลํ คเวสิสฺสํ เจชฺช(๑) รากํ สพฺนฺชนนฺติ ฯ

ตสฺสตฺโต มหาราช ยํ เอตํ มยา จนฺทวติยา โลกํ
อุปฺปาเทตฺวา เตน โลเกน ปกตํ กามเหตุกํ ปาปี กตํ กฏฺฏกํ
ติจฺฉิวิปากํ ตสฺสหา อโยนิโสมนสิการสงฺขาตํ มฺลํ คเวสิสฺสํ
อลํ เม อิมินา ขคฺเคน ปญฺญาขคฺคํ นีหริตฺวา สุกฺนนิมิตฺตพฺนฺชนน
สทฺธิ สพฺนฺชนํ รากํ ฉินฺทิสฺสามิติ ฯ

อถ นํ ราชมา ภายิ สมฺม อิทานิ เต จนฺทวติ-
กุมาริกถจ สตฺตรตฺนราสิถจ ทสฺสามิ ยชาหิ ยณฺณนฺติ
อาห ฯ ตํ สุตฺวา กสฺสโป น เม มหาราช อิมินา กิเลเสน
อตฺโตติ วตฺวา โอสานคาถมาห

๑. ม. เฉจฺฉิ ฯ

*เล่มที่ 32 โลมสกสสปชตกั หน้ 436

[๑๒๗๓]ชริตถุ กามะ สุกหุปี โลกะ

ตโปว เสยโย กามคฺเณหิ ราช

ตโป กริสฺสามิ ปหาย กามะ

ตเวว รกฺขัง จนฺทวตี จ โหตุติ ฯ

ตตถ สุกหุปีติ อติพหุเกปี ฯ ตโป กริสฺสามิตี สีลสณฺณมเมว
กริสฺสามิตี ฯ

โส เอวํ วตุวา กสิณํ สมนฺนาหริตฺวา นกฺขัง วิเสถํ
อุปฺปาเทตฺวา อากาเส ปลลฺงเกน นิสฺสีทิตฺวา รัโย รมมํ
เทเสตฺวา อปฺปมตฺโต โหหิติ โอวทิตฺวา ยณฺณวากฺขี วิทฺธเสตฺวา
มหาชนสฺส อภยทานํ ทาเปตฺวา รัโย ยาจนฺตสฺเสว
อุปฺปติตฺวา อตฺตโน วสนกฺขจฺานเมว คนฺตฺวา ยาวชีวํ พุรหฺมวิหาเร(๑)
ภาเวตฺวา(๒) พุรหฺมโลกปรายโน อโหสิ ฯ

สตุถา อิมํ รมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจจฺานิ ปกาเสตฺวา
ชตกั สโมชานะสิ ฯ สจฺจปริโยसानะ อุกกณฺจิตฺกิกฺขุ อรหฺตฺเต
ปติภฺจฺหิ ฯ ตทา เสยฺโห มหามจฺโจ สาริปฺตฺโต อโหสิ
โลมสกสฺสโป ปน อหเมวาคิ ฯ

โลมสกสฺสปชตกั สตุตฺมํ ฯ

๑. ม. จตุวา ฯ ๒. ม. อายุปริโยसानะ ฯ

จกุกวากชาตัก

กาสาวยตเถติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต เอกํ

โลลภิกขุ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร โลโล อโหสิ ปจฺจยลฺลุทฺโธ อจริยฺปชฺฌมายวตฺตาทินิ

ฉทฺทเตตฺวา ปาโตว สาวตฺถิยํ ปวิสิตฺวา วิสาขาย เกเห

อนกขาทณิยปริวาริ ยาคุํ ปิวิตฺวา นานคฺครสสาลิมฺโสทนํ

ภฺยชิตฺวาปิ เตนตฺติโต ตโต จุลลอนาถปิณฺฑิกสฺส มหาอนาถ-

ปิณฺฑิกสฺส โกสลรณฺโณติ เตสํ เตสํ นิเวสนานิ สนฺธาย

วิจฺรติ ฯ อเถกทิวสํ ตสฺส โลลภาวํ อารพุก ฌมฺมสภายํ กถํ

สมฺภูจฺจาเปสฺสุ ฯ สตุถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ

กถาย สนฺนิสินฺนนาติ ปุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต ตํ

ภิกฺขุํ ปกโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ โลโลสีติ

ปุจฺจิตฺวา สจฺจํ ฆนฺเตติ วุตฺเต ภิกฺขุ กสฺมา โลโลสิ ปุพฺเพปิ

ตฺวํ โลลภาเวน พาราณสียํ หตฺถิกฺกณปาทีหิ [๑] อตฺติโต ตโต

นิกฺขมิตฺวา กงฺคาภฺลฺเล วิจฺรนฺโต หิมวณฺตํ ปวิฏฺโงติ วตฺวา

อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การณฺเตเอโก

โลลกาโก พาราณสียํ หตฺถิกฺกณปาทีนํ ขาทิตฺวา วิจฺรนฺโต เตหิ

อตฺติโต กงฺคาภฺลฺเล มจฺฉํ ขาทิสฺสามิติ คนฺตฺวา ตตฺถ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ขาทิตฺวา วิจฺรนฺโต เตหิตี ทิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที 32 จกุกวากชาติกั หน้า 438

มตมจฺเฒ ขาทนุโต กติปาหํ วสิตุวา หิมวณฺตํ ปวิสิตุวา
นนานาวิธานิ ผลาผลานิ ขาทนุโต พหุมจฺจกจฺจปี มหนฺตํ
ปทุมสฺริ คณฺตุวา ตตฺถ สุวณฺณวณฺเฒ เทว จกุกวากเฒ เสวาเล
ขาทิตฺวา วสนฺเต ทิสฺวา อิมเฒ อติวिय วณฺณสมฺปนฺนา
โสภคฺคปฺปตฺตา อิมสฺสํ โภชนํ มนาปี ภวิสฺสติ อิมสฺสํ โภชนํ
ปฺจฺจิตฺวา อหฺมปี ตเทว ภฺภูชิตฺวา สุวณฺณวณฺโณ ภวิสฺสามิติ
จินฺเตตุวา เตสฺสํ สนฺตีกํ คณฺตุวา ปฏิสนฺตาริ กตุวา เอกสฺมี
สาขापฺริยนฺเต นิสฺสิตฺวา เตสฺสํ ปัสฺสนปฏิสฺสยฺตฺตํ ปจฺมํ กาลมาห

[๑๒๗๔]กาสาวยตฺเถ สกฺเฒ วทามิ

ทฺเว ทฺเว นนฺทมเน(๑) จรฺนฺเต
กํ อณฺทงฺ อณฺทงฺชา มานุเสสฺ(๒)
ชาติ ปัสฺสนติ ตทิงฺม พฺรฺธาติ ฯ

ตตฺถ กาสายตฺเถติ สุวณฺณวณฺเฒ กาสายตฺเถ วिय ฯ
ทฺเว ทฺเวติ เทว เทว หุตฺวา ฯ นนฺทมเนติ ตฺถจฺจิตฺเต ฯ กํ
อณฺทงฺ อณฺทงฺชา มานุเสสฺ ชาติ ปัสฺสนติติ อมฺโก อณฺทงฺชา
ตฺมเห มานุเสสฺ ปัสฺสนตา กํ อณฺทงฺ [๗]กตฺริ นาม
อณฺทงฺชนฺติ วตุวา ปัสฺสนติ กํ สกฺเฒ นามาติ วตุวา ตฺมเห
มนุสฺसानํ อนฺตเร วณฺณนฺตฺติ อตฺโถ ฯ กํ อณฺทงฺ
อณฺทงฺชามานุเสสฺตฺติปี ปาโจ ฯ ตสฺสตฺโถ ตฺมเห อณฺทงฺเชสฺ จ
๑. สฺ. ย. นนฺทิมเน ฯ ๒. ส. อณฺทงฺชามานุเสสฺ ฯ
๓. ม. เอตฺถนฺตเร ชาตินฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 439

มนุสเสสุ จ กตริ อณฺทชนฺติ วตฺวา ปัสสนฺตีติ ฯ

ตํ สุตฺวา จกุกวาโก ทฺติยํ กาถมาห

[๑๒๗๕]อมฺเห มนุสเสสุ มนุสฺสหีส

อนฺพุพฺเต จกุกวาเก วทฺนฺติ

กลฺยาณภาวมฺเห ทีเชสุ สมฺมตา

อภิตฺรฺปา(๑) วิจฺราม อณฺณเว

น ฆาตเหตุปี กโรม ปาปนฺติ(๒) ฯ

ตตฺถ มนุสฺสหีสํติ กาโก มนุสฺเส หีสติ วิเหเจติ เตน

ตํ เอวํ อาลปฺติ ฯ อนฺพุพฺเตติ อณฺณมณฺณํ อนฺนคเต สมฺโมทมาเน

ปฺยสฺวาเส ฯ จกุกวาเกติ จกุกวาภา นาม สฺวา อณฺทชนฺตํติ

ปัสสนฺตีติ วณฺณณฺติ กถณฺติ ฯ ทีเชสุติ ยตฺตกา ปกฺขิโน นาม

เตสุ มยํ กลฺยาณภาวตีปี มนุสฺเสสุ สมฺมตา ฯ ทฺติเย

อตุถวิกปฺเป มนุสฺเสสุ อมฺเห จกุกวาภาติ วทฺนฺติ ทีเชสุ ปน

มยํ กลฺยาณภาวตี [๓] โน ทีชา วทฺนฺติ [๔] ฯ อณฺณเวติ

อิมสฺมี จาเน สโร อณฺณโวติ วุตฺโต อิมสฺมี ปทุมสเร มยเมว

เทว ชนา ปเรสํ อหีสนฺโต อภิตฺรฺปา วิจฺรามตี อตุถโถ ฯ

อิมิสฺสา จ ปน กาถาย จตฺตฺถปทํ น ฆาตเหตุปี กโรม

๑. ม. อภิตฺรฺปา ฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร สมฺมตา กลฺยาณภาวตีติ ทิสฺสนฺตีติ ฯ

๔. ม. เอตฺถนฺตเร อตุถโถติ ทิสฺสตีติ ฯ

*เล่่มทึ่ 32 จุกกวกชาติกั หน้า 440

ป้าปนุติ ปจันุติ ๑ ตสฺสตุโถ ยสฺมา มยั ฆาตเหตุ ป้าปี น
กโรม ตสฺมา กฤษณภาวติ อมฺเห มนุสฺเสสฺ จ ทิเชสฺ จ
สมมตาคี ๑

ตึ สุตฺวา กากิ ตติยั คาคมาห

[๑๒๗๖]กึ อณฺณเว กานึ ผลานึ ภูณฺเช

มึสึ กุโถ ขาทถ จุกกวกา

กึ โภชนั ภูณฺชถ โว อนฺมา

พลยจ วณฺโณ จ อนปฺปรูโปติ(๑) ๑

ตตุถ กินฺติ ปุจฺฉาวเสน อาลปณั ๑ กึ โภชนั จุกกวกาคี
วตุตึ โหติ ๑ อณฺณเวติ อิมสฺมี สเร ๑ ภูณฺเชติ ภูณฺชถ
ภูณฺชิตฺถาคี วา อตุโถ ๑ มึสึ กุโถ ขาทถาคี กตรป้าณินั
มึสึ ขาทถ ๑ ภูณฺชถ โวติ โวกาโร นป้าตมตุตึ ปรรปเทน
ตสฺส สมพฺนุโร พลยจ โว วณฺโณ จ อนปฺปรูโปติ ๑

ตโต จุกกวกากิ จตุตฺถึ คาคมาห

[๑๒๗๗]น อณฺณเว สนุติ ผลานึ ชงฺก

มึสึ กุโถ ขาทิตฺถึ จุกกวกา

เสवालภุกฺขมฺห อวากโภชนา(๒)

น ฆาตเหตุปี กโรม ป้าปนุติ ๑

๑. ม. อนปฺปรูปา ๑ ๒. ส. ม. อป้าณโภชนา ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 441

ตตุถ จกุกวาเกติ จกุก[๑]วากสฺส ฯ อวากโกชนาติ
วิกฺกรหิตอุทกโกชนา ฯ อมฺหากมฺหิ เสวาโล เจว อุทกญจ
โกชนนฺติ ทสฺเสติ ฯ น ฆาสเหตุติ ตุมฺหาทิสา วีย มยฺ ฆาสเหตุ
ปาปํ น กโรม ฯ

ตโต กาโก เทว คธา อภาสิ

[๑๒๗๘]น เม อิทํ รุจฺจติ จกุกวาเก(๒)

อสุมี ภเว โภชนสนฺนิกาโส

อโหสิ เม(๑) ปุพฺเพ ตโต เม อญฺญา

อิจฺเจว เม วิมฺติ เอตฺถ ซาตา ฯ

[๑๒๗๙]อหฺมปี มํสานิ ผลานิ ภูณฺเช

อนฺนานิ จ โลณฺยเตลฺยานิ(๔)

รํสํ มนฺุสฺเสสุ ลภามิ โภตฺตุํ

สุโรว สงฺคามมฺขํ วิเชตฺวา

น จ เม ตาทิโส วณฺโณ จกุกวาก ยถา ตวาติ ฯ

ตตุถ อิทนฺติ ตุมฺหากํ ภูณฺชนโกชนํ มยฺหํ น รุจฺจติ ฯ

อสุมี ภเว โภชนสนฺนิกาโสติ อิมฺสุมี ภเวสุ โภชนสนฺนิกาโส

ยํ อสุมี จกุกวากภเว โภชนํ ตฺวํ เตน สนฺนิกาโส ตํสทิสो

ตทนฺรูโป อโหสิ อติวีย ปสฺนุนสรีโรสีติ อตุโถ ฯ ตโต เม

๑. ส. เอตฺถนฺตเร อภิตฺรูปา วิจราม อญฺญาเวติ ทิสฺสนฺติ ฯ

๒. ม. จกุกวาก ฯ ๑. ส. ม. อยํ ปาโจ นตฺติ ฯ

๔. ส. โลณฺยเตลฺยิกานี ฯ

*เล่มที่ 32 จกุกวากชาตัก หน้า 442

อณฺณถาติ อัย มยฺหํ ปุพฺเพ ตุมฺเห ทิสฺวา เอเต เอตฺถ
 นานาวิธานิ ผลานิ เจว มจฺจมํสญฺจ ขาทนฺติ เตน
 เอวํ โสภกฺคปฺปตฺตาติ อโหสิ อิทานิ เม อิตฺโต อณฺณถา โหตีติ
 อตฺถโถ ๑ อิจฺเจว เมติ เอเตเนว เม การเณน เอตฺถ ตุมฺหากํ
 สรีรวณฺเณ วิมฺติ ชาตา กถํ นู โข เอเต เอวรूपํ ลฺลฺลฺลฺลฺล
 ภูณฺชนฺตา สุวณฺณวณฺณา ชาตาติ ๑ อหํปิตฺติ อหํ หิ อยเมว
 วา ปาโห ๑ ภูณฺเชติ ภูณฺชามิ ๑ อนุนานิ จาติ โภชนานิ
 จ ๑ โลณฺยเตลฺยนิทานิ โลณฺยเตลยฺตฺตานิ ๑ รสนฺติ มนุสฺเสสุ
 มนุสฺสปรិภอกํ ปณฺธิตรสํ ๑ วิเชตฺวาติ ยถา สฺวโร วิริโย(๑)
 เต สงฺกามมฺขํ วิเชตฺวา วิลุมฺปิตฺวา ปริภฺลฺลฺลฺลฺล
 ปริภฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 ปริภฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 ภูณฺชนฺตฺสฺสาปี มม ตาติโส วณฺโณ นตฺถิ ยาติโส ตว
 ตว วจัน น สทฺทหามิติ ทิปฺเตติ ๑

อถสฺส วณฺณสมฺปตฺติยา อภาวการณํ อตฺตโน จ
 ภาวการณํ กเถนฺโต จกุกวาโก เสสคาถา อภาสิ

[๑๒๘๐]อสุทฺถภกฺโขสิ ขณฺนาปฺาตี
 กิจฺเณน เต ลพฺภติ อนฺนปानํ
 น ตฺสฺสสิ รุกฺขผลฺลฺลฺล
 มํसानิ วา ยานิ สฺตฺสานมฺชเณ ๑

๑. ม. วิริโยโร ๑

*เล่มที่ 32 นวกนึปาดวณณนา หน้ 443

[๑๒๘๑]โย สาทเสน อธิคมม ภาค(๑)

ปริภุชติ ชงก ขณานุปาตี

ตโต อุปุกโกสติ นั สภาโว

อุปุกกุฏโจ วณณพลั ซหาตี ๑

[๑๒๘๒]อปปมปิ เจ นิพพตี ภุชติ ยทิ

อสาทเสน อปรูปฆาตนา(๒)

พลญจ วณณโณ จ ตทสส โหตี

น หิ สพุโพ อาหารมเยน วณณโณตี ๑

ตตถ อสุทฐภกโขสตีตี ตวั เณตควา วณเจตควา ภกขนโต
อสุทฐภกโข ๑ ขณานุปาตีตี ปมาทกขณ อนุปนตสีโล ๑
กิกุเจน เตตี ตสส ตว ทุกขณ อนุนปานั ลพภติ ๑ มंसานี วาตี
ยานี วา สุตานมชเณ มंसานี เตหิ น ตสสตี ๑ ตโตตี
ปจจนา ๑ อุปุกโกสติ นั สภาโวตี อตตาว ตั ปุกคถั
ครหตี ๑ อุปุกกุฏโจตี อตตนาปี อปเรหิปี อุกกุฏโจ ครหิตโต
วิปปฏิสาร์ิตาย วณณญจ พลญจ ซหาตี ๑ นิพพตี ภุชติ
ยทีตี ยทิ ปน ปรี อวิเหเจตควา อปปมปิ ฐมมลทฐั นิพพตี
โกชนั ภุชติ ๑ ตทสส โหตีตี ตทา อสส ปณทิตสส สรีเร
พลญจ วณณญจ โหตี ๑ อาหารมเยนาตี นานปุปกาเรน
อาหารเนว ๑ อิทั วุตตั โหตี โภ กาก วณณโณ นามเอส
๑. ส. ม. โภเค ๑ ๒. ส. ม. อปรูปฆาตี ๑

*เล่มที่ 32 หลิทุทราคชาตกั หน้า 444

จตุสมฺภูจฺจาโน โส น อหฺารมตฺเตเนว โหติ อุตฺตจิตฺตกมฺเมหิปี
โหติเยวติ ฯ

เอวํ จกุกวาโก อนฺเกปฺริยาเยน กากั ครหิ ฯ กวาโก
หฺรายิตฺวา น มยฺหํ ตว วณฺณเณน อตฺถโถติ กวา กาคิ วสฺสนฺโต
ปลาโย ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหฺริตฺวา สจฺจจฺานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานฺติ ฯ สจฺจปฺริโยसानเณ โลลภิกฺขุ อนาคามิผล
ปติฏฺฐหิ ฯ ตทา กวาโก โลลภิกฺขุ อโหสิ จกุกวากิ ราชุลมาตา
จกุกวาโก ปน อหฺเมวติ ฯ

จกุกวากชาตกั อฏฺฐมํ ฯ

หลิทุทราคชาตกั(๑)

สุตฺติตฺถิกฺขนฺติ อิทํ สตุถา เชตวเน วิหรนฺโต ญฺลภุมาริปโลภนํ
อารพุก กเถสิ ฯ วตฺถุ เทรสนิปาเต จุลลนารทชาตเก อาวี-
ภวิสฺสติ ฯ

อตฺติตฺตวตฺถุมฺหิ ปน สวา กุมาริกา ตสฺส ตาปสฺกุมารสฺส
สีลํ ภินฺนิตฺวา อตฺตโน วเส จิตฺภาวํ ญตฺวา อิมํ วญฺเจตฺวา
มนุสฺสปลํ เนสฺสามิตี จินฺเตตฺวา รูปาทิกามคฺคณฺวิริเต อรณฺญเ
รกฺขิตฺตีสํ นาม น มหฺปผลํ โหติ มนุสฺสปลเถ รูปาทินํ

๑. ม. หลิทุทราคชาตกั ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาทวณณา หน้า 445

ปจฺจุปฏฺจําเน มหปฺผลํ โหติ เอหิ มยา สทฺธิํ ตตฺถ คนฺตุวา

สีลํ รกฺขาหิ กิณฺเต อรณฺเณนาติ วตฺวา ปจฺมํ คาถมาห

[๑๒๘๗] สุตฺติกฺโข อรณฺณมฺหิ ปนฺตมฺหิ สยนาสเน

เย จ คาเม ตีตฺติกฺขนฺติ เต อุพารตรา ตยาติ ฯ

ตตฺถ สุตฺติกฺขนฺติ สฺกุจฺจ อธิวาสนํ ฯ ตีตฺติกฺขนฺตีติ สีตาทีนํ
อธิวาเสนฺติ ฯ

ตํ สุตฺวา ตาปสฺกุมาโร ปิตา เม อรณฺณํ คโต ตสฺมี
อาคเต ตํ อาปฺจฺจิตฺวา คมิตฺสํมิตฺติ อาห ฯ สวา จินฺเตสิ
ปิตา กิรฺสฺส อตฺถิ สเจ มํ โส ปสฺสิตฺสฺสตี กาชโกฏฺฐิยาว
โปเถตฺวา วินาสํ ปาเปสฺสตี มยา ปจฺมเมว คนฺตพฺพนฺติ ฯ อถ
นํ อาห เตนหิ อหํ มคฺคสณฺณํ กุรุมาณา ปจฺมตฺริํ กจฺจํมิตฺติ
ตฺวํ ปจฺจํ อาคจฺจํมิตฺติ ฯ โส ตสฺสา คตกาเล เนว ทารุณิ
อาหริ น ปานีโย น ปริโกชนีโย อุปฏฺจําเปสิ เกวลํ ปชฺฌายนฺโตว
นิตฺติ ฯ ปิตุ อาคมนกาเลปิ ปจฺจुकฺคมนํ นากาสิ ฯ อถ
นํ ปิตา อิตฺถินํ วสฺงคโต เอโสติ ฌตฺวาปิ กสฺมา ตาต
เนว ทารุณิ อาหริ น ปานีโย น ปริโกชนีโย อุปฏฺจําเปสิ
ปชฺฌายนฺโตเยว ปน นิตฺติโนสฺตีติ อาห ฯ ตาปสฺกุมาโร ตาต
อรณฺเณ กิร รกฺขิตฺสีลํ น มหปฺผลํ โหติ มนฺุสฺสเปเถ มหปฺผลํ
โหติ อหํ ตตฺถ คนฺตุวา สีลํ รกฺขิตฺสํมิตฺติ สหาโย เม ปจฺจํ
อาคจฺจเมยฺยาสีติ วตฺวา ปฺรโต คโต อหํ เตเนว สทฺธิํ คมิตฺสํมิตฺติ

*เล่มที่ 32 หลิทุทราทชาติกั หน้้า 446

ตตุถ ปน วสนุนเตน มยา กักรูโป ปุริโส เสวิตพุโพติ ปุจุนุโต
ทุติยั คากมาห

[๑๒๔๔]อรณณา คามมากมม กีสึลั กิวัด อหิ

ปุริสั ตาต เสเวยัยั ตั เม อุกขาหิ ปุจุนุโตติ ๑

อดสุส ปิตา กณนุโต เสสคาธา อภาสิ

[๑๒๔๕]โย เต(๑) วิสุสาสเต(๒) ตาต วิสุสาสนจ ขเมยย เต

สุสุสูสิ จ ตีติกัขี จ ตั ภเชหิ อโต คโต ๑

[๑๒๔๖]ยสุส กาเยน วาจา ย มนสา นตุถิ ทุกกัฏั

โอรสิว ปติฏุจาย ตั ภเชหิ อโต คโต ๑

[๑๒๔๗]โย จ ฐมเมน จรติ จรนุโตปี น มณณติ

วิสุทฐการี สบปลณณั ตั ภเชหิ อโต คโต ๑

[๑๒๔๘]หลิทุทราทกั กปิจิตตั ปุริสั ราควิราคินั

ตาทิสั ตาต มา เสวิ นิมมนุสสุสมปิ เจ ลียา ๑

[๑๒๔๙]อาสิวิสิว กุปีตั มีพุหลิตตุตติ มหาปถั

อารกา ปริวชเชหิ ยานิว วิสมั ปถั ๑

[๑๒๕๐]อนตุถา ตาต วฑุฒนุติ พาลั อจจุปเสวโต

มาสุสุ พาเลน สงคจุนิ(๓) อमितเตเนว สพุพทา ๑

[๑๒๕๑]ตั ตาหิ ตาต ยาจามิ กรสุสุ วจัน มม

มาสุสุ พาเลน สงคจุนิ(๓) ทุโกโข พาเลหิ สงคโมติ ๑

๑. ส. ตั ๑ ๒. ส. ม. วิสุสาสเย ๑ ๓. ส. ย. สงคจุนิ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนปาทวณณนา หน้ 447

ตตุถ โย เต วิสุสาตเตติ โย ตว วิสุสาเสยย ๑ ขเมยย
เตติ โย จ อตุตนิ ตยา กต วิสุสาต ขเมยย ๑ สุตสูสี จ
ตีตีกุขี จาติ ตว วจัน สุตสูสาย เจว วจนาธิวาสเนน จ
สมนุนาคโต โย ภาวยยาติ อตุโถ ๑ โอรสีว ปติญุจายาติ ยถา
มาตุ โอรโส(๑) ปุตุโต ปติญุจาทิ เอว ปติญุจาย ปติญุจหิตวา
อตุตโน มาตริ วिय มณณมานโน ตั ภาเขยยาสีตี วทติ ๑
โย จ ฐมเมเน จรตีติ โย ติวิสสุจริตฐมเมเนว อิริยติ ๑ น
มณณตีติ ตถา จรनुโตปี จ อหิ ฐมม จรามิติ มานัน น
กโรติ ๑ วิสุทฐการินติ วิสุทฐานัน ทสนนัน กุสลกมมปถานัน
การกั ๑

รากวิราकिनนุติ รากिनณจ วิราकिनณจ รัชชิตวา ตัขณเมว
วิรัชชนสภาวี ๑ นิมนนุสสมปิ เจ สियाติ สเจปี สกถชมพุทูปตล
นิมนนุสสั โหติ โสเยเวโก มนุสโส ตินุจติ ตถาปี ตาทิส
มา เสวิ ๑ มหาปถนุติ กุณมกขิต มคคั วिय ๑ ยานีวาติ
ยานเนน คจจनुโต วिय ๑ วิสมนุติ นินนอุณณตขาน-
ปาสาณาทิวิสม ๑ พาลิ อจจุปเสวโตติ พาลิ อปณณ
อติเสवनุตสส ๑ สพุพทาทิ ตาต พาเลน สทุธี สวาโส นาม
อมิตตสวาโส วिय สพุพทา นิจจกาลเมว ทุกุโข ๑ ตั ตาหนุติ
เตน การณเนน ตั อหิ ๑

๑. ม. อูรสี ๑

*เล่มที่ 32 สมุคกชาติกั หน้า 448

โส เอว ปิตรา โอวทิตโต ตาต อหิ มนุสสปลั กนุตวา
ตุมหาทีเส ปณฺฑิตเ น ลภิสฺสามิ ตตฺถ กนฺตุ ภายามิ อิเชว
ตุมหากั สนฺติเก วสิสฺสามิตี อาห ๑ อถสฺส ปิตา ภียฺโยปี
โอวาทึ ทตฺวา กสิณฺปริกมฺมึ อาจิกฺขิ ๑ โส น จิรฺสฺเสว
อภิณฺวา จ สฺมาปตฺติโย จ อุปฺปาเทตฺวา สทฺธี ปิตรา
พฺรหฺมโลกปรายโน อโหสิ ๑

สตุถา อิมิ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจანი ปกาเสตฺวา
ชาติกั สโมชานนฺติ ๑ สจฺจปฺริโยसानเ อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ โสตา-
ปตฺติผล ปตฺติภฺจฺหิ ๑ ตทา ตาปสฺกฺมาโร อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อโหสิ
กฺมาริกา ฉฺฉกฺมาริกาว ปิตา ปน อหเมวาคิ ๑

หฺลิตฺทฺราคชาติกั นวํ ๑

สมุคกชาติกั

กุโต นฺ อากจฺฉนฺตาคิ อิทํ สตุถา เชตวเน วิหรนฺโต
อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ๑

ตํ หิ สตุถา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺจิตสึตี
ปฺจฺฉิตฺวา สจฺจํ ฆนฺเตติ วุตฺเต กสฺมา ภิกฺขุ มาตฺคามํ
ปตฺเถสิ มาตฺคาโม นามสฺส อสพฺโภ อกตฺถณฺญ ปุพฺเพ
ทานวรกฺขสาปี คิฉิตฺวา กุจฺฉินา ปฺริหรนฺโตปี มาตฺคามํ รกฺขิตฺตุ
เอกปฺริสนิสฺสึตี กาคฺตุ นาสกฺขีสุ ตฺวํ กถํ สกฺขิสฺสึตี วตฺวา อตีตํ

อาหริ ๗

อติเต พาราณสียี พุรหุมทตเต รชชั การนเต
โพธิสตุโต กามะ ปหาย หิมวนตุ้ ปวิสิตุวา อสิปพพชชั
ปพพชิตวา อภิณญา จ สมาเป็นติโย จ นีพพตเตตุวา ผลาผลเอหิ
ยาเปนุโต วิहाสิ ๗ ตสส ปณณสาลา ย อวิทุเร เอโก
ทานวรกขโส วสติ ๗ โส อนตฺรนตฺรา มหาสตุตฺ ออุปสงกมิตฺวา
ชมมํ สุนาติ ๗ อฏฺวิยิ ปน มนุสฺसानํ สยจฺรณมกฺเค จตุวา
อาคตาเคเต มนุสฺเส ทิสฺวา คเหตุวา ขาทติ ๗ ตสฺมี กाल
เอกา กาสิกรฏฺเจ กุลธิตา อุตฺตมรूपชฺรา อณฺณตฺรสมิ
ปจฺจนตฺคามะ นีวิญฺจา โหติ ๗ ตสฺสาเอกทิวสํ มาตาปีตฺนํ
ทสฺสนตฺถาย อาคนตุวา ปจฺจจากมนกาเล ปรีวารมนุสฺเส ทิสฺวา
โส ทานโว เกรวรूपेन ปกฺขนฺทิ ๗ มนุสฺสา คหิตคหิตา
วฏฺฏจानิ จขุเขตฺวา ปลาเยสิ ๗ ทานโว ยานะ นิสินฺนํ อภิรูปิ
มาตุคามํ ทิสฺวา ปฏฺิพทฺชิตฺโต หุตฺวา ตํ อตฺตโน กุหิ เนตุวา
ภริยิ อกาสิ ๗ ตโต ปฏฺุจาย สปปิตณฺฑุลมจฺจมฺสาทีนํ เจว
มชฺชรผลานิ จ อาหริตุวา ตํ โปเสสิ วตฺถาลงฺกาเรหิ จ ตํ
อลงฺกริตฺวา รกฺขนตฺถาย เอกสมิ กรณฺฑเก นีปชฺชาเปตุวา(๑)
กรณฺฑกํ คิลิตฺวา กุจฺฉินา ปรีหริ ๗ โส เอกทิวสํ นหายิตฺ-
กามตาย เอกํ สริ คนตุวา กรณฺฑกํ อุกฺคิลิตฺวา ตํ ตโต
๑. ม. ปกฺขิปิตฺวา ๗

*เล่มที่ 32 สมุคชาตัก หน้า 450

นีหริตฺวา นหาเปตฺวา วิลิมเปตฺวา อลงกริตฺวา(๑) โถกํ ตว
สรีริ อุตฺถุ คณหาเปหิติ ตํ กรณฺทกสมิเป จเปตฺวา สยํ
นหานตติถํ โอตริตฺวา ตํ อนาสงฺกมาโน โถกํ พุริ คนฺตฺวา
นหายิ ฯ

ตสฺมี สมเย วายุสฺส ปฺตฺโต นาม วิชฺชาธโร
สนฺนทฺชกฺโข อากาเสน กจฺจติ ฯ สฺวา ตํ ทิสฺวา อถ(๒)
เอหิติ หตฺถมฺทฺธมาสิ ฯ วิชฺชาธโร จิปฺปํ โอตริ ฯ อถ นํ
สฺวา กรณฺทเก ปกฺกขิปิตฺวา ทานวสฺส อากมฺนํ โอลเณนตี
กรณฺทกฺปฺริ นิสิตฺตฺวา ตํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา ตสฺส อตฺตानํ
ทสฺเสตฺวา ตสฺมี กรณฺทกสมิเป อสมฺปตฺเตเยว กรณฺทกํ
วิวิทฺวา อนฺโต ปวิสิตฺวา วิชฺชาธรสฺส อฺปฺริ นิปชฺชิตฺวา
อตฺตโน สากฺกํ ปารุปี ฯ ทานโว อากนฺตฺวา กรณฺทกํ
อโสเชตฺวาว มาตฺ- คามิเยว เมติ สลฺภาย กรณฺทกํ คิลิตฺวา
อตฺตโน กุหํ กจฺจนฺโต อนฺตรามกฺเค ตาปโส เม จิริ
ทิกฺกุโธ อชฺช ตาว นํ วนฺทิสฺสามิติ ตสฺส สนฺติกํ อคมาสิ ฯ
ตาปโสปี นํ พุริโตว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา ทฺวินฺนํ ชนानํ
กฺจฺจนฺตภาวํ ฌตฺวา สลฺลปฺนฺโต ปจฺมํ คากมาห

[๑๒๕๒]กฺโต นฺ อากจฺจนฺ โภ ตโย ชนา

สฺวาคตา เอถ(๓) นิสิตฺทาตฺสเน

๑. ม. อลงกาเรตฺวา ฯ ๒. ม. อยํ ปาโธ นตฺถิ ฯ

๓. สี. ยฺ. สฺวาคตํ เอตฺถ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 451

กจจิตฺต โภณฺโต กุสลํ อนามยํ

จิสฺสพฺภากมฺนํ หิ โว อิธาติ ฯ

ตตฺถ โภติ อาลปนํ ฯ กจจิตฺถาติ กจฺจि โหถ ภวถ

วิษฺชถ ฯ โภณฺโตติ ปฺนปฺปี อาลปนฺโตว อาท ฯ กุสลํ อนามยฺนฺติ

กจฺจิ ตุมฺหากํ กุสลํ อารุคฺยํ ฯ จิสฺสพฺภากมฺนํ หิ โว

อิธาติ อชฺช ตุมฺหากํ อิธ อพฺภากมฺนณฺจ จิสฺสํ ชาตํ ฯ

ตํ สุตฺวา ทานโว อหํ อิมฺสฺส ตาปสฺสฺส สฺนฺตํ อโถว

อากฺโต อยณฺจ ตาปโส ตโย ชฺนาติ วทติ กิณฺนามสฺส กเถสิ

กิณฺนุ โข โส สภาวํ ญตฺวา กเถสิ อูทาทุ อุมฺมตฺตโก หุตฺวา

วิลปฺตีติ จินฺตตฺวา ตาปสํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา วฺนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ

นีสิตฺวา เตน สทฺธิ สลฺลปฺนฺโต ทฺตฺยํ คาถมาห

[๑๒๕๗]อหเมว เอโก อิธมชฺช ปตฺโต

น จาปิ เม ทฺตฺยโย โภจิ วิษฺชติ

กิเมว สฺนฺชาย เต ภาสิตํ อีส

กุโตนฺ อากจฺจถ โภ ตโย ชฺนาติ ฯ

ตตฺถ อิธมชฺชาติ อิธ อชฺช ฯ กิเมว สฺนฺชาย เต

ภาสิตํ อีสติ ภนฺเต อีสิ กิณฺนามตํ สฺนฺชาย ตยา ภาสิตํ

ปากฺกํ เม กตฺวา กเถหิติ ฯ

ตาปโส เอกํเสเนวาวุโส โสตุกาโมสีติ ฯ อาม ภนฺเตติ ฯ

เตนหิ สฺสณฺหาหิติ วตฺวา ตตฺยํ คาถมาห

*เล่มที่ 32 สมุคชาตกั หน้ 452

[๑๒๕๔]ตวณจ เอโก ภรียา จ เต ปียา

สมุคกปุกขิตตนิกณณมนุเตร

สา รุกขิตา กุกนึคตา จ เต สทา

วายุสส ปุตุเตน สทา ตหึ รตาติ ๑

ตตุถ ตวณจ เอโกติ ปจมึ ตาว ตวั เอโก ๑

ปุกขิตตนิกณณมนุเตรติ ปุกขิตตานิกณณอนุเตร ตั ตตุถ ภรียั

รุกขิตุกาเมน สทา ตยา สมุกเค ปุกขิตตา สทุธี สมุกเคน

นิกณณา อนุเตร อนุโตกุกนึยั จปิตาติ อตุโถ ๑ วายุสส

ปุตุเตน สทาติ เอวันามเคน วิชชาธเรน สทุธี ๑ ตหึ รตาติ

ตตุถ ตว อนุโตกุกนึยณเเวว กิเลสธาติยา รตา ๑ โส ทานึ ตวั

มาตุคามั เอกปฐินิสฐิติถั กฐิสฐามีติ กุกนึนาปิ ปฐินุโต

ตสสา ชารมปิ อุกขิปิตวา จรสัติ ๑

ตั สุตวา ทานโว วิชชาธรา นาม พหุมายา โหนติ

สจสส ขุกโถ หตุถคโต ภวิสฐติ กุกนึ เม ผาเลตวาปิ

ปลาธิสฐิติถั กิถตสโต หุตวา ขิปปิ กรณทกั อุกคิลิตวา ปฐโต

จเปสิ ๑

สตถา อภิสสมุพุโท หุตวา ตั ปวตุตี ปกาเสนุโต จตุตุถั

คาถมาห

[๑๒๕๕]ถัวิกุครุโป อธิสนา พุยาโกโต(๑)

โส ทานโว ฅมุกิ สมุกคิลิตวา(๒)

๑. ม. วิยาโกโต ๑ ๒. ส. ม. โส ทานโว ตตุถ สมุกคิมุกคิลิ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณฺณนา หน้า 453

อทุทกฺขิ ภริยํ สุจิมาลชารินี

วายุสฺส ปุตุเตน สหา ตีหิ รตนฺติ ฯ

ตตฺถ อทุทกฺขีติ กรณฺทกํ วิวริตฺวา อทุทส ฯ

กรณฺทเก ปน วิวณฺมตฺเตเยว วิชชาโร วิชฺชํ

ปรีชปฺปิตฺวา ขคฺคํ กเหตุวา อากาสํ ปกฺขนฺติ ฯ ตํ ทิสฺวา

ทานโว มหาสคฺตสฺส ตฺสฺสิตฺวา ตฺติปฺพุพฺพกฺมาเสสกาถา

อภาสิ

[๑๒๕๖]สุทฺธิฏฺฐรฺูปคฺคตปानฺวตฺตินา(๑)

ทีนา นรา เย ปมฺทาวสฺงคตา(๒)

ยถา หเว ปาณฺริเวคฺถ รกฺขิตา(๓)

ทฺฐจฺจา มยิ อณฺณมกฺปิปฺปโมทติ ฯ

[๑๒๕๗]ทิวา จ รตฺโต จ มยา อฺุปฺภูจิตา

ตปฺสฺสึนา โชติริวา วเน วสฺสิ

สา ฐมฺมมฺกุกฺกมฺม(๔) อฐมฺมมาจริ

อฺกฺริยฺรูโป ปมฺทาทิ(๕) สนฺถโว ฯ

[๑๒๕๘]สฺริรมฺชณฺมฺหิ จิตาติ มณฺณิหิ

มยฺหิ อยฺนฺติ อสฺตํ(๖) อสฺถณฺตํ

สา ฐมฺมมฺกุกฺกมฺม อฐมฺมมาจริ

อฺกฺริยฺรูโป ปมฺทาทิ สนฺถโว

๑. ม. สุทฺธิฏฺฐรฺูปคฺคตปานฺวตฺตินา ฯ ๒. ม. ปมฺทาวสฺสิ คตา ฯ

๓. ม. ...ปโมทติ ฯ ๔. ส. ฐมฺมโมกฺกมฺม... ฯ

๕. ม. อฺกฺริยฺรูโป ปมฺทาทิ ฯ ๖. ส. ม. อสฺตี ฯ

*เล่มที่ 32 สมุคชาตกั หน้า 454

[๑๒๕๕]สุรกขิตมเมติ กถนุ วิสเส

อนกจิตตาสุน เหตุ(๑) รกขนา

เอตา หิ ปาตาลปปาทสนุนิกา

เอตถปมตโต(๒) พุสนัน นิกจจติ ฯ

[๑๓๐๐]ตสฺมา หิ เต สุชินโน วิตโสภา

เย มาตุคามาคี(๓) จรฺนติ นิสฺสฎา

เอตํ ลีวํ อุตฺตมมาภิปตฺถยํ

น มาตุคามเอหิ กเรยฺย สฺนถวฺนติ ฯ

ตตฺถ สุทฺธิจฺจรูปุคฺคตปानวตฺตินาติ ฆนฺเต อิติ อุกฺคต-
ปानวตฺตินา ตยา สุทฺธิจฺจรูปุ อิทํ การณํ ฯ หีนาติ นีจา ฯ
ยถา หเว ปาณริเวตฺถ รกขิตาติ เอตฺถ อัยมฺยา อตฺตโน ปาณา
วีย เอตฺถ อนฺโตกฺจฺจณฺธิยํ ปริหรนฺเตน รกขิตา ฯ ทฺฐจฺจา มยฺยิติ
อิทานิ มยฺยิ มิตฺตตฺตพุกิกมมํ กตฺวา ทฺฐจฺจา อณฺณํ ปฺริสํ
อภิปฺปโมทติ ฯ โชติริวา วเน วสนฺติ วเน วสนฺเตน ตปฺสฺสินา
อคฺคิ วีย มยา อฺปฺภูจฺจिता ปฺริจฺจริตา ฯ สฺวา ฐมฺมมุกฺกมฺมาติ
สฺวา เอสา ฐมฺมํ อุกฺกมิตฺวา อติกฺกมิตฺวา ฯ อกรฺรียธฺวโปติ
อกฺคตพฺพธฺวโป ฯ สฺริรมชฺชมฺมฺหิ จิตฺตาติ มณฺณหิ มยฺยํ อยฺนติ
อสตํ อสณฺณตฺนติ อิมํ อสตํ อสปฺปฺริสฐมฺมสมนฺนาคตํ อสณฺณตํ
ทฺฐสฺสํ มยฺยํ สฺริรมชฺชมฺมฺหิ จิตฺตาติ จ มยฺยํ อยฺนติ จ
มณฺณยามิ ฯ

๑. ม. น หตฺถิ ฯ ๒. ส. ตตฺถ ปมตฺโต ฯ

๓. ส. ม. มาตุคามเอหิ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 455

สุรภูติตมเมติ กถนุญ วิสเสติ อัย มยา สุรภูติตาดิ
กถิ ปณฺหิตโต วิสสาเสยย ยตฺร หิ นาม มาทิสปี (๑)อตุตโน
กุกฺขณิ(๑) รกฺขนฺโต รกฺขิตฺตํ นาสกฺขิ ฯ ปาตาลปฺปาสนฺนิภาติ
โลกสฺสาเทน ทุปฺปฺรณฺธิยตฺตา มหาสมฺมทฺเต ปาตาลสงฺขาเตน
ปปาเตน สทิสสา ฯ เอตฺถปฺมตฺโตติ เอวรฺูเปสฺส เอตาสฺส นิกฺคฺฆาสฺส
ปมตฺโต ปฺริโส มหาพฺยสนฺนํ ปาปฺณฺนาติ ฯ ตสฺมา หิติ ยสฺมา
มาตุคามวสงฺกตา มหาวินาสํ ปาปฺณฺนติ ตสฺมา เย มาตุคามาทิ(๒)
นิสฺสฏฺฐา หุตฺวา จรณฺติ เต สฺวฺชิโน ฯ เอตํ สิวฺนฺติ ยเทตํ
มาตุคามโต นิสฺสฏฺฐานํ วิสฺสฏฺฐจฺานํ จรณฺํ เอตํ ฉานสฺสุขเมว
สิวิ ฆมฺมํ อุตฺตมํ อภิปตฺเตตพฺพิ เอตํ ปตฺถยมาโน มาตุคามเห
สทฺธิ สนฺถวํ น กรเยยฺยติ ฯ

เอวญฺจ ปน วตฺวา ทานโว มหาสตุตฺสสฺส ปาเทสฺส ปตฺติตฺวา
ภนฺเต ตุมฺहे นิสฺสาย มยา ชีวิทํ ลทฺธิ นมฺหิ อิมายาหิ
ปาปชฺมมาย วิหฺวชาเรน มารापฺโตติ มหาสตุตฺตํ อภิตฺถวิ ฯ
โสปีสฺส ชฺมมํ เทเสตฺวา อิมิสฺสา มา กิลฺลิจิ ปาปกํ อกาสิ
สีลานิ คณฺหาติ ตํ ปญฺจสฺส สีเลสฺส ปตฺติฏฺฐาเปสิ ฯ ทานโว อหิ
กุกฺขณา ปฺริหรณฺโตปี ตํ รกฺขิตฺตํ น สกฺโกมิ อญฺโฆ โกจิ
รกฺขิสฺสตีติ ตํ อญฺโฆเชตฺวา อตุตโน อรณฺณเมว ปาวิสิ ฯ

สตฺถา อิมิ ชฺมมเทสนํ อahrtฺตฺวา สจฺจจฺานิ ปกาเสตฺวา

๑. ม. อนุโตกุกฺขณิ ฯ ๒. ม. มาตุคามเห ฯ

*เล่มที่ 32 สมุกุชาตกั หน้ 456

ชาตกั สโมธานลล ๑ สจปรโยสานล อุกกณจึตภิกขุ
โสดาปตติผลล ปตติภุจหึ ๑ ตทา ทฬพจกขุตาปโส อหเมวาทล ๑
สมุกุชาตกั ทสมึ ๑

ปุตติมึสชาตกั

น โข เม รุจจตีตล อึทล สตุถาเชตวเน วฬรณโตะ
อินุทริยอลลวฬรึ อารพภ กถลลล ๑
เอกสมึ หึ สมเย พหุ ภิกขุ อินุทริเยสุ อकुตุตทวารา
อหลลล ๑ สตุถา อึเม ภิกขุ โอวทิตุ วณุกตติ อานนทตุถลลล
วตุวา อนึยมวเสน ภิกขุสงฆึ สนนึปาดาเปตุวา อลงกตปลลลล
วรมชฉคโต พหุ ภิกขุ อามนุเตตุวา ภิกขเว ภิกขุณา นาม
รูปาทิสุ สุกนึมิตตุวเสน นึมิตตุ กเหตุ น วณุกตติ สเจ หึ ตสมึ
สมเย กาลึ กโรตล นึรยาทิสุ นึพพตติ ตสมมา รูปาทิสุ สุกนึมิตตุ
มา คณหถ ภิกขุณา นาม รูปาทิลอจเรณ น ภवलพฬ
รูปาทิลอจรา หึ ทฬเจเยว ชมเม มหาวินาลล ปาปณนตล ตสมมา
วณนตลล ภิกขเว ตตุตตาย อโยสลากาย[๑] จกขุนุทริย
สมปฬลิมภุจณนตล วตุถาเรตุวา ตุมหากั รูปึ โอลโลกนกาลลป
อตุถล อโนโลกนกาลลป โอลโลกนกาลลล สุกวเสน อโนลลเกตุวา
อสุกวเสเนว โอลลลเกยยถ เอว อตุตโน ลอจรา น ปฬรหาลลลล
๑. ม. เอตุถนตุเร อาทิตตุตตาย สมปชชลลลล
สลชตลภุจตยาลล ทฬสนนตล ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 457

โก ปน ตุมหากัม โคจโร(๑) จตุตาโร สติปฏจนา[๒] อริโย
อฏจจกโก มกุโค นว โลกุตตรชมา เอตสุมิ หิ โว โคจเร
โคจรัต น ลจจติ มาโร โอตาร์ สเจ ปน กิเลสวตีกา
หุตวา สุกนิमितตวเสน โอลอกิสสธ ปุตติมัสสิคาโล วีย อตตโน
โคจรา ปริหายิสสธาคติ วตวา อตีตัม อหริ

อตีเต พาราณสียัม พุรหุมทตเต รชชัม การนเต หิมวณตป-
ปเทเส อรณญายตเน ปพพตคฺหายัม อนนคสตา เอพกา
วสนนติ ฯ เตสํ วสนนฏจนาโต อวิทุเร เอกิสฺสา คฺหายัม ปุตติมัส-
นาม สิกาโล เวณียา นาม ภริยาย สทฺธิ วสติ ฯ โส เอกทิวสํ
ภริยาย สทฺธิ วิจรณฺโต เต เอพเก ทิสฺวา เอเกนุปาเยน
อิเมสํ มัสสํ ขาทิตฺตุม วฏฺฏติติ จินฺเตตฺวา อุปาเยน เอเกกัม
เอพกัม มารสึ ฯ เต อุโก เอพกัมสํ ขาทนฺตา ถามสมฺปนฺนา
ณฺลสรีรา อหฺลํ ฯ อนฺนปฺพเพน เอพกา ปริกฺขยฺ อคัมสฺ ฯ
เตสํ อนฺตเร เมณฺฑิกมาตา(๓) นาม เอกา เอพิกา พยฺตฺตา
อโหสิ อุปาเยกฺสลา ฯ สิกาโล ตัม มารตฺตุม อสกุโกนฺโต เอกทิวสํ
ภริยาย สทฺธิ สมฺมณฺเตนฺโต ภทฺเท เอพกา จิณฺา อิมํ
เอพิกัม เอเกนุปาเยน ขาทิตฺตุม วฏฺฏติติ อยฺ ปเนตฺถ อุปาโย ตฺวํ
เอกิกาว คนฺตฺวา เอตาย สทฺธิ สจฺจิ โหหิ อถ เต ตยา สทฺธิ
๑. ม. โคจโรติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร จตุตาโร สมฺมปฺปชานา
จตุตาโร อิทฺธิปาทาติ ทิสฺสนนฺติ ฯ ๓. สී. ย. เมพมาตา ฯ
ม. เมณฺฑมาตา ฯ

*เล่มที่ 32 ปุติมัสชาติกั หน้า 458

วิสุสาเส อุปนุเน อหิ มตาลยั กริตฺวา นิปชฺชิสฺสามิ ตฺว
เอตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอพิเก สามิโย เม มโต อหฺนฺจ อนาถา
จเปตฺวา ตํ เม อญฺโฆ ฌาตโก นตฺถิ เอหิ โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา
ตสฺส สรีริกัจฺจํ กริสฺสามาติ วตฺวา ตํ กณฺหิตฺวา อากฺขณฺเยยาสิ
อถ นํ อหิ อุปฺปติตฺวา คีวํยํ ทํสิตฺวา มาเรสุสามิตี ฯ

สา สาธฺฐติ สมฺปญฺจิจฺฉิตฺวา ตาย สทฺฐี สขิภาวํ กตฺวา
วิสุสาเส อุปนุเน เอพิกั ตถา อโวจ ฯ [๑] อาพิ อลั(๒) ตว
สามิเกน สพฺเพ มม ฌาตกา ขาติตา ภายามิ น สกฺโกมิ
กนฺตฺนฺตฺติ อหา ฯ อาพิ มา ภายิ มตโก ก็ กริสฺสตีตี ฯ
ขรมนฺโต เต สามิโก ภายามิวาหฺนฺตฺติ สา เอวํ วตฺวาปิ ตาย
ปนฺปนฺนํ ยาจियมาณา อทฺธา มโต ภวิสฺสตีตี สมฺปญฺจิจฺฉิตฺวา
ตาย สทฺฐี ปายาสิ ฯ กจฺฉนฺตฺติ ปน โโก ชานาติ ก็
ภวิสฺสตีตี ตสฺมี อาสงฺกาย สิคาตี ปฺรโต กตฺวา สิคาลั
ปริกฺคณฺหนฺตฺติเยว กจฺฉนฺตฺติ ฯ สิคาโล ตาสั ปทสทฺทํ สุตฺวา
อากตา นฺุ โข เอพิกาติ สีสั อุกฺขิปีตฺวา อุกฺขิณี ปฺริวตฺเตตฺวา
โอโลเกสิ ฯ เอพิกาตํ ตถา กโรนฺตํ ทิสฺวา อัย ปาปชฺมโม
มํ วญฺเจตฺวา มาเรตุกาโม มตาลยั ทสฺเสตฺวา นิปนฺโนนฺติ
นิวตฺติตฺวา สิคาติยา กสฺมา ปลายสีตี วุตฺเต การณํ กเถนฺตฺติ
ปจฺมํ คากมาห

๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร เอพิกาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. สิิงคาลิ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 459

[๑๓๐๑]น โข รุจติ เม อาพี ปุติมัสสุส เปกขนา
เอตาทิสา สขารสุมา อารกา ปรีวชเชติ ฯ
ตตุถ อาพีติ อาลปนํ ฯ สเข สหายเกติ อตุโถ ฯ เอตาทิสา
สขารสุมาติ เอวรูปา สหายกา อปกุมิตฺวา ตํ สหายกํ อารกา
ปรีวชเชธาติ อตุโถ ฯ

เอวณจ ปน วตุวา สานิวตติตุวา อตุตโน วสนภูจันเมว
คตา ฯ สิกาลีปี ตํ นีวตเตตฺตํ อสกุโกนฺตี ตสฺสา กุชฺฉิตฺวา อตุตโน
สามิกสุเสว สนฺติกํ คนฺตุวา ปชฺฌายมานา นิสีทิ ฯ อถ นํ สิกาลิ
ครหนฺโต ทุตฺติยํ คาทมาห

[๑๓๐๒]อุมมตฺติกา อัย เวณิ วณฺณเถติ ปติโน สขี
ปชฺฌายติ ปฏิกจฺจติ(๑) อากตํ เมณฺฑิมาตฺรณฺติ(๒) ฯ
ตตุถ เวณิตี ตสฺสา นามํ ฯ วณฺณเถติ ปติโน สขินฺติ
ปจฺมเมว อตุตโน สขี เอพิกํ มยิ สินหาวิสุสาสิกา
อากจฺฉิสฺสติ ปติโน สนฺติกํ มตฺตลยํ กโรหิตี ปติโน สนฺติเก วณฺณเถติ
อถ นํ อิทานิ อากตํ มม สนฺติกํ อนาคนฺตุวาว ปฏิกจฺจติ
เมณฺฑิมาตฺริ ปชฺฌายติ อนุโสจติตี ฯ

ตํ สุตฺวา สิกาลี ตติยํ คาทมาห

[๑๓๐๓]ตุวํ โขสิ สมม อุมมตฺโต ทุมเมโธ อวิจฺกฺขโณ
โส(๓) ตวํ มตฺตลยํ กตุวา อกาเลน วิเปกฺขสิตี ฯ

๑. ม. ปชฺฌายิ ปฏิกจฺจนฺตี ฯ ๒. ส. เมณฺฑิมาตฺริ ฯ

๓. ม. โย ฯ

*เล่มที่ 32 ปุติมฺสชาตกํ หน้า 460

ตตฺถ อวิจฺขุโณติ วิจฺจณปณฺณารหิโต ฯ อกาเลน
วิเปกฺขสีติ เอพิกาย อตฺตโน สนฺตํ อนาคตฺเยว โอลเกสฺติ
อตุโล ฯ

อัย อภิสมฺพุทฺธคาถา อโหสิ

[๑๓๐๔]น อกาเล วิเปกฺเขยฺย กาลे เปกฺเขยฺย ปณฺทิตो

ปุติมฺโสว ปชฺฌาติ(๑) โย อกาเล วิเปกฺขสีติ ฯ

ตตฺถ อกาเลติ กามคฺเณ อารพฺภ สุภวเสน จิตฺตฺอุปาท-
กาเล ฯ อัย หิ ภิกฺขุโน รูปํ โอลเกตุ อกาโล นาม ฯ
กาเลติ อสุภวเสน อนุสฺสตีวเสน วา กสิณวเสน วา
รูปคฺคหนฺกาเล ฯ อัย หิ ภิกฺขุโน รูปํ โอลเกตุ กาลो
นาม ฯ ตตฺถ อกาเลติ สारตฺตกาเล รูปํ โอลเกนฺตา
มหาวินาสํ ปาปฺพนฺตีติ หริตจชาตกโลมสกสฺสปชาตกาทีหิ
ทีเปตพฺพิ ฯ กาลेติ อสุภวเสน โอลเกนฺโต อรหฺตเต ปติภฺจหตีติ
อสุภกมฺมิกติสฺสเตรวตฺถุนา กเถตพฺพิ ฯ ปุติมฺโสว ปชฺฌาตีติ
ภิกฺขเว ยถา ปุติมฺสสิคาลิ อกาเล เอพิกํ โอลเกนฺโต อตฺตโน
โคจฺรา ปรีหิโน ปชฺฌายติ เอวํ ภิกฺขุ อกาเล สุภวเสน
รูปํ โอลเกตุวา สติปฺภฺจนาทิกอจฺรา ปรีหิโน ทิภฺจธมฺเมปี
สมฺปฺราเยปี [๒] ปชฺฌายติ กิลมตี ฯ

เวณิปี โข สีคาลี ปุติมฺสํ อสุสาเสตุวา สามิ มา

๑. ส. ปชฺฌายี ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร โสจตีติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณนา หน้า 461

จินเตสิ อหิ ตํ ปุณปี อุปาเยน อาเนสุสามิ ตุวั อากตกาเล
อปรปมตุโต คณฺเหยยาสิตี วตุวา ตสุสา สนฺตักิ กนฺตุวา อาพิ
ตว อากตกาโวเยว โน อตุถาย ชาโต ตว อากตกาลสุมีเยว
หิ สามิโก สตี ปฏฺฐิถิ อิทานิ ชีวติ เอหิ เตน สทฺฐี
ปฏฺฐิสนฺถาริ กโรหิติ วตุวา ปณฺจมํ คากมาห

[๑๓๐๕]ปิย โข อาพิ เม โหตุ ปุณฺณปตฺตํ ททาหิ เม

ปติ สลฺยชีวิโต มยฺหํ เอยฺยาสี ปิยปฺจุณฺนิทาติ(๑) ฯ

ตตฺถ ปุณฺณปตฺตํ ททาหิ เมติ ปิยกาณํ(๒) อากตสฺส มยฺหํ

ตฺถุจฺจิตานํ เทหิ ฯ ปติ สลฺยชีวิโตติ มยฺหํ สามิโก สลฺยชีวิโต อฏฺฐิจิโต

อโรโคติ อตุโถ ฯ เอยฺยาสีตี มยา สทฺฐิณฺญเวยว อากจฺจ ฯ

เอพิกา อยฺ ปาปชฺมมา มํ วณฺเจตฺตูกามา อยฺยตฺตํ โข

ปฏฺฐิปกฺขกรณํ อุปาเยเนว นํ วณฺเจสุสามิตี จินฺเตตฺตวา ฏฺฐจฺมํ

คากมาห

[๑๓๐๖]ปิย โข อาพิ เต โหตุ ปุณฺณปตฺตํ ททามิ เต

มหตา ปรีวาเรน เอสฺสิ กยิราถ(๓) โภชนนฺติ ฯ

ตตฺถ เอสฺสนฺติ อากมิสุสามิ อากจฺจมาณา จ อตฺตโน รกฺขํ

กตุวา มหนฺเตน ปรีวาเรน อากจฺจิสฺสามิตี ฯ

อถ นํ สิกาลี ปรีวาริ ปุจฺจนฺตี สตฺตมํ คากมาห

๑. ม. ปิยปฺจุณฺนิทาติ ฯ ๒. สี. ม. ปิยกฺขานํ ฯ

๓. สี. ยฺ. กยิราสี ฯ ส. ม. กยิราหิ ฯ

*เล่มที 32 ปุติมัสชาติกั หน้า 462

[๑๓๐๗]กีทีโส ตุຍหึ ปรีวโร เยสิ กาทามิ โภชนั
กีนามกา จ เต สพะเพ เต เม อุกขาหิ ปุจันิตาติ ๑

สา อากิขนุติ อฏฐมึ คากมาห

[๑๓๐๘]มาลियो จตุรูกษา(๑) จ ปิงคโล(๒) อถ ชมพูโก
เอทีโส มยหึ ปรีวโร เตสิ กยิราสิ(๓) โภชนนุติ ๑

ตตุถ เต เมติ เต ปรีวเร มยหึ อากิขิ ๑ มาลियोติ

อาทีนิ จตุณัน สุนขานัน นามานิ ๑

ตตุถ เอเกกั ปลจ ปลจ สุนขสตัน ปรีวเรनुติ ๑

เอวั ทวีหิ สุนขสทสเสหิ ปรีวาริตา อากมิสสามิติ วตุวา สเจ

เต โภชนัน น ลกิสสนุติ ตุมเห เทวปี ชเน มาเรตุวา

ขาทีสสนุติติ อาห ๑

ตัม สตุวา สิคาสิ กิตา อสิ อิมิสสา ตตุถ कमเนน

อูปาเยนสสา อนากมนเมว กริสสามิติ จินเตตุวา นวมึ คากมาห

[๑๓๐๙]นิกขนุตาย อการสุมา (นिरारुखं(๔)) ภาณุกมปิ วินสุสติ

อาโรคัย(๕) อาพินโน วชัหึ ตวั(๔) อิเชว วส มา คมาติ ๑

ตสสุตโต อาพิ ตว เคเห พหุภาณุกัก อตุถิ ตัม เต นิกขนุตาย

อการสุมา นिरारुखं ภาณุกัก วินสุสติ อหเมว เต

๑. ส. ม. จตุรูกโข ๑ ๒. ส. ม. ปิงคโย ๑ ๓. ส. ม. กยิราหิ ๑

๔. ส. ม. อิเม ปาจา นตุถิ ๑ ๕. ส. อโรคั ๑

*เล่มที่ 32 นวกนึปาทวณณนา หน้ 463

อาฟโน สหายกสส อาโรคัย วชขั วทิสสามิ ตูว์ อึเชว วส
มา คมาติ ๑

เอาณจ ปน วตุวา มรณภยภึตา เวเคน สามิกสส สนตักั
คนตุวา ตั คเหตุวา ปลายิ ๑ เต ปน ตั จานั อาคนตุ
นาสกุขึสุ ๑

สตุถา อิมั ชมมเทศนั อาริตวา ซาตักั สโมธานลึ
ตทา อหั ตสมี จาเน วนเชฏจรุกเข นึพพตตเทวตา
อโหสนึติ ๑

ปุตึมัสซาตักั เอกาทสมั ๑

ตึตึรซาตักั(๑)

โย เต ปุตตเกติ อึทึ สตุถา กึชฌกฏเฏ วึหรนุโต
เทวทตตสส วธาย ปรีสกกนั อารพุก กเถลึ ๑

ตสมี หึ สมเย ชมมสภายั กถั สมฏจาเปลุ์ อาวุโส
เทวทตโต นึลลชุไซ อนรโย เอวั อุตตมคณฐรสส สมมาสมพทฐรส
อซาตสตุตนา สทฐึ เอกโต หตุวา ธนุกคหปโปยชนลึลาปวึชฌน-
นาพาคลึรึวึสชชเนหึ วธาย อูปายั กโรตึติ ๑ สตุถา อาคนตุวา
กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหึ กถาย สนนึสนึนาติ ปุจณึตุวา
อึมาย นามาติ วุตเต น ภิกขเว อึทานเว ปุเพปี เทวทตโต
๑. ส. ม. ททฐรซาตักั ๑

*เล่มที่ 32 ติตติรชาตัก หน้า 464

มยหิ วรชย ปริสกุทีติ(๑) วตุวา อตีต อหาริ

อตีเต พาราณสียิ พุรหุมทตเต รชชั การนเต เอโก
ทิสปาโมกโข อจริโย พาราณสียิ ปญจสถานัน มาณวกัน
สิปปิ วาเจนโต เอกทิวสิ จินเตสิ มยหิ อีเชว วสนุตสส
ปติโพโซ โหติ มาณวกันมปิ สิปปิ น นิฏจาทิ หิมวตปเตเส
อรณายตเน ปวิสิตวา ตตถ วสนโต สิปปิ วาเจสสามิติ ฯ
โส มาณวกัน กเถตวา ติตตณทุลเตลวตถาทินิ คากาเปตวา
อรณัน ปวิสิตวา มกคโต อวิทุเร จานเน ปณณสาถิ
การาเปตวา นิवासิ กปะเปสิ ฯ มาณวาปี อตตโน อตตโน
ปณณสาถิ กรีสสุ ฯ มาณวานัน ฌาตกา เตลตตณทุลาทินิ
เปเสนติ ฯ รฎจวาสิโนปิ ทิสปาโมกโข อจริโย กิร
อรณเเว อสุกฏจानเน วสนโต สิปปิ อุกคณหาเปตีติ ตสส
ตตณทุลาทินิ อภิหรนติ กนตาริ ปฎิปนนาปี เทนติ ฯ อณตโร
ปุริโส จีรปานตถาย สวจัน ฌนุมาปี อทาสิ ฯ อจริยสส
ปน ปณณสาถาย สนติเก ทวีหิ โปตเกหิ สทฐิ เอกา โคธา
วสติ ฯ สีหพุกขมาปีสส อุปฎจัน อากจันติ ฯ เอโก ติตติโรปี
ตตถ นีพทฐวาโส อโหสิ ฯ โส อจริยสส มาณวานัน มนเต
วาเจนุตสส สทฐิ สุตวา ตโยปี เวเท อุกคณหิ ฯ มาณวา
เตน สทฐิ อติวิสุสาสิกา อहेสิ ฯ
๑. ม. ปริสกุที อิทานิ ปน เม ตาสมตตมปิ กาคู นาสกขิ ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 465

อปรภาเค มาณเวสุ นิปฺพตฺตี อปฺปตฺเตสุเยว อจาริโย
กาลมกาลี ฯ มาณวา ตสฺส สรีริ ฌาเปตฺวา วาลูกาย
ถูปิ กตฺวา นานาปฺปฺเพหิ ปฺปุเชตฺวา โรทฺหนฺติ ปฺริเทวฺหนฺติ ฯ อถ
เน ติตฺติโร กสฺมา โรทฺถาติ อาท ฯ อจาริโย โน สิปฺเป
อนิฏฺฐิตฺเตเยว กาลิ กโธ ตสฺมา โรทฺมาติ ฯ เอวํ สมนฺเต
มา จินฺตยิตฺถ อหิ โว สิปฺปิ วาเจสุสามิติ ฯ ตฺวํ กถิ
ชานาสีติ ฯ อหิ อจาริเย ตุมฺหากิ วาเจนฺเต [๑] สุตฺวาว
ตโย เวเท ปฺकुณฺเ อกาสิหนฺติ ฯ เตนฺหิ อตฺตโน ปฺकुณฺภาวํ
อมฺเห ชานาเปหิติ ฯ ติตฺติโร เตนฺหิ สฺมาถาติ เตสํ
กณฺจิกณฺจิจานเมว ปฺพพตฺตมตฺถกา นที โอตฺรนฺโต วิย โอสารฺเสติ ฯ
माणวา หฏฺฐจฺจฺจฺจา หุตฺวา ติตฺติรปฺณฺทิตฺตสฺส สนฺติเก สิปฺปิ
ปฺภูจฺเปสฺสุ ฯ โสปี ทิสปาโมกฺขาจริยสฺส จาเน จตฺวา เตสํ
สิปฺปิ วาเจสิ ฯ มาณวา ตสฺส สุวณฺณปฺลยฺชริ กตฺวา อฺปฺริ
วิตานํ พนฺชิตฺวา สุวณฺณตฺถุญฺเ มธฺธาชาทีนํ อฺปฺสฺหรนฺตา
นानาวณฺเณหิ ปฺปฺเพหิ ปฺปุเชนฺตา มหนฺตํ สกฺกาโร กรีสุ ฯ
ติตฺติโร หิ อรณฺญายตฺเน ปฺลยฺจสฺเต มาณเว มนฺเต วาเจตีติ
สกลชฺมพฺุทีเป ปากโฏ อโหสิ ฯ

ตทา ชฺมพฺุทีเป คิริคฺคสมชฺชสทิสํ มหนฺตํ ฉณํ
โฆสยีสฺสุ ฯ มาณวานํ มาตาปิตโร ฉณทสฺสสนฺตฺถาย อากจฺจนฺตฺติ
๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร สทฺทฺหนฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ 32 ติตติรชาตกั หน้า 466

เปเสลฺลํ ๑ มาณวา ติตติรสฺส อาโรเจตฺวา ติตติรปณฺหิตํ
 สพฺพญจ อสฺสมปํทํ โคธํ ปฏิจฺญาเทตฺวา อตฺตโน อตฺตโน
 นครเมว อากมฺมึสฺส ๑ ตทา เอโก นิกฺกการุณฺนิโก ทฺฐจฺตปาโส ตตฺถ
 ตตฺถ วิจฺรนฺโต ตํ จานํ สมปาปฺณิ ๑ โคธา ตํ ทิสฺวา
 ปฏฺิสนฺถาริ กตฺวา อสฺกฏฺจฺาเน ตณฺฑุลา อสฺกฏฺจฺาเน เตลาทีนฺิ
 อตฺถิ ภาตฺตํ ปจฺิตฺวา ภูณฺชาหีติ วตฺวา โคจฺรตฺถาย กตา ๑
 ตาปโส ปาโถว ภาตฺตํ ปจฺิตฺวา เทว โคชปฺุตฺตเก มาเรตฺวา รสํ
 กตฺวา ภูณฺชิ ๑ ทิวา ติตติรปณฺหิตญจ วจฺณกญจ มาเรตฺวา
 ขาที ๑ สายํ เชนฺุ อากตฺมึ ทิสฺวา ตมฺปิ มาเรตฺวา มํสํ ขาทีตฺวา
 รุกฺขมฺมุเล นิปชฺชิตฺวา ฆฺรฆฺรายนฺโต นิทฺทํ โอกฺกมฺิ ๑ โคธา สายํ
 อากนฺตฺวา ปฺุตฺตเก อปสฺสนฺตี อฺุปราริยมาณา วิจฺริ ๑ รุกฺขเทวตา
 โคธํ ปฺุตฺตเก อทิสฺวา กมฺปมานํ โอลเกตฺวา ขนฺธวิเว(๑)
 ทิพฺพานุภาเวณ จตฺวา โคะ มา กมฺปิ อิมินา ปาปฺปริเสณ
 ตว ปฺุตฺตกา จ ติตฺติโร จ วจฺโน จ เชนฺุ จ มาริตา คีวายํ
 นํ ทํสิตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปหีติ สลฺลปฺนฺตี ปจฺมํ คาทมาห

[๑๓๑๐]โย เต ปฺุตฺตเก อขาที ทินฺนภตฺโต อทฺฐสเก
 ตสฺมี ทาเจ(๒) นิปาเตหิ มา เต มฺุญจิตฺถ ชีวเตติ(๓) ๑
 ตตฺถ ทินฺนภตฺโตติ ภาตฺตํ ปจฺิตฺวา ภูณฺชาติ ตยา ทินฺนภตฺโต ๑

อทฺฐสเกติ นิทฺโทเส นิราปรารเ ๑ ตสฺมี ทาเจติ
 # ๑. ม. วิฎฺฎปพฺกนฺตเร ๑ ๒. ม. ทาจํ ๑ ๓. ส. ชีวโก ๑
 # ม. ชีวโตติ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 467

ปาปปุริเส จตสุโสปี ทาธา นิปาเตหิตี อธิปโปโย ฯ มา เต
มฺลฺลจิตฺต ชีวเตติ ชีวนฺโต สชีโว หุตฺวา ตว หตฺถโต เอส
ปาปชฺมโม มา มฺลฺลจิตฺต โมกฺขํ มา ลกฺขฺม ชีวิตฺกฺขยํ ปาเปหิตี
อตุโถ ฯ ตโต โคธา เทว คธา อภาสิ

[๑๓๑๑] อากิณฺณลฺลทฺโธ ปุริโส ชาติโจถํ มกฺขิตฺโต
ปเทสํ ตํ น ปสฺสสามิ ยตฺถ ทาจฺ(๑) นิปาตเย ฯ

[๑๓๑๒] อกตฺตณฺณสฺส ปสฺสสฺส นิจฺจํ วิวรทฺสฺสินโน
สพฺพณฺเจ ปจฺวี ทชฺชา เนว นํ อภิราชเยติ ฯ

ตตฺถ อากิณฺณลฺลทฺโธติ กาพฺหฺลทฺโธ ฯ วิวรทฺสฺสินโนติ ฉิทฺทํ
โธตาริ ปรีเยสนตฺสฺส ฯ เนว นํ อภิราชเยติ เอวรूपํ ปุคฺคํ
สกลปจฺวี ททฺนฺโตติ โตเสตฺถ น สกฺกณฺณเยย กิมฺงค ปนาหิ
ภตฺตมตฺตททายิกาทิ ทสฺเสติ ฯ

โคธา เอวํ วตฺวา อยํ ปพฺพชฺฉิตฺวา มมฺปิ ขาเทยฺยาติ
อตุตฺตโน ชีวิตํ รกฺขมานา ปลาโย ฯ เตปี ปน สีหพฺยคฺขมา ติตฺติริสฺส
สหายกาเว ฯ กทาจิ เต อากนฺตฺวา ติตฺติริ ปสฺสสนฺติ ฯ กทาจิ
โส กนฺตฺวา เตสํ ชมฺมํ เทเสตฺวา อากจฺฉติ ฯ ตสฺมี ปน ทิวเส
สีโห พฺยคฺขมํ อหา สมฺม จิรํ น ทิฏฺฐโง โน ติตฺติโร อชฺช
สตฺตณฺณจทิวสา โหนฺติ กจฺฉ ตาวสฺส ปวตฺตี ฉตฺวา เอหิตี ฯ
พฺยคฺโข สาทฺฐติ สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา โคชฺชา ปลาโยตฺกเถ ตํ จานํ
๑. ส. ทาธา ฯ

*เล่มที่ 32 ติตติรชาตกั หน้า 468

ปตฺวา ตํ ปาปปุริสํ นิทฺทายนฺตํ ปสฺสตี ๑ ตสฺส ชฺจนฺตเร
ติตฺติรปณฺทิตสฺส โลมานิ ปณฺณายนฺติ ๑ เชนฺยา จ วจฺจนฺตสฺส
จ อฏฺฐินิ ปณฺณายนฺติ ๑ พุยกฺขมราชา ตํ สพฺพํ ทิสฺวา
สฺวณฺณปณฺชเร ติตฺติรปณฺทิตํ อทิสฺวา อิมินา ปาปปุริเสเน
เต มาริตา ภวิสฺสนฺตํ ตํ ปาเทน ปหริตฺวา อฏฺฐาเปสิ ๑
โส ตํ ทิสฺวาว ภิตตฺสโตว อโหสิ ๑ อถ นํ พุยกฺโขมํ ตฺวํ
เอเต มารेतฺวา ขาทิติ ปุจฺฉิตฺวา เนว มารेमि น ขาทามิติ
ปาปชมฺมํ ตยิ อมาเรเนเต อณฺโณ โโก มารสฺสตี กเถหิ
[๑] อกเถเนตสฺส เต ชีวิตํ นตฺถิติ ๑ โส มรณภยภิตโต
อาม สามี โครโปตเก จ วจฺจนฺตจฺ เชนฺนจฺ มารेतฺวา ขาทิ
ติตฺติริ ปน น มารेमิติ ๑ โส ตสฺส พหุ กเถเนตสฺสาปี
อสทฺทหิตฺวา ตฺวํ กุโต อากโตสตีติ ปุจฺฉิตฺวา สามี
กลิงฺครฏฺฐวาสิกานํ วาณิขกานํ ภณฺฑํ วหนฺโต ชีวิตเหตุ
อิทลฺลจิทลฺลจ กมฺมํ กตฺวา อิทานมฺหิ อิทากโตติ เตเน
สพฺพสฺสมี อตตนา กตกมฺเม กถิตे ปาปชมฺมํ ตยิ ติตฺติริ
อมาเรเนเต อณฺโณ โโก มารสฺสตี เอหิ สีสฺส มิคฺรณฺโณ
สนฺตํ ตํ เนสฺสามิติ ตํ ปุโรโต กตฺวา ตาเสนฺโต อคมาสิ ๑
สีโห พุยกฺขมราชานํ ตํ อานนฺตํ ทิสฺวา พุยกฺขมํ ปุจฺฉนฺโต
จตุตฺถํ คากมาห

๑. ม. เอตถนฺตเร ตาว การณฺนติ ทิสฺสนฺติ ๑

*เล่มที่ 32 นวกนิปาตวณณา หน้า 469

[๑๓๑๓]กิณฺนุ สุพาหุ ตฺรมาทรุโป

ปจฺจลาคโตสิ สห มาณเวน

กี กิจฺจมตฺถํ อิชฺมตฺถิ ตฺยหํ

อกฺขาหิ เม ปุจฺฉิโต เอตมตฺถนฺติ ฯ

ตตฺถ สุพาหุติ พุยกฺขํ นามเนนาปติ ฯ พุยกฺขมฺสฺส หิ
ปุริมกาโย มนาโป โหติ เตน นํ เอวมาห ฯ กี กิจฺจมตฺถํ
อิชฺมตฺถิ ตฺยहनฺติ กี กรณฺธิยํ อตฺถสํหิตํ อิมินา มาณเวน
อิชฺ อตฺถิ ฯ ตฺยหํ กี กิจฺจมตฺถนฺติ ปาโจ ฯ อยเมว อตฺถโถ ฯ

ตํ สุตฺวา พุยกฺโข ปญฺจมํ คาทมาห

[๑๓๑๔]โย เต สขา ททฺทโร สารุโรโป

ตสฺส วรฺชํ ปฺริสฺงกามิ อชฺช

ปุริสฺสฺส กมฺมายตฺนานิ สุตฺวา

นาหํ สุขี ททฺทโร อชฺช มณฺเณติ ฯ

ตตฺถ ททฺทโรติ ติตฺติโร ฯ ตสฺส วรฺชนฺติ ตสฺส
ติตฺติรปฺนฺชิตสฺส อิมมฺหา ปุริสา อชฺช วรฺชํ ปฺริสฺงกามิ ฯ นาหํ
สุขินฺติ อหํ อชฺช ททฺทโร สุขี อาโรคฺยํ น มณฺเณมิ ฯ

อถ นํ สีโห ฎฺฐมํ คาทมาห

[๑๓๑๕]กานิสฺส กมฺมายตฺนานิ อสฺสุ

ปุริสฺสฺส วุตฺติสโมธานตฺย

กํ วา ปฏฺิณฺณํ ปุริสฺสฺส สุตฺวา

ปฺริสฺงกสิ ททฺทโร มาณเวนาติ ฯ

*เล่มที่ 32 ติตติรชาตัก หน้า 470

ตตถ อสสุติ อสโสติ ฯ วุตติสโมธานตยาติ ชีวิตวุตติ-
สโมธานตถาย ฯ กานิ นาม อมินา อตตโน กมมานิ ตุยหิ
กถิตานีติ อตุโถ ฯ มาณเวนาติ ก็ สุตวา อมินา มาณเว
มาริตัง ปริสงกมสิ ฯ

อถสส กเถนุโต พุยกุมราชา เสศกาธา อภาสิ

[๑๓๑๖] จินณา กสิงกา จริตา วณิชา

เวตตจโร สงกูปโถปี จินโน

นญหิ จินณัง สห วากุเรหิ(๑)

ทณฺฑน ยุทฺธมปี สมชฺชมชฺเช ฯ

[๑๓๑๗] พนฺธา กุสิกา(๒) มิตมาพุทฺเณ

อกุขา จิตา(๓) สณฺณโม อพุทฺตีโต

อปฺพิหิตัง(๔) ปุพฺพกั(๕) อพุทฺธรตฺตัง

หตฺถา ทพฺพมา(๖) ปินฺนทปฏิกุทฺเณ ฯ

[๑๓๑๘] ตานิสฺส กมฺมายตฺตานิ อสฺสุ

ปฺริสฺสว วุตติสโมธานตยา

ยถา อโย ทิสฺสติ โลมปีณฺโท

กาโว หตา ก็ ปน ททฺทฺรสุธาติ ฯ

ตตถ จินณา กสิงกาติ วณิชาณัน ภาณํ วนฺนเตน กิร

เตน กสิงกรญฺเจ จินณา จริตา วณิชาปี เตน กตา ฯ

๑. ส. ย. วากุเรหิ ฯ ๒. ส. ย. กุสิกา ฯ

๓. ส. ม. จิตา ฯ ๔. ส. ย. อพุทฺพิหิตัง ฯ ม. อพุทฺพิหิตัง ฯ

๕. ม. ปุพฺพกั ฯ ๖. ส. จิตา ฯ

*เล่มที่ 32 นวกนึปาดวณณนา หน้ 471

เวตตางโรติ เวตเตหิ สลยจริตพุโพ ๑ สงกูปโถปี จินฺโณติ
ขานุกมคฺโคปี วลยชิตฺ ๑ นกฺเขหิติ ชีวิทเหตุเยว นกฺเขหิปี
สทฺฐี ๑ จินฺณํ สห วากุเรหิติ วากุเร วหนฺเตน วากุราหิปี
สทฺฐี จริตํ ๑ ทณฺฑเทน ยุทฺชนฺติ ทณฺฑยฺยทฺฐมฺปี กิร เตน
ยฺชณฺตี ๑ พนฺธา กุลิกาคิ สกฺกณิกายิ กิร เตน พนฺธา ๑
मितมาพฺหเกนาติ ธณฺณมาปกมฺปี กิร เตน กตํ ๑ อกฺขา
จิตาคิ อกฺขชฺตฺตานํ เวยฺยาวจฺจ กโรนฺเตน อกฺขาปี จปีตา ๑
สลยโม อพฺภตฺตีโตติ ชีวิทวฺตฺตี นิสฺสาย ปพฺพชนฺเตน
สีลสลยโม อติกกนฺโต ๑ อปฺปหิตนฺติ จปีตํ(๑) อปฺปคฺฆรณฺ
กตํ ๑ ปุปฺพกนฺติ โลหิตํ ๑ อิทํ วฺตฺตํ โหติ อิมินา กิร ชีวิทํ
นิสฺสาย ราชายปราชิกานํ หตฺถปาเท ฉินฺทิตฺวา เต อาเนตฺวา
ศาลายํ นิปฺชฺชาเปตฺวา วณฺมุเขหิ ปคฺฆรณฺตํ โลหิตํ
อทฺฆรตฺตีสมเย ตตฺถ คนฺตฺวา กณฺฑทกฺฐมํ นาม ทตฺวา
จปีตนฺติ ๑ หตฺถา ททฺฐมาติ อาชีวกปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตกาเล
อฺณฺหปฺณฺทปฏฺกคฺคหณฺณ(๒) หตฺถายิ กิรสฺส ททฺฐมา ๑

ตานิสฺส กมฺมายตนาณิตี ตานิ อสฺส กมฺมายตนาณิ (๓) ๑
อสฺสูติ อสฺโสสี ๑ ยถา อยฺนฺติ ยถา เอส เอตฺสฺส ชฺญนฺตเร
ติตฺตฺริโลมปีณฺโฑปี ทิสฺสติ อิมินา การณฺน เวทิตพฺพเมตฺ
เอเตเนว โส มาริโตติ ๑ คาโว หตา กิ ปน ททฺฐรสฺสาติ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ม. อฺณฺหปฺณฺทปาดปฏฺกคฺคหณฺณ ๑
๓. ม. กมฺมานิ ๑

*เล่มที่ 32 ติตฺติรชาตํ หน้า 472

คาโวปี เอเตน หตา ททุทรสฺส ปน กีน มาริตพุมตฺติ

ตสฺมา(๑) เอส ตํ มาเรสุตฺตีติ ฯ

สีโหปี ตํ ปุริสํ ปุจฺฉิ มาริโต เต ติตฺติรปณฺหิโตติ ฯ

อาม สามิตี ฯ อถสุส สจฺจวณฺํ สุตฺวา สีโห ตํ

วิสุสซฺเชตฺตกาโม อโหสิ ฯ พุยกฺขมราชา ปน มาเรตพฺพยุตฺตโก

เอส ปาโปติ วตฺวา ตตฺถเว นํ ทาจาหิ ปหริตฺวา มาเรตฺวา

อาวาภูํ ขนิตฺวา ปกฺขิปี ฯ มาณฺวา อากนฺตฺวา ติตฺติรปณฺหิตํ

อทิสฺวา โรทิตฺวา ปรีเทวิตฺวา นีวตฺตีสุ ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา เอวํ ภิกฺขเว เทวทตฺโต

ปุพฺเพปี มยฺหํ วชฺยา ปรีสกฺกิตฺติ วตฺวา ชาตํ สโมชานสิ

ตทา ชฎิโถ เทวทตฺโต อโหสิ โภธา กิสาโคตฺมี(๒) พุยกฺโข

โมคฺคลลาโน สีโห สาริปุตฺโต ทิสปาโมกฺโข อจฺริโย กสฺสโป

ติตฺติรปณฺหิโต อหเมวาทิ ฯ

ติตฺติรชาตํ ทฺวาทสมํ ฯ

นวกนิปาตวณณนา สมตฺตา ฯ

๑. ม. กสฺมา ฯ ๒. ม. อุปลวณณนา ฯ

ทสกนปาทชาตกฏจกถา

จตุทวารชาตก

จตุทวารมัท นครนตติ อัท สตุถา เขตวเน วิหรนุโต เอก
ทพพจกัทนุ อารพท กเถสิ ๑ ปจจุปปนนวนตถุ ปน นวนปาท(๑)
ปรมชาตเก วิตุถาริตเมว ๑

อิช ปน สตุถา ตั กัทนุ สจจ กิร ตวั กัทนุ ทพพจกีสติ
ปจจุตถวา สจจ กนเขตติ วุตเต ปุพเพปี ตวั กัทนุ
ทพพจตาย ปณทิตานัน วจน อกตถวา ชุรจกัท อาสาเทสตี(๒) วตุวา
อตีต อหาริ

อตีเต กสฺสปสฺส ทสพลสฺส กเถ พาราณสีย อสีติ-
โกฏวิวิทวสฺส เสฏฺฐิโน เอโก ปุตุโต มิตตวินุทโก(๓) นาม
อโหสิ ๑ ตสฺส มาตาปิตโร สโตตาปนนา อเหตุ ๑ สโต ปน
ทุสฺสึโลว อสทฺโร อโหสิ ๑ อถ นั อปรภาเค ปิตริ กาลกเต
มาตา กุณุมพ วิจาเรนตติ เอกทิวส อห ตาต ตยา ทุลลภ
มนุสฺสตุต ลทฐิ ทานัน เทหิ สิลล รกฺขาหิ อุโปสถกมม กโรหิ
ธมม สฺฐณาหิตี ๑ อมม น มยห ทานาที่หิ อตุโล มา ม
กิญจि อวจุตถ อหิ ยถากมม กมิสฺสามิตี ๑ เอว วทนเตปี
นั เอกทิวส ปุณณมึอุโปสถทิวเส มาตา อห ตาต อชช

๑. ม. ปจจุปปนนวนตถุ นวกนปาทสฺส ๑

๒. ม. อาปาเทสตี ๑ ๓. ม. มิตตวินุทโก ๑

*เล่มที่ 32 จตุทวารชาตกัม หน้า 474

อภิถกขิโต มหาอุโปสถทิวโส อชช อุโปสถัม สมာทยิตฺวา วิหาริ
คนตุวา สพุพรตฺตี ฌมมํ สุตฺวา เอหิ อหํ เต สหสฺสํ
ทสฺสามิตฺติ ฯ โส สาธฺตฺติ ฌนโลเกน อุโปสถัม สมာทยิตฺวา
ภุตฺตปาตราโส วิหาริ คนตุวา ทิวสํ วิดีนาเมตฺวา รตฺตี ยถา
เอกํปี ฌมมปทํ กณฺเณ(๑) น ปหฺรติ ตถา เอกสฺมึ ปเทเส
นิปชฺชิตฺวา นิทฺทํ โอกกมิตฺวา ปุณทิวเส ปาโตว มุขํ โชริตฺวา
เคหํ คนตุวา นิสิตฺติ ฯ

มาตา ปนสฺส อชช เม ปุตุโต ฌมมํ สุตฺวา ปาโตว
ฌมมกถิกตฺเถริ อาทาย อากมิตฺตฺตีติ ยากฺอุาทินิ(๒) ปฏฺิยาเทตฺวา
อาสนํ ปณฺณเปตฺวา ตสฺสากมณํ ปฏฺิมาเนนฺตี ตํ เอกกํ อากตฺ
ทิสฺวา ตาต ฌมมกถิกโก เต(๓) น อานีโตติ วตฺวา น มยฺหํ
ฌมมกถิกเนน อตฺถโตติ วุตฺเต เตนหิ ยาคฺุ ปิวาติ อาห ฯ
โส ฌมฺเหหิ มยฺหํ สหสฺสํ ปฏฺิสฺสุตฺตํ ตํ ตาว เม เทถ ปจฺจนา
ปิวิสฺสามิตฺติ อาห ฯ ปิว ตาต ปจฺจนา ทสฺสามิตฺติ ฯ กเหตุวาว
ปิวิสฺสามิตฺติ ฯ อถสฺส มาตา สหสฺสภณฺฑทิกํ ปุโรโต จเปสิ ฯ โส
ยาคฺุ ปิวิตฺวา สหสฺสภณฺฑทิกํ กเหตุวาว โวหาริ กโรนฺโต น
จิสฺเสว วิสสตสฺสสฺสํ อปฺปาเทสิ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ นาวํ
อุปฏฺจเปตฺวา โวหาริ กริสฺสามิตฺติ ฯ โส นาวํ อุปฏฺจเปตฺวา
อมม อหํ นาวาย โวหาริ กริสฺสามิตฺติ อาห ฯ อถ นํ มาตา
๑. ม. กณฺเณ ฯ ๒. ม. ยาคฺุ ขาทนียํ โภชนียํ ฯ

๓. ม. เกน ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 475

ตาด ตั่ว เอกปุตโตโก อิมสมิ ฆเร ฌนปี พหุ สมุทโท
อนเกาทีนโว มา คมิตติ นิวาเรสิ ฯ โส อหิ คมิตฺตาสาเมว
น สกกา มํ นิวาเรตฺตุนฺติ วตฺวา อหนุตฺตํ ตาด นิวาเรตฺตาสามีติ
มาตรา หตฺเถ คหิตฺเตปี หตฺถํ วิสฺสชฺชวาเปตฺวา มาตฺรํ ปหริตฺวา
ปาเตตฺวา อนฺตฺรํ กตฺวา คนฺตฺวา นาวาย สมุทฺทํ ปกฺขนฺทิตฺติ ฯ
นาวา สตฺตเม ทิวเส มิตฺตวินฺทุกํ นิสฺสาย สมุทฺทปปีฏฺเจ
นิจฺจลาเว อฏฺฐาสิ ฯ กาทกณฺณนิสฺสากา วิจินฺยมาณา(๑) มิตฺต-
วินฺทุกฺสเสว หตฺเถ ติกฺขตฺตํ ปติ ฯ อถสฺส อุลฺลุมฺปํ ทตฺวา อิมํ
เอกํ นิสฺสาย พหุ มา วินฺสฺสนฺตฺติ(๒) ตํ สมุทฺเท(๓) จิปีสุ ฯ
ดาวเทเว นาวา ชเวเน มหาสมุทฺทํ ปกฺขนฺทิตฺติ ฯ โสปี อุลฺลุมฺเป
นิปฺชชิตฺวา เอกํ ทิปกํ ปาปฺณิ ฯ ตตฺถ ผลิกวิมานเ จตฺสฺโส
ชฺนิโย อทฺทส ฯ ตา สตฺตาทํ ทุกฺขํ อนฺนกวณฺติ สตฺตาทํ
สุขํ ฯ โส ตาหิ สทฺธี สตฺตาทํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภาวํ ฯ อถ
นํ ตา ทุกฺขานฺนกวณฺตฺถาย คจฺจมาณา สามิ มยํ สตฺตเม
ทิวเส อากมิตฺตสาม ยาว มยํ อากจฺจาม ดาว อนฺนุกฺกณฺจมาโน
อิเชว วสาตี วตฺวา อคมฺสฺสุ ฯ โส ตณฺหาวสิโก หุตฺวา ตสฺมีเยว
ผลเก นิปฺชชิตฺวา ปุณฺ สมุทฺทปปีฏฺเจเนน คจฺจนฺโต อปรปี ทิปกํ
ปตฺวา ตตฺถ รชตฺวิมานเ อฏฺฐ เปติโย ทิสฺวา เอเตเนว อูปาเยน
๑. ม. กรียมาณา ฯ ๒. ม. นิสฺสนฺตฺติ ฯ ๓. ม. สมุทฺทปปีฏฺเจ ฯ
๔. ม. เวมานิกเปติโย ฯ

*เล่มที่ 32 จตุทวารชาตกั หน้ 476

อปรสุมี ทีปเก มณวิมานเ โสฬส อปรสุมี[๑] กนกวิมานเ
ทวตตีส เปติโย(๒) ทิสวา ตาหิ สทฐี ทิพพสมปตตี อนุภวิตุวา
ตาสมปี ทุกขั อนุภวิทุ คตกาเล ปุน สมุททปิฏเจน กจณนโต
เอกั ปาการปริกขิตตั จตุทวารั นครั อททส ๑ อุตสทนึรโย
กิเรส พหูนั เนรยิกสตุตตันั กมมกรณานุกวนภูจัน ๑
मितตวินทกสส ปน อลงกตปฏियตตั นครั วिय หุตวา
อุปฏจาสี ๑

โส อิมั นครั ปวิสิตวา ราชา ภวิสสามิติ จินเตตวา
ปวิสิตวา(๓) ชุรจกั อุกขิปิตวา สีเส ปจจมานั เนรยิกสตุตตี
อททส ๑ อตสส ตั ตสส สีเส ชุรจกั ปทุมั วिय หุตวา
อุปฏจาสี ๑ อูเร ปณจกิกพนธัน อูรจทปสธาณั วिय(๔) หุตวา
สีสโต ปคฆรนตโลहितั (๕) โลहितจทททวิเลปนั วिय หุตวา
ปริเทวนสทโท มฐุรสรโร คีตสทโท วिय หุตวา อุปฏจาสี ๑ โส
ตสส สนตีกั กนตุวา โภ ปุริส จิรั ตยา ปทุมั ฐาริตั
เทหิ เม เอตนตติ อาท ๑ สมม น อิทั ปทุมั ชุรจกุก-
เมตนตติ ๑ ตวั มยหั อทาตุกามตยา เอวั วทสีติ ๑ เนรยิกสตุโต
จินเตสิ มยหั ปาปี(๖) ชินั ภวิสสติ อิมินาปี มยา วिय มาตริ

๑. ม. เอตถนตเร ทีปเกติ ทิสสติ ๑

๒. ม. เวมานิกเปติโย ๑ ๓. ม. อัย ปาโจ นตติ ๑

๔. ม. อัย ปาโจ นตติ ๑ ๕. ม. กลนตติ โลहितั ๑

๖. ม. กम्म ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 477

ปหริตฺวา อากเตน ภวิตพฺพํ ทสฺสามิสฺส ชุรจกฺกนฺติ ฯ อถ นํ
เอหิ โภ คณฺห อิมํ ปทุมฺนฺติ(๑) วตฺวา ชุรจกฺกํ ตสฺส สีเส
จิปิ ฯ ตนฺตสฺส มตฺถกํ ปีสฺมานํ ภสฺสึ ฯ ตสฺมี ขณฺเ มิตฺตวินฺทโก
ตสฺส ชุรจกฺกภาวํ ฅตฺวา ตว ชุรจกฺกํ คณฺห ตว ชุรจกฺกํ
คณฺหาติ เวทนาปฺตฺโต ปรีเทวิ ฯ อิตโร อนฺตรชಾಯิ ฯ

ตทา โพธิสฺตฺโต รุกฺขเทวตา [๒] มหนฺเตน ปรีวารเณ
อุสฺสทจาริกณฺจรมานโน ตํ จานํ ปาปฺณิ ฯ มิตฺตวินฺทโก ตํ
โอลเกตฺวา สามิ เทวราช อิทํ จกฺกํ สณฺหกรณฺณิยํ วิย ติลานิ
ปีสฺมานํ โอตฺตติ กิณฺนุ โข มยา ปาปี กตฺนฺติ ปุจฺฉนฺโต เทว
กาถา อภาสิ

[๑๓๑๕] จตุทวารมิตํ นครํ   อยสํ ทพฺหปการํ(๓)

          โอรุทฺชปฏฺฐิรฺุทฺชโรสฺมิ   ก็ ปาปี ปกตํ มยา ฯ

[๑๓๒๐] สพฺเพ อปีหิตา ทวารา   โอรุทฺชโรสฺมิ ยถา ทิโช

          กิมาทิกฺรณฺณํ ยกฺข   จกฺกาภินิหโต อหฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ทพฺหปการนฺติ ธิรปการํ ฯ ทพฺหโตรณฺนฺติปิ
ปาโจ ฯ ธิรทวารนฺติ อตฺถโธ ฯ โอรุทฺชปฏฺฐิรฺุทฺชโรสฺมิติ อนฺโต
กตฺวา สมนฺตา ปากาเรณ รุทฺชโร ปลายนจानํ น ปญฺญาติ ฯ
ก็ ปาปี ปกตฺนฺติ กิณฺนุ โข มยา ปาปกมมํ ปกตํ ฯ

อปีหิตาติ ถกิตา ฯ ยถา ทิโชติ ปญฺชรปฺกฺขิตฺโต สกฺุณฺ วิย ฯ

๑. ม. อิมนฺติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร หุตฺวาติ ทิสฺสติ ฯ

๓. ส. ทพฺหโตรณฺณํ ฯ

*เล่มที่ 32 จตุทวารชาตกั หน้า 478

กิมาทิกรณนุติ ก็ อธิกรณั ก็(๑) การณั ฯ จกุกาณินิหโตติ
จกุกเณ อณินิหโต ฯ

อดสุส เทวราชา การณั กเถตุ ฉ คธา อภาสิ

[๑๓๒๑]ลทฐา สตสหสฺสานิ อติเรกานิ วิสตี

อนุกมฺปกานั ฉาตีนั วจัน สมนฺ นากริ ฯ

[๑๓๒๒]ลงฆิ สมนุทํ ปกฺขนุทิ สากริ อปฺปสิทฺธิกั(๒)

จตุพฺพิ อฏฺฐชฺฌกมา อฏฺฐากิปี จ โสพส ฯ

[๑๓๒๓]โสพสากิ จ พตฺตีส อติจัน จกุกมาสโท

อิจฺฉาหตฺสฺส โปสฺสฺส จกุกั รมฺติ มตฺถเก ฯ

[๑๓๒๔]อุปริวิสาลา ทฺปฺปฺรา อิจฺฉาวิปฺตฺติคามินิ(๓)

เย จ ตั อนุกิชฺฌนฺติ เต โหนฺติ จกุกธาริโน ฯ

[๑๓๒๕]พฺพุกฺกญฺทญฺจ โอหาย(๔) มคฺคั อปฺปปฏิเวกฺขิย

เยสํ เจตฺ อสงฺขาตึ เต โหนฺติ จกุกธาริโน ฯ

[๑๓๒๖]กมฺมํ สเมกฺเขยฺย(๕) วิปฺลฺลฺลฺจ โภกั

อิจฺฉัน น เสเวยฺย อนตฺถสณฺหิตั

กเรยฺย วากฺยั อนุกมฺปกานั

ตํ ตาทิสํ นาติวเตยฺย จกุกนฺติ ฯ

ตตฺถ ลทฺฐา สตสหสฺสานิ อติเรกานิ วิสตีติ ตฺวํ อุโปสถั

๑. ม. อิเม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒. ส. อปฺปสิทฺธิยั ฯ

๓. ม. อิจฺฉาวิสฺฐคามินิ ฯ อิจฺฉาวิสฺตคามินนฺติปี ปาโห ฯ

๔. ม. พฺพุกฺกญฺทํ อวหาย ฯ ๕. ส. ม. สเมกฺเข ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 479

กริตวา มาตุ สนุติกา สหสฺสํ คเหตุวา โวหารํ กโรนุโต
สหสฺสณฺจ(๑) สตสหสฺसानิ จ อติเรกานิ วิสตีสหสฺसानิ ลกิตฺวา ฯ
นากรีติ เตน ธเนน อสนุตุญฺโง นาวาย สมุทฺทํ ปวิสฺนุโต สมุทฺเท
อาทึนฺว กเหตุวา มาตรา วาริยมาโนปี อนุกมฺปกานํ ฅาตีนํ
สมุมววจนํ นากรี โสตาปนฺนํ มาตฺรี ปหริตฺวา อนฺตรํ กตฺวา
นิกฺขนฺุโตเยวาสีตี ทีเปตี ฯ ลงฺฆินฺนิตี นาวํ อุกฺลลงฺฆนสมตฺถํ ฯ
ปกฺขนฺุทีตี ปกฺขนฺุโตตี ฯ อปฺปฺลิตฺทิกฺกนฺุติ มนฺุทลิตฺทึ วินาสพฺหุลํ ฯ
จตุพฺพิ อฏฺฐาติ อถ ตํ นิสฺสาย จิตาย นาวาย ผลกํ
ทตฺวา สมุทฺเท จิตฺโตปี ตฺวํ มาตฺรี นิสฺสาย เอกทิวสํ กตฺสฺส
อุโปสถกมฺมสฺส นิสฺสนฺุเทน ผลิกวิมานเ จตฺสโส อิตฺถิโย
ลกิตฺวา ตโต รชตวิมานเ อฏฺฐ มณฺิวิมานเ โสพส กนฺกวิมานเ
ทวตฺตีส อธิคโตสตีตี ฯ อติจฺนํ จกฺกมาสโทตี อถ ตฺวํ ยถา ลทฺเชน
อสนุตุญฺโง อตฺร อุตฺตริตฺรํ ลกิสฺสามีตี เอวํ ลทฺธิ ลทฺธิ
อติกฺกมนโลลสงฺฆาตาย(๒) อติจฺนาย สมฺนฺุณาคตฺตฺตา อติจฺโน
ปาปฺปุกฺคโล ตสฺส อุโปสถกมฺมสฺส จิณฺตฺตา ทวตฺตีส อิตฺถิโย
อติกฺกมิตฺวา อิมํ เปตฺนคฺรํ อากฺนตฺวา ตสฺส มาตุปฺปหารทาน-
อกุสฺลสฺส นิสฺสนฺุเทน อิทํ จกฺกํ (๓) สมฺปฺคฺโตตี ฯ อตฺริจฺนฺุติปี
ปาโจ ฯ อตฺร อตฺร อิจฺจมาโนตี อตฺถิโย ฯ อตฺริจฺญาตีปี
ปาโจ ฯ อตฺริจฺญาตฺติ อตฺถิโย ฯ ฆมตีตี ตสฺส เต อิจฺญาตฺส
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อติกฺกมนโลลสงฺฆาตาย ฯ
๓. ม. บุรจกฺกํ ฯ

*เล่มที่ 32 จตุทวารชาตัก หน้า 480

โปสส อิท จุกัม มตถกัม ปีสมานัน อิทานิ กุมภการจุกัม วिय
มตถเก ภมตีติ อตุโถ ๑

เย จ ตัม อนุภิชณนตีติ ตณฺหา นามเสสา คจฺจนตี อุปรุปริ
วิสาลา โหติ สมฺพุโท วिय พุปรุรา รูปาทีสุ ตสฺส ตสฺส
อิจฺจนอิจฺจนาย วิปตฺติคามินี(๑) ตัม เอวรूपิ ตณฺหํ เย อนุภิชณนตี
กิทฺธา คริตา หุตฺวา ปุณฺปนํ อลฺลียนตี ๑ เต โหนตี
จกุกธาริโนติ เต เอวํ คจฺจนตา(๒) ชุรจุกัม ชาเรนตี ๑
พหุภณฺฑนตี มาตาปีตฺถนํ สนฺตกัม พหุชนํ โอิหาย ๑ มกฺคนตี
คนฺตพฺพิ อปฺปสิทฺธิกัม สมฺพุทฺทมกฺกัม อปฺจจเวกฺขิตฺวา ยถา ตฺวํ
ปฺฏิปนฺโน เอวเมว อณฺเณสํปี เยสํ เอตํ อสงฺขาตํ อวิมฺลิตํ
เต ยถา ตฺวํ ตเถว ตณฺหาวาสิกา หุตฺวา ชนํ โอิหาย(๓)
กมนมกฺกัม อนเปกฺขิตฺวา ปฺฏิปนฺนา จกุกธาริโน โหนตี ๑ กมฺมํ
สเมกฺเขยฺยาติ ตสฺมา ปณฺชิตฺโต ปฺริโส อตฺตนา กตฺตพฺพิ กมฺมํ
สโทสํ นฺ โข นิพุโทสนตี สเมกฺเขยฺย ปฺจจเวกฺเขยฺย ๑ วิปฺลลฺย
โกคนตี อตฺตโน ชมฺมลทฺชชนราสีปี สเมกฺเขยฺย ๑ นาดิวเตยฺยาติ
ตัม ตาทิสํ ปุคฺคลํ อิทํ จุกัม น อตฺตเวยฺย น อวตฺถเรยฺย ๑
นาดิวตฺเตตีตีปี ปาโจ ๑ นาวตฺถรตีติ อตุโถ ๑

ตัม สุตฺวา มิตฺตวินฺพุโก อิมินา เทวปฺตฺเตน มยา กตฺกมฺมํ
ตตฺตโต ภาตํ อຍံ มยฺหํ ปฺจจนปฺปมาณปี ชานิสฺสตี ปุจฺจามิ

๑. ม. วิสฏฺคามินี ๑ ๒. ม. ปฺจจนตา ๑

๓. ม. ปหาย ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 481

นनुติ จินเตตฺวา นวมํ คากมาห

[๑๓๘๗]กิว จิรํ นุ เม ยกฺข จกฺกํ สิริสํ จสฺสตี
กติ วสฺสสทสฺसानิ ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉนฺโติติ ฯ

อถสฺส กเถนฺโติ มหาสตุโติ ทสมํ คากมาห

[๑๒๘๗]อติสโร อจฺจสโร(๑) มิตฺตวินฺทฺ สฺโณหิ เม
จกฺกนฺเต สิริสุมิมาวิทุรฺ(๒) น ตฺวํ ชีวํ ปโมกฺขสํตีติ ฯ
ตตฺถ อติสโรติ อติสริตีปิ อติสโร อติสริสฺสตีตีปิ

อติสโร ฯ อจฺจสโรติ ตสฺเสว เวจฺจัน ฯ อิํ ํ วุตฺตํ โหติ อมฺโภ(๓)

มิตฺตวินฺทฺ สฺโณหิ เม เวจฺจัน ตฺวํ หิ อติทารุณสฺส กมฺมสฺส

กตตฺตา อติสโร ตสฺส ปน น สกฺกา วสฺสคฺคณนาย วิปากํ

สญฺญาเปตฺตุนฺตี(๔) อปริมาณํ อติมหนฺตํ วิปากทฺกขํ สริสฺสตี

ปฺปฏิปชฺชิสฺสตีติ จ อติสโร ฯ เตนฺ เต เหตุตฺกานิ วสฺสสทสฺसानิ

วสฺสสทสฺसानีติ วตฺตํ(๕) น สกฺโกมิ ฯ สิริสุมิมาวิทุรฺนฺตี ยํ

ปนฺ เต อิํ จกฺกํ สิริสุมิ อวิทุรฺ กุมฺภการจกฺกมิว ภูมตี ฯ

น ตฺวํ(๖) ชีวํ ปโมกฺขสํตีติ ตํ ตฺวํ ยาว เต กมฺมวิปากํ(๗) น ชียตี

ตาว ชีวมาโน น โมกฺขสํตี กมฺมวิปากเ ปน ชีเณ อิํ จกฺกํ

ปหาย ยถากมฺมํ คมฺิสฺสตีติ ฯ

อิํ วตฺวา เทวปฺตฺโต อตฺตโนเทววิมานเมว คโต ฯ

๑. ม. ปจฺจสโร ฯ ๒. ม. สิริสุมิมาวิทุรฺ ฯ ๓. ม. สมฺม ฯ

๔. ม. วิปากโก ปญฺญาเปตฺตุนฺตี ฯ ๕. ม. เหตุตฺกานิ ฯ

วตฺตํ ฯ ๖. ม. น ตํ ฯ ๗. ม. กมฺมวิปากโก ฯ

*เล่มที่ 32 จตุทวารชาตกั หน้ 482

อิตโรปี มหาทุกข์ ปฎิปชชึ ๗

สตถา อิมั ชมมเทศนั อหริตฺวา ชาตกั สโมชานะสิ
ตทา มิตฺตวินุทฺโก อัย ทุพฺพจกิกฺขุ อโหสิ เทวราชา ปน
อหเมวาทิ ๗

จตุทวารชาตกั ปจมี ๗

กณหชาตกั

กณโห วตายั ปุริโสติ อิทั สตถา กปิลวตฺถุ อุนิสฺสาย
นิโครชารามะ วิหรนุโต สิตปาดุกมมัม อารพุก กเถสิ ๗

ตทา กิร สตถา สายณฺหสมเม นิโครชารามะ กิกฺขุสงฺฆ-
ปริวฺโต ชงฺฆวิหารั อุนจกมนุโต(๑) อณฺตรสมั ปเทเส สิตปาดุกมมัม
อกาสิ(๒) ๗ อานนฺทเถโร โโก นุ โข เหตุ โโก ปจโยภควโต
สิตปาดุกมมมาย น อเหตุ ตถาคตา สิตั ปาดุกโรนฺติ ปุจฺฉิสฺสามิติ
ตาวาทิ อณฺชลิ ปคฺคยฺห สิตการณั ปุจฺฉิ ๗ อถสฺส สตถา
ภูตปุพฺพิ อานนฺท กณโห นาม อิติ อโหสิ โส อิมสมั
ภูมิปฺปเทเส วิหาสิ ฉายี ฉานรโต ตสฺส สิตเตเชน สกุกสฺส
ภวนั กมปิติ สิตการณั วตฺวา ตสฺส วตฺถุโน อปากกฺตฺตา
เถเรน ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต พารานฺธิยั พุรหฺมทตฺเต รชฺชั การนฺเต พารานฺธิยั

๑. ม. อุนจกมมาโน ๗ ๒. ม. สิตั ปาดุกกาสิ ๗

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณฺณนา หน้า 483

เอเคน อสีติโกฏิวิภเวน อปุตฺตเคน พุราหุมนฺน สีสํ สมายิตฺวา
ปุตฺเต ปตฺติเต โปธิสฺสโต ตสฺส พุราหุมนฺนินา กุจฺจนฺนํ
นินฺนพฺพตฺติ ฯ กาวณฺณตฺตา ปนฺสฺส นามคฺคหณฺนทิวเส กณฺห-
กฺมาโรตฺตสฺส นามํ กรีสฺส ฯ โส โสฬสวสฺสกาเล มณฺธิปฺถินา วีย
โสภคฺคปฺปตฺโต หุตฺวา ปิตฺรา สิปฺปคฺคหณฺนตฺถาย เปสิโต ตกฺกสฺสลาຍ
สพฺพสิปฺปานิ อุกฺคเหตุวา ปจฺจาจฺจนฺนํ ฯ อถ นํ ปิตา อนฺรุเปน
ทาเรน ตํโยเชสิ ฯ โส อปรภาเค มาตาปิตฺนํ อจฺจเย(๑) สพฺพ
อิสฺสรียํ ปฺถิปชฺชํ ฯ

อถกทิวสํ รตนโกฏฺฐาคารานิ วิโลเกตฺวา วรปฺลลนฺกมชฺชคฺโต
สฺวณฺณปฺถุํ อหฺราเปตฺวา เอตฺตํ ฐนํ อสุเกนาปี อฺปฺปาทิตํ
เอตฺตํ ฐนํ อสุเกนาติ ปุพฺพวาตีหิ สฺวณฺณปฺถุํ ลิกฺขิตานิ
อฺกฺขรานิ ทิสฺวา จินฺเตสิ เยหิ อิมํ ฐนํ อฺปฺปาทิตํ เต
น ปญฺญาณนฺติ ฐนเมว ปญฺญาณนฺติ เอโกปี อิมํ ฐนํ คเหตุวา
คโต นาม นาโหสิ(๒) น โข ปนฺ สกฺกา ฐนภณฺฑิกํ พนฺธิตฺวา
ปฺรโลกํ เนตฺตุํ(๓) ปญฺจสาธาณฺณภาเวน(๔) หิ อสฺสารกฺสฺส ฐนฺสฺส ทานํ
สาโร พหุโรคสาธาณฺณภาเวน อสฺสารกฺสฺส กายฺสฺส(๕) สีสฺวานฺเตสฺส
อภิวาทนาทิกมฺมํ สาโร อนิจฺจตาภิกฺขุตฺสฺส(๖) อสฺสารกฺสฺส ชีวิทฺสฺส
อนิจฺจาทิวเสน วิปฺสฺสนาโยโค สาโร ตสฺมา อสฺสارهหิ โภเคหิ

- # ๑. ม. อจฺจเยน ฯ ๒. ม. นตฺถิ ฯ ๓. ม. คนฺตฺตุํ ฯ
- # ๔. ม. ปญฺจนฺนํ เวรานํ สาธาณฺณภาเวน ฯ
- # ๕. ม. สรียสฺส ฯ ๖. ม. อนิจฺจาภิกฺขุตฺภาเวน ฯ

สารคคหณตถั ทานั ทสสามิตี

โส อาสนา วุฏจาย รณโธ สนตักั คนตวา ราชานั
อาปฺจุจิตฺวา มหาทานั ปวตฺเตสิ ฯ ยาว สตฺตมา ทิวสา ฐนั
อปรักุขิมานั ทิสฺวา กิ เม ฐเนน ยาว มั ชรา นากิภาติ
ดาวเทว ปพฺพชิตฺวา อภิณฺวา จ สมาเป็นฺตโย จ นีพฺพตฺเตตฺวา
พฺรหฺมโลกปรายโน ภวิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา เกเห สพฺพทวารานี
วิวราเปตฺวา ทินฺนั เม หรณฺตฺติ อสุจึ วีย ชิกฺขณฺนโต วตฺตกาเม
ปหาย ตสฺส(๑) มหาชนฺสฺส โรทนตฺสฺส ปรีเทวนตฺสฺสเสว นคฺรา
นิกฺขมิตฺวา หิมวณฺตปฺปะเทสั ปวิสิตฺวา อิลิปพฺพชฺชั ปพฺพชิตฺวา
อตฺตโน วสนตฺถาย รณณิยั ภูมิกาคั โอลเกตฺวา(๒) อิมั จานั
ปตฺวา อิธ วสิสฺสามิตี เอกั อินฺทวารุณฺนิกฺกั โกจรคามั
กตฺวา(๓) อธิฏฺจาย ตสฺสเสว รุกฺขสฺส มูเล วิหาสี กามนฺตเสนาสนั
ปหาย อารณฺญโก อโหสี ปณฺณสาถั อกตฺวา รุกฺขมฺมูลิโก
อโหสี อพฺโถกาสิโก เนสชฺชโก สเจ นีปฺชชติ ภูมียิเยว
นีปฺชชติ ทนฺตมฺมุสสิโก หุตฺวา อนคฺคิปกฺกเมว ขาทติ ฤสปรักุขิตฺตึ
กิลฺยจิ น ขาทติ เอกทิวเส เอกวารเมว ขาทิตฺวา เอกาสนิโก
อโหสี ฌมายั(๔) ปจฺวีอาปเตชวายุสโม หุตฺวา เอเต เอตฺตเก
ฐตฺตงฺคฺคฺเณ สมาเป็นฺตโย วสติ(๕) ฯ อิมสฺมึ กิร ชาตเก โพธิสฺสโต
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. โอลเกนฺนโต ฯ
๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๔. ม. ฌมาย ฯ ๕. ม. วตฺตติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 485

ปรมปฎิจุโ อโหสิ ๑ โส นจิรสเสว อภินญา จ สมาเป็นติโย
จ นิพพตเตตฺวา ฅานกัฬ กัฬนุโต ตตฺเถว วสติ ๑ ผลาผลตฺถัปี
อณฺณตฺถ น ฅจฺฉติ ๑ รุกฺขสฺส ผลิตกาลี ผลั ฆาทติ
ปฺปฺพิตกาลี ปฺปฺพิ ฆาทติ สปตฺตกาลี ปตฺต(๑) ฆาทติ นึปตฺตกาลี
ปฏิกั ฆาทติ ๑ เอวั ปรมสนตฺตฺทฺจ หุตฺวา อิมสฺมี จานเ จิร
วสิ ๑

โส เอกทิวสั ปุพฺพณฺสมเย ตสฺส รุกฺขสฺส ปกฺกานึ ผลานึ
ฅณฺหึ ๑ ฅณฺหนุโต ปน โลกฺปฺปจารเณ อุกฺกจาย อณฺณสฺมี ปเทเส
น ฅณฺหติ ยถานึสินฺโนว หตฺถั ปสาเรตฺวา หตฺถปาสจानเ(๒)
จิตานึ ผลานึ สัหริติ ๑ เตสุปี มนาปามนาปี อวิจินฺตฺวา
สมปตฺตสมปตฺตเมว ฅณฺหติ ๑ เอวั ปรมสนตฺตฺทฺจสฺส ตสฺส สึลเตเชน
สกฺกสฺส ปณฺฑกฺมฺพลสิลาสนั อุนฺหาการั ทสฺเสสิ ๑ ตั กิร
สกฺกสฺส อายุกฺขเยน วา อุนฺหั โหติ ปุณฺณกฺขเยน วา อณฺณสฺมี
วา มหานุภาเว สตฺเต ตั จานั ปตฺถเณเต ฅมฺมิกานั วา
มหิทฺธิกานั สมณฺพฺราหฺมณานั สึลเตเชน อุนฺหั อโหสิ ๑
สกฺโก โก นุ โข มั จานา จาเวตฺกามาติ อวชฺชิตฺวา อิมสฺมี
ปเทเส วสนตฺถั ฅณฺหั อีสึ รุกฺขผลานึ อุกฺกจินฺนตฺถั ทิสวา
จินฺเตสิ อัย อีสึ โฆรตโป ปรมชิตินฺทฺริโย อิมั ฅมฺมกถาย
สิหนาทั นทาเปตฺวา สุการณั สุตฺวา วเรณ สนตฺตปฺเปตฺวา อิมสฺส(๑)

๑. ม. ปตฺตตานึ ๑ ๒. ม. หตฺถปฺปสารณฺณจानเ ๑

๓. ม. อิมมสฺส ๑

*เล่มที 32 กณหชาตกั หน้า 486

รูกข์ ฐวผลั กตุวา อากมัสสามิติ โส มหนุเตน อานุภาเวน
สีนัม โอตริตุวา ตสุมิ รุกขมูเล ตสส ปิฏจิปัสเส จตุวา อตตโน
อวณณเณ กถิตะ กุชมิสสตี นุ โข โนตี วิมัสนุโต ปจัม คากมาห

[๑๓๒๕]กณโห วตายั ปุริโส กณหิ ภูยชติ โภชนั
กณเห ภูมิปปเทสสมิ น มยหิ มนโส ปิโยติ ๑

ตตถ กณหนุติ กาวณณั ๑ โภชนนุติ รุกขผลโภชนั ๑

กณโห อีสิ สกุกสส วจัน สุตวา โโก นุ โข มยา

สทุธิ กถตีตี ทิพพกุกุณา อุปฐาเรนุโต สกโกติ ฌตุวา

อนิวตติตุวา อนโโลเกตุวาว ทุตติยั คากมาห

[๑๓๓๐]น กณโห ตปสา โหติ อนุโตสโร หิ พุราหุมโณ

ยสมิ ปापานิ กมมานิ ส เว กณโห สุมปตีตี ๑

ตตถ ตปสาคี ตเปน(๑) กณโห นาม น โหตีตี

อตุโธ ๑ อนุโตสโรตี อพุกนุตเร สีลสมาริปลยวาวิมุตติวิมุตติ-

ณานทสสนสارهหิ สมนนาคโต เอวรูปโป หิ พาคิตปาปตตุตา

พุราหุมโณ นาม โหตี ๑ ส เวตี ยสมิ ปน ปापานิ กมมานิ

อตุถิ โส ยตถกตุถิจิ กุเล ชาโตปี เยนเกนจิ สริริวณณเณน

สมนนาคโตปี กาวโกเยว ๑

เอวณจ ปน วตุวา อิมลั สตุตานิ กณหาวกรานิ

ปาปกมมานิ เอกวิธาทีเกเทหิ วิตุถาเรตุวา สพุพานิปี ตานิ

๑. ม. ตจสาคี ตเจน ๑

*เล่มที 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 487

ครหิตวา สีลาทโย कुณ पस्सित्वा आकासे जन्तुं उग्गुजापेनुत्तो
วिय สกุกสส ฐมมं เทเสสิ ฯ สกุโก ตสส ฐมมกถं สุตวา
ปมูทิตो โสมนสสุชาโต महासत्तं वरेण निमनुत्तेनुत्तो ตตिय
คาถมาह

[๑๓๓๑]เอตสฺมี เต สุลปีเต ปฏฺฐิรฺเป สุภาสึเต
วริ พฺราหฺมณ เต ทมฺมิ ยํกิญฺจึ มนสิจฺฉลสิตี ฯ

ตตฺถ เอตสฺมินฺติ ยํ อิทํ ตยา สพฺพญฺญพฺพุเชน วिय สุลปีตํ
ตสฺมี สุลปีเต คฺคุมฺหากํ อนฺุจฺฉวิกตฺตา ปฏฺฐิรฺเป สุภาสึเต ยํกิญฺจึ
มนสา อิจฺฉลสิ สพฺพิ เต ยํ วริ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตํ ทมฺมิตี
อตุโถ ฯ

ตี สุตวา มหาสตุโต จินฺเตสิ อัย กิณฺนุ โข อตฺตโน
อวณฺเณ กถิตे कुञ्चित्तुสฺสตี โนติ มํ วิมฺสนฺโต มยฺหํ นวิวณฺณญจ
โกชนญจ วสนฺญฺจानญจ ครหิตวา อิทานิ มยฺหํ อकुञ्ชนภาวํ(๑)
ลตฺวา ปสนฺนจิตฺโต วริ เทติ มํ โข ปเนส สกุกิสฺสรियพฺรหฺมิส-
สรियานมตฺถาย พฺรหฺมจริยํ จรฺตตี มณฺเญยฺย ตตฺรสฺส นิกฺกงฺข-
ภาวตฺถํ มยฺหํ ปเรสุ โกโร วา โทโส วา มา อุปฺปชฺชตฺ(๒)
ปรสมฺปตฺตियํ โลโก วา ปเรสุ สิเนโห วา มา อุปฺปชฺชตฺ
มชฺฉตฺโตว ภเวยฺยนฺติ อิเม มยา จตฺตาโร วเร กเหตุํ วฏฺฏตฺตี
โส ตสฺส นิกฺกงฺขภาวตฺถาย จตฺตาโร วเร คณฺหนฺโต จตฺตถํ

๑. ม. อุกุทฺธภาวํ ฯ ๒. ม.อุปฺปชฺชนตฺ ฯ

*เล่มที่ 32 กณหชาตกั หน้า 488

คาถมาห

[๑๓๓๒]วรณจ(๑) เม อโท สกุก สพพภูตานิสุสร

สุนิกโกธั สุนิทุโทสั นิลโลภั วุตติมตตโน

นิเสนหมภิกงขามิ เอเต เม จตุโร วเรติ ฯ

ตตถ วรณจ(๑) เม อโท สกุกาติ สเจ ตวั มยหั วริ

อทาสิ ฯ สุนิกโกธนติ อุกุชณนวเสน สุกุจุนิโกธั ฯ

สุนิทุโทสนติ อทุสนนวเสน สุกุจุนิทุโทสั ฯ นิลโลภนติ

ปรสมปตตีสุ นิลโลภั ฯ วุตติมตตโนติ เอวรูปั อตตโน

ปวตตี ฯ นิเสนหนติ ปุตตธิตาสู วา สวิณณณเกสุ

ชนธณณาทิสู วา อวิณณณเกสุ อตตโน สนตเกสุปี นิเสนหั

อปคตโลภั ฯ อภิกงขามิติ เอวรูปั อิมหิ จตุหงเกหิ สมณนาคตี

อตตโน วุตตี อภิกงขามิ ฯ เอเต เม จตุโร วเรติ เอเต

นิกโกธาทีเก จตุโร วเร มยหั เทหิติ วทติ ฯ

กี ปเนส น ชานาติ ยถา น สกุกา สกุกสส สนติเก

วริ คเหตุวา วเรน โภธาทโย หริตุนติ(๒) โน น ชานาติ สกุก

โย ปน วริ ททนเต น คณหามิติ วจัน น ยุตตุนติ จ ตสส

จ นิกกุงขภาวตถาย คณหิติ ฯ

ตโต สกุกโก จินเตสิ กณหปณจิติโต วริ คณหนโต อติวีย

อนวชเช วเร คณหิ เอเตสุ วเรสุ คณโทสั เอตเมว

๑. ม. วรณเจ ฯ ๒. ม. หนิตุนติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณนา หนา 489

ปจจิสสามิติ ฯ อถ นั ปจจณโต ปณจม คถมาห

[๑๓๓๓] กิ นุ โข โกเช วา โทเส วา โลเก เสนเหว(๑) พุราหุณ

อาทินวั [๒] สมปสสสิ(๓) ตั เม อกขาหิ ปจจโตติ ฯ

ตสสโต พุราหุณ กิ นุ โข ตวั โกเช วา โทเส

วา โลเก วา เสนเห วา(๔) อาทินวั สมปสสสิ ตวั ตาว เม

ปจจโต อกขาหิ น หิ มยเ อตุถ อาทินวั ชานามาติ ฯ

อถ นั มหาสโต เตนหิ สุนาหิติ วตวา จตสโต

คถา อภาสิ

[๑๓๓๔] อปโป หุตวา พหุ โหติ วฑฒเต โส อขนุติโซ

อาสจกิ พหุปายาโส ตสุมา โกธ น โรจเย ฯ

[๑๓๓๕] ทฏจสส ผรุตสา(๕) วาจา ปรามาสเ อนนุตธา

ตโต ปาณิ ตโต ทณโท สตุถสส ปรมา คติ

โทโส โกธสมฏจจาโน ตสุมา โทส น โรจเย ฯ

[๑๓๓๖] อโลภสทสาการา(๖) นิกติ วณจนาณิ จ

ทิสสนุติ โลภมเมสุ ตสุมา โลภ น โรจเย ฯ

[๑๓๓๗] เสนหสจกนุถิตา(๗) คนถา เสนติ มโนมยา ปุถ

เต ภูสิ อูปตาเปนติ ตสุมา เสนห น โรจเยติ ฯ

๑. ม. เสนเห จ ฯ ๒. ม. เอตุถนุตเร ตวนุติ ทิสสติ ฯ

๓. ส. สมมสสิ ฯ ๔. ม. โกเช โทเส โลเก เสนเห จ ฯ

๕. ส. ย. ปจมา ฯ ๖. ม. อาโลปสาทสาการา ฯ

๗. ม. ...สจกิตา ฯ

ตตถ อชนฺติโชติ โส อนธิวาสกชาติกสฺส อชนฺติโต
ชาโต โโกโร ปจมี ปริตโต หุตฺวา ปจฺญา พหุ โหติ
อปฺราปรี วทฺตติ ฯ ตสฺส วทฺตณภาโว ชนฺติวาทีชาตเกน เจว
จฺลลชมฺมปาลชาตเกน จ วณฺเณตพฺโพ ฯ อปิจ ติสฺสามจฺจสฺส
เจตฺถ ภริยํ อาที กตฺวา สพฺพํ ชนฺํ สปริชนํ มารตฺวา
ปจฺญา อตฺตโน มาริตวตฺถุ กเถตพฺพํ ฯ อาสงฺคีติ
อาสงฺกกรโณ ยสฺส อปฺปชชติ ตํ อาสตฺตํ ลกฺกิตํ กโรติ
ตลฺลจ วตฺถุ วิสฺสชฺเชตฺวา คนฺตุํ น เทติ นีวตฺเตตฺวา
อกฺโกสนาทีนํ การติ ฯ พหุปายาโสติ พหุณา กายิกเจตฺตสิก-
ทฺกขสงฺขาเตน อฺปายาเสน กิลมเณ สมนฺนาคโต ฯ โกธํ
นินฺสสาย หิ โภชวเสน อริยาทีสุ กตฺวีตฺติกฺกมา ทิฏฺฐชมฺเม เจว
สมฺปฺราเย จ วชพฺนฺชนวิปฺปฏิสาราทีนํ เจว ปฺลยจฺวิชพฺนฺชน-
กมฺมกรณาทีนํ จ พหุณิ ทฺกขานํ อนฺุภวณฺตีติ โโกโร พหุปายาโส
นาม ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา เอส เอวํ อนเกาทีนโว ตสฺมา โกธํ
น โรเจมิ ฯ

ทฺฏฺฐสฺสาติ กุชฺฉนลทฺกขเณน โภเชน กุชฺฉิตฺวา อปฺรภาเค
ทฺสฺสนลทฺกขเณน โทเสน ทฺฏฺฐสฺส ปจมี ตาว [๑] พฺรฺสวาจา
นิจฺจารติ ฯ วาจาเย อนนฺตรา อากทฺตณวิกทฺตณวเสน
หตฺถปฺรามาสํ ฯ ตโต อนนฺตรา อฺปกฺกมฺนวเสน ปาณิ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร อเร ทาส เปสฺสาตีติ ทิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 491

ปวตตติ ๑ ตโต [๑] ทนุทปพาโร(๒) ๑ อติกมิตวา ปน
เอกโตธารอุทโตธารสส สตุถสส ปรมา คติ สพุพปริยุนตา
สตุถนิปพตติ โหติ ๑ ยทา หิ สตุถน ปรมุปี ซีวิตา โวโรเปตวา
ปจจทา เตเนว สตุถน อตต่าน ซีวิตา โวโรเปติ ตทา โทโส
มตถกั ปตโต โหติ ๑ โทโส โกธสมุจจาโนติ ยถา อนมพิล
ตถกั วา กณซิกั วา ปริณามวเสน ปริวตติตวา อมพิล โหติ
ต อเอกชาติกมุปี สมานั อมพิล อนมพิลนติ นานา วุจจติ
ตถา ปุพพกาเล โโกธ ปริณามตวา อปรกาเค โทโส โหติ
โส อกุสลมุตตเตน อเอกชาติโกปี สมานโน โโกธ โทโสติ
นานา วุจจติ ๑ ยถา จ อนมพิลโต อมพิล เอวั โสปี
โกธโต สมุจจาตีติ โโกธสมุจจาโน ๑ ตสมุมาติ ยสมุมา เอวั
อนเอกาทินโว โทโส ตสมุมา โทสมุปี น โรเจมิ ๑

อโลกสหสาการาติ ทิวาทิวเสน คามั ปหริตวา วิลุมุปนานิ
จ อวูธิ์ สรีเร จเปตวา อิทั นาม เม เทหีติ สหสาการา
จ ๑ นิกติ วณจنانิ จาติ ปฎิรูปกั ทสเสตวา ปรสส หรณั
นิกติ นาม ๑ สา อสุวณณเมว สุวณณนติ กุฎกหาปณญจ
กหาปณนติ ทตวา ปรสนตกคคหณ ทฎุพพา ๑ ปฎิภาณวเสน
ปน อูพายกุสตาช ปรสนตกคคหณั วณจัน นาม ๑ ตสเสวั
ปวตติ ทฎุพพา เอโก กิร อูชชาติโก คามิกปุริโส อรณญโต
๑. ม. เอตถนุตเร ทนุโชาติ ทิสสตี ๑ ๒. ม. ทนุทปพาเร ๑

*เล่มที่ 32 กณหชาตกั หน้า 492

สสกั อานตฺวา นทีตีเร จเปตฺวา นหายิตฺตุ โอตริ ๑ อเถโก ฐตฺโต
ตํ สสกั สีเส กตฺวา นหายิตฺตุ โอตินฺนุโณ ๑ อิตโร อุตฺตริตฺวา
สสกั อปฺสฺสนฺโต อิตฺจฺจิตฺ จ โอลเกสิ ๑ ตเมนนํ ฐตฺโต กิ
โก โอลเกสิตี วตฺวา อิมสฺมี เม จานเน สสโก จปีโต ตํ
น ปสฺสามิตฺติ วุตฺเต อนฺธพาล ตฺवं น ชานาสี สสกา นาม
นทีตีเร จปีตา ปลาณนฺตฺติ ปสฺส อหํ อุตฺตโน สสกั สีเส
จเปตฺวาว นหายามิตฺติ [๑] ๑ โส อปฺปฏิภาณตฺาย เอวํ
ภวิสฺสตีติ ปกฺกามิ ๑ เอกกหาปณฺเนน มิกโปตกั กเหตุวา ปฺน
ตํ ทตฺวา ทฺวิกหาปณฺณกสนฺส มิคสฺส คหิตฺวตฺตุมฺเปตฺถ
กเถตพฺพิ ๑ ทิสฺสตี โลภณฺเมสฺสุตี สกฺก อิม โลกาทโย
ปาปชฺรมา โลกสฺภาเวสฺสุ โลกาทิภูเตสฺสุ สตฺเตสฺสุ ทิสฺสนฺติ น หิ
อลฺลทฺธา เอวรฺุปานิ กมฺมานิ กโรนฺติ เอวํ โลโก อนเภาทินโว
ตฺสฺมา โลกมฺปิ น โรเจมิ ๑

เสนฺทสงฺกณฺธิตา คณฺธาคิ อารมฺมณฺเสสฺ อลฺลียนลกฺขณฺเนน
เสนฺเหน สงฺกณฺธิตา ปฺนปฺปฺนํ อฺปฺปาทนวเสน ฆณฺฑิตา สฺตฺเตน
ปฺปฺพานิ วิย คณฺธานิ(๒) นานปฺปกาเรสฺสุ อารมฺมณฺเสสฺ ปวตฺตมานา
อภิชฺฌากายคณฺธา ๑ เสนฺติ มโนมยา ปฺนฺนฺติ เตสฺสุ(๓) อารมฺมณฺเสสฺ
อฺปฺปนา สฺวณฺณาทีหิ นีพฺพตฺตานิ สฺวณฺณาทิมยานิ
อาภรณานินิ วิย มเนน นีพฺพตฺตตฺตา มโนมยา อภิชฺฌา-
๑. ม. เอตฺถนฺตเร อาหาตี ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. พทฺธา ๑
๓. ม. เต ปฺนฺนฺติ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 493

ภายคนธา เตสุ อารมมณฺเสุ เสนฺติ [๑] ๑ เต ภูถึ อุปฺตาเปฺนฺตฺติเต เต ภูถึ
 อุปฺตาเปฺนฺตฺติเต เต ภูถึ(๒) อนุสฺสยิตฺตา พฺลวฺนฺตา สฺถชานนฺตา(๓)
 ภูถึ อุปฺตาเปฺนฺติ อติกิลเมฺนฺติ ๑ เตสํ ปน ภูถึ อุปฺตาเป
 สลฺลวฺวิทฺโธวฺ รูปฺปฺตฺติ คาทาย วตฺถุ ปฺยชาติกา โข คหฺปติ
 โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสุปายาสา ปฺยปฺปฏฺติกา ปฺยโต ชายเต
 โสโก เปมฺโต ชายเต โสโกติ อาทิณี สฺตฺตฺตานี จ
 อหฺริตพฺพานิ ๑ อปฺิจ สฺมฺงคฺลโพธิสฺตฺตฺส ทารเก ทตฺวา
 พฺลวฺโสเกน หทฺยํ ฝลฺิ ๑ เวสฺสนฺตรโพธิสฺตฺตฺส มหฺนฺตํ
 โทมนสฺสํ อุทฺปาติ ๑ เอวํ ปฺริตปารฺมินํ มหาสฺตฺตฺนํ เปมฺ
 อุปฺตาปนํ กโรติเยว อยํ เสนฺเห อาทิณีว ยสฺมา โหติ
 ตสฺมา เสนฺหํปี น โรเจมฺิติ ๑

สกฺโก ปญฺหาวิสขฺชนํ สฺตฺตฺวา กณฺหปญฺชิตฺต คยา อิเม
 ปญฺหา พุทฺธลฺิลา ย วิย สาทฺกํ กิตฺตา อติวฺย ตฺมฺุจฺโสมฺมิ เตน
 อปรฺมฺปิ วรํ คณฺหาหฺิติ วตฺวา ทสฺมํ คาทมาห

[๑๓๓๘]เอตฺสฺมี เต สฺลปฺเต ปฏฺิฐเป สฺภาสฺเต
 วรํ พุราหฺมณฺ เต ทมฺมิ ยํกิลฺยจฺ มนสิจฺจสฺตีติ ๑

ตโต โปธิสฺตฺโต อนนฺตรํ คาทมาห

[๑๓๓๙]วรณฺเจ เม อโท สกฺก สพฺพญฺตฺตานมฺิสฺสร
 อรณฺเณ เม วิหฺรโต นิจฺจํ เอกวิหฺาริโน

อปาธา มา(๔) อุปฺปชฺเชยฺยํ อนฺตรายกรา ภูสฺาติ ๑

- # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร อนุเสนฺตฺติติ ทิสฺสตีติ ๑
- # ๒. ม. เอวํ ๑ ๓. ม. พฺลวฺตาปํ ชเนนฺตา ๑
- # ๔. ส. น ๑

ตตฺถ อนุตฺตรายกรรา ภูสาคี อิมสฺส เม ตโปกมฺมสฺส

อนุตฺตรายกรรา ฯ

ตํ สุตฺวา สกฺโก กณฺหปณฺฑิโต วรํ กณฺหนฺโต น
อามิสสนฺนิสฺสิตํ วรํ(๑) กณฺหติ ตโปกมฺมนิสฺสิตเมว กณฺหตีติ
จินฺเตตฺวา ภูโยโสมนตฺตาย ปสนฺโน อปริปิ วรํ ททมาโน อิตฺริ
กาถมาห

[๑๓๔๐]เอตสฺมี เต สฺลปีเต ปฏฺฐึเป สฺภาสึเต
วรํ พฺราหฺมณ เต ทมฺมิ ยํกิญฺจิ มนสิจฺจสีติ ฯ
โพธิสฺสโตปิ วรํคหณาปเทเสน ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต

โอสานกาถมาห

[๑๓๔๑]วรญฺเจ เม อโท สกฺก สพฺพญฺตานมิสฺสร
น มโน วา สริริ วา มงฺกุเต(๒) สกฺก กสฺสจิ
กทาจิ อุปฺหฺยเณถ เอตํ สกฺก วรํ เทหิตี(๓) ฯ

ตตฺถ มโน วาติ มโนทฺวาริ วา ฯ สริริ วาติ กายทฺวาริ
วา ฯ วจิทฺวารมฺปิ เอเตสํ คหณฺน คหิตเมวาติ เวทิตพฺพิ ฯ
มงฺกุเตติ มม การณา ฯ อุปฺหฺยเณธาติ อุปฺมาเตยฺย ปริสฺสุทฺธิ
อสฺส ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ สกฺก เทวราช มม การณา
มํ นิสฺสาย มม อนุตฺถกามตฺตาย กสฺสจิ สกฺกสฺส(๔) กิสมฺมญฺจิ
กาเล อิทํ ติวริมฺปิ กมฺมทฺวาริ น อุปฺหฺยเณถ
ปาณาติปาตาทีหิ ทสฺหิ อกฺุสฺสทกมฺมปเถหิ วิมฺตฺตํ ปริสฺสุทฺธเมว
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. มํ กเต ฯ

๓. ส. วเรติ ฯ ๔. ม. สตฺตสฺส ฯ

ภเวยชาติ ๗

อิติ มหาสตโต จสุปี จาเนสุ วริ คณหนโต
เนกขมมนิสิตเมว คณหิ ๗ ชานาติ เจส สริริ นาม
พยาธิชมมึ น ตั สกกา สกเกน อพยาธิชมมึ กาคู
สตตานญจ ตีสู ทวารesu ปริสุทตตภาโว น สกกา สกเกน
อตตาดโตว เอว สนุเตปี ตสส ชมมเทสนตถึ อิเม วร
คณหิ ๗ สกโกปี ตั รุกขั มฐริว ผลั กตวา มหาสตตั
วนุทิตวา สิริสิ อญชลิ ปติฏจเปตวา อโรคา อิเชว วสธาติ
วตวา สกฏจानเมว คโต ๗ โพธิสตโตปี อปริหีนชฌาโน
พุรหุมโลกูปโก อโหสิ ๗

สตถา อิมั ชมมเทสนั อahrtiva อานนุท ปุพเพ มยา
นิฏฐณุมิปเทโสติ วตวา ชาตกั สโมชานสิ ตทา สกโก
อนุรุทโร อโหสิ กณหปณหิโต ปน อหเมวาติ ๗

กณหชาตกั พุติยั ๗

จตุโปสถิกชาตกัม

โย โภปนเนยโยติ อิทัม จตุโปสถิกชาตกัม ปุณณกชาตเก
อาวีภวิสุสตี ฯ

จตุโปสถิกชาตกัม ตติยัม ฯ

สงขพุราหุมนชาตกัม(๑)

พหุสสุโตติ อิทัม สตุถา เขตวเน วิหรนุโต สพพ-
ปริกขารทานัน อารพุก กเถสิ ฯ

สาวตุถิยัม กิเรโก อุปาสโก ตถาคตสฺส ฐมมเทสนัน สตุถวา
สตุถริ ปสนนจิตฺโต สุวตนาย นิมนฺเตตฺตวา อตุตโน ฆรทฺวาเร
มณฺฑปฏฺฐ การेतฺตวา อลงกริตฺตวา ปุณฺทิวเส ตถาคตสฺส กาลัม
อาโรจาเปสิ ฯ สตุถา ปน ปญฺจสตภิกขุปริวาริ ตตุถ กนฺตฺตวา
ปญฺจตฺตปวาราสเน นิสิตฺติ ฯ อุปาสโก สปุตฺตทวารปริชโน
พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกขุสงฺฆสฺส มหาทานัน ทตฺตวา ปุณฺ สุวตนายาติ
เอวํ สตุถาหํ นิมนฺเตตฺตวา มหาทานัน ปวตฺเตตฺตวา สตุตเม ทิวเส
สพพปริกขารทานัน อทาสี ฯ ตัม ปน ททมาโน อุปาหนทานัน
อุสฺสสนัน กตฺตวา อทาสี ฯ ทสพลสฺส ทินฺโน อุปาหนสงฺฆมาญฺญ
สทสฺสคฺคณิกโก อโหสิ ฯ ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานัน ปญฺจสตคฺคณิกกา(๒) ฯ
เสทานัน ปญฺจนฺนํ ภิกขุสฺตานัน สตคฺคณิกกา ฯ อิติ โส

๑. ม. สงขชาตกัม ฯ ๒. ม. ปญฺจสตคฺคณิกโก ฯ

สี. ย. ปญฺจสตคฺคณิกกา ฯ

*เล่มที่ 32 ทศกนิปาตวณณา หน้า 497

สพพปริกขารทานัน ทตฺวา อตฺตโน ปริสาย สทฺธิ ภควโต
สนฺตฺเก นิสฺสีทิ ฯ อถสฺส สตฺถา มฐฺเรน สเรน อนุโมทนํ
กโรนฺโต อุปาสก โอปาริ เต สพพปริกขารทานัน อตฺตมโน
โหหิ ปุพฺเพ อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ ปจฺเจกพุทฺธสฺส เอกํ
อุปฺปนฺนํ ทตฺวา นาวาย ภินฺนํ อปฺปติฏฺเฐ
มหาสมุทฺเทปิ อุปฺปนฺนํ นิสฺสนฺเทน ปติฏฺเฐ ลภฺสี
ตฺวํ ปน พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สพพปริกขารทานัน
อทาสิ ตสฺส เต อุปฺปนฺนํ ผลํ กสฺมา น ปติฏฺเฐ
ภวิสฺสตีติ วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต อัย พาราณสี โมลินี นาม อโหสิ ฯ โมลินีนกร
พฺรหฺมทตฺเต รชฺชํ การณเต สงฺโข นาม พฺรหฺมโณ อทุโธ
มหทฺธโน มหาโปกโก ปหฺตฺวิตฺตฺปกรโณ ปหฺตฺธนธณฺยสฺวณฺนรชโต
จตุสฺส นกรทฺวาเรสฺส นกรมชฺเฒ นีเวสนทฺวาเร จาติ นสฺ
จฺานสฺ [๑] ทานสาลาโย การเตตฺวา เทวสิกํ นสฺตสฺสทฺสทานิ
วิสฺสชฺเชนฺโต กปณทฺธิกาทินํ มหาทานัน ปวตฺเตสิ ฯ โส
เอกทิวสํ จินฺเตสิ อหํ เกเห ธเน จิเณ ทานัน ทาคฺคํ น
สทฺทฺธิสฺสามิ อปริกฺขิเณเยว ธเน นาวาย สฺวณฺณญฺมิมิ คนฺตฺวา
ธนํ อหริสฺสามิตีติ ฯ โส นาวํ พนฺธาเปตฺวา ภณฺทสฺส
ปฺราเปตฺวา ปุตฺตทฺหาริ อามนฺเตตฺวา ยาว อหํ อากจฺฉามิ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ฉาติ ทิสฺสตีติ ฯ

*เล่มที่ 32 สงขพราหมณชาติกั หน้า 498

ดาว เม ทานั อนุปัจฉินุทิตวา ปวตเตยยาถาติ วตุวา ทาส-
กมมกรปริวโต จตตัม อาทาย อุปาหนั อารุยห มชณนุติกสมเย
ปญฺญคามากิมุโข ปายาสี ฯ ตสฺมี ขณเ คนฺธมาทเน เอโก
ปัจเจกพุทฺโธ อวชฺเชตฺวา ตั ธนาหฺรณตฺถาย คจฺจนตัม ทิสฺวา
มหาปุริโส ธนั อหริตฺถุ คจฺจติ ภวิสฺสติ นุ โข อสฺส สมฺมุตฺเท
อนฺตราย โนติ อวชฺเชตฺวา ภวิสฺสติติ ญตฺวา เอส มั
ทิสฺวา จตฺตลฺลจ อุปาหนญจ มยฺหํ ทตฺวา อุปาหนทานสฺส
นิสฺสนุเทเน สมฺมุตฺเท ภินฺนาย นาวาย ปติฏฺฐิ ลภิสฺสติ กริสฺสามิสฺส
อนุคฺคหนฺติ อากาเสนาคนฺตฺวา ตสฺส อวิหฺวเร โอตริตฺวา จณฺท-
วาทาตเปเน องฺการสทิสฺ อุนฺหํ วาลุกั มทฺทนฺโต ตสฺส อภิมุโข
อาคมิ ฯ

โส ตั ทิสฺวาว ปุณฺณกฺเขตตัม เม อากตัม อชฺช มยา
เอตฺถ ทานพิชฺ ไรเปตฺถุ วญฺญตฺติติ ตฺถุจฺจิตฺโต เวเคน อุปสงฺกมิตฺวา
ตั วนฺทิตฺวา ภนฺเต มยฺหํ อนุคฺคหณตฺถาย โถกั มคฺคา
โอกฺกมฺม อิมั รุกฺขมฺมูลิ อุปคจฺจถาติ(๑) วตุวา ตสฺมี รุกฺขมฺมูล
อุปสงฺกมฺนฺเต รุกฺขมฺมูล วาลุกั อสฺสาเปตฺวา อุตฺตราสงฺกั
ปญฺณเปตฺวา ปจฺเจกพุทฺธั [๒] วนฺทิตฺวา วาสิตปริสวาเวเน อุตฺเทน
ปาเท โชริตฺวา คนฺธเตเลน มกฺเขตฺวา อตฺตโน อุปาหนนา
โอมฺลจฺจิตฺวา ปุณฺณเขตฺวา(๓) คนฺธเตเลน มกฺเขตฺวา ตสฺส ปาเทสุ
๑. ม. อุปสงฺกมถาติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร นิสฺสาเปตฺวาติ
ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. ปปฺโฝญฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปตวณณนา หน้ 499

ปฏิมุจติววา ฆนเต อีมา อุปาหนา อารุห ฃตต์
 มตถเก กตววา ฃจณณตติ ฃตตอุปาหนั อทาสี ๗ โส ตสฺส
 อนุคฺคหณตถาย ตั กเหตุววา ปสทสัฏฐณตถั ปสฺสนตสฺเสว
 เวหาสั อุปฺปติตววา(๑) ฃนุชฃาทนเมว อคมาสี ๗ โปชิสตฺโตปิ
 ตั ทิสฺวา อติปสนุจติโต ปฏฺนั ฃนุตววา นาวั อภีรุหิ ๗
 อถสฺส มหาสมุทฺทํ ปฏฺปิณนสฺส สตตเม ทิวเส นาวา
 วิวรมทาสี ๗ อุทกั อุตฺตสิณจิติ นาสกขีสุ ๗ มหาชโน
 มรณภยภีโต อตตโน อตตโน เทวตโย นมสฺสิตววา มหาวิรวั
 วิรวิ ๗ มหาสตุโต เอกั อุปฏฺจกั กเหตุววา สกถสรีริ
 เตเลน มกเขตววา สปฺปิณา สทฺธี สกขรจณณั ยาวทตถั
 ขาทิตววา ตมปิ ขาทาเปตววา เตน สทฺธี กุปกสฺส ยญฺจิมตถกั
 อารุห อีมาย ทิสาย อมุหากั นครนุติ ทิสั ววฏฺจเปตววา
 มจจจณปปริปนถโต อตตณั โมเจนโต เตน สทฺธี อุตถมตถั
 อติกกมิตววา ปติ ๗ มหาชโน มหาวินาสั ปาปฺถิ ๗ มหาสตุโต
 ปน อุปฏฺจกณ สทฺธี สมุทฺทํ ตริตฺถุ อารภิ ๗ ตสฺส ตรนตสฺเสว
 สตต ทิวสา คตา(๒) ๗ โส ตสฺมิมปิ กาลे โลโณทเกน มุขั
 วิกขาลेतววา อุโปสถิโก อโหสิเยว ๗

ตทา ปน จตฺถิ โลกปาเลหิ มณิเมขลา นาม เทวธีตา สเจ

[๓]นาวาย ฆินฺนาย ติสรณคตา วา สีสสมปฺนนา วา

๑. ม. ปสฺสนตสฺเสวสฺส อุปฺปติตววา ๗

๒. ม. สตตโม ทิวโส ชาโต ๗ ๓. ม. เอตถนุตเร สมุทฺเทติ

ทิสฺสติ ๗

มาตาปีตูปตีเทวตา(๑) วา มนุสสา ทุกุขปฺปตฺตา โหนฺติ เต
 รกฺขเยยฺยาสีตี สมฺมุตฺเต อารกฺขนตฺถาย จปีตา โหตี ฯ สา
 อตฺตโน อีสฺสริเยน สตฺตทาหฺ(๒) ปมชฺชิตฺวา สตฺตเม ทิวเส สมฺมทฺ
 โอลเณตี สีลาจารสํยุตฺตํ สงขพราหฺมณํ ทิสฺวา อิมสฺส
 สตฺตโม ทิวโส สมฺมุตฺเต ปตฺตสฺส สเจ โส มริสฺสตี อตีวีย การยฺหํ(๓)
 เม ภวิสฺสตีตี ลํวีกุมาเนทฺทยา หุตฺวา เอกํ สุวณฺณปาฏี
 นานคฺครสทึพฺพโกชนสฺส ปฺปรตฺวา วาตเวเคน ตตฺถ คนฺตฺวา
 ตสฺส ปฺปรโต อากาเส จตฺวา พราหฺมณ ตฺวํ สตฺตทาหํ
 นีราหาโร อิมํ ทึพฺพโกชนํ ภูณฺชาติ อาท ฯ โส ตํ โอลเณตฺวา
 อปเนหิ ตว ภตฺตํ อหํ อฺโปสตีโกตี อาท ฯ อถสฺส อฺปฏฺจาโก
 ปจฺจโต อากจฺจนฺโต(๔) เทวตํ อทิสฺวา สทฺทเมว สุตฺวา อຍ
 พราหฺมโณ ปกตึสฺสุมาโล สตฺตทาหํ นีราหารตฺาย ทุกฺขิตฺโต
 มรณฺภเยน วิปฺลปตี มณฺเณ อสฺสาเสสฺสามิ นนฺติ จินฺเตตฺวา
 ปจฺมํ คาถมาห

[๑๓๕๗]พหุสฺสุโต สุตฺตมฺโมสิ สงฺข

ทึฏฺจา ตยา สมณพราหฺมณา จ

อถกฺขณฺเ ทสฺสยเส วิลาปี

อณฺโณ นฺุ โก เต ปฏฺมิตฺโก มยาคิ ฯ

ตตฺถ สุตฺตมฺโมสีตี ชฺมฺโมปี ตยา ชฺมฺมิกสมณพราหฺมณานํ

๑. ม. มาตาปีตูปฏฺจาภา ฯ ๒. ม. สตฺตทาหฺมณฺภูตฺวา ฯ

๓. ม. การยฺหา ฯ ๔. ม. อากโต ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 501

สนฺตึเก สุโต ฯ ธิฏฺฐาติ เตสํ ปจฺจเย ททฺนฺเตน เวยฺยาวจฺจํ
กโรนฺเตน ฆมฺมิกสมณพฺรหฺมณา จ ตยา ธิฏฺฐา เอวํ กโรนฺโตปี(๑)
ปสฺสนฺโตปี เต น ปสฺสตีเยว ฯ อถกฺขณฺเต อถ อกฺขณ
สฺลลเปนฺตสฺส กสฺสจฺจ อภาวน วจนฺตสฺส อโนกาเส ฯ
ทสฺสยเสติ อหํ อุโปสฺถโกติ วทฺนฺโต วิลาปี ทสฺเสสิ ฯ
ปฏฺิมนฺตโกติ มยา อลฺโหล โก ตว ปฏฺิมนฺตโก วจนฺทายโก(๒)
กึการณา เอวํ วิลปฺสึตี ฯ

โส ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา อิมสฺส สฺวา เทวตา น ปญฺญาติ
มณฺเฑติ จินฺเตตฺวา สมฺม นานํ มรณฺภยสฺส ภายามิ อตฺถิ
ปน เม อลฺโหล ปฏฺิมนฺตโกติ วตฺวา ทฺติยํ คากมาห

[๑๓๕๘]สุพฺภา(๑) สุภา สุปฺปฏฺิมนฺตกมฺพุ(๔)

ปคฺคยฺห โสวณฺณมยฺย ปาฏฺิยา

ภฺยชฺสฺส ภคฺตํ อิติ มํ วเทติ

สทฺธา วิตฺตา(๕) ตมฺหํ โนติ พุรฺมีติ ฯ

ตตฺถ สุพฺภาติ สุภฺมุขา ฯ สุภาติ ปาสาทิกา
อุตฺตมรฺูปชฺรธา ฯ สุปฺปฏฺิมนฺตกมฺพุติ มฺกุกสุวณฺณาลงฺการา ฯ
ปคฺคยฺหาติ สุวณฺณปาฏฺิยา ภคฺตํ คเหตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ฯ สทฺธา
วิตฺตาติ สทฺธา เจว ตฺถุจฺจิตฺตา จ ฯ สทฺธา วิตฺตฺนฺตฺปี (๖)

๑. ม. อกโรนฺโต หิ ฯ ๒. ม. ปฏฺิวจนฺทายโก ฯ

๓. ม. สุพฺภู ฯ ๔. ม. ...กมฺพุ ฯ ๕. สึ. ย. จิตฺตา ฯ

๖. ม. สทฺธํ จิตฺตฺนฺตฺปี ฯ

*เล่มที่ 32 สงขพราหมณชาตกั หน้า 502

ปาโจ ๑ ตสฺสตุโธ สทฺธาติ สทฺทหนฺตํ ๑ วิตฺตุนฺต(๑)

ตุฏฺฐจิตฺตํ ๑ ตมฺหํ โนติ ตํ อหํ เทวตํ อุโปสถิกคฺคตา

ปฏิกฺขิปนฺโต โนติ พุรฺมึ น วิสฺปามี สมฺมาติ ๑

อถสฺส โส ตติยํ คาถมาห

[๑๓๕๕]เอตาทิสํ พฺราหมณ ทิสฺวาน ยกฺขํ

ปฺจฺจเยย โปโส สุขฺมาสีสฺมาโน(๒)

อฏฺฐเจหิ นํ ปณฺชติกาภิปฺจฺจ

เทวี นฺติ ตฺวํ อุตฺ มานูสีติ ๑

ตตฺถ สุขฺมาสีสฺมาโนติ เอตาทิสํ ยกฺขํ ทิสฺวา อตฺตโน

สุขํ อาสีสฺนฺโต ปณฺชติโธ ปฺริโส อมฺหากํ สุขํ ภวิสฺสตี น

ภวิสฺสตีติ ปฺจฺจเยย ๑ อฏฺฐเจหิ อุตฺกโต อฏฺฐหนฺตาคารํ(๓)

ทสฺเสนฺโต อฏฺฐเจหิ ๑ ปณฺชติกาภิปฺจฺจติ ปณฺชติโก หุตฺวา

อภิปฺจฺจ ๑ อุตฺ มานูสีติ อุตฺทาหุ มหิทฺธิกา มานูสี ตฺวานฺติ ๑

โพธิสฺสโต ยุตฺตํ กเถตีติ ตํ ปฺจฺจนฺโต จตฺตถํ คาถมาห

[๑๓๖๐]ยํ ตฺวํ สุขฺเนาภิสฺเมกฺขเส มํ

ภฺยชฺสสุ ภคฺตํ อิติ มํ วเทสิ

ปฺจฺจามิ ตํ นาริ มหฺนฺภาเว

เทวี นฺติ ตฺวํ อุตฺ มานูสีติ ๑

ตตฺถ ยํ ตฺวานฺติ ยสฺมา ตฺวํ สุขฺเนน มํ ๑ อภิสฺเมกฺขเสติ

๑. ม. จิตฺตุนฺติ ๑ ๒. ม. สุขฺมาสีสฺมาโน ๑ ๓. สุขฺมาสฺสาโน ๑

๓. ม. อฏฺฐานาคารํ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณา หน้ 503

ปยจกขุณา โอโลเกสึ ๑ ปุจณามิ ตนุติ เตน การณน ตั
ปุจณามิ ๑

ตโต เทวตา(๑) เทว คาถา อภาสึ

[๑๓๖๑]เทวี อหิ สงข มหานุภาวา

อิธาคตา สาครวาริมชเม

อนุกมปิภา โน จ ปทฎจิจิตตา

ตเวว อตุถาย อิธาคตาสมิ ๑

[๑๓๖๒]อิธนุนปานั สยนาสนนจ

ยานานิ นานาวิวิธานิ สงขx

สพพสส ตุยาหิ ปฎิปาทยามิ

ขัณญจิ ตุมหิ มนสาภิปตติตุนติ ๑

ตตุถ อิธาคิ อิมสุมิ สมุทเท ๑ นานาวิวิธานิตี พหุนิ จ
อนกปปรการานิ จ หตุถิยานอสุสยานาทีนิ อตุถิ ๑ สพพสส
ตุยาหนุติ ตสส อนนปานาทีโน สพพสส สามิกิ กตุวา
ตุนเต อนนปานาที ปฎิปาทยามิ ททามิ ๑ ขัณญจิติ อณณมปิ
ขัณญจิ ตว มนสา อิจจิตตัม ตัม สพพเต ทมมิตติ ๑

ตัม สุตวา มหาสตุโต อัย เทวตา สมุททปิฎเจ มยุหิ
อิทลจิทลจ ทมมิตติ วทติ กิ นุ โข เอสา มยา กเตน
ปุลลณกมเมน ทาคูกามา อูทาหุ อตุตโน พเลน ปุจณิสสามิ ตาว
๑. ม. เทวธีตา ๑

*เล่มที่ 32 สงขพราหุณชาติกั หน้ 504

นนุติ จินุเตตวา ปุจันุโต สตุตมัม คากมาห

[๑๓๖๓]ยัณิณุจิ ยัณุจณุจ หุตุณุจ มยัหิ

สพพสุส โน อัสสุรา ตวั สุกตุเต

สุสุโสณิ สุปภา สุวิลากรมชเม(๑)

กิสสุ เม กรมมสุส อัย วิปาโกติ ๗

ตุตุต ยัณุจันุติ ทานวเสน ยชิตั ๗ หุตุนุติ อานุนนปาหุนวเสน

ทินุนั ๗ สพพสุส โน อัสสุรา ตวนุติ ตสุส อมหากั

ปุลณกรมมสุส สพพสุส(๒) ตวั อัสสุรา อิมสุส อัย วิปาโก

อิมสุส อยณุติ ชานิตุ(๓) สมตุถาติ อตุโถ ๗ สุสุโสณิ

สุนุทรอรุรลภชเม ๗ สุปภาติ สุนุทรกรมเก ๗ สุวิลากรมชเมติ

สุณุจวิลลคิตตนมชเม ๗ กิสสุ เมติ มยา กตกรมเมสุ กิสสุ

กรมมสุส อัย วิปาโก เยนานั อปปฏิณุเจ มหาสมุทุเท ปฏิณุจ

ลภามีติ ๗

ตุ สตุวา เทวธีตา อัย พราหุณโน ยนุเตน กุสलगम्मัม

กตุ ตมหิ ชานามีติ สลณาย ปุจันุติ มณุเว กเถสุสามิ

ทานิสุสาติ [๔] กเถนุติ อณุจรัม คากมาห

[๑๓๖๔]จम्मเม ปเถ พราหุณ เอกริกุญุ

อุจम्मณุปาทำ(๕) ตลิตั กิลนุตุ

๑. ม. สุปกรม สุวิลลคกรมชเม ๗ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ๗

๓. ม. พยากริตุ ๗ ๔. ม. เอตุถนุเตร ตนุติ ทิสสุติ ๗

๕. ส. อัสสุณุจปาทำ ๗

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 505

ปฏิบัติสข อูปาหนานิ(๑)

สา ทกขินา กามทหา ตวชชาติ ๗

ตตถ เอกภิกขุนติ ตั(๒) ปจเจกพุทฐิ สนุชายาห ๗

อุคฆณฎปาทนติ อุณหวาลุกาย ฆณฎิตปาทำ ๗ ตลิตนติ

ปิปาสิต ๗ ปฏิปาทยิติ ปฏิปาทยิติ ปฏิปาเทสิ โยเชสิติ

อตโต ๗ กามทหาติ สพุพกามทายิกา ๗

ตี สุตวา มหาสตุโต เอวรูเปปี นาม อปปฏิภูเจ

มหาสมุเท มยา ทินัน อูปาหนทานิ มม สพุพกามททำ ชาตี

อโห สุตินัน เม ปจเจกพุทฐิสส ทานนติ ตฎจจิตโต นวมิ

กาธมาห

[๑๓๖๕]สา โหตุ นาวา ผลฎปปนา

อนวสุสุตา เอรกवादยตุตา

อณลสส ยานสส น เหตุถ ฎมิ

อชเชว ม โมลินิ ปาปยสุสุติ ๗

ตสสตุโต เทเวเต เอวิ สนุเต มยหิ เอกิ นาว มาเปหิ

ชุททกั ปน เอกิ โทณิปปมาณิ นาว (๑) มาเปหิ ยิ ปน มาเปสสสิ

สา โหตุ นาวา พหุหิ สุลิพุพิเตหิ ผลเกหิ อูปปนา

อุทกปปเวสนาภาเวน อนวสุสุตา เอรกเวน สมมา คเหตุวา

คจณนเตน วาเตน ปยุตุตา จเปตุวา ทิพพนาวิ อณลสส ยานสส

๑. สิ. ยู. อูปาหนานิ ๗ ๒. ม. เอกิ ๗ ๓. ม. เอกิโทณิกนาว ๗

*เล่มที่ 32 สงขพราหมณชาตกั หน้า 506

เอตถ ภูมิ นตฺถิ ตาย ปน นาวาย(๑) อชฺเชว มํ โมลินีนคร
ปาหีสิตฺติ(๒) ฯ

เทวตา ตสฺส วจันํ สุตฺวา ตุฏฺฐจิตฺตา สตฺตรตนมยํ นาวํ
มาเปตี ฯ สา ทิมโต อฏฺฐอุสฺสา อโหสิ วิตุถารโต จตุอุสฺสา
คมภีรโต วิสฺตยภูจิกา ตสฺสา อินฺทนีลมนมียา ตโย กุปกา ฯ
โสวณฺณมยานิ โยตฺตานิ รชตมยานิ สิตฺตตานิ(๓) โสวณฺณมยาเนา
ผิยาริตฺตานิ อเหตุํ ฯ เทวตา ตํ นาวํ สตฺตุนันํ รตนานํ
ปฺเรตฺวา พฺราหฺมณํ อาลึงฺกิตฺวา อลงฺกตนาวย อาโรเปตี ฯ
อุปฏฺฐากํ ปนสฺส น โอลเกตี ฯ พฺราหฺมโณ อตฺตนา
กตกลยาณโต ตสฺส ปตฺตี อทาสี ฯ โส อนฺุโมทิตี ฯ ตทา
เทวตา ตมฺปิ อาลึงฺกิตฺวา นาวาย ปตฺติฏฺฐเปตี ฯ อถ นํ นาวํ
โมลินีนครํ เนตฺวา พฺราหฺมณสฺส ฆเร ฐนํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา
อตฺตโน วสฺนภูจฺจานเมว อคมาตี ฯ

สตฺถา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา

[๑๓๖๖]สา ตุฏฺฐจิตฺตา(๔) สุมฺนา ปตฺตีตา

นาวํ สฺวจิตฺตํ อภินิมฺมินิตฺวา

อาทาย สงฺขํ ปฺริเสน สทฺธิ

อุปานยีนฺครํ สาธฺมมฺนฺติ

อิมํ โอสานคาถํ อภาสี ฯ

๑. ม. ทิพพนาวยฯ ๒. ม. ปาปยสฺสูติ ฯ

๓. ม. ปตฺตานี ฯ ๔. ม. ตตฺถ วิตฺตา ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณา หนา 507

ตตถ สาคิ ภิกขเว สาค เทวตา ตตถ สมุทุมชเฒ ตสส
วณั สุตวา ตุกฺขสงฆาตย(๑) ปิตยา สมณนาคตา(๒) ๑ สุมนาติ
สุนุทรมนา ปาโมชเชน ปหิตจิตฺตา(๓) หุตวา วิจิตฺรนาวิ นิมฺมินิตฺวา
พฺราหฺมณั ปรีจาริเกน สทฺธิ อาทาย ๑ สาธุรมฺมุนฺติ อติรมณียั
นคฺริ อุปานยิ ๑

พฺราหฺมโณปิ ยาวชิวํ อมิตฺรณั เกหํ อชฺฉาวสนฺโต
ทานั ทตฺวา สิลั รกฺขิตฺวา ชิวิตฺปรีโยसानเน สปริโส เทวนคฺริ
ปุเรติ ๑

สตุถา อิมั ชมฺมเทสนั อahrtิตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานะติ ๑ สจฺจปรีโยसानเน อุปาสโก โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิ ๑ ตทา เทวตา อุปฺปลวณณา อโหสิ อุปฺภูจากริปรีโส
อานนุโท สงฺขพฺราหฺมโณ ปน อหเมวาทิ ๑

สงฺขพฺราหฺมณชาตกั จตฺตถึ ๑

๑. ม. วิตฺติสงฺฆาตย ๑ ๒. ม. สมณนาคตตฺตา วิตฺตา ๑

๓. ม. ปตีตจิตฺตา ๑

จุกลโพธิชาตัก

โย เต อิมั วิสาลกุกินนุติ อิทั สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
เอกั โกธนภิกขุ อารพุก กเถสิ ๑

โส กิร ภิกขุ นียยานิเก พุทฐสาสเน ปพพิชิตวาปี
โกธั นิคुकเหตุ นาสกุกิ ๑ โกธโนว อโหสิ อูปายาสพหุโล ๑
อปุปมิปี วุตโต สมานอ อภิสชชิ กุปปี พยาปชชิ ปติภูจียิติ ๑
สตุถา ตั ตสส โกธนภาวั สตุถวา ปุกโกสาเปตวา สจจ
กิร ตวั ภิกขุ โกธโนติ ปุจจิตวา สจจ ภนุเตติ วุตเต
ภิกขุ โโกธ นาม วาเรตพโพ เอวรูปโป หิ อิช โลเก จ
ปรโลเก จ อตุถการโก(๑) นาม นตุถิตวั นิกโกธสส พุทฐสส
สาสเน ปพพิชิตวา กสุมา กุชฌสิ โปราณกปณชิตา หิ
พาหิรกสาสเน ปพพิชิตวาปี โกธั น กรีสูติ วตุถวา อติต
อาหริ

อติเต พาราณสิยั พุรหุมทตเต รชชั การเนเต อณุณตรสมิ
กาสิณิกเม เอโก พุราหุมโณ อทุโร มหทุธโน มหาโกโก
อปุตตโก อโหสิ ๑ ตสส พุราหุมณิ ปุตตัม ปตุเถติ ๑ ตทา
โพธิสตุโต พุรหุมโลกา จวิตวา ตสสา กุกุณิยั นิพพิตุติ ๑
ตสส นามคुकหนทิวเส โพธิกุมารอติ นามิ กรีสู ๑ ตสส
วยปุตตกาเถ ตกุกสิลั คนตุถวา สพพิสิปปานิ อุกुकณหิตวา
๑. ม. อนตุถการโก ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 509

ปัจจุฉตสฺส อนิจฺจมานสฺเสว มาตาปีตโร สมานชาติกั
กุมาริกั อาเนสิ์ ฯ สปิ พุรหุํโลกา จุตาว อุตฺตมรูปฺชรา
เทวจฺรปฏฺิภาคา ฯ เตสิ์ อนิจฺจมานญฺเวยว อญฺจมญฺญั
อวาวหิวิหาหิ์ กรีสิ์ ฯ อุภินฺนมฺปิ ปน เตสิ์ กิเลสสมุททาจาโร
นาม น ญฺตปฺพุโพ สราควเสน อญฺจมญฺญสฺส โอลอกนั นาม
นาโหสิ์ สฺปิเนปิ เมถุนชฺมโม นาม น ทิฏฺฐปฺพุโพ เอวั
ปริสุทฺทชฺสีตา อเหสิ์ ฯ

อถาปรภาเค มหาสตุโต มาตาปีตฺตฺส กาลกเตสฺส เตสิ์
สรีริกิจฺจํ กตฺวา ตั ปกโกสิตฺวา ภาทฺเต ตฺวั อิมิ์ อสิ์ติโกฏฺฐนั
กเหตุวา สฺสฺเชน ชีวาหิ์ติ อาห ฯ ตฺวั ปน อญฺยปฺตฺตาติ(๑) ฯ มยฺหิ์
ชเนน กิจฺจํ นตฺถิ หิมนตฺปฺปเทสิ์ ปวิสิตฺวา อสิ์ปพฺพชฺชั
ปพฺพชิตฺวา อตฺตโน ปติฏฺฐั กริสฺสสามิ์ติ ฯ กิ์ ปน อญฺยปฺตฺต
ปพฺพชฺชา นาม ปุริสานญฺเวยว วญฺญตฺติ์ติ์ ฯ อิตฺถินมฺปิ วญฺญตฺติ
ภาทฺเตติ์ ฯ เตนหิ์ อหิ์ ตยา ฉทฺทฺทิตฺติ์ เขฬิ์ น คณฺหิ์สฺสามิ์
มยฺหมฺปิ ชเนน กิจฺจํ นตฺถิ อหฺมฺปิ ปพฺพชิสฺสามิ์ติ์ ฯ สาธุ
ภาทฺเตติ์ ฯ เต อุโภปิ มหาทานานิ ทตฺวา นิกฺขมิตฺวา รมณิ์เย
ญฺมิภาเค อสฺสํ กตฺวา ปพฺพชิตฺวา อญฺญาเย(๒) ผลาผลเอหิ์
ยาเปนฺติ์ ตตฺถ ทสมตฺตานิ์ สัวจฺจรานิ์ วสิ์สิ์ ฯ ฌานมฺปน
๑. ม. กิ์ กริสฺสสฺส ตฺมฺเห ปน อญฺยปฺตฺตาติ์ ฯ
๒. ม. อญฺญาจริยาเย ฯ

*เล่มที่ 32 จุลลโพธิชาตกั หน้า 510

เนลั น ดาว อุปุชชติ ๗ เต ตตุถ ปุพพชชาสุเขเนว ทส
ถัวจุเร วสิตุวา โถณมุพิลเสวนตุถาย ชนปทจาริกั จรุตตา
อนุปุพเพน พาราณสี ปตุวา ราชยุยานเน วสิสุ ๗

อถกทิวสิ ราชาอุยยานปาลั ปณณาการั อาทาย อาคตั
ทิสวา อุยยานกัพิ กัพิสสามิ อุยยานั โสเชหิติ วตุวา เตน
โสริตั สชชิตั อุยยานั มหนเตน ปริวารเนน อคมาสิ ๗ ตสุมิ
ขณ เต อุโกปี ชนา อุยยานสส เอกสุมิ ปสเส ปุพพชชาสุเขน
วิตินาเมนตุตา นิสินนา โหนติ ๗ อถ ราชา อุยยานเน วิจรนุโต
เต อุโกปี นิสินนเก ทิสวา ปรมปาสาทิกั อุตตมรูปชร
ปริพพชชิกั โอลเณนุโต ปฎิพทชจิตุโต อโหสิ ๗ โส กิเลสวเสน
กมุเปนุโต ปุจฉิสสามิ ดาว อัย ปริพพชชิกา อิมสส กิ โหตีติ
โพธิสตุตตั อุปสงกมิตวา ปุพพชชิต อยนเต ปริพพชชิกา กิ
โหตีติ ปุจฉิ ๗ มหาราช กิณจิ น โหติ เกวลั เอกปุพพชชาย
ปุพพชชิตา อปีจ โข ปน เม กิหิกาลे ปาทปริจาริกา
อโหสีติ ๗ ตั สตุวา ราชา อัย กิร ตสส กิณจิ น โหติ
อปีจ โข ปน กิหิกาลे ปาทปริจาริกา กิรสส อโหสี สเจ
ปนาหิ อิมิ อิสสรियเพลน กเหตุวา คจเจยัย กิ นุ โข เอส
กิสสตี ปริคคณหิสสามิ ดาว นนุติ จินเตตุวา อุปสงกมิตวา

*เล่มที 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 511

[๑๓๖๗]โย เต อิม วิสาถกขี ปิย สีสลหาสินี(๑)

อาทาย พลา กจฺเจยฺย กิ นฺ กยราสี พุราหุมนชาติ ๑

ตตฺถ สีสลหาสินีนฺติ มนุทหสิตหาสินี ๑ พลา กจฺเจยฺยชาติ

พลกฺกาเรน อาทาย กจฺเจยฺย ๑ กิ นฺ กยราสีติ ตสฺส ตฺว

พุราหุมน กิ กรยฺยาสีติ ๑

อถสฺส ถถิ สุตฺวา มหาสตุโต พุติยิ คาทมาห

[๑๓๖๘]อุปฺปชฺช(๒) เม น มฺลฺเจยฺย น เม มฺลฺเจยฺย ชีวโต

รชฺช วิปฺลา วุฏฺฐิ จิปปเมว นีวารยติ ๑

ตสฺสตุโต มหาราช สเจ อิมิ คเหตุวา กจฺจนฺเต กิสฺมิลฺลิจิ

มม อพฺกนฺตเร โกโร อุปฺปชฺชชยฺย โส เม อนฺโต อุปฺปชฺชิวา

น มฺลฺเจยฺย ยาวาหิ ชีวามิ ตาว เม น มฺลฺเจยฺย นาสฺส

อนฺโต ฆนสนฺนิวาเสน ปติฏฺฐาตุํ ทสฺสามิ อถ โข ยถา

อุปฺปนฺนํ รชฺช วิปฺลา เมฆวุฏฺฐิ จิปปิ นีวารยติ ตถา จิปปิ(๓)

เมตฺตภาวนาย นิกฺคเหตุวา วาเรยฺยามีติ(๔) ๑

เอว มหาสตุโต สีหนาทิ นทิ ๑ ราชา ปนฺสฺส ถถิ

สุตฺวาปิ อนฺทพาลตาย ปฏฺิพฺพุธฺ อตฺตโน จิตฺตํ นีวารยตุํ

อสกฺโกนฺโต อถยตฺร อมจฺจ อานาเปสิ อิมิ ปริพฺพาชิกิ

๑. ม. สมฺหิตภาสินี ๑ ส. ย. สมฺมิลลภาสินี ๑

๒. สมฺมิลลภาสินี ๑ ๒. ส. ย. อุปฺปชฺช ๑ ส. ม. อุปฺปชฺช ๑

๓. ม. จิปปเมว นํ ๑ ๔. ม. วาเรยฺยามีติ ๑

*เล่มที่ 32 จุลลโพธิชาตกั หน้ 512

ราชนิเวสนัน เนหิตี ๑ โส สาฐติ ปฏิสฐิตฺวา อธมโม
โลเก วตฺตติ อยฺยตฺตฺนติ อาทีนึ วตฺวา ปรีเทวมานญเณว ตํ
อาทาย ปายาสี ๑ โพธิสฺสโต ตสฺสา ปรีเทวนสทฺทํ สฺตฺวา
เอกวาริ อโโลเกตฺวา ปฺน น อโโลเกสิ ๑ ตํ โรทฺนตี ปรีเทวนตี
ราชนิเวสนัน นยีสฺ ๑ โสปี พาลราชา(๑) อฺยฺยานเ ปปญฺจํ อกฺตฺวา
สีฆํ สีฆํ คนฺตฺวา ตํ ปรีพฺพาชิกํ ปกฺโกสาเปตฺวา มหนฺเตน ยเสน
นิมนฺเตสิ ๑ สวา ปน ยสฺส อคฺฉํ ปพฺพชฺชายเวย จ คฺฉํ
กเถสิ ๑ ราชวา เกนจิ ปรียาเณน ตสฺสา มนํ อลภฺนโต ตํ
เอกสมิ กพฺเภ การตฺวา จินฺเตสิ อยฺย ปรีพฺพาชิกา (๒)สีลวตี
กฺลฺยาณธมฺมา เวยฺรูปํ ยสํ น อิจฺฉติ โลปี ตาปโส เวยฺรูปํ
มาตุคามํ กเหตุวา กจฺฉนฺเต กุชฺฉิตฺวา อโโลกิตมตฺตมฺปิ น อกาสิ
ปพฺพชิตา โข ปน พหุมายา โทหนฺติ กิณฺจึ ปโยเชตฺวา อนตฺตมฺปิ
เม กรยฺย กจฺฉามิ ตาว ชานามิ กิ กโรนฺโต นิสินฺโนติ
สณฺจฺจารตฺ อสฺกโกนฺโต อฺยฺยานํ อคฺมาสิ ๑ โพธิสฺสโตปี
จิวริ สิปฺพนฺโต นิสิตฺ ๑ ราชวา มนฺทปรีวาโร มหาปทสทฺทํ
อกโรนฺโต สฉิกํ อฺปฺสงฺกมิ ๑ โพธิสฺสโต ราชานํ อนโโลเกตฺวา
จิวรเมว สิปฺพิ ๑ ราชวา อยฺย กุชฺฉิตฺวา มยา สทฺธี น
สฺลลปตีติ มลฺลมาโน อยฺย กฺฎฺตาปโส โกธสฺส อฺปฺปชฺชิตฺุ น
ทสฺสามิ อฺปฺปนฺนมฺปิ น จิปปเมว นิคฺคหิสฺสามิติ ปจฺมเมว
๑. ม. พาราณสีราชา ๑ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺติ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 513

คชชิตฺวา อิทานึ โกธเนน ถทุโร หุตฺวา มยา สทฺธี น

สลลปตฺตีตึ สณฺณาย ตตฺถึ คากมาห

[๑๓๖๕] ยึ นุ ปุพฺเพ วีกตฺถึโต(๑) พลมหึว อปฺสฺสึโต

สวาชช ตฺถึหึกโต ทานึ สงฺมาภึ สึพฺพมจฺจสึตึ ๑

ตตฺถ พลมหึว อปฺสฺสึโตตึ พลนึสฺสึโต วึย หุตฺวา ๑

ตฺถึหึกโตตึ กิลฺลจึ อวทนฺโต ๑ สึพฺพมจฺจสึตึ สึพฺพนฺโต

อจฺจสึ ๑

ตึ สุตฺวา มหาสตุโต อยึ ราชา โกธเวสน มํ นาลปตฺตีตึ

มณฺณตึ กเถสฺสามึ ทานึสฺส อฺปฺปนฺนสฺส โกธสฺส วสึ อคตทาวนฺตึ

จึนฺเตตฺวา จตฺตฺถึ คากมาห

[๑๓๗๐] อฺปฺปชฺชึ เม น มณฺณจึตฺถ น เม มณฺณจึตฺถ ชึวโต

รชฺว วึปฺลลา วุฏฺจึ จึปฺปเมว นึวารยึนฺตึ ๑

ตสฺสตุโต มหาราช อฺปฺปชฺชึ เม อฺปฺปชฺชึตฺวา น ปฺน(๒) เม

มณฺณจึตฺถ นาสฺส ปวึสึตฺวา หทเย จาคุ อทาสึ อึตึ สึ มม

ชึวโต น มณฺณจึตฺถ รชฺว วึปฺลลา วึย จึปฺปเมว นึวารยึนฺตึ(๓) ๑

ตึ สุตฺวา ราชา กึนฺนุ โข เอส โกธเมว สนฺธาย

วทตึ อฺทาทุ อณฺณํ กิลฺลจึ สึปฺปึ สนฺธาย กเถตึ ปุจฺจึสฺสามึ

ตาว นนฺตึ จึนฺเตตฺวา ปุจฺจึนฺโต ปณฺจมํ คากมาห

๑. ม. วีกตฺถึโต ๑ ๒. ม. อฺปฺปชฺชึ เม น อฺปฺชฺชึ น ปน ๑

๓. ม. รชฺ วึปฺลลา วุฏฺจึ วึย จึปฺปเมว นํ นึวารยึนฺตึ ๑

*เล่มที่ 32 จุลลโพธิชาตกั หน้า 514

[๑๓๗๑]กิเเต อุปฺปชฺชิ โน มุญฺจิ กิเเต น มุญฺจิ ชีวโต
 รชัว วิปฺลลา วุญฺจิ กตมํ ตุวํ นิวารยิตฺติ ฯ
 ตตฺถ กิเเต อุปฺปชฺชิ โน มุญฺจิตฺติ กิเ ตว อุปฺปชฺชิ เจว
 น มุญฺจิ ฯ

ตํ สุตฺวา โพธิสตุโต มหาราช เหวํ โโกโธ อนเกาทีนโว
 มหาวินาสตาย โโกโธ เอโก(๑) มม อุปฺปชฺชิ อุปฺปนํ ปน
 เมตฺตาภาวนาย นิวาเรตีนฺติ โโกเช อาทีนโว ปกาเสนฺโต

[๑๓๗๒]ยมุหิ ชาเต น ปสฺสตี อชาเต สาธุ ปสฺสตี
 โส เม อุปฺปชฺชิ โน มุญฺจิ โโกโธ ทุมฺเมธโคจโร ฯ

[๑๓๗๓]เยน ชาเตน นนฺทนต์ อมิตฺตา ทุกฺขเมตีโน
 โส เม อุปฺปชฺชิ โน มุญฺจิ โโกโธ ทุมฺเมธโคจโร ฯ

[๑๓๗๔]ยสุมิญจ ชายมานสุมี สทตฺถํ นาวพฺพชฺชตี
 โส เม อุปฺปชฺชิ โน มุญฺจิ โโกโธ ทุมฺเมธโคจโร ฯ

[๑๓๗๕]เยนาภิกฺกุโต กุสฺสํ ชหาคี
 ปรกฺกเร วิปฺลลญฺจาปี อตฺถํ
 ส ภิมเสโน พลวา ปมทุทึ
 โโกโธ มหาราช น เม อมุญฺจิตฺต ฯ

[๑๓๗๖]กภูจฺสุมี มตฺถมานสุมี ปาวโก นาม ชายตี
 ตเมว กภูจฺ จทหตี ยสุมา โส ชายเต คินี ฯ

๑. ม. พหูอาทีนโว มหาวินาสตายโก เอโส ฯ

๒. ย. มนฺถมานสุมี ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 515

[๑๓๓๓]เอว มนุทสุส โปสสุส พาลสุส อวิชานโต

สารมภา ซายเต โโกโร โสปี เตเนว ทยหติ ฯ

[๑๓๓๔]อคุคีว ตินกฏสุมี โโกโร ยสุส ปวทุตติ

นิหียติ ตสุส ยโส กภาพกฺเขว จนฺทิมมา ฯ

[๑๓๓๕]อนินฺโท(๑) ฐุมเกตุว โโกโร ยสุสฺปสมฺมติ

อาปรฺติ ตสุส ยโส สุกฺกปฺกฺเขว จนฺทิมมาติ

อิมมา กถาอาห ฯ

ตตฺถ น ปสฺสตีติ อตฺตตฺถํปี น ปสฺสติ ปฺกเว ปรตฺถํ ฯ

สาธฺ ปสฺสตีติ อตฺตตฺถํ ปรตฺถํ อุกฺยตฺถํ สาธฺ ปสฺสติ ฯ

ทุมฺเมธโคจโรติ นิปฺปญฺณานํ อาธารภูโต กโรติ(๒)ฯ ทุกฺขเมสิโนติ

ทุกฺขํ อิจฺฉนฺโต ฯ สทตฺถนฺติ อตฺตโน อตฺถนฺตํ อตฺถโต เจว

ธมฺมโต จ วุฑฺฒี ฯ ปรกฺกเรติ วิปฺลํปี อตฺถํ อฺปฺปนฺนํ ปรโต

กาเรติ อปฺเนถ น เม อิมินา อตุโถติ วทติ ฯ ส ภิสมฺเสโนติ

โส อิมาย(๓) ภูษณฺนินฺยา มหติยา กิลฺลเสณาย สมฺนฺนาคโต ฯ

ปมทฺทีติ อตฺตโน พหุลภาเวน(๔) อฺพาเรปี สตุเต คเหตุวา อตฺตโน

วเส กรณฺน มทฺทนสมฺตฺโต ฯ น เม อมฺฤจฺติถาติ มม

สนฺติกา โมกฺขํ น ลภี ททเย วา ปน เม จิรี วิย

มฺหุตฺตํ ทริภาเวน น ปติฏฺฐยฺติถาติปี อตุโถ ฯ

กฏฺสุมี มตฺถมานสมฺนินฺติ อรณฺิสหิเตน มตฺถียมาเน ฯ

๑. ม. อนฺโธ ฯ ๒. ม. โคจโร ฯ ๓. ม. โส โโกโร ภิมาเย ฯ

๔. ม. พลวภาเวน ฯ

*เล่มที่ 32 จุลลโพธิษำตกั หนำ 516

มทฐมำนสุมนัฎปี ปำโจ ๗ ยสุมำติ ยโต ฏฐำ ชำยติ
ตเมว ทหติ ๗ คินีติ อकुติ ๗ พำลสุส อวิชำนโตติ พำลสุส
อวิชำนนุตสุส ๗ สำรมภำ ชำยเตติ อหัง ตวนุติ อากทฐมน-
วิกทฐมนั กโรนุตสุส กำนุตตุตริยลภขณำ สำรมภำ อรมันมตถนำ
วีย ปำวโก โภโร ชำยติ ๗ โสปี เตเนวำติ โสปี พำโล
เตเนว โภเชน ฏฐัง วีย อकुติรำ ทยหติ ๗ อนินุโท ฐุมเกตุวำติ
อนินุทโน อकुติ วีย ๗ ตสุสำติ ตสุส อธิวำสนภูนุติยำ
สมนุณำคตสุส ปุคกุลสุส สุกุกปกเข จนุโท วียลทุโร ยโส
อปรำปรี อ่ำปรีติ ๗

รำชำ มหำสตุตสุส ฐมมกถั สุตวำ ตุฎุโจ เอกั อมจัจ
อำนำเปตุวำ ปรีพพำชิกั อำนำรำนเปตุวำ ภนุเต นิกโกชตำย
เต(๑) อุภปี ตุมहे ปพพชชำสุเชน วิติรำมณุตำ อีธ อุตยำน
วสถ อหัง โว ฐมมิกำนภขำวณคุกุติ กิริสุสำมิตี วตุวำ
ขมำเปตุวำ วนุทิตุวำ ปกุกำนี ๗ เต อุภปี ตตุเถว วสึสุ ๗
อปรภำเค ปรีพพำชิกำ กำลมก่ำสิ ๗ โพธิสตุโต ตสุสำ
ก่ำลคตำย หิมวณุตั ปวีสิตุวำ อภินุณำ จ สมำปตุติโย จ
นินุพตุเตตุวำ จตุตรำโร พุรหุมวิหำเร ภำเวตุวำ พุรหุม-
โลกปรำยโน อโหสิ ๗

สตุถำ อิมั ฐมมเทสนั อำนำริตุวำ สจจำนี ปก่ำเสตุวำ
๑. ม. ภนุเต นิกโกชตำปส ๗

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 517

ชาตกั สโมธานนตี ๑ สจจปรโยसानเน โกรโน ภิกขุ อนาคามิผล
ปติฏฺฐหิ ๑ ตทา ปริพฺพชิกา ราหุลมาตา อโหสิ ราชา
อานนุโท ปริพฺพชโก ปน อหเมวาทิ ๑
จตุลโพธิชาตกั ปญจมี ๑

กณฺหที่ปายนชาตกั(๑)

สตุตทาหเมวาทินฺติ อิทํ สตุตฺตา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ
อุกุกณฺจิตภิกขุ อารพฺภ กเถสิ ๑ วตุตฺถ ปน กุสราจชาตเก(๒)
อาวีกวิสุตฺติ ๑

สตุตฺตา ตํ ภิกขุํ สจจํ กิร ตฺวํ ภิกขุํ อุกุกณฺจิตฺตีสิตฺติ
ปฺจุจฺจิตฺวา สจจนฺติ วุตฺเต ภิกขุํ โปราณกปณฺฑิตา อานุปฺปนเน
พฺพุเท พาทิรกปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อติเรกปณฺณาสวสุสานิ
อนภิรตา พุรหฺมจริยํ จรนฺตา หิโรตฺตปฺปเกทภเยน อตฺตโน
อุกุกณฺจิตภาวํ กสุสฺสจิ น กเถสุํ ตฺวํ กสุมา เอวรูเป
นินฺยยานิกสาสเน ปพฺพชิตฺวา มาทิสสุสฺส ครุโน พุทฺธสุสฺส สมฺมุเข
จตุวา จตุปฺริสมฺมุเข อุกุกณฺจิตภาวํ อาวีกโรสิ กิมตฺถํ อตฺตโน
หิโรตฺตปฺปํ น รกฺขสิตฺติ วตุวา อตฺตํ อารหิ

อตฺตเต วัสกรณฺเจ(๓) โกสมฺพิยิ [๔] โกสมฺพิโก นาม ราชา

๑. ส. มณฺฑายยชาตกั ๑ ๒. ม. กุสชาตเก ๑ ๓. ม. วัสกรณฺเจ ๑

๔. ม. เอตฺถนฺตเร นาม นคเรติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 กณหที่ปายนชาตกั หน้า 518

รชชั การเสถิ ฯ ตทา อญตตรสุมิ นิคเม เทว พุราหุณา
อสีติโกฏฐนิวิทวา อญตมณณั ปียสหายกา กามสุ โทสิ
ทิสวา มหาทานั ปวตเตตวา อุโกปี กามะ ปหาย มหาชนสุส
โรทนต์สุส ปรีเทวนตสุส จ นิกขมิตวา หิมวนต์ปฺปเทเส อสุสมปทั
กตวา ปพพชิตวา อุญญาจริยาย วณมูลผลาผลเนน ยาเปนต์า
ปณณาสวตฺตานี วสิสุ ฌานั อุปฺปาเทตฺตุนา สกฺขีสุ ฯ เต
ปณณาสวตฺตจฺเจเนน โลณมพิลเสวนต์ถาย ชนปทั จรนต์า
กาสิกฺกรฐั สมฺปาปฺณิสฺสุ ฯ ตตฺเรกสุมิ นิคมคามะ ที่ปายนตาปสฺต
กิหิสหาโย มณฺทพฺโย นาม อตฺถิ ฯ เต อุโกปี ตสฺส สนฺติกั
อคมฺสฺสุ ฯ โส เต ทิสวาว อตฺตมโน ปณณสาถั การตฺวา อุโกปี
จตุหิ ปจฺเจยหิ อุปฺภูทฺหิ ฯ เต ตตฺถ ตีณิ จตฺตาริ วสฺตานี
วสิตฺวา ตั อปาปฺจฺฉิตฺวา จาริกั จรนต์า พาราณสี ปตฺวา
อธิมุตฺติกสฺसानะ วสิสุ ฯ ตตฺถ ที่ปายโน ยถาภีรนต์ั วิหริตฺวา
ปฺน ตสฺเสว สหายกสฺส สนฺติกั คโต ฯ มณฺทพฺยตาปโส จ
ตตฺถเว วสิ ฯ

อถกทิวสิ เอโก โจโร อนุโตนคเร โจริกั กตฺวา ชนสารั
อาทาย นิกขมนฺโต โจโรติ ฌตฺวา ปฏีพฺพุเทหิ ฆรสามิเกหิ
เจว อารกฺขมนฺตฺสเสหิ จ อนุพนฺธนฺโต นิตฺถมเนน นิกขมิตฺวา
เวเคน สฺตานั ปวิสิตฺวา ตาปสฺส ปณณสาตฺทวาเร ภาณฺทิกั
ฉทฺทเวตฺวา ปลาโย ฯ มมุสฺสา ภาณฺทิกั ทิสวา อเร ทฺฐชฺชฎิล

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณา หน้า 519

ควํ รตตี โจริกํ กตฺวา ทิวา ตาปสฺรูเปน จรสีติ ตชเชตฺวา
โปเถตฺวา ตํ อาทาย เนตฺวา รณฺโณ ทสฺสยีสฺสุ ฯ ราชฯ
อนุปฺปริกฺขิตฺวาว กจฺจถ นํ สฺวเล อุตฺตาเปถาติ(๑) อาห ฯ ตํ
สฺसानํ เนตฺวา ขทิสฺวเล อาโรปยีสฺสุ ฯ ตาปสฺสสฺ สรีเร สฺวถํ น
ปวิสฺติ ฯ ตโต นิมฺพสฺวถํ อหริสฺสุ ตํปี น ปวิสฺติ ฯ อยสฺวถํ
อหริสฺสุ ตํปี น ปวิสฺติ ฯ ตาปสฺสปี กิ นุ โข เม ปุพฺพกมฺมนฺติ
โอโลเกติ ฯ อถสฺส ชาติสฺสรณานํ อุปฺปชฺชิ เตน ปุพฺพกมฺมํ
โอโลเกนฺโต อทฺทส ฯ กิ ปนสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ โกวิลารสฺวเลน
มกฺขิกาเวรณํ ฯ โส กิร ปฺริมภเว วทฺตกิปฺตโต หุตฺวา ปิตู
รกขตจฺจนภฺจฺจํ กนฺตฺวา เอกํ มกฺขิกํ กเหตฺวา โกวิลารสฺส
กณฺจกาย สฺวเล [๒] วิชฺฉิ ฯ ตเมว ปาปกมฺมํ อิมํ จานํ ปตฺวา
กณฺหิ ฯ โส น สกฺกา อิตฺโต ปาปา มยา มฺลยฺจิตฺนฺติ ญตฺวา
ราชปฺริเส อาห สจจ มํ สฺวเล อุตฺตาเปตฺวามา(๓) โกวิลารสฺวถํ
อาหเรถาติ ฯ เต ตถา กตฺวา ตํ สฺวเล อุตฺตาเปตฺวา อารกฺขํ
ทตฺวา ปกฺกมยีสฺสุ ฯ

อารกฺขิกา ปฺริจฺจนฺนา หุตฺวา ตสฺส สนฺตีกํ อากจฺจนฺเต
โอโลเกนฺติ ฯ ตทา ทิปายโน จิรํ ทิฏฺฐโจ เม สหาโยติ
มณฺฑพฺยสฺส สนฺตีกํ อากจฺจนฺโต สฺวเล อุตฺตาสิโตติ ตํ ทิวสฺสเยว
๑. ม. อุตฺตาเสถาติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร วิทยาติ ทิสฺสติ ฯ
๓. ม. อุตฺตาเสตฺวามตฺถ ฯ

*เล่มที่ 32 กณหึปายนชาตกั หน้ 520

อนุดรรมกुकเ สุตุวา ตั จานั กนุดวา เอกมณุดั จึโต กึ
 สมม การโกสึดี ปุจึฉึตุวา อการโกมึหึดี วุดเต อตุตโน
 มโนปโทสั รกึชึตุ น สกึชึดี ปุจึฉึ ๑ สมม เยหึ อหึ กหึโต
 เนว เตสั น รลโย อุปรึ มยหึ มโนปโทสั อตุฉึดี ๑ เอวั
 สนุดเปี ตาทิสสุส สึลวโต ฉายา มยหึ สุขาคึ วตุวาที่ปายโน
 สุลั นิสฺสาย นิสึทหึ ๑ อตุสฺส [๑] มณฺทพยฺสฺส สรึเรโต
 โลหิตพินฺทูนึ ปตีสุ ๑ ตานึ สุวณฺณวณฺณเ สรึเร ปตีตานึ
 สุกึชึตุวา(๒) กาทกานึ สมปชฺชึสุ ๑ ตโต ปฏฺจาย จ โส
 กณหึปายโน นาม อโหสิ ๑ โส สพฺพฺรตุฉึ ตตุเถว นิสึทหึ ๑

ปุนทิวเส อารกฺขปฺริสา กนุดวา ตั ปวตุฉึ รลโย
 อารุเจสุ ๑ อตุ ราชา อนึสามตุวา เม กตั กมฺมณุดึ
 เวเคน ตตุถ กนุดวา ปพฺพชิต กสมฺมา สุลั นิสฺสาย
 นิสึนโนสึดี ที่ปายนั ปุจึฉึ ๑ มหาราช อิมั ตาปสั รกึชึนุโต
 นิสึนโนมฺหึ กึ ปน ตวั อิมฺสฺส การกภาวั วา อการกภาวั
 วา ฅตุวา เอวั กโรสึดี(๓) ๑ โส กมฺมสฺส อโสชิตภาวั
 อากึชึ ๑ อตุสฺส โส มหาราช รลญา นาม นิสฺมมการึนา
 ภาวิตพฺพึ อลโส คึหึ กามโกคึ น สาธฺตุ อาทินึ วตุวา ฅมฺม
 เทเสสิ ๑ ราชา มณฺทพยฺสฺส นึทโทสภาวั ฅตุวา สุลั
 อاهرธาดี อาณาเปสิ ๑ สุลั ทรนฺตา หริตุ นาสกึชึสุ ๑

๑. ม. เอตุถนุดเร สรึเรดี ทิสฺสดี ๑

๒. ม. สฺสึฉึตุวา ๑ ๓. ม. การสึดี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 521

มณฑทพโย อาห มหาราช อหิ ปุพเพ กตกมมวเสน(๑) เอวรูป
อนนพยสน(๒) สมปโตโต มม สรโรโต สุลิ หริตุ น สกกา สเจปี
มยหิ ชีวติ ทาคกาโม กกจจ อหระเปตวา อิมิ สุลิ จมมสมิ
ฉินทาเปหิติ ฯ ราชา ตถา การาเปสิ ฯ อนฺโตสรโรเร สุลโ
อนฺโตเยว อโหสิ ฯ ตทา กิร โส สุกุมิ สลิกหิริ (๓) คเหตุวา
มกขิกาย วจจมคคิ ปเวเสสิ ฯ ตํ ตสฺส อนฺโตสรโรเรเยว
อโหสิ ฯ โส เตน การณน อมริตฺวา อตฺตโน आयุกฺขเยเนว
มริ ตสฺมา อยปี น มริติ ฯ ราชาดापเส वनฺทิต्वा
ขมาเปตฺวา อุโกปี อयฺยานे वसापेनฺโต ปฏिक्षคฺคि ฯ ตโต
ปฏฺจาย मณฑटपयो आणिमण्डपयो नाम चाटो ॥ १ ॥ โส ราชานํ
อุปนีสฺสาย ตตฺเถว วสิ ॥ ทิปายโน ปน ตสฺส वन्नि षासुकि
กตฺวา อตฺตโน किहितहायकसฺस मण्डपयसฺस सनฺติग्गेव कटो ॥
    ตํ पण्णसालं पวิसनत्तं ऐगो पुरिसो तिसฺวา सहायकसฺस
आरोजेति ॥ १ ॥ โส सुत्तฺวาว कुण्णजित्तโต सप्तตฺตทาโร พหุคณฺฐมาลา-
विलपनातिनि(๔) आथाय तं पण्णसालं कनฺตฺวา ทิปายนํ
वनฺทิต्वा पाथे चोवित्वा तेलेन मणฺखेतฺวา पानกं पायेत्त्वा
आणिमण्डपयसฺस पवत्ती सुण्णโต निसीति ॥ १ ॥ ॐ สฺส ปุत्तโต
खल्लत्तตฺตมาโร नाम जङ्गमनङ्गोष्ठी केण्णुगेन गीपि ॥ १ ॥ ตตร
๑. ม. กตกมมวโเสน ๑ ๒. ม. ภัย ๑ ๓. ม. โกวิพารสลาภ ๑
๔. ม. พหุ คณฺฐมาลเตลผาณิตาทีนิ ๑

*เล่มที่ 32 กณหทีปายนชาตกั หน้า 522

เจกสุมิ วมุมิเก อาสีวิโส วสติ ฯ กุมารสฺส ฐุมิยิ ปหตเตณฺฑโก
 คนฺตุวา วมุมิคพิเล อาสีวิสสฺส มตฺถเก ปตติ ฯ โส อชานนฺโต
 พิเล หตฺถํ ปเวเสสิ ฯ อถ นํ กุฑฺโธ อาสีวิโส หตฺถํ ํหสิ ฯ
 โส วิสเวเคน มุจฺฉิโต ตตฺถเว ปติ ฯ อถสฺส มาตาปิตโร สປປေ
 ทฏฺฐกาวั ฌตฺวา กุมารกํ อุกฺขิปิตฺวา ตาปสสฺส สนฺตํ
 อานตฺวา ปาทมฺเณ นิປชฺชาเปตฺวา ฆนฺเต ปพฺพชิตา นาม
 โอสถํ วา ปริตฺตํ วา ชานนฺติ ปฺตตํ โน วิโรคํ กโรธาติ
 อํหํสฺสุ ฯ อํหํ โอสถํ น ชานามิ นํหํ เวชชกมฺมํ กริสฺสามิ
 ปพฺพชิตฺติ(๑) ฯ เตนหิ ฆนฺเต อิมสฺสมิ กุมारे เมตฺตํ กตฺวา
 สจฺจกิริยํ กโรธาติ วุตฺโต(๒) ตาปโส สาธุ สจฺจกิริยํ กริสฺสามิ
 วตฺวา ยถฺยทตฺตสฺส สีเส หตฺถํ ฌเปตฺวา ปจฺมํ คาถมาห

[๑๓๘๐]สตุตาหเมวาทํ ปสนฺนจิตฺโต

ปฺนฺนจิตฺติโก อจฺริ(๓) พุรหฺมจฺริยํ
 อถาปฺริ ยํ จริตํ มมยิทํ(๔)
 วสฺसानิ ปญฺญาส สมาริกานิ
 อกามโก วาปี อํหํ จรามิ
 เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตุ
 หตฺถํ วิสํ ชีวตุ ยถฺยทตฺโตติ ฯ

๑. ม. นํหํ เวชชกมฺมํ กริสฺสามิติ ฯ ๒. ม. วุตฺเต ฯ
 # ๓. ม. อจฺริ ฯ ๔. ม. มเมทํ ฯ ย. มมายิทํ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณนา หน้า 523

ตตุถ อถาปริ ยัม จริตุนติ อถ ตสฺมา สตฺตาทัม อุตฺตริ ยัม
มม พุรหุมจริยัม ฯ อกามโก วาปีติ ปพฺพชฺช อนิจฺจนฺโตเยว ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตฺติ สเจ อติเรกปณฺณาส วสุธานี
อนภริตฺวาถั วสนฺเตน มยา กสฺสจฺจิ อนาโรปีตภาโว สจฺจโ(๑)
เอเตน สจฺเจน ยณฺณทตฺตกุมารสฺส สุวตฺถิ โหตฺติ ชีวิตฺ
ปฏฺฐิตภตฺตติ ฯ

สท สจฺจกิริยาย ยณฺณทตฺตกุมารสฺส นิปฺปเทสโต(๒) อุทฺธัม
วิถัม ภสฺสิตฺตฺวา ปจฺวี ปาวิสิ ฯ กุมารโ อกฺขิณิ อุมฺมิเลตฺตฺวา
มาตาปีตโร โอลิเกตฺตฺวา อมฺมาติ วตฺตฺวา ปรีวตฺเตตฺตฺวา
นิปฺชชฺชิ ฯ อถสฺส ปีตริ กณฺหนิปีายโน อาห มยา ตาว มม
พลั กตฺถิ ตฺวํปี อตฺตโน พลั กโรหิตี ฯ โส อหํปี สจฺจกิริยัม
กิริสฺสามิตี ปุตฺตสฺส อุเร หตฺถิ จเปตฺตฺวา ทฺตฺติยํ คาถมาห

[๑๓๘๑]ยสฺมา ทานํ นาภินนฺทิก ททาจิ

ทิสฺวานาหํ อติถิ วาสกาเล
น จาปี เม อปฺปิยตฺถํ อเวทฺถุ
พหุสฺสุตฺตา สมณฺณพฺราหฺมณา จ
อกามโก จาปี อหํ ทโทสมิ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตฺติ
หตฺถิ วิถัม ชีวตฺตฺยณฺณทตฺตโตติ ฯ

๑. ม. อนาโรจิตภาโว สจฺจจํ ฯ

๒. ม. อถสฺส สท สจฺจกิริยาย ยณฺณทตฺตสฺส ถนปฺปเทสโต ฯ

*เล่มที่ 32 กณหทีปายนชาตกั หน้า 524

ตตุถ วาสกาเลติ วสนตถาย เคะหิ อากตกาเล ฯ น จาปี
เม อปฺปิยตํ อเวทุนฺติ พหุสฺสุตาปี ปน สมณพฺรหฺมณา จ
อัย เนว ทานํ อภินนฺทติ น อมฺเหติ อิมํ มม อปฺปิยภาวํ
เนว ชานีสฺสุ ฯ อหฺลหิ ปิยจกฺขุหิเยว โอลฺลเกมิติ ทีเปติ ฯ
เอเตน สจฺเจนาติ สเจ อหิ ทานํ ททมาโนปี วิปากํ อสทฺทหิตฺวา
อตุตฺโน อนิจฺฉาย ทมฺมิ อนิจฺฉนภาวญฺจ มม ปเร น ชานนฺติ
เอเตน สจฺเจน สฺวตฺถิ โหตฺถติ อตุตฺโต ฯ

เอวํ เตน สจฺจกิริยาย กตฺตาย(๑) กณฺโฑ อุกฺกั วิสํ
ภสฺสิตฺวา ปจฺวี ปาวิสิ ฯ กุมาริ อุกฺกัจจ นิสิทิ จาคู ปน
น สกฺโกติ ฯ อถสฺส ปิตา มาตริ อาท ภาทเท มยา
อตุตฺโน พลํ กตํ ตฺวํ อิทานิ สจฺจกิริยํ กตฺวา ปุตฺตสฺส
อุกฺกัจจ คมนภาวํ กโรหิติ ฯ สามิ อตุตฺถิ มยฺหิ เอกํ สจฺจํ
ตว ปน สนฺตฺเถ กเถตฺถํ น สกฺกาติ ฯ ภาทเท ยถา ตถา
เม ปุตฺตํ อโรกํ กโรหิติ ฯ สว สาสฺวติ สมฺปญฺจิจฺฉิตฺวา สจฺจํ
กโรนฺตี ตตฺถิ คากมาห

[๑๓๘๒]อาสีวิโส ตาต ปนฺตเตโซ

โย ตํ อหํสี พิพารา อุกฺกัจจ(๒)

ตสมฺมญฺจ เม อปฺปิยตฺตาย อชฺช

ปีตรญฺจ เตน นตฺถิ โกจิ วิเสโส

๑. ม. สห ฯ ๒. ม. พิลรา อุกฺกัจจ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณา หน้ 525

เอเตน สจเจน สุวตุถิ โหตุ

หตุ วิสั ชีวตุ ยณทตโตติ ๑

ตตุถ ตาตาติ ปตุตุ อาลปติ ๑ ปหุตเตโซติ พลววิโส ๑

พิพาราติ วิวรา ๑ อยเมว วา ปาโจ ๑ อุทจจติ อุทจจติ(๑)

วมมิภพิลโต อุจจาติ อตุโถ ๑ ปิตรณจ เตติ ปิตริ จ

เต ๑ อุจกถายั ปน อยเมว วา ปาโจ ๑ อิทั วตุตุ โหติ

ตาท ยณทตต อสมิณจ อาสีวิเส ตว ปิตริ จ อปปีภวาณ

มยหั โกจิ วิเสโส นตุถิ ตณจ ปน อปปีภวัญ จเปตวา

อชช มยา โกจิ ชานาปีตปพโพ นาม นตุถิ สเจ เอตุ

สจจึ เอเตน สจเจน ตว สุวตุถิ โหตุติ ๑

สท สจจกริยาย สพพิวิสั ภสสิตวา ปจวี ปาวิสิ ๑

ยณทตโต นิพพิเสน สรีเรน อุจจาติ กิพิตุ อารทุโธ ๑ เอวิ

ปตุเต อุจจเต มณทพโย ทิปายนสส อชฌาสยั ปุจณนโต จตุตุถิ

กาธมาห

[๑๓๘๓]สนตา ทนตาเยว(๒) ปรีพพชนติ

อณตุตร กณหา นตุถิ อกามรูปา(๓)

ทีปายน กิสส ชิกจณมาโน

อกามโก จรสสิ พุรหุมจริยนติ ๑

๑. ม. อุจจหิตวา ๑ ๒. ส. ทนตาเยจ ๑

๓. ส. กณหา อนกามรูปา ๑ ม. กณหา นตุถากามรูปา ๑

*เล่มที่ 32 กณฺหทีปายนชาติกั หน้า 526

ตสฺสตุโถ เยเกจิ ขตฺติยาทโย กามํ ปหาย อธิ โสเก
ปพฺพชนฺติ เต อญฺญตฺร กณฺหา ภวนฺตํ กณฺหํ จเปตฺวา
อญฺเณ อการมฺรुปา นาม นตฺถิ สพฺเพ ฉานภาวนาย กิเลสํ
สมิตตฺตา สนฺตา จกฺขาทีนึ ทวารานึ ยถา นิพฺพิเสวนานึ
โหนตฺติ ตถา เตสํ ทมิตตฺตา ทนฺตา หุตฺวา อภิตฺตา จ
พฺรหฺมจริยํ จรฺนฺติ ตํ ปน ฆนฺเต ทีปายน กิการณา ปาปํ(๑)
ชิกฺขจฺจมาโน อการมโก หุตฺวา พฺรหฺมจริยํ จรฺสิ กสฺมา ปฺน [๒]
อการเมว อชฺฌาวสตีติ ฯ

อตสฺส โส การณํ กเถนฺโต ปญฺจมํ คาทมาห

[๑๓๘๔]สทฺธาย นิกฺขมฺม ปฺน นิวตฺโต

โส เอพฺมุโค จ ปโล(๓) วตฺยํ

เอตสฺส วาทสฺส ชิกฺขจฺจมาโน

อการมโก จรามิ พฺรหฺมจริยํ

วิญฺญปฺสจฺจจ สตฺยจ จานํ

เอวํ อหํ ปุณฺณกโร ภวามิติ ฯ

ตสฺสตุโถ กณฺหกมฺมญจ ผลญจ สทฺทหิตฺวา ตาว มหนฺตํ
วิกาวํ ปหาย อการา นิกฺขมิตฺวา ยํ ปชฺหิ ปฺน ตทตฺถเมว
นิวตฺโต โส อยํ ลาลมฺุโข วต คามทารโก วีย จ ปโล วตฺติ
๑. ม. ตปํ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร นสทฺโท อตฺถิ ฯ
๓. ม. เอพฺมุโคว พาโล ฯ ๔. ม. เอพฺมุโค ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณนา หน้ 527

อิท วาท ชิกุจมาโน อหิ อตุตโน หิโรตุตปฎเภทกเยน
อนิจจมาโนปี พุรหุมจริย จรามิ ฯ กิลุจิ กิโยโย
ปพพชชาปุลลลจ นามต วิญญูหิ พุทฐาทิหิ ปสญจ
เตสญเยว จ สติ นีวาสนญจัน เหว อิมินาปี การณน
อหิ ปุลลลโร ภวามิ อสสุมุโขปี รุทมาโน พุรหุมจริย
จรามิเยวาติ ฯ

เอว โส อตุตโน อชฌาสย กเถตวา ปุน มณทพย
ปจจันโต ญจ คากมาห

[๑๓๘๕]สมณ ตวั พุราหุมณ อทฐิเก จ

สนตปปยาสิ อนนปานน กิกขั๓

โอปานญตวั มริ ตวยิท

อนนเนน ปานน อูเปตรูป

อถ กิสส วาทสส ชิกุจมาโน

อกามโก ทานมิมิ ททาสิติ ฯ

ตตุถ กิกขนติ [๑] จรณตานิ กิกขญจ สมปาเทตวา
ททาสิ ฯ โอปานญตวัติ จตุมหปเถ ขนิตสาธารณโปกขรณิ
วีย ฯ

ตโต มณทพโย อตุตโน อชฌาสย กเถนโต สตุตมิ
คากมาห

๑. ม. เอตุถนุตเร กิกขายาติ ทิสสติ ฯ

*เล่มที่ 32 กณหที่ปายนชาติกั หน้า 528

[๑๓๘๖]ปีโตร จ เม อาสุ(๑) ปีตามหา จ

สทฐา อหุ(๒) ทานปตี วทญญ

ตี กุลวตตี(๓) อนุวตตมาโน

มาหิ กุเล อนุติมกนุชิโน(๔) อหุ

เอตสส วาทสส ชิกุจจมาโน

อกามโก ทานมิมิ ททามิติ ฯ

ตตต อาสนุติ ปทสส สทฐาติ อิมินา สมพนุโร ฯ

สทฐา อเหตุติ อตโต ฯ อหุติ สทฐา หตุวา ตโต อุตตริ ทานเชฏฐกา

เจว วเทถ กโรธาติ วุตตวจนสส อตโตชตตกา จ อเหตุ ฯ

ตี กุลวตตตี ตี กุเล วตตี ฯ อฏฐกถายิ ปน อยเมว วา

ปาโจ ฯ มาหิ กุเล อนุติมกนุชิโน อหุติ อหิ อตตโน

กุเล สพพจจิมโก เจว กุลปลาโป จ มา อหุติ สลลกเขตวา

เอตี กุลนุติมา กุลปลาโปติ วาหิ ชิกุจจมาโน อหิ (๕) อนิจจมาโนว

อิหิ ทานิ ททามิติ ทีเปติ ฯ

เอวญจ ปน วตุวา มณฑพุโย อตตโน ภริยิ ปุจจนุโต

อฏฐมึ คากมาห

[๑๓๘๗]ทหรี กุมาริ อสมตถปณณิ

ยनुตานยิ ณาติกุล(๖) สุกตเต

๑. ม. อาสุ ฯ ๒. ม. อหุ ฯ ๓. ม. กุลวตตี ฯ เอวมุปริปิ ฯ

๔. ม. อนุติมกนุชิโน ฯ ๕. ม. ทานิ ฯ ๖. ม. ณาติกุลา ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 529

น จาปี เม อปปียต์ อเวท

อณฺตุร กามา ปริจารยณฺตา(๑)

อถ เกน วณฺณน มยา หิ(๒) โภติ

สํวสทฺมโม อหุ เอวฺรุโปติ ฯ

ตตฺถ อสมตฺถปฺลยณฺติ กุฏุมฺพํ วิจาเรตุํ อปฺปฏิพลปฺลยํ
อติตรุณฺณิยฺเวว สมานํ ฯ ยนฺตฺนยฺนฺติ ยํ ตํ อานยํ ยํ อหํ ทหริเมว
สมานํ ตํ ฌาติกฺลโต อานเสนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ อณฺตุร
กามา ปริจารยณฺตาติ เอตฺตํ กาลํ วินา กามน อนฺจฺฉาย
มํ ปริจารยณฺตาปี อตฺตโน อปฺปิยภาวํปี มํ น ชานาเปสิ
สมฺปิยาขมานรฺูปาว มํ ปริจริ ฯ เกน วณฺณนาติ เกน
การณฺน ฯ โภตฺติ ตํ อาลปติ ฯ เอวฺรุโปติ อาสีวิสสฺมาน-
ปฺปฏิกฺลภาเวน มยา สทฺธิ ทว สํวสทฺมโม เอวฺรุโป ปิยสํวาโส
วีย กถํ ชาโตติ ฯ

อถสฺส สฺวา กณฺธุติ นวํ คาทมาห

[๑๓๘๘]อารา ทฺูเร นยิธ กทาจิ อตฺถิ

ปฺริปฺรา นาม กฺุเล อิมสฺมี

ตํ กฺุลวตฺตํ อนฺวตฺตมานา

มาหํ กฺุเล อนฺติมกนฺธินี อหํ

เอตฺสฺส วาทสฺส ชิกฺุจฺจมานา

อกามกา ปฺภูจฺจ รามิ(๓) ตฺุยฺหนฺติ ฯ

๑. ส. ย. ปริจารยณฺติ ฯ ๒. ม. เต ฯ ๓. ม. ปทฺุชจรามฺหิ ฯ

ส. ปทฺุชจรามิ ฯ

*เล่มที่ 32 กณหที่ปายนชาตกั หน้า 530

ตตุถ อารา ทูเรติ อณณมณณเววจนั ๑ อติทูเรติ ตั
ทสเสนุติ เอวมาห ๑ อิธาติ นิปาตมตตัม น กทาจิติ อตุโถ ๑
ปรีปรธาติ ปรีสปรีปรธา ๑ อิทั วุตตัม โหติ สามิ อิมสุมิ อุมหากั
ณาคิเกเล ทูโรโต ปฏุชาย ยาว สตุตมา กุลปรีวฏุชญา ปรีสปรีปรธา
นาม นตุถิ(๑) ๑ เอกิตถิยาปี สามิกั ฉทเทตฺวา อณโณ ปรีโส
คหิตปฺพุโพ นาม นตุถิติ ๑ ตั กุลวตฺตุนติ อหंपิ ตั กุลวตฺตัม
กุลปฺปเวณิ อนุวตฺตมานา อตฺตโน กุเล ปจฺฉิมิกา ปลาลกฺฐา
มา อสฺสนุติ สลลกฺเขตฺวา เอตัม กุลนฺติมา กุลคนฺธิเนติ วาทำ
ชิจฺจุจฺจมานา อกามกาปี ตฺยหัม ปฏุช จรามิ เวยฺยววจฺจการิกา
ปาทปรีจาริกา ชาตมฺหิติ ๑

เอวณจ ปน วตุวา มยา สามิกสฺส สนฺติเก อภาสิตพฺพิ
ตฺยหัม ภาสิตัม กุชฺฉเยยยาปี เม อัย อุมหากั กุลปกฺตาปสฺส
สมฺมุเขยว นั ขมาเปสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ขมาเปนฺติ ทสมัม
คาถมาห

[๑๓๘๕]มณฺฑพฺย ภาสิตุสฺส(๒) อภาสเนยฺย(๓)

ตัม ขมตัม ปุตุตฺตเหตุ มมชฺช(๔)

ปุตุตฺตเปมัม นยิธ ปรีตฺถิ กิณฺจ

โส โน อัย ชีวติ ยณฺณทตฺโตติ ๑

๑. ม. น กทาจิ อตุถิ ๑ ๒. ม. ภาสี ๑ ๓. ม. ยมภาสเนยฺย ๑

๔. ม. ปุตุตฺตเหตุ มชฺช ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 531

ตตุถ ตั ขมตनुติ ตั ขมยตุ ๑ ปุตุตเหตุ มมชชาติ ตั
มม ภาสึตั อชช อิมสส ปุตุตสส เหตุ ขมยตุ ๑ โส โน อยนุติ
ยสส ปุตุตสส การณา มยา เอตั ภาสึตั โส โน ปุตุโต
ชีวติ อิมสส ชีวตลาเกเนว เม ขมาหึ อชชโต ปญจาย ตว
วสวตุตึนึ ภวิสสามึติ ๑

อด นั มณทพโย อุญเจหึ ภาทเท ขมาหึ เต อิตโต
ปญจาย มา ฆรุตจิตตา อโหสิ อหึปี เต อปึปีน น กริสสามึติ
อาห ๑ โพรสิตโต มณทพโย อาห อาวุโส ตยา ทุสสิฆรณัน
สัหริตวา กम्मลจ ผลลจ อสททหิตวา ทานัน เทนุเตน อยตุตตั
กตั อิตโต ปญจาย ทานัน สททหิตวา ททยยาสึติ ๑ โส สาฐติ
สมปญุจิจิตวา โพรสิตตั อาห ฆนุเต ตยา อมุหากั
ทกขิณเยยภาเว จตวา อนภिरเตน พุรหุมจริยั จรनुเตน อยตุตตั
กตั อิตโต ปญจาย อิทานึ ยถา ตยิ กตการา มหปผลา โหนุติ
เอวั จิตตั ปสาเทตวาL สุทชจิตโต ฆานาภिरโต หุตวา พุรหุมจริยั
จราหึติ ๑ เต มหาสตุตตั วนุทิตวา อุญจายาสนา อคมัสสุ ๑
ตโต ปญจาย ภริยา สามิเก สุเสนหา อโหสิ ๑ มณทพโย
ปสนนุจิตโต สทชาย ทานัน อทาสึ ๑ โพรสิตโต อนภिरตี
วิโนเทตวา ฆานาภิลยญา อุปปาเทตวา พุรหุมโลกปรายโน
อโหสิ ๑

สตุถา อิมั ฆम्मเทสนัน อาหริตวา สจจานึ ปกาเสตวา

*เล่มที่ 32 กณหที่ปายนชาติกั หน้า 532

ชาติกั สโมธานนสิ ๗ สจฺจปรีโยसानเน อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ โสตาปตฺติมล
ปตฺติภฺจหิ ๗ ตทา มณฺฑพฺโย อานนฺโท อโหสิ ภริยา วิสาขา
ปฺจฺโต ราหุโล อาณิมณฺฑพฺโย สารีปฺจฺโต กณหที่ปายโน ปน
อหเมวาทิ ๗

กณหที่ปายนชาติกั ฤกฺจ ๗

นิกฺโรธชาติกั

น จาหเมตฺติ ชานามิตฺติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
เทวทตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ๗

เอกทิวสํ หิ ภิกฺขุ เตน อาวุโส เทวทตฺต สตุถา ตว
พหุปการโ ตฺวํ หิ สตุถาริ นิสฺสาย ปพฺพชฺชํ ลภิ อฺปสมฺปทํ
ลภิ เตปฺภิกํ พุทฺธวณฺํ อุกฺกณฺหิ ฆานํ อฺปฺปาเทสิ
ลาภสฺกกาโรปิ เต ทสพฺลสฺเสว สนตฺโกติ ภิกฺขุหิ วุตฺเต ตินฺสลาภํ
อูกฺขิปิตฺวา เอตฺตกํปิ สมณฺเนน โภตเมเนน มยฺหํ กตํ कुณฺํ น
ปสฺสามิตฺติ วุตฺเต ชมฺมสภายิ กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ ๗ สตุถา อาคนฺตฺวา
กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสนฺนาติ ปฺจฺจิตฺวา
อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว อิทาเนว ปฺพเพปิ
เทวทตฺโต อกตฺถญฺญ มิตฺตพฺพภีติ วตฺวา [๑]อตีตํ อหาริ

อตีเต ราชคเห มลฺลราชานาม รัชฺชํ กาทเรสิ ๗ ตทา

๑. ม. เอตฺถนฺตเร เตหิ ยาจิตฺติ ทิสฺสนฺติ ๗

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณนา หน้ 533

ราชคหเสฏฐิ อตุตโน ปุตุตสุส ชนปทเสฏฐิโน ชีตริ อาเนสิ ๑
สา วณณา อโหสิ ๑ อตสุส อปรภาเค สกกาโร ปรีหยา ๑
อมุห่ากั ปุตุตสุส เคเห วณณิตุติยา วสนุตติยา กถั กุลวโธ
วทุตสิสตีติ ยถา สา นั สุนาติ เอวปี กถั สมภูจจาเปนติ ๑
สาตั สตุวา โหตุ คพุกินีอาลยั กตุวา เอเต วณเจสุสามิติ
จินเตตุวา อตุตโน อตุตจาริกั ชาตี อาห อมม คพุกินีโย
นาม กิลยจ กโรนตีติ คพุกินีปรีหารั ปุจจิตุวา ตั สตุวา
อตุตนิกาเล ปฏิจจนาเทตุวา อมพิลาทิจุจิกา หตุวา หตุตปาทานั
อตุตุรุมายนกาเล หตุตปาทปิฏุกิโย โกฏาเปตุวา พหลั กอารสิ
ทิวเส ทิวเส ปีโลตติกเวฏุกเนน จ อตุรวทุฒนั ทสุเสสิ ธนมุขานิ
กาพกานิ กอารสิ สรีริกัจจั กโรนตีปี อณุตตุร ตสุสา ชาติยา
อณูเวสั ปมุเข น กโรติ ๑ สามิโกปี ตสุสา คพุกปรีหารั
อทาสิ ๑ เอว นว มาเส วสิตุวา อิทานิ ชนปเท ปิตุ
ณริ คนตุวา วิชายิสสามิติ สสุสสุสสุเร อาปุจจิตุวา รถั อกริยุห
มหนเตน ปรีวารเณ ราชคหา นิกุขมิตุวา มคคั ปฏิปชชิ ๑
ตสุสา ปน ปุโรโต เอโก สตุโธ กจจติ ๑ สตุเถน วสิตุวา
คตุฏจันนั เอสา ปาตตราสกาเล ปาปุณาติ ๑ อเถกทิวสั
ตสมิ สตุเถ เอกา ทุกคตติถิ รตุตี เอกสมิ นิกุอรชมุเล ปุตุตตั
วิชยิตุวา ปาโตว สตุเถ กจจนเต อหั วินา สตุเถน คนตุ
น สกุกิสุสามิ สกุกา โข ปน ชีวนุตติยา ปุตุตตั ลกิตุนติ

*เล่มที่ 32 นิโครชชาตกั หน้ 534

นิโครชมุลาเล ชาลาพุลเจว กพุกมลลจ อตุถริตุวา ปุตุตุ
จตุเทตุวา อคมาลี ๑ ทารกสุสปี เทวตา อารกขั คณหีสู ๑
โส หิ น โย วา โส วา สตุโต โพรสิสตุโตเยว ๑ โส ปน
ตทา ตาทิสั ปฐิสนฐี คณหิ ๑ อิตรา ปาตราสกาเล ตั จานั
ปตุวา สรริกริจจั กริสุสามิติ ตาย ชาติยา สทฐี นิโครชมุเล
คตา สุวณณวณณั ทารกั ทิสวา อมม นิปสนนั โน กิจจุนติ
ปิไลติกาโย อปนตุวา อจจกปเปลั โลหิเตน จ กพุกมเลน
จ มกขิตุวา อตุตโน กพุกวฐจันภาวั อาริเจสิ ๑ ตาวเทว
นั สานิยา ปริกขิปิตุวา หฐจตุฐิโจ ปรัชโน ราชคหั ปณณั
เปเสสิ ๑ อตสุสา สสุสสุสุรา วิชาตกาลโต ปฐจาย ปิตุ
กุลเก ก็ กริสุสติ อีเชว อากจตุติ เปสยีสู ๑ สา ปฐินิวตติตุวา
ราชคหเมว ปาวิสิ ๑ ตตุถ ตั สมปฐิจิตุวา ทารกสุส
นามั กโรนุตา นิโครชมุเล ชาตตุตา นิโครชกุมาริโรติ นามั
กรีสู ๑ ตัทิวสญญเวว อนุเสฐฐิสุณิสาปี วิชายนตุถาย กุลฆริ
คจุนนุติ อนตุรามคเค เอกิสุสา รุกขสาขาย เหฐฐา ปุตุตุ
วิชายิ ๑ ตสุส สาขาคุมาริโรติ นามั กรีสู ๑ ตัทิวสญญเวว
เสฐฐี นิสุสาย วสนตุสสุ ตุนนการสุส ภริยา ปิไลติกนตุเร
ปุตุตุ วิชายิ ๑ ตสุส ปอติโกติ นามั กรีสู ๑

มหาเสฐฐี อูโกปี เต ทารเก นิโครชกุมารสุส ชาตทิวเส
ชาตาคิ อานตุวา เตเนว สทฐี สัวทุฒเสสิ ๑ เต เอกโตว

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 535

วทุตติตวา วยปฺปตฺตา ตกฺกสิลฺลํ คณฺตุวา สิปปํ อุกฺคณฺหีสุ ฯ
อุโภปี เสฏฺฐิปปฺตฺตา อาจริยสฺส เทว กหาปณฺสทสฺसानิ อํทฺสุ ฯ
นิโครฺรุกรมาโร โปติกสฺส อตฺตโน สนฺตฺติเก สิปปํ ปฏฺฐเปสิ ฯ
เต นิปฺพนฺนสิปปา อาจริยํ อาปุจฺจติวา นิกฺขนฺตา ชนปทจาริกํ
จริสฺสามาติ อนุปฺพุเพน พาราณสี ปตฺวา เอกสฺมี รุกฺขมฺมฺเล
นิปฺชชีสุ ฯ ตทา พาราณสีรณฺโถ กาลกตสฺส สตฺตโม
ทิวโส ฯ เสว ปุสฺสรณฺํ โยชิตฺสามาติ นคเร เภริณฺจาราเปสิ ฯ
เตสุ ปิยสหาเยสุ รุกฺขมฺมฺเล นิปฺชชีตฺวา นิตฺทายนฺเตสุ โปติโก
ปจฺจสกาเล อฏฺฐาย นิกฺโครฺรุกรมารสฺส ปาเท ปริมชฺชนฺโต
นินฺนโน โหติ ฯ ตสฺมี รุกฺเข ทฺวีสุ นินฺนจฺจกฺกฏฺฐสุ (๑)
อุปริกฺกุกฺโก ฆฏฺฐจฺจกฺกฏฺฐสฺส สรีเร วจฺจํ ปาเตสิ ฯ อถ นํ
โส เกเนตฺตํ ปาติคฺคณฺติ อาห ฯ สมฺม มา กุชฺฌิ มยา
อชานนฺเตน ปาติคฺคณฺติ อาห ฯ อเร ตฺวํ มม สรีริ อตฺตโน
วจฺจจฺจจฺจจํ มณฺเณสิ ก็ มม ปมาณํ น ชานาสีติ ฯ อถ นํ
อิตโร อเร ตฺวํ อชานนฺเตน เม กคฺคณฺติ วุคฺคเตปี กุชฺฌสิเยว
ก็ ปน เต ปมาณนฺติ อาห ฯ โย มํ มาเรตฺวา มํสิ ขาทติ
โส ปาโตว สทฺสสฺส ลภติ ตสฺมา อหํ มานํ กริสฺสามิติ ฯ อถ
นํ อิตโร อาห อเร เอตฺตกมฺตเตน ตฺวํ มานํ กโรสิ มํ ปน
มาเรตฺวา โย ญฺจมํสิ ขาทติ โส ปาโตว ราชา โหติ โย
๑. ม. วุจฺจกฺกฏฺฐสุ ฯ

*เล่มที่ 32 นิโครชชาตัก หน้า 536

มชฌิมมัส ขาทติ โส เสนาปติ โหติ โย อญฺจนิสฺสิตฺตํ ขาทติ
โส ภูณทาคาริโก โหติติ อห ๑

โปติโก เตสํ กถํ สุตฺวา กิโนโน สหสฺเสน ราชเมว
วรนฺติ สณฺฑิกํ รุกขํ อภิรุหิตฺวา อปริสยิตกุกกุกฺกํ คเหตุวา
มาเรตฺวา องคารเสฺฐ ปจิตฺวา ฌุลมัสํ นิโครชฺส อทาสี
มชฌิมมัส สาขสฺส อทาสี อญฺจิมัสํ อตฺตนา ขาทิ ๑ ตํ
ขาทิตฺวา จ ปน สมมฺม นิโครชฺ ตวํ อชฺช ราชา ภวิสฺสตี
สมมฺม สาข ตวํ เสนาปติ ภวิสฺสตี อหํ ปน ภูณทาคาริโกติ
วตฺวา กถํ ขานาสีติ ปุญฺโจ ตํ ปวตฺตี อโรเจติ ๑ เต
ตโยปี ปาตราชเวลาช พาราณสี ปวีสิตฺวา เอกสฺส พุราหฺมณสฺส
เคเห สปปีสกรยฺยตฺตํ ปายาสํ ภูณชิตฺวา นครา นิกขมิตฺวา
อฺยฺยานํ ปวีสีสฺ ๑ นิโครชฺกฺมาโร สิลापญฺเญ นิปชฺชิ ๑ อิตเร
เทว พหิ นิปชฺชีสฺ ๑ ตสฺมี สมเย ปลฺลจ ราชกฺกุชภณฺขานี
อนฺโต จเปตฺวา ปุสฺสรถํ วิสฺสชฺเชสฺสุ ๑ ตสฺส วิตฺถารกถา
มหาชนกขาคเก อาริภวิสฺสตีติ ๑ ปุสฺสรโถ อฺยฺยานํ คนฺตฺวา
นิวตฺติตฺวา อโรหนสชฺโช หุตฺวา อญฺจาสี ๑ ปุโรหิตอ อฺยฺยานเ
ปฺลฺลวตฺวา สตฺเตน ภวิตพฺพนฺติ อฺยฺยานํ ปวีสิตฺวา กุมาริ
ทิสฺวา ปาทนฺโต สากฺกํ อปเนตฺวา ปาเทสฺ ลกฺขณานี
อฺปฺชาราเรตฺวา ติฏฺฐตฺตฺ ตาว พาราณสีรชฺชํ สกถชมพฺทึปสामी
อธิปฺติราชา ภวิตุํ ยุตฺโตติ สพฺพตาลาจเร ปคฺคณฺหาเปตี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนปาดวณณา หน้ 537

นโอรธกมารโ ปพุชฌิตวา มุขโต สากุ กั อปนตวา มหาชน
โอลเกตวา ปรวตติตวา นปโน โลกั วิตินาเมตวา สิตาปณ
ปลุลงเคน นิสัท ๑ อถ นั ปุโรหิตอ ชณณนา ปติญจาย
รชชนเต เทว ปาปณาตติ วตวา สาฐติ วุตเต ตตเถว
รตนราสิมहि จเปตวา อภิสัณจ ๑ โส รชชั ปตวา สาขส
เสนาปติญจัน ทตวา มหนเตน สกกาเรน นกรั ปาวิติ ๑
โปติโกปิ เตน สทฐีเยว อคมาสิ ๑ ตโต ปญจาย มหาสตุโต
พารานสิขั ชมเมน รชชั กอารสิ ๑

โส เอกทิวสั มาตาปิตูนั สริตวา สางั อหา สมม น
สกกา มาตาปิตูหิ วินา วตติตु มหนเตน ปริวารน กนตวา
มาตาปิตโร โน อานหิติ ๑ สาโข น เม ตตถ กมนกมม
อตุลิติ ปฏิกขิปิ ๑ ตโต โปติกั อาณาเปสิ ๑ โส สาฐติ
ตตถ กนตวา นโอรธสส มาตาปิตโร ปุตโต เต รชเช
ปติญจิตอ เอถ สามี ตตถ กจณามาติ อหา ๑ เต อตุลิติ
โน วิภวตตุต นาลั(๑) ตตถ กมนนาติ ปฏิกขิปีสุ ๑ สาขส
มาตาปิตโร อโรเจสิ ๑ เตปี น อิจฐีสุ ๑ อตุตโน
มาตาปิตโร อโวจ ๑ มยั ตาต ตุนนการกมเมน ชีวิสสาม
อลนติ ปฏิกขิปีสุ ๑ โส เตสั กมนั(๒) อลภิตวา พารานสิเมว
ปจจาคนตวา เสนาปติสส ชเมร มคคกิลมถั วินเทตวา ปจจา
๑. ม. อถั ๑ ๒. ม. มนั ๑

*เล่มที่ 32 นิโครชชาตกั หน้า 538

นิโครช ปัสสิสสามิติ จินเตตวา ตสส นิเวสนทวาริ คนุตวา
สหายโก กิร เต โปติโก นามาคโตติ เสนาปติสส อารโจะหิติ
โทวาริกิ อาห ๗ โส ตถา อกาสิ ๗ สาโข ปน อัย
มยหิ รชช อทตวา สหายสส นิโครชสส อทาสิติ ตสมี
เวริ พนชิ ๗ โส ตั กถิ สุตวาว กุทุโธ อากนุตวา โก
อิมสส สหาโย อุมมตตโก ทาสิปุตโต คณหถ นนติ วตวา
หตถปาทชาณุกปปุเรหิ โกฎาเปตวา คิวายิ คาทาเปตวา
นิหราเปสิ ๗

โส จินเตสิ สาโข มม สนติกา เสนาปติฎจัน ลกิตวา
อกตลณญ มิตตทพุกิ มัง โกฎาเปตวา นิหราเปสิ นิโครโธ ปน
ปณชิตโต กตลณญ สปุปริโส ตสเสว สนติกิ คมิสสามิติ
ราชทวาริ คนุตวา โปติโก กิร นาม เต สหาโย ทวาร
จิตติ รลโย อารโจะเปสิ ๗ ราชา ปกุโกสาเปตวา ตั
อากจันตติ ทิสวา อาสนา วุฎจาย ปจจุคนุตวา ปฐิสนถาริ
กตวา มสสุกมมาทีนิ กาทเรตวา สพพาทรรณปฐิมณชิตน
ปริกุตตนาณกุครสโกชเนน เตน สทฐิ สุนนินโน มาตาปิตูน
ปวตตี ปุจจิตวา อนาคมนภาว สุนิ ๗ สาโขปี โปติโก มัง
รลโย สนติเก ปริกนุเทยยาติ มยิ ปน กเต กิณจิ วตตุ น
สกุขิสตตีติ ตตเถว อคมาสิ ๗ โปติโก ตสส สนติเกเยว ราชานัน
อามนเตตวา เทว อหิ มกุกกิลมनुโต สาขสส เคหิ คนุตวา

*เล่มที่ 32 ทสกนปาดวณณา หน้ 539

วีสมิตุวา อิช อากมิสฺสามิติ อากมี อถ มํ สวโฆ นานนฺตํ
ชานามิติ วตุวา โกฏาเปตุวา คิวาย คากาเปตุวา นีหราเปสีติ
สททหะยยาสิ ตุํ เอตนฺติ วตุวา ติสฺโส คากา อภาสิ

[๑๓๕๐]น จาหเมตํ (๑)ชานามิ โกวายํ กสฺส จาริ วา(๒)
ยถา สวโฆ วทิ เอวํ นิโครธ กินฺติ มลฺลสิ ๑

[๑๓๕๑]ตโต กลวินีเตน ปุริสา นีหริสฺสุ มํ
ทตุวา มุขปฺปหารานิ สาขสฺส วจันํ กรา ๑

[๑๓๕๒]เอตาทิสํ ทุมฺมตินา อกตณฺเณน(๓) ทุพฺภินา
กตํ อนริยํ สาเขน สจินาเต ชนาธิปาดิ ๑

ตตฺถ กินฺติ มลฺลสิติ ยถา มํ สวโฆ อวทิ(๔) กิ
ตุวปี เอวเมว มลฺลสิ อุกาหุ น มลฺลสิ มํ สวโฆ เอวํ
วทหะยยาสิ กิ สททหสิ น สททหสิติ อธิปฺปาโย ๑
กลวินีเตนาติ กลลฺลคาเหน ๑ ทุพฺภินาติ มิตุตฺตทุพฺภินา ๑

ตํ สุตฺวา นิโครธ โธ จตฺสฺโส คากา อภาสิ

[๑๓๕๓]น จาหเมตํ ชานามิ นปี เม โกจิ สํสติ
ยํ เม ตุํ สวมฺม อภุขาสิ สาเขน กทฺฒนํ(๕) กตํ ๑

[๑๓๕๔]สจินํ สวชีวํกรโโร มม สาขสฺส จุกฺยํ
ตุวํ โนปิสฺสรियํ ทาดา มนุสฺเสสฺสุ มหคฺคตํ(๖)
ตยมาหา ลภิตา(๗) อิทฺธิ เอตฺถ เม นตฺถิ สํสโย ๑

๑. ส. ม. วาหเมตํ ๑ ๒. ม. วาติ วา ๑ ๓. ม. อกตณฺเณน ๑

๔. ม. อจริ ๑ ๕. ม. การณํ ๑ ๖. ม. มหนฺตตํ ๑

๗. ม. ตยามา ลภิตา ๑

*เล่มที่ 32 นิโครชชาติกั หน้า 540

[๑๓๕๕]ยถาปี วิชั อคฺคิมฺหิ ทฺยฺหติ น วิรุหติ

เอวํ กตํ อสฺปฺปริเส นสฺสตี น วิรุหติ ฯ

[๑๓๕๖]กตญฺญุมฺหิ จ โปสมฺหิ สีลฺวานฺเต อริยวฺตุตฺติเน

สฺกฺเขตฺเต วิย พิชานี กตํ ตมฺหิ น นสฺสตีติ ฯ

ตตฺถ สํสตีติ อจฺจิกฺขติ ฯ กทฺฒนํ กตฺนฺติ อากทฺฒน-

วิกทฺฒนโปถนโกฏฺฐนสงฺขาตํ กทฺฒนํ กตฺนฺติ อตฺโถ ฯ สฉินํ

สาชิวฺงฺกโรติ สมฺม โปติกํ ตฺวํ สหายกานํ สุอาชิวฺงฺกโร

ชีวิกาย อฺปฺปาเทตา ฯ มม สาขสฺส จฺญายนฺติ มยฺหณฺจ

สาขสฺส จ อฺกฺกนํ สฉินนฺติ อตฺโถ ฯ ตฺวํ โนปิสฺสรียนฺติ ตฺวํ

โน อปี อิสฺสรียํ ทาตา ตว สนฺติกา อิมํ อมฺเหหิ ลทฺฐํ(๑) ฯ

มหกฺกตฺนฺติ มหนฺตภาวํ ฯ

เอวํ ปน [๒]เอตฺตํ กถํ กถนฺเต นิโครเช สาโข ตตฺถเอว

อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ ราชา สาข อิมํ โปติกํ สยฺขานาสีติ

ปฺจุจฺฉิ ฯ โส ตฺวญฺหิ อโหสิ ฯ อถสฺส ราชทฺฐํ(๓) อาณาเปนฺโต

อฏฺฐมํ คาถมาห

[๑๓๕๗]อิมญฺจ(๔) ชมฺมํ เนกตํ อสฺปฺปริสจฺฉินฺตีตํ(๕)

หนนฺตุ สาขํ สตฺตีหิ นาสฺส อิจฺฉาม ชีวฺตฺนฺติ(๖) ฯ

ตตฺถ ชมฺมมฺนฺติ ลาภกํ ฯ เนกตํกนฺติ วญฺจนกํ ฯ

๑. ม. อิมํ สมฺปตฺตี อมฺเหหิ ลทฺฐ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร วตฺวาติ

ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ราชทฺฐํ ฯ ๔. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

๕. ม. ...จฺฉินฺตํ ฯ ๖. ม. อิจฺฉามิ ชีวฺตฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้า 541

ตํ สุตฺวา โปติโก มา เอส พาโล มํ นิสฺสาย นสฺสตุติ
จินฺเตตฺวา นวมิ คากมาห

[๑๓๕๘]ขมตฺสฺส มหาราช ปาณา ทุปรปฏิอานยา(๑)

ขม [๒] อสปรุริสฺสฺส นาสฺส อิจฺฉามหํ วรรณฺติ ฯ

ตตฺถ ขมตฺสฺสชาติ ขมตทสฺส เอตฺสฺส อสปรุริสฺสฺส

ขมถาติ อตฺโถ ฯ ทุปรปฏิอานยาติ มตฺสฺส นาม ปาณา อาเนตฺ

น สกฺกา ฯ

ราชา ตสฺส วจันํ สุตฺวา โทลฺ(๓) สาขสฺส ขมิ

เสนาปติภูจฺฉานํปี โปติกสฺเสว ทาทฺกาโม อโหสิ ฯ โส

ปน น อิจฺฉิ ฯ อตฺสฺส สพฺพเสนินํ วิจารณารหํ

ภณฺฑาทคาริกภูจฺฉานํ นาม อทาสิ ฯ ปุพฺเพ กิเรตํ จานนฺตรํ

นาโหสิ ฯ ตโต ปฏฺจาย ชาตํ ฯ อปรภาเค โปติกภณฺฑาทคาริก

ปุคฺตธิตาหิ วพฺพมาโน อตฺตโน ปุคฺตธิตานํ โอวาทวเสน

โอสานคากมาห

[๑๓๕๙]นิโครธเมว เสเวยฺย น สาขมุปลํวเส

นิโครธสฺมิ มตํ เสยฺโย ยญฺเจ สาขสฺมิ จีวิตนฺติ ฯ

สตฺถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อahrtฺวา เอวํ ภิกฺขเว

เทวทตฺโต ปุพฺเพปี อกตฺถญฺเยวาทิ วตฺวา ชาตํ สโมธานสฺสิ

๑. ม. น ปฏิอานยา ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร เทวาทิ ทิสฺสตี ฯ

๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ 32 นิโครชชาตกั หน้า 542

ตทา สาโข เทวทตฺโต อโหสิ โปติโก อานนุโท นิโครโ

ปน อหเมวาทิ ฯ

นิโครชชาตกั สตุตมัม ฯ

ตกุกถชาตกั

น ตกุกถา สนฺตึติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ

ปีตุโปสกั [๑] อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร เอกสุมี ทลิตฺทกฺกุเล ปจฺจนาชาโต มาตริ กาลกตตาย

ปาโตว อุกฺกจาย ทนฺตกฺกุจฺมุโขทกาทีนิ กโรนฺโต ภที วา กสิ

วา กตฺวา ลทฺทวิกวานฺรูเปณ ยาคฺคตฺตาทีนิ สมฺปาเทตฺวา ปีตริ

โปเสสิ ฯ อถ นํ ปีตา อาห ตาต ตฺวํ เอกโกว อนฺโต

จ พหิ จ กตฺตพฺพํ กโรสิ เอกนฺเต กุลทาริกํ อานนฺสุสามิ

สา [๒] เกหว กตฺตพฺพํ กริสฺสตีติ ฯ ตาต อิตฺถิโย นาม ฌริ

อาคตา เนว มยฺหํ น ตฺมฺหากํ จิตฺตสุขํ กริสฺสนฺติ มา เอวรूपํ

จินฺตยิตฺถ อหํ ยาวชีวํ ตฺมฺเห โปเสตฺวา ตฺมฺหากํ อจฺจเยน

ปพฺพชิสฺสามีติ (๓) ฯ อถสฺส ปีตา อนิจฺจมานกฺสฺเสว เอกํ กุลทาริกํ

อานนฺสิ ฯ สา สสฺสุรฺสฺส จ สามิกฺสฺส จ อุปการิกา อโหสิ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร อุปาสกนฺติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร เตติ

ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ชานิสฺสามีติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 543

นึจวุดติ ๗ สามีโกปัสสา มม ปิตูอุปการิกาคติ ตุสสิตวา
ลทุธิ์ ลทุธิ์ มนาปี มนาปี อหาริตวา เทติ ๗ สามีปี ตั
สสุสุรสเสว อุปนามติ ๗ สามี อปรภาเค จินเตสิ มยหึ
สามีโก ลทุธิ์ ลทุธิ์ ปิตู อทตวา มยหเมว เทเตว อทฐา
ปิตริ นึเสนโห ซาโต อิมึ มหลลกั เอเกนุปาเยน มม
สามีกสส ปฏิกูถึ กตวา เกหา นึหราเปสสามึติ(๑)

สามี ตโต ปฏูราย อุกั อติสิตลั วา อจจุนหึ วา อหารึ
อติโลณั วา อโลณั วา กตตุ อุตตมณทุลั วา อติกิลินนั วาติ
เอวมาทีนึ ตสส โกรฐปตติการณานึ กตวา ตสมี กุชมนเต
โก อิมึ มหลลกั อุปฏูจาทู สกขิสสตีติ ผรฺसानึ วตวา กลหึ
วทฺฒติ ๗ ตตถ ตตถ เขพปึณทาทินึ จทฺเทตวาปี สามีกั
อุชฎาเปสิ ปสส ปิตุกมมึ อิทลจิทลจ มา กรึตี วุตเต
กุชฎติ อิมสมี เกเห ปิตริ วา วาเสหึ มั วาติ ๗ อถ
นั โส กทฺเท ตวั ทหฺรา ยตถกตถจึ ซึวึตุ สกขิสสตี
มยหึ ปิตา มหลลโก ตวั เอตสส อสหนุตี อิมมฺหา เกหา
นึกขมาหึตี อหา ๗ สามี กิตา อิตโต ปฏูราย เอวั น กรึสสามึติ
สสุสุรสส ปาเทสุ นึปิติตวา ขมาเปตวา ปกตินึยาเมเนว
ปฏึชคคิตู อารกึ ๗ อถ โส อุปาสโก ปุริมทิวเสสุ ตาย
อุพพาพุโห สตถุ สนุติกั ฐมมสฺสวานาย อคนตวา ตสสา
๑. ม. นึกทฺฒาเปสสามึติ ๗

*เล่มที 32 ตฤกตชาตกั หน้า 544

ปกตยา สณจตกาเล อคมาลี ๗ อถ นั สตุถา กั อูปาสก
สตุต ทิวธานี ฐมมสุสวานาย นาคโตสตีติ ปุจฺฉิ ๗ โส ตั การณั
กเถลี ๗ สตุถา อิทานี ตาว ตสุสา กถั อคเหตุวา ปิตริ
น นีหราเปลี ปุพฺเพ ปน เต เอตีสสา กถั สตุทวาคเหตุวา
ปิตริ อามกสุสานั เนตฺวา อวาภูํ นิกฺขนิตฺวา ตตถ นั
ปกฺขิปิตฺวา มรณกาเล อหํ สตุตวสุสิโก หุตฺวา มาตาปิตูนั
คฺฉนั กเถตฺวา ปิตฺตฺมาตกมฺม(๑) นีวาเรตี ตทา ตฺวั มม กถั
สตุทว ตว ปิตริ ยาวชีวั ปฏฺิขคฺคิตฺวา สคฺคปรายโน ชาโต
สุวายั มายา ทินฺนโสภาโท ภวนฺตรคตมฺปี ตั น วิชหติ อิมินา
การณเณ ตสุสา กถั อคเหตุวา อิทานี ตยา ปิตา น นีหโตติ
วตุวา เตน ยาจิตโต อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสิยั พุรหุมทตเต รชชั การเณเต
อณฺตตรสมึ กาสิกคามे เอกสุส กุลสุส[๒] เอกปฺตุตโก อโหสิ
นามเณ สวิฏฺฐโก นาม ๗ โส มาตาปิตโร ปฏฺิขคฺคนฺโต
อปรภาเค มาตริ กาลกตาย ปิตริ โปเสสตีติ สพฺพิ วตุถุ
ปจฺจุปฺปนฺนวตฺถุนิยามเณว กเถตพฺพิ ๗ อัย ปเนตถ วิเสโส ตทา
สา อิตฺถิ ปสุสสิ ปิตุ กมฺมํ อิทญฺจิตฺตญจ มา กรีติ วตุเต
กฺขมตีติ วตุวา สามิ ปิตา เต จณฺโฑ ฆรุโส นิจจํ กลหํ
กโรติ ชราชฺฉโน พุยาธิปฺพิโต น จิรสฺเสว มริสุสตี อหํ
๑. ม. ปิตฺตฺมาตกมฺมา ๗ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ฆเรตี ทิสฺสตี ๗

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 545

เอเตน สทุธิ เอกเคเห วสิตุ น สกโกมิ อัยเปส กติปาเหน
มริสฺสเดว ตฺวั เอตํ อามกสฺसानํ เนตฺวา อาวาภูํ ขนิตฺวา
ตตฺถ นํ ปกฺขิปิตฺวา กุฑฺทาเลน สีลํ ภินฺทิตฺวา(๑) ชีวิทกฺขยํ
ปาเปตฺวา อุปริ ปัสฺสนา ฉาเทตฺวา อากฺจฺฉาติ อาท ๑ โส
ตาย ปฺนปฺปฺนํ วุจฺจมาโน ภทฺเท ปฺริสมรณํ นาม ภาริยํ
กถํ นํ มาเรสฺสามิตี ๑ อหํ เต อุปาโย อากฺขิขิตฺสามิตี ๑
อากฺกฺข ตาวาติ ๑ สามิ ตฺวั ปจฺจฺสกาเลปิ ปิตฺ นินฺนฺนฺนฺจฺฉานํ(๒)
กนฺตฺวา ยถา สพฺเพ สฺสนนฺติ เอวํ มหาสทฺทํ กตฺวา ตาต
อสฺสกาเม ตฺมฺหากํ อุทฺธารณโก อตฺถิ มยิ คเต น เทติ ตฺมฺหากํ
อจฺจเยน นสฺสเดว เสว ยานเก นิสฺสิตฺวา ปาโตว กจฺฉิตฺสามาติ
วตฺวา เตน วุตฺตเวลายเมว อฺกฺจฺฉาย ยานกํ โยเชตฺวา ตตฺถ นํ
นิสฺสिताเปตฺวา อามกสฺसानํ อานेतฺวา อาวาภูํ นิกฺขนิตฺวา
โจเรหิ อจฺฉินฺนสทฺทํ กตฺวา มาเรตฺวา อาวาญฺเ ปกฺขิปิตฺวา
สีลํ ภินฺทิตฺวา นหายิตฺวา อากฺจฺฉาติ ๑

สฺวิจฺจโก อตฺถโส อุปาโยติ ตสฺสา วจฺนํ
สมฺปฺปฺนฺนฺนฺจฺฉิตฺวา ยานกํ คมนสชฺชํ อกาสิ ๑ ตสฺส ปเนโก
สฺตฺตฺวสฺสโก ปฺตฺโต อตฺถิ ปณฺฑิโต พฺยตฺโต ๑ โส มาตุ
วจฺนํ สฺตฺวา มยฺหิ มาตา ปาปฺชฺมา ปิตฺริ เม ปิตฺตฺมาตกมฺมํ
กาเรสิ อหฺมสฺส ปิตฺตฺมาตกมฺมํ กาคฺตุ น ทสฺสามิตี สณฺฑิ
๑. ม. ภินฺทิตฺวา ๑ ๒. ม. นินฺนฺนฺนฺจฺฉานํ ๑ ๓. ม. น ทสฺสเดว ๑

*เล่มที่ 32 ตกุกลชาตกั หน้ 546

คनुตววา อยฺยเกน สทฺธิ นึปชฺชึ ๑ สวึฏฺจโก จ ปิตรา
วุตฺตเวลาย ยานกั โยเชตววา เอหึ ตาต อุตฺทวาร์ โสเชสฺสามาติ
ปิตริ ยานเก นึสึทาเปสิ ๑ กุมารโกปิ ปจฺมตริ ยานกั
อภิรฺุหึ ๑ สวึฏฺจโก ตั นึวาเรตุ อสกุโกนุโต เตเนว สทฺธิ
อามกสฺสานั คनुตววา ปิตรณฺจ กุมารณฺจ ยานเกน(๑) สทฺธิ
เอกมนฺเต จเปตววา สยั โอตริตววา กุฑฺฑทาลปิฏกั อาทาย
เอกสฺมี ปฏึจณฺนณฺกุจानเน จตฺรสฺสอวาวุํ ขนึตุ อารกึ ๑
กุมารโกปิ โอตริตววา ตสฺส สนฺตึกั คनुตววา อชานนุโต วึย
กถึ สมฺภูจาเปตววา ปจฺม คากมาห

[๑๔๐๐]น ตกุกลา สนฺตึ น อาลฺุปานึ(๒)

น วึลาลึโย น กลมฺพานึ ตาต

เอโก อรณฺณมฺหึ สฺสานมฺชฺเ

กึมตฺถึโก ตาต ขนาสิ กาสฺนฺตึ ๑

ตตฺถ น ตกุกลา สนฺตึตึ วึณฺฑาลุกนฺทา น สนฺตึ ๑

อาลฺุปานึตึ อาลฺุกนฺทา ๑ วึลาลึโยตึ วึลาลึวฺลึกนฺทา ๑

กลมฺพานึตึ ตาลกนฺทา ๑

อถสฺส ปิตา ทฺตึย คากมาห

[๑๔๐๑]ปิตามโห ตาต สฺทฺทพฺโล เต

อนกพฺยารึหึ ทฺกฺขณ สฺฏฺจโ

๑. ม. ปิตรณฺจ กุมารเกน ๑ ๒. ม. อาลฺุวานึ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนินปาตวณณา หน้า 547

ตมชชหํ นิกขนิสสามิ โสพุเก

น หิสส ตํ ชีวิตํ โรจยามิติ ฯ

ตตถ อนนทพยาริหิติ อนนทหิ พยาริหิ อุปปนเนน

ทกขน พุจโจ ฯ น หิสส ตนุติ อหํ หิ อสส ตว

ปีตามหสส ตํ ทชชีวิตํ น อิจจามิ เอวรูปา ชีวิตา

มรณเมวสส วรณติ มณณมานิ ตํ โสพุเก นิกขนิสสามิติ ฯ

ตํ สุตวา กุมารโก อุปทตคากาตมาห

[๑๔๐๒]สงกปป์เมตํ ปฎิลทฐปาปกํ

อจจาชิกกมมํ(๑) กโรสิ ลุทฐนุติ ฯ

ตสสสโต ตาต ตวํ ปีตริ ทกขา ปโมจิสสามิติ

มรณทกขน โยเชนโต เอตํ ปาปี สงกปป์ ปฎิลทฐ(๒) ตสส จ

สงกปป์สส วเสน หิตํ อติกกมม จิตตตวา อจจาชิกกมมํ กโรสิ

ลุทฐนุติ ฯ

เอวณจ ปน วตวา[๓] ปีตุ หตถโต กุททาลิ คเหตุวา

อวิทुरเอ อณลํ อวาภาํ ขนิตุํ อารภิ ฯ อถ นํ ปีตา

อุปสงกमितวา กสุมา ตาต อวาภาํ ขนสิติ ปุจจนิ ฯ โส

ตสส กถนโต ตติยํ คากาตมาห

มยาปี ตาต ปฎิลจจเส ตวํ

เอตาทิสํ กมมชรูปนโต

๑. ม. อจจาหิตํ กมม ฯ ๒. ม. ปฎิลทฐา ฯ

๓. ม. เอตถนตเร กุมารโสติ หิสสติ ฯ

*เล่มที่ 32 ตกุกถชาตกั หน้า 548

ตํ กุลวตฺตํ อนุวตฺตมาโน

อหํปี ตํ ขนินฺสสามิ โสพฺภเกติ ฯ

ตสฺสตุโถ ตาต อหํปี(๑) เอกสฺมี โสพฺภเก ตํ มหฺลลกกกาลे

นิกฺขนินฺสสามิติ ฯ อิติ โข ตาต มยาปี นิกฺขนินฺเต(๒)

อิมสฺมี โสพฺภเก ตฺวํ ชรูปนินฺโต เอตาทิสํ กมฺมํ ปฏฺฐิจฺจนเส

ตํ (๓) เอตํ ตยา ปวตฺติตํ กุลวตฺตํ [๔] อนุวตฺตมาโน

วยปฺปตฺโต ภริยาย สทฺธิ วสนฺโต อหํปี ตํ นิกฺขนินฺสสามิ

โสพฺภเกติ ฯ

อถสฺส ปีตา จตฺตถคากมาห

[๑๔๐๓]ศฺรฺสหาหิ วาจาหิ ปกฺกพฺพมาโน

อาสชฺช มํ ตฺวํ วทเส กุมาร

ปฺปตฺโต มม(๕) โอรสโก สมาโน

อหิตานุกมฺปี เม ตฺวํสิ ปฺปตฺตาติ ฯ

ตตฺถ ปกฺกพฺพมาโนติ อภิภวฺนฺโต ฯ อาสชฺชชาติ ฆญฺญตฺวา ฯ

เอวํ วุตฺเต ปณฺชติโต กุมารโ อํกํ ปฏฺฐิวจนคาลํ เทว

อุทานคาลาติ ติสฺโส คาลา อภาสิ

[๑๔๐๔]น ตาหํ (๖) ตาต อหิตานุกมฺปี

หิตานุกมฺปี โว อหํปี(๗) ตาต

๑. ม. เอกสฺมี ฯ ๒. ม. กเต ฯ ๓. ม. ยํ ฯ ๔. ม. เอตฺถนฺตเร

ตนฺตติ ทิสฺสติ ฯ ๕. ม. มม ฯ ๖. ส. น. ตยาหํ ฯ

๗. ม. เต อหฺมปี ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณฺณนา หน้า 549

ปาปญจ ตํ กมฺมปกฺกพฺพมานํ

อรหามิ โน วารยิตฺตํ ตโต หิ (๑)ฯ

[๑๔๐๕]โย มาตริ ปิตริ वा สวิภูจ(๒)

อทฺสเก หีสติ ปาปชฺมโม

กายสฺส เกทา อภิสฺมปรายํ

อัสสยํ โส นิรยํ ปุเรติ(๓) ฯ

[๑๔๐๖]โย มาตริ ปิตริ वा สविภูจ(๒)

อนฺเนน ปาเนน อฺปภูจหาติ

กายสฺส เกทา อภิสฺมปรายํ

อัสสยํ โส สุกตํ ปุเรตีติ(๓) ฯ

อิมํ ปน ปุคฺคตสฺส ชฺมมกถํ สุตฺวา ปิตา อภูจมํ กาถมาห

[๑๔๐๗]น เม ตฺวํ ปุคฺคต อหิตานุกมฺปิ

หิตานุกมฺปิ เม ตฺวํสิ ปุคฺคต

อหฺลจฺ เต(๔) มาตรา วุจฺจมาโน

เอตาทิสํ กมฺม กโรมิ ลฺลทฺชนฺติ ฯ

ตตฺถ อหฺลจฺ เต มาตราติ อหํปิ เต มาตรา ฯ อยเมว

วา ปาโจ ฯ

ตํ สุตฺวา กุมาโร ตาต อิตฺถิโย นาม อฺปฺปนฺเน โทเส

อนิคฺคยฺหฺมานาว ปฺนปฺปนํ ปาปํ กโรนฺติ มม มาตา ยถา ปฺน

๑. ม. หิสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. สฺ. ยฺ. วสิภูจ ฯ ๓. ม. อฺเปติ ฯ

๔. ม. ตํ ฯ

*เล่มที่ 32 ตกฤกชาตกั หน้าที่ 550

เอตัง ปาปี (๑) น กโรติ ตถา นัง ปณามेतัง วฤกฤตตีติ นวมัง กถมาห

[๑๔๐๘]ยา เต สธา ภริยา อนริยรูปา

มาตา มเมสา สกียา(๒) ชเนตตี

นิตุราปเย ตัง สกา อคารา

อณุปิ เต สธา ทุกขมาวเหยยาตี ฯ

สวฤกโก ปณชิตปุตตสส กถัง สุตวา โสมนสสชาโต หุตวา

กจฺฉาม ตาตาตี สทธี ปุตเตน จ ปิตรา จ ยานเก นิสีทิตวา

ปายาสี ฯ สापิ โข อนาจารา นิกขนฺตา โน เกหา

กาพกณฺณตี หฤจตุจฺจา อลฺลโคมเยน เกหัง อุลิมปิตฺวา ปายาสัง

ปจิตฺวา อากมนมกุกัง โอลเณนตี เต อากจฺนฺเต ทิสฺวา

นิกขนฺตัง กาพกณฺณตี ปุณ กเหตุวา อากโตตี กุชฺฉิตฺวา อเร

นิกขนฺตัง กาพกณฺณตี ปุณาทาย อากโตตีตี ปริภาสึ ฯ สวฤกโก

กิลฺยจิ อวตฺวา ยานกั โมเจตฺวา อนาจาเร กิ วเทสีตี ตัง

สุโกฏฺฐิตัง โกฏฺฐิตฺวา อิตโต ปญฺจาย มา อิมัง เกหัง ปาวีสีตี ปาเท

คเหตุวา นิกกทฺฐตี ฯ ตโต ปิตรณฺจ ปุตตณฺจ นหาเปตฺวา

สยปี นหายิตฺวา ตโยปี ปายาสัง ปริภฺยชฺชิสฺสุ ฯ สापิ

ปาปฺรมา กติปาหัง อณฺณสุมิ์ เกเห วสิ ฯ ตสุมิ์ กาล

ปุตฺโต ปิตฺรํ อห ตาต มม มาตาเอตฺตเกน น พุชฺฉตี

ตุมเห มม มาตุ มงฺกุฏาวกรณฺตถิ์ อสุกคามे नाम(๓) โว(๓)

๑. ม. เอวรूपิ์ ฯ ๒. ม. ชาตียา ฯ ๓. ม. มม ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 551

มาตุลธิดา อตุถิ สามี มยุหิ ปิตรณจ ปุตตณจ มมณจ
ปฏิกษุคิสฺสตี ตมานิสฺสามิตี วตุวา มาลาคนฺธาทีนึ อาทาย
ยานเกน นิกฺขมิตฺวา เขตฺตึ อนุวิจฺจิตฺวา สายิ อากฺขณฺณตึ ฯ
โส ตถา อกาสิ ฯ

ปฏิวิสฺสกกฺเก อิตฺถิโย สามิโก กิร เต อณฺณํ ภิริยํ
อาเนตฺตุ อสุกกามํ นาม คโตติ ตสฺสา อาจิกฺขิสฺสุ ฯ สามี
อิทานิมฺหิ นนฺดูชา นตฺถิ เม ปุณฺ โอกาโสติ ภิตตฺติตา หุตฺวา
ปุตฺตเมว ยาจิสฺสามิตี สณฺนิกํ(๑) ปุตฺตสฺส(๒) สนฺนิกํ คนฺตุวา ตสฺส
ปาเทสฺสู นิปตฺติวา ตาต จเปตฺวา ตํ(๓) อณฺโณ มม ปฏิสฺสรณํ
นตฺถิ อิตฺโต ปฏฺฐาย ตว ปิตรณจ ปิตามหณจ อลงฺกตเจตฺถิยํ
วिय ปฏิกษุคิสฺสามิ ปุณฺ มยุหิ อิมสฺสมิ ฆเร ปเวสนํ กโรหิตฺติ
อาห ฯ โส สาธุ อมฺม สเจ ปุณฺ น เหวรูปิ กิริสฺส
กิริสฺสามิ อปฺปมตฺตา โหถตฺติ วตุวา ปิตฺุ อากมนฺนกาเล ทสมํ
คาถมาห

[๑๔๐๕]ยา เต สามี ภิริยา อนริยรูปา

มาตา มเมสา สกฺขิยา ชนตฺถิ

ทนต์ตา กเรณฺว วสุปนีตา

สามี ปาปชฺชมา ปุณฺราราชาตฺถิ ฯ

ตตฺถ กเรณฺวตฺติ ตาต อิทานิ สามี อาเนณฺชการณฺนการิกา

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ปณฺนิกตฺปุตฺตสฺส ฯ

๓. ม. ตํ จเปตฺวา ฯ

หตุถินี วิย ทนฺตา วสั อุนีตา นิพพิเสวณา ชาตา ฯ

ปุนราวชาตฺติ ปุน อิมิ เคนฺหิ อากฺจฺจตฺติ ฯ

เอวํ โส ปิตุ ฌมฺมํ กเถตฺวา คนฺตฺวา มาตริ อานเถสิ ฯ

สา สามิกญฺจ สสฺสุรญฺจ ขมาเปตฺวา ตโต ปฏฺจาย ทนฺตฌมฺเมน

สมนฺนาคตา สามิกญฺจ สสฺสุรญฺจ ปุตฺตญฺจ ปฏฺชีคฺคิ ฯ อุโปปี

จ ปุตฺตสฺส โอวาเท จตฺวา ทานาทีนึ ปุณฺณานิ กตฺวา

สกุคฺปฺรายนา อเหตุํ ฯ

สตฺถา อิมิ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา

ชาตกั สโมธานเถสิ ฯ สจฺจปฺริโยसानเ ปิตุโปสโก โสตาปตฺติผล

ปติฏฺฐหิ ฯ ตทา ปิตา จ ปุตฺโต จ สฺมุติสา จ เอเตเยว อเหตุํ

ปณฺฑิตกฺมาโร ปน อหเมวาทิ ฯ

ตกุกลชาตกั อฏฺฐมํ ฯ

มหาชมมपालชาตกั

กิณเต วตุนติ อิทั สตุถา ปจมาคมเนน กปิลวตุนคร
คณตุวา นิโครธาราเม วิหรนุโต ปิตุ นิเวสเน รณโย อสททหนั
อารพุก กเถสิ ๑

ตทา หิ สุทโททนมหาราชา วิสติสทสฏิกขุปริวารส
ภควโต อตตโน นิเวสเน ยากุขชชกั ทตุวา อนตุรากตุเต จ
สมุโมทนียั กโรนุโต(๑) ฆนเต ตุมหากั ปธานกาเล เทวตา
อาคณตุวา อากาเส จตุวา ปตุโต เต สิทชตุถกุมารโ อปปา-
หารตาย มโตติ มยหั อาโรจยีสูติ อาห สตุถารา จ
สททหสิ มหาราชาติ วุตเต น สททหามิ ฆนเต อากาเส
จตุวา กเถนุติยาปี เทวตาย(๒) มม ปตุตตส ส โพรตเต พุทชตุต
อปตุวา ปรีนิพพานั นาม นตุถิติ ปฏิกขิปินติ อาห ๑ กิ
มหาราชา อิทาเนว สททหสิ ปุพเพปี(๓) ตวั มหาชมมपालกาเล
ปตุโต เต มโต อิมานิสส อฏฐินีติ เอพกสส อฏฐินี (๔)
ทสเสตุวา วทนตุตสสาปี ทิสปาโมกขารยิสส อมหากั กุเล
ตฺรณกาเล กาลกิริยา นาม นตุถิติ น สททหิ อิทานิ ปน
กสฺมา สททหิสสสีติ วตุวา เตน ยาจิโต อตีต อหริ ๑

อตีเต พาราณสิยั พุรหุมทตเต รชชั การเนเต กาสิกรฎเจ

๑. ม. กถั กเถนุโต ๑ ๒. ม. กเถนุติโยปี เทวตา ๑

๓. ม. มหาราชา ปุพเพปี ๑ ๔. ม. อิม ปาจา นตุถิ ๑

*เล่มที่ 32 มหาชมมปาตชาตกั หน้า 554

ชมมปาตคาโม นาม อโหสิ ๑ โส ชมมปาตกุลสุส วสนตาย
เอวํ นามํ ลภิ ๑ ตตถ ทสนนํ กุสลกมมปถชมมานํ ปาตโนโต
ชมมปาโล เตวว ปญญาโต พุราหุมนโณ ปฏิวสติ ๑ ตสฺส
กุลเอนุตมโส ทาสกมมกราปี ทานํ เทนุติ สีลํ รกฺขนุติ
อุโปสถกมมํ กโรนุติ ๑ ตทา โพธิสตุโต ตสมิ กุเล
นิพพตฺติ ๑ ชมมปาตกุมารโ เตววสุส นามํ กริสฺสุ ๑ อถ
นํ วยปฺปตฺตํ ปิตา สหสฺสํ ทตฺวา สิปปุคฺคหณตฺถาย ตกฺกสิลํ
เปเสสิ ๑ โส ชมมปาโล ตตถ คนฺตฺวา ทิสายาโมกฺขาจริยสุส
สนฺติเก สิปปํ อุคฺคณฺหิ ๑ ปญฺจนนํ มาณวกสตาณํ
เชฏฺจนฺเตวาสิโก อโหสิ ๑ ตทา อจริยสุส เชฏฺจปฺตุโต
กาลมกาสิ ๑ อจริโย มาณวกปริวฺโต ฌาติคเณน สทฺธิ
โรทนฺโต กนฺทนฺโต สุสาเน ตสฺส สริริกฺจํ กาวเรสิ ๑ ตตถ
อจริโย จ ฌาติวคฺโค จ ตสฺส อนฺเตวาสิโก จ โรทนฺติ
ปริเทวนฺติ ๑ ชมมปาโลเยเวโก น โรทติ น ปริเทวติ อปีจ
โข ปน เตสุ ปญฺจสเตสุ มาณเวสุ สุสานา อากมม อจริยสุส
สนฺติเก นสีทิตฺวา อโห เอวรฺูโป นาม อจารสมฺปนฺโน
ตฺรณฺมาณโว ตฺรณฺกาเลเยว มาตาปิตฺุหิ วิปฺปยุตฺโต มรณฺ
ปฺตุโตติ วทนฺเตสุ สมม ตุมฺเห ตฺรฺุณฺติ ภาณถ อถ
กสฺมา ตฺรณฺกาเลเยว มรณฺติ นนฺ อยุตฺตํ ตฺรณฺกาเล มริตฺนฺติ
อาห ๑ อถ นํ เต อาหํสุ กิ ปน สมม ตฺวํ อิมสํ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณฺณนา หน้า 555

สตฺตานิ มรณภาวํ น ชานาสีติ ฯ ชานามิ ตฺรณกาเล
ปน น มรณฺติ มหฺลลกกาเลเยว มรณฺตีติ ฯ นนฺ อนิจฺจา
สพฺเพ สงฺขารา หุตฺวา อภาวิโนติ ฯ สจฺจํ อนิจฺจา
ทหฺรกาเล ปน สตฺตา น มรณฺติ มหฺลลกกาเล มรณฺติ
อนิจฺจํ ตํ ปาปฺพนฺตีติ ฯ ก็ สมฺม ชมฺมปาล ตุมฺหากํ เกเห
น เกจิ มรณฺตีติ ฯ ทหฺรกาเล ปน สตฺตา น มรณฺติ
มหฺลลกกาเลเยว มรณฺตีติ ฯ ก็ ปเนสา ตุมฺหากํ
กฺลปฺปเวณฺตีติ ฯ อาม กฺลปฺปเวณฺตีติ ฯ มาณฺวา ตํ ตสฺส
กถํ สุตฺวา อาจริยสฺส อาโรเจสิ ฯ อถ นํ โส ปกฺโกสาเปตฺวา
ปฺจฺจํ สจฺจํ กิร ตาต ชมฺมปาล ตุมฺหากํ กฺลเ ทหฺรกาเล
น มียฺยณฺตีติ ฯ สจฺจํ อาจริยาติ ฯ โส ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
จินฺเตสิ อัย อติวिय อจฺจริยํ วทติ อิมสฺส ปิตฺตฺ สนฺตํ
กนฺตฺวา ปฺจฺจํ ตฺวา สเจ เอตํ สจฺจํ อหํปี ตเมว ชมฺมํ
ปฺริปฺเรสฺสามิตีติ ฯ โส ปฺตฺตสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ กตฺวา
สตฺตกฺกฺจทิวสจฺเจยน ชมฺมปาลํ ปกฺโกสาเปตฺวา ตาต อหํ
วิปฺปวสิสฺสามิ(๑) ตฺวํ ยาว มมาคมนา อิเม มาณเว สิปฺปํ
วาเจหิตี วตฺวา เอกสฺส เอพกสฺส อญฺจฺฉิ นี กเหตฺวา โชวิตฺวา
ปฺสิพฺพเก กตฺวา เอกํ จุลฺลปฺญฺจํ อาทาย ตกฺกสิลโต นิกฺขมิตฺวา
อนฺุพฺพเพน ตํ กามํ ปตฺวา กตฺริ มหาชมฺมปาลสฺส เกหนฺติ
๑. ม. จิปฺปํ อากมฺิสฺสามิ ฯ

*เล่มที่ 32 มหาชมมปาลชาตกั หน้า 556

ปฺจฉิตฺวา คนฺตฺวา ทฺวารเ อฏฺจาสิ ฯ พฺราหฺมณฺส
ทาสมนฺุเสสฺ โย โย ปจฺมํ อทฺทส โส โส อจฺริยสฺ
หตฺถโต ฉตฺตํ คณฺหิ อฺปาหนํ คณฺหิ อฺปฏฺจาจากสฺสปี หตฺถโต
ปฺลิตฺพุกํ คณฺหิ ปฺตฺตสฺส เต(๑) ชมฺมปาลกฺุมารสฺส อจฺริโย
ทฺวารเ จิตฺติ กฺุมารสฺส ปิตฺุ อโรเจธาติ วฺตุเต เต สาชฺฐติ
วตฺวา(๒) อโรจยฺสิ ฯ โส เวเคน ทฺวารมฺลํ คนฺตฺวา อิตฺ
เอธาติ ตํ ฌริ อเนตฺวา ปฺลลฺงเก นิสฺิทาเปตฺวา สพฺพํ
ปาทโรชนาทิกิจฺจํ อกาสิ ฯ

อจฺริโย ฤคฺตโกชนฺ โส ขกถาย นิสฺินนกาเล พฺราหฺมณ
ปฺตฺโต เต ชมฺมปาลกฺุมารํ ปฺณวฺวา ตินฺณํ เวทานํ
อฏฺจารสนฺนลฺจ สิปฺปานํ นิปฺสฺตติ ปฺตฺโต อปฺิจ โข ปเนเคน
อผาสฺุเคน ชีวิตกฺุขํ ปฺตฺโต สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา มา
โสจิตฺธาติ อหา ฯ พฺราหฺมโณ ปาณิ ปฺหริตฺวา มหาหสิตํ
หสิ ฯ กิณฺุ โข พฺราหฺมณ หสิตฺติ จ วฺตุเต มยฺหํ ปฺตฺโต
น มรฺติ อณฺโณ โกจฺิ มโต ภวิสฺสตีติ อหา ฯ พฺราหฺมณ[๓]
ปฺตฺตสฺเสว เต อฏฺจฺินิ ทิสฺวา สทฺทหาติ อฏฺจฺินิ นฺิหริตฺวา
อิมานิ เต ปฺตฺตสฺส อฏฺจฺินิตี อหา ฯ เอตานิ เอพฺกสฺส วา
สนฺขสฺส วา ภวิสฺสนฺติ มยฺหํ ปน ปฺตฺโต น มรฺติ อมฺหากํ
๑. ม. โว ฯ ๒. ม. คนฺตฺวา ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร
ปฺตฺโตเยว เต มโตติ ทิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 557

หิ กุเล ยาว สดุดมา กุลปรีวัญญา ตรุณกาเล มตปุโพโพ นาม
นตฺถิ ตฺวํ มุสา ภาณสีติ ฯ ตสฺมี ขณ สพุเพปี ปาณิ ปหริตฺวา
มหาหสีติ หสีสุ ฯ อจฺริโย ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา โสมนสฺสปฺปตฺโต
หุตฺวา พุราหฺมณ ตุมฺหากํ กุลปฺปเวณฺณิยํ ทหรานํ อมรเณน น
สกุกา อเหตุเกน ภวิตฺถุ เกน การเณน ทหราน มียฺยนฺตฺติ
ปฺจฺจฺจฺนโต ปจฺจํ คาถมาห

[๑๔๑๐]กิณเต วตฺถิ กิ ปน พุรหฺมจฺริยํ

กิสฺส สฺจฺจฺจฺนสฺส อยํ วิปาโก

อกุขาหิ เม พุราหฺมณ เอตมตฺถิ

กสฺมา นู ตุมฺหํ ทหราน มียฺยเรติ ฯ

ตตฺถ วตฺถนฺติ วตฺถสฺมาทานํ ฯ พุรหฺมจฺริยนฺติ

เสฏฺฐจฺจริยํ ฯ กิสฺส สฺจฺจฺจฺนสฺสชาติ ตุมฺหากํ กุเล ทหรานํ

อมรณํ นาม กตฺรสุจฺริตฺสส วิปาโกติ ฯ

ตํ สุตฺวา พุราหฺมโณ เยถํ กุณานํ อานุภาเวน ตสฺมี กุเล

ทหราน มียฺยนฺติ เต วณฺณนฺโต

[๑๔๑๑]ธมฺมํ จราม น มุสา ภาณาม

ปาปานิ กมฺมานิ ปรีวชฺชยาม(๑)

อนริยํ ปรีวชฺเชม(๒) สพุพฺ

ตสฺมา หิ อมฺหํ ทหราน มียฺยเร ฯ

๑. ส. วิวชฺชยาม ฯ ๒. ม. ปรีวชฺเชม ฯ

*เล่มที่ 32 มหาธมฺมปาลชาตกํ หน้า 558

[๑๔๑๒]สุโณม ฐมฺมํ อสฺตํ สตณฺจ

น จาปี ฐมฺมํ อสฺตํ โรจยาม

หิตฺวา อสนฺเต น ชหาม สนฺเต

ตสฺมา หิ อมฺหํ ทหฺรา น มียฺเย ๑

[๑๓๑๓]ปฺพุเพ ปชานา(๑) สฺมฺนา ภวาม

ททฺปิ เว อตฺตมฺนา ภวาม

ทตฺวาปี เว นานฺตปฺปาม ปจฺจา

ตสฺมา หิ อมฺหํ ทหฺรา น มียฺเย ๑

[๑๔๑๔]สมณฺ มยฺ พฺราหฺมณฺ อทฺธิเก จ

วณฺิพฺเพเก ยาจนฺเก ทลิตฺเท

อนฺเนน ปาเนน อภิตปฺปยาม

ตสฺมา หิ อมฺหํ ทหฺรา น มียฺเย ๑

[๑๔๑๕]มยฺญจ ภฺริยํ นาตฺถิกมาม

อมฺเห จ ภฺริยา(๒) นาตฺถิกมฺนฺติ

อณฺตฺตฺร ตาหิ พฺรหฺมจฺริยํ จราม

ตสฺมา หิ อมฺหํ ทหฺรา น มียฺเย ๑

[๑๔๑๖]ปาณาตฺิปาตา วิรฺมาม สฺพุเพ

โลเก อทฺนฺนํ ปฺริวชฺชยาม

๑. ม. ปุพฺเพว ทานา ๑ ๒. ส. ภฺริยาปี อเมห ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 559

อมชชปาณปี(๑) มุสา ภาณม

ตสุมา หิ อมฺหิ ทหราน มียฺเยเร ฯ

[๑๔๑๗]เอตาสฺ เว ชายเร สุตฺตมาสุ

เมธาวิโน โหนฺติ พหุตฺตปญฺญา

พหุสฺสุตา เวทคฺคฺนา(๒) จ โหนฺติ

ตสุมา หิ อมฺหิ ทหราน มียฺเยเร ฯ

[๑๔๑๘]มาตา ปิตา ภคินี ภาตโร จ (๓)

ปุตฺตา จ ทารา จ มยฺยจ สพฺเพ

ธมฺมํ จราม ปรโลกเหตุ

ตสุมา หิ อมฺหิ ทหราน มียฺเยเร ฯ

[๑๔๑๙]ทาสา จ ทาสี (๔) อนุชีวิน จ

ปริจาริกา กมฺมกรา จ สพฺเพ

ธมฺมํ จรฺนฺติ ปรโลกเหตุ

ตสุมา หิ อมฺหิ ทหราน มียฺเยเรติ

อิมา คาคา อาห ฯ

ตตฺถ ธมฺมญฺจรามาคิ ทสกฺสทกมฺมปถธมฺมํ จราม ฯ

อตุตฺตโน ชีวิตเหตุ อนุตฺตมโส กุณฺดกิปิลฺลิกมฺปิ ชีวิตา น

โวโรเปม ปรภณฺฑญฺจ โลกจิตฺเตน น โอโลเกมาติ สพฺพิ

๑. ม. อมชชปา โนปี ฯ ๒. ม. เวทคฺคฺโน ฯ ๓. ส. มาตาปิตโร

ภคินีภาตโร จ ฯ ม. มาตา ปิตา จ ภคินี ภาตโร จ ฯ

๔. ม. ทาสฺย ฯ สී. ยฺ. ทาสฺโส ฯ

*เล่มที่ 32 มหาธมมปาตชาตกัม หน้า 560

วิตถารตพพฺ ๑ มุสวาโท เจตถ มุสวาทิสฺส อกรณฺ ปาปํ
นาม นตฺถิติ อุตฺสนุนวเสน ปน วุตฺโต ๑ เต กิร หตฺสาธิป-
ปาเยนปี มุสา น ภณฺนติ ๑ ปาปानीติ สพฺพานปี นิริยคามินิ
ลามกมฺมานิ(๑) ๑ อนริยฺนติ อริยวิรหิตํ (๒) สพฺพํ อุตฺนุทฺรํ อปฺริสฺสุทฺธํ
กมฺมํ ปริวชฺชยาม ๑ ตสฺมา หิ อมฺहनฺติ เจตถ หิกาวโร
นิปาตมตฺโต ๑ อิมินา การณฺน อมฺหากํ ทหรา น มียฺยฺนติ
อนุตฺตรา จ อกาลมรณฺ นาม โน นตฺถิติ อตฺโต ๑ ตสฺมา
หิ อมฺहनฺติปี ปาโจ ๑ สฺโณมาติ มยฺ กิร ยถา นาม(๓)
สปฺปฺริสฺสานํ กุสลทีปนํปี อสปฺปฺริสฺสานํ อกุสลทีปนํ ฐมฺมํ
สฺโณม ๑ โส ปน โน สุตฺมตฺตโกว โหติ ตํ น โรจยาม
เตหิ ปน โน สทฺธิ วิคฺคโห วา วิวาโท วา มา โหตุ(๔)
ฐมฺมํ สฺโณม สุตฺวาปี ลภิตฺวา(๕) สนฺเต(๖) วตฺตาม เอกมฺปิ ขณฺ
น ชหาม อสนฺเต(๗) ปาปมิตฺเต ปหาย กลฺยาณมิตฺตเสวิโนว
โหมมาติ ๑

สมณฺ มยฺ พฺราหฺมณฺเต พฺราหฺมณ(๘) มยฺ สมิตปาป-
พาหิตปาเป ปจฺเจกพฺุทฺธสมณฺพฺราหฺมณฺปี อวเสสฐมฺมิกสมณ-
พฺราหฺมณฺปี อทฺธิกาทโย(๙) เสสชเนปี อนฺเนน ปาเนน
๑. ม. กมฺมานิ ๑ ๒. ม. อริยวิรหิตํ ๑ ๓. ม. กิริยวาทานํ ๑
๔. ม. โหตุติ ๑ ๕. ม. หิตฺวา ๑ ๖. ม. อสนฺเต สนฺเต ๑
๗. ม. สนฺเต ๑ ๘. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑
๙. ม. อธิกฺยาจเก ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 561

อภิตปเปมาติ อตุโถ ๑ ปาลีย ปน อัย คากา ปุพเพว
ทานาติ คากาย ปจจโต อากจจติ ๑ นาติกุกมามาติ อตุตโน
กรีย อติกุกमितวา พหิ อณณมิจจนาจาร์ น กโรม ๑ อณณตุร
ตาหิติ อตุตโน กรีย(๑) จเปตวา เสสอติถิติสุ พุรหุมจริยณจ
จราม ๑ อมหากั กรียาปี เสสปุริเสสุ เอวมเว ปวตตุนติ ๑
ชายเรติ ชายนติ ๑ สุตตมาสูติ สุตีลาสุ อตุตमितถิติสุ ๑ อิทำ
วตุตัง โหติ เย เอตาสุ สมปนนสีลาสุ ปตุตमितถิติสุ อมหากั
ปตุตตา ชายนติ เต เมธาวิโนติ เอวंपการา โหนติ กุโต
เตลั อนตุตรา มรณั ตสุมาปี อมหากั กุเล ทहरา น
มิยุนตีติ ๑ ฐมมณจรามมาติ ปรโลกตถาย ติวีธั สุจริตฐมมัม
จราม ๑ ทาสีติ ทาสีโย ๑

อวसान

[๑๔๒๐]ฐมโม หเว รกขติ ฐมมจาร์

ฐมโม สุจิจฺฉโน สุขมาวหาติ

เอसानิสัโส ฐมเม สุจิจฺฉเน

น ทุกคตี คจจติ ฐมมจาร์ ๑

[๑๔๒๑]ฐมโม หเว รกขติ ฐมมจาร์

จตุตัง มหนตัง วิย วสุสกาเล

๑. ม. ตา อตุตโน กรียา ๑

*เล่มที่ 32 มหาชมมपालชาตกัม หน้า 562

ชมเมเนน กุตุโต มม ชมมปาโล

อณฺณสฺส อญฺจินี สุจี กุมาโรติ

อิมานี ทวีหิ คาลาหิ ชมฺมจารีณํ คุณํ กเถสิ ฯ

ตตฺถ รกฺขตีติ ชมฺโม นามเส รกฺขิตโน รกฺขิตํ
ปฏฺวีรกฺขติ ฯ สุขมาวหาตีติ เทวมนุสฺเสสุ สุขญฺเจว นินฺพพานสุขญฺจ
อาวหาติ ฯ น ทุกฺกตฺตินฺติ นินฺรยาทีเกทํ ทุกฺกตี น กจฺจติ ฯ
เอวํ พุราหุณฺณ มยํ ชมฺมํ รกฺขาม ชมฺโมปี อมฺเห รกฺขตีติ
ทสฺเสตี ฯ ชมฺเมเนน กุตุโตติ มหาจตฺตสฺสทิสเนน อตฺตนา
โคปีตชมฺเมเนน กุตุโต ฯ อณฺณสฺส อญฺจินีติ ตยา อานีตานิ ปน
อญฺจินี อณฺณสฺส เอพฺกสฺส วา สุนฺขสฺส วา อญฺจินี ภวิสฺสนฺติ
นทฺเทหิ ตานิ มม ปุตุโต สุจี กุมาโรติ ฯ

ตํ สุตฺวา อจฺจริโย อาห (๑) มยฺหํ อากมฺนํ สุอากมฺนํ
สผลํ โน นินฺปุผลนฺติ สยฺชาตโสมนสฺโส ชมฺมपालสฺส ปีตรํ
ขมาเปตฺวา มยา อากจฺจนฺเตน ตฺมฺหากํ วิมฺสฺนตฺถาย อิมานิ
เอพฺกญฺจินี อากตานิ ปุตุโต เต อโรโคเยว ตฺมฺหากํ รกฺขิตชมฺเม
มยฺหํปี เทถาติ ปณฺเณ ลินฺชิตฺวา กติปาหํ ตตฺถ วสิตฺวา
ตกฺกสฺสิลํ คนฺตฺวา ชมฺมपालสฺส สพฺพสิปฺปานิ ลิกฺขาเปตฺวา
มหนฺเตน ปรีวารเณ เปเสสิ ฯ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาดวณณา หน้ 563

สตุถา สุกุโชนมหาราชส อิม้ ฐมมเทศนํ อหริตวา
สจจანი ปกาเสตวา ซาตกํ สโมธานสึ ๑ สจจปรีโยสาน
ราชา อนาคามิผล ปติภุจหิ ๑ ตทา มาตาปิตโร มหาราชกุลานิ
อเหตุ อาริโย สาริปุตุโต ปรีสา พุทฐปรีสา อเหตุ
ฐมมปาลกุมาริ ปน อหเมวาทิ ๑
มหาฐมมปาลซาตกํ นวมํ ๑

กุกกฐซาตกํ

นาสมเส กตปายมฺหิตี อิทํ สตุถา เวพฺวเน วิหรนฺโต [๑]
วราช ปรีสกกนํ อารพุก กเถสิ ๑

ฐมมสกายมฺหิ ภิกขุ เทวทตฺตสฺส อคฺคกถํ สมฺภุจจาเปสิ
อาวโส เทวทตฺโต ฐนุกหาทปโยชนน ทสพลสฺส วฐตฺถเมว
อุพายํ โกรตีตี ๑ สตุถา อากนฺตวา กาย นุตฺถ ภิกขเว
เอตฺรหิ กถาย สนนฺสินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ
วุตฺเต น ภิกขเว อิทาเนว ปุพฺเพเปส มยฺหํ วราช
ปรีสกกติเยวาทิ วุตฺวา อตีตํ อหริ

อตีเต โกสมฺพิยํ โกสมฺพิโก นาม ราชา รชฺชํ กอารสิ ๑
ตทา โพธิสตุโต เอกสมฺมํ เวพฺวเน กุกกฐโยนฺนํ นีพฺพตฺติตฺวา
อนกสตกุกกฐปรีวาริ อรณฺเณ วสติ ๑ ตสฺสวาทูเร เอโก เสโน
๑. ม. เอตฺถนฺตเร เทวทตฺตสฺสชาติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 กุกกุกชากก หน้ 564

วสติ ๑ โส อูปาเยน เอเกกั กุกกุกกั กเหตุวา ขาทนุโต
 จเปตวา โปธิสตุตั เสเส ขาที ๑ โปธิสตุโต เอกโกว
 อโหสิ ๑ โส อปฺปมตุโต เวลาย โคจรั กเหตุวา เวพुकคหนั(๑)
 ปวิสิตุวา วสติ ๑ โส เสโน ตั คณหิตุ อสกุโกนุโต เอเคน
 นั อูปาเยน อูปลาเปตวา คณหิสสามิติ จินุเตตวา ตสสาวิทุเร
 สาขาย นิสสิยิตวา สมม กุกกุกกูราช ตวั มยหั กสุม่า ภายสิ
 อหั ตยา สทฐิ วิสสาสั กาคุกาโม อสุโก(๒) นาม ปเทโส
 สมฺปนฺนโคจโร ตตถ อุโกปี โคจรั กเหตุวา อณณมณณั
 ปิยสัวาสั วสิสสามาติ อ่า ๑ อถ นั โปธิสตุโต อ่า
 สมม มยหั ตยา สทฐิ วิสสาโส นาม นตุถิ กจจ
 ตวนฺติ ๑ สมม ตวั มยหั ปุพเพ กตปาปคาย น สททหสิ
 อิตอ ปฏุจาย เอวรूपั น กริสสามิติ ๑ น จ มยหั ตาทิเสน
 สหาเยน อตุโถ กจจเวว ตวนฺติ ๑ อิติ นั ยาวตติยั
 ปฏิกุขิปิตวา เอตตเกหิ องเคหิ สมนฺนาคเตน ปุกุคเลน สทฐิ
 วิสสาโส นาม กาคุ น วฏุกุตีติ วนฆฏั อุนฺนาเทนุโต
 เทวตาสู สารุการั ททมานาสู ฅมมกถิ สมฏุจเปนุโต อิม่า
 คากาโย อชฅณากสิ

[๑๔๒๒]นาสมเส กตปาปมฺหิ   นาสมเส อลิกวาทีเน
 นาสมเส อตตตถปณณมฺหิ   อติสนเตปี นาสมเส ๑

๑. ม. เวพูนั ๑ ๒. ม. อสุกสมิ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณา หน้ 565

[๑๔๒๓]ภวนติ เหเก ปุริสา โคปีปาสกชาติกา(๑)

ฆสนติ มณเณ มิตตานี วาจา ย น จ กมมุนา ๑

[๑๔๒๔]สุกขณชลิปกคหิตา วาจา ย ปติคณจिता

มนุสเสคคูน นาสีเท ยสมี่ นตถิ กตลณุตตา ๑

[๑๔๒๕]น หิ อณณณณจิตตานัน(๒) อิตถีนัน ปุริสาน วา

นานา วิกตวา สัสคคิ ตาทิสปี หิ นาสุมเส(๓) ๑

[๑๔๒๖]อนริยกมม โอกกนต(๔) อจิต (๕)สพพพชาติน

นิติตัว ปฏิจจณนัน ตาทิสปี หิ นาสุมเส ๑

[๑๔๒๗]มิตตรูปเอ อีเชกจเจ(๖) สาขลเยน อเจตสา

วิเวหิ อุปายะหิ(๗) ตาทิสปี หิ นาสุมเส ๑

[๑๔๒๘]อามิส วา ฐน วาปี ยตถ ปสสติ ตาทิส

ทพภี กโรติ ทุมเมโธ ตลจ หิตวาน(๘) กจจตตีติ ๑

ตตถ นาสุมเสติ นสสเส ๑ อยเมว วา ปาโจ ๑ น

วิสเสติ วุตต โหติ ๑ กตปาปมหิตี ปจม กตปาเป

ปุกคเล ๑ อลิกวาทีเนติ มุสวาวิทิมหิปี น วิสเส ๑ ตสส หิ

อกตตพพิ นาม ปาปี นตถิ ๑ นาสุมเส อตตตถปณณมหิตี อตตโน

อตถายเอว ยสส ปณณา เสนหวเสน น ภชติ ฐนตถิโกว ภชติ

๑. ส. โคปีปาสกชาติกา ๑ ๒. ส. อณโณณณจิตตานัน ๑

๓. ส. น. วิสเส ๑ ม. จ. นามสุมเส ๑ ๔. ม. ...กมมโมกุกนต ๑

๕. ส. อตถต ๑ ม. อตถ ๑ ๖. ส. มิตตวเสนีเชกจเจ ๑

ส. ม. มิตตรูปเอเชกจเจ ๑ ๗. ม. อุปายนติ ๑

๘. ม. หนตวาน ๑

*เล่มที่ 32 กุกกฏชาตกั หน้า 566

ตสมี อตตตถปณเยปี น วิสเส ๑ อติสนเตติ อนุโต
อุปสมเม อวิชชมาเนเยว จ พหิ อุปสมทสเสนน อติสนเต วิย
ปฏิจจนนภมมุนเตปี พิลปฏิจจนนอาสีวิสเสทเท กุกกปุกุเกเล ๑
โคปิปาตกชาติกาติ คุนนั ปิปาตกชาติกา วิย ปิปาตีตโคสทิสาดิ
วุตตัม โหตี ๑ ยถา ปิปาตีตคาโว ติตถัม โอตริตฺวา มุขปุริ
อุทกัม ปิวันตี น ปน อุทกสฺส กตตพพยุตตัม กโรนตี เอวเมว
เอกจเจ อิทถจิทถจ กริสฺสามาติ มชฺชรวจเนน มิตฺตานิ
ฉสนนฺติ ปิยวจนาจจวิกัม ปน น กโรนตี ตาทิสฺเสสุ วิสฺสาโส
มหโต อนตถาย โหตีติ ทีเปตี ๑

สุขขชลิปกุกหิตาติ ปุกุกหิตริตฺตจฺจนอลฺชลิโน ๑ วาจาย
ปลิคุจฺจิตาติ อิทั ทสฺสาม กริสฺสามาติ วจเนน ปฏิจฺจาทิตา ๑
มนุสฺสแพคุจฺจิติ เอวรูปา อสารกา มนุสฺสา มนุสฺสแพคุ
นาม ๑ นาสิตเทติ นาสิตเท เอวรูเป น อุปจฺจเยย ๑ ยสฺมี
นตฺถิติ ยสฺมี จ ปุกุกเล กตถญฺจตา นตฺถิ ตัมปี นาสิตเทติ
อตฺถโ ๑ อญฺจณญจิตฺตานนฺติ อญฺจณญเณน จิตฺเตน สมมฺนาคทานัม
ลหุจฺจิตฺตานนฺติ อตฺถโ ๑ เอวรูปานัม อตฺถินัม ปุริสานัม วา น วิสฺเสตี
ทีเปตี ๑ นานา วิกตฺวา สํสฺสกนฺติ โยปี น สกุกา อนุปกนฺตฺวา
เอตสฺส อนนฺตฺรายัม กาทฺถนฺติ อนนฺตฺรายกรณตฺถัม นานากระณหิ
สํสฺสคัม อวิกตฺวา ทพฺหิ กริตฺวา ปจฺจนา อนนฺตฺรายัม กโรตี
ตาทิสํปี ปุกุกถัม นาสฺมเส น วิสฺสาเสยฺยติ ทสฺเสตี(๑) ๑
๑. ม. ทีเปตี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 567

อนริยกมมํ โอกกนตฺนติ อนริยานํ ทุสฺสีถานํ กมฺมํ
 โอตริตฺวา จิตํ ฯ อจิตฺนติ อถิรํ อปฺปติฏฺฐิตฺวณฺณํ ฯ
 สพฺพพมฺมาตินนฺติ โอกกาถํ ลภิตฺวา สพฺพเพถํ อุปฺพมฺมาตกรํ ฯ นิสิตํ
 ปฏฺิจฺจนฺนฺนติ โกสิยา วา ปิโถตฺติกาย วา ปฏฺิจฺจนฺนํ นิสิตํ
 ขคฺคมิว ฯ ตาทิสํปีติ เอรูรूपิ อมิตฺตํ มิตฺตปฏฺิจฺรูปกํ น
 วิสฺสาเสยฺย ฯ สาขลเยนาติ มฏฺจวณฺเนน ฯ อเจตฺสาติ อจิตฺตเกน ฯ
 วณฺเนว หิ เนถํ มฏฺจํ จิตฺตํ ปน ญทฺธํ ฆรฺตํ ฯ วิวิเชหิ
 อุปฺปาเยหิ โอตาราเปกฺขา อุปฺคจฺจนฺติ ฯ ตาทิสํปีติ โย เอเตหิ
 อมิตฺเตหิ มิตฺตปฏฺิจฺรูปเกหิ สทิสฺโส โหติ ตํปี น วิสฺสาเสยฺยยาติ
 อตุโธ ฯ อามิสฺนติ ขาทนียโกชนียํ ฯ ฐนฺนติ มณฺจปฏฺิจฺปาทกํ
 าทิ กตฺวา อวเสถํ ฯ ยตฺถ ปสฺสตีติ สหายเคเห ยสฺมี
 ฐาเน ปสฺสตี ฯ ทุพฺภี กโรตีติ ทุพฺภิจิตฺตํ อุปฺปาเทติ ตํ
 ฐนํ ทรตี ฯ ตลฺยจ หิตฺวานาติ ตลฺยจ สหายกํปี หิตฺวา
 คจฺจนฺติ ฯ อิติ อีมา สตฺต คาถา กุกฺกุฏฺฐาธา กเถสิ ฯ

[๑๔๒๕]มิตฺตฺรฺเปน พหโว	ฉนฺนาเสวณฺติ สตฺตโว
ชเห กاپฺริเสเหเต	กุกฺกุฏฺฐ วิยเสนํกํ ฯ
[๑๔๓๐]โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ	น จิปปมฺนุพฺพชฺชติ
อมิตฺตวสมฺนเวติ	ปจฺจนา จ มนฺตปฺปติ ฯ
[๑๔๓๑]โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ	จิปปเมว นิโพชติ
มจฺจเต สตฺตฺสมฺพาธา	กุกฺกุฏฺฐ วิยเสนกา ฯ

*เล่มที่ 32 ฤกกุฏชาตกั หน้า 568

[๑๔๓๒] ตั ตาทิสั ฤกกุมิโวทุทิตั วเน

อธมมิกั นิจุจวิธัศการินั

อารา วิวชเชย นโร วิจกขโน

เสนั ยถา ฤกกุโฏ วัศกานเนติ

อติ อีมา จตสโส ธมมราเชน ภาสิตา อภิสมพุททคาถา ฯ

ตตถ ชเห กาปุริเส เหเตติ ฤกกุเว เอเต กาปุริเส

ปณทิตโต ชเหยย ฯ หกาโร ปเนตถ นิปาตมตตั ฯ ปจจนา

จ มนุตปตติติ ปจจนา จ อนุตปตติ ฯ ฤกกุมิโวทุทิตนติ

วเน มิกานัน พนุชนตถาย ฤกกุปาสั วิย โอทุทิตั ฯ

นิจุจวิธัศการินนติ นิจุจ วิทุทิสนการกั ฯ วัศกานเนติ

วัศวเน(๑) ฯ ยถา วัศวเน ฤกกุโฏ เสนั วิวชเชติ เอวั วิจกขโน

วิทุทิสเกร ปาปमितเต วิวชเชย ฯ

โส หิ กถา วตฺวา เสนั อามนุเตตฺวา สเจ อิมสมิ

จानะ วสิสฺสสิ ชานิสฺสามิ เต กตฺตพฺพนติ ตชเชสิ ฯ เสนปี

ตโต ปลายิตฺวา อณฺตตถ คโต ฯ

สตุถา อิมิ ธมฺมเทสนั อหริตฺวา เอวั ฤกกุเว เทวทตฺโต

ปฺพุเพปี มยหิ วราย ปริสกตฺตีติ วตฺวา ชาตกั สโมธานสิ

ตทา เสน เทวทตฺโต อโหสิ ฤกกุโฏ ปน อหเมวาทิ ฯ

ฤกกุฏชาตกั ทสมิ ฯ

๑. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

มกุฏกฤษณชาติชาตกั

อลงกโต มกุฏกฤษณชาติติ อิทั สตุธา เขตวเน วิหรนุโต เอกั
มตปุตต์ กุฏุมพิกั อารพุก กเถสิ ฯ

สาวตถิยั กิเรกสุส พุทฐุปฏจากสุส กุฏุมพิกสุส
ปียปุตต์โก กาลมกาสิ ฯ โส ปุตต์โสภสมปปีโต น นหายติ
น ภูษติ น กมมนเต วิจาเรติ น พุทฐุปฏจัน
คจฺจติ เกวลั ปียปุตต์ก มั โอหาย ปจฺมตรั คโตสิติ อาทิณี
วตุวา วิลปติ ฯ สตุธา ปจฺจสุสมเย โสกั โอโลเกนุโต ตสุส
โสตาปตฺติผลูปนิสฺสยั ทิสฺวา ปุณทิวเส ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต
สาวตถิยั ปิณฺหาเย จริตุวา กตภตฺตกิจฺโจ ภิกฺขุ อุยฺโยเขตฺวา
อานนฺตฺเตเรน ปจฺจาสมณฺเนน ตสุส เกหทวารั อกมาสิ ฯ
สตฺถุ อากตภาวึ กุฏุมพิกสุส อาโรเจสุ ฯ อถสุส เกษโน
อานานิ ปญฺญเปตุวา สตุถารั นิสีทาเปตุวา กุฏุมพิกั
ปริคฺคเหตุวา สตฺถุ สนฺติกั อานะสิ ฯ ตั วนฺทิตฺวา เอกมนฺตั
นินฺนั สตุธา กรุณาสีตเลน วจเนน อามนฺเตตุวา กิ
อุปาสก ปุตต์กั อนุโสจสีติ ปุจฺจิตฺวา อาม ฆนฺเตติ วุตเต
อุปาสก โปราณกปญฺจิตา ปุตเต กาลกเต โสภสมปปีตา
วิจฺรนาปี ปญฺจิตานั กถั สุตฺวา อถภนียฏฺจानนฺติ ตตฺตโต
ณตุวา อปฺปมตฺตกัปี โสกั น กรีสุติ วตุวา เตน ยาจิโต

*เล่มที่ 32 มกุญจกุกทลชดกั หน้ 570

อดึตอ อหริ

อดึเต พารานสึยั พุรหุมทตเต รชชั การนุเต เอกสุส
มหาวิภวสุส พุราหุมณสุส ปุตุโต ปณจทสโสปสวสุสกาล
เอเกน พุยาธินา ฅฎุโจ กาลั กตุวา เทวโลเก นึพุพตติ ๑
พุราหุมโณ ตสุส กาลกิริยโต ปฎุจาย สุสานั คนตุวา
ฅาริกปุณชั อวิจณนุโต ปริเทวนุโต สพุพกมมุนเต
ปจฉินทิตวา โสกสมปปีโต วิจرتติ ๑ เทวปุตุโต อนุวิจรนุโต
ตึ ทิสวา เอกั อุปมึ กตุวา โสกั หริสสามิติ ตสุส
สุสานั คนตุวา ปริเทวนกาลเอ ตสุเสว ปุตุตวณณณิ หตุวา
สพุพากรณปฎิมณทิตโต เอกสุมี ปเทเส จตุวา อุโก หตเถ
สิเส จเปตุวา มหาสทุเทน ปริเทวิ ๑ พุราหุมโณ สทุทึ
สุตุวา ตึ โอโลเกตุวา ปุตุตเปมึ ปฎิลภิตวา ตสุส สนุติเก
จตุวา ตาค มาณว อิมสุมี สุสานมชฅเ กสุมา ปริเทวสิติ
ปุจฉนุโต ปจมึ คากมาห

[๑๔๓๓]อลงุกโต มกุญจกุกทล

มาลธารี (๑)หริจนทนุสุสโท

พาหา ปคุกยห กนทล

วนมชฅเ กึ ทุกขิตโต ตวนนุติ ๑

๑. สึ. ย. มาลการี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 571

ตตุถ อลงุกโตติ นานาภรณวิภูติโต ๑ มภูจกุกทลิตติ
ภรณปริณิภูจิตเทหิ มภูเจหิ กุกทเลหิ สมนุนาคโต ๑ มาลชาริตติ
วิทตรกุกสมมาลชโร ๑ หริจุนทนุสโตติ สวณณวณณณ จนุทเนน
อนุติโต ๑ วนมชเมติ สุตานมชเม ๑ กิ ทุกขิโต ตวนุตติ
กัการณา ทุกขิโต ตวั อากุกข อหนุเต ยั อิจลลิตติ
ทลุตสามีติ อาก ๑

อถลุต กถนุโต มาณโว ทุตติยั กากมาห

[๑๔๓๔]สวณณมโย ปกสตรโ

อูปนุโน รตปถชโร มม

ตลุต จกุกยัค น วินุทามิ

เตน ทุกเขน ชลุตสามี ชีวิตนุตติ ๑

พุราหุมโน สมปฏิกจุนุโต ตติยั กากมาห

[๑๔๓๕]โสลวณณมยั มณิมยั

โลหมยั อถ รุปิยมยั(๑)

อถ ปาวท รถั การยามิ เต(๒)

จกุกยัค ปฏิปาทยามิตติ(๓) ๑

ตตุถ ปาวทาติ ยาทิสเนน เต อตุโถ ยาทิสั โรจลลิตติ ตาทิสั

วท อหิ เต รถั การยามิ ๑ ปฏิปาทยามิตติ ปถชรานุรูปั

๑. ม. รุปิยามยั ๑ ๒. ส. ปาวท รถั กริสลุตสามี เต ๑

๓. ส. ปฏิลาทยามิตติ ๑

*เล่มที่ 32 มกุจกุกุทลิตาตัก หน้า 572

จกุกยัคคํ ตํ อธิคจฺญาเปมิ ฯ

ตํ สุตฺวา มาณเวน กถิตาย คาถาย สุตฺวา อภิสมฺพุทฺโธ
หุตฺวา กเถสิ

[๑๔๓๖] [๑]จณฺทิมสุริยา อุภยตฺถ ภาตโร

เวหาย(๒) สงฺคมา(๒)

โสวณฺณมโย รโถ มม

เตน จกุกยฺเคน โสภตฺตีติ ฯ

เสถํ พุราหุมนฺโณ ตทนนฺตรํ อหา

[๑๔๓๗]พาโล โข ตฺวํสิ มาณว

โย ตฺวํ ปตฺถยสิ อปตฺถยํ

มณฺณามิ ตฺวํ มริสฺสสิ

น ตฺวํ ลจฺฉสิ จณฺทิมสุริเยติ ฯ

พุราหุมนฺเนน วุตฺตคาถายํ ตตฺถ อปตฺถยณฺติ อปตฺถเตตพฺพิ ฯ

ตโต มาณโว อหา

[๑๔๓๘]คมนาคนนํ ปทิสฺสติ วณฺณธาตฺถ อุภยตฺถ วิถิโย

เปโต ปน เนว ทิสฺสติ โโก นฺ โข กนฺทตํ พาลฺยตโรติ ฯ

माणเวน วุตฺตคาถาย ตตฺถ(๓) คมนาคนนฺติ อุคฺคมนาณจ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร โส มาณโว ตสฺส ปาวทิติ ทิสฺสนฺติ ฯ

๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณา หน้ 573

อฏจกมนณจ ๑ วณโณเยว วณณาชาตุ อุกเยตุถ วีถึโยติ เอตุถ
อากาเส อัย จนุทสฺส วีถึ อัย สฺรึยสฺสาคึ(๑) เอว อุกย-
คมนาคนณมึโยปี ปณณยานนุติ ๑ เปโต ปนาติ ปรโลกคตสตุโต
ปน น ทิสฺสเทว ๑ โโก นุ โจติ เอว สนุเต อมฺหากํ ทฺวินนํ
กนุทนุทานํ โโก นุ โจ พาลยตโรติ ๑

เอว มาณเว กเถนเต พฺราหฺมโณ สลลกฺเขตุวา

คาถมาห

[๑๔๓๕]สจจํ โจ วทสิ มาณว

อหเมว กนุทตํ พาลยตโร

จนุทํ วึย ทารโก รุทํ

เปตํ กาลกตาทึปตุถเยติ(๒) ๑

ตตุถ จนุทํ วึย ทารโกติ ยถา ททโร คามทารโก

จนุทํ เม เทถาคึ จนุทสฺสตุถาย โรเทยฺย เอว อหํปี เปตํ

กาลกตํ อฏึปตุถेमึติ ๑

อิติ พฺราหฺมโณ มาณวสฺส กถาย นิสฺโสโก หุตุวา ตสฺส

ถุตี กโรนุโต เสสคาถา อภาสึ

[๑๔๔๐]อาทิตฺตํ วต มํ สนุตํ ฆตสึตฺตํ ปาวกํ

วารินา วึย โอสึณจึ(๓) สพฺพํ นึพฺพายเย ทฺรึ ๑

๑. ม. สฺรึยสฺส วีถึติ ๑ ๒. ส. กาลกตํฏึปตุถเย ๑

๓. ม. โอสึณจํ ๑ เอวมฺปริปี ๑

*เล่มที่ 32 มกุฏกฤษณชาติภูกฤษณา หน้า 574

[๑๔๔๑]อพพพหฺ (๑)วต เม สลฺลํ ยมาสิ ทพยนิสฺสิตํ

โย เม โสภปรตฺตสฺส ปุตฺตโสภํ อปานุทฺติ ฯ

[๑๔๔๒]โสภํ อพพพหฺสลฺลสฺสุมิ วิตฺโสภโก อนาวิโล

น โสภามิ น โรทามิ ตว สุตฺวาน มาณวาติ ฯ

อด นํ มาณโว พุราหฺมณฺ ยสฺสตฺถาย ตฺวํ โรทสิ

อหนฺเต ปุตฺโต อหํ เทวโลเก นิพพตฺโต อิตฺโต ปฏฺจาย มา

มํ อนฺุโสจิ ทานํ เทหิ สิลฺลํ รุกฺขาหิ อโปสถกมฺมํ กโรหิตฺติ

โอมทิตฺวา สกฺภูจฺจานเมว กโต ฯ พุราหฺมโณปิ ตสฺโสวาเท

จตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา กาลํ กตฺวา เทวโลเก

นิพพตฺติ ฯ

สตฺถา อิมํ รมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจจฺจานิ ปกาเสตฺวา

ชาติภูกฤษณา ๕ สโมชานนฺสิ ฯ สจฺจปฺริโยसानํ กุฏฺฏมฺพิโก โสตาปคฺตฺติผล

ปคฺติภูกฤษณา ๕ ตทา รมฺมเทสเกวปุตฺโต อหเมว อโหสิติ ฯ

มกุฏกฤษณชาติภูกฤษณา เอกาทสมํ ฯ

๑. ส. อพพพหฺ ฯ ม. อพพพหฺ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

พิลารโกสิยชาติกั

อปจนต่าปีติ อึทึ สตุถา เซตวเน วิหรนุโต เอกั ทานวิทตุตึ
ภิกุขุ อารพุก กเถสิ ๑

โส กิร ภควโต ชมมเทศนั สตุวา สาสเน ปพพิชิตวา
ปพพิชิตกาลโต ปฏุสาย ทานวิทโต อโหสิ ทานชฎาสโย
ปตุตปริยาปนุณั ปิณทปาตึ อณลสสุ อทตุวา น ภุณชติ
อนตุมโส ปานึยปี ลกิตวา อณลสสุ อทตุวา น ปิวี เอวั
ทานาภิรโต อโหสิ ๑ อถสสุ ชมมสภายั ภิกุขุ กุณกถั
กเถสุ ๑ สตุถา อากนตุวา กาย นตุถ ภิกุขเว เอตริหิ
กถาย สนนึสินุณาคิ ปุจณิตวา อิมาย นามาคิ วตุเต
ตึ ภิกุขุ ปกโกสาเปตุวา สจจั กิร ภิกุขุ ทานวิทโต
ทานชฎาสโยติ ปุจณิตวา สจจั ภนุเตติ วตุเต ภิกุขเว อัย
ปพเพ อสทุโธ อโหสิ อปปลนุโน กุสคิณน(๑) เตลพินุททปี
อุทุทธิตุวา กสสุจิ น อทาสิ อถ นั อหึ ทเมตุวา นึพพิเสวนั
กตุวา ทานผล ปติฏุจาเปสิ (๒) ตเมว ทานวตุตึ(๓) ภวนตุเรปี น
วิชหตีติ วตุวา ภิกุขุหิ ยาจิโต อตีตึ อหาริ

อตีเต พารานสิยั พุรหุมทตุเต รชชั การเนเต โปธิสตุโต
เสฏุจิกูเล นึพพิตุเตตุวา วยปตุโต กุณุมพิ สณจเปตุวา ปิตุ
อจจเยน เสฏุจิกูจันั ปตุวา เอกทิวสั ชนวิโลกนั กตุวา
๑. ม. ตินุกูเคน ๑ ๒. ม. ทานผลั ณาเปสิ ๑
๓. ม. ทานนินุณั จิตตุ ๑

*เล่มที่ 32 พิลารโกสิยชาติกั หน้า 576

ชนั ปณณายติ เอตสฺส อุปฺปาทกา น ปณณายติ อิมั
ชนั วิสฺสชฺเชตฺวา มยา ทานั ทาคู วฏฺฐตีติ ทานสาลั
การตฺวา ยาวชีว มหาทานั ปวตฺเตตฺวา อายุหฺปรีโยसान
อิทํ ทานวตฺตํ มา อุปฺจฉินฺทิตี ปุตฺตสฺส โอวาทํ ทตฺวา
ตาวตีสภวเน สกฺโก หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ปุตฺโตปปีสฺส ตเถว
ทานั ทตฺวา ปุตฺตํ โอวาทิตฺวา อายุหฺปรีโยसान จนฺโท เทวปุตฺโต
หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส ปุตฺโต สุริโย หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ
ตสฺส ปุตฺโต มาตลิสงฺกาหโก หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส ปุตฺโต
ปณฺจสิโข คนฺธพฺพเทวปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ฦโจ ปน
อสทฺโร อโหสิ ฤทฺธจิตฺโต นิสฺเสนโห มจฺจรี ฯ โส ทานสาลั
วิทฺธเสตฺวา ฦาเปตฺวา ยาจเก โปเถตฺวา นีหฺราเปสิ กสฺสจि
ติณฺเนน อุทฺธริตฺวา เตลพินฺททปี น เทติ ฯ ตทา สกฺโก เทวราชา
อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ โอลเถตฺวา ปวตฺตติ นฺ โข เม ทานวโส
อุททาหุ โนติ อุปฺชาเรนฺโต ปุตฺโต เม ทานั ปวตฺเตตฺวา
จนฺโท หุตฺวา นิพฺพตฺติ ตสฺส ปุตฺโต สุริโย หุตฺวา ตสฺส
ปุตฺโต มาตลิ หุตฺวา ตสฺส ปุตฺโต ปณฺจสิโข(๑) หุตฺวา นิพฺพตฺติ
ฦโจ ปน ตํ วสิ อุปฺจฉินฺทิตี ปสฺสิ ฯ

อถสฺส เอตทโหสิ อิมั ปาปชฺมมึ ทเมตฺวา ทานผลั
ชานาเปตฺวา อากมฺิสฺสามิติ โส จนฺทิมสุริยมาตลিপณฺจสิเช
๑. ม. คนฺธพฺพเทวปุตฺโต ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 577

ปุกโกสาเปตววา สมม อมหากั วเส ฃกุกโจ กุลวสิ
 สมุจณึนึทิตววา ทานสาถึ ฃวาเปตววา ยาจเก นึหราเปสิ น
 กสฺสจึ กึณึจึ เทติ เอถ นึ มยึ คนฺตววา ทเมสฺสามาติ เตหึ
 สทฺฐึ พาราณสี อคมาสิ ๑ ตสฺมี ฃณเ สกฺกึจึ ราชฺฎจฺานึ
 กตววา อากนฺตววา สตฺตเม ทวารโกกฺกเก อนฺตรวึถึ โอลเกนฺโต
 จงกมติ ๑ สกโก ตุมเห มม ปวึฏฺกกาลเ ปจฺนโต ปฏึปาฏึยา
 อากจฺณถาติ วตววา คนฺตววา สกฺกึจึสฺส สนฺติเก จตววา โภ
 มหาสกฺกึจึ โภชนึ เม เทหึติ อหา ๑ พฺราหฺมณฺ นตฺถิ ตว
 อึช ภตฺถึ อลฺลตฺถ กจฺณาหึติ ๑ โภ มหาสกฺกึจึ พฺราหฺมณฺเหหึ
 ภตฺเต ยาจึเต อทาตุํ น ลพฺภตึติ ๑ พฺราหฺมณฺ มม เกเห
 ปกฺกึปี ปจึตพฺพิปี ภตฺถึ นตฺถิ อลฺลตฺถ กจฺณาหึติ ๑
 มหาสกฺกึจึ เอกึ เต สึโลกึ กเถสฺสามึ ตํ สฺจฺณาหึติ ๑ นตฺถิ
 มยฺหึ ตว สึโลเกนฺโตถ กจฺจ (๑) มา อึช ตึฏฺจฺาติ ๑ สกโก ตสฺส
 กถึ อสฺจฺนฺโต วึย เทว คาถา อภาสิ

[๑๔๔๓]อปจฺนฺตาปี นึจฺจฺนฺติ(๒) สนฺโต ลทฺธาน โภชนึ
 กึเมว ตวํ ปจฺมาโน ยึ น ทชฺชาน ตํ สมึ ๑

[๑๔๔๔]มจฺเจรา จ ปมาทา จ เอวํ ทานึ น ทึยฺยติ
 ปุณฺณึ อากงฺขมาเนน เทยฺยึ โหติ วึชานตาติ ๑

ตาถึ อตฺถึ โภ มหาสกฺกึจึ อปจฺนฺตาปี สนฺโต สปฺปฺริสา

๑. ม. อยึ ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ส. อึจฺจฺนฺติ ๑

*เล่มที่ 32 พิลารโกสัยชาตกั หน้า 578

ภิกฺขวาจริยา ย ลทุธิปี โภชนํ ทาตุํ อิจฺจนฺติ น เอกิกา
ปรีภฺยชฺนฺติ ฯ กิเมว ตฺวนฺติ ตฺวํ หิ ปจฺมาโน ยํ น
ทเทยฺยาสิ ฯ น ตํ สมฺนฺติ ตํ ตว อนุรูปํ อนุจฺฉวิกํ น
โหติ ฯ ทานญฺหิ มจฺเจเรน จ ปมาเทน จาติ ทฺวิหิ โทเสหิ
น ทิยฺยติ ปฺลฺลํ ปน อากฺขมาเนน วิชานตา ปณฺทิตมนฺุสฺเสน
ตว สทิสฺเสน ทาทพฺพเมว โหติตี ฯ

โส ตสฺส วจฺนํ สฺตฺวา เตนหิ เคหํ ปวิสิตฺวา
นีสีท โลกํ ลจฺฉสีติ อาท ฯ สกฺโก ปวิสิตฺวา เต ลีโลก
สชฺฌายนฺฺโต นีสีทิ ฯ อถ นํ จนฺโท อากฺนตฺวา ภตฺตํ ยาจิ ฯ
นตฺถิ เต ภตฺตํ กจฺฉาติ จ วุคฺเต มหาเสฏฺฐิ อนุโต
เอโก พฺร่าหฺมโณ นิสินฺโน พฺร่าหฺมณฺวาจํ มณฺเณ ภวิสฺสตี
อหํปี ปวิสฺสสามีติ วตฺวา นตฺถิ พฺร่าหฺมณฺวาจํ นิกฺขมาติ
วฺจฺจมาโนปี มหาเสฏฺฐิ อิงฺฆ ตาว ลีโลกํ สุโณหิตี เทว
กาถา อภาสิ

[๑๔๔๕]ยสฺเสว ภีโต น ททาติ มจฺฉริ ตเทว อททโต ภยํ

ชฺฉจฺฉา จ ปิปาสา จ ยสฺส ภายติ มจฺฉริ

ตเมว พาลํ สฺสตี อสฺมี โลกํ ปรมฺหิ จ ฯ

[๑๔๔๖]ตสฺมา วิเนยฺย มจฺฉริ ทชฺชา ทานํ มลาภิกฺกุ

ปฺลฺลณานิ ปฺรโลกสฺมี ปติจฺจฺจา โหนฺติ ปาณินฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ยสฺส ภายตีติ อหํ อณฺเณสํ ทตฺวา สยํ ชฺฉจฺฉโต

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 579

จ ปึปาสึโต จ ภวึสตามึตึ ยสฺสา ชึฆจญา ย ปึปาสาย จ
ภายตึ ๑ ตเมวตึ ตณเเว ชึฆจญาปึปาสสงฺฆาตึ ภยึ เอตึ พาลึ
นึพพตฺตญฺชาน เอช โลเก จ ปฺรโลเก จ สฺสตี ปึเพตึ อจฺจนตึ
ทลึทึยึ ปาปฺณตึ ๑ มลาภึทึ มจฺจรึยมฺลึ อภึภวนุโต ๑

ตสฺสาปึ วจฺนึ สฺตฺวา เตนหึ ปวึส โถกึ ลภึสสึตึ
อาห ๑ โส ปวึสึตฺวา สกฺกสฺส สนฺตึเก นึสึทึ ๑ ตโต โถกึ
วึตึนนาเมตฺวา สฺรึโย อาคนฺตฺวา ภตฺตึ ยาจฺนุโต เทว คาถา
อภาสึ

[๑๔๔๗]ทฺทททำ ททมานานึ ทฺกกรึ กมฺมกฺพพตึ
อสฺนุโต นานุกฺพพนฺตึ สตึ ฌมฺโม ทฺรฺนฺนโย ๑

[๑๔๔๘]ตสฺมา สตณฺจ อสตณฺจ(๑) นานา โหตึ อึโต คตึ
อสฺนุโต นึรยึ ยนฺตึ สนฺุโต สกฺกปฺรายนาตึ ๑

ตตฺถ ทฺทททนฺตึ ทานึ นาม ทฺทททำ มจฺจเรอึ อภึภวึตฺวา
ทาทพฺพโต ตึ ททมานานึ ๑ ทฺกกรฺนฺตึ ตเทว ทานกมฺมึ ทฺกกรึ
ยฺทฺรฺสทึลึ [๒] ๑ อสฺนุโต นานุกฺพพนฺตึตึ อสฺปฺปฺรึสา ทานสฺลึ
อชานนฺตา เตสึ คตมฺกคึ นานุกจฺจนฺตึ ๑ สตึ ฌมฺโมตึ สฺปฺปฺรึसानึ
โพธึสฺตฺตานึ ฌมฺโม อณฺเเวหึ ทฺรฺราคโม ๑ อสฺนุโตตึ มจฺจรึยวเสน
ทานึ อทฺตฺวา อสฺปฺปฺรึสา นึรยึ ยนฺตึ ๑

เสฏฺฐึ คเหตุพฺพคฺคหณึ อปฺสฺสนุโต เตนหึ ปวึสึตฺวา

๑. ม. จสทฺโท นตฺถึ ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ตึ กฺพพตฺนตึ ทึสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 พิลารโกสิยชาติกั หน้า 580

พราหฺมณานํ สนฺตึเก นิสีท โถกั ลจฺจสีติ อห ๑ ตโต โถกั
วีนานาเมตฺวา มาตลึ อากนฺตฺวา ภาตฺตํ ยาจิตฺวา นตฺถิติ
วจนสมนฺนฺตรกาลเมว สตฺตมํ คากมาห

[๑๔๔๕]อปฺปมฺเปเก(๑) ปเวจฺจนฺตึ พหฺนา เมเกน ทิจฺจเร(๒)

อปฺปสฺมา ทกฺขินา ทินฺนา สหสฺเสน สมํ มิตาติ ๑

ตตฺถ อปฺปมฺเปเก ปเวจฺจนฺตึติ มหาเสฏฺฐิ เอกจฺเจ

ปณฺทิตฺปริสา อปฺปมฺปิ เทยฺยชฺมมํ (๓) ปเวจฺจนฺตึ ททฺนฺติเยวาติ
อตุโถ ๑ พหฺนาติ พหฺนาปิ เทยฺยชฺมเมน สมฺนฺนาคตา เอก
สตฺตา น ทิจฺจเร น ททฺนฺติ ๑ ทกฺขินาติ กมฺมณฺจ
ผลณฺจ สทฺทหิตฺวา ทินฺนํ ทานํ ๑ สหสฺเสน สมํ มิตาติ เอว
ทินฺนา กฏฺจฺจกตฺตมตฺตาปิ ทกฺขินา สหสฺสทานน สทฺธิ มิตา
มหาผลตฺตา สหสฺสทานสทิสฺสเยว โหติติ ๑

ตฺปิ โส เตนหิ ปวิสิตฺวา นิสีทาติ อห ๑ ตโต โถกั

วีนานาเมตฺวา ปณฺจสิโข อากนฺตฺวา ภาตฺตํ ยาจิตฺวา นตฺถิ
คจฺจนาติ วุตฺเต อหํ น คตฺตฺพุโพ อิมสฺมี เกเห พฺราหฺมณ-
วากั ภาวิสฺสติ มณฺเฑติ ตสฺส ชฺมมกถํ อารภฺนฺโต อฏฺฐมํ
คากมาห

[๑๔๕๐]ชฺมมณฺจเร โยปิ สมฺจฺจกั จเร

ทารณฺจ โปสิ ททํ อปฺปกสฺมี

๑. ม. อปฺปสฺเมเก ๑ ๒. ม. พหฺเนเก น ทิจฺจเร ๑

๓. ม. อปฺปสฺมิมฺปิ เทยฺยชฺมเม ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 581

สทสทสทสท สทสทสทสท

กลกึปึ นากุณนุติ ตถาวิธสท เตติ ๑

ตตถ ฅมมณนุติ ตวิธสทจริตฅมมึ ๑ สมจกณนุติ กามเม วา
อามกปกุกกิกุขางจริยึ อरणเเว วา ผลาผลอาหารณสงุขาตึ อุนจึ
จเรย โสปี ฅมมเมว จเร ๑ ทารณจ โปสนุติ อตตโน จ
ปุตตทาร์ โปเสนุโตยเว ๑ ททึ อปปอกสมินุติ ปริตเตปี เทยยฅมเม
ฅมมึกสมณพุราหุณณานึ ททนุโต ฅมมึ จเรติ อตุโถ ๑
สทสทสทสท สทสทสทสทสท ปรี โปเถตวา เหเจตวา สทสทสทสท
สทสทสทสท ยชนุทานึ สทสทสทสทสท อีสุสรานึ สทสทสทสท ๑
กลกึปึ นากุณนุติ ตถาวิธสท เตติ เต อีสุสรา สทสทสทสทสงุขาตา
สทสทสทสท ยากึ ตถาวิธสท ฅมเมน สเมน เทยยฅมมึ
อูปปาเทตวา ททนุตสท ทุกคตมณุสสทสท โสพลึ กลกึ น
อคุณนุติติ ๑

อถ เสฎฐึ ปญจสิขสท กถึ สุตวา สลลกุเขสิ ๑ อถ นึ
อนคุณการณึ ปุจณนุโต นวมึ คากมาห

[๑๔๕๑]เกเนส ยญโย วิปูลุโต มหคุณโต

สเมน ทินุณสท อนคุณเมติ

กถึ [๑] สทสทสท สทสทสทสท

กลกึปึ นากุณนุติ ตถาวิธสท เตติ ๑

๑. ม. เอตถนุตเร สทนุติ ทิสุสตี ๑

*เล่มที 32 พิลารโกสียชาตกั หน้า 582

ตตุถ ยลโยติ ทานยาโค สตสหัสสปริจจาควเสน วิปูลโ
วิปูลผลตุตา จ มหคฺฆโต ๑ สเมน ทินฺนสฺสาติ ชฺมเมน ทินฺนสฺส
เกน การณน อคฺฆํ น อุเปติ ๑ กถิ สหสฺसानนฺติ พุราหุณ
กถิ สหสฺสยาคินิํ ปุริสานิํ พหุณิํ สหสฺसानิํ ปุริสานิํ
สตสหัสสสงฺฆาตา อิสฺสรา ตถาวิชฺส เทยฺยชฺมเมน อุปฺปาเตตฺวา
ทายกสฺส เอกสฺส ทุกคตมนุสฺสสฺส ทานิํ กลลฺปิ นาคฺฆนฺตฺติติ ๑

อถสฺส กเถนฺโต ปณฺจสิโข โอสานกถมาห

[๑๔๕๒]ททนฺติ เหเก วิสเม นิวิจฺจา

ฆตฺวา(๑) วธิตฺวา อถ โสจยิตฺวา

สา ทกฺขิณา อสฺสุมุขา สทณฺทา

สเมน ทินฺนสฺส น อคฺฆเมติ

เอว [๒] สหสฺसानิํ สหสฺสยาคินิํ

กลลฺปิ นาคฺฆนฺติ ตถาวิชฺส เตติ ๑

ตตุถ วิสเมติ วิสเม กายกมฺมาทิมฺหิ นิวิจฺจา ๑ ฆตฺวาติ
กิลเมตฺวา ๑ วธิตฺวาติ มาเรตฺวา ๑ โสจยิตฺวาติ สโสเก
กตฺวา ๑

โส ปณฺจสิขสฺส ชฺมมกถิํ สุตฺวา เตนหิ คจฺจ เกหิ
ปวิสิตฺวา นิสีท โถกัํ ลจฺจสีติ อห ๑ โส คนฺตฺวา เตสัํ สนฺติเก
นีสีท ๑ ตโต พิลารโกสียเสฏฺฐิํ เอกัํ ทาสี อามนฺเตตฺวา เอเตสัํ
๑. ม. เณตฺวา ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร สตฺนฺติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 583

พฺราหฺมณํ ปฺลาสวีนํ นาฬี นาฬี เทหิตี อห ๑ ส
วีนานาฬี คเหตุวา พฺราหฺมณ อฺปสงฺกมิตฺวา อิม อาทาย
ยตฺถกตฺถจึ ปฺจาเปตฺวา ภูณฺชถาติ อห ๑ พฺราหฺมณา น
อมฺหากํ วีนานา อตฺถโถ มยํ น วีนี อามสามาติ ๑ อยฺย วีนี
กิริ น อามสนฺตฺติติ ๑ เตนหิ เตลฺลํ ตณฺฑุเล เทหิตี ๑ ส เตลฺลํ(๑)
ตณฺฑุเล อาทาย คนฺตฺวา พฺราหฺมณา ตณฺฑุเล คณฺหถาติ
อห ๑ มยํ อามกํ น ปฏิกฺคณฺหามาติ ๑ อยฺย อามกํ กิริ
น คณฺหนฺตฺติติ ๑ เตนหิ เตลฺลํ กโรฏฺฐิยํ วฑฺฒเตตฺวา โภกตฺตํ
เทหิตี ๑ ส เตลฺลํ กโรฏฺฐิยํ วฑฺฒเตตฺวา มหาโณณํ ปกฺกตฺตํ
อาหริตฺวา อทาสี ๑ ปญฺจปี ชนา กพเพ วฑฺฒเตตฺวา มฺเข
ปฏฺจิปิตฺวา คเล ลคฺคาเปตฺวา อกฺขิณี ปรีวตฺเตตฺวา วิสฺสภูจฺสณฺณา
มตา วิย นฺิปชฺชิสฺสุ ๑ ทาสี เต ทิสฺวา มตา ภวิสฺสนฺตฺติ
ภิตา คนฺตฺวา เสฏฺฐิโน อโรเจสิ อยฺย เต พฺราหฺมณา โภกตฺตํ
คิลิตฺตุํ อสฺกโกณฺตา มตาติ ๑

โส จินฺเตสิ อิทานิ อยฺ ปาปชฺมโม สุขุมาลานํ
พฺราหฺมณํ โภกตฺตํ ทาเปสิ เต ตํ คิลิตฺตุํ อสฺกโกณฺตา
มตาติ มํ กรหิสฺสนฺตฺติติ ๑ ตโต ทาสี อห ชิปฺปํ คนฺตฺวา
เอเตสฺส กโรฏฺฐิเตสฺส ภตฺตํ หริตฺวา นานคฺครสฺสาติภตฺตํ
วฑฺฒเตตฺวา เทหิตี ๑ ส ตถา อทาสี ๑ เสฏฺฐิ อฺนฺตรวีถิ
๑. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ 32 พิลารโกสิยชาติกั หน้ 584

ปฏิปนุเน มนุสเส ปกโกสาเปตวา อหิ มม ภูณชนนึยาเมน
เอเตลั พุราหุมนัน ภตตึ ทาเปลึ เอเต โลเกน มหนเต ปณเฑ
กตวา ภูณชมานา คเล ลคคาเปตวา มตา มม นึทโทสกาวิ
ชานถาติ วตวา ปรัลั สนุณึปาเตลึ ๑ มหาชเน สนุณึปติเต
พุราหุมนา อญุชาย มหาชนั โอลเกตวา ปสสถิมสส
เสฏฐึสส มุสาวาทิตั อมหากั อตตโน ภูณชนภตตึ ทาเปลึนติ
วทติ ปจมี อมหากั โภภตตึ ทตวา อมหเส มเตสุ วึย
นึปนุเนสุ อิมั ภตตึ วทตวาเปตวา เปเสลึติ วตวา อตตนา
มุเขหึ คหิตั ภตตึ ภูมึยั ปาเตตวา ทสเสลั ๑ มหาชโน
เสฏฐึ ครหึ อนุชพาล อตตโน กุลวึลั นาสลึ ทานสาลั
ณนาเปลึ ยางเก คึวายั คเหตุวา นึหราเปตวา อิทานึ อิเมลั
สุขุมาลพุราหุมนัน ภตตึ เทนุโต โภภตตึ ทาเปลึ ปรัโลกั
คจุนุโต ตว ฆรวึภวึ คึวายั พนุชิตวา คมิสสลึ
มณเฑติ ๑

ตสมึ ฆณ สกโก มหาชนั ปุจुถึ ชานาถ ตุมเห
อิมสมึ เกเห ธนั กสส สนุตกนุติ ๑ น ชานามาติ ๑
อิมสมึ นคร อสุกกาล พาราณสึมหาเสฏฐึ นาม ทานสาลั
การตวาป มหาทานั ปวตตึยติ สุตปุพพิ ตุมเหหึติ ๑ อาม
สุณามาติ ๑ อหิ โส เสฏฐึ ตั ทานั ทตวา สกโก
เทวราชา หุตวา นึพพตโต ปุตโตปี เม ตั วึลั อวินาเสตวา

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 585

ทานัน ทตุวา จนุโท เทวปุตโต หตุวา นิพพตโต ตสส ปุตโต
สุริโย ตสส ปุตโต มาตลิตสส ปุตโต ปญจสิโข คนุชพพ-
เทวปุตโต หตุวา นิพพตโต เตสุ อัย จนุโท อัย สุริโย อัย
มาตลิตสกาหโก อัย อิมสส ปาปชมมสส ปิตา ปญจสิโข
คนุชพพเทวปุตโต เอว พหุคณัน ทานัน นาม กตตพพเมว กุสลิ
ปณฺฑิตเทหิตี กเถนฺดา (กเถนฺดา) มหาชนสส กงฺขจฺเจทนต์ถิ
อากาเส อุปฺปตฺติวา มหนฺเตนนฺภาเวน อากาเส(๑) ชลมานสรีรา
อฏฺฐิสฺส ๑ สกฺกนฺคริ ปชฺชชฺลนฺตํ วิย อโหสิ ๑ สกฺโก มหาชน
อามนฺเตตฺวา มยฺ อตฺตโน ทิพฺพสมฺปตฺติ ปหาย อากจฺฉนฺตา
อิมิ กุลปจฺฉิมิ กุลวสฺสการิ (๒) ปาปชมฺมํ พิลารโกสิยํ นิสฺสาย
อากตา อัย ปาปชมฺโม อตฺตโน กุลวสฺสํ นาสฺเตตฺวา ทานฺสาถิ
ฉาเปตฺวา ขาจเก กิวยํ คเหตุวา นิหริตฺวา อมฺหากํ วสฺสิ
สมฺมุจฺฉินฺทิตฺวา อทานสฺสิโล หตุวา นิรเย นิพฺพตฺเตยฺยาติ อิมสฺส
อนุกมฺปาย อากตฺมฺหาติ วตฺวา ทานคฺฉนฺ ปกาเสนฺโต มหาชนสฺส
ชมฺมํ เทเสสิ ๑ วิลารโกสิโยปิ สิริสิ อญฺชสิ ปตฺติฏฺฐเปตฺวา เทว
อหิ อิตฺโต ปฏฺฐาย โปราณกุลวสฺสํ อนาสฺเตตฺวา ทานัน ปวตฺเตสฺสามิ
อชฺช อาทิ กตุวา อนฺตมฺโสปี อุกททนฺตโปณฺนิ อุปาทาย
อตฺตนา ลทฺธาหาริ ปฺรสฺส อทฺตวา น ขาทิสฺสามิตฺติ
สกกฺกสฺส ปฏฺฐินฺณํ อทาสิ ๑ สกฺโก ตํ ทเมตฺวา นิพฺพิเสวณฺ
๑. ม. มหนฺเตน ปรีวาเรน ๑ ๒. ม. อิมิ กุลวสฺสนาสกริ ๑

*เล่มที่ 32 จุกวากชาตกั หน้ 586

กตุวา ปลจสุ สีเลสุ ปติฏจาเปตุวา จตุตาโร เทวปุตเต
อาทาย สกฏจานเมว คโต ฯ โสปี เสฏฐี ยาวชิว จตุวา
ดาวตีสภวเน นัพุตติ ฯ

สตถา อิมั ฆมมเทสนั อหริตุวา เอวั ภิกขเว อัย
ภิกขุ ปุพเพ อสทุโธ อโหสิ กสฺสจิ กิลฺลจิ อทตุวา อหั ปน
นั ทเมตุวา ทานผลั ชานาเปสี ตเมว ทานจิตตั ฆวนตฺรคตปิ
น ชหตีติ วตุวา ชาตกั สโมชานะสิ ตทา เสฏฐี อัย
ทานปติโก ภิกขุ อโหสิ จนุโท สาริปุตฺโต สุริโย โมกคฺคฺลาโน
มาตลล กสฺสโป ปลจสิโย อานนุโท สกโก ปน อหเมวาทิ ฯ

พิลาร โกสิยชาตกั ทวาทสมั ฯ

จุกวากชาตกั

วณณวา อภินุโปสีติ อิทั สตถา เขตวเน วิหรนุโต
เอกั โลลภิกขุ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร จิวราทีหิ อติตุโต กหั สงฺฆภตฺตั กหั
นิมนตฺนนฺติ อาที (๑) ปรีเยสนุโต วิจรติ อามิสกถายเมว
อภิมติ ฯ อถญฺเฒ เปสลา ภิกขุ ตสฺसानุคฺคฺเคน สตถารั (๒)
อาโรเจสุ ฯ สตถา ตั ปกโกสาเปตุวา สจจัม กิร ตวั
ภิกขุ โลโลติ ปุจฺฉิตฺวา สจจัม ฆนฺเตติ วุตเต ภิกขุ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ม. สตถุ ฯ

*เล่มที 32 ทสกนึปาตวณณนา หน้า 587

กสมมา เอวรูปะ นึยนานึกสาศเน ปพพชิตวา โลโล อโหสิ
โลลภาโว จ นาม มหาปาปโก ปุพเพปี ตวั โลลภาวั
นึสสาย พารานสึย หตถึกุกนึปาทีหึ อตติโต มหาอรณัณ
ปวิญจติ วตวา อตติต อหารึ

อติเต พารานสึย พุรหุมทตเต รชชั การนเต เอโก
โลลกาโก พารานสึย หตถึกุกนึปาทีหึ อตติโต อรณัณ นุ
โข กึทิสนุติ อรณัณ คนุตวา ตตถ ฝนาผลเหหึ อสนนุตถุโจ
กนุคาคีรี คนุตวา วิจรนุโต ซายปติเก(๑) เทว(๒) จกุกวาเก ทิสวา
อึเม สกุกนา อตวิย โสภนุติ อึเม อึมสมี กนุคาคีเร พหุมจณมัต
ซาทนุติ มณเเว อึเม ปญึปจณิตวา มยาปี อึเมส [๗] โกจรั
ซาทิตวา วณณวนนุเตน ภวितุ วญญุติติ เตส อวิทุเร นึสึทิตวา
จกุกวากั ปุจณนุโต เทว กานา อภาสิ

[๑๔๕๓]วณณวา อภึรโปสิ ฃโน สลชชาตโรหิตโต
จกุกวาก สรุโปสิ วิปสันนมุขินุทริโย ๑

[๑๔๕๕]ปาญึนั ปาวุสั มจณั ฝนชช(๔) มุณชโรหิต
กนุคาย ตึเร นึสึนุโนสิ(๕) เอวั กุกชสิ โภชนนุติ ๑

ตตถ ฃโนติ ฃนสรีโร ๑ สลชชาตโรหิตติ อุตตตตสุวณณั
วึย สุกุชชาตโลहितวณณโณ ๑ ปาญึนนุติ ปาญึนนาม(๖)

๑. ม. ซยมปติเก ๑ ๒. อัย ปาโจ นตถึ ๑ ๓. ม. เอตถนุเตเร โภชนนุติ

ทิสสตี ๑ ๔. สึ. ย. วาลชั ๑ ม. ฝนชช ๑ ๕. ม. นึสึนุโน ๑

๖. ม. ปาญึนนามกั ๑

*เล่มที่ 32 จุกวากชาตกั หน้ 588

ปาสาณมจัน ๑ ปาฐสนติ มหามุขมจัน ๑ ราฐสนติปี(๑) ปาโจ ๑

พลชชนติ พลชชมจณจ(๒) ๑ มุณชโรหิตนติ มุณชมจณจ

โรหิตมจณจ ๑ เอวรูป โภชน มณเณ ภุณชสีตี ปุจติ ๑

จุกวาโก ตสส วจัน ปฎิกุขิปนโต ตติย คาธมาห

[๑๔๕๕]น จาเหมต ภุณชามี ชงคลานูทกานี วา

อณตฺร เสวลา ปณกา เอต(๑) เม สมม โภชนนติ ๑

ตสสโต อห สมม อณตฺร เสวลา ปณกา จ เสธานี

ชงคลานี วา โอทกานี วา มسانی อาทาย เอต โภชน น

ภุณชามี ย ปเนต เสวาลปณก เอต เม สมม โภชนนติ ๑

ตโต กาโก เทว คาธา อภาสี

[๑๔๕๖]น จาเหมต สททหามี จุกวากสส โภชน

อหปี สมม ภุณชามี คาเม โลณียเตลีย ๑

[๑๔๕๗]มนุสเสส กต ภตติ สจิมสูปเสจัน

น จ เม ตาทิส วณโณ จุกวาก ยธา ตวนติ ๑

ตตถ ยธา ตวนติ ยธา ตว สโรคคปโต หริวณโณ (๔)

ตาทิส มยห วณโณ นตถิ เอเตน การณน นห ตว

เสวาลปณก มม โภชนนติ วทนตสส วจัน สททหามีติ ๑

อถสส จุกวาโก ทุพพณการณ กเถตวา ฐมม

เทเสนโต เสสคาธา อภาสี

๑. ม. ปาฐสนติปี ๑ ๒. ส. วลชมจัน ๑

๓. ส. อณณ ๑ ๔. ม. สรวิรวณโณ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนปาดวณณา หน้ 589

[๑๔๕๘]สมปสฺสํ อตฺตนิ เวรํ หีสายฺ(๑) มานุสึ ปชํ

อุตฺตรสฺสโต ฆตฺตี ภิโต เตน วณฺโณ ตเวทิสฺโส ๑

[๑๔๕๙]สพฺพโลกวิรุทฺโธสิ (๒) ชงฺก ปาเปน กมฺมฺนา

ลทฺโธ ปิณฺโฑ น ปิณฺเสสิ เตน วณฺโณ ตเวทิสฺโส ๑

[๑๔๖๐]อหํปี สมฺม ภูณฺชามิ อหึสฺสํ สพฺพปาณินํ

อปฺโปสฺสโก นิราสงฺกึ อโสโก อภูโต ภโย ๑

[๑๔๖๑]โส กรสฺส อานุกาวิ วิทิวตฺตสฺสํ สึลียํ

อหีสาย จริ(๓) โลเก ปิโย โหหิสฺสิ มมฺมิว ๑

[๑๔๖๒]โย น หนฺติ น มาเตติ น ชินาติ น ชาปเย

เมตฺตํโส สพฺพภูเตสฺส เวรํ ตสฺส น เกนจิติ ๑

ตตฺถ สมฺปสฺสฺสนฺติ สมฺม กาก ตฺวํ ปเรสฺส อฺปฺปนฺนํ

อตฺตนิ เวรจิตฺตํ สมฺปสฺสฺสมาโน ๑ มานุสึ ปชฺนฺติ สตฺเต

หีสฺนฺโต วิเหเจนฺโต ๑ อุตฺตรสฺสโตติ ภิโต ๑ ฆตฺตีติ ภูณฺชสิ ๑

เตน เต เอทิสฺโส วิภจฺโณ วณฺโณ ชาโต ๑ ชงฺกาติ กากํ

อาลปฺติ ๑ ปิณฺโฑติ โภชนํ ๑ อหึสฺสํ สพฺพปาณินฺนฺติ อหํ

ปนฺนํ สพฺพสฺสฺสฺส อหีสฺนฺโต ภูณฺชามิติ วทติ ๑ โส กรสฺส

อานุกาวันฺติ โส ตฺวํปี อตฺตโน วิริยํ กโรหิ อตฺตโน สึลียสงฺขาตํ

ทฺสฺสึลภาวิ วิทิวตฺตสฺสํ ๑ อหีสายาติ อหีสาย สมฺนฺนาคโต

๑. ม. หีสยฺ ๑ ส. หีสาย ๒. ส. สพฺพโลกวิรุทฺโธสิ ๑

๓. ม. จริ ๑ ๔. ม. ภิภจฺจวณฺโณ ๑

หุตว้า โลเก วิจรี(๑) ๑ ปโย โหหิสึ มมมว้าดี เอว้ สนนเต
มย้า สทิสัว โลกสุต ปโย โหหิสึ ๑ น ชินาตีดี ธนหน้้า(๒)
น กโรตี ๑ น ชาปยเอตี อญเณปี(๓) น การเอตี ๑ เมตตุ้ไสตี
เมตตุ้โกฏฐาไส เมตตุ้จิตูโต ๑ น เกนจิติ เกนจึ เอกสตุเตน
สทฐี ตสุต เวรนนาม นตุถิ ๑

ตสุม้า สทวอกสุต โลกสุต ปโย ภวิทู้ อิจฉลิสึ สพพเวเรหิ
วิรมาหิตี เอว้ จุกกว้าโก กากสุต ชมม้ เทเสลิสึ ๑ ก้าโก
ตุมเห อตุตโน โคจรี มยห้ น กเถถาตี ก้า ก้าตี วสุตุนโต
อุปปัติตว้า พารานลิสึ อุกการภูมียญเณว อوترิ ๑

สตุถา อิม้ ชมมเทสนัน อ้าหริตว้า สจจ้านิ ปก้าเสตว้า
ชาติกั สโมธานลิสึ ๑ สจจปรีโยसानเ โลลภิกขุ อนาก้ามิผล
ปัติภูจหิ ๑ ตท้า ก้าโก โลลภิกขุ อโหสิ จุกกว้ากี ร้าหุลมาตา
จุกกว้าโก ปน อหเมว้าตี ๑

จุกกวากชาติกั เตรสม้ ๑

๑. ม. จร ๑ ๒. ม. ธนหน้้า ๑ ๓. ส. อญเณปี ๑

ภูริปลยหาชาตกั

สจจั กิราติ อิทั ภูริปลยหาชาตกั มหาอุมมุงคชาตเก
อาวีภวิสุสตีติ ๑

ภูริปลยหาชาตกั จุททสมั ๑

มหามงคชาตกั

กีสู นโรติ อิทั สตุธา เขตวเน วิหรนุโต มหามงคสุตตุ
อารพุก กเถสิ ๑

ราชคหนครสุมี หิ เกนจิเทว กรณึเยน สณจาคาร(๒)
สนนึปติตสส มหาชนสส มชเฒ เอโก ปุริโส อชช เม
มงคกิริยา อตถิติ อุกุจาย อคมาสิ ๑ อปโร ตสส [๗] สุตวา
อัย มงคณนุติ วตุวาว คโต กิ เอตัม มงคณนุมาติ อาห ๑
ตมณโย อภิมงครูปทสสนั มงคณนาม เอกจโจ หิ กาลสเสว
อุกุจาย สพพเสตติ อุตถั วา สยนตุ (๔) คพุกินิตถึ วา โรหิตมจจัน
วา ปุณณมภู วา นวณิตั วา โคสปปี วา อาหตวตุถั วา
ปายาสั วา ปสสติ อิตโต อุตตุตรี มงคัล นาม นตถิติ อาห ๑
เตน กถิตปี เอกจเจ สุกถิตนุติ อภินนุทีสุ ๑ อปโร น
เอตัม มงคัล สุตมงคัล นาม มงคัล เอกจโจ ปุณณาติ วทนุทานัน
๑. ม. ภูริปลยหาชาตก... ๑ ๒. ม. สนุถาคาร ๑
๓. ม. เอตถนุตเร วจนนุติ ทิสสติ ๑ ๔. ม. ปสสติ ๑

*เล่มที่ 32 มหามงคกชาตกั หน้ 592

สุณาคิ ตถา [๑] วทฒมานาคิ สุกนุติ (๒) ภูยชาคิ ชาทาคิ
วทนุทานั สุนาคิ ตโต อุตฺตรึ มงคกั นาม นตฺถิติ อห ๑
เตนปี กถิตั เอกจฺเจ สุกถิตนุติ อภินนุทีสุ ๑ อปโร น
เอตั มงคกมุตมงคกั (๓) นาม มงคกั เอกจฺโจ หิ กาลสฺเสว อญฺจาย
ปจวี อามสติ หริตติณั อลลคฺคมยั ปริสฺสุทฺทสาฎกั โรหิตมจฺจนั
สุวณณรชตั โภชนั (๔) อามสติ อิตฺ อุตฺตรึ มงคกั นาม นตฺถิติ
อห ๑ เตนปี กถิตั เอกจฺเจ สุกถิตนุติ อภินนุทีสุ ๑ เอว
ทิฏฺฐมงคกิกา สุตมงคกิกา มุตมงคกิกาคิ ตโย วิสทิสสา (๕) หุตฺวา
อณณมณณั สณณาเปตฺตู นาสกขีสุ ๑ ภูมมเทวตา อาที กตฺวา
ยาว พุรหุมโลกา อิทั มงคกนุติ ตถโต น ชานีสุ ๑

สกุโก จินฺเตสิ อิมั มงคกปณฺหิ สเทวเก โลเก อณฺณตฺร
ภควตา อณฺโณ เกตฺตุ สมตฺถิ นาม นตฺถิ ภควนุติ
อุปสงกมิตฺวา อิมั ปณฺหิ ปุจฺฉิสฺสามิติ โส รตฺติภาเค สตฺถารั
อุปสงกมิตฺวา วนุทิตฺวา อณฺชลิ ปคฺคยฺห พหุ เทวา มนุสฺสา
จาคิ ปณฺหิ ปุจฺฉิ ๑ อถสฺส สตฺถา ทฺวาทสฺหิ คาคาหิ
อญฺจตีส มหามงคกานิ กเถสิ ๑ มงคกสฺสฺเต วินิวตฺตนุเต (๖)
โกฏิสตสทสฺสมตฺตา เทวตา อรหตฺตํ ปาปฺณีสุ โสตาปนฺนาทีนั
คณนปโถ นตฺถิ ๑ สกุโก มงคกั สุตฺวา สกญฺจานเมว

- # ๑. ม. เอตฺถนุตเร วทฒาคีติ ทิสฺสติ ๑
- # ๒. ม. สุนาคิ ๑ ๓. ม. สงคกั มุตฺ ๑ ๔. ม. ภาชนั ๑
- # ๕. ติสฺโส ปริสา ๑ ๖. ม. วินิวฏฺฏนุเตเยว ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 593

คโต ๑ สตุถารา มงฺกเล กถิตเต สเทวโก โลโก สุกถิตนฺติ
อภินฺนํ ๑ ตทา ฌมฺมสภายํ ตถาคตฺตสฺส คุณฺณกํ สมนฺุชาเปตฺติ
อาวุโส สตุถา อญฺเฐสํ อวิสยํ มงฺกลปญฺหํ สเทวกตฺตสฺส โลกตฺตสฺส
จิตฺตํ คเหตุวา กุกฺกจฺจํ ฆนฺนํ(๑) คคณฺตเล จนฺนํ อญฺุชาเปนฺโต
วีย กเถสิ เอวํ มหาปญฺโฆ อาวุโส ตถาคโตติ ๑ สตุถา อาคณฺตุวา
กาย นฺตุถ ฆิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนํ สนิสนฺนาติ ปุจฺจณฺตุวา อิมาย
นํมาติ วุตฺเต อนจฺจริยํ ฆิกฺขเว อิทานิ สมนฺุโพธิปตฺตสฺส มม
มงฺกลปญฺหกถณฺนํ สุวาหํ โพธิสตุตฺตกาเล จริยํ(๒) จรณฺโตปิ
เทวมนฺุสฺसानํ กงฺขํ ฆนฺนํ ฆนฺนํ มงฺกลปญฺหํ กเถสินฺติ วตฺวา อตฺตํ
อาหริ

อตฺเตเต พาราณสิยํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ การณฺเตเต โพธิสตุโต
เอกสฺมี นิกเม(๓) วิทวสมฺปฺนฺนสฺส พุราหฺมณฺสฺส กุเล นิพฺพตฺติ ๑
รกฺขิตฺตุมาริตฺตสฺส นํมํ อกํสุ ๑ โส วยฺปฺปฺโต ตกฺกสิลาเย
อุคฺคหิตฺตํ ปโป กตฺตารปริคฺคโห มาตาปิตฺนํ อจฺจเยน ฌนฺวิโลกนํ(๔)
กตฺวา สํวิคฺคมาเนโส มหาทานํ ปวตฺเตตฺวา กามे ปหาย
หิมวณฺตปฺปเทเส ปพฺพชิตฺวา ฆานาภิญฺจํ นิพฺพตฺเตตฺวา วณฺมุล-
ผลาหาโร เอกสฺมี ปเทเส วาสํ กปฺเปสิ ๑ อนฺุพฺพเพนฺสฺส ปรีวาโร
มหา อโหสิ ปญฺจ อนฺุเตวาสิกสฺตานิ [๕] ๑ อเถกทิวสํ เต ตาปสา
๑. ม. ฆนฺนํ ๑ ๒. ม. โพธิสตุตฺตจริยํ ๑ ๓. ม. กามे ๑
๔. ม. รตนวิโลกนํ ๑ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร อเหตุสนฺติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที 32 มหามงคชาตกั หน้า 594

โพธิสตุต อูปลงกมิตวา วนุทิตวา อาจริย วสสารตุตสมเย
หิมวनुตโต โอตริตวา โลณมพิลเสวนตุถาย ชนปทจาริกั
คจุนาม เอวั โน สรีरणจ ถิริ ภวิสตุติ ชงฆวิหาโร จ
กโต ภวิสตุตตีติ อ่าหสู ๑ เต เตหนี ตุมเห คจุนถ อหิ
อิเชว วสิสสามีติ (๑) วุตเต ตั วนุทิตวา หิมวनुตา โอตริตวา
จาริกณจรมานา พารานสี ปตุวา ราชยุยานे वसिसु ๑ เตลั
มหาสการสมमानो ओहोति १ ओठेकठिवल्लि पारानसियि सनञाकारे
सनुनपिठे महाजनकाये मङ्कलपणुहो समुञ्जाति १ सपुपु
पञ्जुपुनननयेनेव(२) वेठितपुपु १

ตทา ปन मनุสसानั กงขั ฉินุทิตวา มङ्कलपणुहि
กเถตุ สมตถั อปสสนุโต มหาชน อุยุยานั คนตุวา อिसิณั
มङ्कलपणुहि ปุञ्जि ๑ อिसโย ราชานั อามนเตตวา महाराज
มยั เอตั กเถตุ น สกขิสสาม อปิञ्จ โข อมูहाกั ปน
आजरीयो रकुचिततापलो नाम महापणुलो हिमवनुते वसति लो
सठेवकसुस लोठसुस जितुठि कहेतुवा एतु मङ्कलपणुहि कठेसुसतीति
वठीसु १ राजा णनुते हिमवनुतो नाम पुणे ठुकुठो न
सकखिसुसाम मयि ततठ कनुठु साठु वत तुमहेयेव आजरियसुस
सनुठिकั कनुतुवा पणुहि (๑) पुञ्जितुवा ठुकुठहितुवा पुनाकनुतुवा
ओमूहाकั कठेठати आह १ ते साठुठि समपुञ्जितुवा आजरियसुस
๑. म. भविसुसामीति १ २. म. पञ्जुपुननवठुठुनयेनेव १
३. म. ओयि पाओ नठुठि १

*เล่มที่ 32 ทสกนปาทวณณนา หน้ 595

สนตีกั คนตุวา วนุทิตวา กตปฏิสนธารา อاجرเยน รลโย
ชมมิกภาเว ชนปทจารเเก (๑) จ ปุจจเเต ตั ทฏฐมจกตลกาทนน
อุปุตตเฏ อาทเฏ ปฏฐาย กเถตุวา รลโย ยางนาย จ
อตุตโน ปญหาเย(๒) ฃาปนตุถั(๓) ตสส(๓) อากตภาว ปกาเสตุวา
สาธู โน ฆนุเต มจกตปญห ปากฏั กตุวา กเถถาต
ยาจีสู ๑ ตเฏ ฆฏฐนุเตวาตเฏอ อاجرเญ ปุจจนุเฏ ปจม กากมาห

[๑๔๗๗]กีสู นโร ชปปมธจจ กาล

กั วา วฐช กตม วา สุตาน

โส มจจเฏ อสมเฏ จ ปรมหเฏ โลก

กถั กโรตเฏ (๔)โสตุถาเนน กุตุเฏอ ๑

ตตุถ กาลเฏ มจกตปตุถนกาล ๑ วฐชนุตเฏ เวท ๑

สุตทานนุตเฏ สกขิตพพตุตกปรยตุตเฏนน ๑ อสมเฏ จาตเฏ เอะตุถ จาตเฏ
นปาทมตุต ๑ โสตุถาเนนาตเฏ โสตุถเฏภาวเวหน มจกเลน ๑ อเฏ
วตุตเฏ โหตเฏ อاجرเญ ปุริโส มจกคถั อจจนุเฏ มจกกาล กีสู
นาม ชปปนุเฏ ตีสู เวเทสุ กตธเฏ เวท กตธเฏ วา สุตาน อนุตเร
สุตุตปรยตุตเฏ อธจจญยตุวา(๕) โส มจจเฏ อมสมเฏญจ โลก
ปรมหเฏ จ กถั กโรตเฏ เอะเตสุ ชปปาทีสู กเฏ(๖) เเกน นเฏเยน
กโรนุเฏ โสตุถาเนน นเฏปราชมจกเลน กุตุเฏ รกขเฏโฏ โหตเฏ

๑. ม. ชนปทจารเฏ ๑ ๒. ม. ปญหาเวหนตุถั ๑

๓. ม. อเฏ ปาโจ นตุถเฏ ๑ ๔. ม. กโร ๑ ๕. ม. อธยตุวา ๑

๖. ม. เเกน ๑

*เล่มที่ 32 มหามงคชาตกั หน้ 596

ตั อุกยโลกหิตั คเหตุวา อธิมงคัล(๑) อมหากั กเถหิติ ๑

เอวั เชฏจนุเตวาสิณา มงคปณ्हั ปุฏโจ มหาสตุโต
เทวมนุสสถานั กงขั ฉินุทนุโต อิทลยจิทลยจ มงคณติ
พุทฐลึลาย มงคัล กณนุโต อาห

[๑๔๑๔]ยสฺส เทวา ปิตโร จ สพฺเพ

สิริสปา(๒) สพฺพภูตานิ จาปี

เมตฺตตาย นิจจํ อปจิตานิ โหนฺติ

ภูเตสุ เว โสตฺถานั ตทาหุติ ๑

ตตฺถ ยสฺสาติ ยสฺส ปุคฺคตฺส ๑ เทวาติ ภูมฺมเทเว
อาที กตฺวา สพฺเพปี กามาวจรเทวา ๑ ปิตโร จาติ
ตทฺตฺตรูรูปาวจรพฺรหฺมาโน ๑ สิริสปาติ ทิฆฆาติกา ๑ สพฺพภูตานิ
จาปีติ วุตฺตาวเสสานิ จ สพฺพานิปี ภูตานิ ๑ เมตฺตตาย นิจจํ
อปจิตานิ โหนฺตฺติติ เอเต สพฺเพ สตฺตา ทสทิสาพรณฺวเสน
ปวตฺตตาย อปฺปนาปฺปตฺตตาย เมตฺตภาวนาย อปจิตานิ โหนฺติ
มานิตานิ (๓) ๑ ภูเตสุ เวติ ตั ตฺสส ปุคฺคตฺส สพฺพสตฺเตสุ
โสตฺถานั นินฺนตฺร ปวตฺตํ นินฺรปราชมงคัล อาหุ ๑ เมตฺตาวิหารี
หิ ปุคฺคโล สพฺเพสํ ปีโย โหติ ปฺรกฺกเมน อวิโกปีโย ๑
อติ โส อิมินา มงคเลน รกฺขิตุ โคปีโย (๔) โหติติ ๑

อติ มหาสตุโต ปจมํ มงคัล กเถตฺวา ทุตฺติยาทีนึ กณนุโต

๑. ม. จิตมงคัล ๑ ๒. ม. สิริสปา ๑ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

๔. ม. โคปีโต ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 597

[๑๔๗๕]โย สพพโลกสุส นีวาทวุตติ

อิตฺถิปุมนํ สหทากรกานํ

ขนฺตา ทุรุตฺตานํ อปฺปฏิกฺกุลวาทิ

อริวสํ โสตุถานํ ตทาหุ ฯ

[๑๔๗๖]โย นาวชานาติ สหยมิตฺเต(๑)

ตีปฺเปน กุลฺยาหิ ธเนน ชจฺจา

รุจิปฺลโย อตุถกาเล(๒) มตีมา(๓)

สหาเยสุ เว โสตุถานํ ตทาหุ ฯ

[๑๔๗๗]มิตฺตานิ เว ยสุส ภวนฺติ สนฺโต

ถํวิสุสญฺจา อวิถํวาทกสุส

น มิตฺตทฺพุทฺธิ ถํวิภาติ ธเนน

มิตฺเตสุ เว โสตุถานํ ตทาหุ ฯ

[๑๔๗๘]ยสุส ภริยา ตฺลยวยา สมกฺคา

อนฺพุพฺตา ธมฺมกามา ปชาตา

โกถินิยา สีลวตี ปติพฺพตา

ทาเรสุ เว โสตุถานํ ตทาหุ ฯ

[๑๔๗๙]ยสุส ราชา ภูตปตี ยสุสสี

ชานาติ โสเจยฺย(๔) ปรกฺกมณฺจ

๑. สี่. ย. สหยมิตฺเต ฯ ๒. อตุถทสุสี่ตีปี ปาโจ ฯ

๓. สี่. ย. มตีมา ฯ ๔. ส. โสเจยฺย ฯ

*เล่มที่ 32 มหามงคลชาตกัม หน้า 598

อทฺเวชฺฌตา สุหทัย มมนฺติ

ราชฺสุ เว โสตุถานํ ตทาห ฯ

[๑๔๘๐]อนุนญจ ปานญจ ททาติ สทุโธ

มาลญจ คนฺธญจ วิเลปนญจ

ปสนฺนจิตฺโต อนฺโมทมาโน

สกุเคสุ เว โสตุถานํ ตทาหฺ ฯ

[๑๔๘๑]ยมริยชฺฌเมเน ปฺนฺนติ วทฺธา(๑)

อาราธิตา สมจฺริยาย สฺนฺโต

พหุสฺสุตา อิสโย สีลวฺนฺโต

อรหนฺตมชฺฌเ โสตุถานํ ตทาหฺติ

อิมา คาถา อาห ฯ

ตตฺถ นิวัตวฺตุตฺติ มฺหฺจิตฺตตาย สพฺพโลกสฺส นิจฺวฺตุติ

โหติ ฯ ขนฺตา ทฺรุตฺตานนฺติ ปเรหิ วฺตุถานํ ทฺรุตฺตวจนานํ

อริวาสโก โหติ ฯ อปฺปฏิภูถวาทีติ อุกโกจฺฉิ มํ อวธิ มนฺติ

ยฺกคฺคากํ อุกโรนฺโต อนฺนุกฺลเมว วทติ ฯ อริवासนฺนติ อิทํ

อริवासนฺนตฺสฺส โสตุถานํ นิรปรารชฺฌมฺกฺลํ ปณฺฑิตา วทนฺตีติ ฯ

สหายมิตฺเตติ สหายเ จ สหายมิตฺเต จ ฯ ตตฺถ

สทฺปฺสฺสูกิพิตา สหายา นาม ทสทฺวาทส(๒) วสฺसानิ เอกโต

วฺภูจฺจา สหายมิตฺตา นาม เต สพฺเพปิ อหํ สิปฺปวา

๑. ม. วทฺธา ฯ ๒. ทส ทฺวาทสาติ ยุตฺตตรํ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนป้าตวณณนา หน้้า 599

อิเม นิสป้าตติ เอ่ว สิป้าเป่น วา อห้ กุสึโน อิเม
อกุสึนาติ เอ่ว กุสสมป้าตติสขุขาทาหิ กุสยาหิ วา อห้ อทุโธ
อิเม ทุกุกตาทิ เอ่ว ธเน่น วา อห้ ชาติสมป้าโน อิเม
ทุขุขาทาติ เอ่ว ขจุจา วา นาวชานาติ ๑ รุจิป้าโยติ
ส้าฐป้าโย สุนุทรรป้าโย ๑ อตุถกาเลติ กสัสจิทเวอ อตุถสัส
การณสัส อุป้านุนกาเล ๑ มตีมาติ หิตั (๑) อตุถั ป้าจึณินุทิตวา
วิจารณสมตุตตาย มตีมา หุตวา เต สหาเย นาวชานาติ ๑
สหาเยสุติ ตสัส อนวชานัน สหาเยสุ สัตุถานัน นามาติ
ป้าราณกป้าณทิตา อาหุ ๑ เต่นหิ สั โส นัรป้ารามงुकเลน อึธ
โลเก จ ป้าโรโลเก จ กุสตุโต โหติ ๑ ตตุถ ป้าณทิตเต สหาเย
นัสัสาย สัตุถึภาโว กุสนาติกขาทเก่น กเตตพุโพ ๑
สนุโตติ ป้าณทิตา สป้าป้าริส้า ยสัส มิตุตานิ กวนุติ ๑
สัวิสัสกุจาทิ ฆัรึ ป้าวิสัตุวา อึจึณิตอึจึณิตสัส กหณวเสน
วิสัสสาสมาป้านุนา ๑ อวิสัวาทกสัสส้าติ อวิสัวาทนสึลิสัส ๑ น
มิตุตทุพุทิติ โย จ มิตุตทุพุทิน โหติ ๑ สัวิภาทึ ธเน่นาติ
อตุตโน ธเน่น มิตุตานัน สัวิภากั กโรติ ๑ มิตุเตสุติ มิตุเต
นัสัสาย ลทุธตุถั (๒) ตสัส ตั มิตุเตสุ สัตุถานัน นาม โหติ ๑
สั หิ เอวรूपะหิ มิตุเตหิ รุกขิตุ สัตุถานัน (๓) ป้าป้าณนาติ ๑
ตตุถ มิตุเต นัสัสาย สัตุถึภาโว มห้าวุกกุสขาทกาทึหิ
๑. ม. ตั ตั ๑ ๒. ม. ลทุธพุพิ ๑ ๓. ม. สัตุถึ ๑

กเถตพโพ ๑

ตุลยวยาตี สมานวยา ๑ สมคคาตี สมคควาสา(๑) ๑ อนุพพตาตี
อนูวตุตีกา ๑ ชมมกามาตี ติวิสสุจริตชมมัม โรเจตี ๑ ปชาตาตี
วึชายีนึ น วณณนา ๑ ทาเรสุตี เอเตหึ कुณ्हึ สมนนาคโต
มาตุคาโม(๒) เคเห วสนโต สามิกสส สโตตี โหตีตี ปณฺทิตา
กเถนุตี ๑ ตตถ สึลวนตุตฺ มาตุคามํ นิสฺสาย สโตตีภาโว
มณฺโจิรชาตกสมพุลชาตกขณฺฑทาลชาตเกหึ กเถตพโพ ๑

โสเจยยนุตี สุกิภาวํ ๑ อทฺเวชฺฌตาตี อทฺเวชฺฌตายน น
เอส มยา สทฺธี กิษฺชิตฺวา(๓) ทฺวิธา กวิสฺสตีตี เอวํ
อทฺเวชฺฌภาเวน ยํ ชานาตี ๑ สฺหทฺยํ มมนุตี สฺหโท อยํ
มมนุตี จ ยํ ชานาตี ๑ ราชฺสุ เวตี เอวํ ราชฺสุ เสวกานํ
โสตุถานํ นามาตี ปณฺทิตา กเถนุตี ๑ ททาตี สทฺโชตี
กมฺมณฺจ ผลณฺจ สทฺทหิตฺวา ททาตี ๑ สกุเคสุ เวตี เอวํ สกุเค
เทวโลเก สโตถานํ นึรปราชมงคณฺตี ปณฺทิตา กเถนุตี ๑ ตํ
เปตวตุฏฺวิมานวตุฏฺหึ วิตุถาเรตุวา กเถตพพิ ๑

ปฺนุณฺตี วทฺธาตี ยํ ปุคฺคํ ฌาณวทฺธา อริยชฺมเมน ปฺนุณฺตี
ปฺริโสเชนุตี ๑ สมจริยาयाตี สมมาปฺปฏิปฺตติยา ๑ พหุสฺสุตาตี
ปฺฏิเวชฺพหุสฺสุตา ๑ อิสโยตี เอสิตคฺคณา(๔) ๑ สึลวนโตตี อริยสีเสน
๑. สึ. สวคฺควาสา ๑ ๒. ม. สึลคฺคณ्हึ สมนนาคเต มาตุคาม ๑
๓. ม. กิษฺชิตฺวา ๑ ๔. สึ. อีสึคณา ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 601

สมนุทธา ๑ อรหันตมชเณติ อรหันตานิ มชเณ ปฏิลภิตัพพี

[๑] โสตุถานัน ปณตติตา กเถนตติ ๑ อรหันโต หิ อตตโน
ปฏิลทุมคคัม อัจจิจิตวา ปฏิปาเทนตวา อาราทกัม ปุคคัม
อริยมเมณ(๒) ปุณนตติ โสปี อรหาว โหตติ ๑

เอว มหาสตุโต อรहतเตน เทสนาย กุณฺเฑ กณฺหนโต
อฏฺฐหิ คาทาหิ อฏฺฐ มงฺกลานิ กเถตวา เตสญเณว
มงฺกลานัน ฤตี กโรนโต โอสานคாதมาห

[๑๔๘๒] เอตานิ โข โสตุถานานิ โลเก

วิญญุปสฏฺฐานิ สุขุทฺทรยานิ(๑)

ตานิธ เสเวถ นโร สปลโย

น หิ มงฺกลเถ กิณฺจि นมตฺติ(๔) สจฺจนตติ ๑

ตตฺถ น หิ มงฺกลเถติ ตสฺมี ปน ทิฏฺฐสฺสุมตฺตปฺปะเท
มงฺกลเถ กิณฺจิ(๕) เอตัม มงฺกลปฺปิ สจฺจํ นาม นตฺติ นิพฺพานเมว
ปเนกัม ปรมตฺถสจฺจนตติ ๑

อิสโย ตานิ มงฺกลานิ สุตฺวา สตตฺตฏฺฐทิวสจฺจเยน อัจริยํ
อาปฺุจฺจิจิตวา ตตฺถเอว อคมฺิสฺสุ ๑ ราชา เตสฺส สนฺตติกัม คนฺตฺวา
ปฺุจฺจิ ๑ เต ตสฺส อัจริเยน กถิตนียาเมเนว มงฺกลปฺญหํ
กเถตฺวา หิมวณฺตเมว อากมฺิสฺสุ ๑ ตโต ปฏฺฐาย โลเก มงฺกลัม

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ตนฺตติ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. อริยมคฺเคน ๑

๓. ย. สฺุขินฺุทฺทรยานิ ๑ ๔. ม. กิณฺจนมตฺติ ๑ ๕. ม. กิณฺจัน ๑

*เล่มที่ 32 ฆตปณทิตชาตกั หน้าที่ 602

ปากภู อโหสิ ๑ มงฺกเลสุ วตฺติตฺวา มตา สกฺกปฺริ (๑) ปุเรสุ ๑
โพธิสตุโต จตฺตารุ พุรหุมวิหารุ ภาเวตฺวา อีสิกณฺ อาทาย
พุรหุมโลเก นิพฺพตฺติ ๑

สตุถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อหริตฺวา น ภิกฺขเว อิทานว
ปฺพุเพปาทํ มงฺกลปณฺหํ กเถสินฺติ วตฺวา ชาตกั สโมธานสิ
ตทา อีสิกณา พุทฺธปริสา อเหตุํ มงฺกลปณฺหํ ปุจฺจนฺโต
เชฏฺจนฺตเววาลีโก สาริปฺตุโต อจฺริโย ปน อหเมวาทิ ๑

มหามงฺกลชาตกั ปนฺนรสมํ ๑

ฆตปณทิตชาตกั

อุฏฺเฐหิ กณฺหาติ อิทํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต มตฺปฺตุตํ
กฺกมฺพิกํ อารพฺภ กเถสิ ๑ วตฺถุ มฏฺฐกฺกณฺทลิวตฺถุสทิสเมว ๑

อิธ ปน สตุถา ตํ อุปาสกํ อุปสงฺกमितฺวา ปุจฺจิ กิ
อุปาสก สโตจฺสิติ ๑ อาม ฆนฺเตติ วุตฺเต อุปาสก
โปราณกปณฺทิตา ปณฺทิตานํ กถํ สุตฺวา มตฺปฺตุตํ นานุโสจฺสิตฺติ
วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต อุตฺตราปเถ กัสมฺโคตฺเต อสิตฺถชนฺนเร มหากัโส นาม
ราชา รชฺชํ กอารสิ ๑ ตสฺส กัโส จ อุปกัโส จาติ เทว ปุตฺตา
อเหตุํ ๑ เทวคพฺภา นาม เอกาธีตา ๑ ตสฺสา ชาตทิวเส

๑. ม. สกฺกปถิ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 603

เนมิคตกา พุราหมณา เอติสสา กุจขิย นิพพตตปุตโต(๑) กัสโกคตต์
กัสวัส นาสเสสตีติ(๑) พุยากรีสู ฯ ราชา พลวสินเนเหน ชีตร
วินาเสตุ นาสกขิ ภาตโรปี ชานิสสนตีติ ยาวตายุกั จตวา
กาลมกาสิ ฯ ตสมี กาลกเต กัส ราชา อโหสิ อุปกัส
อุปราชา ฯ เต จินตยีสู สเจ มย ภคินี นาสเสสสาม คารยหา
ภวิสสาม เอต กสสจอิ อทตวา นิสสามิกั กตวา
ปฏิกขคิสสามาติ เต เอกณนิกั ปาสาทำ การตวา ตตถ ต
วสาเปสฺสู ฯ นนทโคปา(๒) นาม ตสสา ปริจาริกา อโหสิ ฯ
อนุทธกณณทฺ นาม ทาโส ตสสา สามิกิ อารกขมกาสิ ฯ
ตทา อุตตรปถราย(๓) มหาสาคโร นาม ราชา รชช
การสิ ฯ ตสส สาคโร จ อุปสาคโร จาติ เทว ปุตตา
อहेสฺสู ฯ เตสฺ จ ปิตุ อจฺเจน สาคโร ราชา อโหสิ
อุปสาคโร อุปราชา ฯ โส อุปกัสสส สหายโก
เอกาจริยกุลเอ เอกโต อุกคหิตตีปโป ฯ โส สาครสส ภาต
อนุเตปฺเร ทพฺภิตฺวา ภายมาโน ปลายิตฺวา กัสโกคตเต อุปกัสสส
สนตีกั อคมาสิ ฯ อุปกัส โส กัสรณโย ทสเสสิ ฯ ราชา ตสส
มหนตฺ ยส อทาสิ ฯ โส ราชูปฏฺฐานัน จจฺจนฺโต เทวคพฺภาย
นิวาสี เอกณนิกั ปาสาทำ ทิสฺวา กสเสโส นิวาโสติ ปุจฺจิตฺวา
๑. ม. นิพพตตปุตตา ... นาสเสสสนตีติ ฯ
๒. ม. นนทโคปา ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๓. ม. อุตตรมถุราย ฯ

*เล่มที่ 32 ฆตปนฺทิตชาตกั หน้าที่ 604

ตัม การณํ สุตฺวา เทวคพฺภาย ปฏฺิพทฺชจิตฺโต อโหสิ ๑
เทวคพฺภายปี เอกทิวสํ ตัม อุปกัสมน สทฺธิ ราชูปฺภูจัน
คจฺจนฺตํ ทิสฺวา โภ เอโสติ ปุจฺฉิตฺวา มหาสาครสฺส
ปุตฺโต อุปสาครโร นามาติ นนฺทโคปาย สนฺติกา สุตฺวา ตสฺมี
ปฏฺิพทฺชจิตฺตา อโหสิ ๑ อุปสาครโร นนฺทโคปาย ลยฺจํ ทตฺวา
ภคินี สกฺขิสฺสตี เม เทวคพฺภํ ทสฺเสตฺตุนฺติ อาห ๑ สาน
เอตํ สามี ครุกนฺติ วตฺวา ตัม การณํ เทวคพฺภาย
อาโรเจติ ๑ สาน ปกฺคิยาปี ตสฺมี ปฏฺิพทฺชจิตฺตา ตัม วจัน
สุตฺวา สาธฺติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑ นนฺทโคปา อุปสาครสฺส สลยฺณ
ทตฺวา รตฺติภาเค ตัม ปาสาทํ อาโรเปติ ๑ โส เทวคพฺภาย
สทฺธิ สํวาสํ กปฺเปติ ๑ อถ เตน สทฺธิ ปุณฺปนฺนํ สํวาสน
เทวคพฺภานํ คพฺภํ ปฏฺิลลิกิ ๑

อปรภาเค ตสฺสา คพฺภปตฺติจฺจัน ปากฺกั อโหสิ ๑ ภาตโร
นนฺทโคปํ ปุจฺฉิสฺสุ ๑ สาน อภยํ ยาจิตฺวา ตัม อนฺตรํ กเถสิ ๑
เต สุตฺวา ภคินี นาสฺสํ น สกฺกา สเจ ชีตฺรํ วิชยิสฺสตี
ตัมปี น นาสฺสสาม สเจ ปน ปุตฺโต ภวิสฺสตี นาสฺสสามาติ
จินฺเตตฺวา เทวคพฺภํ อุปสาครสฺส อทฺสฺสุ ๑ สาน ปรีปฺณณคพฺภาน
ชีตฺรํ วิชยิ ๑ ภาตโร สุตฺวา หฏฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นามํ กรีสฺสุ ๑ เตสํ โภควทฺตฺมานํ นาม โภคคามํ อทฺสฺสุ ๑
อุปสาครโร เทวคพฺภํ กเหตฺวา โภควทฺตฺมานคามเม วสิ ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนินปตวณณนา หน้ 605

เทวกพุกาย ปูนปี กพุก โปติฏฐาสิ ๑ นนทโคปปี ต
ทิวสเมว กพุก ปฏิกิ ๑ ตาสู ปริญณคพุกาสู เอกทิวสเมว
เทวกพุกา ปุตต วิชย ๑ นนทโคปปี ชีตร วิชย ๑ เทวกพุกา
ปุตตตส วินาสกเยน ปุตต นนทโคปาย รหสเสน เปเสตวา ตสสา
ชีตร อาณาเปสิ (๑) ๑ ตสสา วิชตภาว ภาตีกาน อโรเจสิ ๑
เต ปุตต วิชตา ชีตรนติ ปุจนิตวา ชีตรนติ วุตเต
เตนหิ โปสธาติ อาหสิ ๑ เอเตนุปาเยน เทวกพุกา ทส
ปุตเต วิชย นนทโคป ทส ชีโตร [๒] ๑ ปุตตา นนทโคปาย
สนติเก วทสนติ ชีโตร เทวกพุกาย ต อนตร โกจิ น
ชานาติ ๑ เทวกพุกาย เชฏฐปุตโต วาสูเทโว นาม อโหสิ
ทติโย พลเทโว นาม ตติโย จนุทเทโว นาม จตุตโต
สุริยเทโว นาม ปณจโม อคคิเทโว นาม ฉฐโจ วรณเทโว
นาม สตตโม อชชุน นาม อฏฐโม ปชชุน นาม นวโม
มตปณชิตโต นาม ทสโม องกุโร นาม อโหสิ ๑ เต
อนรทเวณททาสปุตตา ทส ภาตีกาติ (๑) ปากฐา อเหตุ ๑
เต อปรภาเค วุทฒิมนุวย ถามพลสมปนนา กกขลา
พรุสา หุตวา วิโลปี กโรนตา วิจรนติ ๑ รณโย คจจนเต
ปณณกาเรปี วิลมปนเตว ๑ มนุสสา สนนิปติตวา อนรท-
๑. ม. อาณาเปสิ ๑ ๒. ม. เอตถนตเร ทสชาติ ทิสสติ ๑
๓. ม. ภาตีกา เจฏฐกาติ ๑

*เล่มที่ 32 ฆตปณทิตชาตกั หน้า 606

เวณททาสปุตตา ทส ภาตีกา ฤกัจ วัลุมปนุตีติ ราชงคณ
อุปกโกสีสุ ๑ ราชา อนุชกเวณทท ปกโกสาเปตวา กสุมา
ปุตเตหิ วิโลปี การาเปสีตี ตชเชสิ ๑ เอว ทุติย ตติยปี
มนุสเสหิ อุปกโกเส กเต ราชา ตั สนตชเชสิ ๑ โส
มรณภยทีโต ราชานั อภยั ยาจิตวา เทว เอเต น มยหั
ปุตตา อุปสาครสุส ปุตตาตี ตั อนุตรั อารโเจสิ ๑ ราชา
ทีโต เกน เต อุปาเยน คณหิสสามาติ อมจเจ ปุจนิตวา
เอเต เทว มลลยทุทวิตตกา นครเ ยทุธิ์ การेतวา ตตถ
เต ยทุทมณทลั อากเต กาทาเปตวา มาเรสุสามาติ วุตเต
วานุรณจ(๑) มุฏจิกณจาติ เทว มลลเ ปกโกสาเปตวา อีโต
สตุตเม ทิวเส ยทุธิ์ ภาวิสุตตีติ นครเ เภริยจाराเปตวา ราชงคณ
ยทุทมณทลั สชชชาเปตวา อกขวาภูั การेतวา ยทุทมณทลั
การาเปตวา(๒) ชชปฏิกเ พนุชาเปสิ ๑ สกนนครั สงขุภิ ๑
จกุกาติจกุกั มณจาติมณจั พนุธีสุ ๑ วานุรมุฏจกา ยทุทมณทลั
อาคนตุวา วคคनुตา คชชनुตา อปโฆเจनुตา วิจรีสุ ๑ ทส
ภาตีกापปี อาคนตุวา ฤตตคनुชชกวีถี (๓) วัลุมเปตวา วรรณสาฎเก
นิวาเสตวา คनुชาปณเส คनुธิ์ มาลาการาปณเส มาลั
วัลุมเปตวา วัลิตตคตตตา มาลาธารีโน กตกมมปุรา(๔) วคคनुตา
๑. ม. จารุรณจ ๑ ๒. ม. อลงการาเปตวา ๑
๓. ม. รัชกวีถี ๑ ๔. ม. กตกณณปุรา ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 607

คชชนดา อปโไฟเจนดา ยุทฐมณทลั ปวิสีสุ ๑ ตสุมึ ขณ
วานุโร อปโไฟเจนโต วิจรติ ๑ พลเทโว ตั ทิสวา น นั
หตุเถน จุปีสุสามิติ หตุธิสาลโต มหนตุ หตุธโยตุตติ อหริตุวา
วคคิตวา คชชิตวา โยตุตติ จิปีตุวา วานุรุ อูทเร เวเจตุวา
เทว โยตุตโกฎิโยเอกโต กตุวา วคเคตุวา อุกุจิปีตุวา
สีสมตุเถเก ภูเมตุวา ภูมึยึ โปเถตุวา พหิ อุกุขวาญจ จิปี ๑
วานุเร มเต ราชา มุฎุจิกมลตุ อาณาเปสี ๑ โส วุฎุจาย วคคิตวา
คชชิตวา อปโไฟเจสิ ๑ พลเทโว ตั โโกฎุตุวา อฎุจึนิ
สญจณณเถตุวา มลโลสิ(๑) อมลโลมหึตี วทนตเมว นานั ตว
มลลภาวึ วา อมลลภาวึ วา ชานามิติ หตุเถ คเหตุวา ภูมึยึ
โปเถตุวา ชิวิตกขบึ ปาเปตุวา พหิ อุกุขวาญจ จิปี ๑ มุฎุจโก
มรณโต ยุกุโข หตุวา ตั ขาทิตุ ลภิสสามิติ ปตุถนั
จเปสี ๑ โส กภาพมตุตติกอฎุวึยึ นาม ยุกุโข หตุวา นึพพุตติ ๑
ราชา คณห ทส ภาติเก เจตเถติ อุกุจหิ ๑ ตสุมึ ขณ
वासูเทโว จุกุกั จิปี ทูวินนึปี ภาติกานั สีสถานึ ปาเตสิ ๑
มหาชโน ภิตตสิโต อวสุสโย โน โหเถติ เตสั ปาเทสุ
นึปติตุวา นึปชชึ ๑ เต เทวปี มาตุเถ มาเรตุวา อสิตญชนคเร
รชชั คเหตุวา มาตาปีตโร ตตุถ กตุวา ทสปี ชนา
สกลชมพุทีเป รชชั คณหิสสามาติ นึกขมิตุวา อนุปุพุเพน
๑. ม. อมลโลมหึ ๑

*เล่มที่ 32 ฆตปณฺทิตชาตกั หน้าที่ 608

กาลโยนกรณฺโย นินวสิ อฺยชฺฉนฺนคฺริ คฺนตฺวา ตํ ปฺริกฺขิตฺวา
ปฺริกฺขคฺคหณฺ(๑) วิทฺธิเสตฺวา ปาการิ ฆนฺทิตฺวา ราชานํ คเหตุวา
ตํ รชฺชํ อตฺตโน หตฺถคตํ กตฺวา ทวารวตี สมฺปาปฺณิสฺสุ ฯ
ตสฺส จ ปน นคฺรสฺส เอกโต สมฺพุโท เอกโต ปพฺพโต ฯ
อมฺนุสฺสปฺริคฺคหิตํ กิร ตํ อโหสิ ฯ

ตสฺส อารกฺขํ คเหตุวา จิตฺยโกโข ปจฺจามิตฺเต ทิสฺวา
คทฺรภเวเสน คทฺรภรวํ รวติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ ยกฺขานฺนภาเวน
สกลนคฺริ อฺปฺปติตฺวา สมฺพุทฺทมชฺเณ เอกสฺมี ทีปเก ติฏฺฐติ ฯ
ปจฺจามิตฺเตสฺส คเตสฺส ปุณฺนาคนฺตฺวา สกฺกฺจําเนยฺว ปติฏฺฐาสิ ฯ
ตทापิ โส คทฺรโก เตสํ ทสนนํ ภาติกานํ อากมนํ ฅตฺวา
คทฺรภรวํ รวิ ฯ นคฺริ อฺปฺปติตฺวา ทีปเก ปติฏฺฐาย เตสฺส นคฺริ
อทิสฺวา นินวตฺเตสฺส ปุณฺนาคนฺตฺวา สกฺกฺจําเน ปติฏฺฐาสิ ฯ เต ปุณ
นินวตฺตีสฺสุ ฯ ปุณฺนปี คทฺรโก ตเถว อกาสิ ฯ เต ทวารวตีนคฺเร
รชฺชํ คเหตุ อสฺสโกนฺตฺวา กณฺหทีปายนฺสฺส [๒] สนฺตีกํ คนฺตฺวา
วณฺทิตฺวา ฆนฺเต มยํ ทวารวตีรชฺชํ คเหตุ น สกฺโกมฺเ เอกํ
โน อฺปายํ กเถถาติ ปุจฺจิตฺวา ปฺริกฺขปฺิฏฺฐเ อสฺสคฺสฺมี นาม
จําเน เอโก คทฺรโก จรติ โส หิ อมิตฺเต ทิสฺวา วิจรติ ตสฺมี
ขณฺเ นคฺริ อฺปฺปติตฺวา คจฺจติ ตุมฺเห ตสฺส ปาทฺเ คณฺหถ อยํ
๑. ม. จิตํ ปฺริขารุกฺขคฺคหณฺ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อิติโนติ
ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. กโรธาติ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนปาดวณณา หน้ 609

เต(๑) นปปชชนูปาโยติ วุตเต ตาปลั วนทิตัว คนุตัว ทสปี
ชนา กทฤษุต ปาเทสุ คเหตุวา นปติตัว สามิ จเปตวา
ตุมุเห อญโธ อมหากั อวสุสโย นตติ อมหากั นคร
คณหนกาเล มา วิรวถาติ(๒) ยาจีสุ ๑ กทโร น สกกา
มยา น วิรวิตุ้ ตุมุเห ปน ปจมตรั อาคนุตัว จตตาวโร
ชนา มหนตานิ อยนงกลานิ คเหตุวา จตุสุ ทวารesu มหนเต
อยขานุกเก ภูมิขั อากิณेतัว นครสุส อุปตทนกาเล นงกลานิ
คเหตุวา นงกลพนุขั อยสงขลิกั อยขานุกเก พนุชเยยถ นคร
อุปตติตุ้ น สกขิสตติติ อาก ๑

เต สาฐติ วตุวา ตสุมี อทตมรดเตเยว(๑) นงกลานิ อากาย
จตุสุ นครทวารesu ขานุกเก ภูมิขั อากิณेतัว อญจีสุ ๑ ตสุมี
ขณ กทโร วิรวิ นคร อุปตติตุ้ อารกิ ๑ จตุสุ นครทวารesu
จิตา จตุหิ อยนงกลเอหิ คเหตุวา นงกลพนุชา อยสงขลิกา
ขานุกesu พนุชิสู ๑ นคร อุปตติตุ้ นาสกขิ ๑ ทส ภาติกา
ตโต นคร ปวิสิตัว รากานั มาเรตวา รชชั คณหีสู ๑ เอวิ
เต สกลขมพุทีเป เตสญุจिया นครสหัสเสสุ สพเพ รากานอ จกเกน
ชีวิตกขัย ปาเปตวา ทวารวติยา วสมานา รชชั ทส โกญุจาส
กตุวา วิภชิสู ๑ ภคินิ ปน อญชนเทวี น สรีสู ๑ ตโต
ปุน เอกาทส โกญุจาส กโรมาติ วุตเต องกุโร มม
๑. ม. โว ๑ ๒. ม. วิรวถาติ ๑ ๓. ม. อวิรวนเตเยว ๑

*เล่มที่ 32 ฅตปณทิตชาตกั หน้า 610

โกฏฐาสั ตสสา เทถ อหิ โวหาริ กตฺวา ชีวีสฺสามิ เกวลั
คฺมุเห อตฺตโน ชนปเท มยหิ สฺงกั วิสฺสชฺเชถาติ อห ๑ เต
สาฐฺติ สมปฏฺิจฺจิตฺวา ตสฺส โกฏฐาสั ภคินิยา ทตฺวา สทฺธี
ตาย นว ราชาโน ทวารวติยา วสีสุ ๑ องฺกุโร ปน วาณิขฺชั
อกาสิ ๑ เอว เตสุ อปราปรี ปุตฺตธิตาหิ วฑฺฒมานesu
อทฺธานเ คเต มาตาปิตโร กาลมกัสุ ๑

ตทา กิร มนุสฺसानั วิสฺติวสฺสสทฺสสาชฺชกกาโล โหติ ๑ ตทา
วาสฺสเทวมหาราชฺส เอโก ปิยปฺตฺตโก กาลมกาสิ ๑ ราชา
โสภเรโต สทฺพทิจฺจานิ ปหาย มณฺจสฺส อฏฺ्ณิ ปรีคฺคเหตฺวา
วิลปนโต นิปชฺชิ ๑ ตสฺมี กาลเ ฅตปณทิตอ จินฺเตสิ จเปตฺวา
มึ อลฺโย โกจิ มม ภาตฺ สิกั หริตฺถุ สมคฺโถ นาม นตฺถิ
อุปาเยนสฺส สิกั หริสฺสามิติ โส อุมฺมตฺตกเวสั คเหตฺวา สตั
เม เทถ สตั เม เทถาติ อากาสั โอโลเกนฺโต สกฺลนคฺริ
วิจริ ๑ ฅตปณทิตอ อุมฺมตฺตโก ชาโตติ สกฺลนคฺริ สงฺขุภิ ๑
ตสฺมี กาลเ โรหิเนยฺโย นาม อมจฺโจ วาสฺสเทวรณฺโย สนฺติกั
คณฺตฺวา เตน สทฺธี กถิ สมฏฺฐเจปนโต ปจฺมึ คาทมาห

[๑๔๘๗]อุฏฺฐเจหิ กณฺห กิเสสิ โกอตฺถุโส สุปิเนน เต

โยปี ตฺยหิ(๑) สโก ภาตา หทยิ จกฺขุณฺจ ทกฺขิณฺ(๒)

ตสฺส วาตา พลียฺยุนฺติ ฅโต ชปฺปติ เกสวาติ ๑

๑. ยฺ. ตายั ๑ ๒. ส. จกฺขุทกฺขิณฺ ๑

*เล่มที 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 611

ตตุถ กณหาดี โคตุเตนาลปดี ๗ กณหายนโคตุโต
กิเรส ๗ โโก อตุโถดี กตรา นาม วุฑุฑี ๗ หทยั จกุกุณจ
ทกุกิณนุดี หทยเณ เจว ทกุกิณจกุกุณา จ สมานนดี อตุโถ ๗
ตสุส วาตา พลียนุดีดี ตสุส หทยั อสุมี วาตา(๑) อวตุถรณุดีดี
อตุโถ ๗ ชปปตีดี สสั เม เทถาดี วิปปลปดี ๗ เกสวาดี
โส กิร เกสโสภณตาย เกสโวดี ปณณายิตุถ เตน ตั
นามเณ อาลปดี ๗

เอวี่ อมจเจน วุตุเต ตสุส อุปกุจิตกาวิ(๒) ถตุวา สตุถา
อภิสมพูทุโร หตุวา หุตียั คากมาห

[๑๔๔๔]ตสุส ตั วจัน สตุวา โรหิเนยยสุส เกสโว
ตรมานรุโป วุกุจาดี ภาตุ โสเกน อุกุกิโตดี ๗
ราชา อุกุกาย สีนั ปาสาทา โอตริตุวา ฆตปณจทิตสุส
สนตุกั คนตุวา อุกุโสุ หตุเถสุ ทพูหิ คเหตุวา เตน สทฐี
สตุลปนุโต ตตุยั คากมาห

[๑๔๔๕]กั นุ อุมมตุตกรูโปว เกวลั ทวารกั อิมั
สโส สโสดี วิลปลี โโก นุ เต สสมหารีดี ๗
ตตุถ เกวลั ทวารกั อิมนุดี กสุมา อุมมตุตโก วิย หตุวา
สกลั อิมั ทวารวดีนครั วิจรณุโต สโส สโสดี วิลปลี โโก
ตว สสั อวหริ เกน เต สโส คหิโตดี ปุจจดี ๗

๑. ม. อปสุมารวาตา ๗ ๒. ม. อุมมตุตกกาวิ ๗

*เล่มที่ 32 ฆตปณทิตชาตกั หน้ 612

โส ฤษณนา เอว วุตเตปี ปุณปุณั ตเทว วจัน วทติ ๑
ราชา ปุณ เทว คากา อภาสิ

[๑๔๘๖]โสวณณมยั มณมยั   อถ วา(๑) รูปิยามยั
    สงขสิลาปวาพมยั   การยิสสามิ เต สสิ ๑
    สนุติ อณเณปี สสกา   อรณเณ วนโคจรา
    เตปี เต อานยิสสามิ   กิทธิสิ สสมิจนสิติ ๑

ตตุรายั สงขเขตโต เอเตสุ สุวณณมยาทิสู ยั อิจนสิ ตั
วท อหิ เต กาทะวา ทสุสามิ อถาปี เอเต น โรเจสิ อณเณปี
อรณเณ วนโคจรา สสกา อตุติ [๒] เต อานยิสสามิ วท
ภทุมข กิทธิสิ สสมิจนสิติ ๑

รณโณ กถิ สุตวา ฆตปณทิต ฤกัจ จากมาห
[๑๔๘๗]น จาหเมต(๓) อิจนามิ   เย สสา ปจวิสิติตา
    จนุทโต สสมิจนาม   ตั เม โอหระ เกสวาติ ๑
    ตตุถ โอหระติ โอตาเรหิ ๑

ราชา ตสุส กถิ สุตวา นิสสิสยั เม ภาตา อุมมตตุโกว
ชาโตติ โทมนสุสปปตุโต สตุตมึ จากมาห

[๑๔๘๘]โส นุน มฐุริ ภาติ   จิวิต วิชหิสุสสิ
    อปตุถยั โย ปตุถยสิ   จนุทโต สสมิจนสิติ ๑

ตตุถ ภาติติ กนิฏัจ อาลปนุโต อาห ๑ อิท วุตุต
๑. ม. โลหมยั อถ ๑ ๒. ม. เอตุถนุเตร เตปีติ ทิสุสสิ ๑
๓. ส. วาหเมเต ๑ ม. จาหเมเต ๑ ย. วาหเมต ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณนา หน้า 613

โหติ ตาต มยหิ ปิยชาติ โส ตูว นูน อติมธูริ อตฺตโน
ชีวิต วิชิตฺสสสิ โย อปฺตเถตพฺพิ ปตฺเถสฺสีติ ฯ

มตปญฺชิตโต รลฺโย วจันํ สุตฺวา นิจฺจโล จตฺวา ภาติก
ตุว จนฺทโต สสํ ปตฺเถนตฺสส ตํ อลภิตฺวา ชีวิตกฺขยภาวํ
ชานนฺโต กิการณามตปฺตตํ อนุโสจฺสีติ วตฺวา อฏฺฐมํ
กาถมาห

[๑๔๘๕]เอวํ เจ กณฺห ชานาสิ ยทญฺณมนฺุสาสสิ
กสฺมา ปฺเร มตํ ปฺตตํ อชฺชปิ อนุโสจฺสีติ ฯ

ตตฺถ เอวณฺติ อิทํ อลพฺภเนยฺยญฺจันํ นาม น
ปตฺเถตพฺพนฺติ ยทิ เอวํ ชานาสิ ฯ ยทญฺณมนฺุสาสสิติ เอวํ
ชานนฺโตว ยทิ อลฺลํ อนุสาสสิติ อตฺโถ ฯ ปฺเรติ อถ กสฺมา
อิโต จตฺมาสมตฺถเก มตํ ปฺตตํ อชฺชปิ อนุโสจฺสีติ วทติ ฯ

อิติ โส อนุตฺรวีถิยํ จิตฺโกว ภาติก อหิ ตาว
ปญฺญาชานันํ ปตฺเถมิ ตูว ปน อปญฺญาชานนฺุสส อตฺถาย
โสจฺสีติ วตฺวา ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต ปฺน เทว กถา
อภาสิ

[๑๔๘๖]ยํ น ลพฺภา มนฺุสเสน อมนฺุสเสน วา ปฺน
ชาโต เม มา มริ ปฺตโต กฺโต ลพฺภา อลพฺภิยํ ฯ

น มนฺุตา มุลเกสชฺชา โอสเถหิ ฐเนน วา
สทฺกกา อานยิตฺถ กณฺห ยํ เปตมนฺุโสจฺสีติ ฯ
ตตฺถ ยนฺติ ภาติก ยํ เอวํ ชาโต เม ปฺตโต มา มริติ

*เล่มที่ 32 ฆตปณฺฑิตชาตกํ หน้า 614

มนุสฺเสน วา เทเวน วา ปุณฺ น ลพฺภา น สกฺกา ลทฺฐํ
ตํ ตํวํ ปตฺถเกสิ ตํ(๑) เปตํ(๑) กุโธ ลพฺภา เกน การณฺน สกฺกา
ลทฺฐํ น สกฺกาติ ทีเปติ ฯ ตสฺมา(๒) อลพฺภิยํ อลพฺภเนยฺยญฺจํ
นามตฺนฺติ อตุโธ ฯ มนฺตาติ มนฺตปฺปโยเคน ฯ มฺลเกสชฺชาติ
มฺลเกสชฺเชน ฯ โอสถะหิตี นานาวิโรสถะหิ ฯ ฐเนน วาติ
โกฏิสตฺตงฺเขนาปี ฐเนน วา ฯ อิํ ฐตฺตํ โหติ ยํ ตํวํ
เปตฺมฺนุโสจสิ ตํ เอเตหิ มนฺตปฺปโยคาทีหิปี อาเนตฺน
สกฺกาติ ฯ

ราชา ตํ สุตฺวา ยุตฺตํ ตาต สลฺลกฺขิตํ มม
โสภทรณฺตถาย ตยา อิํ กตฺนฺติ ฆตปณฺฑิตํ วณฺณนฺโต
จตฺสฺโส คาธา อภาสิ

[๑๔๕๑]ยสฺส เอตาทิสา อสฺสุ อมจฺจา ปุริสปณฺฑิตา
ยถา นิชฺฌาปเย อชฺช ฆโต ปุริสปณฺฑิโต ฯ
อาทิตฺตํ วต มํ สนฺตํ ฆตฺติตฺตํ ปาวกํ
วารินา วีย โอสถิณฺจ(๓) สพฺพํ นิพฺพาปเย ทริ ฯ
อพฺพุพฺหิ(๔) วต มํ(๕) สลฺลํ ยํ เม(๖) หทยนิสฺสิตํ
โย เม โสภปรตฺตสฺส ปุคฺตโสภํ อปानุที ฯ
โสหํ อพฺพุพฺหสฺสโลสมิ วิตฺโสโก อนาวิโล
น โสจามิ น โรทามิ ตว สุตฺวาน มาณฺวาติ ฯ

๑. ม. ตเทตํ ฯ ๒. ม. กสฺมา ฯ ๓. ม. โอสถิณฺจ ฯ
๔. ม. อพฺพหิ ฯ ๕. ม. เม ฯ ๖. ม. ยมาสิ ฯ

*เล่มที่ 32 ทสกนึปาดวณณนา หน้ 615

ตตุถ ปจุมคากาย อัย สงเขปตุโถ ยถา เยน การณน
อชช มํ ปุตุตโสภปรตํ ฌโต ปุริสปณฺทิตโต โสภทรณตถาย
นึชฎาเปเย นึชฎาเปสี โฟเชสี ยสฺส อณฺณสฺสาปี เอทิสา(๑)
ปุริสปณฺทิตา อมจจา อสฺส ตสฺส กุโต โสโกติ ฯ เสสคากา
วตุตตุถาเยว ฯ

อวसान

[๑๔๕๒]เอวํ กโรนฺติ สปฺปณฺณา ย โหนฺติ อณุกมฺปกา
นึวตฺตยณฺติ โสภมฺหา ฌโต เชฏฺจิว ภาตฺรณฺติ

อัย อภิสมฺพุทฺธคากา อุตฺตานตฺถาเยว ฯ

เอวํ ฌตฺกุมารณ วึตโสเก กเต วาสฺวเทเว รชชมนฺุสาเสนเต
ทึชสฺส อทฺฐโน อจฺเจยน ทสภาคิกานํ ปุตุตา กุมารา
จึนฺตยึสฺส กณฺหทึปายนํ ทึพฺพจกฺขุโกติ วทนฺติ วึมฺลิสฺสสาม
ตาว นนฺติ ฯ เต เอกํ ททรกุมารํ อลงฺกริตฺวา คพฺภินึอาการํ
ทสฺเสนฺตวา อุทเร มสฺสุรํ พนฺธิตฺวา ตสฺส สนฺตึกํ เนตฺวา ภนฺเต
อัย กุมาริกา กึ วิชายิสฺสตีติ ปุจฺฉึสฺส ฯ ตาปโส ทสภาคิกฺราชนํ
วึนาสกาโล ปตุโต มยฺหํ นุ โข आयฺสฺสงฺขาโร กึทึโสติ โอลเณนฺโต
อชฺเชว มรณํ ภวึสฺสตีติ ฌตฺวา กุมารา อึมินา ตุมฺหากํ
โก อตุโถติ วตฺวา กเถ โน ภนฺเตติ นึพฺนฺโธ อัย
อิตฺ สตฺตเม ทิวเส ขทึรฌกฺกึ วิชายิสฺสตี ตาย วาสฺวเทวสฺส
กฺลึ วึนสฺสตี(๒) อปึจ โข ปน ตุมฺเห ตํ ขทึรฌกฺกึ คเหตุวา ฌาเปตฺวา
๑. ม. เอตาทึสา ฯ ๒. ม. นสฺลิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ 32 ฆตปณฺทิตชาตกั หน้าที่ 616

ฉาริกั นทียั ปกฺขิเปยฺยาถาติ อาห ๑ อถ นั เต กุญฺชภูติ
ปฺริโส วิชานโก นาม นคฺลิตฺติ วตฺวา ตนฺตรชฺชุกั นาม
การณฺ (๑) กตฺวา ตตฺเถว จีวิตกฺขยั ปาปยีสฺ ๑ ราชาโน กุมาเร
ปกฺโกสาเปตฺวา กิการณา ตาปสั มารยิตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา
สพฺพิ สุตฺวา ภิตา ตสฺส อารกฺขั ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส
ตสฺส กุจฺฉิตฺโต นิกฺขนฺตึ ขทฺริฆฏิกั ฆาเปตฺวา ฉาริกั
นทียั จิปีสฺ ๑ สานทียา วุยฺหมานา มุขทฺวารเ เอกปสฺเส
ลคฺคิ ๑ ตโต เอรกั นิพฺพตฺติ ๑

อเถกทิวสั เต ราชาโน สมุทฺทกัฟิถั (๒) กิฟิสฺสามาติ
มุขทฺวารั กนฺตฺวา มหามณฺทปึ การตฺวา อลงฺกตมณฺทเป
ขาทนฺตา ปิวนฺตา กิพนฺตา เกลิวเสเนว (๓) ปวตฺตหตฺถปาท-
ปฺรามาสา ทฺวิธา ภินฺทิตฺวา มหากลหึ กรีสฺ ๑ อเถโก อณฺณั
มุคฺคั อลภนฺโต เอรกวนฺโต (๔) เอกั เอรกปคฺตึ คณฺหิ ๑ ตั
คหิตมตฺตเมว ขทฺริมุสฺลั อโหสิ ๑ โส เตน มหาชนั โปเถสิ ๑
อณฺณโย อณฺณโยติ (๕) สพฺเพหิ คหิตคฺคหิตึ มุสฺลเมว อโหสิ ๑ เต
อณฺณมณฺณั ปหริตฺวา วินาสั ปาปฺณีสฺ ๑ เตสุ [๖] วินาสนฺเตสุ
วาสุเทโว พลเทโว ภคินี อณฺชนเทวี ปุโรหิตฺติ จตฺตาโร
ชนา รถั อภิรุหิตฺวา ปลายีสฺ ๑ เสสา สพฺเพปิ วินฺฎฺจา ๑
เตปิ จตฺตาโร ชนา รเถน ปลายนฺตา กามตฺตติกอฏฺวี
๑. ม. กมฺมกรณฺ ๑ ๒. ม. สมุทฺทกัฟิ ๑ ๓. ม. กิพาวเสเนว ๑
๔. ม. เอรกวนฺโต ๑ ๕. ม. อณฺณเยหิ ๑ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร
มหาวินาสนฺติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ 32 ทสกนิปาตวณณา หน้า 617

ปาปณีสฺ ๑ โส หิ มุฏฺจิกมฺลฺโล ปตฺถนํ กตฺวา ยกฺโข
หุตฺวา ตตฺถ นิพฺพตฺโต พลเทวสฺส อากตภาวํ ฌตฺวา ตตฺถ
คามํ มาเปตฺวา มลฺลเวสํ คเหตฺวา โโก ยฺชฺฉิตฺตกาโมติ
วคฺคฺนฺโต คชฺชนฺโต อปฺโผเจนฺโต วิจริ ๑ พลเทโว ตํ ทิสฺวาว
ภาทิก อหํ อิมินา สทฺธี ยฺชฺฉิตฺตสํมิตี วตฺวา วาสฺสเทเว
วารณฺเตยฺเว รธา โอรุยฺห ตสฺส สนฺตึกํ กนฺตฺวา[๑]
อปฺโผเจติ ๑ อถ นํ โส ปสฺสริตฺตหตฺถยฺเว คเหตฺวา มฺลกนฺทํ
วีย ขาติ ๑ วาสฺสเทโว ตสฺส มตฺภาวํ ฌตฺวา ภกิณฺณจ
ปฺุโรหิตญฺจ อาทาย สพฺพรตฺตี กนฺตฺวา สุริโยทเย เอกํ
ปจฺจนตคามํ ปตฺวา อาหารํ ปจิตฺวา อหฺรธาติ ภกิณฺณจ
ปฺุโรหิตญฺจ คามํ ปหิณฺตฺวา สยํ เอกสฺมี กจฺจนตเร ปฏฺิจจฺนฺโน
นิปชฺชิ ๑

อถ นํ ชฺรธา นาม เอโก ลฺุทฺโธ กจฺจํ จลิตํ ทิสฺวา
สูกโร เอตฺถ ภวิสฺสตีติ สยฺณาย สตฺตี จิปิตฺวา ปาเท
วิชฺฉมิ ๑ โโก มํ วิชฺฉตีติ จ วุตฺเต มนฺุสฺสสฺส วิทฺธภาวํ
ฌตฺวา ภีโต ปลายิตฺตุํ อารภี ๑ ราชา สตี ปจฺจุปฺภุจเปตฺวา
อุฏฺฐาย มาตฺถล มา ภายี เอหีติ ปกฺโกสิตฺวา อากตํ โกลี
นาม ตฺวนฺติ ปฺุจฺฉิตฺวา อหํ สามี ชฺรธา นามาติ วุตฺเต
ชฺราย วิทฺโธ มริสฺสตีติ กิร มํ โปราณา พฺยากรีสฺสู นิสฺสํสยํ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร วคฺคฺนฺโต คชฺชนฺโตติ ทิสฺสนฺติ ๑

*เล่มที่ 32 ฆตปนุทิตชาตกั หน้า 618

อชช มยา มริตพพุนติ ญตฺวา มาตฺล มา ภายิ เอหิ ปาทำ (๑)
เม พนฺธาหิตี เตน ปหารมฺขํ พนฺธาเปตฺวา ตํ อฺยุโยเชสิ ฯ
พลวเวทนา ปวตฺตีสุ ฯ อิตเรหิ อากตํ อาหารํ ปริภุญชิตฺตุ
นาสกุขิ ฯ อถ เต อามนฺเตตฺวา อชฺชาหํ มริสุสํมิ ตุมฺहे
ปนฺ สุขุมาลา อณฺณํ กมฺมํ กตฺวา จีวีตฺตุ น สกฺขิสฺสถ อิมํ วิชฺขํ
สิกฺขถาติ เอกํ วิชฺขํ สิกฺขาเปตฺวา เต อฺยุโยเชตฺวา ตตฺเถว
จีวิตฺกฺขยํ ปาปุณฺณิ ฯ เอวํ อณฺชนเทวี จเปตฺวา สพฺเพว
วินาสํ ปาปุณฺณิสฺสุ ฯ

สตฺถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อahrtฺวา อุปาสก เอวํ
ไปราณกปนฺจิตา ปณฺจิตานํ กถํ สุตฺวา อตฺตโน ปฺตฺตโสภํ
นิหรีสุ ตฺวํ มา จินฺตยิติ วตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา
ชาตกั สโมชานะสิ ฯ สจฺจปรีโยसानะ อุปาสโก โสตาปตฺตติผล
ปติภฺจหิ ฯ ตทา โรหิเนยฺโย อานนฺโท อโหสิ วาสฺเทโว
สาริปฺตฺโต อวเสสา พุทฺธปรีสา อหะสุ ฆตปนฺจิติโต ปน
อหเมว สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลกะ วิวญฺญจฺจโท อโหสิตี ฯ

ฆตปนฺจิตชาตกั สมตฺตํ ฯ

อติ โสพสชาตกปฏิมณฺจิตสฺส

ทสกนิปาตสฺส อตฺถวณณา สมตฺตา ฯ

๑. ม. ปหาริ ฯ